HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI ET Aquileienſis Patriarchæ, in Dioſcoridem Corollariorũ LIBRI QVINQVE.

Adiectus eſt Index eorum quæ hiſce libris explicantur, quem poſt Dioſcoridis indices conſultò locauimus.

COLONIÆ APVD IOAN. SOTEREM, ANNO MDXXX. MENSE FEB.

B. EGNATIVS
LECTORI

N TIBI LECTOR OPTIME BARBARI COrollariũ libris quinq; tandẽ absolutũ emittimus, quos non dubito tantò tibi gratiores iucũdioresq; fore, quò tibi magis iampridem persuasum forsitan erat, aut ab autore nõ perfectos suo, aut ab aliis interceptos, aut apud Hermolai fratres situ squaloreq; obsitos atq; capite diminutos latere. Sed & ille iandudum cœpto operi fastigum imposuerat, & sartumtectum, quod aiunt, uel ad libellã exhibuerat: & Didymus Fertinus eius anagnostes diligenter ad modum asseruarat. Fratres quoq; ipsi, ut thesaurum ac gemmas condiderant. Nec sanè fallebantur opinione sua: Sunt enim hi libri tales, quibus nihil eruditius, cultius, copiosius, ornatius, centesimũ abhinc annum in lucem prodierit. Qui cum Latinam linguã plurimũ illustrent, Græcam etiam aliud agentes, non negligant. Qui quicquid ueteres Græci Latiniq; scriptores in hoc olim genere prodidere memoriæ, complectãtur: ut tamen recentia quædam feliciter attingant. Accessit ad hoc singulare quoddam Barbari iudicium, & candor animi quidã egregius in his aut æstimandis, in quibus autores ipsi diuersi abeunt: aut arguendis, in quibus uel incuria uel imperitia peccatum ab aliis sit. Quid dicam quanto studio, quantis uigiliis, qua industria in hisce libris usus ipse fuerit? Nam ut Plinianæ castigationes non parua cum laude uirum ad rem literariam iuuandam natum exercuerint: ut Aristoteles Latinitate donatus clariorem illustrioremq; illũ facturus mox est: sic sanè libri hi quinque ab illo perpoliti, & per nos tandem editi, in omnes ætates illustrare illum, & patriam etiam atq; etiam possunt. Quæ cum reliquas urbes domestica externaq; laude facile antecellit, tum ingeniorum copia & sublimitate nulli Italicarũ cesserit. Ex quo enim literæ Latinæ ac Græcæ reuirescere atq; efflorescere apud nostros homines cœpere, cum multi & clari in literis patritii nostrates semper uiguere, tum uero in hac una familia Hermolaus senior, Franciscus auus, & ipse deniq; Hermolaus noster adeò præstitit, ut obscurare maiorũ suorum penè laudem potuerit. Quæ cum ampla & multiplex sit, in literis tamen iuuandis & ornandis aliquantò amplior & uberior extat. Quare eò libentius id nostri prestare debent, quantò eorum ingenia longè alioꝶ excellant, & uirtutis ampliora præmia illis proposita sint. Bene uale.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI, ET AQVILEIENSIS PATRIARCHÆ, in primum Corollarij librum, PRAEFATIO.

VI POPVLORVM AC PRINCIPVM RES EGREGIE gestas, aut quamuis aliam studiorum partem illustrandam suscipiunt, solent illud in primis profiteri, nihil sibi maiori curæ esse, nihil æque studere, quàm ut uitæ usuiq; mortalium consulant. Hanc laudem atq; eorũ animi propensionem, ipse etiam à puero semper admiratus, quantum mihi otij à priuatis publicis'ue officijs impetrare licuit, id totum honestis artibus, ac liberalibus disciplinis percipiendis impendi. Nec sanè quicquam antiquius unquam habui, quàm ut studio, cura, industriaq; mea uitæ hominum prodessem, deq; ea optime meritus existimarer. Assecutus id sim nec ne, aliorum malim esse iudicium quàm meum. Illud certè pro iure meo testari possum, nos hac mente animoq; elaborasse, ut quicquid cogitando, scribendo, consequi possem, id omne ad mortalitatis fructum & utilitatem transferrem. Quamobrem Themistium adolescentes penè ciuitate Romana primũ donauimus: tum uertẽdis omnibus Aristotelis eiusq; interpretum uoluminibus, omnem operam atq; industriam adhibuimus. Quod opus infiniti penè laboris cum mihi Plinianæ castigationes excussissent de manibus, his mox editis, tanto animi ardore, quæ remiseram, absoluenda suscepi, ueteraq; studia reuocaui, ut nõ multa mihi uertenda superessent. Subijt interim non minor hisce omnibus cura, ac nescio an maior etiam cogitatio Dioscoridis in Latinam linguam transferendi. Quem cum emittere uel hortantibus amicis uellem, eadem animi inductione, quam à teneris hauseram, promerendi opus omnium maximum ac laboriosissimum aggressus, Dioscoridis ac Plinij, & (ut ingenue fatear) omnis rei literariæ illustrandæ noua commentatione, suscepi: ut nihil uel apud Græcos uel apud Latinos ad hanc diem extet in hoc scribendi genere, quod non in hosce commentarios regesserim. Ausus etiam non pauca ex recentioribus attingere, corrupta scilicet, & indoctorum pertinacia non satis adhuc explosa. Hosce libros Corollarij nomine nuncupare uolui, quòd hi uelut appendix additamentum'que essent legitimo iustoq; operi tralati Dioscoridis: neq; uero Dioscoridis solum, sed meorum planè studiorum, scriptorumq; omnium. Sic enim mihi persuadeo, me quantum ingenio perficere, quantum industria elaborare, quantum studio ac cura consequi potui, quantum deniq; iudicij in literis habui, in hosce libros contulisse. Qui si tales erunt, quales ut essent, contendimus, gratulabor mihi & omnibus quibus hæc scripsimus. Sin uero aliud doctorũ fuerit de his iudicium, non recuso, quin quantum de his libris, tantundem de studijs ac uigilijs detrahatur meis. Illud certè petitum ab omnibus uelim, eodem animi candore nostra æstiment, quo uel ipsi nostra scripsimus, uel nos de alienis iudicauimus, uel ut illi perpendi examinariq; sua ab alijs uellent.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI ET AQVILEIENSIS PATRIARCHAE, Corollarij liber Primus.

IRIS ILLYRICA CAPVT I.

RIS AESTATE FLOret. Folio arundinaceo. Caulem habet cubitalem atq; rectum, similem asphodelo, sed minorem duriorẽq;. Sunt qui hierida appellent: unde cõsecratrix quoque dicta sit in Latino. E rebus in unguẽta uenientibus, nihil in Europa nasci præter iridem, autor est Theophrastus. In Illyrio cõmendatissima est, parte mediterranea, maximeq; septentrionibus exposita: &, ut inquit Nicander & Plinius, in syluestribus Drilonis ac Narone. Laudatur iris radice tãtum. Macedonica candicat. Illyrica duorum generum est: raphanitis à similitudine, quæ & melior, rizotomos, subruffa. Non improbatur & Pisidica Selgentiũ. Fossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circũfusa, hoc ueluti placamẽto terræ blandiuntur: circũscriptam mucrone gladio'ue triplici cũ legerint, protinus in cœlum attollunt: Præcipiturq; ante omnia ut casti petant. Nullos cultus exigit, nisi quòd ablaqueatam reficcare solẽt. Tractatu pustulas ambusti modo facit. Teredinibus non sicca modo, sed in terra quoq; celerrime infestatur. Ostendit nobis iridem in horto suo Fœlix Sophia Padue, repræsentabat eius flos pruna perquam matura odore, ob quod mire appetit à formicis. Radicẽ quoq; uidi ruffam extra, intus percandidam. Genus unum eius troglodyticum appellant: quam qui manducauerit, uinum quamuis copioso eo hausto nõ obolet, ut Aphricanus scriptum reliquit. In Paulo non troglodytin sed astragalitin legas in pastilli compositione, pantolmij uocati. Philinus flores iridis lycos uocari tradit, quia labiarum lupi specimen reddãt. Apollonius Herophili discipulus irin ex Elide ac Cilicia probabat. Est & orbiculus pastillus'ue iris appellatus in medicina: is ex croco, alumine myrrhaq; conficitur.

ACORVS II.

Acorus & acorũ, folijs iridis, sed pediculo longiore. Radices ei Dioscorides subalbidas, Plinius nigras minusq; uenosas reddidit. Ipse rubentem intus uidi, foris colore inter nigrum atq;

candidum. Raram inuentu falsò tradit Apuleius, nec nisi cum florē emiserit, cognobilē, locis cultis, & hortis pratisq; nascentē, legendā Augusto mēse, aphrodisiam & sandicē nauticam, & singentianā, alio codice, radicē naucicā, & unguentianā, & piperapiū uocatam: ut deprauatum in Dioscoride quis putet piperacium, pro piperapiū: Quandoquidē apes, suspēsa in uasis earū herba, nunq̄ diffugere, idē autor proditū reliquit. Arbitrātur & ea parte mendā esse, qua in Dioscoride asple tion appellari legit̄: asplenon uerius existimāt, q radix acori lienē comminuat. Optimæ Ponticæ, post Galaticæ, mox Creticæ candidiores Ponticis: sed primæ in Colchide iuxta phasin amnē: & ubicunq; in aquosis. Recētibus uirtus maior q̄ uetustis. Siccatur utribus in umbra digitalibus frustis. Sunt qui radicē rusci acoron uocent, proinde ut hanc nōnulli acorū syluestrē appellare malint. Acoro flores aureos croceos'ue attribunt. Semē spissum atq; gliscens non sine odoris gratia. Haberi ferunt in Chio, Hellespontoq; & Euxino mari radicē acori subrubentem, uenis intrinsecus neruosis, prætenuibus & candidis: eaq; indigenas iridis loco uti.

MEV. III.

Meu Græci mēon producta priore syllaba, nō diphthongo sed uocali longa, ex Galeno. Genera eius duo: nobilius Athamanticū, ita dictum q ab Athamante inuentum sit, siue quòd laudatissimum in Athamante reperiatur, In Italia nō nisi à medicis seri solitum, folijs anisi, caule interim bipedali, radicibus multis et obnigris: alterum ruffius. Est & geum inter herbas longe distans à meu, radiculas, ut inquit Plinius, tenues & nigras habens, & beneolentes. Pectoris & lateris doloribus quærēda, cruditatibus quoq; discutiendis, iocundo sapore. Sūt tamen Pliniani codices, in quibus gethin hæc, non geum scribatur, quàm rectè nescio.

CYPERVS IIII.

Cyperus gladioli nomine apud nostros, aliud est q̄ cyperus is, quem Latini radicem iunci, ut Dioscorides hoc loco Columellaq; testant̄, uel iuncū quadratū, ut Cornelius. Cyperus pro gladiolo, ut Theodorus Gaza uertit, à Theophrasto peculiarem habere quandā æqualitatem in caule describitur: radice tamē inæquali, partim crassa carnosaq;, partim gracili atq; surculosa. Hanc & in altum agi, ideoq; contumacē emori atq; uelli. Nasci è latere huius radiculā, unde cauliculus erumpat alius. Sunt qui nō distinguant uicinitate nominis fallente, sed discrimine multo separant̄. Cyperus siue cypirus is, qui Latine gladiolus, & xiphion à Dioscoride suo loco dicit̄, radice bulbosa. laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo postea Phœnice uisitur. Cretico cādor odorq; propinquus nardo, acrior hic Naxio, exilis Phœnicio, nullus Aegyptio, nam & ibi prouenit. Tradunt non egredi Barbaros domibus, nisi ab hoc suffitu: uegetiores ēm firmioresq; sic fieri. Dulcis huic radix, & quæ decocta, panem etiam gratiorem faciat, ut inquit Theophrastus, unde sumpsit Plinius, pōderosior utiq; simul subacta. Hoc ipso nomine palustris alter cypirus siue gladiolus ostenditur, quē Iulio mense ad radicē secari præcipiunt: tertioq; die in sole contineri, dum candidus fiat: Quotidie autē ante solem occidentē in tectum referri, quoniā noctur ni rores palustribus officiāt. Sit palustris hic, qui floreat uere cū uiola nigra, sed utiq; post anemonem, quę timonia uocat̄, comitatus hyacinthis, & gladiolus appellatus, an, quod magis puto, xiphion, Theophrastum secutus, quærendum & æstimandū relinquo. Est enim uagum & cōmune multis nomē gladiolus: foliū simile nomini. At cyperus de quo nunc agitur, iunci trianguli, ut Plinius interpretat̄: ut Celsus, quadrati species, iuxta terrā candidus, cacumine niger pinguisq; prosilit: cuius radicē cum oblonga est, cyperidē appellitant. Laus prima Hāmoniaco: secunda, Rhodio: tertia, Thracio, si Pliniū sequāre: nouissima Aegyptio, qui & confundit intellectū: quoniā & cypiros ibi nascit̄, qui est gladiolus. Sed & cyperus pro iunco, durissima, uixq; spirās in Aegypto. Cæteris odor ipsam nardū imitans. Nonnulli distinctionis gratia cypiron pro gladiolo, cyperon pro iūco triangulari siue quadrato, nominant. Non desunt qui pseudocypirū uocēt gladiolū: de q̄ Plinius semel, q̄d meminerim, dixit: Ocyssima omniū cypirus & & pseudocypirus frutex, protinus ēm, inquit, floret, semenq; profert. Quadratus & angularis, ad differētiam rotūdi iunci, quē schoenon Grȩci uocāt, cognominatus intelligit̄. Penultimā cyperi quandoq; diphthongo longā, quādoq; uocali breuē Græci scribūt. Dicitur hæc & neutro genere cyperum à Paulo. Habetur & cyperus Indica, quā Plinius cyperin appellat, etiamsi quibusdam exemplaribus cypera legitur. Non possum non mirari, quamobrē Laurentius Valla cyperum in Herodoto siler conuerterit.

CARDAMOMVM V.

Cardamomū Theophrastus refert alios è Media putare, alios ex India cū amomo atq; nardo & plurimis id genus aduehi. Simile amomo frutice toto prædicant, semine oblongo. Quatuor eius genera. uiridissimū & pingue, acutis angulis, fricanti ptinax, quod & maxime laudatur. Proximū è ruffo candicans: Tertiū minutius atq; nigrius: Peius uariū & friari facile, odorisq; parui, id q̄d uerius est, uicinius esse costo debet. Pretium optimi ait Plinius in libras denarij II. Recentiores Mauritani hoc non cardamomum, sed cordumeni, & syluestre caros uocāt. Cardamomi uero nomine genus aliud intelligunt, in geminas diuisum species: alterum lentis amplitudine, alterum ciceris obnigri, in quo granum albū sit, gustu mordaci: utrunq; odoratū. Quid quod officinæ cardamomo utūtur alio, q̄ quod & à Mauris & à Dioscoride perscribitur: duplicis fastigij minus & maius appellantes? cui simile id semen sit, quod uulgo melligeta dicitur, prælatum uiribus.

NARDI SPICA VI.

Nardū siue nardus, in Thracia exili odore nascitur, siue ut Theophrastus scripsit, radiculę potius quædā, imitantes odore nardum, sed leuiter: quanq̄ Plinius inuentā in Thracia nuper herbā dicat, cuius folia nihil ab Indica nardo specie dissentiant. Principatus in unguentis nardo apud ueteres stetit. Frutex est graui & crassa radice, sed minuta, nigraq; ac fragili, quamuis pingui, situm redolente, qualem cupressi, aspero sapore, folio paruo densoq;. Cacumina in aristas se spargunt: Ideo gemina dote nardi spicas & folia concelebrant. Alterum genus apud Gangē in totū reijcit̄. Adulterā pseudonardo herba, quę ubiq; nascitur, crassiore atq; latiore folio, colore languido, in candidū uergente. Sit hęc fortasse quam Dioscorides sampharitică appellat. Item sua radice permixta, ut stibio ponderis gratia, & gummi,

gummi, & argenti ſpuma, & cyperi cortice. Pretiũ ſpicę in libras denarij LXXXX. foliorũ uero eius, quod maiora hæc habet, hadroſpheron uocatur, denarij XXX. Eius aũt quod minora & meſoſpheron dicitur, denarij LX. At eius quod minima, & ob id microſphe ron appellatur, laudatiſſimũq; eſt, denarij LXXV. Odoris gratia, oĩbus maior, recentibus. Nardo color, q̃ inueterauerit, nigriori melior. Indica Syriacæ pręfertur à Galeno. Nigrior & ualidior etiã nonnunq̃ Syriaca. Reliqua genera in mẽtione Gallici nardi montaniq; dicemus. Sed poſcimur identidẽ, quæ ſint illæ nouem ſpecies, quas nardũ Indicũ repręſentare Plinius exiſtimet: an Gangetis prima, ozenitis ab odore uirulento dicta: ſecunda, pſeudonardus: tertia, Syriaca: quarta, Gallica, quinta, Cretica, id eſt phu: ſexta, baccharis: ſeptima, hirculus: octaua, aſaron: nona, Thracia. Quidã uſum nardi oẽm abdicant, ob ancipitem ex ea medicinã: propterea q̃ in nardo quiddam ueneni delibutorij uice naſci ferant, è quo piſon illud uocatũ, Indi conficiãt. Exitiale nõ potu modo, ſed in ſudore corporibus appoſitũ, etiãſi ab legulis purgari & elui curioſiſſime moris ſit: fortaſſeq; hoc ſit aut nõ diſſimile, quod pharicon à Dioſcoride ac Plinio, phariacon ab Athenęo dicitur, guſtu nardi omnino; ſed reſolutionẽ faciẽs neruorũ cũ alienatione mentis atq; ſpaſmo. Aduerſari aũt huic ueneno maxime cydoniã Philarchus prodidit. Notatu dignũ à Dioſcoride cæteriſq; ueteribus, nardũ cyperi odore cõmendari, à Plinio cupreſſi. Malim quidẽ librarij fuiſſe culpam: ſed ſi Plinio tribuẽdus error foret, affinitate uerbi lapſum eſſe, dicerẽ, κυπαρισσίζειν pro κυπερίζειν legentẽ. Neq; dici poteſt contrà, deceptũ eſſe Dioſcoridẽ, non Pliniũ: quãdoquidẽ cyperũ idem ipſe Plinius odorem nardi referre alio loco ſcribat. Aduertendũ eſt & illud omnia nardi genera herbas eſſe, præter Indicũ. In ijs probatio una, ne ſint fragilia & arida potius q̃ ſicca folia. Hirculus porrò qua uitiari nardũ ſynceră dicũt, nõ grauitate odoris modo, ſed ſimilitudine etiã nonnulla animalis eius, nomẽ accepit: Græci τράγον uocãt. Illud, ne quẽ fallamus, noſcendũ: Syriacã nardũ duplicis eſſe generis, unũ in India, ſed parte montis in Syriã ſpectante, quã Plinius ſub Indicæ uocabulo cõplectitur: alterũ in orbe noſtro, id eſt Syria, Ciliciaq;: hoc aliqui Gallico præponũt: aliqui contrà, Gallicũ Syriaco tali præferũt. De Gallico mox dicemus. Galenus Indicã nardũ accipit, quoties abſolute ςάχυν, id eſt ſpicã nardi nominat, quaſi ſpicã cæteræ nõ habeant, ſed herbã duntaxat, queãdmodũ & Plinio uidet. In Gedroſia q̃q; nardũ eſt, ſed ſub Indico cõtineri credimus.

NARDVM GALLICVM. VII.

19 NArdum Gallicũ, ſiuè ut Græci appellãt Celticum, laudatur in orbe noſtro poſt Syriacũ, quippe q̃d Syriaco ſit leuius, neq; multũ ab Indico differẽs, ut Plinius exiſtimat. Pretiũ ſiclis XIII. Hoc & aliucã uocari Dioſcorides alpinis populis tradit. Credo ſaliuncã legendũ, à uicinitate puro ſaliuncæ, quã noſtri folioſam quidẽ, ſed breuẽ, & quę necti nõ poſſit, deſcribũt. Radici numeroſæ cohæret herba uerius q̃ flos, dẽſa, ueluti manu preſſa, breuiterq;, ceſpes ſui generis. Pannonia gignit hanc, & Norica, & alpium aprica: urbiũ, Eporedia, tantæ ſuauitatis, ut metallũ eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam gratiſſimũ. Seruius hanc uulgo appellari orci tunicã putauit. De hirculo herba, cuius Dioſcorides hoc loco meminit, ſuperius mox abſolui.

NARDVM MONTANVM. VIII.

NArdus montana, quã & Syriacam & Ciliciã uocare poſſis, à Galeno πυρίτιν appellata eſt: nec priuatim à Plinio deſcribitur, ſed inter nardi genera promiſcue refertur. 21

ASARON. IX.

ASaron prærer cæteras differentias molliora quoq; folia obtinet q̃ hedera. Radice Gallici nardi: ſemine ſaporis calidi ac uinoſi. Bis anno floret, autumno & uere. Optimũ in Ponto, proximum in Phrygia, tertiũ in Illyrio. Effoditur cum mittit folia, ſitum ocyſſime trahens ac ſeneſcens. Error librariorũ eſt in Plinio, qui alicubi iubere uideatur ſiccandum in ſole, alicubi in umbra: niſi quis poſteriorẽ locum ita legat: Non q̃ ſiccandũ ſit in umbra, ſed q̃ ſitum celerrime in umbra ſentiat. Nõ ignorandũ baccharem aliud omnino eſſe q̃ aſaron, etiamſi medicinas, quas Dioſcorides aſaro dicauit, Plini9 apud nos bacchari magna ex parte acceptas retulit: nec mirũ, cum ſit earum natura uiribus & effectu proxima. Cæterũ perpenſam, ſiue perpreſam (nam utrunq; legitur ut in bacchare latius expoſui) nõ aſaron ut Dioſcorides, ſed bacchare intelligi Secundus noſter uoluit. Contrà quoq; deſcriptio aſari à Dioſcoride facta, congruit bacchari multis partibus: Primum, q̃ odor ei cinamomo uicinus redditur, ut aſaro: deinde, q̃ gracili nec humido ſolo prouenit, ut aſaron. Alioqui reprehenduntur à Plinio qui nardũ ruſticum radicẽ baccharis appellauere, quia nardũ ruſticum proprie ſit aſaron. Quod uero Dioſcorides coronamentariã eſſe dicit herbã aſaron, id bacchari potius q̃ aſaro cõuenit: propterea q̃ aſaron uocari ſcribunt, quoniam in coronas atq; ſerta non addatur. Legebatur in Dioſcoride Romanos aſaron peritreſam uocare: nos perpenſam aut perpreſam ex Plinio correximus. Autor is eandem opinor herbã XXI. libro perpẽſam, XXVI. perpreſam nominat. Codices etiãnum ſunt, in quib9 nõ perpreſa ſed ſparſa legitur, ut exiſtimo, corrupte. Legitur & aſarus, non pro aſaro, ſed pro ariſaro mendoſe. Quid enim incolume relinquit medicorũ impẽritia? De ariſaro agemus ſuo loco.

PHV. X.

PHu Creticũ nardũ nonnulli uocant. Radice uilloſa imitanteq; auium pedes. In Plinij codicibus corrupte aliphu pro phu legitur. 23

MALABATHRVM. XI.

MAlabathrum Plinius arborẽ Syriæ affirmat eſſe, folio conuoluto, arido colore. Fertilius in Aegypto, laudatius in Indiæ paludibus, ſine radice fluitans. Improbant candidũ. Celerrime ſitum in uetuſtate ſentit. Odor in uino ſufferuefacti antecedit alios. In pretio quidẽ prodigio ſimile eſt, à ſingulis denarijs ad tercentũ peruenire libras, ut idem inquit autor: oleum autẽ ipſum in libras LX. Sunt codices in quibus, non oleũ ſed foliũ ſcribatur. Si hęc uera ſunt, malabathri gemina conditio: alterũ paluſtre, ut Dioſcoridi uidetur: alterũ ex arbore: nunc medici nec primũ, nec ſecundũ, ſed tertiũ malabathri genus nouere, appellatũ à Mauritanis ſuis Tembul, cuius ſurculi cum folio, quale arbuti ſiue lauri eſt, pollicares plerumq; ad nos ferantur, & fructus quoq; laurinis baccis ſimillimus. Omnia tria genera folij appellatione ſignificari conſueuerunt, ſed priora duo maxime. Foliatum inde unguentum, quo fœminas locupletes oblini Romæ ſolitas Galenus autor eſt. Græci 25

φύλλον, hoc eſt folium uocant, herbæ genus in ſaxoſis montibus repertũ: noſtri uulgo folijſ ſylueſtre nominant, ut ſuo loco differemus. Notandũ uariare Dioſcoridẽ à Plinio, q̃ alter malabathrũ probari ſcribat quodã ſalis guſtu, alter nullo.

CASSIA. XII.

26 CAſſiam Theophraſtus fruticẽ magnitudine ſalicis Amerinæ prodidit, ſed multis ſurculoſisq́ brachiatã ramis, craſſiore q̃ cinnamomũ ſarmento: præterea neruoſiſſimã, & ſolo cortice cõmendabilem, qui ei cutis tenuitate obducitur: neq; aliter detrahitur, q̃ ſi præſutas corio bubulo uirgulas bicubitas, enati uermes eroſerint. Cortice tuto intactoq́ propter amaritudinem, odorisq́ acrimoniã futuro. Hæc iuxta cinnamomi campos in Aethiopia, Troglodytis permixta connubio, ſed in montibus naſcitur. Diſſentit à Dioſcoride Plinius, Theophraſtũ, ut arbitror, ſequutus: q̃ Dioſcorides craſſum eius corticem eſſe ſcribat, illi cute uerius q̃ cortice ueſtiri tradant, quẽ conteri atq; in cinnamomo leuari exinanitiq́ pretiũ ſit. Amplitudo fruticis cubitorũ trium, ut idem Plinius exiſtimat. Color triplex: cum primum emicat, candidus, pedali menſura: deinde rubeſcit, addito ſeſquipede: ultra nigricans: quæ pars, inquit, maxime laudatur, ac deinde proxima: damnatur uero candida. Eligendã recentem maxime, & quæ ſit odoris molliſſimi, breui tunicarũ fiſtula, & nõ fragili, quæq; plurima, minimum ponderis faciat: cæterę notæ congruunt: lactã uocant talem barbaro uocabulo. Alia eſt balſamodes ab odore dicta, ſed amara: ideoq; utilior medicis. Hanc eſſe, quã Dioſcorides zegir & Galenus gizer, Aëtius ozem uocarunt, haud multũ abſum quin credã. Nominat & mottoden Galenus ſpeciẽ caſſiæ, uiribus proximam appellatæ gizer. Nigra unguentis expetebatur. Pretia nullis tam diuerſa. Optimæ in libras XL. cæteris XV. His addidere mãgones quã daphnoidem uocãt, iſocinnamon cognominatã, pretiumq́ eius faciunt ccc. Adulteratur ſtyrace, & propter ſimilitudinẽ cortice lauri ſurculis tenuiſſimis. Forteq́ pachnoides eadẽ ſit caſſia, quã daphnitin à mercatoribus uocari ſcribit Dioſcorides. Fabulæ ſunt, caſſiam cinnamomũq́ nidis auiũ decuti plumbatis ſagittis, aut circa palude ſqualidã colligi propugnãte diro ſerpentiũ genere, ut Theophraſtus ait, ueſpertilionũq́, ut alij. Sciendum q̃ ubi nos in Dioſcoride cõuertimus quandã haberi caſſiã redolentẽ hircinũ uirus, Mauritani odorẽ porri trãſtulerũt, πρασίζουσαν, nõ τραγίζουσαν legẽtes: utra lectio ſit uerior, experti iudicẽt. Nõ cõuehitur modo caſſia præter q̃ rariſſima, inter xylocinnamomi faſciculos quãdoq; inuenta, nigritiæ argumẽto. Caſiam Latini correpta priore ſyllaba pronuntiãt, etiãſi apud Græcos ferè oẽs geminata conſonãte ſcribitur. Vergilius: Nec caſia liquidi corrũpitur uſus oliui. Habetur & caſſia odoratæ genus herbę, ut in thymelæa ſiue potiꝰ chamælæa demõſtrabimus. Aliud etiãnũ genus eſt, quã ætas noſtra caſſiam appellat, & cognomẽto fiſtulę, ab aromatica lignea'ue diſcriminat, ueteribus ignotam, perinde ut ferè nobis modo lignea: alioqui in noſtro quondam orbe ſeri cœpta, extremiq́ imperij Romani margine, qua Renus alluit, uiuere in aluearijs apum ſolita: etiãſi color aberat ille torridus ſole, atq; ob id ſimul idem odor. Cæterũ ſcire oportet, ſi quãdo caſſiam ſyringa, hoc eſt fiſtulã, in antiquis autoribus legere contigerit, nõ pro ea capiendam eſſe, quæ nunc caſſia fiſtula dicatur, colore rubro nigrãs, laminis intus carnoſis, quas parietinæ diſcludunt, ſeminibus ſiliquæ ceraniæ, ad deijciendã bilem uſtam mire ualens, ſed pro lignea ſiue aromatica, cuiꝰ una quoq; ſpecies, ab ipſo Dioſcoride πλατεῖα σύριγξ, id eſt lata fiſtula nuncupari cernitur. Caſſius certe Felix, ſi modo liber eius eſt qui circũfertur, appellatiõe fiſtulæ ſimpliciter, caſſiam odoratã, ſiue aromaticã intelligit. Inuenio tamen apud Græcos autorẽ, qui Paulũ & Oribaſiũ ita loquentes induxerit: Caſſia ſyrinx aduerſus flauã bilem prodeſt, & item eos, qui prẹter naturã palleſcunt: item anginas, & laterũ dolores & peripneumonicos. Hæc Paulus. At Oribaſius refrigerari ea inq̃t iecinoris calores intẽperatos. Hãc recentiores Græci calidã, & humetã abſceſſu primo perhibẽt. Idẽ ferè Mauritani de caſſia qua bilis ꝑ aluũ detrahiť, & ꝓpterea cathartice dicipoteſt: nã aromatica ſiue lignea excalfacit, atq; ſiccat abſceſſu ferè tertio. Porrò caſſia cathartice partim in India, partim in Aegypto naſciť, folio iuglãdis. Alexãdrię ſibi uiſam Põticus Facinus retulit, dum iſta proderẽ. Siliquas habet prælõgas ac teretes, utrinq; faſtigiatas, duos ferè pedes ꝓceras, carne intus nigra, guſtu prẹdulci, ſed planè medicato, ligneis diſtinguẽtibus membranis, & oſſibus ſiliquarũ intercurſantibus, ut prædixi. Eligũt ponderoſam, collucentẽ, plenã, & quã ſi concuſſeris, incluſa intus ligna nõ ſentias. Negotiatores in hortis Alexandriæ naſcentẽ præferũt. Iam & Aſiæ cõmunis facta dicitur. Seritur & apud nos, uerum fruſtra: quia nec ad frugẽ peruenit, & celeriter opprimiť. Quid ſit myrrha caſia Hippocrati, cuius ſemẽ laudat uolumine fœminarũ morbis dicato: σμύρνης, inquit, κασίας τὸν καρπὸν, haud ſcio reddere: niſi quis pro ſmyrri herba ceperit, cuius cibo mẽſtrua fœminarũ iuuari conſtat. Strabo caſſiam odoratã è ſtagnis colligi non ſolum ex arboribus, in Arabia Felice, quoſdã in India, maiorem eius partem exiſtimaſſe prodit.

CINNAMOMVM. XIII.

CInnamomũ in partes quinq; concidunt: præcipua bonitas tenuiſſimis, ad longitudinem palmi, paulo'ue amplioribus: ſecunda proximis, breuiore mẽſura. Viliſſimæ, quæ radicẽ antecedunt, qm̃ ibi minimũ corticis, in quo ſumma gratiæ: qua de cauſa præferunť cacumina ubi plurimus cortex. 19 Ipſe frutex duorũ cubitorũ altitudine ampliſſimus palmiq́ minimus, quatuor digitorũ craſſitudinis, ſtatim à terra ſex digitis ſurculoſus, arido ſimilis: cum uiret, nõ odoratus. Folio origani, ſiccitate gaudens. Sterilior imbre, ceu contraria cæteris natura. Gigniť quidẽ in ꝑanis, ſed denſiſſimis in uepribus rubisq́. Difficilis collectu. Verior ſententia eſt, naſci in Aethiopia Troglodytis cõnubio permixta, nõ ut Herodotus, quo ſitu Liber pater educatus eſſet, ex inuijs rupibus, auiumq́ nidis peti, & priuatim Phœnicis: neq; ut alij, in Arabia. Igitur mercantes illi à conterminis uehunt per maria uaſta ratibus, ſine gubernaculo, ſine remis ac uelis, ſed hyberno per brumã, euris tum maxime flãtibus. Primus his portus Gebennitarum, Ocyla, ſiue Acila ut Strabo, Ptolemęus Ocelis. Prodũtur uix quinto anno reuerti mercatores, & interire multos. Cõtrà reuehũt uitrea & ænea, ueſtes, fibulas cũ armillis ac monilibus. Ipſum lignũ in faſtidio eſt propter origani acrimoniã, xylocinnamomũ uocať. Pretiũ in libras XX. Quidã cinnami (nã & cinnamũ diciť) duo genera tradidere, cãdidiꝰ, nigricãsq́: Et q̃dã

prę

præferebatur candidū: Nunc cōtra, nigrum cōmendatius autore Plinio, atq; etiā uarii præferunt candido, certissimo argumento, si sit scabrū, atq; ut inuicē tritum cōtumaciter frietur & inhorrescat. Improbatur molle imprimis, aut cui albicat cortex. Ius eius à Gebannitarū rege solo proficiscit. Is edicto mercatu uēdit. Pretia quondā fuêre in libras denariorū mille. Auctū id parte dimidia est, incensis (ut ferunt) syluis ira Barbarorū: aut etiā forte fortuna, quoniā austri tam ardētes ibi afflare solēt, ut æstatibus syluas accēdant. Coronæ ueteribus fiebant ex cinnamomo interrasili auro inclusæ. Radicem eius magni ponderis aureæ pateræ impositā uidisse Plinius meminit, ex qua guttæ editæ annis omnibus, in grana durabantur. Pseudocinnamomum Galenus cinnamomidem quoque appellari scribit.

AMOMVM XIIII.

Amomū quidā ex India, alij ex Media importari narrant. E uite Indica, quæ sit labrusca, existimatur nasci, frutice uenoso palmi altitudine. Carpitur cū radice. Manipulatim leniter cōponitur. Protinus fragile laudat. Punici mali folijs simile, nec rugosis, colore ruffo. Secūda bonitas pallido: herbaceū peius, pessimumq; candidū, qđ & uetustate uenit. Pretiū uuæ in libras sicli LXX. friato uero amomo, XLVIII. Nascit & in Armeniæ parte, quę uocatur Ocene. Adulterat mali granati folijs, & gumi liquido ut cohærescat uuæ modo, conuoluatq; sese. Est & quæ uocat amomis minus uenosa atq; durior, ac minus odorata, q̄ apparet aut aliud esse, aut colligi immaturū. Nec mirandū si quādo Plinius à Dioscoride nostro dissonat, quoniam sicut pretia rerū, ita et notæ, & experimēta quoq; uariantur. Neq; ulla medicinę pars incertior, q̄ quę ab alio orbe q̄ nostro petitur, id qđ & ratio persuadet. Amomū quale nūc officinæ pręferūt fabulosa specie, nec odoris argumēto, nec alia ratione congruit cum eo, qđ hic describit.

COSTVM XV.

Costus & costū dicitur, & per diminutionē à Strabone costariū. Huius radix in pretio, fructus inutilis. Plinius Indicū duntaxat uidetur nouisse costū, primo statim introitu amnis Indi in Patale insula compertū: duo eius genera faciens, nigrum, & quod melius eo iudicat, cādidum. Pretium XVI. in libras singulas.

IVNCVS ODORATVS XVI.

Iuncum odoratū χοῖνον Græci uocāt, & Hippocrates χοῖνον μυρεψικὸν, & χοῖνον ἡδύοσμον & florem eius χοινοῦ ἄνθος. Cornelius Celsus iuncū rotūdum, ut ab angulari differat, cypero à Græcis appellato: Rotūdum & in Cāpania inueniri tradunt, utiq; minus pollentem. In Arabia sane cum calamo odorato nascitur, conualle quam dicemus, nihil aspectu differens à cæteris. Prouenit & in Syria Cœle cognominata. Iuncum rotundum uinosæ mordacitatis ad gustum sentiri perhibent. Pretium in libras denarij quinque. Noscēdum uero Babylonium, & teuchitin à Dioscoride pro eodē genere intelligi, non sic à cæteris, quippe qui teuchitin eundemq; nobilissimum, qui e Nabathæa sit, appellent: proximum Babylonium, pessimum, ex Aphrica, ac sine odore. Dicitur & lētiscus arbor siue frutex à Grecis χῖνος, non χοῖνος, ut quidam e petitioribus falsò interpretati sunt. Vulgaris porrò iuncus, quo ad uitiliū nexus utimur, item rotundus & odoratus, non χῖνος, sed χοῖνος, unde funes appellati. Recētiores iuncū odoratū cū funario palustriq; cōfundūt. Greci q̄q̄ & palustrē & odoratū schœnon uocāt, quoties tamē de odorato intelligi uolūt, schœnū. i. iuncū absolute nominăt. Alterū uero genus helis hoc est palustris adiectiōe discriminăt. Dicitur & schœnos mēsura quædā, sicut astarus & parasanga, Barbarorū.

CALAMVS ODORATVS XVII.

Calamus aromaticus, siue ut Hippocrates myrepsicos. i. unguētarius & odoratus, in Arabia nascens, cōmunis Indiæ atq; Syriæ est. In qua uincit omnis à nostro mari, stadijs ut Theophrastus inquit, CL. Inter Libanū montem aliūq; ignobilē, nō ut Strabo & alij quidā existimauêre antilibanū, lacu Gennesare tide, ubi conuallis amplissima & pulcherrima: quam aulonem cognominant, sed in conualli modica prope stagnum, palustribus per æstatem siccatis. In eo tricenis stadijs iuncus & calamus odorati gignuntur. Sed præstantior odore calamus statim e longinquo inuitat. Mollior tactu, meliorq; qui minus fragilis. Araneum eius, ut ait Plinius, in fistula florem appellant: magno Domitij errore in quadam Papinij poëtæ syluula, non distinguentis harūdinem saccarū fundentem, ab odorata. Calamo pretiū in libras denarij XI. reliqua probatio ut niger sit. Damnatur alibi. Nobilior quò breuior & crassior, lentusq; in frangēdo. Succum eius elaterio similem excipiunt. Legi & in Meotide odoratum nasci calamum, radice subalbida, et sine fistulis, plena intus & amara, specie acori: de quo & falsi quidam sunt, acorum eam putantes. Quantò autem amarior, tantò & calidior est Indico. Vtrunque tamen genus acorum odore superat. Teredinibus ut acorum incessitur: omninò que uicarium pro acoro est, ab Ionia, & Ponto, & Herculis columnis prorsusq; apud omnes, qui mediterranea colunt Aphricæ, ut si eadem non sunt plane, maxima tamē germanitate uisantur, ut autores plerique tradunt.

BALSAMVS XVIII.

Balsamo alij punicæ magnitudinē reddunt, ramis frequentibus, semine terebinthi, colore, amplitudine, figura: quod & odoratius quidā lachryma sua prædicāt, casamū & carpobalsamum uocantes. Cęditur sub canem, parte qua maxime uideatur esse prægnans, & caudice & cacumine. Sudor e plaga manat æstate tota. Sarmenta quoq; eius & surculi odore præstantes amputātur, & ueneunt magno, alioquin grandesceret arbuscula, nisi succideretur. Balsamū syluestre Theophrastus reperiri nusquam testis est: Omnibus odoribus balsamum præfertur: quondā in duobus tantū hortis, utroq; regio, altero iugerûm XX. altero paucioribus, Hiericunta nominant: quanq̄ & palmetis consitum tanto quęstu, ut Iudæis opes, ex opobalsami uectigalibus creuisse Trogus prodat. Is humili picee, quidā cyaso terebinthoq; ut Strabo, quidā myrtho similem dixêre. Sed uiti similiorem esse Plinio constat maleolis feri cœpta. Impletq; colles, uineæ modo, quæ pedatæ non sunt. Tondetur, nitescitq; rastris. Intra tertiū annum à satu fructifera. Foliū tuberis (id genus mali est) à Plinio reddi putăt, sed mendosum in eo locum esse arbitror: nec tuberis scribendū, sed rutæ: nam & exemplaria sunt, in quibus ita legitur, folium proximum rubet, corrupte ut pleraque alia, pro rutæ, alioquin Theophrastus & Dioscorides rutæ folio sed exalbido balsamū describūt. Pausanias nunc myrto, nunc

sampsucho, à quo non per B, sed per P, palsamũ pronuntiaẽ. Id ipse in Arabia gigni scribit, arbore uiperis obsessa, quarũ morsu nemo extinguatur, qm̃ succo eo pastæ, noxiũ uirus habere desinunt. Ab Hierosolymis captis serere fiscus balsamũ cœpit, proceritas intra bina cubita subsistit. Arbori tria genera, capillaceũ, theriston uocãt: alterũ scabrũ, incuruũ, fruticosum, odoratius, ostracon: tertiũ eumeces, quia procerius leui cortice, huic secunda bonitas, nouissima theristo. Semen eius est uino proximũ gustu, colore ruffo, nec sine pingui, peius in grano, q̃ leuius atq; uiridius. Ramus crassior myrto. Incidebaẽ ante ferreis unguibus: sed quoniã ferro uitalia læderent, transijt usus ad uitrũ & lapides, osseosúe cultellos. Incidentis manus artifici libramento tẽperatur, ne qd ultra corticẽ desquamet lacessatúe, succus lanis parua colligitur in cornua, ex ijs nouo fictili conditur, crassiori similis oleo, & in musto candidus: Rubescit deinde, simulq; durescit translucidus. Sub Alexãdro & Theophrasti tẽporibus toto die æstiuo unã concham impleri iustũ erat: omni uero fœcunditate, è maiore horto semicõgios bissenos, è minore binos. At Plinij æuo etiã singularũ arborum largior erat uena. Ter omnibus percutitur æstatibus, postea deputatur: amputatio ipsa & surculus DCCC. uenit: intra quintum demũ annum, corticis etiã ad medicamenta pretium est etiã ante q̃ ligni. Ex hoc buxosum est optimũ, quod est odoratissimũ. Ex semine aũt maximũ, & ponderosissimũ, mordens gustu feruensq; in ore. Lachryma debet esse pinguis & tenuis, modice ruffa, & in fricãdo odorata cũ austero. Secundus cãdidæ color, peior uiridis crassusq;: pessimus niger, quippe ut oleum senescit. Ex omni incisura maxime probatur, quod ante semel fluxit. Vitiaẽ semine suo, ut uix possit deprehendi fraus: Itẽ & oleo rosæ, myrti, resina, galbano, nequissime gũmi: quoniã ipsum quoq; inarescit manu inuersa, & in aqua sidet ut balsamũ. Quod cera & resina permutatum est, in carbone nigriori flamma detegiẽ. Nã mentitũ melle, contrahit muscas. Metopio adulteratũ, in aqua circulo candido cingitur, nec aliubi Seplasiæ maior improbitas: quippe sextarius, qui mille denarijs uendente fisco emebaẽ, mox CCC. tantũ denarijs constabat. Xylobalsamo pretiũ, in libras sex. Romæ in triũpho Imperatores Vespasiani arbusculã ostendêre. Pleriq; in Aegypto nasci ꝓhibent, regione quæ nũc Solis oculus, siue fons dicaẽ, quõdã Heliopolis. Incidi autũno ad liquorẽ, qui & oleũ balsaminũ uocaẽ. Strabo & in Syria cœle nasci prodidit, ualle illa fertili q̃ libanũ & antilibanũ interiacet, iuxta lacũ Gennesaritin, In Arabia q̊q; Sabęorũ tractu maritimo. Admonẽdi sumus, Dioscoridẽ in huius mentionis calce dicere, xylobalsami decoctum cum iride sicca, mederi capitis uulneribus. ἀνάγει δὲ καὶ λεπίδας, nos squamas detrahere conuertimus, ut uel porriginem intelligas. Est enim porrigo, ut Celsus ait, ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt eæ, quæ à cute resoluuntur, modo sine ulcere, modo exulcerato loco, uel quẽadmodum recẽtiores, de squamis fractorũ ossium. Sed & caruncula quæ inter uiuam & emortuam ossis adusti partem subit, expletura quod abscessit, quasi testa tenuis & angusta, ut idẽ Cornelius testatur, squama id est λέπις à græcis appellata est, liberum æstimaturis esto.

ASPALATHVS. XVIIII.

Aspalathus in Aegypto quoq; nascitur, spina sylvestris, magnitudine arboris medicæ, cãdida flore rosæ: Cuius radix unguentis expetitur. Idem frutex humilior in Syria & Nisyro, Rhodiorũq; insulis prouenit: quã alij sceptrum elisei, alij adipsatheon, alij dipsacon, alij diacheron ut Plinius, uel diaxylon ut Dioscorides, uocant. Nascitur & pluribus locis, sed nõ perinde odoratus. Tradũt in quocũq; frutice, sed in aspalatho amplius, cœlesti arcu in eum innixo, suauitatẽ odoris inenarrabilẽ fieri. Laudatur colore ruffo uel igneo, & odore castorei, permutatur in libras quindecim. Sane ꝑ Hispanias multi & ad odores, & inter unguenta utuntur spina, quã uocant aspalathum: Sed ea uulgaris est, ex qua fulloniæ implentur urnæ, radicisq; usus tantum habetur Necdum cõperi sit idẽ uulgaris spina & topiaria, de qua in acantho diximus. Radicẽ nigrã Hippocrates cũ uocat, radicẽ Galeno significat aspalathi, Crisæo Phocidis agro commendatissimam.

BRYON XX

Bryon hoc est muscus, uerbũ ex uerbo, dicitur & Ipnon. In Cyrenaica ꝓuincia maxime probatur: secundũ locum obtinet Cypriũ, ab eo Phœnicium. Fertur & in Aegypto nasci, quin & in Gallia: nec dubitatur. Sunt & hoc noĩe panni arẽtes muscoso uillo, quales è glandiferis sola ferè quæ uocatur ægylops, fert: non in cortice modo, uerũ è ramis dependentes, cubitali magnitudine, sed odore præstantes. Cãdidissimis atq; altissimis prima dignatio, proxima rutilis, nulla nigrãtibus, & in insulis petrisq; nati dãnantur, omnesq; quibus palmarũ, atq; non suus odor est. Ex bryo & balanino oleo expeditissimum, primũq; unguentum fuisse ueteribus, tradunt. Differentia hæc, q̃ Bryon aliarũ arborum cani quidã sunt, ut dixi: Brion uero populi candidę, uua. Circa Gnidum optima aut Cariã, in sitientibus, asperisq;. Secũdã in Lycia cedro, pertinentẽ ad unguẽtũ prædicant, Paulus & in picea uel larice Bryon nasci prodidit, à Galeno priore scriptũ. Est & Bryon thalattion, hoc est marinum, ut suo diceẽ loco, muscus. Pretiosissimũ odoris genus est, & quod muscus uulgo nominatur ab Aëtio, itẽq; Paulo, sed & à Phocione grammatico recentiore, moschus odoratus capreę, seu quod idem est, dorcadis peregrinę sanies, ex umbilico eius aut uomica. Gazellam uocant animal id barbari, ut ṽba Hieronymi ad Demetriadẽ: hoc nõnullis significant muscus inquit & œnanthe, ex peregrini muris pellicula. Sed muscus Hieronymo aliud nõ est quã bryon, de quo hic agitur: nã & Plinius eâdem ferè mentione de bryo & œnanthe disputat. Quis aũt sit peregrinus mus, odorata celebratus pellicula, nõ uideo, nisi quis animal hoc intelligat, ex quo zibettũ siue ut recẽtiores græci uocãt zapetion excipitur: q̃q̃ & cõpositionis quoddã genus est zapetion, ex animalis musco, agallocho & oriẽtali succino: hæc ipsa cõpositio etiam, nec uocari solet à gręcis quibusdam, sed uox est Arabica. Inuenio & muscilion dici quandam herbã ab odore musci, ut conijcio, quoniam & dorcida uocant eam, naribus uitiosis & fetentibus accommodatam, ut Aetius existimat, nisi quis pro dictamo accipiat, quod & dorcidium appellant.

AGALLOCHVM. XXI.

Agallochon Aëtius & medicorũ uulgus xylaloẽn, id est lignum aloẽn appellat, à nõnulla simili-

similitudine coloris aloës ut arbitror. Non animaduerto ubi de hoc genere loquatur Galenus. Recētiores græci tradunt sub terra condi solitū agallochon, non aliàs odoratum furum, q̄ ubi teredinibus computruit. Fastigia eius summa quatuor, Indicum Sapphicū ex urbe Sappho, Speon, & hygron, id est humidū, quod ipsum deinde in species quatuor cōciditur. Arabes nōnulli semen huius arboris esse uo lunt id, quod haormiam ipsi uocant, similitudine piperis minuti, colore subrubēs, qua propter & piperellam dixere. Agallochon Aëtius in thymiamate myrepsico idē esse quod & tarum putat. De taro Plinius ex casiæ inquit & cinnami confinio cancamū & tarum inuehitur per Nabathæos, Troglodytasq; ijs uicinos.

NASCAPHTHVM XXII

NAscaphthon prætermissum à Plinio arbitror cōsulto, qa incerta esset natura ei⁹, ut aliorum quoq; pluriū, quæ ille orbi nostro tantū noībus cognita esse tradit, ut sericatum gabaliūq;. Paulus & lacaphthon nominat. Inter ea, quę à quibusdā in cyphi heliacū addunt: & corticē piceæ, uel alterius arboris existimat. Ego lacaphthon idē esse cum nascaphtho ratus sum.

CANCAMVM XXIII

CAncamum ex collimitio casiæ cinnamiq;, per Nabathæos Troglodytasq; confines aduehit. Qui cōsedere ex Nabathæis nomine solo cōptū Plinio. Nec sum nescius laccā à barbaris hoc genus uocari aliā, q̄ quæ de purpurarum floccis conficit tinctoribus. Est & gummi quoddā arboris lacca dictū, & tincturis utile. Nec an ea cancamū sit hoc, de quo agitur, satis habeo compertū. Democritus certe, si modo eius liber est qui de tingenda purpura circūfertur: lacchan nominat inter colores. hoc & florē Achaicū appellat idē autor, sicut florē Syriacū quod rhizion priuatim uocari tradit, ad eundē usum. Sit aūt flos achaicus aut syriacus id, q̄d nos modo cremes dicimus: an diuersum, non constat. Paulus odoratū esse cācamum prodidit. Differt cancamū à cancano, q cancanus herba est à Galeno dicta, à Dioscoride cacalia. Nam caucalis alia est, ut post dicet. In q̄ fœdissime neoterici diffluctuant, græci lignū quoq; atidum cancanon appellant.

CYPHI XXIIII

CYphi urebant uespertinis omnibus Aegyptij, matutinis resinā, meridianis myrrhā: ea erat miscella, ut Plutarchus inquit, sexdecim literis sacris contenta, ex melle, uino, uua passa, cypero, resina, seseli, aspalatho, myrrha, bitumine, iunco, bryo, calamo, utroq; iunipero, cardamomo, lapatho, quanq̄ lacaphtho forte non lapatho scribēdum sit in Plutarcho, ut ex ijs quæ in nascaphtho dixim⁹ comprehendi potest. Confundebantur hæc non temere aut fortuito, sed præeuntibus de scripto qui ratione & ordinem præcinerēt, quo quicq; loco, tēpore, mēsura, conijciēdum esset. Placuit uero numerus sexdecim, q is è quadrato quadratus existeret: talis.n. linea circumcurrens per oras, æqualē cum area sua mensum habet, de quo latius in libello dictū est, quem ex antiquis autoribus de Iside & Osiride condidimus. Sūt & aliæ thymiamatis huius & pro arbitrio cuiusq; ratiōes, sed duę in medicina cognomētis īsignib⁹, heliacō & seleniacū, hoc ē solariū & lunare.

CROCVM XXV

CRocum folio angusto ad usq; capillamēti exilitatē, germine ac flore serotino per autūnum occasu uergiliarum, q paucissimis diebus marcescat. cū folio florem expellit obiter, quin & prius uidetur. Subest radix multa, carnosa, peruiuax, calcatū melius surgit, & quasi pereundo lętius prouenit. semitas eo fontesq; amat. Seritur radix bulbo. Duo genera eius, montanum & satiuum: prius hebes, posterius odoratū: utrunq; primis imbribus emicat autumno, ut dixi, post aphacen. Inodori duo generā, cādidum ac spinosum. Viret bruma & colligitur, siccatur in sole, sed in umbra melius etiā hyberna. Crocum syluestre optimū. Serere in Italia non expedit, ad scrupula usq; singula areis decoquētibus. Satiuū maius nitidiusq;, sed leui momēto degenerat: omnino infœcundum natura ubiq;, uel Cyrenis, ubi laudatissima omnia. Quidam phlegræo croco secundū locum fiscunt, probatio synceri, ut manu imposita crepet, ueluti fragile: dilutum & humidum, sedet. Altera probatio, si manu ꝑlata ab ore, leniter faciē oculosq; mordeat, Esse inquit Plinius & per se genus satiui blandissimum uulgo, cum sit medio sui candidum διάλευκον, uocatum. Cyrenaico uitium, quod omni croco nigrius, & quod celerrime corrūpitur. Laudatur breuibus capillis in Lycia. Anno septimo uel octauo transfertur in locum subactum: atq; ita degenerās reuocatur. Vsus eius in coronis nusq̄ propter angustiam folij, nisi quæ ad mulcendam ebrietatem fieri à quibusdā soleant. Vino mire congruit præcipue dulci, quo & aqua facillime soluitur, nulloq; alio dulci. Tritum ad theatra replenda, utq; hoc nonnulli apud Dioscoridem intelligāt, cum θυΐαν dicit, errore librariorum θυΐαν pro θίαν scribentium. Sed nos immutare lectionē antiquā ausi nō sumus, Ideoq; mortarijs tingendis conuertimus, præsertim cum de mortarijs atq; croco mētionem quodā loco habitam à Plinio sciremus. Asseruatur pixidecula è cornu. Acerrima croco uis tribuitur: ut illatum manus palmæ, continuo perueniat ad cor.

CROCOMAGMA XXVI

CRocomagma uerbum ex uerbo, fex olei crocini est: nam fęces unguētorum magmata græci appellāt, & conspersionē: siue massam quæ subacta sit, egmagma: quo nomine, inquit Galenus ipsum quoq; crocomagma significamus.

HELENIVM XXVII

HElenium enula siue inula, sed duplici natura. Folio serpylli, de qua statim post dicetur. Altera folio uerbasci exilioris, de qua nunc agit breuior hæc q̄ pastinaca est, sed torosior amariorq;, & nisi temperatur liquido dulci, stomacho inimicissima. Sed pluribus modis austeritate uicta, gratiam inuenit. Nam & uuis passis, & defruto, & melle subigit in pollinē tusa: & pinguibus quoq; caryotis, iā cotoneis malis, sorbis, & prunis, aliquando pipere atq; thymo, illustrata maxime Iuliæ Augustę cotidiano cibo. Superuacuum eius semen, quoniā ut Dioscorides meminit, propaginibus serit, modo quo harundines: magnisq; interuallis, neq; ullo minus quaternorum pedum, quoniā spatiose fruticet.

HELENIVM AEGYPTIVM XXVIII

HElenium hoc posterius à nostris inulam appellari posse non uideo. Theophrastus inter uelenion, Aristoteles belenion, scripsere, si modo liber eius est, qui de plantis ad autorē Aristotelem refertur.

refertur. Belenium inquit delibutorium in Perside uenenum erat, in Aegyptũ & Palęstinam translatum, sine periculo mandi cœpit. Hæc cõmentatio Græcis perierat, habebatur in Arabico, demũ cõuersa est in Græcum sermonẽ à quodam ut ferũt Maximo: propterea quædã in eo libro barbara fruticũ & radicũ legũtur nomina, ut sunt benteli, nenuphar, opinais, & aliquot huiusmodi. Nenuphar pro nymphęa quidem capitur Arabiæ, sed benteli & opinais quid sit, parũ liquet: nisi quis opinaim pro silphio intelligat, quoniam succũ ex eo manare lentiusculũ dicat, quẽ priuatim uocamus opon. Bentelos autẽ initio spicata esse traditur, mox in arborẽ grãdescere. Sed redeamus ad heleniũ. Plinius hoc Helenæ lachrymis enatum refert, dum gubernatorẽ Canopum hæmorrhi serpentis ictu exanimatũ fleuisset. Hilaritatẽ Hippocratis testimonio facit, prædulcis in eo cremor. Radix contrita mures necat: cãdida intus est, & dulcis, Dioscoridi uero pallida. Laudatissimũ in Helena insula. Huius rami dodrantales à Plinio, cubitales à Dioscoride feruntur. Addebatur in coronamẽta folium.

OMPHACINVM XXIX.

Oleum Omphacinum fit duobus modis, olea adhuc alba expressa. Cãdidũ deterius ex drupa (ita eñ uocatur à Græcis Latinisq; priusq̃ tenera esui sit) iam tum luteola, coloremq; demutãs: hoc uiride Cato appellat, atq; utili⁹ est. Est & omphacinum siue omphaciũ è uite, de quo post. Galenus oleum, nõ omphacinũ, sed dulce fieri ex drupa scribit. Alterum uero genus quod ex immaturis albisq; premitur & omphacinũ & ὠμοτριβὲς appellari tradit, unguentis utilissimũ è Phaulia ut Theophrasto placet. Simile omphacino fit oleum, si oleę ramus in cõdituram adijciatur. Quibusdã natura soli, non conficiẽdi ratio astrictoriã uim, qualis in omphacino sentitur, dat, ut Hispaniensi nominato. Omphacinũ ab omphace deducitur, unde acor ex uuis Grȩce appellatur omphaciũ, & acerba uua ὄμφαξ & acerbũ mel ὀμφακόμελι, ab eodem omnia uocabulo.

OLEVM EX DRVPA XXX.

Oleum ex Drupa fieri dulcissimum Galenus testis est, utiq; si ex maxime drupa fiat, non si ex drupa tantũ. Olei probi notæ apud Galenum sunt, ut sit q̃ dulcissimũ, tenuissimũ, purissimũ, trãslucidum, quodq; modico eius cuti superfuso, plurimũ sese fundat, & facile cõbibatur: cuiusmodi est, inquit, quod Sabina bacca premitur. Oleum cũ aqua mixtum ὑδρέλαιον uocatur & χύτλον: quanq̃ posteri⁹ hoc Homero lustrationẽ ferè significat. In Bactris iuxta flumen Ochum effossa terra fons manauit olei, q̃d quidem traditũ ab ijs, qui Alexandri res scripserũt: & Strabo credidit.

OLEVM EX OLEASTRO XXXI.

Oleum ex oliua syluestri tenue, multoq; amarius q̃ ex satiua. Vtile hoc ad medicamẽta ferè tantũ: de quo alia quoq; Dioscorides in ratione oleastri & oliuarũ cõmemorat: aridissimũ hoc Galenus inter olea describit. Post hoc Histricũ, mox Hispanum: pinguissima, Libycũ & Ciliciũ. In pingui uero tenue Sabinũ. Inter hęc media ferè natura eorũ, quæ Græcia & Asia & Cyclades mittunt. Pausanias Tithoreum è Phocide cõmendat. Hispaniẽsi prætulit & Histrico pingue lentitia; tenue perspicuitas & puritas consequuntur.

OLEVM CANDIDVM XXXII.

Oleum candidum, aliud spõte, ut quod ex oliua adhuc alba exprimitur ὠμοτριβὲς uocatum, aliud factitium, ut de quo nunc agimus.

OLEVM SICYONIVM XXXIII.

SRRIGMENTA À BALNEIS XXXIIII.

Strigmenta hoc sunt quod Græci ῥύπον & γλοιὸν appellãt. Id quod ex Celso Plinioq; colligimus: aurium certè sordeculas Græci uocant Cypsellas. Rhypon Iulius Pollux pro cera quoq; sigillari acceptũ quandoq; tradit ab autoribus: nisi quis typon nõ rhypon in Polluce lectitet. Sed & apud Ciceronem in epistolis ad Atticum rhypos scriptũ est pro ceris siue formis unde sigilla fingebãtur, fortasse à situ uetustatis appellatas, ut Plinianũ quoque illud: Expressi cera uultus singulis disponebãt armarijs, ut essent imagines quæ comitarentur gentilitia funera, defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui unquam fuerat, populus.

STRIGMENTA PALAESTRITARVM XXXV.

Strigmenta hoc genus aliud nõ sunt, q̃ puluis, qui luctãtium corporibus inspergitur: & oleo superuenit. Hæc pulueris inspersio à Græcis ἁφὴ dicebatur, puluis ipse κόνις. Cum ipso te, inquit Plautus, puluisculo conuerram. Et geometricum est puluiscul⁹. Palęstris quidẽ optimum è Nilo sabulũ, tenuissima sui parte: Oleum quo luctaturi perundebãtur, κήρωμα dicitur & πάτος, quanq̃ πάτος proprie cœnum est atq; lutum ceromati permixtũ: cui si sudor accesserit, κονίσαλον uocari ab ijs qui nimis Attici uideri uolũt, autor est Galenus. Locus in xystis huic operi dicatus, priuatim κονιστήριον appellat Vitruuio.

STRIGMENTA À PARTIBVS GYMNASIORVM XXXVI.

Strigmenta à parietinis & à palæstra significare Plinium existimo, cum ita loquitur: Vsum olei in luxuriam uertẽre Græci, uitiorũ omnium genitores, in gymnasiis publicando. Notũ inquit est, magistrat⁹ honoris eius, octogenis sestertijs strigmenta olei uendidisse. Itẽ: Quin & sordes inquit hominis, in magnis fecẽre remedijs quæstuosorum gymnasia Grecorũ: quippe ea strigmenta molliunt, calfaciunt, cõplent sudore & oleo medicinã faciẽtibus. Item alibi: Et in gymnasiis inquit oleũ cõditur odoribus, sed uilissimis. At strigmenta statuis gymnasiorũ detracta, in quibus Galeno autore multum olei cõburebatur: quia puluere inquit carerent: Et cum ærugine permista colligerentur, acrioris naturæ quàm strigmenta cætera, noscuntur.

ELAEOMELI XXXVII.

Elæomeli fluit ex ipsis oleis in Syria, tenuius resina, sapore mellis, unde nomen: non sine nausea emollit aluum. Pugnatores certaturi præsumunt ex eo cyathũ. Plinius in maritimis Syriæ nasci prodit, cũ tamen Palmyra longe à mari absit: fortè non maritimis, sed palmyris legendũ: nisi quis locum, unde id excerpsit, nõ palmyris sed almyris legisse Plinium existimet: quod in tanto uiro dubitare nullo modo possum. Elęomeli medicinæ tantum gignitur: sit hoc idẽ quod & aëromeli dicit, quasi mel æthereum ac cœleste, quod sacræ literæ Manna uocent, ut non planè contendo, ita certè propẽsissimus sum ut credam: sed ita tamen ut intelligatur aliquod discrimen esse inter id quod mãdi potuerit, & id q̃d medicinæ tantum nascitur. Decerpi hoc Amyntas scribit

scribit unà cum ipsis quibus hæsit frõdibus, & in offas pastillos'ue, aut etiã orbiculos conuolui, ut cum usus postulat, in lignea pocilla, quæ tabaitas in Asia cognominãt, aliquo humore diluatur. Planè ab exortu syderis cuiusq;, sed nobiliũ maxime, ut Plinius existimat, aut cœlestis arcus, si nõ sequãtur imbres, sed ros, tepescat solis radijs, medicamẽta potius q̃ mella gignunt oculis, ulceribus, internisq; uisceribus dona cœlestia. Quod si seruetur, inquit, hoc sirio exoriente, casuq; congruat in eundẽ diem, ut sæpe Veneris aut Iouis Mercurij'ue exortus, non alia suauitatis usuq; uis mortaliũ malis à morte reuocandis, q̃ diui ni nectaris fiat: nisi hoc ut alia, fraus hominum pernicie corrumperet.

OLEVM CICINVM. XXXVIII.

58 Oleũ cicinũ è cici arbore fit in Aegypto copiosa, ubi sine igni & aqua sale aspersum exprimitur: cibis fœdũ, luminibus lucernarũ, propter nimiã pinguitudinẽ ineptũ & obscurum.

OLEVM AMYGDALINVM. XXXIX.

Oleum ex amygdalis neopũ uocari legitur in Plinio. Puto corruptã esse lectionẽ, & aut netopum ut Hippocrates, aut metopiũ ut Dioscorides, legendũ. Adde q; unguentũ Aegypto familiare quod metopium appellatur: ipsum q̃q; de nucibus amaris conditur, ut post liquebit. Paulus amygdalinum, inquit, metopium quoq; dicitur, propter galbanum quod metopum in Aegypto nominatur, & in oleum hoc adijcitur. Aëtius oleum hoc etiã halinon uocari tradit, ab amaritudine ut opinor.

OLEVM BALANINVM. XL.

60 Oleũ balaninũ è glande fit Aegyptia, quæ myrobalanus quoq; dicitur. Simplex huius compositio diu fuit, deinde resina quoq; mixta.

OLEVM SESAMINVM. XLI.

Oleum sesaminũ Indis refertur acceptũ, qui è castaneis quoq; atq; oryza conficiant.

OLEVM CARYINVM. XLII.

Oleũ è iuglandibus iners & graue corpori est, sapore ingrato: etenim si quid in nucleo computruit, totus modus deperit. Nunc tota ferè Liguria Insubriaq; promiscuum & cibis & lumini, haud magnopere molestum.

OLEVM HYOSCYAMINVM. XLIII.

Oleum hyoscyaminum ex seminibus Apollinaris herbæ conficitur, quam hyoscyamon Græci uocant. Cauendum in potu, quoniam cerebri motus faciat.

OLEVM GNIDIVM. XLIIII.

61 Oleum gnidium ex gnidio grano, id est gnidio cocco fingitur.

OLEVM CNICIVM. XLV.

Oleum cnicium ex cnico herba, quã celebrant Aegyptij, oleo tantum non cibo gratam. Italiæ ignota Plinij temporibus.

OLEVM RAPHANINVM. XLVI.

Oleum raphaninũ ex radice Latinis appellata. Aegyptij raphanum maxime cupiebant serere, modo licuisset, quia & quæstus maior q̃ è frumento redibat, & minus tributi pendebatur, nullumq; copiosius erat oleum.

OLEVM MELANTHINVM. XLVII.

Oleum melanthinum nomen habet à melanthio, quod est gith, quasi nigellam, uerbum è uerbo dicas: nam melanthemon anthemis est, quam modo chamæmilon uocari frequentius animaduerto: q̃q̃ Plinius utranq; melanthion appellat, nisi lectio deprauata est, q̃d & crediderim.

OLEVM SINAPINVM. XLVIII.

OLEVM MYRTEVM. XLIX.

Oleum myrteũ: & hoc è latifolia nigra syluestriq; præstãtius, quã oxymyrsinẽ, alij chamæ 62
myrsinã uocant. Aliqui acoronã similitudine: est enim breuis & fruticosa, minore semine, ut docebimus. Fieri & aliter oleum myrteum solet. Tunduntur baccæ aspersæ calida aqua, dein coquũtur. Myrtas Cato baccas huius arboris appellat. Interest uinum an oleum facias. Ad uinũ baccæ in ariditatem siccantur: ad oleum nõ siccantur. Inest huic oleo uini quidam sapor, simulq; pinguis liquor, præcipua ui ad corrigenda uina saccis ante perfusis: retinet quippe fecem, nec præter purum liquorem transire patitur: datq; se liquatis commendatione mira quasi comitem.

OLEVM LAVRINVM. L.

Oleum laurinum è drupis, inquit, instituitur. 63
Nam drupa non olearum modo, sed alias q̃q; baccas uocam⁹, Græcos imitati, δρυπεπεῖς appellantes. Quidã folium & corticem baccarum adhibent. Laudatur syluestris & nigra baccis. Ex Delphica uero ad acopum & cerata utilissimum.

OLEVM LENTISCINVM, LI.

Oleum lentiscinum è lentisco fit, Græci χῖνον uocant. Nam χοῖνος iuncus est, de qua uicinitate nominum sæpiuscule decipimur. Durius hoc paulò q̃ rosaceum, cætero eiusdem effectus. Nec mihi planè certum est, an hic iuncinum potius q̃ lentiscinum interpretari debeam: quandoquidem & iuncinum rosaceo simillimum esse prædicant. Duobus quoq; locis Plinius hac similitudine rosacei, altero lẽtiscinum describit, altero iuncinum: alioqui falsum aut lapsum affinitate, autorem illum diligentissimũ qui putem? præsertim cum fieri possit, ut rosaceo sit utrunq; natura proximum: nam & therminum, q̃d ex lupinis constat, proprietatem rosaceo sororiam habere, Plinius idem testatus est.

OLEVM TEREBINTHINVM. LII.

OLEVM MASTICHINVM. LIII.

Oleum mastichinũ è mastiche, cuius species 64
multæ suo loco numerabuntur. Resinam lentiscinam Dioscorides appellat.

VNGVENTA IN COMMVNE. LIIII.

Vnguenta Græci μύρα uocant à myrrha, siue quasi μωρὰ ut Chrysippus inquit, q; infatuati uino & crapula, ferè uti soleant unguentis. Etenim cum bellarijs & corollis unguenta secundis mensis inferebantur, quod & Socrates apud Xenophontem ut meretricium accusat, ut uestem, ita odorem, alium pudicas, alium impudicas decere prædicans. Lacedæmonij certè unguentarios eijciebant urbe, quasi corrumpentes oleum: quemadmodum & infectores, ut qui candorem uellerum accersitis medicamentis inquinare uiderentur. Prohibuit & Solon, ne quis unguenta uenderet. Proinde Sophocles & Callimachus Veneri speculũ & unguẽta tribuunt, oleũ Mineruæ: q; illa uoluptati, hoc uirtuti natũ esset. Primus omniũ Archilochus usurpauit unguen-

ti nomen, hoc est myron: etiamsi res Homero quoq; nota fuerit, oleũ non myron appellanti. Vnguenta sane, quæ non de floribus sed de aromatis conficiebantur, thyomata uocabant, quod & Homerus nouit, cũ τεθυωμένον hoc est delibutũ eo genere Iunoni corpus fuisse cecinit. Dicuntur & myromata, nõ myrisomata: Hippocrates odoramenta, hoc est aromata & suffitus appellauit. Nomẽ & à patria unguentis est quibusdam, ut Panathenaicon Athenis factitari solitũ, & Babylone Babylonicum. q̃q̃ Apollonius autoritatem & præstantiã unguentorum nõ locis aut regionibus, sed peritiæ artificũ & industriæ acceptã retulit: nam Ephesina quondã in pretio habebanẽ, nunc exoluere. Habebãtur & Alexandrina propter duas reginas opibus & luxu diffluentes, Berenicẽ & Arsinoën. In Cortyna quoq; diu laudatũ est rosaceũ: Berenices maioris temporibus. Oenanthinũ Adramytti modice cõmendabatur, postea ob Stratonicem primum Eumenis nomẽ obtinuit. Syriacis pręsertimq; telino summa fuit olim autoritas, sicut & Asiaticis è Pergamo, unguẽtarij occasione libanotion è thure cõmendantis, quod antea nusq̃ fuisset. Vnguentũ porrò pretiosum innatat infusum uili: contrà mel probũ uitioso melli additum, sidet. Nec om̃ia sane unguenta om̃ibus placebant: quin sua singulis ferè partibus corporis erant dicata, ut in bacchari monstrauimus. Infames huius luxuriæ Lydi sunt, à quo Sardianũ mundum poëtę pro unguentis capiunt. In mentione sunt & brethyon ex Lydio pro crasso & pro anthino q̃q; acceptum: & sagda siue psagdan: etiamsi Nicander in uerbo sagda non unguentũ sed homines effœminatos & profligatos moribus intelligit. Alij uero suffimenti genus. Helæi celebrant ab inuentore dictũ Plagoninon. Athenis unguenti hemina quinq; pondo argenti uenibat: aliqui decem produnt. Vnguentum frequens, ut inquit Aristoteles, caniciem oblinẽtibus siccitatis uitio conciliat. Icesius, qui de odoribus scripsit, unguentorum duo facit discrimina: deliciarum, quod & χρῖμα siue χρῖσμα dicitur, & uulgare ac promiscuũ, & ferè palæstris dicatũ, quod ἄλειμμα cognominant & ἀλοίφημον & ἐπάλειμμα: de quo uerbo Festus quoq; apud nos: unde ἀλείπτης & ἐξαλείπτης, quos nostri unctores & reunctores uocant: à Græcis frequenrius coniatæ, christæ ac pedotribæ nominantur, ut q à limo dictũ epalima ob uilitatẽ scripserunt, errauerint, etiamsi mediastini non medicorum ipsi medici reungerent. Habentur & quæ sicca unguenta hoc est xeromyra dicuntur: ut liquida, quæ hygromyra fœminarum auribus expetita. Sunt & moschata, quæ alij moschomyra, Paulus moschelæa uocauit: in quę sicut in Arabica quoq; unguenta, genus illud, quod arnabonem Paulus & Aëtius appellant, quæritur: sed quid sit arnabo, nõdum comperimus. De moscho siue muscho diximus alibi. In multa odoramenta uenit & camphora, quam Aëtius caphura nominauit, in eo unguento quod salca dicitur, axillis & auribus fœminarum dicato: nam & suffimentum moschatũ in eodem Aëtio legas, in quod & sandala & nuces Indicæ desiderantur, comitante Orientali succino: Est autem nux Indica, fructus, ut Mauri putant, palmæ cuiusdam Indicæ præmagnus atq; pinguis, cuius oleum butyro quoq; præferunt, bonitate succi. Sandalorum uero tria genera: candidum, rubrum, luteum: camphoræ quaterna. Arboris ea gũmi est, in quibusdam locis medulla non aliter prouentu magno, q̃ si terræmotus, & tonitrua multa fuerint: initio maculis rubentibus, post uel calore solis tosta, uel ignium candescit. Inuenio & alua & sarua & scylmatis folia siue scymatis odores, suffumigandis domibus idoneos. Primum in eo thymiamate quod Cyriæ Romuli ascribitur: sequens in eo quod ad Embolarchum refertur autorem: Tertium in eo quod myrepsicon uocatur. Scylma certe hoc etiam ad calliblepharon probatur Aëtio. Nominatur inter suffitus & masucha siue masuaphion à Paulo: sed ea compositio est non facultas simplex aliqua. Vnguenta sane, quæ ceram uel resinam uel aliquid huiusmodi recipiunt, non myra simpliciter, sed myracopa dicuntur, quoniam similia sint acopis: talia sunt, amaracinum, & decamyron, à decem rebus unde constat appellatum, sicut à quinq; pentamyron.

VNGVENTVM ROSACEVM. LV.

VNguentum rosaceum id est rhodinon Phaseli maxime diu placuit. Commendabatur & Neapolitanum, & quod in Seplasia Capuæ diuendebatur, ut inquit Apollonius. A quibusdam addi salem, & anchusam, & rosaceum, & Dioscorides, & Plinius autores sunt. Disiunctim hoc fortasse capiendum est, cum ea sit unguenti faciendi regula, quibus anchusa adiecta est, sal uti ne addatur. Simplicissima eius mixtura diu fuit, additis omphacio, flore rosæ, crocino, cinnabari, calamo, melle, iunco, salis flore aut anchusa, uino. Huic candidus color erat. Qui macerant in sole rosas oleo conditas, uitreis uti præcipiuntur. Vnguentum Cyrenis è rosa pretiosissimum Theophrastus prædicat: quoniam rosa ibi odoratissima sit, inuentum est, & rhodomeli facere, hoc est mel rosaceum, & aquam hydrorosatam appellatam, recentioribus Græcorum.

VNGVENTVM ELATINVM. LVI.

ELatinum è palma fit elate, quam nostri palmam abietem uocant: dicenda per se in loco. 66
Lachrymam eius in unguentis misceri tradunt ad oleum domandum, id est, stymmatis uice: huius & surculos & lachrymam uocauimus. Abietem certe Græci arborem ipsam elaten & spathen nominãt: lachrymam ferè spathen. In Theophrasto nomen huic unguento phœnix.

VNGVENTVM MELINVM. LVII.

MElinum prælatum in Co. E cotoneis malis 67
& strutheis fit. Quidam genus hoc tum demum in unguentum transire perhibent, admixtis cyprino, sesamino, balsamo, casia, abrotono. Quæritur uti ne in humidis nata sint, quæ in hoc parentur: ideo utilissima esse, quæ in Sicilia nascantur, minus probari struthea, quamuis cognata.

VNGVENTVM OENANTHINVM. LVIII.

OEnanthinũ in Cypro, deinde Aegypto præpositum est ex Adramytto. De œnãthe in loco agetur. Sit hoc unguẽtum idem cum anthino ab Hippocrate uocato, mulierib⁹ malis utile, an diuersum & anethinũ potius, non liquet. Alioqui uidetur anthinum dici posse unguentum omne, q̃d ex floribus componitur, lilio, narcisso, rosa, iride. Cuiusmodi maxime in Bœotica Cheronea fingebãtur, commẽdata Pausaniæ. Vinũ porro anthine, siue anthinon, aliud est q̃ uinũ œnãthinum, ut in uua œnãthe diximus. Vnguentum œnãthinon etiam œnantharion dici posse testis est Paulus, qui nõ eò nominatũ putat ꝙ accipiat œnanthen, cum sępe fiat sine ea, sed à uino, & floribus liliȷ: utebantur, inquit, hoc ueteres à balneis: spargebant eo mẽsas, & nares linebãt, & contra pestilentiã ualere iudicabatur, præsertim possidonianum cognomẽto mesopotamites

VNGVENTVM TELINVM LIX

TElinũ ẽ silicula id est fœnogræco nomen, rationemq́ȝ habet. Addebãt huic & mel & sertã Cãpanicam, & cyprũ & mellum & marȝ & amaracũ: in Telo insula etiã Menãdri ætate celeberrimũ. Quid sit mellũ Plinio, quod & in uina fictitia & in suffinũ addi meminit, haud ita dum inueni, forte non mellum, sed mel in ȷs locis scribẽdum sit. Nã amellũ de q̃ & Virgilius & Columella, frutices fert apibus gratissimos, aureo ac luteo colore, ab imo foliosos, floribus purpureis, aspero gustu, cuius radicis succus, ægroto examini cum amineo uino dari ꝑcipit. Dicitur uero amellũ, quod pastores cũ curua legãt prope flumina mellę, is Galliæ amnis est. Queãdmodum à Lemano lacu, Alemani, ut Seruius existimat. Est & amilla flos apud græcos autores quosdã, galli eo uocabulo, herba ea quę uocat̃ anthemis, siue chamemilõ, ut forte amilla, uel idẽ uel similis sit amello, nihil asseueram⁹, sed ĩ mediũ posuisse nihil offecit

VNGVEN. SAMPSVCHINVM LX

SAmpsuchino calamus accessit, in Cypro & Mitylenis optimũ, ubi plurima sampsuch⁹. differt hoc Dioscoridi ab amaracino, ꝙ aliæ res in sampsuchinũ, aliæ in amaracinũ quærũtur. dubitationẽ Pliniana uerba faciunt: E sampsucho, inquit, oleũ fit quod sampsuchinum uocatur, aut amaracinum.

VNG. OCIMINVM LXI

VNG. ABROTONINVM LXII

VNG. ANETHINVM LXIII

VNG. SVSINVM LXIIII

SVsinum omniũ tenuissimum est, hoc & phyllinõ, & lilion, & liliinum & lirinũ, & lirium, ut Galenus, inqt, & Syrium quoq́ȝ uocabat̃, & crinomyron, unguinosum erat, hoc & ẽ lilio q̃q́ȝ sub diuo sole, luna, pruina, maceratũ, fiebat, ipse quoq́ȝ succus floris syrium dicebatur atq́ȝ mel, lilia purpurea oleo faciendo, maxime præferuntur, quæ in Syria, & Pisidia Pamphyliæ Dioscorides cõmemorat. Hinc Syrium appellatum crediderim. Nunc omnes fere fuci, unde syrupi uulgo, nam syrupa oliuæ condiẽdæ genus est, Columellæ, Susinum porro dicitur à suso quod liliũ significat. Vnde Susa Persarȝ regia ut inqt, Athenæus, ob amœnitatẽ dicta fuerint, Theophrastus lilium Aegineticum, & ẽ Cilicia commendat.

VNG. NARCISSINVM LXV

NArcissinum ex narcissi flore cõponi desiȷt Pliniȷ ætate, id de unguento eius dictũ accipio. Nam de oleo narcissino medicinas idem Plinius persequitur.

VNG. CROCINVM LXVI

CRocinum in Solis Ciliciæ diu laudatũ, mox Rhodi, additũ huic & cinnabari & anchusa & uinũ, Theophrastus & ex Aegina cõmẽdauit.

VNG. CIPRINVM LXVII

CYprinum in Cypro cõmendatissimũ, deinde in Aegypto, huic & abrotanũ quidã adiȷciebant, aliȷ panacẽ optimũ, postea phœnicion ẽ Sydone fuit, mox Aegypto: Si nõ addatur sesaminũ oleum, durat quadriẽnio: excitatur cinnamomo: uiris dicabatur cyprinũ & rosaceũ: colos cyprino cãdidus Theophrasto, uiridis Plinio, pretium in libras quinq́ȝ. E Cypro canopica in ripis Nili nata, laudatissimũ, Ascalone Iudææ proximũ, in Cypro tertiũ, ita mutatur sæpe autoritas. Vnguẽtum ipsum à Theophrasto nõ cyprinũ sed cyprus q̃q́ȝ dicit̃. Nã cyperinon ẽ cypero quẽ Cyclades ferunt insulę, componit̃ euetricon à Theophrasto nominatum.

VNGVEN. IRIVM LXVIII

IRiũ Corinthi, postea Cyzici placuit, ipsa quoq́ȝ per se iris illyrica nobile unguẽtum facit. Sunt q̃ unguentum hoc catirinon quoq́ȝ uocent.

VNG. GLEVCINVM LIX

GLeucinum dictũ est, quia ex musto conditur, ab aliȷs mustũ incoquitur uapore lento: Aliȷ permittunt, sine igne cõsumatur oleo mustũ alioqui non sampsuchum tãtum admiscent, sed pretiosiora quoq́ȝ odoramenta.

VNG. AMARACINVM LXX

AMaracinum duplex, uulgare, & quod priuatim componebatur in Co, cui & nomen peculiare inditũ hedychrum, ideoq́ȝ seorsum agitur de utroq́ȝ, q̃q̃ nõ distinguit Plinius. Laudabatur & ẽ Melo insula, ut scribit Apollonius, hedychrũ à colore dictũ uideri potest, quoniã Theophrastus infici hoc tradidit radice syria, quã chroma uocant, unde chromasius forte color nomen uulgo traxit: quãuis & aliam originẽ dicemus in saxifraga: Meminit & herbæ cuiusdam syriæ uocatæ Aristoteles, quã Theodorus suriam conuertit. In Columella radix syria genus quoddã, ut nõnulli tradunt, raphani significat. Et in carmine assyriam radicẽ uocauit, quã zythum commendari cum lupino macerata cecinit. Ipsius quoq́ȝ amaraci cyzicenę succo pretiosum unguẽtum fiebat: paucarȝ, ut ait Plinius, accessiõe specierũ, melle, salis, flore, omphacio, agni folio, uel ut quidã legunt agno polea, panace. Plinius & aliȷ amaracum hac parte pro sampsucho uolunt intelligi ex quo amaracina unguẽta nominẽtur. Seruius grammaticus: Puer fuit inqt unguentarius Amaracus qui casu lapsus, maiorem ex cõfusione odorem creauit: unde optima inquit unguenta dicuntur amaracina: alioquin amaracus proprie Galeno & Paulo est herba illa, quæ à Dioscoride parthenion uocatur.

VNG. MEGALIVM LXXI

MEgalium propter gloriam appellatũ ferũt, ꝙ excusserit telinũ ante se cãtatissimum: aliȷ ut à Megalio inuẽtore qui Siculus siue Atheniensis fuerit, existimant. In qua sententia & Aristophanes & Pherecrates & Stratio comici poëtæ unt: huic nõnulli & casiam sciscebant, huius propri

etas

etas ut uentiletur in coquendo donec olere desinat. Rursus refrigeratum odorem suum capit. Iulius Pollux & metallicō à Metallio Siculo inuētore celebrat, nisi quis mendose pro megalio scriptum metallicon existimet.

VNG. SIVE MASMA HEDYCHRVM LXXII

Hedychrum & hedychroon à coloris hilaritate dictum, ut præfati sumus. Idē uidetur esse cum amaracino, nisi quod nomen hoc proprie habet in Co, ubi nobilissimū: hinc prouerbio locus, nihil cū amaracino sui, ut est apud Gellium. Inuenio & in theriacen reqri hedychroon: q̄q̄ diuersa eius compositio probatur. Andaracaron per uerse appellāt Arabes. Ingrediunt̄ in hedychrum, ut græcos sequamur, asarum, amaracus, aspalathus, carium, semē, calamus odoratus, iunci flos: xylobalsamū, opobalsamū, phu ponticū, cinnamomū, costū, myrrha Troglodytica, fœniculum, spica nardi, amomum, mastiche, uinum uetus odoratum.

VNG. METOPIVM LXXIII

Metopium in Aegypto præferebatur quondam Cyprino, abstulit deinde gloriā Phœnice, hoc ē uilissimis erat.

VNG. MENDESIVM LXXIIII

Mendesio colos niger, à loco ubi Mēdes hoc ē caper colit̄, ueteribus inter laudatissima & post. Deliacū in Aegypto prælatū quandoq; uel Cyprino. Celebratur & mendesiū uinū ex Aegypto, item mēdæuū ex Thracia Hippocrati cōtra renum uitia.

STACTE VNGVEN. LXXV

Stacte dictū quoniā à stillatitia duntaxat myrrha fiat: colore pallido, suauitate mira. Sed amaritudine præcipua. Cōstabat & myrrha unguētū regibus Persicis dicatum: quod illi capite, ceu diadematis uice impositum gestabant. Sed addebatur myrrhæ labyzos appellata, quam multo preciosiorē q̄ myrrham esse Dinon scribit. Appellatione unguēti Aegyptij stactē uenire autor ē Athenæus. Hippocrates pro eo quod ex acanthes uocatæ floribus conficitur, & pæderos ab alijs uocatur. Olei uero ægyptij uocabulo, idē Hippocrates cicinū significat, ubi uero adijcitur candidū Aegyptium pro Libyno capitur, ut Galeno placet.

CINNAMOMINVM VNG. LXXVI

Cinnamominū quod mel accipit, odoratū sitā nonnullis quæritur, pretia eius prodigiosa à denarijs xxxv. ad cccx.

VNG. NARDINVM LXXVII

Nardinum Galenus spicatum Romæ dici solitum, & fœminis præcipue diuitibus familiare prodidit. Nardus uero pistica, siue unguentum de quo mentionem literæ sacræ faciunt, probam & fidelē, & quæ adulterata nō sit nardū significat Hieronymo. Quidam à loco nomē id fuisse putāt. Nardinum ē Tarso Ciliciæ commēdatissimū: unguenti nomē est & nardus Cyzicena, in quod tamen nardū quādoq; non queritur nisi Gallicū. Ingreditur & arnabo. Iulius Pollux & Babylonicū nardū pro unguēto uidetur accepisse.

VNG. MALABATHRINVM LXXVIII

Malabathrinum succo folij eius, nullo præterea coniecto, nobile unguētū, pretium in libras. LX. foliatū quoq; appellari diximꝰ: q̄q̄ dicat aliquis nardinum quoq; foliatum uocari posse quia folium malabathri quandoq; accipiat, quod & Dioscorides in nardino meminit. Paulus quādoq; foliatinum pro foliato appellat. Idem foliatum, spicatum, moschaleon & Comagenum fœminis ad odorem tantum quæri affirmat.

VNGVEN. IASME LXXIX

Iasme si quis interpretetur, uiolaceum significat, q̄q̄ uiolaceum illud quod triuiale est, iaton potius appellāt greci. Theophrastꝰ leucoiō, ut ipsam quoq; uiolam. Aliud hoc q̄ quod regale nominatur à Persis conditū atq; Parthis. Ii fœtētis animæ uirus, multitudine ciboꝝ & ebrietate natū, accersita odorum commendatione, summouent. Vnguētum hoc & Iasminū & Iasimeleon & Iasme dicitur: quæ uox admonet me, ut ex ea ferē uiola compositū intelligā, quæ uulgo Ieseminum uocatur, distinctiones & harundineos parietes in hortis opere topiario conuestiens, flore candido, præcipuæ suauitatis, folium in uiridi nigrans, oblongum, fastigiatum: mucrone languido, magnitudine rosacei, sed angustum. Hoc uiolæ genus Persicum & Parthicum, & omnino peregrinum uocauerim, ab alba uiola nostrate longo interuallo distans, ueteribus (ut arbitror) incognitū saltem Italiæ. Recētiores tria iasmes siue iesimini genera constituunt, albam colore, ceruleam, & in Aegypto luteā, qualē & in Venetia nasci mō cernimus.

MYRRHA LXXX

Myrrha græce smyrna dicit̄, & zmyrna, ob id & notis duabꝰ zz. scribi solet à medicis, hāc & myrā uocat Hippocrates: minor altitudine, sed fruticosior est thure, ad V. tū cubita crescere arborem Plinius meminit, caudice duro intortoq;, & crassiore q̄ hominis sura, & ab radice etiā q̄ reliqua sui parte, corticē leuem, proximūq; unedoni Andrachnę ue. Foliū olusatri, quidam oliuæ tradūt: uerū crispius aculeatū extremitate ut iligneū. Theophrastus ulmeo simile, nisi quod suspicor librarioꝝ mēda sit, pteleas pro aleas contraue scribētium. Scabrum alij spinosumq; dixere, cætera similē terebintho, aut iunipero etiā gustatu, foliū etiānum rotundius, ueteris odoratior lacryma ē, ut in thure. Prima eius partitio, ut aliā stactem hoc est stillatitiā, aliam plasten hoc est fictitiam à Theophrasto nominatā sciamus, ꝑmixtā arboribus thuris nasci tradūt. Alij saparatim. Sed & alijs Arabiæ locis proueniūt, ē syluis quoq; laudata, q̄ à Troglodytis Sabei trāsitu maris petunt. Satiua syluestri præfertur. Gaudet rastris & ablaqueationibus, melior radice nuda refrigerataq;. Falsum est ē thuris arbore utrinq; gigni. Incidit̄ bis, ijsdēq; cū thure tēporibus, sed à radice usq; ad ramos qui ualeāt: sudat sponte anteq̄ incidatur, stactē uocatā, cui nulla prefertur: post hanc satiua, & in syluestri quoq; melior æstiua. Regi Gebennitaꝝ quartas partes myrrhæ pēdent. Deo nō dāt, quia & apud alios nascatur. Coēmptā passim ac pluribus locis in folles confarciūt, ipsiq; unguētarij probitates digerunt odoris & pinguitudinis argumētis. Aliter nomina generꝝ tradidit Plinius q̄ Dioscorides, hoc ordine: prima stacte cui pretium à XIII. ad L. Secunda satiua, cui precium summum ad XXII. Tertia syluestris. Syluestrium genera complura, primusq; inter eas locus Troglodyticæ, cuius nucleo ꝓtiū ad XVI. probat̄ pinguedine aspectu aridiusculo, sordida & plane barbara, acrior cæteris, proximus Erythrææ, quā intelligi Arabicā uolūt. Mineam uocāt alij, prætiumq;

tiumq́ eius ad xvi. Huius species quatuor: stactea, Atramitica, Gebennitica, Ausiritis. In quibusdā exemplaribus nō habetur stacta. Tertius, Dianitidi: quartus, Collatitiæ: quintus, Sembracenæ à ciuitate regni Sabæorū mari proximę. Hæc hilaritate insignis ē, sed uiribus infirma. Sextus, Druisitidi. Est & candida uno tantū loco, quæ in Messalū oppidū confertur. Diuersa fit à prædictis odoraria cognomine atq; sea, qm̄ plerique sextam in Plinio non seam legunt, haud constat: cui pretium redditur ad xiiii. In plenum probatio myrrhæ glebis exilibus, nec rotundis in concretu, albicantis succi & tabescentis. Secunda bonitas, intus uaria: pessima, quæ intus nigra: peius, si fit etiam foris. Adulteratur lentisci glebis & cucumeris succo, amaritudinis causa: sicut ponderis, spuma argēti. Reliqua uitia deprehenduntur, sapore gummi dente lentescentis. Fallacissime autem Indica myrrha, quæ ibidem quadam è spina colligitur, multo deterior: atq; hoc solū peius affert India. Nascitur & in Gedrosia, ut inquit Strabo. Argillosa uero tetra crustosaq́; prouenit in Arabia. Describitur à Dioscoride & uocata caucalis, colore atro, retorrida, ὑπέρωρος: conuerti, maturitate insignis: quemadmodū & exoletos & ex oleta dicimus, quæ Græci ἐξώρους & ἔξωρα. Quidā corruptū locum putant, & ὑπέρσκληρον legendū arbitrantur, hoc est prædurū atq; scabrum, quod & barbara illa Mauritani Serapionis interpretatio secuta est: q̄q̄ & τὸ ὑπέρωρον etiam hilaris speciosaq́; transferri potest, qualem Sembracenā fuisse diximus ex Plinij sententia: Hæc, inquit, ante alias hilaris est, sed uiribus tenuis. Seorsum indicabitur & herbæ genus apud nos myrrhis & myrrha nominatū: itemq́; apud Græcos: q̄q̄ pro aromate illi quidē proprie nō myrrham, sed smyrnam uocant.

MYRRHA BOEOTICA. LXXXI.

STYRAX. LXXXII.

86 STyracem Syria supra Phœnicē gignit, ad Gabala: siue ut Dioscorides scribit, Catabala & Marathūta, & Cassiū Seleuciæ Pieriæ cognominatæ montē. Arbor & lachryma eodē nomine est. Hæc illi ex austero iucundior. Intus arbori similitudo harundinis, succo prægnans. In eam ferè per canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes: ob id in scobe sordescit. Laudatur & è Sidone, Cypro: è Creta uero minime. Ex Amano Syriæ medicis, sed unguentarijs magis. Placet maxime purus. Improbatur colos cano situ obductus. Adulteratur cedri resina, uel gūmi, aut amygdalis amaris: omniaq́; ea gustu coarguuntur. Exit & in Pamphilia aut Pisidia prope Selgam Lacedæmoniorū in eo tractu coloniā: sed acrior minusq́; succosus, ut Aelianus autor est post Strabonē. Ibi syluam eius ligni fertilē fuisse tradunt, è quo missilia corneis similia conficerentur: unde ortum, ut tonsillæ præpilatæ, quas Græci alio nomine uroscos uocant, styraces appellari consueuerint. Ibi caudicem uermiculus ramentaq́; congerit ad radicē, deinde fluit humor, & scobi se ad radicem collectæ miscent. Pars quæ nō leprosa modo sed terrosa quoq; est, odoratior ut inquit Strabo est. In Aethiopia quoq; styracem prouenire scribunt. Pretium optimo xix. Qualitatem eius non unam esse argumento sunt cognomina in compositione medicinarum frequētia, chrymatias, calamitis, aspros, hoc est, ut puto, candicās. Chrymatiam Arabes interpretantur eum, qui rarus inuentu & gummi similis describitur. Iidem calamitin: q̄q̄ harundine sua mixtus ipso nomine significatur, pro liquido tamen accipiunt: & fastigia styracis duo faciunt, siccum & liquidū, confusione magna: q; aliquādo liquidū styracen pro myrrha stacte sumunt, aliquādo ex eadem arbore colligi utrunq; putant, liquidū atq; siccum. Aiunt Arabes styracen è Syria petentes in pellibus hircinis urere, ut odorum suorum thuris & myrrhæ satietatē acrimonia peregrini ligni rediṁant. Iidem petunt Elymęos, arborē brutam, cupresso Susæ similem, ex albidis ramis, iucundi odoris accensam, & miraculo ut inquit Plinius, historijs Claudij Cæsaris celebratā, cuius Parthi folia potionibus inspergant, odore cedri. Fumū eius contra ligna alia remedio esse prædicant. Nascitur ultra Phasim Tigrimq́; in finibus oppidi Scinæ, in monte Scanthro. Sunt autē Elymæi Assyria gens, Susianæ Persiæ contermina. Petunt & in Carmanos arborem strobum, quā uino palmeo perfusam urunt, suffiūtq́; recta. Nidor à lacunaribus ad solū iocundus reciprocat, qui citra dolorem caput aggrauet, & somnum ægris conciliet.

BDELLIVM. LXXXIII.

BDellium in nomine est, ut Galenus inquit, Scythicum & Arabicū. Scythicū nigrius resinosiusq́;: Arabicum tralucidius & siccius. Vbi nos Sambracenicæ conuertimus in Dioscoride, Saraceni cæ legebatur: sed nos Pliniū secuti sumus, q̄q̄ de myrrha commentantem. Cæterū optionem do utrum probent qui hæc cognoscunt, ut obiter criticos effugiam. 87

THVS. LXXXIIII.

THuris arboris altitudo ad quina ferè cubita, ramis frequētibus, folio piri, sed multo minore: coloris herbacei, modo rutę, leui cortice ut lauro. Alij folium lauri leueq́; prodiderunt: alij lentisco similem etiam fructu, folio subrutilo: nonnulli proximam terebintho faciunt: alij terebinthū esse, & hoc uisum Antigono regi, allato frutice. Sunt qui ex eadē arbore thus & myrrham manare putent. Diodorus paruam, Aegyptiæ spinæ albæ similem, folio salicis, flore aureo. Placet Theophrasto & Plinio sententia eorum, qui lauro similem tradunt: quoniā talis arbor fuerit Sardibus studio, regum Asię delubro quodam sata. Iuba rex contorti esse caudicis, siue ut placet Solino, uiminis scribit, ramis aceris, maxime Ponti: succum amygdalæ modo emittere, talesq́; in Carmania apparere atq; Aegypto, cura Ptolemæorū regnātium consitas. E' uirgis certe ad nos commeantibus credi potest: matrem quoq; teretem & enodi fruticare trunco. Thus collectū & myrrha quoq; Sabotam camelis conuehitur, porta una ad id patente in delubrum solis, quē Sabin uocāt, armatis ibi custodib⁹, tabella superstruem posita, descripto quē modum attulerint, quantiq́; indicent: mercatores tabellis perlectis, pretium thure sublato deponunt: idq́; absentibus dominis fit. Sacerdotes partem pecuniæ tertiam deo reponunt: reliquū dominis redeuntibus numerant, autore Theophrasto. Thus Spōtinū pręter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidē uniuersæ. Commendatissimū quod spectat ad Persas, ut Straboni placet: cæterū in medio fere eius Atramytæ sunt pago Sabęorum, qui caput regni est. In Sabota monte arduo, ab hoc mansionibus octo distat regio eorum thurifera, 89

fera, Sabaq; appellatur. Solum id rubrum e lacteo traditur. Syluarum longitudo passus C. milia, siue ut alij, passus V. & L. milia. Terra ibi argillosa crustaceaq;, raris fontibus ac nitrosis per Minæos proximũ pagum euehitur, tramite uel singulis angusto: hinc & rus Minæum uocatur. Ius in thura ccc. esse familiarum dicunt, quæ ob id sacræ dicantur: & cum arborem uulnerant, nec fœminarum congressu, nec funerum pollui. Quidã promiscuum ius his populis esse perhibent in syluis. Alij per uices annorum diuidi. Duplex eius uindemia: prior canis ortu, cortice, qui prægnans & tenuissimus tenditur, laxato plaga, non adempto: quod hæsit in arbore, ferro depectitur, ideo corticosum: tanta inter barbaros fides. Saucias arbores nemo custodit. Contrà Alexandriæ ubi thus rude interpolatur renouaturq;, nihil tutum à fure. Autumno legitur ex partu æstiuo. Hoc purissimũ & candidum, carphiatũ uocant. Sequens uindemia uerna: incisis per hyemem arboribus. Ruffum hoc exit, nec comparandũ priori: dathiathum appellant. Nouellæ arboris candidius, ueteris odoratius. In insulis melius, in Arabia suauius: q̃q̃ in insulis nasci negatur à Iuba rege: Masculũ thus à specie testium uocari, sunt q credant. Præcipua gratia mammoso, cũ hærente lachryma priore consecuta. Alia miscuit se. Singula hæc manum implebant, cum tardius depecteretur. Hoc modo stagoniã & atomum thus uocabant. Minores guttas orobiam appellant. Inueniuntur tamen etiamnum guttæ quæ denariorum xxxix. pondus æquent: Conuehentibus thura capitale est digredi uia. Decimas deo mensura non pondere sacerdotes Solis accipiunt: nec ante mercari licet. Inde impensæ publicæ tolerãtur: nam & benigne certo dierum numero deus hospites pascit. Euehi non potest nisi per Gebanitas: horũ regi penditur uectigal. Caput eorum Thomna abest à Gaza, nostri littoris Iudææ oppido, LXXX.XXXVII. milia passuum, quod diuiditur in mãsiones camelorum LXII. Thure qui conuehunt commutant: Si quid in itinere opus est queri in singulos camelos sumptus denariũm DCLXXXVIII. ad nostrum littus colligit: Pretium optimi libra XVI. secunda, XV. tertia, XIIII. Resina piceæ nõ quacunq; adulteratur, sed gemma ea quæ interuenit ei, tam similis thuri, ut mixta uisu discerni nõ queat: & inde fraus. Laudatur in thure candor, amplitudo, fragilitas, neu dentem recipiat potiusq; in micas frangatur. Oĩa hæc cum Theophrasti tum Plinij temporibus. Thus aut à uerbo Græco θύος sacrificium significante flectitur, aut certe à tusis glebis ut tus Latine scribi debeat. Porrò cum dicat in Fastis Ouidius:

Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,

Videri potest aliunde q̃ ex Arabia in urbem comportari solitum: forte quoniã in Carmania quoq; nascebatur, unde ad nos inuehi non poterat, nisi transmisso amne illo: aut certe quia Chara oppidum Arabiæ nundinarium, haud procul Euphrate situm erat sinu Persico.

CORTEX THVRIS. LXXXV.

91 Cortex thuris. Plinius medicinas nec thuris, nec myrrhæ priuatim exequitur: cum tamen styracis & peregrinarum rerum multarum describat: credo q̃ usus horum uagus & amplior esse uidebatur, q̃ ut loco uno includi posset. Arbor porrò ipsa libanos & dendrolibanos: lachryma uero libanotos à Galeno dicitur. Interim confundi usum eum comperias. Sophocles ut Galenus: Euripides contrà libanum pro lachryma, libanoton pro arbore thuris accipit. À iuuene Assyrio cui nomen esset Libanos, in hunc fruticem conuerso, dictã Græci fabulantur: quẽ deos studiosissime colentem inuidi occiderint: hinc nihil esse dijs thure gratius. In Sabæis & larimnum odoris, ut inquit Strabo, præstãtissimi genus oritur: nec quale id sit demõstrat: quemadmodũ nec herbã illam in ora littorali eiusdem tractus nascentẽ, suauissimi odoris, sed qui celerrime uanescat.

MANNA THVRIS. LXXXVI.

Manna thuris est hypo sisma, quod Plinius micas concussu elisas interpretatus est, ubi de prauata dictione, mammas nõ manna uulgo legitur. Id autẽ fit gestatũ atterentibus se glebis, ut inquit Aëtius. Differt à thure manna, q̃d plus astringit propter corticis fragmenta quæ remanent: nam quod thuris chondros à Græcis dicitur, nos thuris granum interpretamur, secuti Plautũ in Pœnulo: Qui nullũ, inquit, thuris granum sacrificant. Est & genus mannæ recentioribus dictũ, & à sacris quoq; literis acceptũ, de quo superius in elæomelite. Manes certe uasis nomẽ est, & in cottabo pars extãtior ac prominula, quã Sophocles aheneum caput uocauit. Erat autem cottabus siue cottabis, uasarium iacularis in conuiuio iactus conceptaculũ, propositis uictori præmijs quæ cottabica uocabant: id quod eiaculabantur, liquida erat materia, hoc est, id quod in poculo reliquum obmanserat. Latagæ itemq; latax appellatum, in eo uase pars, quæ sonitum reddebat, percussa casu lataginis, plastinx nominabatur. Sinistro cubito innixos dextra molliter & per gyrũ iacere legitimum erat. Cottabi mentionem in Plauto quoq; habes: Medici cottabum ex imperitia uocabuli, ut Athenæus inquit, potionem à balneis: siue ut Photion, uomitionem ante balneas uocabant, non pridem inuentam & sanitatis usu detestabilem, & ab Erasistrato uehementer damnatam. 92

FVLIGO THVRIS. LXXXVII.

Fuligo thuris Græce lignys, & æthalon, & ethal nominata: nam lychnis herbæ coronamentariæ genus est, ut liquebit, & alio modo scribitur. Dici æthalida & rubiginem satorum lego: & à chymistis quoq; uideo æthalen uocari diuinum laticem. unde philosophicum illud pharmacum siue lapiscõ sistat: à quibusdam etesios & androdamas quoq; dictus, & aurum poculentum, & alijs nominibus innumeris, ut mazys & per diminutionem mazygion & chalcyrion: alioqui maza æs ipsum Iudæis significat. Iidem fuligines hemisomata, hoc est semicorpora appellant.

FVLIGO MYRRHAE ET ALIORVM. LXXXVIII.

Fuligo myrrhæ, styracis, resinæ, lachrymarum omnium.

PICEA. LXXXIX.

Picea ueteribus est, quam Græci πίτυν ferè uocant. Huius speciem Theophrastus & Plinius φθειρόποιον hoc est pediferam tineosamq; appellant, quia totis paniculis non prima tantum in parte ut abietes, nucleos & minores & nigros habeat: sed ipsas quoq; paniculas minores graciliotesq;. Sunt aũt paniculæ nucamenta quædã, quæ e ramis arborum resinam fundentium callo squammatim compacti, li dependent præterq̃ larici. Negant aliqui florere 93

piceam,ſed uice floris eſſe nucamenta illa, quæ κιτλά-
ρους Græci uocant,groſſis præciduis fici proportione
reſpodentia. Hæc compreſſiora maribus ſunt,ac mi
nus reſina madent ꝙ̃ fœminis. Prçuenit germinatio
huius florem abietis,quia paulò ante ſolſtitiū erum-
pit, diebus ferè xv. & ad proportionem fructificat
poſt uergilias.Differt à pinu picea,ꝙ pinguior ac te
nuior folio eſt, ꝙ́ꝗ min⁹ alta minusꝗ́ recta ꝙ̃ pinus
aſſurgit.Prçterea conū minorē & magis algentē.Nu
cleos q́ꝗ reſina perfuſos obtinet.Vtriꝗ foliū capilla-
menti modo prætenue,ac breui ſeta uilloſum.Vtraꝗ
craſſior dura'que ceu cupreſſus. Materies candida &
abieti ſimilior. Pinus uſtis radicibus non repullulat.
Picea repullulat, ut in Leſbo accidiſſe Theophraſt⁹
ſcribit,incenſo Pyræi mōtis nemore quod piceis ſca
tebat.In quo ſcire oportet Pliniū larici tribuere,quod
Theophraſtus de πεύκη, hoc eſt,de pinu prodit.Dèca-
cuminatio quam Græci ἀποκοπὴν appellant, piceæ,pi
no,abieti, palmæ,aliqui addūt & cupreſſo & cedro,
perniciem afferre perhibetur. Picea nauigijs expeti-
tur. In Cypro præſtantior etiam ꝙ̃ pinus. Eadem &
ad fabricas cæteras,malleos grandiores, ſcandulas,
cupas & alia ſecamenta utilis, celerius tamen quàm
abies corrumpitur. Vſus & in carbone metallis argē
ti. Mōtes amat & frigora. Feralis arbor & funebri in-
dicio ad fores poſita ac rogis uirēs, iam tamen & in
domos recepta tonſili facilitate,rami penè ſtatim ab
radice modici,uelut brachia lateribus inhærent.Hçc
plurimam reſinam fundit,interueniēte cādida gem-
ma, tam ſimili thuri, ut diſcerni uiſu nequeat: & in-
de Seplaſiariorum adulteria, ut in thure diximus.In
Hiſpania & piceaſtri ſunt, ex quibus reſinā,unde pix
coquatur,colligunt.Pinus procera eſt,hanc uecte ſo
licitatam octo cubitis longiorem effici Theophra-
ſtus affirmauit: ac ne ſic quidē ſolida radice, ſed ab-
rupta.Germinatio cœpta in pinu,ſicut in roborē abi-
eteꝗ́,intermittit:ideoꝗ́ turget ter, & terna edit ger-
mina:quod genus arbores τριλοίπους appellāt, ut qui
ter inchoatum opus intermiſſumꝗ́ repetant. Theo-
dorus Gazà ter ſquamoſas interpretatus eſt, credo
eum τριλέπους non τριλοίπους legiſſe.Germinatio prima
Februario ineunte: quanꝗ̃ in monte Ida ſerius ac fe-
rè Idibus.Secunda menſe Martio,qua & omnis gal-
la gignitur. Aprili tertia,paucioribus interiectis die-
bus,ꝙ̃ inter primā ſecundamꝗ́ fuerāt: quanꝗ̃ tempo
ra hçc ad rationem Latinam trāslata non congruūt,
ut in galla de robore diſputauimus. Cædit̃ uere,ubi
cortex tātum detrahendus eſt, ad operum rotunda:
nam ad quadrata, ubi germinatio deſierit,& ſi uali-
dior quçratur,etiam ubi fructum excoxerit:ſed tum
uermiculi quidam ſub cortice naſcunt̃,qui ſummo-
tenus caudicem non erodant,ſed uelut inſcribāt,un-
de quibuſdam ſigilla:hoc non in pino uel larice tan-
tum euenit, ſed in omnibus quæ poſt fructus matu-
ritatem cæduntur. Et illa communis omnibus quæ
cæduntur in arte fabrica'ue diſtinctio: ut aliæ qua-
drifidos uenarum curſus habeant,bipartitos aliç uel
omnino ſimplices, hoc eſt, ut Theophraſtus inquit
τετραζόους, διζόους, μονοζόους, quæ Gaza me⁹ quadriuiuas,
& biniuiuas,& uniuiuas cōuertit, errore manifeſto,
quòd τετραζώους, διζώους, μονοζώους legiſſet. Nos in ea re
Plinium & Vitruuium autores habuimus. Ex pino
nauigiorum rotūda fiunt, & onerarijs carinæ:quā-
quam nec ex quercu negligunt. Sed illa triremibus
idonea magis eſt,ut diximus. Aeſcuſſores carbonem
pini querno præferunt:non quia uiribus parem,ſed
ꝙ ad flatum cōmodius reſpondeat, nec ut quernus
marceſcat.Reſina huius à germinatu tollitur,detra-
cta prius teda.Ex omnibus reſinam ferentibus ſcan-
dulas è pino firmiſſimas eſſe conſtat: ex cæteris faci
les omnino, ſed imbecilles. Folium pino pinaſtroꝗ́
aculeatum,mucrone prælōgum,exile.Pinus fert mi
nimum reſinæ, interdū ex ipſis nucibus, uix ut aſcri-
batur generi. Pinaſter nihil aliud eſt ꝙ̃ pinus ſylue-
ſtris, mira altitudine & à medio ramoſa, ſicut pinus
in uertice.Copioſiorem dat hçc reſinam.Gignitur &
in planis eodem modo πεύκη dicta. Eaſdem arbores
alio nomine eſſe per oram Italiæ, quas ſtibulos uoca
ri Plinius exiſtimat. Ego ſtrobilos legendum arbi-
tror, è nataliū cognatiōe ita dictas: ſed graciles ſub-
cinctioresꝗ́ & enodes.Liburnicarum ad uſus penè ſi
ne reſina,cura degenerant. Florem abietis taxiꝗ́ prç
ueniunt diebus circiter xv. ab occaſu Vergiliàrum.
Eadem proportione fructus ſuos afferunt.Aliqui ge
nera duo faciūt, in Troade,montanum ſiue Idæum,
recta,celſa,craſſa materie,nucib⁹ oblōgis,uiridibus,
ſerò dehiſcentibus, utpote ſylueſtrior pice copioſa.
Maritimū folio tenuiore infirmioreꝗ́, cortice leuiò-
re,& corijs utiliore quàm Idæi,nuce rotunda,breuiꝗ́
apetienda,ualida & robuſta materie. Alij ut Macedo
nes marem intelligunt ſterilem,breuiorem,folio du
riore: fœminam proceram & folijs pinguiter molli-
bus & ſimplicibus, atque non rigentibus. Lignum
maribus retorridum, præcinctum medulla,durum
& ad fabrorum opera contortum. Nigrior radix fœ
minç,mollius & omnino tractabile ſecuribus.Pinus
fœmina habet quam Græci uocant ægida, mellei co
loris, pictorum tabellis immortalē, nulliſꝗ́ fiſſilem
rimis. Proximum medullæ, cor pinus à Theophra-
ſto nominatum,quæ in abiete luſſon appellatur.Na
ſcitur hæc in fœmina duntaxat, ut quæ minus teda
cea ſit quàm mas:leuigatior quoque ac probior cur-
ſu meatuum. Ficum uocant Idæi tedarij,cum gran-
dium arborum medullæ ſecuris adigitur:quibus pro
ſtratis partes candidæ ambientesꝗ́ computruerint,
colore uehementer abiecto,& neruo prçtenui: nam
id quod in pinu rubidius teda naſcitur,mares potius
habēt ꝙ̃ fœminæ:hoc maribus tantū accidit, & odo
re grauiſſimo eſt: neꝗ tedam redolens, nec ardens,
ſed ab igni reſiliēs, ſyce non ſtacte dicta,ut in Plinio
correximus. Pini morbus eſt ut teda fiat tam parte
caudicis externa quàm corde, id quod abundantia
ſucci & ubertate larga luxuriantis naturæ prouenit.
Mares hanc tantū ferunt. In quo noſcendum ſuperio
ra,quæ de pino Theophraſtū ſecuti diximus,omnia
ferè aſcripta eſſe larici à Plinio, ut præmonuimus.
Nec mirū, quādo & perpetua fronde uirent omnes,
& in Macedonia & Arcadia. Circa Elin permutant
nomina,nec conſtat autoribus quod cuiꝗ generi at-
tribuant.Larici ergo ſitus idem qui picçæ in monti-
bus eademꝗ́ facies.Materia præſtātior longe. In cor
rupta uis emori contumax,rubens,odore acrior,nec
ardet,nec carbonē facit: nec alio modo ignis ui cōſu
mitur ꝙ̃ lapides, cum cætera quæ picem & reſinam
fundunt,immodice accenſa carbonem expuāt, cum
eruptionis crepitu, eiaculanturꝗ́ longe. Pluſculum
huic melleo colore atꝗ lentiore,nunꝗ̃ duraſcētis.Te
da uero proprie dicta & à Græcis δᾷς & δαδίον uoca
ta,ſed & ſui generis arbor in Illyrico eſt;redundātior
humore ꝙ̃ reliquæ,parcior liquidiorꝗ́ ꝙ̃ picea,flam-

mis & lumini sacrorꝫ quoq; grata. Improprie uero tedas appellamus tum alia quoq; ligna, quæ flamma olei uel picis illitu cõcepta, faculæ modo luceãt, tum piceæ satiuæ partes imas, qualẽ in nucleorꝫ pitieorꝫ capite mõstrauimus. Ex ijs quæ dicta sunt cõstat, in Europa sex haberi genera cognatarꝫ arborꝫ quæ resinam ferãt, pinũ, pinastrum, piceã, abietem, laricem, tedam: Addi potest & septimũ piceaster in Hispania. Pinum uoco piceas nuces ferentẽ, quã Græci κῶνον appellant: pinastrũ & laricem, quã πεύκην, in Troade uisenda magnitudine, quatuor & uiginti pedum ambitu, altitudine duorꝫ iugerũm, præterea q; cubitorꝫ quindecim: piceam, quam πίτυν & poëtæ βλωθρὴν ut quidã rentur: tedam porrò, quam δᾷς & δᾳδίον: atq; omnia hæc Pliniũ sequentibus: Nam Theophrasto pinus atq; larix idem quemadmodũ sæpissime testati sumus. In Palladio corrupte legitur tinus pro pinu. Idem autor lignum Gallicũ uocando aut laricem aut ei simile quid significat, ut multi sentiunt.

PITYIDES. XC.

Pityida fructum piceæ Dioscorides uocari scribit, item q; pini: sed improprie, ut Galenus inquit. Plinius è pinastro nuces ita nominat. Hippocrates pityida pro resina è pinu siue picea potius intelligit, ut eidem Galeno placuit.

NVCLEI PINEI. XCI.

Nuclei pinei græce στρόβιλοι dicuntur, q̃q; strobilos & tripudij genus est siue saltationis apud Iulium Pollucem. Galenus etiam coccalos uocat nucleos eos in Hippocrate. Sunt qui coccalos nõ pro nucleis pineis ut cæteri, sed pro cocco Gnidio accipiant, ut idem Galenus ex alterius Dioscoridis sententia testatur. Arbor ipsa κῶνος & quandoq; στρόβιλος, cum decocti melle sunt in taurinis aquiceli nominatur. Dulciarij quoq; genus quoddã ex uua passa nucleus pineus ex amygdalis unà tostis κῶνος appellatur apud eundem Iulium Pollucem. Nuces ergo pineæ grandissimæ altissimæq;, à terra suspensæ, intus exiles nucleos, lacunatis thoris, ferruginea tunica uestitos contegunt. Nucis pineæ quaterna genera, durum, quod & uulgare: tenerum & putamine digitis fragili, ideoq; auibus expositum, Tarentinam uocabant: Tertium è picea satiua, nucleorum cutem mollissimum adeo, ut simul mandatur: quod autore Plinio sapium uocetur & nucleis: quanq̃ uerbum nucleis in eo melius fortasse pro nucib⁹ sapineis q̃ pro arbore ipsa capitur sextodecimo uolumine. Pliniani certè codices libro quintodecimo non sapium sed apinum habent: nos apium, & indicis, & inscriptionis, & exemplariũ, quæ manu scripta sunt, argumento legimus: & Columellæ, apud quem nux sapinea legitur. Quidam apinas à uilitate dictas arbitrantes, literam s dictioni ueræ detrahũt. Imas arboris huius partes, ut idẽ inquit Pliui⁹, tedas appellamus. Omnino q; nihil aliud q̃ picea est, feritate paulum mitigata satu. Nam sapinus siue sapinea, fusterne pars est abietis inferior: nõ, ut Seruius scribit, species abietis apta nauibus: Nam superna eius arboris à duritia nodorꝫ fusternæ simpliciter appellantur. Vtriusq; meminerunt & Plinius & ceteri. Mouit hominem grammaticum Varronis credo autoritas parũ intellecta, qui dixerit in montanis prolixiores uenire abietes, & sapinos, firmiores q; propter frigus: Quartũ πιτυΐδας: quas proxime descripsimus. E nucibus quoque pineis nonnihil resinæ colligitur.

LENTISCVS. XCII.

Lentiscus σχῖνος à Græcis uocata, resinã ubique sudat: mastichem uero dictam in Chio tãtum insula ferè. Lentisci fructum Hippocrates schinida nominauit, etiamsi librariorꝫ culpa, non schinides sed echinides legatur, sicut & cechrides pro cedrides. Lentisci folia quibus modo pelles excoriari conficiunt apud nos, Iudaico uico plurima ex Illyrio cõuecta, & uulgo folia dicuntur. Plinius lentiscum Italicam dicẽdo, uidetur præter Chiam alia quoque genera nouisse. Fructus initio rubet, post nigrescit: qui & sambuci specie in racemis depẽdet, folio pistacij, sed minore, per extremitatẽ rubente, in summo siliquæ pisorꝫ, sed corniculi modo intortæ, in quibus resina odoris iucundi continetur. Romæ demonstrãt in ruderib⁹ monumẽtisq; lẽtiscus folliculis inanibus & deformibus, ijs cõfractis culices euolãt frequẽtes.

RESINA LENTISCINA. XCIII.

Resina lentiscina in Chio mastiche est. Importatur & ex India quadã è spina mastiche, itẽ ex Arabia, lamam uocant: sed ex Asia & Græcia ueræ q̃ simillima, ex ixine herba, quam Theodorus Gaza chamæleontem album intelligit, & carduum pineã appellat: id autem q̃ rectè, diximus inter herbas. Ex lẽtisco Chia gummi modo nascitur nigra & candida. Pretium candidæ in libras xx. nigræ xii. Ex Ponto quoque uenit mastiche bitumini similior atque nigra, uino condendo. Cæterorꝫ laudatissima inter omnes Chia cãdida. Adulteratur ut thura, resina, ut Plinius ait, sed ut Dioscorides thure & resina. Galenus in duo genera colligit, nigram & candidam: nigram Aegyptiam, candidam Chiam uocari prodens. Ex Aegyptia unguentũ aut oleũ fieri solere negat. Non arbitror quenq̃ monẽdum q̃ longe à uero sint qui mastichem à silphio non separant.

TEREBINTHVS. XCIIII.

Terebinthus τέρμινθος græce dicta, messib⁹ tritici aut paulò seri⁹ fructificat. Mas sterilis. Fœminæ distinguntur: Aliæ fructum protinus rubentẽ, magnitudine lentis edunt, qui concoqui non potest: Aliæ uiridem pallidum'ue primo, demum rubentem, nouissime cum uua maturescentẽ & nigrescentem: qui & odore iucundior, amplitudine fabæ, interim maiorẽ & resinosum tactu, sulphurosumq;. In Troade circa Idam & Macedonia breuis & fruticosa & contorta. Damasco Syriæ insignis, copiosa, decoro aspectu: ubi mons terebintho nec alia sylua scatens. Materies admodum lenta radicibus ualidis actisq; in profundum, fidelis ad uetustatẽ. Flos racemosus oliuæ modo, sed rubens: folium numerosum ab eodem pediculo, figura lauri digesto in uersus ut sorbo, unicum ad cacumen exit, & numerum parem conturbat: minus tamen angulata sunt quàm sorbo, & similiora per ambitum laurinis uidentur, oleosa quoque ut fructus. Fert & nucamenta quædam caua ceu folliculos ulmi exẽplo, in quibus animalia quasi culices erũpunt, & resinosus lentor, qualis è ligno, unde fit resina. Fructus quandiu maturus non est, in aqua ferè supernatat: niger, fidit: uulneribus profundis ut abies, & quæ resinã tedamq; ingerunt. Fœcundior efficitur, contra q̃ cæteræ arbores: materia uehemẽter nigra, spissa, splendida, præcipue in Syria tm̃ ut hebenũ q̃q; prouocet: cultellis ex ea capulos, & calices thericleos detornant tã fœliciter, ut à figlinis internosci nequeãt. Thericlei porrò calices

Athenis

Athenis clari habebantur. Nomen ab inuentore datum, qui Aristophanis ętate fuerit, siue ut alij putãt, à detornatis in eo belluarum pellibus: sacrum Baccho poculum facere. Cæterum falsò quidam extimauerunt idem esse quod carchesium, cum hoc constet antiquissimum pateræ genus fuisse. Nam poculum quod Alcmenæ Iupiter in faciẽ uersus Amphitruonis eius coniugis dono dedisse fertur, carchesium uocatum perhibẽt, multis post seculis Lacedæmone seruatũ. Terebinthus ad resinã tollendã postq̃ germinauerit, incidit, id quod in omnibus resinã fundentibus custodiendũ est.

RESINAE. XCV.

97 Resinæ multis arboribus legũtur, omnibus incisis à germinatu, sed uarie. De pinu teda demum detracta, de abiete ac picea, ligno prægustato: De terebintho, radicibus, ramis & caudice uulneratis: sed melior quæ defluxit in caudice. Optima terebinthina est spissitudine, leuitate, odore: secunda bonitas abietinæ ac piceę: copiosissima, põderosissima piciq́; proxima è pinu est. Portatur utribus liquida. Tum spõte crescit, autore Theophrasto: nam Plinius minimum resinæ de pinu colligi scribit. Credo quia pinus Theophrasto larix est, ut diximus. Resinam piceã quæ sicca sit, aridissimã inter oẽs prædicat Aëtius, eãq́; πιτυΐνον φύσημα priuatim dici meminit.

RESINAE ALIAE XCVI.

Resinam Gręci ῥητίνην, & πιτυΐνην quandoq; Paulus uocauit. Hanc ex pinu & picea siccam esse Plinius intelligit. Dioscorides ex ijsdem arboribus alias esse siccas, alias haberi liquidas uult: Item liquidas è terebintho, larice, lentisco, cupresso: nam & eæ feruntur in Asia Syriaq́;. Fallũtur uero qui eandẽ esse putant è picea atq; larice. Picea pinguem & thuris modo succosam fundit. Larix gracilẽ, colore mellis Attici, ac mellei etiam liquoris uirus redolentem. Illud notauimus, tam arborem ipsam q̃ eius resinam uocari laricem. Potest & larigna ut iligna dici: nam & castellũ in fluminis Padi ripa ex eo ligno conditum Vitruuius larignum appellauit. Oribasius atq; Paulus resinæ genus Italiæ tantum nascentis ξυλώδην, hoc est, lignosam commẽdant in dropacem: fortassè hanc intelligentes, quam Dioscorides Tyrrheniam siue Gallicam uocauit, uel corticatam Columella. Resina laudatur nationum Cypria, Syriaca: utraq; mellis Attici colore: sed Cypria carnosior sicciorq́; antecedens omneis. In sicco genere candida. In omni montana & campestri, pręfertur aquilonia. Terebinthi tenuissima est, cupressi acerrima sapore. crassior cedri, & faciẽdis picibus idonea. Arabica alba est, acri odore, difficilis coquenti. Iudaica collosior. In Asia, quæ fiat ex picea, admodum, ut Plinius inquit, cãdida, sphagos, siue ut legi maluimus, epargos à cãdore dicitur. Liquida raro utũtur medici, & in ouo ferè: nec pinea magnopere in usu: cæteris nõ nisi decoctis. Resina oleo dissoluit̃, utiq; ad malagmata usus q́; uulnerũ: quidam & creta figlinarũ hoc fieri arbitrantur, in potiones amaris amygdalis. Colophonia præter cæteras fulua: si teratur, alba fit, grauior odore, & ob id ab unguentarijs neglecta. Abieti resina, ut larici teda, uitiũ est. Exiguũ abies sudat aliquando cõtactu solis. Inuenio & acernã resinã, hoc est, zygian in cõpositiõe, cui nomẽ est baion. Est ẽm zygia tertiũ genus aceris, rubẽs, ligno fissili, cortice liuido et scabro: q̃d alij carpinũ uocare maluerunt, ut Vitruuius, à iugis quę bob⁹ ex hac arbore fieri solẽt,

FVLIGO RESINAE XCVII.

Resina picea, si cũ aqua leuius decoquatũr coleturq́;, lentescit, colore ruffo, stillatitia q́; dicitur. Eligũtur autem in id ferè uitia resinæ corticesq́;. Picea uase æris albi: terebinthina in sartagine referuenti coquitur. Est & illa temperies ad crapulam. Flos crudus resinæ, cum multa assula tenui breuiq́; auulsus, conciditur ad cribrũ minuta: deinde feruenti aqua, donec coquatur, perfunditur. Huius expressum pingue præcipua resina fit atq; rara, nec nisi paucis in locis subalpinæ Italiæ conueniens medicis resina: quæ coquenda sit, candidissima requiritur. Porrò sciendum est aliud esse resinam comburi, aliud coqui, si proprie loquaris. Vritur ad fuliginem: coquitur uero, quia crudæ usus in medicina ferè nullus, nec extra quàm in ouo, teste Plinio.

PIX XCVIII.

Pix nihil aliud est quàm fluxus combustæ in teda sua resinę: de pinu ferè omnis, ut Theophrastus inquit: quanq̃ in Syria terebinthi quoque picem ferunt, quia desint ibi pinus: È picea quoq;, cedro, palma, colligitur. Pix hyeme frigida deterior, minus copiosa, decolor: ubiq; optima ex apricis Aquilonis situ. Ex opacis horridior, uirusq́; præferens. Ex Idæa & montana pinu largior, coloratior, dulcior, odore gratior, utiq; cruda: quoniã decocta multum deperdit, propter serum quod in ea continetur abundanter. È paralia, hoc est, maritima, flauẽtior & crassior, quandiu resina est, uidelicet, quandiu cruda: sed decoctio ex ea partius absumit. Idæa tedosior, è pari modo tedæ: imbribus admissis q̃ squaloribus pix abundantior & liquidior excipitur: hæc Idæi, priora Macedones. In Ida pinus aperiuntur parte solari, ablato per uulnus cortice, binis ternis'ue à terra cubitis cum plurimum, singulis cum minimum. Postea cõfluit è tota pix in ulcus, nõ sine teda, cum manare humor desiit. Simili modo ex alia parte cæditur, ac deinde alia, & sequenti semper anno teda locũ implet. Extenuata per hæc arbor facillime subuertitur uẽto: quod cum fit, tota succiditur, & cor, id est, medulla eius uritur. In qua & in radice plurimum tedæ semper est. Explentur uero in pinu caua uulnerum, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit, sed resina seu pice, anno maxime ab incisu proximo, si pinus frugi sit: aut secundo aut tertio, si pessima. Probæ uices multas perferunt: uitiosæ, nisi quis modice inaniat, prouentum'que dispenset, detractionem quartam non tolerant. Pinus nouellæ fructificant: ueteres teda non fructu sunt fertiles. Plinius hæc de pinu à Theophrasto dicta transtulit ad laricem: partim ad piceam, cuius assulas terræ proximas laudarit: Altiores amaritudinem afferre scribit. In Syria terebintho quoque ad picem detrahunt cortices, è ramis'que etiãnum ac radice uindemiantur, cum resina tamen damnetur ijs partibus. In Hispania è picea stro quoq; fit minime laudata: quoniam resina eius arida, uirosa & amara sentiatur. Pix conficitur hoc modo: Pauitur area canali præparato, per quem humor in mediũ confluat: tum lignum in hastulas concisum locatur struis congerie, uelut in carbonis usu: mox igni succenditur, terra undique circundata: ne flamma erũpat: perit ẽm pix, si hoc eueniat. Quod si fumus se parte aliqua extulerit, scalis protinus admotis locum terra sepiunt, luto'que obstruunt, nequa exeat. Canalis subiectus picem fluentem corri-

stat in scrobes, cubitis à cõgerie circiter xv. remotas. Strues ipsa sexagenis aut quinquagenis cubitisq; centenis & octogenis alta patet per ambitum. Sunt qui per utrunq; mensum cubitos centenos agãt. Humor qui fluit, obiter frigescit contactu: uritur ferè biduũ. Operis perfecti signũ, si rogus decumbat subsidatq;, & quasi latus det. Summa hoc illi diligentia & religione peragunt, ceu feriãtes & cum apprecatione præsentium solenni, ut pix ea tum copiosa tum proba euadat: Ac primus quidem sudor, qui aquæ modo fluxit in canali, cedrium uocatur, utique in Syria, ubi pinus non sunt: quo in Aegypto corpora defunctorum perfusa custodiuntur. Sequẽs liquor picem fundit, quæ in cortinas æreas coniecta, aceto spissatur: & coagulata, Brutiæ cognomen accipit, dolijs duntaxat utilis, lentore ab alia pice differẽs: item colore rutilãte. Et quòd pinguior est, autore Plinio Brutiam à Brutijs dici constat ubi nascitur, ad oppidum Mamertium, feraci nemore, ut Strabo inquit. Nec Brutianam silam, quã obrem uocari eam picem dicat comperi: Non enim silatum uinum pro picato significari crediderim, etiãsi Plinius quodã loco spissarum utilissimã medicinæ Brutiã, & ad uasa quoq; in Italia condiendo uino tradidit: quoniam pinguissima & resinosissima utranq; præberet utilitatem. Hanc ex mascula arbore meliorem esse adijciunt: id quod intelligi nõ posse Plinius existimat. Theophrastus certè uri pinum in Macedonia non omnem sed marem scripsit, picis gratia: nec fœminæ tamen radices negligi: quòd ea tãtum pars in fœmina tedam habeat, ex qua omnia illa fiunt. In Asia Syri non detrahunt tedam, sed machinamẽto quodam in arbore ipsa picem urunt. Fit pix è resina quoq; sola piceę, feruentibus cocta lapidibus in alueis ualidi roboris, aut si aluei non sint, congesta strue, ut in carbonis faciẽdi ratione: hæc in uinum additur, farinæ modo tusa, colore nigrior, ut ait Plinius. Vitia picis acor, aut odor fumidus, aut picis adustio. Experimentũ, si fragmenta subluceant, ac sub dente lentescant, acore iucundo. Asia picem Indicam maxime probat. Grecia è Macedonia Piericam. Vergilius Narintiã. Condiendis uinis Columella & Nemeturicam commendat, quæ in Liguria conficitur, & Allobrogicam, quæ corticata dicitur. Siccata hæc uetustate, in puluerem resoluitur, cribraturq;. Idem autor picis quoddam genus crudæ Tasim uocari tradit, in defrutũ Neapolitanum addi solitã. Sunt qui Rhœticam. Palladius coracinam picem nominat contra formicas arborũ: sed mẽdosa lectio est, & coracinũ pisçẽ legendũ, id quod ex Græcis rei rusticæ scriptoribus elicias.

OLEVM PICINVM. XCIX.

100 Oleum picinum Græci πισέλαιον uocant. Probatur maxime è Brutia, ut quę resinosissima et pinguissima sit. Color oleo fuluus.

FVLIGO PICIS. C.

101 Fuligo picis, cremata pice fit: quod quidẽ aliud est q̃ pice cocta, ut in fuligine resinarũ diximus.

PALIMPISSA. CI.

Palimpissa nihil aliud est quàm cocta bis resina. Nam prima decoctione pix fit, secunda bis pix, hoc est, παλίμπισσα.

ZOPISSA. CII.

102 Zopissa efficacior omni resina & pice tradit, ad oĩa, qbus illę prosunt, uidelicet adiecto salis è mari callo. Optĩa hęc à tyrocinio nauiũ,

BITVMEN. CIII.

Bitumen Græci ἄσφαλτον dicunt: unde lacus Iudææ, ubi nascit̃ Asphaltites uocatus: quo Iordanis amnis è Tiberiade lacu altero profectus, influit lacum Asphaltitem. Galenus in Syria cœle falsum, & propterea mare mortuum uocari prodidit. Vitruuius sub Babylone inquit lacus amplissima magnitudine Asphaltites appellatur: habet supranatãs bitumen liquidũ, quo Semiramis fit usa, cum Babylonem circundedit muro. Item Ioppe in Syria Arabia'que lacus inquit sunt immani magnitudine, qui emittunt bituminis maximas moles. Ex Iudæa bitumen oritur, certo anni tempore supernatãs: nec potest sibi tunc auelli, ad omnem contactum sequax atq; lentum, pręterq̃ filo, quod menstruum mulieris infecerit. Bitumen alibi limus, ut in Iudæa: alibi terra est, ut in Syria circa Sidonem oppidũ marinũ. Spissantur hæc addensanturq;. Liquida sunt Zacynthiũ & Babyloniũ: cui detracto subest sal, & ad lucernas utuntur. Babylone nigrum & candidum gignitur: ubi & siccum fonte quodã, ut inquit Eratosthenes, Euphrati proximo. Liquidum est & in Apolloniatarum agro inuentum: etiãsi coire in glebas à Dioscoride dicatur. Fortasse defertur hoc à montibus liquidum, post concrescit. Siculum ex Agrigentino lacu pingue, liquorisq; oleacei est. Incolæ harũdinum paniculis id colligunt, ocyssime ita adhærescens. Bitumen illitur æramentis, munit q; ea contra uim ignis. Statuas ex eo inungi solitas ferũt. Placet in ferrareis fabrorum officinis tingendo ferro, clauorumq; capitibus: Nam calcis usu cõstructos eo Babylonios muros nouimus. Bitumẽ ex fulmine oriri dicit: unde iuxta Babylonẽ redundãt eo lacus, q frequentia ibi cadant fulmina, ut Seruius grammaticus existimauit. Haud procul Susis puteum haberi scribit Herodotus, unde bitumen, sal & oleum extrahitur: id oleum Persas appellare rhadinacem.

PISSASPHALTON. CIIII.

Pissasphalton aliud naturale, ut Apolloniaticũ, Babyloniũ, Zacynthiũ, è quodã lacu: Nam Græci omnia ea modo ἄσφαλτον modo πισσάσφαλτον nominant: quandoq; resinam. Naturale optimum: ex eo quòd cum feruet, innatat: aliud factitium, mixta pice bitumini. Hoc genus bituminis in Apolloniatarum agro inuentum, picem fossilem à Theopompo dictam auguror.

NAPHTHE. CV.

Naphthẽ Eratosthenes generi bituminis liquidi ascribit. Sed ardens eius uis, ignium naturæ cognata, procul abest ab omni usu. Ita appellatur circa Babyloniam & Susidem, & in Austagenis Parthiæ proflues bituminis modo liquor. Crematam ea pellicem Creontis filiam à Medæa ferũt, ad aras accedentem, corona igne correpta: etiamsi radicis cuiusdã ui à Circe doctam, incẽdium id creasse, Diodorus meminerit. Similis naturæ limus in Cõmagene, urbe Samosata, stagno emergens, maltham uocant. Flagrat ea protinus, & cum quid attingit solidi, adhæret: & sequit̃ fugientes. Ita defendẽre muros suos municipes oppugnante Lucullo. Flagrabat miles armis suis: aqua magis accẽditur, utiq; non admodũ copiosa: pulueris tñ & luti iactu restinguit, itẽq; aceto, uisco, sulphure. Possidonius in Babylone fontes naphthę geminos esse tradit: alterũ cãdidi, q̃d & liquidũ sulfur fit, ignes in se cõtrahens: alterũ nigri,

nigri, quod liquidum fit bitumen, & olei uice ad lucernas utile. in Mutinensi certe agro Italiæ similis bituminis seu naphthæ potius liquor nascitur, & candidus & ruffus: quem circulatores ad prestigias suas utilem circunferunt. In terra Mœsia Pannoniæ iuncta, inquit Solinus, parte qua Pontum attingit, herba nascit: qua cum inficitur oleũ quod uocant Medicũ, dirę naturę, aqua eũ exardescete, terra extingui.

CVPRESSVS CVI.

104 Cupressus, lõga, subrecta caudice attollitur: cætero quidem orbe satu, hoc est, semine suo nascitur: in Creta etiam trunco, præsertim in mõtosis Tirasensium ubi cædua est, & cęsa regerminat, modo ab terra, modo à parte media, modo summa, raro ab radicibus. Semen ei perexiguum: non enim galbuli, qui nascũtur, ut Theophrastus refert & Varro mutuatur, tanquam pilæ paruæ, cortice cupressini, dictæ coni, sed ijs intus primigenia semina dedit natura, laricis proxima, perq̃ minuta: hæc pilula dehiscente, illa cũ maturescit, difflant & euoluant, neq; facillime colliguntur, præterq̃ à peritis. Aduena Italiæ quondã & natu morosa, baccis torua, folio amara, odore uiolento, materie rara, ac pene fruticosi generis: Diti sacra, funeribus indicãdis ante domos poni solita. Sterilis fœmina diu: sed metæ aspectu, quę in fastigio ei conuoluta est, grata, distinguẽdis pinorum ordinibus, facilẽ se tonsili culturæ præbens, historiales picturas tenui folio breuiq; & uirẽte superuestiens. Contrà mas spargit extra se ramos, deputaturq; & accipit uitẽ. Vterq; sexus in perticas asseresq; admittitur, amputatione ramorum, qui tertiodecimo anno singulis denarijs uænirent. Proinde filiarum dotem plantaria ueteres appellauerunt. Tarentinam Cato nominat, quoniã ut Plinius arbitratur, primum è Creta uenerit Tarẽtum cupressus. In Aenaria q̃q; succisa regerminat. In Creta quocunq; loco quis mouerit solum, nisi feratur alia, hæc sponte gignitur: in Idæis albisq; montibus etiam non appellata ea prosilit: Ibiq; summis iugis, ubi niues nunq̃ absunt, plurima. Alibi non nisi in tepore prouenit, magno altricis fastidio ac labore. Commendari maxime cupressum Milesiam inuenio. Fructum cupressi, galbulos & nuces cupressi recte uocaueris. Nam galbæ ut ait Suetonius animalia sunt exilia, quæ in æsculis nascũtur. Cupressos à partu ramulorum parilium uocatas Græci uolunt, ἀπὸ κύειν παρίσους ὄζους ἀκρέμωνας. Easdem & charitas appellari solitas Eteoclis fuisse filias adnarrant: quæ dum tripudio dearum subsiliunt, in puteum ceciderint.

IVNIPERVS CVII.

105 Iuniperi duo genera quidam cõstituunt, unum, quod floreat. nec fructificet: alterum quod fructificet, nec floreat. Solam ferè arborũ prorogare fructus suos in biennium, qui ne maturescant quidem, sed decerpantur, & aliquãdiu conditi seruẽtur: et si in arbore relinquantur, marcescãt. Materia fabricis conueniens, tam futuris sub dio quàm terra obruendis. Plinius hac descriptione cedrum maiorem non iuniperum demonstrauit, ut indicabimus in cedro.

IVNIPERVS MAIVSCVLA CVIII.

Iunipero uirtute similem capidam à Catone dictam inuenio ad lotium mouendũ: nec quid sit, dicere coniectura possum.

SABINA CIX.

106 Herbæ Sabinæ aut etiã Sauinæ genus id, quod simile cupressi folio est, cupressum Creticã nonnulli uocauère. Notum est contra gallinacei generis pituitas remedium, ut cubent in fimo, qui ex herba Sabina fiat. Dioscorides hoc loco βάρυθυ uocari eam tradit à nõnullis: ut fortasse de hac intelligant scriptores, præsertimq; Diodorus, cum in Arabia nasci dicũt boraton iuniperum, cedrum'que, quasi boraton pro baryto, uel contrà, exemplariorum uitio legatur.

CEDRVS CX.

107 De cedro autores uariant. Theophrastus alterã Phœniciam, alteram Lyciam appellat: similes iunipero, nisi q; folium cedro acutũ, spinosum & durum, iunipero simplicius ac mollius: excelsior & hæc quàm cedrus. Alij utranq; cedrũ inquit, nominant: sed quæ proprie sit cedrus, acutam cedrum uocare malunt, id est, ὀξύκεδρον. Nodosæ ambæ, alis frequentibus ligno contorto: sed in iunipero spissiore putrescẽteq;. Cedro æterna materies. Vtriq; medulla rubẽs: sed odorata in cedro, sicut & fructus; qui & flauus & magnitudine baccarum myrti cernitur esculentus, hilaris: iunipero niger, acerbus, ingustabilis, durans annum, prius non decidens q̃ subnascatur alius. Arcades fructus in ea ternos eodem haberi tempore confirmant. Satyrus utranque sibi allatam sine flore, cupresso similes, scabriore tantum cortice. Radices solutæ summa cute ambabus hærent. Saxosa loca & algentia sequuntur. Plinius longè aliter, quippe qui notas iuniperi cedriq; confundat: fortasse uerius q̃ priores. Cedri summa genera duo facit, maius & minus: Maioris iterum duo, quæ floret, fructum non fert: quæ fructifera est, non floret: & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupresso simile. Quidam cedrelaten uocant. Ex hac resina laudatissima. Minoris quoq; species binæ, Lycia & Phœnicia: iuniperi similitudine, differũt folio: nam quæ acutum, durum, spinosumq; habet, ὀξύκεδρος inquit appellatur, ramosa & nodis infesta: altera odore præstat. Fructum eæ ferũt myrti amplitudine, dulcem sapore. Dioscorides fructus myrti similitudinem cedro maiori, ex qua pix fiat, non minori tribuit. Crassiuscula cedri resina est, & ad faciendas pices commodissima. E cedro simulacra dijs præcipue, sicut in cupresso, loto, buxo, atq; etiãnum oleaginis radicibus minora. Optima nauigijs Syriæ Phœniciæq;: nam Syriacæ in montibus natæ tanta crassitudo fertur, ut homines terni caudicem amplecti nequeant. Solent cedri humorem quendam reddere, ut simulacra etiam deorum quandoq; sudent. Similis in Arcadia est arbor, cedris nomine. Frutex in Phrygia pusillus, frondis æternæ, arborescẽsq; nunq̃, à Theodoro Gaza uocatus cedrula: hãc & cedriam à Theophrasto dici puto, quatenus arbor est, non quatenus frutex: tunc enim cedris sit, non cedria. Cedria Theophrastus inquit differt à cedro, arbor folio pungente mucronibus perinde ut cedrus. Hippocrates cedrin Creticam & hederã Creticam fœminarum incõmodis auxiliari scribit, in uino lacteo, id est, tepido: sic enim οἰνόγαλα interpretanẽ nõnulli.

CEDRIA CXI.

Cedria modo cedri pix, modo cedri resina uocatur, è cedro magna quę cedrelate dicitur: nihilq; aliud est, si proprie loquendũ sit, q̃ cruda cedri lachryma, Cedriũ uero succus cedri est, è teda

eius concisa furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali: nam sequens liquor pix iam, non cedrium est. Sed confundunt autores, nunc pro resina, nunc pro sudore tedarũ, nũc pro pice cedriam & cedrium uocantes: interim pro oleo cedrino, quod κεδρέλαιον ex malis cedri ut ait Plinius, appellant: omnibus em̃ ijs q̃q̃ diuersis, eadem tamen natura inest. Columella cedrinum liquorem uocauit. Libri cedrio iuncti à tineis & carie uindicant. Damnat usum Plinius propter ancipitem eius proprietatem, uiuẽtia perimendi, perempta custodiendi: cuius tamen ratio preclarè à Galeno redditur: quia tametsi adurat, ita ut ordine quarto calfacientiũ censeri meruerit, inter omnia tamen erodentia medicamenta, quæ Græci septica & septas cognominant, infirmissimum esse constet. Proinde uiuentibus appositum, uitali calore adiuncto sumit uires & quasi accenditur, atque ita iugulat. Sed defunctis additum, putredinem tantum & uitiosos humores exterit & absumit: quibus detractis, incorrupta seruantur. Galenus & Paulus non cedriam sed cedream uocabant.

CEDRIDES CXII.

Cedrides fructus cedri sunt, ut daphnides lauri. Minus urunt quàm cedrus gustantis os, ut mandi quoque possint: soporifera tamen ui, si copiosius edãtur, caput tentant inflammantq́, interanea quoque torquent: Galenus autor.

LAVRVS CXIII.

109 Laurus cortice tenui describitur. Degenerat ut quercus & myrtus pertinaciter, adeo ut in Antandro fructus è rubro niger eueniat: quod & in myrto ibi accidit. Fert & uuam suam laurus tam fœcunda quàm sterilis: nec tamen fœcunda omnis: copiosius sterilis, quam marem appellamus. Genera lauri præter ea quæ in ratione daphnoidis & Alexandrinæ monstrabimus, Delphica ex albo uiridior maximis baccis, atq; è uiridi rubentibus: dicta, q̃ uictores Delphis coronarentur ea, ut triumphãtes Romę: quo & triumphalem uocabant, ad Cæsaris Augusti tempora, ut mox dicemus. Delphicam Helianus è Thessalia translatam Delphos ab ipsis Tempe scribit: tũ cum Pythius Apollo draconẽ sagittis interfecit. Hanc Lactantius grammaticus etiam tripodem uocari dicit, quoniam radices inquit ternas habeat: Apollini dicata propter uim triplicem, diuinationis præteritorum, futurorum, præsentiũ. Cypria folio breui, nigro, per margines imbricato. Crispa, quam laurum syluestrem aliqui intelligũt, nonnulli sui generis arborem, q̃ bacca ei cœrulea sit, mustax, folio maximo, albicante, flaccido, appellata, quòd mustaceis subijceretur. Mustacea quid sint, & qua ratione fiant, Catonem consule. Diximus & in amylo. Regia quæ & augusta dici cœperit, amplissima folio, baccis, arbore, gustatu quoq; non aspero. Aliqui ab augusta regiam dispescunt, longioribus folijs latioribusq́ quàm augusta. Baccaliã uero dicunt hanc quę uulgatissima est, baccisq́ fertilissima. Sterilem earũ triumphalem, quòd ea putant triumphantes usos à Cæsare Augusto, reiecta Delphica. Sterilem & laurũ eam esse perhibent, quæ missa sit è cœlo eidẽ Cęsari, altitudine minima, folio crispo ac breui, rara inuẽtu. Est & quæ Taxa dicitur topiarij generis, excrescente in medio folio paruula uelut lacinia folij. Habet & spadonia, opacitatis patientissima: ita q; quanta libet sub umbra solũ implet. Extra Herculis columnas in mari nascitur frutex, folio laureo, qui eiectus, in pumicem transfiguratur, in Heroo sinu parte aquis extante lapidea est, similis tamẽ uiréti: magnitudo frutici bipedalis. In mari quoq; rubro uiuere affirmant eam, sed similem ariæ. Aria syluestris arbor est, hyemis initio fructificans, materie durissima, ut necesse sit antequ terebretur macerari eam prius aqua: quod & in robore carpino q; seruat̃. Honos ei ad carbones argentarijs officinis, ut robori, unedoni, piceæ, utiq; ad coctionem primam. Est & aria siue agria, quam pro ilice aquifolia Dores habent, ut in fago diximus. Ex ea lauro quæ in mari rubro nascitur, instrumentũ musicum pandura factum, à Troglodytis legimus. In Corsica laurus diu nulla fuit, nunc ibi satu prouenit. Ramo laurum seri posse constat, quod ueteres dubitauêre. Manu satarum, receptarumq́ in domos, fulmine sola non icitur. Ignes abdicat salis modo crepitu. Interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente. Folium eius lauream uocamus & Catolo ream. Vni arborum Latina lingua nomen imponitur uiris: nam Tullius Ciceronis libertus Laurea nominabatur, qui Ciceronianas aquas epigrãmate celebrauit. Laureolos quosdã ueteribus dictos Iuuenalis & Martialis poëtę satis indicãt. Sunt qui lora hinc dicta existiment, quæ antiqui laura nuncupabãt, à laurea triumphorũ, sub qua solerent captiuos uincire ducendos in pompam. Vri lignum eius prophanis usibus: sed ne aras quoq; ipsas accẽdi eo fas erat: ut quidam mirentur unde Horatius & Papinius laurum ipsam non solum imperatoribus, sed uatibus dicatã cecinerint, cum hedera poëtarũ, laurus ducum fuisse legeretur. Quidã seniles baculos è lauro quoq; faciunt. Cęsarũ pontificumq́ domos, militum arma, fasces imperatorum ornare quondã solita. Pacis ut olea, sic uictoriarũ laurus semper index. In lauro uetere Spartani libum & bellaria iacẽtes rodebãt post cœnam, ob id folia eius cammatidas ἀπὸ τοῦ κάπτειν quod est rodere, uocabant, & placentas ipsas cammata siue pesta, hoc est polẽtam oleo conspersam, quarum loco nobilioribus epæcla, siue quod idem est mattyę dabantur, ceu sportulæ quædam maiores pretiosiores' que, ut turdi, palumbi, merulę, turtures, & anseres, & alia ijs similia. Post obtinuit ut omne paulò suauius atque lautius edulium, mattya diceretur: siue ab eo uerbo, quod pinsere, unde magides & mazę quoque sint appellatę: siue ab eo quod mandere significat, unde mastiche dicatur. Hæc quia in postremo cœnarũ dabantur, ab alijs epidorpisma ta & epidipnides appellari solent. Hinc iuris cuiusdã pretiosi genera magis & capis appellantur in Plauti poëtæ Pseudulo. Nam & uasis genus est magis, quod tamen Varro à magnitudine deducit, ut capis quoque non captis legi possit: Fuit enim hoc moris ueteribus, iurulenta ipsa nominibus uasorum appellare, ut paropsidem & triblion. Sed & tragematis uice laurum in secundas mensas inferri solitam, Callias & Diocles, ut Athenæus inquit, autores sunt. Ramus lauri aut etiam oliuæ à quibusdam uocatur arsacus: q̃q̃ & auicula erythacus hoc ipso nomine appellari solet. Est autẽ erythacus à Theodoro dictus rubecula. Est & rubetra quædã uolucris, ab eodẽ cõficto nomine, quam Aristoteles batin uocauit.

DAPHNIDES CXIIII.

Daphnides & daphnococci, baccæ lauri sunt: daphnoides uero frutex.

PLATANVS. CXV.

PLatano in quantáuis altitudinē radicādi ſe matura, modo nihil obſtet, & aquæ ſuppetāt, qualis in Lycio Athenis fuiſſe traditur: quæ iuxta aquæ ductū nouella adhuc, in dodrantes ferè centū progreſſa eſt. In Creta inſula ad Cortyniā platanus ſtetiſſe dicitur, ad fontē quendam, quæ folia hyeme non amitteret, ſub qua Ioui cōpreſſam Europen indigenæ fabulant̃. Itemq́ in Cypro una, ſimili eſſe natura uiſam aliquando. Platanū in æreo tripode naſci credit Theophraſtus. Vna hæc maxime tolerat ſecuri, & ſubuerſa flatu, ab radicibus reponi poteſt, ut ſalix & populus alba. Ideoq́ actionē dabat Labeo arborum furtim cęſarum contra eos, qui proſtratas uel ſubcidiſſent, uel aſportaſſent: quoniā nomine arborum continerent̃, quæ poſſent reſurgere. Hæc Italiæ aduena, diuq́ in ea Theophraſto etiamnū prodente rariſſima, per mare Ionium in Diomedis inſulā primū inuecta. Cōmunicata quoq; barbaris occidentis, & ad Morinos uſq; imperij Romani terminos perducta. In Lycia unius ſpecu Plinij ætate, octoginta atq; unius pedū cauo prædicata: huius umbra delectatū Xerxem in terra Lydia reperio, qui diē integrū cū exercitu conſumpſit ſub ea: atq; ut capti amore ſolent, multis donauit arborē muneribus: quodq́ ridiculo proximum eſt, cuſtodē ei tanq̄ pellici Meledoniū quendam reliquit: autor Helian⁹. Nutritur mero platanus infuſo radicibus. Commendatio eius ſumma: Solem æſtatibus arcere, per hyemes admittere: Platani ſatę, ut Plinius inquit, regenerauere uitiū. Sunt & platani pumilæ, chamæplatani uocatæ. Id & genere ſerendi & recidendi fit: ratione inuenta ſub Auguſto Cæſare, quemadmodū nemora tonderentur. A' platani foliorum amplitudine plataniſtos Græci uocant loca ſpatioſa lateq́ patentia, ut Phocioni credamus. Platanionem uero Hippocrates ſaxum mari extās leuigatumq́. At platanos uaſis genus eſt, è quo popana fingebātur. Platanum Italia modo raram habet: Romæ uiſam & in Venetia prouincia Baſſiano agro, in uiculo cui Fogia nomen ſit. Theophraſtus è platano Aegyptia unguentū fieri ſolitum ſcribit, commēdatum ueſtibus: non per ſe, ſed additum in alia, præſertimq́ irinum.

FRAXINVS. CXVI.

FRaxinum μελίαν & μελίαν quoq; Græci uocant: trinodemq́ cognominant, hoc eſt τρίοζον, quia ramos habeat prægrādes, ordinatos paresq́ numero: quod genus arborum Græci ἀξιολογώτατον, hoc eſt, ut quidā interpretantur, egregias, appellant: copioſiſſima, procera, teres. Fructificat æſtate, quanq̄ in duo genera diducitur: excelſum procerūq́, ligno candido, molliore, criſpiore, neruoſo, enodi. Alterum humilius, ſcabriore, duriore, fuſciore: ſed folio laurus latifoliæ acutiore, leuiterq́ per ambitionem ſerrato: &, ut Theodorus inquit, ſubſidenti: quia legiſſet πτακαθίζοντι: Nos ἐπακανθίζοντι, hoc eſt, non ſine quodam marginis uel cacuminis aculeo. Ramulū totum ceu folio ſingulari credas conſtare: quoniam ab pediculo uno folia ſimul cuncta erumpunt, & per ampla uerſuum interualla, tanquàm per genicula continenter ordine'que pendeant, perinde ut in ſorbo: unde pennata dicitur à Plinio: Internodia latiora cādidæ, coniugationesq́ plures, & folia longiuſcula, & magis anguſta, coloris herbacei. Cortex lēuis, ſpiſſus & tenuis, rubro colore. Radices crebræ, ſublimes & craſſæ. Carere hanc flore ac fructu in Troadis Ida credunt falsò: etenim fructum fert minutum in ſiliquis, nucoſum qualem amygdalæ, guſtu ſubſalſum. Fert & lauri modo fraxinus muſcum: & alia quædam aſtrictiora guſtu, circinataq́ ut pilulæ platani. Hęc partim cum fructu emergunt, partim multo poſt naſcuntur ei, & quæ πλικτὰ hoc eſt plicamenta ſiue inuolucra dicūtur. Lēuis exire amat cauis madentibusq́ locis, ſcabra, ſitiētibus & ſaxoſis. In Macedonia βουμελίαν appellant raro corpore, minusq́ criſpo, ampliſſimā & lentiſſimā. Fraxinus, pirus, piraſter, ſolæ in planis & materia & fructu cōmendātur. Opportūna cædi autumno eſt. Materies ad plurima utilis. In Ida Troadis intantum ſimilis cedro cortice ablato, ut Plinius: taxo, Theophraſtus ementes uti fallat. Quidā ſitu diuiſere fraxinū: campeſtrē criſpam, montanā ſpiſſam. Folia earum iumentis mortifera: cęteris ruminantiū innocua, idq́ in Græcia. Nihil iumentis nocent in Italia. Et hoc de taxo Theophraſtus interpretatur, non de fraxino. Fortaſſe nominū uicinitas fefellit prodentes, Græcis fraxinū μελίαν, taxum μίλον uocantibus. Matutinas occidentesq́ umbras eius, q̄uis ſint longiſſimæ, nulla ſerpēs attingit. Expertū ſe Plinius dicit, ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpēs, in ignē potius q̄ in fraxinū fugere ſerpentē. Fraxinus anteq̄ ſerpētes prodeant, floret: nec ante cōditas, folia dimittit. A' fraxini foliorum ſimilitudine fraxinula ſiue fraxinago herba dicit̃, ueteribus nuſq̄ dicta quod equidē ſciā. Mauritania uel hāc uel ſimilē fraxinulæ ſecaculim appellat, in cōpoſitiones ad Venerē excitandā quæſitas adhibitā, radice candida & nodoſa, flore uiolaceo, ferè inter candidū & ceruleū: ſemine rotundo, ut iuniperi: folio inter piſum atq; fraxinum. Non deſunt tamen qui decaculim ex India tantum inuehi putent, notis quas modo expoſui: quandoquidē fraxinago hæc, quæ in noſtris habetur manibus, inefficax & infirma ſentiatur ad medicinam.

POPVLVS. CXVII.

POpulus duplex, alba & nigra: alba λεύκη, nigra, αἴγειρος à Græcis appellata: utriuſq; folia ut Crotonis in iuuenta circinatæ rotunditatis ſunt: uetuſtiora in angulos exeunt. E' contrario hederæ anguloſa rotundantur, propterea meminit Theophraſtus putare quoſdā mutari candidā, ut croton & helix in hederā uetuſtate, quēadmodū & pirus in piraſtrum. Habet candida cum quibuſdā perpaucis proprietatē illā, ut ab æſtiuo ſolſtitio circumagatur, hoc eſt partes ſupinas foliorum conuertat, ſicut olea, ſalix, ulmus & tilia: quod quidē ſideris confecti ruſticis argumentū eſt. Vtrunq; genus erectū: ſed nigra procerior & lēuior. Foliū ſimile ligno: intus utriq; par candor. Neutra uidetur florere. Populorum folijs grandiſſima lanugo, Græci χνοῦν appellant. Euolat cādidæ, ut iulus. Noſtri tria genera populi fecerunt: albæ, quæ uuas, bryon uocatas, ferat, unguentis: folio numeroſiore, bicolore, ſuperne candido, inferiore parte uiridi: Nigræ, quā Arcades ſterilē putauere: ſed in Creta fructificat, in ipſo Ideæ ſpecus aditu: & ad fontē quoq; Sauri, duodecim ab eo loco ſtadijs: in Cindrio quoq; proximo ab Ida monte, & circa Tiraſiā parte montoſa. Tertiū genus Lybicæ, folio minimo ac nigerrimæ, fungisq́ enaſcentibus laudatiſſimæ. Populi ferūt in folijs guttā, ex qua apes propolim ſuā faciūt. Inter nigras efficaciſſima populus eſt, quæ in Creta naſcitur.

nascitur. Aristoteles autor est, acheroin uocari nigrã
populũ. Pausanias candidã, ita nominatã, quòd Hercules
in descensu ab inferis apud Acheronte uidisset eam,
ramumq́ extulisset: proindeq́ non alio ligno crema-
ri uictimas in Elide Ioui Olympio. Aristoteles omne
satũ syluosum arborosumq́, acherusion dici prodi-
dit: ad quod forte alludẽs poëta festiuissimus, ulmo-
rum Acheronte dixerit in Amphitruone. Resina po-
pulo exigua est. Humor è cauis huius effluit medici-
næ utilis. Oleũ fit & è populo nigra, semine: populeũ
uulgo, ægirinon à Græcis appellatũ. Verno id confici
tur, cum plurimum grauis est prægnansq́ resina:
nam unguentum populeum ex uua populi, quę bry
on est, conficitur.

MACIR. CXVIII.

111 MAcir Grꝺce μάκιρ & ξυλομάκιρ: cortex est rubẽs,
radicis magnę, nomine arboris suæ. Conue
hitur ex India, gustu acerbo, & cũ quadam
acrimonia, iocunde odorato, ut Galenus inquit: qua-
lis ea sit incompertũ habet Plinius. Recentiores, non
radicis, sed nucis odoratæ corticẽ ac folliculũ esse af-
firmant: idq́ uero propius est, & planè ita modò cer
nitur. Hanc nucẽ Græci modo caryon myristicon ap
pellant, hoc est nucem unguentariam, quæ sanè di-
uersa est à glande unguentaria, ut post constabit.

POPVLVS NIGRA. CXIX.

112 POpulus nigra: qualis ea sit, indicatum est in cã-
dida. De ipso aũt electro: sunt qui tria eius gene
ra constituant, ex arborũ succo primũ, quod in-
de succinũ dicatur, ut non hoc sit quod Homerus noue
rit: Secundũ naturale, quinta parte argenti, ut in ca-
nalienſi auro: Tertiũ cura fit, ex tribus auri partibus
& una argenti: quòd quod quintã partẽ argenti exce-
dit, incudibus non resistat. Errare Plinius existimat q
melius esse putant naturale, cuius probatio, ut uene
no accepto & stridorẽ emittat, & uarios quasi arcus
cœlestis in dissimilitudinẽ reddat colores. Narratur
& hæc ad lucernarũ lumina clarius argento splende-
re. Electrũ inquit Strabo, purgamentum ipsum auri
est, coctura ptima, quod ex sulphurosæ cuiusdã cre-
tæ comitatu fit. Argentũ aurũq́ in se complexũ, chy
mistę Phaëthontẽ uocant. Diuersum ab hoc uidetur
genus esse quod ambra siue amparcaninum dicitur.
Aëtius ambar, nos succinũ orientale primi nominaui
mus: incompertũ ueteribus, ut arbitror: multis locis
scaturiens, bituminis & sulphuris modo. Discrimen
eius triplex: Ruffum & pingue preferunt, Selachiti-
cum à municipio quodam Indiæ uocatũ, ubi nascit:
Subalbidũ ex Arabia Fœlici. Minus probatur è mati-
timo quodã oppido, cui Sechra nomen est: Deterri-
mũ nigrescit, quod pisces deuorauere: de hoc tamen
alij aliter: nos Græcã fidem sequimur.

VLMVS. CXX.

111 VLmũ πτελέαν Græci uocãt, utiq́ campestrem,
quæ & fruticosior: Alterũ genus mõtanæ ὀρει-
πτελέαν nominãt. Foliũ indiuisum, lẽuiter per
orã serratũ, oblongius quàm piro, scabrũ. Arbor grandis
& celsa, irriguis amica, ligno flauo, neruoso, robusto,
ut quæ tota cor sit. Vtuntur eo ad fores lautiores, ad
cardines, assamenta portarũ & torcularia, fontiũ ca-
ueas, & ad carpentariũ quandoq́ opus. Viridis facile
cæditur, sicca difficile. Sterilis habetur arbor. Cradæ
ulmo, ut fico, robori, platanoq́ gignuntur. Vuã fert,
& in petiolis lachrymæ modo gummi, & bestiolas
culicibus caprifici similes, in folliculis & autũno, ca-
chryes uocatas, complures minutas atque nigras, ut
Theophrastus scribit. Italiæ quatuor ulmi sunt gene
ra: nostrates densiore folio, & ab eodẽ pediculo nu-
merosiore: Gallicũ, syluestre: quartũ Attinias uocant,
excelsissimas, & in ijs Sicanas illis præferunt, quæ nõ
sunt riguæ: steriles Attiniæ: ideo plantis seruntur, au-
tũno uitibus, & maritas appellamus. Reliquæ pro-
ueniũt samara siue amara, ut Columellæ placet (ita
nominatur ulmi semen) Colliguntur circa Martias
Kalendas, cũ flauescere incipit, priusquàm folio uestiant
ulmi. Columella ulmorũ duo tantum genera puta-
uit: Gallicum, & uernaculum: illud Attiniam, hoc no-
stratem uocari: qui & Tremellium Scropham repre-
hendit, quòd Attiniam ulmum non ferentem amaram,
falsò sit opinatus: nam rariorẽ inquit sine dubio cre-
at: & iccirco plerisq́ sterilis uidetur, seminibus inter
frondem primæ germinationis latentibus: itaq́ ne-
mo inserit ex amara sed ex sobolibus. Est autem Atti
nia longe lætior & procerior nostrate, frondẽq́ iucũ
diorem bubus præbet. Amara, ut dixi, dicitur semen
eius Latina uoce: nam Græce ἀμάρα non hoc signifi-
cat, sed riuulum & incile, rigandis hortis, ita dictum,
quia marcescere prohibeat: sed & aurium cauernæ
dicuntur à Græcis amaræ.

CARIES LIGNORVM CXXI.

CAriem lignorum σαπρότητα Græci uocant, & 113
embion poëtæ.

HARVNDO. CXXII.

HArundo κάλαμος à Græcis dicitur, à Phœnici
bus gingros, ob Adonin, quẽ gingrẽ uocant,
& lugent: Radices eius uiuaces, geniculatæ,
ac ferè insolæ, similes ijs partibus, quæ supra terram
eminẽt. Huius duo summa genera: Tibiariũ, id est αὐ
λητικόν, uulgare posterius: hoc in characiã, hoc est ual
larem, crassam & ualidã, quę græcanica quoq́ uulgo
dicitur, & à Vitruuio cerdone græca. Et in plociã siue
plocimon diducitur, hoc est flutã uel nexilẽ, gracilio
rem & imbeciliorẽ priore: utraq́ Orchomeniũ circa
lacũ. Superior in ripis expatiantis stagni, & in comy
thibus (sic enim harundinetũ prædensum & farctũ
appellãt) sequens subtilis, in insulis fluitantibus quas
Græci ploadas uocant, in immensum prælatis ijs quàs
Cephisus amnis abluisset, ut cecinit Pindarus. Inte-
rim cum auletico nascitur characias, sed longior cæ-
teris, & uermibus obnoxia. Tibialẽ hyeme legũt, ue-
re tunicas eximunt: æstate per internodia cædunt.
Optima fieri armamenta è medio geniculo: molissi-
ma è superioribus: durissima ex imis asserũt. Persua-
sum erat & ligulã ex sua quanq́ tantũ harundinis par
te congruere: & eam quæ radicem antecesserit, leuo
tibiarũ lateri conuenire: quæ cacumen, dextero: cæ-
terũ internodio in duas partes dissecto, utriusq́ ligu
læ os incisuræ cõmittebatur: aliàs negatur congrue-
re: Theophrastus auctor. Plinius magno nominum
ambitu calamos enumerat, Aegyptios chartis ser-
uatos, probatiores tamen Gnidios, & qui in Asia cir-
ca Anæticũ amnem nascãtur. Nostratibus fungosior
natura, bibulos, cauo intus corpore, tenui superne li
gno fissiles, præacuta semper acie geniculatos. Gra-
cilitas nodis distincta, leui fastigio tenuatur in cacu-
mina, crassiore paniculæ coma, qua pro pluma im-
plentur strata cauponarũ: & hæc ad nauium cõmis-
suras in Belgis, glutino quocunque fidelior rimis ex-
plendis. Bononiẽses è Rheno amne, quibus plurima
inest medulla, pondusq́ uolucre: contra flatus quoq́
perui-

peruicax libra, ut nullus sagittis aptior sit calamus. Post hos Cretici & Belgici laudātur. Creticus carnosissimus, longissimus internodijs, lentissimus si calfiat, τοξικόν, id est sagittarius ob excellētem eius usum à Theophrasto dictus: Nunc scriptorius ex ea insula præcipuus, nec aliunde fere expetitur. Omnibus præferuntur Indi, ut qui hastarū quoque uicem præpilati, hoc est cuspidibus additis præbeant: ijs amplitudo arborea est: nec dubitatur è quarum radicibus, ut Solino placet, succus exprimitur ad suauitatem mellis, quasi saccharum interpretari possis. Lōgitudo subrectarum triginta fere passus: humi uero serpētium, quinquaginta. Crassitudo cubitorū ternûm, interim senûm: quæ tamen Strabo nō credidit. Diodorus in australi quadam insula æquinoctiali plaga scribit harundines haberi plurimas, fructum candidū eruo similem ferentes, è quo suauissimus panis conficitur, æque fabulosum atque illud: quod in eadē insula duas nasci tradit herbas, supra quas iacentes placidissimo somno moriantur. In Aethiopia certe populi radicibus harundinum in farina tritis uictitant, & ob id ῥιζοφάγοι nominantur. Spissius mari corpus Indi tradūt, fœminæ capacius: nauigiorum etiā loco singulis eorū internodijs circa Acesinē maxime amnē ternos homines capiente alueo. συριγγίας totus concauus, ita dictus, quia fistulis utilissimus: quoniam nihil sit ei cartilaginis atque carnis, ut Plinius existimat. Dioscorides crassa eū carne descripsit. Tibialis Orchomeni⁹ idemque auleticus, continuo foramine, peruius est: frutico sissimus δόναξ, nō nisi in aquaticis natus, Latine canna: quanquam canna apud nos, ut inquit Columella, gracilē & degenerem significat harundinē. Apud græcos fiscellæ genus canna dicitur, ut est apud Pollucē. Præfertur aquaticis siccus. Laconicis foliū uarium, & ab ima parte densius, tunicis longioribus, quales circa stagna, dissimiles amnicis. Est & obliqua harūdo, nō excelsa, sed iuxta terram fruticis modo se spargens: suauissima in teneritate pecori: ab aliquibus uocatur elegia. ζευγῖται calami dicunt, armamentarios Theodorus interpretatur, cum in amplitudinē aucupatoriam adolescunt auletici lacu Orchomenio, influente Cephiso amne, permanenteque anno: celerius autē recedente, graciliores bombycinæ appellabantur. Horum generum fœminæ, spadōes & eunuchiæ uocari solitæ, folio latiore, candidiore, nulla uel modica lanugine. Hinc erant armamenta ad cantus inclusos, quæ græci iugamenta siue paria, hoc est ζεύγη ad dexteram & sinistram tibiam utilia, uocabant: quod ita essent coniunctæ, ut altera eiusdem carminis incentiua, altera succentiua foret: ad Bacteriā à Theophrasto (nisi fallor) appellatos. De Bacteria meminit & Plutarchus & Pollux, gestamēque id theatralium personarum demonstrant esse, ut scipionem Plautus: rectum insignibus, curuum ignobilibus. In sacris certē literis bacteria dicitur inuocatio ea, quæ post præceptionem addi solet. Quid si quis, in Theophrasto nō ad βακτηρίαν, sed ἐμβατήρια legendum putet? Erat autem hoc & loci nomē, ut inquit Pollux, & theatralis cuiusdam operæ cantionis'ue genus statarium, & citra saltationem ac tripudium, quo Lacedæmonios & Arcades uti solitos incinente modulos & frequentamenta quædam simplicia tibicine, Athenæus commemorat, quod et ἐνόπλιον uocauerint: etiā ἔμβασιν, hoc est ingressionem incessionemque, ut est apud Gellium. Ob id inclusos cantus à Plinio dictos intelligo, quibus antiquitas in theatro contenta erat, simplici adhuc musica, hoc est, ut Theophrastus inquit, ἀπλάστῳ, comprimentibus se tibiarum ligulis, quia tempestiue cæderentur: Ideoque ad uarietates flexusque sonorum, inutilibus: ad hoc exempli: πυλὼ κιθάρισιν uocabant, cuius inuentor Aristonicus fuisse dicitur, ut Athenæus meminit. Illos autem quibus operosa ratio canendi placuit, καμπύλαυλους à uocum inflexione appellauerunt: quod nomen in Carini Cæsaris uita deprauatum correximus. Correxit hoc luxuria & per solstitia cædi placuit, ut in trimatu demū utiles fierēt, apertioribus earum ligulis ad flectendos sonos. Armamenta sane Plinio est, ubi pro iugamentis uinearum pedamentis'ue acceperit. Tibicines græci & monaulos & calamaulas & rhappaulas quoque dicunt. Habetur & illa distinctio: Tibiarum aliæ uirginales & puellares: aliæ uiriles, quas & perfectas & plusquam perfectas cognominant. Sunt & citharisticæ quædam tibiæ: Item quæ dactylicæ uocantur, & quæ lysiodicæ & tragicæ: lysiodi uero dicebātur, qui mimos quosdam sub personis muliebribus agebant, ut uirilibus magodi. Nam elimi tibiæ apud Sophoclem in Niobe, nihil aliud uidentur esse, quam Phrygiæ, quas & scytaleas ob crassitudinem appellant, & obliquas, ut inquit Varro, siue impares: quemadmodum serranas quæ pares essent, & æqualibus cauernis: cū in Phrygijs dextera unū haberet foramen, sinistra duo: quarum inuentor Midas. Nominantur & δίοπροι, hoc est, biforæ, quibus & nos utimur, sed è buxo alia'ue materia: hæ corniculorum tubarumque sunt & semper fuere comites. Habebātur olim & ἡμίοπροι, hoc est semiforæ, quas & minores, & imperfectas, & puellares uocabant atque terrenas, hoc est, moluculas, epulis adhiberi solitas, ut hoc uideatur Plautus intellexisse, cū semisonarios artifices quosdā nominat. Item Mesocopi & hypotretæ, quod alteræ in medio foratæ, alteræ ad imum pertusæ forent. Tityrina quoque tibia eadem est quæ harundinea: nam magadis & palæomagadis ea est, quæ acutum grauemque sonum reddit, genus citharisticæ tibiæ, quanquam magadis & psalterij nomen est idem cum sambuca & pectide, ut multis placet, nec tamen omnibus. Alias quoque tibias in arbore loto diximus. Singularem tibiā monocalamon & monaulum uocant, sicut multiplicem polycalamon: priorem Marsias Celænis, aut Mercurius inuenit. Alij Seuthen & Rhonacen Medos homines inuenisse quidē, sed Marsiam uinxisse cera putant: Alteas Silenus siue Marsias, quorum poëtæ Græci tibiam plerunque lebyn uocant, ab inuentoris patria, ut Duris scriptum reliquit. Varro præcentiuas & succentiuas cōnumerat: quarum fit usus ad puluinaria præcinendi subcinēdique, à quo & præcentores & subcētores appellātur. Item uascas foraminibus quam præcentiuæ pluribus. Lydias porrò easdemque thurarias uocabant, quod inter thura adhiberentur. Gingrinæ tenuiorē sonum edebant quam uascæ: clarissimū Aegyptiæ: garrulum Arabicæ, ob id Græci nugacem hominem Arabicum tonarium prouerbio facto nominant. Acutissimæ gingrinæ habebantur & Corinthiæ, ut inquit Solinus. Gingrinas ab anserina uoce dictas putant: nam & græci χηνιάζειν pro eo quòd est tibia sonare, dicunt. Ego à Ginge qui fit Adonis, ut huius capitis initio mōstrauimus. Erant & suæ funerum tibiæ siue tubæ, ut inquit Gellius, quarum peritos siticinas uocabant, non quasi siccinistas à genere tripudij, sed quòd ad sitos, hoc

est uita functos & terra conditos sonarẽt. Erant & tonaria, quibus uti Grracchus solebat; ad componendã in cõcione uocẽ, eburneis. Nota est historia. Est & in Italia nascens, ex qua fit adarca nomine de qua post dicemus. Aucupatoria sanè harundo à Panormo laudatissima legit & Panorito: piscatoria abaritana ex Africa. Musicæ harundines ex insula Siciliæ Thermitano agro sita laudantur, ut Solinus ait. Sunt & aliæ sine nominibus harũdines, ꝓceritate, breuitate, crassitudine, exilitate similibusq; distinctę, adeò ut uiginti nouem eaꝝ genera demõstrasse Plinius se dixerit. Harundo omnis ex una stirpe numerosa atq; etiã recisa deustaq; fœcundior. Folia Indicis tantũ breuia: omnibus à nodo complexus initiũ est, mẽbranis per ambitũ tenuibus, raroq; non à medio genu procumbentibus: latera in rotunditatẽ bina, super nodos alterno semper inguine: hoc à dextra, illo ab leua, superiore per uices: inde exeunt aliquando rami, qui sunt calami tenues. Mira huius & filicis discordia. Vtriusq; radix contrita & imposita, stipẽ alterius ejcit infixũ corpori. Ad hunc usum ex harundinis radice medicamentũ Hippocrates epispastron orchomeniũ uidetur quibusdam appelasse: Magna cum altero genere cõcordia: siquidẽ ut Cato pręcipit, optime corruda seritur, ubi sint harundines. Harundinibus septentrio domos suas operit: duratq; ita in altitudine tegulum earũ: in reliquo orbe cameras leuissime suspendunt. Harundinis Italiæ usus ad uineas quoq;, ut Arpino agro. Paniculæ florẽ illũ auribus infestũ ἀνθήλην Græci appellant.

PAPYRVS. CXXIII.

113 PApyrus & papyrũ Latine dicitur: in palustribꝰ Aegypti aut quiescentibus Nili aquis nascitur: quæ regio Delta & inferior pars uocatur: Item Syriæ, circa quẽ odoratus ille calamus lacũ nascitur: & in Euphrate circa Babylonẽ. In Aegypto non excedẽte bina cubita gurgitũ altitudine, uolari hominis robusti brachialiq; radicis crassitudine. Obliqua hæc atq; densa, nõ amplius ꝗ cubitoꝝ decẽ longitudinis. Triangulis papyroꝝ lateribus, qui à terra multis partibus tolluntur, pedibus, ut inquit Strabo, decẽ, uel ut alij cubitis quaternis. In gracilitate fastigiati sustinentes comata, ac thyrsi modo cacumen includẽtes exile. Ad nihil utile, pręterea nullo semine aut usu eiꝰ alio, ꝗ floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ utuntur, nec ignis tantũ gratia, sed ad alia quoq; utẽsilia uasorum, aut quæ proba & alta materie sint. Ex ipso quidẽ papyro nauigia texunt. E libro uela tegetesq;, necnõ & uestis genus, & stragula, & funes. Mãdunt crudũ, elixũ: succo deuorato, corpus expuẽtes. Scitur & usus ex eo ad chartas ueteribus: nunc alia earũ officinis inuenta ratio est. Habetur & in Aethiopia & Italia papyrꝰ uel promiscue, Ciminio lacu plurimum, sed alterius forte generis, nec ad chartas utile: quãdoquidẽ Aegypto propria tribuitur, & biblos appellatur: alioqui Strabo in India quoq; nasci biblũ scribit. Idem autor in parte Nili quæ dicitur inferior, abundare tradit eam: quoniam ibi pręcipue colatur: & duorum esse generum, deteriorem, & meliorem, quæ hieratica dicatur, unde & nomen chartę Plinio. Herodotus ueteri cõsuetudine pelles quoq; hircinas & ouillas biblos uocari tradit, ꝙ ijs in penuria chartarum uteretur uita.

MYRICE. CXXIIII.

114 MYricen, tamaricen uocant Corinthi, & in Achaia: quæ circa est, brya dicitur: & cũ plus iusto adoleuit, promala utiq; poëtis. Syluestris & sterilis forte quia fructus ei βρυώδης, hoc est muscosus: nam satiuæ similis gallæ prouenit, quæ in Syria & in Aegypto copiosa etiam est. Hanc & amaricẽ nonnulli appellant, similẽ scopis Amerinis prodentes: neq; tamen omnibus eandẽ esse tamaricẽ & amaricẽ placet. Myrices certe infœlicia ligna uulgo nominant, quoniã nihil ferat præter flosculum de quo diximus, muscosum: nec seratur unꝗ. Huius cũ uno uiscerũ liene tanta diffidentia est, ut affirment à Democrito sumentes, si ex ea alueis canalibusue factis bibãt sues, sine liene inueniri: Et ideo homini splenetico cibum potũq; dant in uasis ex ea fabricatis. Illud obiter indicandum est Columellæ studiosis, ut locũ in VIII. eius libro corrigant, ita scriptũ: Succurritur, inquit, si fabricentur canales tamaricis & rusco. legendũ est, tamaricis è trunco. autor Dioscorides. Nec illud nõ docendum, qui uitro soluẽdo firmandoq; accurant, ex hac arbore potissimũ igni suo escã ministrant. Huius radicẽ officinæ casiã uocare solent: & quæ palã imperitia medicorum est, pro casia odorata utuntur. Folium myricæ sunt qui Sabinæ herbæ nonnihil simile pronuntient.

ERICE. CXXV.

ERicem colore tradunt roris marini ac pene folio: propterea Theophrastus uberrimã Libanotide ericẽ nasci refert. Melq; è flore huius apes faciunt, ericeũ uocatur, simile arenoso, syluestre, improbumq;. Conuehitur post primos autumni imbres cum erica. Sola floret in syluis. Asiæ Græciæq; fruticibus ascribitur. Athenienses hãc, ut ait Plinius, tetradicen, Eubœa sisaꝝ, siue ut Varro, sisarã, unde liquidũ mel fiat: putantq; apibus esse gratissimã: fortassis quia tunc nulla alia sit copia. Theophrastus tetralicen non tetradicẽ, nisi mendosus codex est, appellat in genere fruticũ aculeatã & germinantẽ æstate. De hac erice intelligat nec ne, haud scio: quã tamen bis anno floret erice, prima uidelicet & ultima syluestrium, nec inter aculeatas ponitur, fieri potest ut alia sit tetralix sua Theophrasto, alia quę pro erice Athenis capitur: nisi quis hanc tetradicẽ, illã tetralicen uocari malit. Meminit & tetragoniæ uocatæ Theophrastus, sed inter arbores quæ tardissime germinãt, ut thyia taxusq;. Theodorus quadratoriã interpretatus est, melius si quadrangulã. Columella ericẽ intelligit, cum amaricũ siue amaricẽ & amaricinos flores cõmemorat: ꝗꝗ & ibi lectio corrupta in eo fert: nam & amarãthini pro amaricinis, & tamaricẽ pro amarice scriptũ fere inuenias: cum sit tamarice non etica, sed myrica. Cõfudit hoc Palladius, qui tertiam mellationẽ tamarisci floribus (ita enim uocat ipse tamaricẽ) constare tradidit, cum erices id est amaricis ea, non tamaricis pabulo fiat, autore Plinio: nisi quis tamaricis appellatione ueteres & ericẽ & myricẽ significare uoluisse dixerit. Plinius ericẽ ilici similẽ descripsit. Credo myricẽ non ilicẽ legendũ, cũ Dioscoridis autoritate, tum ꝙ ita modo cernitur in Patauinis montibus: non quidẽ folio, quod ei roris marini simile tribuitur, sed musco, quẽ floris uice habet, ut myrica. Quod autẽ erice uideatur etiam uocata siderites, libro Plinij XI. Nos eum locum in castigatiõe Pliniana deprauatum ostendimus.

ACACALIS. CXXVI.

ACacalin Paulus acallida nominat: Galenus 115
ubi meminerit, nondum cõperi. Nomen fructici

tici à nympha datũ crediderim Acacali: quę ab Apolline cõpressa, Phylacidẽ & Phylandrũ ediderit in Creta: miraculo ab Elytæis insulæ populis confícto: nutritos à capra eos fuisse: cuius rei monumẽtũ in Apollinis quoq; Delphici delubro monstrabãt: autor Pausanias. Apolloniꝰ poëta in argonautico Acacalin Minois regis filiã ab Apolline quidẽ uitiatã cecinit: sed quæ in Aphricam relegata filium ediderit nomine Amphithoon, qui & Garamas quoq; uocaretur, Nasamonis & Caphauri pater, ex nympha Tritonide.

RHAMNVS. CXXVII.

Rhamnũ igniarijs utilẽ ferunt, præsertim cõceptaculo & craticulæ. In duo genera diuiditur, nigrũ & candidũ. Vtriq; fructus parentũ colore. Nigrũ folliculos fert, syluestreq; habetur. Huius radice decocta in aqua, fit medicamentũ quod uocãt Lycium. Rhamnus inter ruboꝝ genera describitur. Hæc Theophrastũ Pliniumq; secuti diximus: aliter à Dioscoride monstratur. Photion rhamnũ à quibusdã agnon, à uirtutis similitudine uocatã scribit, ꝙ Venerem coërceat ut uitex. Rhamnũ Dioscorides à nostris spinã cerualẽ dicit appellari. Quo argumento uideri potest, haud dissimile huic genus esse ꝙ hodieq; uulgo spinã ceruinã uocamus, fructu myrti, foris nigro, intus uiridi: ob id uel ad colorẽ eum pingẽtibus idoneo. Cortex arbori subniger & nitidus quasi ceraso: intus uirens, post luteus: lignũ extra cãdidũ, interior medulla rubet.

HALIMON CXXVIII.

116 Halimon nostri, ut air Plinius, aureonẽ uocãt. Cõuoluit se ut hedera. Locis salsis nascit̃, salsilagineq; præfert. Sit hæc de qua Dioscorides & Plinius à quibusdã asphodelon siue albucũ existimatã perhibẽt, an alia, mihi parũ cõstat. Reperio aũt in autoribꝰ modo afflatã, modo nude scriptã primã literã: placet aspiratio, quoniã maritimũ olus credat̃, & halmyris etiã à salsilagine dicat̃ ab Aëtio. Asphodelon appellari halimon ab Hesiodo quidã falsò interpretãtur: qui tamen error à Græcis ortus, peruenit & ad Latinos. De halimo discrepãt sentẽtiæ: alij fruticẽ esse uolũt, dẽsum, candidũ, sine spina, folijs oleæ mollioribus, latioribus, quæ cibo coquãtur: addũt in maritimis natũ. Alij separãt, maritimũ olus dicentes halimon & salsum: unde nomẽ folijs in rotunditatẽ longis, q̃d & mãdatur cõdiaturq;. Duoꝝ præterea generũ, syluestre & mitius. Foliũ syluestri tenuius, maiores effectus. Crateias tertiũ genus facit, longioribus folijs & pilosiotibus, odore cupressi, nascẽs sub hedera. Galenus halimũ in Cilicia prouenire copiosam, ibiq; folia recentis in cibos recipi, & in usum cõdita seruari scribit. Solinus halimon in Creta nasci tradit, mirabili si credamus effectu, ꝙ aduersa ea fames interdiu nulla sentiatur: ut nomen inde impositũ ei sit, quasi famẽ arceat, proptereaq; nec aspirationem prima litera recipiat.

PALIVRVS. CXXIX.

117 Paliurus ut in fructicũ genere collocetur, in magnitudinẽ arboris assurgit. Ab occasu uergiliarũ fructificat. Fert in siliquis terna & quaterna semina, lentorẽ quendã pinguẽ emittentia, ut lini semẽ, cõtusa. Amat nasci aridis, quemadmodũ & rubi, nec minꝰ dilutis. Foliũ exciduũ sicut rhãno. Cyrenis laudatissima, ubi loto q̃q; preferũt, eodẽ folio, sed fructu diuerso, ut qui nõ latus, sed rotundus ruberq; sit nucleo, qui nõ simul mãdatur ut in Punicis. Magnitudo ei quæ fructibus cedri paulo'ue amplior, nominat̃ ab Afris zura, iocũdus per se, atq; suauior etiã uino affusus: cõtrã q̃q; uina succo suo cõmendãs. Paliurus spinosa ramis, ut rubus. Agathocles paliurũ ab Alexãdrinis connaꝝ uocari tradit, enatã scribẽs icto fulmine sepulchro: ulmi atq; pinus amplitudine, ramis frequẽtibus, prælõgis, subaculeatis: folio uiridi, rotũdo, molli, biferã: nã & uere & autũno fructũ parit, oliuæ Phauliæ uocatæ magnitudine, cui & nucleo & carne similis est, sapore uincẽs. Crudus uirẽsq; mãdit̃: ubi exoleuit, farinã ex eo fieri, atq; ita esitari, nec subactã nec cõspersam aqua. Ichthyophagi pisciũ carnes semine paliuri cõditas inueterãt: Troglodytæ succo paliuri pro uino utũtur uulgo: nã proceres florẽ quendã exprimũt, cuius liq̃r nostrati musto similis aspicitur.

OXYACANTHOS. CXXX.

Οξυάκανθος quæ sit, in Plinio nõ cõperi. Medicinas certè quas Dioscorides ei tribuit, paliuro Plinius dicauit. Dicitur hæc & oxyacãtha Olympo mõte plurima, syluestriũ arboꝝ, frõdis ꝑtetnæ, ab occasu uergiliaꝝ fructifera, flore coronario, fructu cedri atq; myrti. Rura modo hãc crispinã, quasi acrẽ spinã uocãt, ut multis placet: ex cuiꝰ acinis uinũ etiã cõficit̃ crispinũ uocatũ, eodẽ ferè usu, q̃ uinũ ex malo Punico. Singulares in acinis quibusq; nuclei sunt. Acini oblõgi, & racematim cõgesti: folia q̃q; oblõga. Diuersum genꝰ est q̃d uuã ferr crispinã uulgo dictã, ueteribus præteritã, acinis cãdidis, & in maturitate dulcibus: aculeato frutice, folio apij ferè, in hortis frequẽs. Habet & alter frutex, æque spinis horridus, sed topiarius magis, & uitis pusillę, folio rubẽtis uuę ferrilis: nec in Italia modo, sed in Germania q̃q; mihi uisus.

CYNOSBATOS. CXXXI.

Κυνόσβατος caninus uulgo rubus, à Theodoto 118
canirubus, Columella sentẽ canis: fructu malogranato simili, subrubido, media inter arborem fruticẽq; natura, & proxima Punicæ. Foliũ salicis Amering, Theophrasto anni, q̃q̃ legendum puto ἰνιχνῆ, hoc est, ut uestigio humano simile dicat̃, quòd Plinius ita uerterit. Er sanè uisam à se rubũ quidã testãtur in syluis hac specie, ut quasi solea esse uideret̃. Flatu auerso fructũ huius legendũ præcipiũt, alioqui periclitãtur oculi. Plinius hãc ab alijs cynosbaston ab alijs neurospastũ uocari scribit. Vuã fert nigrã, in cuius acino neruus sit, unde neruus passus dicat̃. Idẽ sit hoc nec ne cũ eo ꝙ Dioscorides itẽq; Theophrastus deliniant, cõsiderandũ peritioribus existimo. Rubus certè qui similitudinẽ rosæ fert, & castaneæ similẽ pilulã, cynosbatos à Plinio dicta est. Alia uidet̃ esse cynorhodon, de qua diximus inter rosas. Nec illud constat, nũquid rubi huius sit rosa quæ coroneola uocatur, munus autũni, odore iucũdo, sed exili: an potius cynorhodi appellatæ. Nec illud omittere cõstitui, cynorhodõ à cynosbato nõ flore roseo, quẽ fert utriq;, sed spõgiolis distingui, quas cynorhodon habet, cynosbatos nõ habet. Parit & uuã nigrã cynosbatos, ut prædiximus ex Plinij sententia: quòd quidẽ nemo præter eũ (quòd sciã) confirmat. Hoc si error est, fortasse natꝰ inde sit, q̃m hedera Cilicia, hoc est, smilax aspera, labruscæ modo ferẽs uuas, cynosbatos à quibusdam uocari soleat, ut Dioscorides testatur.

CYPRVS. CXXXII.

Cyprũ quidã, ut Plinius inquit, eẽ dicũt arborẽ, quæ in Italia ligustrũ uocat̃, semine coriãdri, folio ziziphi. Præfert̃ Canopica, post Ascalonica, ultimus locus Cypriæ. Seruius grãmaticus ligustrũ florẽ scribit eẽ cãdidissimũ ac uilissimum: forrasse hunc intelligens, qui è cõuoluolo herba nascitur: nam & hic barbare ac uulgo dicitur ligustrum, ut in clematide secunda monui, Cyprus & hemicyprus

uasis & mensuræ genus est, coquis, ut placet Iulio Polluci cognitum.

TILIA. CXXXIII.

119 Tiliam Græci φιλυρέαν, nostri quoq; phelyreā et philyrā, sed tunicas ex ea tenuissimas appellant. Coronarum lemniscis celebres ueteribus, inter corticē & lignū mēbrana multiplici contentas, e quibus uincula tiliæ uocatur. Materies mari senticosa, dura, nodosa, ruffior & odoratior: cortex crassior, ac detractus statim inflexibilis, sine semine, sine flore. Crassior fœminæ arbor & materies candida est, atq; præcellens, e qua tiliæ phillyręq; uitiles quas diximus. Arbor hæc serotina, folijs dulcibus esculētisque pecori, sed fructu animalibus omnibus ingustabili. Teredinem non sentit, proceritate perquam modica, uerum utilis, ut operibus intestinis uel obedientissima, etiā si abies, ut Theophrastus inquit, pulcherrima defenditur. E cortice fœminarum & cunæ fiunt atq; cistæ, nauium longarum asseres, & arculæ, mensurarumq; nōnulla genera e ligno: probatur & ignarijs. Medulla exigua est, nec magnopere cætero corpore mollior: est enim materia eius tota mollis, ut inter carnosas mollissima calidissimaq; dicatur, quoniā citissime retūdat ascias, tincturā earum caloris sui ui resoluens. Cæditur autumno. Cinesias poëta flagitiosissimus, in quem Lysię oratoris plena conuiciorum & stomachi legitur oratio, tā gracilis fuisse dicitur, ut tinaceis asseribus corpori circūdatis, imbecillitatē suam fulciret, ut Philetas alter poëta plūbeis orbiculis circū pedes adalligatis, ne uēto subuerti posset. Theophrastus quādoq; nominat & philycam: Syluestris inquit arbor est philyca fronde perpetua, Olympo monte fructum suū ab occasu uergiliarum edit, celastri modo cādida. Theodorus philycā hanc a tilia siue philyra differre censuit: Vtranq; tamen & candidam & alendo pecori utilem demonstratā, legebat & serotinam. Celaster porrò syluestris arbor perpetuo uirens. Fructum serò perficit, atq; hyemis superuētu perdit, ut quidā putant. Cacuminibus montium gelidissimis innascitur: cura deterior efficitur: usus ad baculos senibus. Plinius odoratiorem tiliæ mari corticē quàm fœminæ: Theophrastus contrà, fœminę quàm mari tribuit. Flos caliculaceus, pediculo quisque suo annexus, uiridi quandiu alabastro includitur. Dehiscētes ij flauescunt. Floret pariter cum mitibus & urbanis. Fructus oblongus, & ad fabæ magnitudinem rotundus, similis acino hederę, maiusculus, angulis quinis, ceu neruis quibusdam in acutum depressis extuberat. Partitionem hāc exilior indigestam & omnino confusiorem habet: maior, si scabitur. Semina emittit pusilla & pretenuia, ut uideri possint atriplicis. Foliū hederæ, nisi quòd se in acutiorem angulum rotūdat, incuruum qua pediculo innectitur, e medio sui prodit in acumen: crispum per orbem molliter ac serratum. Laurentius Valla in Herodoto conuertit tiliam falsò, q; autor ille iteā uocauit, quæ salix est, nō tilia.

CISTVS. CXXXIIII.

Κισθος & κίσαρος a cisso differt, quòd cissus hedera tantum est, cistus sui generis frutex: quæ uicinitas, nisi quis aduertat, facile cōfudet intellectum. Describitur maior thymo, folijs ocimi, & sane inter hederas mētio eius a Plinio habita est. Præterea hederæ speciem uidentur autores existimasse, qui ladanum capris depecti tradant, quæ florem hederę pauerint: cum constet ex Dioscoride, fruticem, unde id fiat, ciston uocari, speciem alteram cisti huius, de quo nunc agimus, ut in commentatione post hypocistidem proxima explicabitur.

HYPOCISTIS. CXXXV.

Hypocistis & ὑπόκισθος. Triplex huius ratio a Dioscoride proditur: Alij ruffa & cādida sunt contenti, ut Plinius. In montibus Patauinis 120
hypocistin uidere licet, & ciston, sub qua nascitur ocimi folio, ut prædiximus, flore cādido quasi rosæ syluestris: radice lignosa & prædura, e cuius fetē medio hypocistis uelut infixa pullulat.

CISTOS ALIA. CXXXVI.

Cistos siue ledon & lada: sed ladanū in Arabia Nabatheis tantū nascitur, qui sunt contermini Syriæ. Iniuria illa qua diximus caprarum, sed nō e lada herba, uerum ex omni sylua. Hoc genus strobon uocari placuit. Est & genus aliud in Syria & Africa, toxicon dictū, quia neruos in arcu lana circundatos trahunt per syluas, adhærescente roscida lanugine: sed uerum ladanū Cypri in insula fit, q; cesyphū hircorum in pascendo genibus atq; barbis hæsit, hederæ ut Plinius inquit flore deraso, pastibus matutinis cū est rorulenta Cyprus, siue funibus tractis, quo dictū est modo. Non omittendū hederā quidē putari cistō a Plinio, de cuius flore colligatur ladanū: Non q; cistos aliud non sit q̄ hedera quæ cissos a Græcis appellata, sed q; species eius una etiā sit, a nostrate multū diuersa: quandoquidē & Paulus Aeginita scribit Ladanum ex hedera ladōe cognominata fieri. Et Dioscorides ciston a quibusdā cissarō quoq; dici tradit, quasi hederaculā interpreteris aut hederaginē. In Carmania & super Aegyptū fruticē esse narrant per Ptolomæos translatis plantis, ex quo ladanū fiat: sunt qui ladanū gummi modo ex arbore laxati corticis uulnere, ut thura colligi, & caprinis pellibus excipi cōmemorent. Adulteratur myrti baccis & animalium sordibus. Synceri odor debet esse ferus, & solitudinē redolens: ipsum accensum fulgere, odoremq; iucundum reddere. Myrtata in igne crepitant. Placet cui e rupibus calculi potius q̄ puluis inhæreat. Pretia laudatissimo in libras, asses XL. Aëtius ciston e qua ladanum fit, eandē esse cū cisto nostrate, sub qua hypocistis nascitur, affirmat: sed calidioris naturæ ob qualitatem soli.

EBENVS. CXXXVII.

Ebenus siue ebenū spissitudine ligni & pondere 121
in aqua non innatat, sed mergitur tantū, non tota ut buxus, cui similis esse dicitur, sed pars eius medullacea. Decorticato summa nigrities. Ebenus cæsa durescit in lapidem, ut iam uideatur hodie quoq; partim saxū, partim lignū, ceu inchoato opere, non perfecto. Duo genera eius: rarum, idq; melius, arboreū, trunco enodi: alterum fruticosum, cytisi modo, tota India dispersum. Ebenus Aethiopica nō alia q̄ palmarum generis esse traditur: lignū ebeni Galenus, si quis aqua infusa terat, in succū inquit resoluitur, ut nōnulli quoq; lapides. Magnus Pompeius in triumphum Mithridatico bello duxit ebenū. Pausanias a Cyprio quodā medico accepisse tradit, ebenum radicem tantum esse terra conditam, nec folia nec fructus ullos edere, propterea nec omnibus inuentu facilem, sed in Aethiopia quosdam esse huius operis artifices, hoc est ebeni scrutandi gnaros.

ROSA. CXXXVIII.

Rosam Græci ῥόδον & poëtæ βρόδον, sed plantā 122
eius rhodoniam, ut nos rosarium appellant. Est &

Est & condimēti pretiosi genus rhodonia, quam & rhoduntiam patellā uocant, ex cerebellis auium & porcorum in multa rosa coctis, infuso garo, oleo, uino, pipere, ouorum luteis. Differt à patella rhodūtia quæ Rhodiaca olla dicitur: Figlinę genus hoc, permixtis, ut inquit Aristoteles, myrrha, iunci flore, croco, balsamo, cinnamomo, amomo: coquitur ad arcendam ebrietatem, si excalfactis ijs uinum infundatur. Origo huius ē Copto prima, ut inquit Athenæus: unde Coptica fidelia. Sed redeo ad propositum. Rosam Timachidas qui de cœnis scripsit, in Arcadia euomphalon ab odoris præstantia uocari tradidit. Ergo rosam aculeatam ramos, nemo ignorat: folia interna, quæ admodum exigua sunt. Item ex maioribus, externa minus odorata: inter amplas, odore præstāt, quibus ima pars scabra & corticea est, usta, recisa, translata, fit melior. Syluestres ex toto asperiores, odore, colore, magnitudine superantur. Rosa ut nouissima erumpit inter uernos flores, ita prima desinit, fatiua excepta. Rosæ uita quinquenniū, non incisæ nec adustæ: illo enim modo iuuenescit. Flos senescētis deterior: capita foliorum eius partes'que candidæ ungues uocantur. In flore aliud semē, aliud capillus. In capite, aliud cortex, aliud calix. Coronas ē rosa quæ pactilibus & sutilibus successerunt, rosalia dixêre ueteres: nec erat ijs gratia, nisi folio solo nexis. Recens à longinquo olet, sicca propius: serenis diebus lecta, odoratior: item siccis, ruderatis, gracilibus. Omnis rosa germinat granoso primum inclusa cortice: quo mox intumescente, & in uirides alabastros figurato, sensim adrubescit & pāditur. In medio calicis lutea stamina, sub quibus semen insidet, quę proprie flores dicuntur. Desitum est seri semine, cum alioqui possit, quoniam sero ita nascatur. Genera eius prope nimia: Celeberrimum Prenestinę, quę nouissime deficit: Campanę, quæ præquox est: Milesiæ, cuius color ardentissimus: Serotinæ, duodecim folia non excedentis: proximam fecere trachiniam, minus rubētem: mox Alabandicam uiliorem, albicantibus folijs: uilissimam pluribus sed minutissimis, spermoniam: malo Plinium sic legi, quàm spinolam aut spinosam: ita enim siue quòd minutissimo folio, siue quòd uilissima sit omnium, rectissime uidetur appellata. Sunt qui Sycioniam legendum putent. Nulli folia quinis pauciora. Campaniæ centifolia tribuitur. Et Philippis in Græcia à Pangeo monte uicino trāslatitia, numerosis folijs ac paruis: nec tamen talis odoratissima, nec cui latissimum maximum'que folium: ideo nec coronas intra centifolia, nisi extremos uelut ad margines. De lichny quinquefolia, quæ inter rosas quoque numerari solet, & Gręca seu Græcula uocari, suo loco dicetur quinquefolia. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, semper'que nascenti similis, latissimo folio: Alia funditur ē caule maluaceo, folia oleacea habens, muscetōn (est ubi aceton legatur, & moscheuton à propagine uiui radice'ue quā Græci moscheuma dicūt) uocata. Atque inter has media magnitudine autumnalis rosa quam coroneolam uocamus, in rubo natam, iocūdi odoris, sed angusti, ut in cynosbato monstrauimus. Reliquæ sine odore, hoc est, maluacea & duæ Græculæ. Semen rosæ in ipso cortice est sub flore, opertum lanugine. Præcox rosa emergit si pedali scrobe ad radicē facta, calidam infuderis, germinare incipiēte calice. In Hispania Carthagini præcox rosa, hyeme tota uisitur: unum genus inseritur pallidæ, spinosæ, longissimis surculis quinquefoliæ, quæ Græcula altera est: nisi quis hoc quoq; loco spermoniæ non spinosæ legerit in Plinio. Satis ambigo coroneola sit cynosbati an cynorhodi flos: quāquam cynosbati magis puto. Cynorhoda porro syluestres rosæ sunt, spongiolis penicillis'ue inter medias eius spinas nascentibus, unico aduersus expauescentes aquam à morsu canum remedio, nec fere ante Plinium comperto: unde nouatum ei nomen crediderim: quāquam Aristoteles hanc uidetur appellasse cynacāthen, hoc est, caninam senticem, cantharidū feracem, ut dicemus secundo libro in mentione cantharidum. Est & cynorhodos alia, sed lilium, ut monstrabimus. Nihil dubito cynorhodon aliud esse quàm rhododaphnem: esse aliquos flores rosis colore similes, arboribus in externo mari natis autor est Theophrastus. Columella Punicā rosam uocando, aut rubentē, aut ex Africa translatam significat. Rosam triplex comitatur fabula: non nisi candidam per initia fuisse, mox uulnerato Veneris pede, dum Adonidi, quem Mars zelotypus interfecerat, opem latura præcipiti cursu per dumeta rapitur, adrubuisse. Alij sanguine Cupidinis, ut Ausonius, alij nectare affuso ala Cupidinis in deorū conuiuio lasciuientis, illisis poculis.

RHODIDES. CXXXIX.

LYCIVM. CXL.

Lycijtum spina ipsa, tum succus ex ea dicitur pyxacāthos: chironias in Græcia uocatur. Frutex unde Lyciū fiat, adulteratur asphodeli radice. Item spina in Pelio mōte nata. Medicinæ aptissimum intelligitur, quòd est spumosum. Indi camelorum aut rhinocerotum (hi boues Aegyptij sunt) ut Festus inquit, utribus condunt. Lycium foris nigrum, intus ruffum, cito nigrescens cū fregeris: optimum ex Indico frutice. Aliter Dioscorides. Lyciū ex radicibus quoq; syluestris rhamni coctis conficitur. Nomen Lycio inuentū puto, qm̄ ē Lycia inueheret: pręcipuū urbe Patara: q̄q̄ Indicū omnibus pręfert. 124

ACACIA. CXLI.

Acaciam fundentē idem uideo accepisse autores cum spina Aegyptia: testis Oribasius et Aetius, nisi q; acacia etiā alibi q̄ in Aegypto nascitur. Hæc & Syria q̄q; spina dicit. In Aegypto alba, nigra, & uiridi arbore cōspicitur. Arbor tota horret aculeis, excepto caudice. Pretēdit eos & germinibus & folijs: ligno in duodena sæpe cubita procero. Cæditur tectis & nigra, nauiū costis, incorrupta etiā in aquis ui. Cādida facile putrescit, semē in siliquis ad coria perficienda gallæ usu. Flos & coronis addi blādus & medicamentis petitus. Manat & gūmi ex ea, cum sponte, tum plaga, nō ē cortice sed ē uase. Pręcipua utilitas quòd cæsa anno tertio resurgit: numerosa omnino arbor: ingenti sylua eius Thebaica præfectura, ubi & olea, & quercus, & textilis Persica. Prouenit & in Galatia teneritudinis summæ, spinosior arbore: colligitur autumno semē, quoniā collectum maturius, nimis uehemēs. Spissatur succus ex folliculis aqua pluuia maceratis, mox in pila tusis exprimitur: tum dēsatur in sole mortarijs in pastillos: Acacia uocatur arboris uidelicet suæ nomine. Fit & ē folijs per se minus efficax. Galaticę acaciæ nigerrimus improbatur: item qui ualde ruffus. Placet purpura aut 126

leucophea, & quæ facillime diluitur. Nunc acaciam ex syluestri pruno colligit officinarum desidia. Illud meminerimus, semẽ Aegyptię à Dioscoride lupino simile reddi, Ponticę, seu quod idem puto, Galatiacæ lenticulę. Plinius nihil distinguit, sed utrunque semen lenticulæ par existimat, minore tantum grano & folliculo. Demetrius asserit in Aegypto spinam quę sit arbor, ramos coronarũ specie natiua effundere, in quibus semen rotundũ sit, flore subobscuro: ex hac Tindiæas & abylæas coronas in Aegypto fieri docuimus in myrto. Spinam porrò Aegyptiã sunt qui & Arabicã uocarint, ut Dioscorides & Galenus. Non est superfluum ut spinarũ hoc loco genera subijciam, quæ nominis communione Græci, legentibus dubitationẽ afferunt. Acanthos siue quòd idem est, spina uulgaris, ut quidã coniectãtur, acantha, pyxacantha, oxyacanthos, leucacanthos, acanthaleuce, tragacantha, acantha Arabica uel Aegyptia, acantha Indica, acantha Ariana, acantha Babylonia, siue regia: adduntur à Latinis spina sitiens, spina pennata in Aegypto, spina appendix, spina bunia: diuersa omnia, decem & septem numero. Accedat ijs Galatica siue Põtica, siue Cappadocica, de qua proximo capite disseritur: nam syluestris quæcunque spina Calabrix uidetur esse nominata.

ACACIA ALIA. CXLII.

ACacia hæc à Plinio Galatiæ tribuitur.

AMVRCA. CXLIII.

127 INter innumeras amurcæ laudes, agricolarũ usibus à Catone prædicatas, illa maxime memorabilis, quod ligna macerata liquore eo, nullius fumi tædio ardent. Græci ἀμοργὴν uocant etiam fecẽ quandoq; uini. Itẽ genus herbæ purpureæ, qua uestes tingantur amorginæ à Græcis appellatæ. Sed & tenuissima pars harundineæ paniculæ dicitur amorgis. Autorem habeo Photionem grammaticum.

VITEX. CXLIIII.

128 AGnos siue ut Hippocrates appellat agne, dicitur Latine uitex: non habeo tamen planè compertũ an salix Amerina idem quod agnos uitexq; sit, etiãsi Dioscorides hoc affirmat, & ipse ita censeo. Vitex non multum à salice uulgari distat, usu uinculorum, foliorum quoq; aspectu, nisi odore gratior esset. Semen potum uini quendam saporem haber. Duo genera eius, maior in arborem salicis modo assurgit, flore candido unde cãdida quoque dicitur: minor ramosa, folijs albioribus, lanuginosis, purpureo flore, nigra nuncupata. Nascuntur in palustribus campis. Semen uiticis Galenus mandi cum bellarijs solere scribit usu tragematis: ita enim minus officere capiti. Lygon lygean'que Græci uocant & arborem & quoddam herbæ genus: quod ut inquit Athenęus in nidos suos parituri cygni ferant. Nec tamen satis habeo compertum, hanc quã cygni petãt herbam, aliud genus oportere intelligi quàm uiticem. Inuenio & scopas Amerinas spartis similes describi, folio tamen minore, sed lentitia uirgularum maiore, quas sunt qui genistillam Amerinam uocitẽt hoc tempore. Corolla è lygo usos esse ueteres, Anacreonti poëtæ credimus: cuius originẽ Samij Caresq; dederint, diuersis causis: Nam & Lacedæmones harũdine certis sacris ut auror est Sosibius, coronabantur. Aristophanes quoque autor est, coronas ex harũdine facti tari solitas Athenis, quas & Dioscuris, hoc est, Castori & Polluci dicatas fuisse constat, ut frugales atque simplices. Lygon & ægylin quandoq; dici lego. Item mosyn & œsyan & œson & œsocarpon ut Polluci & Phorioni uideõ: unde gerra œsyma, hoc est, quadrata quędam tuguriola ex huius salicis uiminibus, quę ligella quoq; nominantur à Plauto in Aulularia: fortè à lygo, id est, uitice, aut à ligando. Adijciendum illud uidetur, quòd hic à Dioscoride scriptum est, uiticem à quibusdam lecristicum uocari, putare me in eo uerbo mendum esse: nec lecristicum sed à similitudine saporis & acrimonię ligusticũ legendũ. Nam & piper agreste dici uiticem idem autor affirmat.

SALIX. CXLV.

ARbor breui ferè & cõtorto caudice, & ut nouimus, aquatica: iteam Græci uocãt. Asia tribus generibus hanc diuidit: prima nigro cortice aut puniceo, nigra nominaẽ: secũda cãdido, cãdida uocata: tertiam coactæ breuitatis & spontenaturæ, pumilam, fœcundo ut quidam putant fructu, helicem appellant Arcades. Virgas ad nexus è nigra commodiores & pulchriores, è candida spissiores & agricolarum utensilibus apriores esse. Plinius apud nos quoque tria salicis esse nomina commemorat: uiminalem, eandemq; purpuream, uitellinam à colore luteo graciliorem priore: Gallicam, quæ sit tenuissima. L. Columella Græcam, Gallicam Sabinãq; reddit: Græcam flaui coloris: gallicam obsoleti, purpurei tenuissimiq; uiminis. Sabinam gracilibus uirgis atque rutilis, quam plurimi uocant inquit Amerinam. Plinius græcam rubentem, Amerinam candidiorem asserit. Porrò quã dixi uitellinã, in exemplaribus nicellinam & itellinam corrupte legimus. Inuenitur & alia distinctio: procerę, uineis iugandis, perticales uocatæ, balteo corticis uincula præbentes: aliæ prærenues, à uiminibus appellatæ uiminales: aliæ uirgas, sequacis ad uinctũ lentitiæ ferentes: aliæ corbibus & supellectili uillicæ firmiores cãdidioresq; detracto cortice, leui'que tractatu: mollioribus inde uasis quàm è corio & cathedrarum delicijs aptissima: fructum salix fert, abeuntem in araneam, antequam omnino maturitatem sentiat: ob id ante maturitatem colligitur, dicta Homero ὠλεσίκαρπος, hoc est, frugiperda: una tantũ prodit ad maturitatẽ proferre solita in Creta insula, ipso descensu Iouis speluncæ toruũ ligneũq;, magnitudine ciceris. Succus salici triplex: unum arbor ipsa, gummi modo sudat: alter cortice trium digitorũ magnitudine ablaro manat: tertius detruncatione ramorum à falce destillans. Salix fertilior & densior recisione fit, ac tonsura, ex breui pugno uerius quàm ramo, prouẽtu certissimo: tertium locum in æstimatione ruris Cato ei tribuit. Salictum non hoc tãtum Seruio grammatico significat quòd oliuetum, arbustũ, uinerũ, sed & uirgulti quoddã genus, dictũ ita, quod saliat surgatq; cito, ut lupũ fortasse salictariũ intelligat, de quo suis locis egimus.

OLEA SYLVESTRIS. CXLVI.

OLeaster Græce κότινος appellatur. Syluestris olea fœcũdior satiua, quod ferè syluestres habẽt ceu cura fertilitatẽ minuere: mãsuescere hãc tractatu, decisis circa taleis, aut omnino trãslatione mitem fieri uix potest adduci Theophrastus ut credat. Sola hæc arborum cum olea teredinem sentire non dicitur. Ex oleastro marculos breuiores & terebris uaginas, sicut ex buxo, ulmo, fraxino, aquifolia, factitatas produnt. Est & in Apennino frutex uocatus cotinos, ad lineamenta modo conchilij

Colo-

colore insignis: sed hoc ego nō oleastrum esse puto, sed oleastellum, & oleam cilibracā à Columella nominatam: cuius & ipse Dioscorides in chamelæa meminit. Photion oleastrum quādoque dici phauliam existimat: Certè phaulia oliuæ genus est Columellę, Plinio, Græcis omnibus.

131 OLEA. CXLVII.

OLeæ medulla tam incerta, ut nō in medio haberi, sed per totū lignū sparsa uideatur, radice parua uelut lacinia ex medio tendente: cæteris grandibus & cancrorum similitudine contortis. Proprium ei malum cōgros, etiāsi deriuatur in alias quoq; id nomen. Sunt qui affectum eum premnon, crotonem alij cognominent. Supina foliorum huius contrà q̄ cæterarum, candicant magis q̄ prona, minusq; sunt leuia: quòd & cum hedera commune est oleæ: in Syria & aliubi congestum quasi uuæ modo fructum ferūt, ubertate soli. Oleam utiliter & probe defloruisse dicimus, cū flores eius caduci uelut perforati reperiuntur. Nascitur modis omnibus extrà q̄ surculo: ex huius nucleis quos sansas uocamus, syluestrem oleam prouenire Theophrastus scriptū reliquit. Sansam sunt qui etiam naucum dici uelint: unde uerbum naucifacere: quandoquidem & fullones ob uilitatem artis, nacæ dicebantur, ut nunc mesiras & proxenitas sansarios & ossarios uocamus. Quidā pro nugis naucū: alij omnia ferè opera ex lana Gręce nacas dici uolūt. Ipsum quoq; nucis, sed & omniū rerum putamen: alij nucleum maluntiuglandis, alij medium illud uelut dissepimentum. Glossematoriū scriptores fabæ grani quòd hæret in fabulo, quidam ex Græco leuem hominem in eo uerbo significari putauêre. In mari Rubro uiuit olea quæ uocatur Arabica, baccis ferè nostratibus, fungos cum largi ceciderunt imbres, educans, qui tacti sole in pumicem durantur, ex qua manet lachryma inhibendo uulnerum sanguini expetita medicis. In sinu Heroo lapidis specie, ut thynum & laurus, cubitorū trium magnitudine. Ignem olea, quamuis optime subditum excipiat, quòd spissa & pingui natura sit: igniatijs tamen ineptissima est. Vna maxime omniū olea regerminat in opere. Vitam oleæ Theophrastus ducentos annos longissimam esse tradidit. Si olea consitum in cōfinio quercetum habuerit, nō solum non feret, sed etiam fugiet, introrsumq; se in fundum abijciet. Vt cradæ fico, ita thalę tribuuntur huic arbori, utiq; apud nos. Græci ut inquit Pollux, thalos non oleagineos solum, sed uitigineos quoque ramos nominant interdum. Præcidunt, Varro inquit, eam de tenero ramo æquabiliter ex utraq; parte circiter pedalem. Sunt qui sclauolas nominent. Eresionem porrò Athenis siue iresionem uocabant plantam oleagineam, uelleribus & corollis inuolutam, unde & nomen, cōtra pestilentiam foribus imponi solitum, ut est apud Aristophanē: Hanc & corythalion dicebāt, etiamsi pro laureo quidam ramo capiūt in eundem lustrationis usum. Credo huius quoq; ritus apud Romanos uestigium fuisse, cum ita legamus apud Festum: Planta oleaginea uirga, inquit, foliata est ex olea deplātata. Nam & februa quoq; lanæ sunt & arborum rami apud nos: quibus redimiti sacerdotes expiabant domos: quod deinde nomen ad omnia purgamina translatū est: autor Ouidius. Morbus & ille proprius, pręter uermiculationem, ἧλος uocatus, hoc est, clauus, ab alijs mices atque lopas, hoc est, fungus & patella, ceu quædam solis inustio: quanquam patella in ficu, morbum significat: qui nimios propter imbres radici cōtrahit̄ in olea: & arachnion uocatur affectio, hoc est, aranea, fructus absumens uermis, sub corio prouentum adimit in uicemq; adiuuat, si nascatur ad nucleū: nulla post ficum arbor uredini magis obnoxia est. Carpæ appellant̄ in oleis uermiculi, flatibus austrinis creati, ut ἶπες in uitibus: Est & impetigo peculiaris ei morbus, ut scabies fico, & uitibus fluor. Oleam Græci ἐλαίαν uocant, nostri quandoq; termitem, quanquam ita & ligni uermes dicuntur. Optima erat olea ueteribus licinia siue liciniana: pausia secunda, oleo: escæ, orchas. Varro grandis inquit olea uocatur orchitis à similitudine ut credo testium, antiquitus archemora. Minus ijs gratæ sunt, regiæ & radij uocatæ. Sunt & alia earū genera, quę ambitiosum sit prosequi, cū & sexto uolumine Columella, & Plinius quintodecimo naturalis histori̧ę, nihil ferè indictum relinquant. Hanc arborem nonnulli existimant ultra sexagesimum à mari aut non uiuere, aut non esse feracem: sed in quibusdam locis recte prouenit. Oleā Mineruæ sacram, ut Aristophanes & Iulius Pollux inquiūt, Græci moriā uocabāt, in academia satam, ut in Olympia nascentem oleastrum καλλιστέφανον: quia Olympiæ uictores ea coronarentur, ut ait Pausanias. Nam secos fructiferam oleam in poëtis significat Photioni. Dicitur & καλλιελαία quam nos satiuā, ut ab oleastro differat, quam uocant ἀγριελαίαν. Celebratur & cognominata στρεπτὴ ab intorta specie: sed ea loci nomen est circa Epidaurum, adiecta fabula euenisse ira ei circumactu manus, Hercule illac meāte: Nam & clauam eius ex oleastro uolunt reuerso ex Hyperboreis fuisse, ignoto prius Græciæ: quæ mox sponte refloruit apud Trœzenios, aut certè ad Alpheum amnē, si Pausanię credendum est, homini quidem satis docto sed superstitioso, diui Adriani & Antonini utriusq; temporibus. In eadem gente streptos rhachos uocant, locū oleastris frequentem uersus mare: quod eorum consuetudine, quicquid ex olea relinquit̄ inutile, rhachos appellabatur. In Arcadia spectari solitam Pausanias affirmat arborem, è cuius radice unà ilex & olea nasceretur, in quodam fano. Syracusis ut Diodorus autor est, in frondibus olearum scriptis optimatum nominibus, discessione facta irrogabatur quinquennale ciuibus exilium: de quo argumento genus id multæ πεταλισμὸς appellabatur, ut Athenis ostracismus.

OLIVAE COLYMBADES. CXLVIII. 132

OLiuæ Colymbades ideo uocantur, quoniam oleo suo puræ, hoc est, sine accersita cōmendatione innatant, & quasi urinabundæ fluitant: halmades autem dicuntur quæ muria seruantur, etiamsi quidam Græci confudêre nomina. Sunt & netrides appellatæ quia natent, apud Iulium Pollucem. Idem autor & cotinidas nominat, quas & phaulias & trambelos dici tradit. Medicinæ quæ à Dioscoride subruffis reddūtur, tributæ candidis à Plinio uident̄. Castigandi sunt in autoribus loci columbares, pro eo quod colymbades imperitia librariorū scribentes. Genus alterū oliuæ cibariæ Græci thlastas & pyrenas & pityrū siue pityridas, hoc est, nucleos & fresas & furfuraceas appellant: in hunc usum stringuntur ante, quàm præmaturæ sint: epityra falsò dicta, cum sit epityrum, ut Varro inquit, Siculum edulium, de quo dictum est aliubi plenissime.

OLEUM SYLVESTRIS OLEAE. CXLIX.

133 DE oleo syluestris oleæ dictum est superius.

OLEAE AETHIOPICAE LACHRYMA. CL.

OLeæ Aethiopicæ lachryma in pretio est. Sit hæc Arabica, quæ & ipsa dotat lachryma, nō dum constat mihi, quanquam puto eandem esse, quoniam in Arabici sinus deserris tribus insulis, ut inquit Strabo, nascit: utcunq; in Arabia stillar eam olea, qua medicamenrum conficitur, ἔναιμον appellatum, singulari effectu contrahendis uulnerum cicatricibus. Sunt qui hoc esse putent gummi genus illud, quod recentiores elemi quasi enhæmi appellāt: ad ossa etiam fracta caluæ conglutinanda cantatissimum. Porrò uerbum ἔναιμον non huic modo rationi conuenit, sed emplastris omnibus, quæ cruentis protinus injciunrur uulneribus, ad reprimendas inflammationes, & inhibēdum sanguinem: quod genus & alipenon, & caragmaricon, & collecticon uocatur: quoniam medicamētis minime pinguibus constat. Oleæ autem hæ in Arabia nascuntur in maritimis & fluctibus, æstuq; operiūtur Rubro mari, ut in olea demonstrarum est: nec baccæ nocetur, cum constet & in folijs salem relinqui. Oleastrum quoq; ipsum ueteres oleā uocabāt Aethiopicā: testis est Dioscorides.

QVERCVS. CLI.

134 PLinius glandiferas arbores una uoce comprehendi posse negar Latino sermone, queādmodum Græco poreſt δρῦς, & antiqua uoce Saronos à qua Saroniacus sinus, & Saron in Arcadia nemus trās Ladonē fluuium. Quibusdā, ut Theodoro Gazæ, roboris appellatione contineri posse omnia ea genera uideātur. Sanè Græci δρῦς uocabulo etiā omne lignū significant: unde γεράνδρυον pro ueteri & ambusta quacunq; arbore accipitur, quasi uetus ramale. Persius. Ergo roboris quaterna genera: quercus, robur, æsculus, cerrus: quę Gręcis illis respōdeāt, hemeridi, ægilopi, haliphlœæ, platyphyllo: ut sit quercus, hemeris: platyphyllos, æsculus: ægilops, cerrus: sed nūquid haliphlœos robur significet: non habeo compertū. Theophrastus certè agriā dryn appellat, quam nostri robur interpretātur, ut in galla diximus: nec minor hic q̄ in pinu difficultas: quę quibus Gręcis Latina congruāt, nos utroq; loco tantum laborauimus, quantū uix ipsi qui prodidēre. Quidā quatuor supra dictis duas addidēre species, phagū & ilice: sed toto genere distāt, ut cognatæ porius q̄ congeneres habēdæ sint. Hemeris sanè Homero nō quercū sed uitē significat, ut Photion testatū esse uoluit. Sibari qui nunc Sibari Thurij dicūtur, quercus fuisse tradit in oppidi cōspectu, fronde perpetua, Varronis & Theophrasti testominio: quæ nec germinare cum alijs, sed ab ortu caniculæ solita sit. Rarę est qui sata quercus deterior eueniat. Dulcissima glans hemeridi post phagum. In orbē hæc comat, torquetq; in alas, crebro ramorę tum sinu caua. Materies ualida. Macedones, quę glandē dulcem perducat, etymodryn, hoc est, quasi ueriquercū appellant. Nasci quercus in Rubro mari glandeferas tradunt. Nasci & in nostro propiores terræ, super lapides atq; testas, sine radicibus, sed patellarę modo adhærescētes, folio carnoso, crasso atq; oblōgo, myricę simili, accedētis ad purpuram coloris. Magnitudo arboris tota paulò amplior sesquipede. Hac tingi mulieribus lanas. Ramis carū adhærent conchæ quædā & caulibus parte ima, ubi & bestiolæ populātur: naufragis & urinātibus comperta hæc. In Lusitania profundo mari quercus glādiferas innasci, unde thunni uescātur, autor est Polybius: ob id thūnos qui dicat marinos esse porcos, minime discesserit à uero, ut inquit Athenæus. Carinas nauibus quernas subjci præcipiunt, maxime triremibus. Abieti aut pino larici uocatæ, ferruminari quercus nō potest: insociabili natura, q̄ hæc spissa corpore sit, illæ textu raro. In septentrione haud procul Caucis circa duos præcipue lacus, litora ipsa obtinent quercus, tāta magnitudine, ut suffossæ fluctibus aut flatibus propulsæ, uastas cōplexu radicū insulas afferāt: itaq; libramēro eo stātes, nauigāt: ramorū ingentiū armamētis sæpe territa Romanorę classe, noctu & prælio cōtra arbores q̄q; inito. De Herciniæ syluæ miraculis nihil attinet dicere, nisi q̄ magnitudine insigni robora ibi crescere concupiunt. E glādiferis ciuicas coronas necti, mos erat, quæ omnibus anteferrent. Ciuica iligna primo fuit: postea placuit ex æsculo Ioui sacra: uariatūq; & hoc cū quercu est, ac data quæ ubiq; fuerat. Non puto prætereundū Alexādri Macedonis inuentum, seruādę niuis in scrobes ubi ea sit: coniectis è quercu ramis. Saronicus in Peloponeso, Plinius inquit, sinus est, olim querno nemore redimitus, unde ei nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum: Pausanias ab Sarone qui post Althipum regnauit, sinum eum dici uoluit.

GLANS. CLII.

GLans græce βάλανος, ut Varroni placet. Præfert omnibus Hiberica: fago dulcissima, post hemeridi, tū platyphyllo, deinde haliphlœo, πλατύφυλλος, hoc est, latifolia, post cerrū excelsissima & rectissima: sed post haliphlœon usu ædificiorę deterrima, nec utilis carbone. Macedones latifoliā intelligunt amaræ glandis, quā æsculum quidā interpretantur. Aesculū porrò ab esu dictam miremur, cum diphthongum æ requirat: in qua uermiculi nascentes priuatim galbæ nominantur. Ab æsculo æsculetū ut à quercu querquetū. Vtrunq; locus Romæ fuit: unde querquetulana quoq; porta, quæ à uiminali & cauilaria non discrepat, etiāsi ab auibus querquedulis, quas M. Varro & Columella cercidas uocari Græce dicūt, uideri poteſt appellata. Haliphlœos salsicortex à Theodoro dicta, potest & recticortex, quia nōnulli apud Gręcos eurhyphlœon eā uocēt. Crassissimus huic codex & plerunq; fungosus & cauus: pessima carboni & materię: nec putrescit alia etiam cū uiuit: quin & fulmine icitur sæpissime, tāetsi altitudine nō excellat: ideo lignum eius ne ad sacrificia quidē uri fas erat apud Aeoles. Sphagnon siue splachnon siue phascon appellant item'que bryon, pannum quendam mucosum, pendentem ex ea quasi uillos, ut incerto, sed nigriorem breuiorem'que. Vtuntur arbore Macedones ad axes & id genus utensilia. Glans eius rara & ingustabilis animalibus, præterq̄ suillo generi, ut Plinius existimar, ac ne sui quidem si pabulum aliud habuerit: quod quidem Theophrastus aspridi, hoc est, Macedonicę cerro tribuit. Est autem aspris rara & improba glande sterilis, quæ caput tenter mandentium, ut iligna. Cerrus αἰγίλωψ à Græcis uocatur, glande omniū amarissima. Rarissime nascitur in cultis: pannū quem dixi phascon, longitudine cubitali, branchiarum similitudine, mucosum uillosum'q; ferens. Nascitur è cortice non è surculo, unde glans:

nec

nec ex gemma, sed è supernis nodorum à latere. Lignum rectissimum, excelsissimum, leuissimum, per longitudinemq́ robustissimum. Aedificijs ineptum asp[r]idis si dedoletur: ideoq́ rudi duntaxat utuntur: damnatum & carbone, quoniam exiliat, scintillasq́ edat. Aerariorum tantum officinis compendiū, quia flatu desinente protinus emoriēs, sæpenumero urat.

FAGVS ET ILEX. CLIII.

FAgus ea, ut quidam scripserunt, quæ in tenuissimas secatur laminas, glandifera nō est: ideoq́ duo genera siue nomina fagi sunt glandem ferentis, materie scabra, quam Græci φηγὸν appellent, ut fructum quoq́ Hippocrates, & alterius quam Græci oxiam, Lydi myson, Olympo eorum mōte copiosam, unde Mysi populi, ut Strabo inquit & Eustathius. Nostri scissimam appellāt, sectilem in laminas similemq́ abieti. Syluestrem nunq̃ ut Macedones arbitrantur, florentem, erectam, leuem, enodem, liguo colorato, robusto, neruoso, folio crasso, bifido, longiore quàm piri, extremitate aculeato, radicibus nec multis nec altis. Fructus glandis effigie lēuis. Includitur caliculo echinato quidem, sed blādo nec hispido ut in castanea, cui tamen similis est dulcedine ac succo. Nascitur eadem candida, sed in montibus: utilis ad carpenta, lectos, subsellia, mensas, nauigia: campestris nigra & ad hæc minus petita. Fructus utriq́ similis in aqua durat æuis ut robur, atq́ ita firmior quoq́ redditur. Humidissima hæc & fraxinus: quam ob rem è duabus his lectuli qui fierent, incuruantur cedētes ponderi. Minoribus scissima nauibus commendatur ad carinas: item ad testudinem, plaustrorum quoq́ uectabulorumq́ uilem fabricā: specie uisenda prouenire in agro Latino solita, autor est Theophrastus: tanta longitudine ut nauibus Ethruscis pro carina satisfaceret. Sunt qui oxiam interpretantur ornum. Ilex uero πρῖνος Græce dicta post occasum uergiliarum fructificat, & anno proficit, ut putant Arcades: simul enim antecedentem fructum nouus occupat: proptereaq́ à nōnullis inter biferas descripta. Radix ilici multiplex, & ut syuestri altissima, folio roboris minore, aculeato, lēuiore cortice. Arbor de amplissimis, ut robur, materie spissa & robusta, sed quæ frangatur ac dissiliat sponte sua: ob id Pericles Bœotios ilicibus dixit eē similes, ut est apud Aristotelem, quoniā ipsi se conficerent intestinis discordijs. Glans exigua, & pręter glandem puniceum granum. Sua hęc hyphear & uiscum in ramis, ut alienа sustinet: à septentrione uiscū, à meridie hyphear. Hāc & aquifoliā uel aquifoliū uocari puto, siue paulò ab ea differentem. Theodorus aquifoliā appellat quam Theophrastus ariā, siue agriam, siue narycam syluestrē, & cui folia nunq̃ decidāt: Ita eñ Dores uocant, inquit, quā Arcades φιλόδρυν, sempiternæ frondis arborē, mediāq́ inter robur & ilicē. Sūt qui phellodryn aliud negent esse q̃ ilicem fœminam, ut ilex ubi desit, utantur hac in carpentarijs præcipue fabricis, quod & Lacedæmone faciunt, & Elide. Lignū intus q̃ ilici candidius, sed fuluius q̃ robori: materia q̃q́ durior, sed q̃ ilici solutior in opere: folium simile, sed iligno maius, & querno minus. Speciosior medulla q̃ ilicis: fructus minimis glādibus: ęqualis acylon uocatur, quemadmodū & iligneus: nam βάλανος siue glans, robori propria tribuitur. Acylon certè Lydi genitale ipsum uocant, quemadmodū & balanos pro glande colis dicitur. Plinius contrà quàm Theophrastus phellodryn uidetur eādem existimasse cum subere, quod & phellos dicatur: in fœmininarū calceatus utilē hyberno tēpore, ob id mulierēs facetè à Gręcis arborum cortices uocari. Est autem suber arbor procera, sine multis ramis, ligno robusto, cortice pręcrasso & aspero in senectute, qui ut in picea rumpatur: sed maioribus fragmentis: folio fraxini crassiore longioreq́ ac perpetuo. Glās aquifoliæ: corticem detrahere oportet, ne deterior fiat arbor, qui triēnio post subnascit. Simulacra è subere dijs factitata, sed successit in eius locum palma: hæc Theophrastus: at Plinius hæc: Suber inquit est arbor, glans pessima, rara: cortex tantū in fructu percrassus ac renascēs, atq́ etiam in denos pedes undiq́ explanatus: usus eius anchoralibus maxime nauiū piscantiumq́ tragulis, & cadorų obturamentis. Familiaris hæc arbor Theophrasti temporibus Pyrenicę: nec in Italia tota nasci tur aūt in Gallia omnino. Sed & illinc nascitur confusio, ꝙ smilacem uocari legimus quæ dicatur ilex in Italia, & in prouincijs aquifolia: cum smilacē Sestius eandem esse cum taxo prodiderit. Recentiores sunt qui smilacen cum phellodrye faciunt eandē, haud ferendo errore: etiamsi smilax ilici describitur à Theophrasto similis. Dictum est de aquifolia & in crateogono: Vtcunq́ sit, ilicis inquit Plinius, duo genera: ex ijs in Italia folio nō multum ab oleis distantes, à quibusdam Græcis smilaces dicunt, in prouincijs aquifolię: masculas ilices negant ferre, Ilici honos ad axes in plaustris simplicibus, hoc est, monostrophis: item ad iuga lyrarų psalteriorųq́, igniaria quoq́. Ciuicam ex ilice primā fuisse diximus, cui ex æsculo successerit dicata Ioui. Lignū ex aquifolia cōfractū ac discissum, tedæ modo uritur, & à Græcis in hoc usu garbion uocari solet: Hoc & è quercu fit & alio nomine panos & phanos appellatur uulgo quoq́, quemadmodum è uitigineo libro factæ lampades, lophię dicuntur, & ex harundinibus, elanæ.

CASTANEA. CLIIII.

CAstanea uergiliarum obitu fructificat: græce Διὸς βάλανος, hoc est, Iouis glans, uocatur: cū tamen iuglandis appellatio nucibus tantū regijs dicata sit à nostris. Nuces uocam[us] & castaneas, q̃q̃ propiores glandiū generi: ideo apud Græcos appellantur balani Sardianę, quoniā Sardibus prouenere primum. Euboidas quoq́ à Græcis dici quas nos castaneas uocamus, lego. Sed & castaneas primo dictas scribit Photion, ꝙ ab oppido Magnesiæ ꝙ Castanon dicatur, aduectæ sint, ut fortè Diodorus nuces Castanaicas inde nominarit. Quid si à castitate, cū Plini[us] ieiunijs ferè dicatas eas innuat? ex ijs Græci pogonias appellāt, quæ barbulas quasdam habent: nisi quis lanatas earum intelligat: sunt enim aliquæ pilis hirsutæ. Tiberius Cęsar balanum nomen imposuit satiuis, cura multo excellentioribus. Plura earū genera: Tarentinæ faciles, nec operoso cibo, figura planę. Balanitides rotundiores, purgabiles maxime, ac sponte prosiliētes. Salarianæ puræ ac planæ: nam Tarentinæ minus ijs tractabiles sunt & Corellianæ laudatiores, & Meteranæ ex Corellianis factæ, rubēti cortice. Triangulæ & populares nigræ, quæ uocātur coctiuæ, minima laude patria cōmendatissimis Tarentū & in Campania Neapolis. Cęteræ suum pabulo nascunt, scrupulosæ corticis, intra nucleos q̃q́ ruminatiore. Armatū castaneis echinato calice munimentū quod inchoatum glādibus, trini quibusdā

partus ex uno calice. Cortex lentus. Proxima corpori membrana & in ijs & in nucibus, saporem, ni detrahatur infestat. Torrere has in cibis gratius. Molituta etiam præstant, ieiunio fœminarum, ut ait Plinius, quandam imaginem panis, & ubicunque fruges aliæ deficiunt, ut in Bergomatis agri mõtanis.

GALLAE. CLV.

135 Gallæ à Græcis cicides dicũtur, ad coria utiles. Hemeridis, cerri, platyphyllicꝗ, hoc est, latifoliæ, nullius fere usus: quamcꝗ similes hemeridi, tantum leuiores. Genera faciunt medicinę utilia, solidam, perforatam, albam, nigram, maiorem, minorem. Galenus ὀνοκηκίδας, hoc est, quasi asininas à rusticis uocari gallas eas scribit, quæ fungosæ, flauæ atcꝗ magnæ sint, minus efficaces. Vis omnium similis. Optima Comagena. Nascitur autẽ galla sole de geminis exeunte, erumpẽs noctu super uniuersa: crescit uno die candidior: & si excepta est æstu, arescit protinus, necꝗ ad iustũ modum grãdescit, hoc est, ut nucleo magnitudinem fabæ impleat. Nigra eadẽcꝗ resinacea, diutius uiret: interdum mali amplitudine. Deterrima ex robore. Signũ eius, ꝙ cauernæ translucent. Galla nigra sine oleo flagrat. Robur gallam fert minorem, & alteram ut dixi resinosam atcꝗ nigram. Quæ glandem ferunt, omnes & gallam. Hemeris, id est, quercus, optimam, & corijs ut dixi perficiendis aptissimam. Fert & nigram tingendis utiliorem. De robore: quam Theophrastus agriam dryn appellat, discrepant sententiæ: alijs semine, alijs etiam radice, quanꝗ sero, alijs trunco nasci contendentibus. Item alij florere eam putãt, alij negant, sed muscum floris loco edi credunt. Fructificat post autumnum circa occidentes Vergilias. Ramos habet inconditos, crassum corticem atcꝗ scabrum in senecta maxime. Ac reliquæ quidem arbores ut cepere, continenter germinant: solæ robur, abies atcꝗ larix germinatione terna patturiunt, corticemcꝗ inter squamas spargũt, ac deinde rumpũt, ob id trislepri siue trislipi uocatę, ut in pinu diximus, hoc est, intermissariæ aut trisquamiæ. Robori & cachrys dicta, quam nonnulli amentum appellant, innascitur, durans hyeme: de qua in abiete mõstrauimus. Tardissime robur cęditur, hyeme ineunte: ante cõputrescit. Tempestiue cæsum durat eius spissatũ, ut cornu. Non desunt tamẽ qui tempestiuum putẽt uere cum amentũ, hoc est, cachryn suam gerit. Medullã huius inter spissa cõmemorant, melandryon uocatam. Aeterna in aquis materia, sed dulcibus. Mari putrescit: cõtracꝗ magna pars arborũ, hoc tamen & mari utile: sed nauibus & ædificijs ꝗ́cꝗ cæteris, quæ terra obruant. Carbones è robore anno so & nouello dãnant. Media ætas in pretio est: quanquam utcunque anteferantur, ex aria, arbuto, picea, præsettim metallis atgenti.

RHVS. CLVI.

Rhus, siue ut Hippocrates rhoon, à Theodoro fluida uocaẽ: sterilis fœmina est, mas fructificat. Virgas, ut inquit Theophrastus atcꝗ Plinius, fundit rhus, breues & graciles, folio ulmi, lõgiore paulò subhirsutocꝗ, dispositio per uersus, ita ut in nouellis ramorũ cõtrarijs inter se pediculis germina respõdeant: ijs cãdidas pelles conficiũt. Flos in racemis albus, à quo semẽ collectũ lẽtis & terebinthi similitudine, rubescẽs cũ uua, ꝙ uocaẽ rhus: medicamenti necessariũ, in eo osseũcꝗ. Radix simplex pro summa cespitũ cohęrẽs, ut facile possit uniuersa flecti. Nasciẽ ubicꝗ, sed argillosis potissimũ, uticꝗ in Syria: ꝗꝗ habeo unde mihi hoc rhus Syriacũ, siue ut Columella & Palladius appellant, ros Syriacus, parũ distare uideaẽ ab hoc nostrate, qui frutex excoriarius, & rhus erythros à colore subrutilo uocaẽ Dioscoridi & Plinio: quẽ Columella rorẽ sutoriũ semel dixerit, ꝗniã rhus scytodepsicos & byrsodepsicos dicaẽ, cuius aridis folijs pelles ut malicorio perficianẽ, crassitudine digitali, altitudine bicubitali: ꝗꝗ Plinius, nisi librariorũ ea sit incuria, cubitali prodidit. Duo faciũt omnino Græci genera: magiricon ꝗ́d additũ in opsonia, idẽ est cũ Syriaco ut opinor: Alterũ ꝗ́d βυρσοδεψικὸν, id est, excoriarium, quandoquidẽ utrũcꝗ in pastillũ ex carnibus ceruinis cõpositum, & in pantolmium quocꝗ dictũ, requirunt, diuersis ponderibus contra dysentericos & cruẽta reijciẽtes. Habeẽ & syluestris herba folijs myrti, colliculis breuibus, quæ tineas & uenena pellit, rhus uocata: porrò specie, quã Theophrastus supra reddidit, contẽplati sum⁹ rhum ex Vmbria perlatũ.

PALMA. CLVII.

137 Palmę teneritas processu lignescit: uita in sicco æque ut in humore. Sabulosis salsiscꝗ gaudet, adeo ut in Syria cœle tribus duntaxat locis ubi arenæ sint, proueniat: alibi cõputrescit etiãsi recentes earum palmulæ suaues gustu sunt, nouellæ fructu nullo, intus ligno edunt, postea cum ligno. Paucos fere palma ramos habet, scabro cortice, præcipue cũ senescit: medulla omnino nulla: Mari tãtum flores, fœminis statim fructus. E semine suo nascit, ut coniferæ omnes præterꝗ Babylone, ubi & uirga seritur: tãto ibi unius eius usu, ut extare carmina scribant, quæ utilitates ex ipsa numero dierũ anni pares esse predicẽt. Simulacra ex hac fieri solita ueteribus, sed prius tamẽ è subere, ut diximus alibi. Palma uictoriæ symbolum est, quod ut Aristoteles & Plutarchus inquiunt, non cedit oneri ꝗ́libet ingenti: nec intra flectitur pãditur ue, sed contra pondus resurgit: ideocꝗ in coronarijs certaminibus fere aliud premiũ ꝗ palma nõ dabatur, ut inquit Pausanias: etiãsi Græcia quatuor tantũ locis, oleastro, pinu, lauro, & apio coronare uictores mallet. Palma fumo infestat cremata: de quo & Cheremonis poetæ uersum Theophrastus prætexuit. Parit arborũ sola fructum ceu in spica: quod ei siccitatis causa, & proprietate quadã naturę cõtingit. Fit & in alto palma fruticiĩ generis, frõde corrosa, breui caudice, uirgis rectis, parte ima non in orbem, sed in latitudinem sigillatim ambientibus, continenti serie, aliquando tamen interrupta. Color toti plantæ puniceus: surculis eius natui a foliorum acanthinorũ qualia sonchus, & cætera id genus: sed recti tamen sunt hi, non ut illis recurui. Palma porrò Aegyptia quam Dioscorides hic describit, myrobalanon appellatã fert, nullo intus ligno quæ & adipsos & poma nominatur. Phœnicobalanus niger est, quia maturescere permittitur: myrobalanus uiridis. Habetur & myrobalanus unguẽtaria cognominata, sed generis alterius, suo loco indicãda. Quid autem sit chrysobalanus apud Asclepiadem ad ardores stomachi singultuscꝗ adhibita, non cẽperi. Aegyptia uero, ut Solinus inquit, sitim sedat, uticꝗ ante maturitatẽ decerpta. Matura sensum, gressum, linguã, retardat & inebriat. Phœnix appellaẽ Græce palma unde fructus dependẽt Spathæ. Palmulas è mari plenes, è fœmina balanos appellãt, ut Iulius Pollux tradit, qui sumpsit ab Herodoto. Est & phœnix herba ut post

post constabit. Item& musicum instrumentum, ab inuentore ita dictũ, siue ut alijs placet, quia primum ex Deliaca palma, cubiti eius facti fuerint. Ipsos palmarum cum fructu termites, baia & spadices Greci præsertim Dorici appellãt, à quo & color equino generi spadix, aut spadiceus & phœniceus, hoc est, palmeus: unde uulgo quoq; baius, alioqui phœniceus proprie is est, qui uermiculus & punice⁹ uocatur ab Eusebio siue Hieronymo in Chronicis, nomen habẽs à Phœnice illo qui literas inuenerit. Reperio & pariũ & baliũ colores equis attributos: sed pro uario apud Euripidem est balius. Scio & Achillis equũ baliã uocatũ, & equos balias pro celeribus quoq; acceptos à poëtis: nam murinus color à mure dictus in equino genere, is est quem Græci psaron quasi à sturno appellant. Cerebrum palmę Galenus encephalon, Dioscorides encardion, hoc est, medullam uocant, quod & esculentum est: palmarum plantam cephalonem uocari Palladius autor est.

CARYOTAE. CLVIII.

PAlmulæ caryotæ celebrãtur cibo: sed & succus earũ uberrimus est, ex quibus præcipua Orienti uina, capiti inimica, unde pomo nomẽ. Ex his & acetũ & mella fiũt, & farina Babylone. Nuclei pro carbone sunt: & pabulo quoq; iumentorũ, aqua macerati. Laudatissimæ in Iudæa: nec tota, sed Iericũte maxime: quanq; & Archelaide in pretio & Phaselide & Lybiade, gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodam q; uini gustu in melle prædulcibus. Tria caryotidum siue caryotarum genera: Nicolai licciores, amplitudinis uastæ, ut quę cubitorũ quaternûm longitudinẽ compleãt, ab Augusto ita primo nominatæ, in honorem Nicolai Peripatetici philosophi, crebro eas ad se mißitantis ut inquit Athenæus: Alterũ genus minus speciosę, sed sapore caryotarũ proximo sorores, unde nomen. Tertium genus nimio liquore madidum, rumpente se pomo in parente ipsa quoq; calcato simile, ob id pateton appellatum. Aristoteles in libro de stirpibus, eunuchos appellari scribit quoddam genus palmulæ, quod alij enorchos uocent, quasi testiculares ac spadonias.

THEBAIDES. CLIX.

PAlmulæ Thebaides in totũ arentes sunt quemadmodum & Arabicæ: macro corpore, exiles & torridæ, crusta obductę uerius q̃ cute, Iudaicis ut inquit Strabo, suauiores, etiamsi duriores: nec alio tractu Aegypto tota nobiles. In ipsa quidẽ Aethiopia friatur hæc: tãta est siccitas: & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice, ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, sed maiore q̃ mali amplitudine, cycas uocant. Triennio mature scunt: semper q; frutici pomũ adest, subnascente alio. Hanc palmam chamæzelon uocatam à Dioscoride, quam nos pumilam interpretati sumus. Aliud ab ea genus est quam Theophrastus chamęriphen appellat, hoc est, abiectam & repentem humi palmam, folio latiore atq; molli, ad uitilia utilissimo, de qua in taxo dictum est, copiosam in Creta, sed magis in Sicilia. Thebaidis fructus extemplo in cados conditur: ni ita fiat, exanimatur marcescit q; non retostus furnis. Ebenus Aethiopica palmarũ generibus fere ascribiẽ ut diximus. Syluestris palmæ fructus existimãtur à recentioribus, quos officinæ tamarindos modo nominant: & quidã à saporis acrimonia oxyphœnicas, algentis naturæ contra bilem flauam pollentis. Sunt qui folia ei salicis describãt similia. Non inuenio è ueteribus qui de hoc genere quicquam prodiderit.

PALMA ELATE. CLX.

PAlma elate laudatᷓ ammoniaca maxime: tum 139
Aegyptia, demũ Syriaca, duntaxat in locis siccentibus odorata, pingui lachryma: quę in unguẽta additur. Elatem Galenus tenellum palmæ germen intelligit. Dioscorides ipsum fructus integumẽtum. Alibi genus est, ut in unguẽto elatino diximus. Non ignorauit hoc Secundus noster cum inquit: Palmam elatem conferre medicinæ germina, folia, corticem. Cato palmam hanc intelligere mihi uisus est, cum dixit odoratum uinum fieri è palma, quam habent unguentarij. Abies ergo duplex est, unguentaria & materiaria, uulgo nota: unde abiegnæ trabes dicuntur, & abietarij negotiatores atque fabri, pro eo quòd est lignarij. Abies quia in cœlum abeat à proceritate uidetur appellata.

MALVM GRANATVM. CLXI.

PVnica cõtorto & breui trũco, flore cõtra quàm 141
reliquis arborum puniceo, excipiunt amygdalarum quoddam genus: quæ subrubicundum florem sustineat. De acidæ planta uel semine, uinolenta dulcis'que in Aegypto exit in Cilicia circa Solos ad Pinarum amnem ubi contra Darium pugnatum est, ut Theophrastus inquit. Omnes sine nucleo proueniunt. Sola hæc & uitis, & ficus, & malus caudice fisso nõ emoritur. Aculeos gerit in ramis ut paliurus & rubi. Punicum malum Carthagine laudatissimum, inde q; cognomen, malũ Punicum. Et Romæ locus erat in regione sexta, ut inquit Suetonius, quæ alta quoq; semita dicebatur, ut est apud Martialem poëtam, ubi nunc uidelicet Diocletiani thermę sunt. Genera summa duo: alteri nucleus adest lignosus, sclerococcon ob id uocatum: alteri non adest, aut certè minimus, quòd ex argumẽto apyrenon dicitur pẽnultima producta, licet correpta Martiali. Archestratus certè anguillam ut spinis & ossibus carentem, solam piscium apyrenon esse cecinit hoc uersu:

ἔγχελυς ἣ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς.

Quæ autẽ sit Paulo Aeginetæ radix apyrani, ex qua recenti discussoriũm cataplasma διαπυρώνου contra collectiones fingitur, ignoro. Natura sunt candidiore apyrena, & blandioribus acinis, qui minus amari sint distincti'que membranis. Est & alia structura eorum communis, tanquam in fauo nucleos habentium quinque species, dulcia, acria, mixta, acida, uinosa. Samia & Aegyptia distinguuntur erythrocomis & leucocomis: ita nouem genera colliguntur omnium. Dulcia sæpe intelliguntur, cum apyrena dicimus. Vinolenta nucleum ferè paruum habent. Vuam in ijs ac ne mustum quidem, sed uinum protinus aperuit natura: Apyrenis & uinosis cortex asperior. Ex acerbo fit medicamentum stomatice uocatum, sicut ex mori quoque succo panchristos cognominata. Acinos granatis totidem esse numero in singulis affirmant, etiamsi magnitudo uariet: modo ex eadem arbore legãtur. Satam primum in Cypro malum Punicam à Venere testantur fabulæ grẹcorum. Bœotij malum Punicam ibidem, ut est apud Callimachum, & fidem Hippocrates: Alia Græcia rhoan & rhœan, pomum quoque rhoas, & rhoidia, & rhœdia uocare solẽt. Inuenio & rhoiadrion uocari à Paulo in quodã cataplasmate cui nomẽ aphrodita-

rio est, in quod & thus, & amylum, & squama æris & cerussa quæritur: nam aloidarion ex aloë medicina est. Side porrò & Bœotia terra dicit, à qua & arbori nomen datū: quo argumēto Atheniēses ab Epaminūda in Sidæ regionis quæstiōe uicti memorant. Legit & Theophrasto side frutex quidā ut Athenę⁹ interpretatur, punicæ malo similis, Orchomeno lacu nascens. Theodorus Gaza non punicæ, sed papaueris similitudine descripsit: quia rhoeas & punicā & papaueris genus unum significet, q̄q̄ discrimen illud, q̄ pro arbore primę declinationis nomen est, & rhœa non rhœas dicitur: pro papauere in tertiam refertur, rhœas rhœadis. Theophrast⁹ certe nō rhœadi similē, sed rhœæ dixit: utcunq; sit de sida. Theodorus ex Theophrasto ita scribit: Sida papaueris inquit habet similitudinē, capite ad portionē maiore, ut q̄ magnitudinē mali referat: nec nudū id est, sed mēbranis candidis obducitur, superq; eas folia rosæ cū suis continentur caliculis quaterna herbacea: dehiscens uero grana rubra, exigua, orbiculata ostēdit: nec magnopere maiora q̄ milium, sapore tritici diluto: crassescit æstate paruo pediculo: flos calicibus rosarū similis, q̄q̄ duplo ferè grandior: hunc & folium super aquas manere, sed ubi defloruit, inclinari magis in uadum, donec attingat terrā, atq; ita fructū fundere. Folia pecudibus, germina suillo generi, semē hominibus mādi. Cognominē huic haberi & in Nilo scribit idē Theophrastus herbā, sed radicibus carentē. In tumulo Menœcei Creontis filij ad Bœotias Thebas Punica nasci traditur Pausaniæ, cuius poma intus sanguineū colorem præferant.

CYTINVS. CLXII.

Cytinus aliter ab alijs exponitur. Dioscorides & Galenus florē satiuæ punicæ ita uocāt, balaustium syluestris. Plinius pomū ipsum immaturum, & primū partū eius florere incipientis, cytinū appellat. Flores ipsi balaustia in ipso erumpentes cytino, uestibus tingendis: quarū color nomen inde acceperit. Cytinū Dioscorides cognominat ipsum q̄q; Apollinaris herbæ florē, cæterū non proprie, sed per translationem. At cicum M. Varroni dicitur mēbranula prætenuis, in malo Punico discrimen: unde cicures animantes, quæ non sunt feræ, atq; agrestes: à quo Veturij quoq; nobiles cognominati Cicurij, etenim Sisenna ferabitem pro syluestri arbusto posuit: partim inqt ferabite, partim lauro atq; pinu abūdat.

MALICORIVM. CLXIII.

Malicorium Græci sidion appellant, ex acerbis prælatum ad perficienda coria: nam & arbor ipsa, ut p̄dixi, à Bœotis sida uocabat.

BALAVSTIVM. CLXIIII.

142 Balaustium Græce quid esset, dictum est in cytino: Quidam caducum appellare modo uolunt, à Græco detorquentes: Mihi appellatio antiqua perplacet, nec tantum Græca fastidio, ut Latina deteriora probem. Ausonius balaustum, siue balausum non balaustium in carmine pronūtiat: item Columella.

MYRTVS. CLXV.

Myrtus Græce μυῤῥίνη dicitur, item μύρσινος & μυρσίνη: item phibaleos ab Antiphane, sed & myrton ab Archilocho. Degenerat in fruticem, nisi crebro repurgetur. Vita ei ut quibusdā animalibus ambigua, hoc est, terra & aqua: præcipuus odor myrtis Aegypti, ubi cætera omnia hebescunt. Semen apud Menandrum Synaristusin manditur. Myrtū myrta dicitur à Catone masculinino & fœmino sexu, Græcorū (ut arbitror) imitatione: itē murta Varroni, unde murtatū siue murtatulū genus farciminis, q̄ ea large farciretur intestinum crassius. Vsus baccæ antiquis pro libo fuit, anteq̄ piper haberetur: generosum inde obsoniū cognomine myrtatū. Cōmendantur myrtis & iura prę̄sertim aprorum. Peregrina Italiæ arbor atq; etiam Europæ quondam: pacifera Romæ habita, ut cuius uerbenā, ut nūc laurus & olea, prætendi inter armatos hostes quietis indicium fuerit. Purificationibus quoq; suffimētisq; adhibita, ob id & in coronis utebantur ea thesmothetæ Athenis. Præest Venus arbori, quippe quæ litoribus maxime proueniat. Venus autē è mari dicitur orta, hinc & arbor sacra coniugio. Græci arborē Mineruę ut oleā dicāt: commenti fabulā, q̄ Myrsine Atheniēsis puella fuerit, pulchritudine ac robore insignis, amica Palladi, quā iuuenis ab ea cursu & palæstra superatus interemerit. Catonis fastigia sunt cādidi, nigri, coniuguli. Alia distinctio est satiuæ ac syluestris, & in utraq; latifoliæ: de syluestri agetur in oxymyrsine. Satiuarū genera topiarij faciunt, Tarentinā folio minuto, nostratē patulo, forensem hoc est exoticā, prædenso, uersibus foliorū senis. Hæc non est in usu: Vtraq; alia ramosa: coniugulā quæ & coniugalis uocatur, nostratē dici existimant: Ouātes myrtea corona usos quandoq; tradūt, ut triumphantes lauro. Celebris est Hyppoliti & Phædræ amorib⁹ Trœzenia, cuius folia, ut inquit Pausanias, prope Veneris delubrū satæ perforata nascebātur: iniuriā uidelicet ferētia sæuientis unguibus & calamistris fœminæ. Myrtæ sunt ipsæ myrti bacculæ. Cōtrouersum fuit apud græcos quod nā coronæ genus esset Anacreōti naucratites appellata. Et pluribus uisum est, nō aliud esse q̄ ex myrto, rosis comitantibus: Alij papyrum coronariam, quā Aegyptij biblon stephanotrida cognomināt, interpretātur: Alij è sampsucho sertū q̄ in Aegypto copiosissima sit sampsuchus. Quia porrò de coronis incidit sermo, inutile non arbitror quædam huc trāsferre, quæ alio à nobis opere dicenda seruabātur. Ergo Lesbij, ut inquit Athenæus, myrti ramulos hypothymidas uocāt: ijs se coronāt implexis floribus: Alij pectorales coronas, quibus & ceruices q̄q; redimibāt, hypothymiadas hypothymidasq; dicebāt. Habet & hypoglottis ex hypoglosso herba quæ post dicetur: Item Isthmion, quā plerią; Isthmiacā appellāt. Pyleones uero serta sunt, quæ Iunoni circūdabātur utiq; apud Spartanos. Sicyonij celebrāt Iachacas, ex iacha flore quodā odoris cōmendatissimi. E myrto constāt & hællotides uocatę, ambitus ingētis, cubitorū uicenûm: ab Europa dictæ, quā Ellotida Corinthij appellāt, q̄ eius ossa in myrto condita ferātur. Quidā Elotida & Mineruā dictā uolunt. E palma psilimi sunt, quas Lacedæmonij Thyreaticos uocant, à loco ubi castra hostiū cœpere: è serta Cāpanica melilotini, q̄q̄ ex omni genere coronamenta muliebria in eo uocabulo Græci ferè intelligunt. E loto Aegyptia fit antinoios, utiq; non omni, sed ex ea quę colore rosæ nascitur. Ex ea uero quę ceruleū eum habet, lotinos tantum dicitur: è rosa cylistos maxime, quas & eccylistias cognominant: è struthio struthiū, è potho pothos. Est autem pothos duplex: alterum genus hyacinthi flore, alterū sine colore cādidū, quo sepulchra coronabant, à quo & nomen quasi desideratis

ratis esset dicatũ. Theodorus desiderium conuertit. Floret æstate. Diuturnius est candidũ: habetur & Aegidion coronę genus Eubulo, aut ex anagalide ut arbitror, quã nonnulli ęgylin uocabãt: aut è lygo: nam lygos ægylis à quibusdã uocatur: è lygo autẽ coronas fieri solitas antiquis, in uitice docuimus: aut gramine, quippe quod ab aliquibus ægrion uocetur: nã fauni harundine ferulaq́ʒ uinciebãtur. A' tilia phylliri nos synthematicos Aristophanes cũ dixit, coronas uidetur promptuarias & parabiles intellexisse, non multum à triuialibus & promiscuis diuersas, quæ à Græcis chydeæ quasi confusaneæ uocãtur. Choronos Appion grãmaticus apud Philetam à choro dictos putauit, unde apud nos coronę sint uocatæ. Sũt & acinij corollæ genus ex acide: ita dicitur flos & satum quoddã, ut Athenæus & Plinius scribunt. Sunt & elicti ex elice, familiares Alexandriæ, necnon alijs quoq; floribus plicatiles: nam Tindiæi Abydæi ab oppidis Aegypti ex spina sunt Aegyptia, nemore ibi sacro Apollinis, semper florẽtes: multis comitatę fabulis, quas referre ut nõ piget, ita certe parũ interest. De ijs & in Aegyptia spina diximus ex Demetrij sententia. Coronamenti nomen uidetur & cuius mẽtionem fecit Cratinus, cosmosandallos uocatum, cuius inuentores Lacedæmonios fuisse Clearchus autor est. Ariadnes coronam è flore Theseo dicto perhibent fuisse: id satum radice describitur amara, ut Theophrasto placet, de quo Timachidas poëta Grɡcus ita cecinit:

θυσεῖον δ' ἁπαλὸν μήλῳ ἐναλίγκιον ἄνθος
λευκηρεσίνης ἱερὸν περικαλλέος. ὄν ῥα μάλιστα

φίλατο. Inuenias & apragmosin uocatum cotonariũ quoddam satum apud Aristophanem poëtã, ut grãmaticus Aristophanes interpretatur, Athenis in Academia nasci solitum. Anethinis quoq; sertis usos ueteres & Alcæus & Sappho testes sunt. Cotonas in Grɡcia factitatas à Stephano primo dicunt, ob id & nomen sertis datum, ut stephani uocarentur. Autorem & inuentorem coronæ Ianum biformem fuisse Græci affirmant. Hybernas corollas nostri corneas uocabant, q̃ è cornu fierent in florum defectu, sicut ex omni florum genere pancarpias. Dictum est & in uitice de coronis alijs, itemq́ʒ in helichryso.

MYRTIDANVM CLXVI.

143 Myrtidanum: à Galeno myrtada nominatur, uirgultũ & soboles myrti, qualis fortasse in ficu quoq; fruticat, exiens ab radice. Myrtidanũ certè Plinius pro uino accipit, q̃ ex syluestris myrti baccis fit conditũ, libra in tribus musti cõgijs deferuefacta, donec duo supersint. Hippocrates mattidanũ uidetur appellasse hunc fruticem, myrtidanũ uero ipsum piper, ut post dicemus.

CERASVS. CLXVII.

144 Cerasus in quatuor & uiginti sæpe cubita erigitur, crassa, dodrantibus quatuor ab radice. Folium mespili durum & latius corticis lęuore, colore, crassitudine: similis tiliæ, ob id apta cistis ut tilia: hic meatu flexo, nec gyrum complente abducitur, arbori ab infernis sursum uersus in angustias colligẽdo sese, qualis in fronde ipsa quoq; descriptio est. In eundem modum & desquamatio euadit, alioqui præscinditur potius q̃ filo eodem auferri possit: per crassitudinem secto tenuitas folij detrahitur, nec arbor emoritur: q̃ si totum deglubas, qui reliquus sit, tunc humor elabitur. Tunica porrò exteriore ademptã nigricat: Interior pituita quædam mucosa & uice illius secũdo anno tenuior, altera subnascitur. Neruí ligno contorti conuolutiq́ʒ in anfractus ut cortex: uirgis continuo q̃ nascuntur idem mos: rami dum adolescunt, alij subinde pereunt, ut qui ab imo sunt: alij continue crescunt, ut superni. Prorsus arbor de ramosis non est, minus etiã aliquanto q̃ populus. Radix multiiuga & summa telluris cute, nec crassa. Cõtortio eadem radicis & corticis radicem tegentis, flore albo, piri uel mespili, è racemis fauaceo. Fruct⁹ ruber diospyri figura, magnitudine fabæ: quanq̃ acinus diospyro prædurus, ceraso mollis, ut Theophrastus inquit: apud quem diospyros hoc significat, q̃ lithospermon Dioscoridi & Plinio, ut arbitror: nec Theodorum satis probo, qui diospyron Iouis flammam interpretatus est, cum Iouis triticum interpretari debuisset: quando & uulgaris quoq; sermo granum solis appellare consueuit. Nascitur cerasus ubi amnes & tigna, omnino q́ʒ ubi tilia. Italiæ cerasum Lucullus intulit: nunc trans Oceanum & in Britaniã quoq; uecta. In Aegypto nulla cura eualuit ut prouenire posset. Genera nominantur Aproniana, quæ maxime rubeat: Actia nigerrima, rotunda Cæciliana. Iunianis gratus sapor tãtũ, sub arbore adeo teneris, ut gestatu marcescant. Principatus duracinis, quæ Cãpania Pliniana appellat: In Belgica Lusitanis: in ripis etiã Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubenti uiridiq́ʒ, similis q́ʒ maturescẽtibus semper. Sunt & laurea cerasa in lauro primum insita, non ingratæ amaritudinis: hinc amarasia dicuntur uulgo, quasi amara cerasia: etenim pomum ipsum nõ cerasum, sed cerasiũ uocari Seruius præcipit, cui⁹ & illa quoq; uerba sunt: Cerasiũ inquit & anteq̃ è Ceraso urbe Lucullus adueheret, erat in Italia, sed durum et cornu appellabatur, q̃ postea mixto nomine cornocerasium est uocatum. Sint autem cornocerasia idẽ cũ duracinis genus, an uero Seruio credendum, qui cornũ in Italia cerasium fuisse prodat, cum alia res sit cornus alia cerasus omnino, satis ambigimus. Cerasiorum porrò discrimen alterum quod Romæ uisulũ appellant, frequentissimũ in Germania et Gallia, sed in Scythia ferè supra modũ ubi et uiscina barbari cognominãt, ut Pomponius Lætus, qui ea loca modo inuisit, constãter affirmat. Sunt Macedonica paruæ arboris, raro q́ʒ tria cubita excedentis, chamæcerasi uocatæ. Pomũ hoc primã colono ferè gratiã uertẽtis anni refert: primo candidũ, mox rubescit, deinde nigret, Septentrione frigidisq́ʒ gaudens: siccatur sole, conditurq́ʒ ut oliua, cadis. Mediũ cerasis genus inter acinos atq; baccas, sine osse, quemadmodum nascãtur, græci et Latini monstrauere. Fatigatur canicularum æstu cerasus. Defendit hoc incõmodum, ut inquit Palladius, herba symphoniaca, trunco arboris eius circũdata: nec qualis herba ea sit, ostendit: Quemadmodum neq; Grɡci polypremnõ appellatã, cuius succo ægrotas arbores oblinere præcipiũt: nisi quis Apuleio credat symphoniacam tradenti eandem esse cum hyoscyamo. Plinius symphoniam herbam describit alternis uiridibus roseisq́ʒ per caulem folijs, in posca sanguinem reijcientibus mederi: hanc aliqui cremphenam scribunt, aliqui symphonam, alij gomphenam, aut somphenam. Quod si pro hyoscyamo sumi posset, non folijs alternis uiridibus roseis'que, sed floribus legendum erit: quandoquidem Dioscorides ita dicat: πορφυροῦ δὲ τὸν κάλυκα ἔχει ἐκ τοῦ πεφυκόσιν

πεφύκασιν ἄνθη ὥσπερ ῥοιάς. Accedit ꝙ ad eruptiones sanguinis hyoscyamus quoq; laudatur.

SILIQVA. CLXVIII.

145 Siliquã arborẽ ficũ Aegyptiã uocari, & in Ionia ceroniã, Theophrastus autor est, quæ & ceratia dicatur. Galenus arborẽ ceratoniã, fructũ ceratia nominari scribit, à corniculi similitudine. Lucius Columella siliquã græcã, credo ut à fœnogræco distingueret, ꝙ absolute siliquã rustici cognominant, recentiores Græci xylocerata: sed alia est ficus Aegyptia omnino, ut Plinius notauit, & nos paulopost monstrabimus, quandoquidẽ in Aegypto nulla nascitur, sed in Syria Ioniaq; & circa Gnidũ atq; Rhodũ, folijs semper comantibus, flore candido, cum uehementia odoris: pomo siliquæ, & ob id nomen, radice sublimi sed nõ multũ, pãtigera imis partibus. Supficie flauescens inarescensq;, succum auferente sobole. Pomo antecedẽtis anni detracto post canis ortum, statim concipit uterumq; præfert, & molẽ quandã uuæ modo informem indiscretamq; primo edit: quæ postq̃ adoleuit per arcturũ & æquinoctiũ florẽ emittit, hyeme fœtus enutriente, qui usq; ad canis ortum in parente durant ut prædiximus: tum metitur. Nõ puto quenq̃ nescire siliquas prædulces esse earumq; mandi corticẽ, digitorum hominis longitudine, interim falcata pollicari latitudine. Seritur & hæc apud nos semine: sed parũ fœliciter: quandoquidẽ nec fructum fert, & breui emoritur. Galenus usum eius cibo damnauit, ut mali succi & lignosi, nec facile conficiendi. Posteritas commendat ad stomachum fulciendum utiq; post cœnã, & ad uentris profluuia, si quis præsumpserit. Subter hãc arborem flaminis dialis capillũ & ungues præsectos terra operiri mos & religio erat, ut est apud Gelliũ: quanq̃ non siliqua sed silica mendose in eo legitur: nisi quis non siliquã, aut ilicem aut salicem putet legendũ. Ego ut ingenuę ueritatis homo, quid sequendũ in eo potissimũ sit, non diffitebor nescire: in mediũ ut pleraq; alia relinquo. Est & nomen herbæ Plinio ceratia, uno folio, radice nodosa & magna, cœliacis & dysentericis in cibo dãti. Idem autor coniungit huic petaticã, septẽ ei caules reddendo, qui uelut rosæ capita sustineat: quanq̃ in codicibus quibusdam non peratica sed statica scriptum legas, quoniam sistat aluum.

MALVS. CLXIX.

Malus corticis lęuore nitet: peculiares habet nodos, belluata facie, ut Theophrastus scribit, sed prægrandi uno, alijs circa eum pusillis complutibus. Fructificat primis frigoribus. Vrena intelliguntur mala, quæ adulto uere maturescũt. Inter mala tuberes correpta priore syllaba dicuntur, baccis similiores q̃ malis, post Armeniaca, & omnino inter primas florent arbores. Inseri solent cydonio, piro, pruno, & Calabrici, & malis omnibus, ut inquit Palladius: q̃q̃ Plinius syluestrẽ spinã Calabricẽ uocati dixit. Genera duo tuberũ, candidũ & à colore sericũ uocatũ. Papinius tuberes & zizipha: hæc ex Africa, illa è Syria nouissimis Augusti tẽporibus inuexit, in castris sata, & aggeribus præcipue decora. Græci quemadmodũ ipsas tuberes appellent, haud possum conijcere: nisi quis Syrica, siue ut in quibusdã exemplaribus habetur, serica eas uocare putet, parui succi poma, nec concoctioni, nec stomacho facilia, ut inquiũt Paulus, Oribasius, Aëtius. Præferũtur è ziziphis sedesina uocata, ut quidã putauere: q̃ grandissima, calore ac humore temperata, medicis monstrantibus. Columella duplex ziziphi genus habet, rutilum & candidũ: Inuenio apud Græcos qui dinzipha pro zinziphis appellitent. Penè uero tubera peregrina sunt, in uno Italiæ agro Veronensi nascentia, quæ peculiari nomine lanata Plinius appellari dicit, obducta lanugine, ut strutheis & Persicis ferè plurimis: nulla tamen alia commẽdatione insignia, ab inuentoribus nuncupãtur. Matiana ex uico Aquileiensi sub ipsas alpes, quibus similitudine respondeant Gangeris Paphlagone urbe nascentia, nũc Hispaniæ uernaculo uocabulo Matiana in commune sunt mala omnia. Sunt & à Manlio Manliana. Claudianis color rubens. Appianis odor & magnitudo cotoneorũ, insito cotoneo. Sceptiana rotunditate insignia. Cato adijcit quiriana, & conditiua, quæ dolijs condantur, & scãtiana scãdianaq;. In nomine sunt & gestiana siue Sextiana, siue ut Græci scribunt castiana: quoniã & cestomela uocãtur ab Aëtio, q̃q̃ ridicule à cesto, id est loro dicta quidã interpretes existimãt, cui similia sunt cortice. Hæc ipsa & pezomela uulgo dicunt, & austera prædicãt. Austera è dulci sunt aphratomela: odorata hæc & pulpã habent asperã & squalentẽ ut cidonia. Sunt & parua quædã saporis gratissimi petisia, habent & Pelusiana, & prosiua, & ueriana, siue tiburueriana & sirutia, sunt & phaulia & quę Delphica Græci uocãt, & platania, & Mordiana, orbiculatis similia ex Apolloniate agro qui Mordius cognominabatur, & Camerina, siue ut Columella uoluit, Amerina, & græcula. Itẽ gemella, nunq̃ in fœtu singula: sicut belgemela siue melgemela, ꝙ foliũ unũ aliquando geminũ erumpit latere medio. A' colore serica, ut nesciã tuberũ hæc generis, an diuersi putẽ. A' gentilitate melappia, à celeritate mitescẽdi, mustea: de quibus in melimelis loco suo dicetur. A' mammarũ effigie, orthomastica: à conditione castrati seminis, spadonia: à corrugationis celeritate, pãnucea: ab impotuno & stolido tumore, pulmonea. Sunt quibus color sanguineus, origine ex mori insitu tracta. Sunt & parua grati saporis, atq; etiã acutiora, odore syluestria, peculiari acerbitatis improbitatisq; conuicio, de quibus proxime differemus. Itẽ Daca fermè uilissima, q̃q̃ aduentu prima, decerpiq; properãtia. Græci Corinthiaca è Sidunte uico celebrãt: nominãtur & Lacõica & herina à uere dicta, sicut à lanugine chnodia, lanatis supradictis fortasse non planè dissimilia. Seruãtur poma tabulatis loco frigido, septentrionalibus fenestris, quæ sereno die lucẽ accipiãt patẽtes. Austri specularibus arcendi, Aquilonis afflatu marcescunt in rugas: Colliguntur post æquinoctiũ autumni: nec ante sextãdecimã lunã: neq; ante primã lunã. Cadiua separãda. Minimũ melimela durãt, plurimum camerina, quæ ut scãtiana quoq;, serotina sunt & gelu maturescunt, ad hyemẽ usq; pendentia in parente: Vini malo proprietas æq; ut piro: Malũ à Græcis μῆλον, arbor μηλέα dicitur. At pomi nomen generalius est, ut cõplectatur quicquid apud Græcos ὀπώρα continet, in quo significatu est, cum dicitur à medicis, omne pomũ refrigerãdi & humificãdi uim habere: parũ alere, mali succi esse, autumno plus officere. Inde oporotheca ubi custodiuntur. Pomũ Varro dictum autumat, quia potu siccitatibus indigeat. Differt tamen opora ab ijs quæ acrodrya Græci uocãt: ꝙ opora est quicquid nihil habet exterius lignosum: acrodrya uero contrà, ut malum punicum, pistacia, castaneæ

castaneæ, nuces, similiaq́. Vtrunq́ genus salgami nomine complectuntur Latini, à quo salgamanus. Dubitatum est & in iure apud Cesellii, an nux pinea pomum esset, quia nuces essent, quicquid foris duro tegitur: malum, quicquid id quod esus est, foris habet, pomo utrunq́ contineret, quod fere probamus. Seruio nuces sunt, omnia corio duriore tecta, molliore uero poma. Feruntur & alia mali genera, suis mētionibus prodenda. Galenus omnia inquit mala breui fugiunt atq́ acescunt, utpote frigida, & excrementitio succo redundantia: ideoq́ nisi melle condita seruando, seruari non possunt. Excipiuntur cotonea inquit & struthea: malorum enim appellatione ueniunt & cotonea, & granata, & persica, & piri genus unū, librale nuncupatum, ab amplitudine ac pondere.

COTONEA. CLXX.

Cotoneis, ut primus Cato nominauit, amplitudo pinearū nucum, interim maioribus incuruatos trahunt ramos, prohibentq́ parentem crescere: κυδώνια Græci appellant, quoniam ex Creta primum illata fuerint. Genera eorum chrysomela, hoc est aurea mala, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Nostratia cādidiora, odoris præstantissimi. Neapolitana ex eodem genere minora, odore uibrantia, prouentu serotino, quæ struthea nūcupent, sicut quæ celeriter mitescunt & præcocia sunt, mustea. Aëtius struthea inquit dicūtur, quæ magna sunt & suauiora, minusq́ acerba. Cotoneo strutheis insito muluiana cognominantur: quæ sola ex ijs uel cruda uescendo sunt. Habentur & syluestria parua, è strutheis odoratissima, in sepibus nata: omniaq́ iā & uirorū salutatorijs cubilibus inclusa, simulacrisq́ noctium conscijs imposita, ut Plinius queritur, insigni taxatione seculi muliebriter mollis. Cotoneum & codymalon siue cydomalō uocari quidam scripserunt: uerum Polemon floris genus esse id existimat. Cotonei genus præter hæc inuenio phaulion uocatum, quo nomine mali quoq́ genus unum dici meminimus.

MELIMELA. CLXXI.

146 Melimela dicuntur à sapore melleo: eadē & à celeritate mitescēdi, mustea, ut inquit Varro, uocabātur: minimum durāt hæc, ut inter mala diximus. Mustea sane ueteres appellabāt id quod nos præcocia: unde cotonea quoq́ certo genere mustea dici solita reddidimus. Item pira quod recens est, mustum & musteum dici solet, Athenis melimela nominabātur, malo in syluestrem pirum cydonium'ue insito, ut scribit Diophanes.

EPIROTICA. CLXXII.

Epirotica ex Epiro inuecta primum, argumēto est cognomen: orbiculata nostri appellant, ex figura orbis in rotunditatem circumacti.

SYLVESTRIA MALA. CLXXIII.

Syluestria odore acutiora, sed improba & acerba, ob id & conuicio dicata: ijs tanta uis, ut aciem gladiorum perstringant. Aliud genus sunt, quæ poma syluestria dicuntur, à rei rusticæ scriptoribus, ut albæ spinæ, Græcæ siliquę, iuniperus, lotos, pampinus, cornus, arbutus, prunus & paliurus, atq́ achrades piri. Quid porrò sit in Columella (sunt enim hæc Columellæ uerba) pampinus & an corrupta sit lectio, pro eo quod est carpinus, aut pinus, relinquo discutiendum peritis.

PERSICVS. CLXXIIII.

Persica ex Perside aduecta, ut ipso nomine appa ret, Theophrasti temporibus in Aegypto tantum & uicinis locis ferebat: in Rhodo ad florē usq́ perueniens, quod primum ab Aegypto uenienti hospitium fuit: inde Rhodacina fortasse uernaculo Græcorum sermone dicta, nisi quis inuersum nomen putet, quasi doracina: sic enim Persica ipsa nomināt ur à Græcis recentioribus Paulo & Aëtio, quasi duracina, de quibus post agetur. Notāt autores nusquam minus odoris pomo, plus succi, qui tamen sitim stimulet. Falsum est uenenata cum cruciatu in Persis ea nasci, & pœnarum causa à regibus translata in Aegyptum, ubi cœlo proprietatē mutauerint: Id enim de Persea diligentiores tradunt, quam nos in suum locum differimus. Persicorum palma duracinis. Nationum habent nomen Gallica & Asiatica. Post autumnum maturescūt, sicut æstate præcocia, quæ Plinius intra xxx. annos inuenta, prodente se testatur, & primo denarijs singulis uenūdata: Supernatia è Sabinis sunt: popularia ubiq́. Pomum innocuum uel ægris. Pretium singulis triceni quondam fuere nūmi, nullius maiore quod miremur: quia non aliud fugacius: longissima nanq́ decerpto, bidui mora est, cogitq́ se uenundari. Persica in prouētu m aliū autumno condiuntur, ut uuæ cadis. Molluscam nucem sunt qui Persicum interpretati falsò fuerint, ut in iuglande cōmonebimus. Persica sine suis ossibus & inscripta quemadmodum nascantur, docebit Palladius: Idem tria genera enumerat, Armenia, Duracina, Persica. Sint hæc Armenia, quæ prunorum generis esse quidam uolunt, an diuersa, studiosi salgamorum dijudicent: mihi eadem uideri placet.

ARMENIACA. CLXXV.

Armeniaca siue Armenia prunorum generis sunt, peregrina & ipsa, ut ex nomine cognoscitur. Sola è prunis odore commendantur, Armeniaca uocari desita, & præcocia siue præcoqua tantum dici, testis est Galenus. Palladio præcoqua differunt ab Armenijs. Greci nō præcocia, sed berioccia fere pronuntiant.

CITREA. CLXXVI.

Malus Medica flores duobus modis procreat: alios qui uelut erectam in medio colum hābeant, fœcundiores existimati: alios qui careant ea, infœcundos. Sunt qui & Assyriam & Persicam malum uocent. Item citrum, citream: Græci et Hesperida & malum eius Hespericum, autore Iuba, qui ab Hercule translatum id in Græciam, & aureum malum uocatū scripsit, ut Virgilius de ijs intellexisse uideatur, cum dixit: Aurea mala decem. Nuptialē pomum intelligi hoc uolunt, qui æditum à tellurē fabulantur, nuntiato Iouis & Iunonis connubio. Folium ei adrachnes unedōisq́, spinis intercurrētibus, ut in piro & oxyacantha, sed leuibus, infestis mucrōne, ualidis. Non mandebatur pomum Theophrasti ætate, sed ne Plinij quoq́ (ut arbitror) magnopere, tātum odore commendato. Plutarchi certe auorum memoria gustabat nemo, ut Athenæus inquit: Nunc à Palladij fere temporibus promiscuum expetimus cœnis, qui & medullas eius acres dulcibus mutare docuit: quanquam Apuleius negauit eandem esse malum. Assyriam siue Medicam quæ citrus: quòd citrus exiguum esset genus arboris, Medica uero,

uero, ut Maro scribit, ingens. Pamphilus citrũ critũ à Romanis eam dici, parum peritus homo, scripsit: utcunq; arbor hæc scribitur, uere partibus cultissimis, semine quarto die aut quinto rigatũ. Maiuscula transfertur etiã uere, in solũ molle udumq;, nec admodũ gracile. Arbor ipsa omnibus horis pomifera est: alijs ruentibus, alijs subnascentibus, alijs maturescẽtibus. Seritur & fictilibus, dato radicibus spiramento, per cauernas ut palmæ: qualiter omnia trãsitura longius haberi cõueniunt. Semen eius solum id q̃d in colo quadã è medio prorumpit, fœcundũ existimatur à Theophrasto. Sed hęc olim fuere: Nunc trãslatitia & triuialis ferè arbor, ut pluribus generib⁹ citreta Liguriæ, Cãpaniæ, Benaco lacu, Italia ferè tota germinent fœliciter, quãcunq; libeat imaginẽ reddentia. Hæc ex insitione mali quoties proueniũt, citromela proprie dicuntur ab aliquibus: q̃q̃ uero Medica malus dicatur, ipsum tamen pomũ Galenus malũ Medicũ uocari negat, sed citrinũ duntaxat. Theophrastus etiã malum Medicũ & Persicũ est ubi appellet, cum huius ferè unius mali semen imperspicuũ esse dixit, II. uolumine de stirpibus, ut Athenæus interpretatur. Diphilus autor est, citria quãdoq; pruna Persica uocari solita. Aristophanes grãmaticus à Lacedæmonijs oxymala Persica nuncupari prodidit, quibus & deos coronẽt. Mensas illas ueteribus & Plinio decãtatas, pręsertimq; Ciceronianã, non ex hac fuisse citro, sed ex alio citri genere conijcio pluribus argumentis, sed illo potissimũ, q̃ arbores ex quibus fierẽt, cupresso fœminæ syluestri, similes folio, odore, caudice, à Plinio produntur, Anchorano monte citerioris Mauritaniæ, sed iam tum exhausto: itẽ Atlãte, cuius imas radices densis altisq; repletas syluis, incognito genere arborum Suetonius Paulinus à Plinio citatus, asserit spectabili proceritate, enodi nitore, frondibus cupressi, prætereq; grauitate odoris, has tenui lanugine obduci, quibus addita arte possint quales bõbyce uestes confici. Idẽ autor paulò superius efficacissima, inqt, luxuriæ uis sentitur, cum ebori cedroq; syluæ exquirantur. Præterea quis potest negare arborẽ, ex qua tam celebres mẽsæ constent, trogetem & thyian & thyon à Theophrasto & Strabone dictã esse? Idq; Plinius exploratissimũ nobis fecit: de thya uero Theophrastus: Perpetuo inquit uiret, arbor procera, inter syluestres serotina, ut nulla ferè tardius germinet, algentissimis locis, & cacuminibus montiũ gaudens: circa Ammonis delubrũ præcipua nascens, & in inferiore Cyrenaicę parte, atq; ubi ipsa tunc esset, ramis, caudice, frondibus, syluestri cupresso similis: ex ea ueterum templorum contignationes fuisse, immortali post cupressum in tecta materie. Nihil radice crispius, nec aliunde pretiosiora opera. Siccatã mari duritie & maturitate incorrupta spissari tradũt, nec ullo modo uehemẽtius. Homero quoq; notã fuisse, inter odores uri solitã à Circe, magno errore eorum, qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt: cũ præsertim eodem uersu cedrũ & laricẽ nominet, ut manifestũ sit de arboribus tantũ loquutũ: nam & Calypsus & Helenæ thalamos & thya conditos, idem poëta cecinit: Quid habet citrus nostrâs cõmune cũ cupresso? Frondis cupresso, iuniperi Sabinæ, cedri, citro, lauri, adrachnes, arbuti? Quid tam diuersum, q̃ galbulus & citreum? omitto alias notas. Quibus perspicuo liquere potest uolẽtibus, decipi grãmaticos, quicunq; mẽsas citreas ex hac citro, quę nunc habetur, factitatas arbitrãtur. Dion certe historicus, Neronis uita non citreas sed cedrinas mensas appellauit, siue cedro potius q̃ citro similes esse uiderentur arbores, siue q̃ in exemplari uitiũ est. Erit ergo thya, siue q̃ idẽ est trogetes & citrus duorum omnino generũ, ut cõstat, unũ cedri eius, ex qua mensæ dolabãtur, alterum citri eius, ex qua malũ Medicũ. Plinius alia inquit est arbor eodem nomine malũ ferens, execratũ aliquibus odore & amaritudine, alijs expetitũ: domos etiã decorans, quod & sensisse Macrobius uidetur: hodieq; Mauritani malũ Medicã & pomũ eius atrogi uocant, à troge te uocabulo parum deflexo, alioquin τρωγήτην non quia mãdi posset, sed κατ' ἀντίφρασιν, quia mãdi non possit, appellatũ censuerim: quãdoquidẽ ut dixi, ueteribus esculentũ non erat. In summa, non nego malũ quoq; Mediceã in Mauritania fuisse, cum plena sint poëtarum omnia uere uolumina: Sed ex qua mẽsæ illę celebres existerent, malũ Medicã fuisse, hoc nego & pernego. Nec dissimulãdum tamen est Phaniã Eressiũ v. uolumine de plantis, cedrũ appellasse, ac malũ cedriũ pro eo quod nos citrũ & citriũ uocamus, & Dioscoridem secuti cedromelon. Varro q̃q; Libycã citrũ nominat.

PIRVS. CLXXVII.

Pirum Græci edomitã siue urbanã Apion & Adipion appellãt, de quorum prouentu Pelopõnesus 149
quoq; ipsa quãdoq; dicebatur Apia: licet quidã ab Apia Phoronei filia terrã eã ita nominatã putent. Poëtæ sunt qui pirum ochnen uocẽt, syluestrẽ achrada ut mox dicemus. Apios & rhaphani genus est. Turbinata piris omnibus figura, multis generibus: alia parua ocyssimaq; & odoratissima nominãtur superba: in his Crustumina quę gratissima, & ex parte rubẽt: & proxima his Falerna, ceu largo succo habundãtia, hæc lactea uocãtur: in ijsq; alia colore nigro donant Syriæ: posthæc decumiana, & ex ijs tracta origine pseudodecumiana. Dolebelliana longitudine pedali. Pomponiana cognomine mãmosa. Liceriana, Seueriana & quæ ex ijs nata sunt, tyrãniana petioli longitudine distãtia. Fauoniana rubra, paulo superbis maiora. Lateriana siue Laterisiana, ut Columella uocant & Macrobius. Anitiana & autumnalia acidulo sapore grata, & quæ maxime Tiberio principi placuere Tiberiana. Colorãtur hæc magis sole, grandescuntq;, alioqui eadẽ essent quæ Liceriana. Accedunt ijs Neuiana Tutanianaq;: atq; hæc autorũ suorũ nomen habent, præter superba & Falerna. Patrias nobilitauere quæ sequuntur. Serissima omniũ Amerina, Picentina, Numãtina, Alexandrina, Numidiana, Grgcula, & Tarentina. Signina quæ alij à colore testacea appellãt, sicut onychina, ut quoddã pruni gen⁹, purpurea, ab odore myrapia, nardina, laurea, ordearia, siue ordeacea à comitatu frugis eius: à collo ampullacea, & coroliana & Brutæ gentilitatis cucurbitiana. Acidula à succo: à melle mulsa. Incerta nominũ ratio barbaricis & Venerijs quę colorata nũcupãtur: Item regijs, quæ minimo pediculo quasi sessilia sunt. Iam patritijs Voconijsq; uiridibus & oblongis. Dixit & Volema Virgilius à Catone sumpta. Volemium uocat Macrobius qui & ceritium & ceruisiũ, & calculosum, & Lollianũ, & Lauiniũ, & Milesium, & mytteũ, & orbiculanũ, & Pretianũ, & Rubile, Tulianum Ticianumq;: Itẽ mespilaceũ & Valerianũ iudicauit, Cloatiũ secutus. Idẽ Cato & Semẽtina & mustea quoq; nominat. Ampullacea Græca, Laurea ad hyemem usq; in parente pendent, serotina & gelu mature-

turescentia: nam quę Aristoteles apembloadas nominat, insitiq; generis intelligũtur. Vini proprietas & piro. Conduntur hæc totidẽ quibus uua modis, non aliter q̃ in cados. Vino & aqua coquuntur in escam ægris danturq; pulmentarij uice, q non alia preterq̃ cotonea. In conuiuijs Græcorum pira secundis mensibus inferebantur aqua mersa, ut mitissima quęq; legi possent. Pira sunt & quæ libralia uocatur, sed sola tamen e piris mala dici consueuerunt. Liquamen de piris fieri solitum ad ieiunia fœminarum inuenio, quod castimoniale dicebatur: Pirorũ quæ maturissima sint, carnibus integro sale calcatis & resolutis, atq; ita fictilibus picatis cũ pis' ue conditis.

PIRVS SYLVESTRIS. CLXXVIII.

Achudon pirum syluaticã, hoc est, achrada, & apud quosdam ut apud nos & piraſtrum fertiliorem urbana prædicant: Hyeme fructificat fere, Autumno tamẽ genus eius unum, ut Theophrastus inquit: Materia ei apprime dura, ideo q; discos tabellasq; sutorias e piro syluestri faciunt: quoniam ut in molli retunditur, ita in duro ferrum acuitur. Aculeatos hæc habet ramos ut Punica. Quid autem achyrades Heliano sint, quas in cibo primũ Tirynthios habuisse memorat, non comperi: nisi quis non achyradas sed achradas, hoc est, pira syluestria in eo legat: Nã ut idẽ autor inquit, ante panis usum Argiuos esitasse pira meminit, ut Athenienses ficos, glandem Arcades, Indi harundinem, Carmani palmulas, milium Sarmatę, terebinthum nasturtiumq; Persæ. Achyra certe paleam significat: nec uideo q̃ sit uerisimile paleis quenquam uesci potuisse, quasi ueterinum, etiamsi Arcadas radicibus herbarum & arborũ folijs recentibus ante glandis fagineæ usum à Pelago traditum, uictitasse creditur.

MESPILVS. CLXXIX.

Mespilorum tria genera, setaniũ m, anthoboni & antheboides quam & Gallicam intelligunt. Setanio fructus grandior, candidior, solutior, acini molliore ligno, reliquis minor, sed prçstantior odore & astringentior gustu: quo fit ut diutius quoque durent. Lignum his flammius & spissius. Flores omnibus amygdalæ, non tamen rubentes, sed propemodum herbacei. Arbor inter amplissimas comosa in gyrum, folio scisso extremitate que apio simili, sed maioribus diuisuris, promisso, rigenti, neruoso, tenuiore & longiore quàm apium, longo & gracili pediculo, radice alta numerosa que: ideo longæua est arbor, à terra que inextricabilis. Lignũ densum, incorruptum, solidum, semine & auulsione seritur. Folium antequam decidat uehementer adrubescit. Infestatur & hæc uermibus in senecta, qui prçgrandes ei diuersi quàm cæteris contingunt. Nõ fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo. Hæc Theophrastus & Plinius. Verum alia hæc mespili distinctio est, q̃ à Dioscoride representata est: Et sane quæ dubitari solet, an mespilum ueteres cum sorbi arbore confuderint, quandoquidem altissimis connumerat, quod certe sorbo quàm mespilo nunc uocatæ, magis conueniũt: nisi quis nostratem mespilum nõ tam mespilum quàm chatemespilum appellandam fortasse censeat: quæ nascitur, ut inquit Dioscorides Italiæ uocata epimelis, de quà sequenti capite disseriũ. Certe Iulius Pollux, mespila inquit & sorba quoq; appellantur.

EPIMELIS. CLXXX.

Mespilum Setaniã à Theophrasto nominatam Dioscorides epimelida uocari scribit, Hippocrates hamamelida. Galenus mespilũ cõmuni uocabulo tricoccum, quasi triossum aut trigraniũ ab aliquibus appellatum meminit, quoniã tria intus grana siue ligna fruct⁹ habeat loco seminis. Quid aũt sit epimelis Galeno, differendũ putauim⁹ in arbuto.

LOTVS ARBOR. CLXXXI.

Lotus arbor (nam & herbæ sunt hoc nomine complures) in Latino celtis uocatur, itemq; faba Græca: Seruius fabam Syriacã. Nympha in arborẽ sui nominis cõuersa, quam Priapus fugientem comprimere quęsisset. Anacacabeã uulgo apud Græcos dici autor est Aëtius, ut fructum eius anacacabon, licet quidã peruersẽ, alicacabon scripsere Græci, piri magnitudine aut paulo infra. Incisuræ folio crebriores, alioqui ilicis uiderentur: spissa, nigra, enodi materie. Differentiæ generum plures, eæq; maxime fructibus constant. Amplitudo fabæ pomo, color croci, sed ante maturitatem, ut in uuis, alius atq; alius. Nascitur in ramis densum myrti modo inter sese aduersum, non ut in Italia cerasii. Manditur inter lotophagos innocua dulcedine suauitateq;, nec uentris sentire morbum ferunt qui uescantur. Iucundius melius q; sine interiore nucleo, qui in alterutro genere osseus uidetur. uinum exprimĩt huic simile mulso, quod ultra denos dies negat durare Polybi⁹: sunt qui biduo triduo ue acescere id scribant. Baccas eius contusas cum nucleo & callo suo, dolijs ad cibos cõdunt: unde uulgo Romæ, puls Syriaca uocatur arbor illa modo: nam Padi accolæ baccam Syriacã appellant. Tanta uero fructus & arboris copia narratur, ut exercitum Ophelli Carthaginem petentis, in commeatuum defectu pauerit. Numerosa in Pharide insula Lotophagorũ: plurima & in Aphrica nos spectãte. Familiaris & Italiæ, sed natura cœli terræq; mutata, & succos oblita priores. Præcipua est circa syrtes atq; Nasamones. Sunt qui breuem tradant arborem ut Polybius, qui & uidisse se testat spinis aspe ram, folio uirenti quale rhamno, tantum profundiore latioreq;: fructu myrti cãdidæ per initia, processu puniceo, magnitudine oliuæ, sed rotundo: Eum cibo familiæ tundi cum nucleo, qui perexiguus ei est, seruari conditum. Eundem nucleũ herilibus mensis eximi: saporẽ fici & phœnicolobani esse pomo, sed prçstare odore. Vinum & acetum inde fieri. Lignum ceræ ad tibiarũ cantus expetitur: e radice cultellis capulos & subscudes, ac breues alios usus excogitant. Hesperidũ lotos ab ea quæ Lotophagis nascitur distat, ut qua ligni uice utantur ad urendũ. Non desunt qui fructum eius post putamẽ esse, nec carnosum foris, sed cuticulaceum prodiderint: nec tam cibo dulcem q̃ gustu alias iucundum, ut hinc fortasse Dioscorides maiorem pipere descripserit: ac fructus quidẽ Lotophagis dulcissimus, sed materia Cyrenaicæ præfert. Radici nigritia maior q̃ ligno, sed densitas minor quę in loto post buxũ & hebenũ summa reddit: utilitas quoq; radici latior. Particulatim lotus fructificat nõ ab utroq; sui germine, q & in bulbi & tithymali quodã genere notatũ est. Ludicerę tibię fieri cœptæ sunt e loto, quas Alexandrini photingas appellant: sicut ex asininis quoq; ossibus & argento. Ebur quoq; cœptum pertundi, unde tibiæ elephãtinæ dicantur, reiectis propter nimiam difficultatem harundinibus: propterea Cenomani lotum arborẽ hodieq; appel-

lant calamũ. Spectatur Patauij antiqua lotos in quadam Anoniani templi xysto. Est quando Hippocrates luton pro loto nominat. Circa Memphim nemus à Theophrasto describitur fuisse tam uastis arboribus, ut excederent trium hominum amplexum, utiles operibus, colore densitateq́; persimiles loto: nam faba siue arbor Põtica genus diuersum est à faba Græca, id est, loto, magnitudine fici, fructu fabę, succo u estibus expresso, quem achy uocãt: niger autem crassusq́; est: aut per se lugentes aut mixto lecta uictitant. Nascitur in Scythia.

CORNVS. CLXXXII.

Cornus cranias à Theophrasto dicitur. Sexus in ea duplex: fœminam græci thelycraniam uocant. Fructus syluestris maturiores suauioresq́; quàm urbanæ: quod in hac & sorbo peculiare ferè est. Cornus altera præcox, solstitio fructificans; altera post Autumnum, cui & fructus ingustabilis, lignum infirmum, hiansq́; ac fungosum, quæ fœmina intelligitur: contrà masculæ firmissimum. Fœmina uiticulas paruas à lateribus emittit Amerinæ modo salicis, in totũq́; fruticosior est, mollis & medullacea, uenabulis damnata. Materies masculæ robusta, solida, excorsq́; tota, hoc est, sine medulla, & cornu instar prædẽsa & ossea. Nodos cornus omnis habet per interualla geminos, & inuicem respondẽtes ut in uitice. Folium amygdalæ, sed pinguius & crassius, cortice neruoso ac tenui, caudice nõ admodum crasso. Mas duodecim ferè cubita excedit: quam altitudinem sarissæ Macedonum amplissimæ habẽt. In Ida mas sterilis, fœmina fructifera. Fructũ apud Macedones ambæ ferunt, sed fœminæ (ut diximus) qui mandi non possit. Radices ut Amerina firmas & cõtumaces emori: humidis locis auulsione semine'que prouenit. Est & in India arbor ferens fructus similes cornis, quæ merito cornus Indica nominari possit.

SORBVS. CLXXXIII.

151 Sorbo syluaticæ præstantior quàm urbanæ fructus, quod in hac & corno præcipuum Theophrastus notauit. Arborem Græci ὄην & οἴην, fructus ὄα & οὖα uocant. Fœmina fructificat sola. Discrimen in fructu, q̃ aliæ figura orbis, aliæ oui ferunt. Item in succo: aliæ odoratiorem dulcioremq́; ut orbiculati ferè omnes. Aliæ acidum peiusq́; olentem, ut ouales. Vtrique folia pediculo singulari, prolixo, neruaceo, cõdita in uersus, alæ modo à laterib⁹ emicantia, tanquã ex omnibus unum fiant: lacinijs pennatim ut in filice ad neruũ usq́; diductis, ampliusculoq́; diuisis interuallo: atq; hæc non paulatim ut cæteris, sed uniuersa collabuntur. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium prominet, cuius accessione impar numerus efficitur. Figura his lauri tenuifolię, præterquam quòd serrata per ambitum breuioraq́; sunt: neq; cacuminibus mucronatis, sed in rotunditatem retusis. Flos racematim coactus ex pluribus cãdidis ac minutis, petiolo unico dependet. Fructus cũ large proueniunt, uuæ modo farcti congestiq́; uisuntur, ex uno petiolo faui speciem præbentes. Exest eos uermiculus etiamnum crudos acerbissimosq́;: ipsa quoq; arbor in senecta uermibus obnoxia, ruffis, hirsutis, sui generis. A' trimatu fert: autumno folijs subinde amissis cachryn suam fundit, eduraturam hyeme, ut in robore. Aculeos sorbus non habet ut mespilus. Nouella cortice lẽui pinguiusculo: flauet è candido, annosa, scabro atroq́;. Arbor ipsa de grãdibus & subrectis, coma concinna: & nisi quid impediat, uerticem nucis pineæ repræsentans: materies solida, colorata, firma, cõpactilis: radicibus neq; multis, neq; in altum defixis, ualidis tamen & crassis auellicq́; difficilimis. Nascitur semine, radice, auulsione, solo alsioso, humecto, interimq́; montibus: conduntur sapa Catonis præcepto. Nostri differentias in sorbo quatuor nouêre, alijs rotunditatem mali reddunt, alijs turbinem piri, utriq; saporem uini generosissimum, cui circa pediculos folia alijs ouata specie, odore acri, nec perinde iucũda suauitate. Quartum genus torminale appellant, ualens contra tormina: hoc assiduum prouẽtu est, minimumq́; pomo, arbore dissimili, folijs ferè platani.

PRVNVS. CLXXXIIII.

Prunus κοκκυμηλέα & κοκκύμηλον Græcè dicta: pomum ipsum neutro genere, arborem masculino, media comœdia pronuntiat. Folio arbuti describitur, si Theodorus audiatur, & inter paruas, ut peculiare in ea Theophrastus reddiderit, fructum in lanuginẽ solui quæ dicatur papp⁹, quod nulli alij arbori eueniat: sed hoc Plinius Theophrastũ secutus, non pruno sed coggigryæ uocatæ tribuit. Decepit hominem uel corrupta lectio, uel nominũ affinitas: forte quia κοκκυγηλέαν non κοκκυμηλέαν scribendũ erat: nam & unedo cui similis est coggigrya, neliæ nomẽ apud Theophrastum habet. Prunũ syluestrem Vergilius spinũ uocauit eo uersu: Spinos iam pruna ferentes. Genera pruni propè inexplicabilia, uersicoloria, nigra, cãdida: quæ à comitatu frugis eius hordearia dicãtur: alia eodẽ colore, seriora maioraq́;, asinina cognominata ob utilitatem: sunt & onychina Columellæ, nigris laudatiora: sunt cerina siue cereola atq; purpurea, necnõ Armeniaca, de quibus dictũ. Habẽtur & insita nucipruna, quæ in facie parẽtis succum adoptionis præferunt, nuciprunaq́; uocãtur: hæc & cerina & syluestria ubiq; nata, ut uuæ autũno cadis usq; ad alia nascentia condũtur. Reliquorũ uelocitas trãsuolat cito marcescẽtiũ: Non pridem, inquit Plinius, in Betica malina appellari cœperũt malis insita & amygdalis: intus in ligno nucleus amygdalæ: nec aliud pomũ ingeniosius germinatũ est. Damascena è Damasco Syrię iam pridẽ ante ætatẽ Plinij in Italia nascebãtur, grãdiore q̃q̃ ligno & carne exiliore, nec unq̃ in rugas siccata, quãdo soles sui desunt. Populares ijs myxæ de quibus in Aegypto & uina fiũt: familiares & ipsæ Italiæ uel sorbis insitę. Amariora prunis myxa, ui similia Paul⁹ existimat: nã myxa Græci uocãt, nos myxas, q̃bus similis est persic⁹ Aegyptia, nisi q̃ poma Aegyptiæ rubescũt. Pruna oĩa post Catonẽ in Italia cœpisse manifestũ est. In syluestribus satiuisq́; prunis limus est arborũ quæ lichena Græci uocãt. Est & sua prunus Aegypto magnitudine insigni nõ dissimilis spinæ Syrię, pomo mespili, ligno intus grãdi ac rotundo. Florere incipit mẽse ferè Iulio, maturescit bruma, nec folia dimittit. Corpus ipsum pomi natura copiaq́; pro messibus est incolis: siccatũ purgatũq́; tundunt, seruãtq́; eius offas qui Thebis habitãt. Miratẽ Galenus Dioscoridẽ, q̃ pruna Damascena sicca aluũ sistere prodiderit, cum perspicuo soluant: q̃q̃ minus inquit q̃ Hiberica uocata, quoniã primum ex Hispania uenerũt, ut inquit Aetius succi dulcioris. Cæterũ Damascena intelligũt, quæ Theocrit⁹ brabyla uocauit, q̃ & madrya & badrya dicũt Atheneo. Prun⁹ syluestris, ut idẽ autor est Gale. in Asia prumnon dicit, & nos ea uulgari uoce prũnula uocam⁹.

ARBV-

ARBVTVS. CLXXXV.

153 ARbutus Grece κόμαρος dicta, cortice deciduo tenui, similitudine tamaricis, folio inter ilicē atq; laurum: arbor ampla nō est. Flores Iulio mēse ab uno pediculo cacuminibus racematim dependēt similes baccis, longioribus myrti, neq; foliosi sed concaui, ceu ouū pertuso uertice. Cum deflorescunt parte qua sunt annexi perforātur, relabendoq; in pediculū, speciē uerticilli fuso iniecti præbēt. Fructū anno perficit, cibo idone⁹, ut pariter floreat subnascens, & prior coquat. Carbonibus officinæ argentariæ cōmendant coctione prima, ut ariā. Pomū hoc & κόμαρον & μιμαίκυλον Greci fere uocāt. Latini pomū & arborē q̄q; ipsam unedonē & arbutū appellāt. Sūt qui duo genera constituāt, Theophrastū ut arbitror secuti, comaron, id est, arbutū, & mimęcylon, id est, unedonē à Theophrasto nelian uocatū, defluo & hoc cortice, folijs q̄q;, sed ima tantū parte deciduis, uirente perpetuo coma. Mas fit an fœmina sterilis nō constat. Arbor ipsa fruticosa: pomū inhonorū, ut cui nomē ex argumēto sit, unū dūtaxat ededi: uel fortasse, quia solū hoc pomorū simile fructui terræ gignitur, hoc est, fragis terrestribus e quinq; folio frutice nascētibus, quæ & mora terrestria dicūtur à Seruio grāmatico: nec satis scio an recte: Ideoq; mōtana fraga nominantur à poëtis, ut à terrestribus distinguerent. Galenus & Paulus arbutū comaron, synedonē uero, siue ut ipse lego, unedonē à rusticis Italię uocari scribūt, quā μιμαίκυλον & μιμαίκυλα Greci nūcupāt syluestris mali genus, copiosum in Calabria, fructu acerbo, & infesto capiti & stomacho: sed siue aliud hoc sit ab eo q̧ Dioscorides inter mespila cōnumerat & epimelida uocari meminit, siue idē, certe Palladius epimelides siue hypomelides, inquit, sunt poma sorbo similia, mediocri arbore nascentia, flore candidulo, sapor ex acri dulcis. Pamphilus apimelida piri genus arbitratur, quod alij uocāt hamamelida, quidā homomelida, frequentem in Ionia & biferā, fructu piri sed sui generis: omnino, ut Athenæus inquit, prædulci & sine nucleis, ac prælato piris: alij homomalidas uocāt, ut Asclepiades, non pira, sed mala syluestria & mōtana, quæ Theocritus Oromalidas appellauerit, cum ficu maturescētia. Hamamelides, inquit Galenus, apud Hippocratē mespili genus est nascētis in Italia: ex quo facile colligit hamamelidas ei eē, quæ sunt epimelides Dioscoridi. Mirū q̧ eius usu mulieribus lac cieri tradidit Hippocrates. Autores sunt qnquagenûm cubitorū altitudine in Arabia esse arbutos. Similis comaro est & adrachne, quā omnes fere Græci portulacę nomine interpretantur falsò, cum illa sit herba & andrachne uocet, unius literæ diuersitate. Theodorus apud nos arborē portulacā uocauit, ut à portulaca herba distingueret, eruditius q̄ fœlicius. Cæterū adrachne est syluestris arbor, neque in planis nascens, similis unedoni, fructu & folio tātum minore & nunq̄ decidente, præterq̄ ab imo. Cortex exciduus & scaber quidē, sed qui circūgelatus uideri possit, tā tristis aspectu est: q̄q̄ in Theophrasto nō περιπηγνύμενον, hoc est, circūgelatum, sed περιρηγνύμενον, hoc est, rumpentē se per ambitum, legat, q̧ & Theodorus quoq; sequit. Alibi quoq; Theophrastus φλοιορραγίαν, hoc est, corticis abscessus platano & adrachnę cōmune inquit est: Sed lectionē Plinij ueriorē puto, quia corticē excidere huic arbori propriū nō est, sed ad alia quoq; plura pertinet: liberū tamen sit æstimātibus hæc iudicium. Corticem quoq; candidū Theodorus ei reddidit, quia leucō ut arbitror legebat: ego lepton, id est, squamosum scabrūq; lego, Pliniū secutus. In Helicone arborem hāc Pausanias enasci tradit frequentē, etiā si andrachnū uocari credidit. Magnitudo arbori nō pręcipua. Illud cū subere habet peculiare, detracto in orbē cortice, nō emori: q̧ ueteres Latini cingere arborem uocabāt, actione instituta cōtra eos, qui ita deglabrassent, & baltheū exemissent: arborū furtim cæsarū, eadē causa: qua legis Aquilię. Germinare cū urbana Theophrastus eā scribit: nec de urbana qualis esset inuenio, nisi q̧ minime uerū puto, herbam intellexit portulacā. Inter biferas hæc arbor priorē fructū, incipiente pubescere uua, peragit: posteriorē hyemis initio, siue ut Theophrastus inquit, priorem cū dulcescit uua, posteriorē cū floret. Adrachnæ usus fœminis ad opus telarium. Similis huic apharca: Plinius aparachen uocat e syluestri genere arborū, æterna fronde, Olympo mōte frequēs, nec nisi mōtibus nascēs. Habet & urbana: utrunq; genus simul germinat, & ut adrachne biferū septis uallis'que utile, sed urendo q̄q; prædicāt. Differt connaros à comaro, ut in paliuri mentione diximus. Testandū est & illud, grāmaticos Græcos esse, qui fructum arbuti ἄκυλον uocari tradant falsò, cum μιμαίκυλον eum dici constet: acylon uero ilignа glans sit.

AMYGDALVS. CLXXXVI.

AMygdalæ flos anteq̄ folia (q̄d fere soli proprium inter arbores tribuit) manat e trūco, lachryma ad nihil utilis. Proximum corpori operimentū itē summū, simile iuglandiū, sed tenui⁹, nucleo dissimili, lato callosioreq;. Mori uulpes earū pastu ferūt, utiq; si nō cōtingat e uicino aquā lābere. Nihil æque degenerat q̄ amygdalus, ideoq; aut plātam sæpius transferri, aut adultā inseri præcipiunt. In remedio est & paxillū adigere, & lachrymā defluētem extergere, reliquo cultu omni perinde adhibito. Ex amygdalo cinerē & lixiuiā probant ut acerrimam: Ad fornaces artesq; aliquas non incommodo quoq; ligno. Amygdalā eandē esse cū Græca & Thasia Cloatius putabat. Alijs Græca uidetur esse iuglās. Columella tria facit genera libro sexto, Gręcę, iuglādis, amygdalæ.

AMYGDALVS DVLCIS. CLXXXVII.

AMygdalus dulcis si à pecore sit erosa, dicitur amarescere. Quemadmodum amygdala nasci scripta possunt, rei rusticę libri docent, origine à Græcis orta, quod & ad alios quoque fructus fœliciter conuersum est.

PISTACEA. CLXXXVIII.

PIstacea in nucum genere habentur. L. Vitellius 145
qui censor fuit, & hæc in Italiam primus intulit e Syria, cum legatus in ea prouincia fuisset, nouissimis Tiberij Cæsaris temporibus: mox & in Hispaniam, qui cum eo militauerat Flaccus Pompeius eques Romanus. Venetijs hæc Iudaico uico sata seminis enata uidimus, folio maiore quàm lentisci. Marem in hoc genere accipiunt, cui sub corio uelut ossei longi uidentur latēre testiculi. Nicander Colophonius psittacia uocauit, & alius Nicāder phistacia: sunt qui listacia ut Possidonius. Inuenio & astacia scriptum in poëtis. Athenæus autor est terminthos siue terebinthos credi solitas à nonnullis, quæ nunc Syri pistacea uulgo appellant, foliorum similitudine ut arbitror fallente.

NVX IVGLANS. CLXXXIX.

KA'ρυον βασιλικὸν, id eſt, regia nux uocata, fructificat Autumno. Arbor carea Græce dicit̃. Notum in ea eſt calliculacea tegumēta totidem quot flores fuere: cōtrahi pediculo, ſingulisq́ꝫ his ſingulas includi nuces: duplici munimento protectas, puluinato primū calice, mox ligneo putamine: quot modis & fœtus in parente, hoc eſt, utriculo atq; uentre: propterea Feſceninæ locutionis comites & religioſas nuptijs, uerisimiliusq́ꝫ hoc, q̃ quòd cadēdo tripudium faciant, elidendo uirginum puellarū clamore. Germinat hæc non cacumine, ut maxima pars arborum, ſed lateribus, impulſo priore pululo: qua forma & caudex totus & pręgrandes rami creſcūt. Hoc & auellanæ faciūt, & quibus germina in foliū unum procumbunt uidelicet: quia deſit initium, unde germen erumpat. Medulla nucis quæ in ligno ipſo continetur, iſca dicitur Aëtio, fortè ut alia quoq; multa deprauate à Latinis id acceptū, quaſi eſca, quoniam pro igniario & cauterio quoque fit medicis. Mutari hanc in quercum ſenio nonnulli produnt. Tranſtulēre iuglandem reges è Perſide, ob id regiæ nuces appellantur. Caryon uero à capitis grauedine propter olacitatem uocatam, nemo dubitat: etenim arborū ipſarum foliorumq́ꝫ uires in cerebrū penetrāt, hocq́ꝫ in cibis nuclei earū minori momento faciunt. Tingūtur cortice earū lanæ, & capillus ruffatur. Primum prodeuntibus nucleis id cōpertum, infectis tractatu manibus, pingueſcunt uetuſtate. Sola differētia generum in putamine duro, fragili, tenui, craſſo, multiloco, ſimplici. Solum hoc pomū natura compactili cinxit operimento. Nanq; ſunt bifidæ putaminū carinæ, nucleorumq́ꝫ illis quadripartita diſtinctio, lignea intercurſante mēbrana. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis æuo, non conſtat: quoniā Græcas nominat, quas quidā in genere iuglandiū ſeruant. Sunt & galbæ ſiue caluæ, item Preneſtinæ ab eodē Catone dictæ, quas maxime laudat, & conditas fictilibus in terra ſeruari uirides meminit: poſtea Thaſiæ & Albenſes probari cœptæ: & Tarentinarū duo genera fragili putamine & duro, quæ ſunt ampliſſimæ & minime rotūdæ, quas à frangendi mora moracias & moracillas ſunt qui uocēt. Præterea molluſcæ putamen rumpētes. Macrobius qui Perſicū uulgo dictū molluſcā nucē eſſe putat, aperte hallucinatus eſt: cū is nō de Perſico, ſed de nuce regia & iuglande, quæ ſit è Perſide cōuecta primū ad nos, molluſcā intelligat: nam à quibuſdā nucē Perſicā uocari tradit, Sueuij hominis doctiſſimi teſtimonio fretus. Thaſiam quoq; nucē atq; Græcā amygdalarū eē generis, Cloatius exiſtimat. Preneſtinā Macrobius eandē eſſe cū auellana, Varronis & Neuij autoritate meminit. Iuglans à iuuādo & glande, ſiue quaſi Iouis glās, literis interliſis appellat̃, ſiue quaſi Διὸς glās, id eſt, Dios balanos Theophraſtū uocaſſe Cloaci⁹ autor eſt. Sed certè Diosbalanos Caſtaneam Dioſcoridi ſignificat. Prodeinde nō parcius errauerit Nonius Marcellus, qui iuglandē pro ſylueſtri nuce interpretatus eſt. Biferas iuglandes Siluaciano Patauini agri uiculo prouenire, ſatis conſtat. Fomites ab hac nuce Mneſtor optimos fieri cū dixit, de iuglande uidetur intellexiſſe.

AVELLANA. CXC.

155 NVx auellana quam Gręci Heracleoticā appellant, noſtri Preneſtinā & Abellinā patriæ uocabulo: in Aſiā Gręciāq; uenit è Pōto, propterea nūc Pōticæ, nūc Heracleoticæ dicūtur, quo nomine Macrobius Caſtaneas intelligi falſò putat, Oppiū ſecutus. Pōticas ſunt qui & alareas nuces cognominent. Inuenio & alariā uocari arborē, unde iacula & haſtæ factitari ſoleant. Auellanæ ſunt ex arbore quæ corylus dicitur: has mollis quidē tegit barba, ſed putamini nucleisq́ꝫ ſolida, rotunditas cōtra q̃ iuglandibus. Vmbilicus auellanis & in uētre medio. Torrent̃ eæ cibis. Corylus neglecta cōmeat in frutice: q̃q̃ ſi quis eā minus ſublutet, fructū meliorē & copioſiorem ferre traditur, ut quę naturæ ſuę proprietate fruticoſa ſit: tōderi tamē reſecariq́ꝫ præcipiūt, ita fruticoſam reddi: alioqui ſi arboreſcere patiatur aliquis, in corpulentiam & magnitudinem alimentū omne ſumptitant. Florere negant hanc aliqui, ſed floris uice quoſdam in ea uillos erūpere: Huic ſimul fructus decidit: uuę modo callus innaſcit̃, magnitudine uermis grandiuſculi, pinguis, ſinguli pediculo compactilis: iulum uocant. Dehiſcit uere ac defluit, cum folia emergunt: ſimili omnino ſorte qua cachrys in robore, abiete cęterisq́ꝫ amentiferis. Sylueſtris prorſus natura, quoniā hyemis patiētiſſima, & mōtibus magna parte prouenit: nec urbanæ fructus magnopere q̃ indomitæ præſtantior. Folium urbanę maius, ſerratumq́ꝫ ambitu, utiq; alno ſimile, tantum latius. Coryli aliæ nucem rotūdam, aliæ oblongam ferunt: candidiorem urbanæ, meliorem in aquaticis. Tranſlatu miteſcūt ſylueſtres. Cortex ſummus tenuis, pinguis, & maculis albis uarius: materies lenta: prægraciles eius uirgæ deſquamant̃, craſſiores deraſæ interpolantur. Medulla tenuis ſufflaua quæ dematur.

MORVS. CXCI.

MOro ſuccus in carne uinoſus: trini colores: candidus, mox rubēs, maturo niger. In nouiſſimis floret. Inter prima matureſcit & tranſuolat. Tingunt manus ſucco: matura eluunt, acerba pilum corijs folia eius in urina madefacta detrahunt. Minimum in hac arbore ingenia profecerunt, nec nominibus, nec inſitionibus, nec alio modo quàm pomi magnitudine. Mora differebāt Hoſtiēſia & Thuſculana Romæ. Autores Gręci morum inſerunt caſtaneæ, phago, terebintho, piris ſylueſtribus, malo, ulmo, populo quæ ſit alba, unde candida naſcantur mora. Naſcuntur & in rubis, multum differente callo, quæ maratha nominantur ab Hippocrate: quanquam corrupta fortaſſe lectio eſt: nec μάραθα ἀπὸ βάτων, ſed μόρα τὰ ἀπὸ βάτων ſcribere oportuit. E' pomo arboris mori panchreſtos ſtomatice, eadem arteriace appellata, pluribus modis fit: neq; eſt aliud oris arteriæ, uuæ ſtomachi, iucundius remedium: Hoc eſt uulnera ad cicatricem perducebant. Succus ſiccato expreſſus pomo, multū ſapori q̃q; obſoniorū confert, ab Hippocrate rhoon quādoq; dict⁹. Mora germinatione priusq̃ in folia exeāt, ſiniſtra manu decerpi iubēt. Futura poma ricinos, ſiue ut quidā legūt, cytinos Græci uocāt: ij terrā ſi nō attigere, ſanguinem ſiſtūt alligati, quacūq; parte fluat: ad hoc ſeruant̃ repoſiti. Materia utilis operibus quæ flexu cōſtēt: Ideo furculas ex ea circosq́ꝫ faciūt, ut ex caprifico q̃q;: itē nauib⁹ tornacula, ut ex fraxino, ulmo, platano: q̃q̃ è platano celeriter putreſcūt. Itē auriculas liburnicis, & teſtudines atq; firmamēta. Mora in Aegypto & Cypro ſui generis habent̃, ut mox dicemus. E' ficu Aegyptia & Cypria, ſycaminon Græci pomum ipſum uocāt, Sycamineam & ſycean, & ſycen quoq;

quoq; ipsam arborem Hippocrates: Nam Aegyptia & Cypria sycomoros & sycomorea dici ferè solent. Media Comedia sycaminon uocat & pomum & arborem: sed pomum neutro, arborem masculino genere, ut apud Iulium Pollucem notatum legitur. Hippocrates morum arborem est quando sycen & moreon quoq; dicat: ubi uidelicet radicem syces primo de fœminarum incommodis uolumine requirit, ut Galenus interpretatur. Inuenio & modon scriptũ in Hippocrate pro moro, nisi fallor, culpa librariorum.

FICVS AEGYPTIA. CXCII.

157 Ficus Aegyptia siue morus, quam ut Celsus ait & morosycon appellãt. Fructum hãc non caudice, sed ramis ferre quidã falsò tradunt: cũ ueriores sint qui utroq; nasci prodãt. Magnitudo aspectusq; pomo fici, succo tamen & sapore caprifici: sed dulcedo copiosior, sine granis interioribus, scalpendo tantum ferreis unguibus, nec aliter maturescit: quod cum factũ est, quarto die decerpitur, alio subinde atq; alio subnascente terno, ita aut etiã septeno numerosa partu per singulas æstates, multo lacte abundante. Subnascitur etiam si non scalpãtur, quater æstate, priorem impellendo fœtum, qui fit immaturus. Arbor nostrati moro similis folio, magnitudine, conspectu: materies inter paucas utilissima. Cęsa statim uiret: siccatur mersa in cilibus atque stagnis. Cum fluitare cœperit, tempestiua operibus intelligitur: ablato ita pondere ac soluta: Id probe inueteratæ signum habent: Videlicet alienus humor alium eius omnem rigando sugit. Huic similis est quę uocatur Cypria ficus in Creta: nam & ipsa trũco pomũ fert & ramis, cum in crassitudinem adoleuere. Distat à superiore, quod germina emittit sine ullis folijs, radiculæ similia, cui fruct⁹ quasi cuspidis accessu pręgrauatur. Caudex magnus, & populo albę proximus: foliũ ulmeũ. Quater germinat, quater suas ficos maturat: sed grossus in ea nunq̃ excoquit, nisi emisso in cisura lacte. Suauitas pomo fici sed interna: Similitudinẽ caprifici habẽt: Magnitudo pruni uel sorbi.

FICVS CYPRIA. CXCIII.

De ficu Cypria dictum est in Aegyptia.

FICVS. CXCIIII.

158 Fico circa Elephantinũ agrum folia non defluũt. Græci pomũ syca & palathen quandoq; uocãt, arborẽ uero sycen & sycada, quanq̃ sycada nouellam ficum ferè intelligũt, ut Iulius Pollux inquit: nam ischades aridæ fici sunt, aut carice interdũ. Inuenias apud Græcos ischadas recẽtes & ueteres quoq; dici. Comedia & iscada captũ pro sicca uideť appellasse, q̃q; & ischada Sophocles pro anchora est ubi acceperit. Fici pomũ ἡγυτήριον ab Atheniensibus uocatũ, quasi ante alias fruges inuentũ, autor est Athenæus, etiã quibusdã festis præferre pompæ solitũ in offis. Naxij ficũ ipsam melichen appellant, à quo & Liberum patrẽ melichon ceu inuentorẽ eius uocãt, ut Lacedæmonij syciten. Quidam gigãtem nomine Syceã Ioue persequente, in ficũ à tellure conuersum fabulantur: unde in Cilicia urbi nomen sit inditũ Syceæ. Sunt qui sycen, hoc est, ficũ, oxyli ex Hamadryade filiã, ut alias q̃q; arbores fuisse memorẽt. Pausanias in Attica primũ editas putari tradit, Cereris munere, in memoriã hospitij Phytalo donatas, q̃d & in monumento eius testatũ uersibus hexametris. Ficus oĩs breui ferè nec procero caudice: q̃q; amplissimæ quædam inueniũtur, uel piris ęmula magnitudine. Cortex ei lęuis, laciniosa folia, & cruciformia, hoc est, ut Theophrastus inquit, σκλοπειδῆ: nisi quis κορωνοπειδῆ magis legendũ putet: nam Hippocrates uere inquit folia sunt fico pedibus cornicis similia. Ex interiore pomi huius semine, id est, minutis in eo granis, quæ Græci κεγχραμίδας uocant, etiam caprificus nasci dicitur à Theophrasto. Germinat sub arcturum: post uer: quod tempus cõmune omnibus est, præsertim edomitis, ac pręcipue in fico, uite, Punica. Ficus in Hircania dulciores multo fertilioresq;, ut modios CCLXX. singulæ ferãt. Externæ sunt in Italia Chalcidicæ, quarum genera plura: item Lydiæ quæ sunt purpureæ, & mamillanæ similitudinem mammarum habent. Calistrutiæ parum sapore præstantiores, sed Grecorum iudicio prelatæ cæteris: has & ficus & passarias uocari Capitolin⁹ autor est in Clodio Albino, ficorum omniũ frigidissimæ. Inuenio psyctalia uocari quoddã earum genus ab algore, nisi quis malit ab Atticæ regiõis insula Psyctalia. Sed an calistrutiæ sint, quia frigidissimæ dicãtur, mihi parũ cõstat. Nonnulli sunt qui psyctalia intelligant, quæ recentes non sint quidem, nõ tamen siccatæ: Africanæ ab aliquibus præferuntur, cũctis celebratæ Carthaginis excidio: & aliæ ab Africanis Lybicæ. Habentur & Sulcæ & Topiæ quæ dicantur. Patriæ nomen obtinent etiam Alexandrinæ, post dicendę. Candicat Serina cognomine delicata. Nigra est & Rhodia & Tiburtina, præcoque. Sunt & Liuianæ, siue ut alij uocant, Liuiæ Pompeiæ, in usus annuos arefactæ solibus, aptissimæ cum mariscis: & quas harundinei folij macula uariare dicitur: harundineas ob id uocatas, à quibusdam Alfulas. Est & Herculanea, & Albicerata, & Aratia alba, pediculo minimo, latissima. Cloacius & asinastrã, atram, Paluscã, Augustam, biferã, cucurbitanam, leptolydiam, Marsicam, Numidicã, Pullam, Pompeianam adijcit in nomine. Sunt apud Grecos Atticæ, delatoribus inde nũcupatis, præsertim ægilides. Sunt & Laconicæ, item Phrygiæ, item Phibaleæ Hippocrati. Androtion leucerineon adiungit, quas nostri albiceratas uocant albas ficos ferentem. Addit & oporobasilidas, & celuron, & phormynion, & Megaricã: & alijs toxalię sunt, & ex insula Paro Aemoniæ uocatæ, nihil à Lydijs distantes, colore sanguineo. Sunt & amadei & coracei & Nicolei, & basiliæ quas & basilidas uocant. Hybernas ficos cydoneas Græci appellant. Probabantur & è Zacyntho, quod & Plauti confirmat autoritas in Mercatore: item Cimoliæ. Primo autem prouenit porphyritis, longissimo pediculo: Comitatur eam è minimis & uilissimis, appellata popularis: contrà nouissima sub hyeme maturatur chelidonia: hęc rubẽs est è nigro. Quę porrò nigra ficus est, barbachytra dicitur à Græcis. Iulius Pollux chelidonias dicendo, Atticas inquit intelligimus, quas Lacedęmone chelidonias appellabant. Sunt præterea eædem serotinæ & præcoces, biferæ, alba & nigra, cũ messe maturescentes atq; uindemia. Serotinæ à corio appellatæ duro, hoc est, ut Macrobius, duricoriæ, ex Chalcidicis trifero quarundã prouentu. Tarenti tantũ prædulces nascuntur, quas uocãt onas. Sunt & Sagũtinę reliquęq;. Quibusdã prouincijs & hibernæ ficuũ Mœsiæ: nõ natura sed ingenio. In ficorum genere caricas peculiari arbore fert Syria, & minores eius generis quæ coitana appellãt. Habenť & Caunæ, ominales M. Crasso in Parthos mouẽti. Caunię porrò sunt tam ex Carię oppidulo, unde nomen Caricis apud nos, ut cõijcio

aperte, ut multa, q̃ ex Aeolica urbe Cauno commẽdabiles. Antiochenæ uero Caricę quas & triphyllos uocant, ut inquit Strabo, ab Antiochia Phrygiæ, Mæandro apposita nomen habent: omnia hæc L. Vitellius in Italiam Tiberij principatu transtulit. Ficus unum genus pomum super folij dorsum ferentis circa Idam ostenditur, & ob id ὀπισθοκάρπιον uocatũ Idęi cognomine. Ramosa hæc neq; celsa, cubitali crassitudine, ligno ualido, cõtorto, lento, sine lacte: pars quę à terra est, lęuis enodisq;: superior comosa in orbem. Color folio & cortici liuens ac uiridis. Foliũ tiliæ per omnia, sed molle. Flos mespilaceus, & cum mespilo erumpens. Ficus rubra, magnitudine oliuæ, rotundior, sapore mespili, radice crassa, ut ficus quoq; cætera: item lenta materies, incorrupta, corde solido, neq; medullaceo siue molli. Alexandrinã hanc ibi uocant. Nascitur & in mari ficus sine folijs, parua, rubro cortice. Quędam ficum & grossos ita ferunt in Cypro, Cilicia, Hellade, ut ficum aduerso folio, grossos auerso sustineant: cum reliquæ arbores sub folio pomũ, ut protegatur, habeant. Laconicum genus uocatur, præcoces eas habens, quas Athenis προδρόμους, hoc est, pręcoquas atq; percurrentes uocant. Eiusdem feracitatis est & quę à Theophrasto leucõphalios nominata est. Idem autor & charition & aration ficũ nominat. Ficus maturas Græci colythra, ut Philemon scribit, uocant. Seleucus protericen fici genus uocari tradit, primitiuas eas ferentis. Habentũ & alia ficorũ nomina, cithrocœladiæ, picridiæ, hiladiæ, sarcelaphiæ, lapyriæ, dracontiæ, leucophiæ, melanophiæ, creneæ, mylacę, Ascalonię. Trallianæ, Rhodijs simillimæ, bringidarides, quanq̃ barbaræ tamẽ cum Atticis ferè certantes. Prosenidas, Pamphilus, Tithrasias Theopompus, generosas Plato in legibus & ficus & uites quasdam commemorat, quasi nobiles: etiãsi nobile à generoso, ut inquit Aristoteles, diuersum est: fortasse illa genera intelligens quæ dicuntur ægilides inter ficos: & racemos nicostraticos inter uuas: quæ duo Athenis maxime commẽdabantur, ut racemus hipponius in Rhodo insula. Thracesinas ad lienam probari apud Aëtium inuenio. Morbus fico peculiaris uermiculatio. Bestiolas eas uocant cerastas, stridulum animal: Item patella, sed aliter q̃ in olea, quoties uidelicet radices imbrium superuentu quasi deglabrantur. Item crados, scabies, & cocleæ: Crados intelligitur, cum marcescunt rami, quos priuatim cradas in ficu uocant. Attici ficũ ipsam cradẽ nominant. Nam & machina, quę in comœdia Bellerophontas & Perseos & deorũ imagines in aëre pręsentabat, crada appellabatur: quia species ea ficũ imitaretur arborẽ. Inter morbos est & uredo, id est, καυθμός: & tabes quæ dicatur ἔκπληξις, quasi quidam stupor, rigorq;. Frigore hic & gelu alsiosis annis contrahitur. Communis hæc & alijs, quemadmodum & radicatio sideratioq; ἀστροβολισμὸς uocata. Folliculus fici ut frumenti, à varrone gluma dicitur. Ficaria quoque grana Plinius frumenta nominat, quas nos à Græcis cenchramydas uocari diximus: Succus maturescentibus lactis: percoctis, mellis: tactus omnibus mollis: maturis, frumenta intus: lacte satiuarum, coagulatur lac: syluestrium, nequaquam: aut minus probe fructus, ut in uite alba: eò melior futurus intelligiť, quò lætius germen ante cesserit, contrà quam cæteris arboribus. Ficus sola ex omnibus arboribus non floret. Lactis inquit Macrobius, proprie ficorum dicitur. Ficus tanquam non pomum, secerni à pomis apud idoneos autores Afranij Ciceronẽq; reperias. Fico fumus acerrimus caprificoq;: item cuicunq; lacteus cremor redundat: atq; ipsa hæc tamen fluuiata detracto cortice, mox siccata, minime omnium tędio illo infestãt: quin & flammã quoq; mollissimam reddunt. Lixiuium quoq; cinerem uehementer asperum, quãquam ex amygdalis asperrimũ ignem excipere, optimas ficũ & oleam, contrariæ causæ faciũt. Ficum lenta fungosaq; materies: oleã pinguis & densa. Senescunt ficus in arbore, anusq; distillant gummi modo lachrymam, ob id Athenienses græas uocant earum folliculos, ut nostri glumas, quemadmodum prædiximus. Siccãtur, seruantur in capsis. Ebuso insula præstantissimæ amplissimæq;, mox in Marrucinis, plurimæ in Asia, Ruspinaq; Africæ urbe. Panis uicem & obsonij habent siccatæ ac recẽtes quoq;. Athletæ hoc cibo uires aluere, priusquam Pythagoras exercitator eos transferret ad carnes. Sale inueteratis & casei quoq; loco uesci excogitatum est. Decoctum inquit Paulus ficorum, pleriq; siræum appellauere: quod & defruto quoq; nomen est. Hippocrates sycion. Studiosos uocis abstinere ficu Græci iubent, Aegesianactis Alexandrini exemplo moti, quòd is tragœdiarum actor optimus euaserit, quia XVIII. annos ficu tẽperasset. Produntur & de hac arbore prouerbia: ficum post piscem, legumina post carnẽ: gallinaceos amãtibus ficum ne ferito: Assentari nescio, ficum ficũ, panem panem dico. Sacra ficus Athenis uocabatur uia quæ ducit ad Eleusinem. Erat & Ficelensis Romæ uia, quæ Nomentum ducebat, & Nomentana quoque dicebatur, ex Viminali porta: cæterum nõ à ficu, etiamsi Plautus locum innuit, sed à figlinis appellata quasi figulensis: quòd ibi foderetur figlinum, ut ad Auentinum quoque mõtem. Ficum atram infœlicem pontifices putabant: fœlicem, albam. Quæ autem fœlicia sint ligna contra'ue, Macrobius libri tertij calce docuit, acrifoliũ inter ea numerans: quod quidem quale genus sit, haud facile reddiderim: nec enim puto aquifolium posse legi, quòd aquifolium sit ilex, quam fœlicibus annumerant. Recẽtiores certè agrifolium pro faba Græca, siue quod idẽ est, pro arbore loto capiunt. Sed lotus fœlix erat arbor, ut idem Macrobius testis est. Scio peucedanũ quoque agriophyllon dici à Græcis. Inter arbores infaustas & alternus & sanguis, siue quod idem est sanguen, ab eodem autore collocantur.

CAPRIFICVS. CXCV.

Caprificus Erinos à Græcis uocata quòd in Erineo Thessaliæ oppido primum apparuerit, ut 159
Photioni placet. Longe ualidior est quàm ficus: nullis ferè uitijs obnoxia, ut etiam fico insita grossos suas tueri credatur. Interdum tamen inuadit eam scabies, frequentissima in ficu, quoties post uergilias admissi sunt imbres, utiq; parui: nam largis causa omnis eluitur: Flexilis materia. Nunq̃ maturescit in ea pomum. Additur ficetis, ut culices alimento in ea fraudati, euolãtes in ficos ferãtur, aperiantq; ora earum: atq; ita sole immisso & lacte absumpto, maturitati præparent. Eos culices ficarios Aristoteles psenas Ionica uoce appellat: etiamsi legatur corrupte pseras. Dicuntur autem psenes, quasi galbæ: nam & psenes poëtæ cum dicunt, caluos & glabros intelligunt, ut est apud poëtam Simonidem: Nos tamen galbas æsculi uermiculos uocamus, ut prædictum

ctum est. Sunt in fico & centrinæ dicti culices, fucis apum ignauia malitiaq́ similes: interimendo enim utiles & ueros culices, utiq́ ipsi commoriuntur: caprificatio à nostris hoc uocatur, à græcis erinasmos & sycasmos. Interim non arbor ipsa seritur, sed grossi ex ea pertusi, uelut serta suspenduntur ad eundem usum. Theophrastus autor est meliores quodã loco nasci fic⁹ sine ulla caprifici ope, quas anerinasta prædicari uẽdentiũ uoce scribat. Caprificus tauros quãlibet indomitos collo eorũ circundata, cicures & immobiles præstare dicitur. Habetur & ficus Indica, cuius germina per ambitum radicari tradunt, neq́ caudicem contingere: arbor magnitudine insigni (ut sub qua tres turmas equitum condi affirment: caudici crassitudo sexaginta passus. Ramoq́ umbræ bina operiũt. Folijs Amazonicæ peltæ amplitudo formaq́, ut Solinus inquit. In Hircania tã fœcunda est ficus, ut medimnos LX. singulæ ferãt: Est autem μέδιμνος modij sex Italici, utiq́ Atticus: nam Ptolemaicus maior est, ut qui sesquiplus sit Attico) sed exiguo pomo. Caprificus in Co insula, non bifera modo, sed trifera q́q́ habetur. In Gallia trãsalpina Strabo similẽ fico nasci tradit arborẽ, fructu capitulũ Corinthiacæ columnæ referens: cuius lacte mortifero sagittas suas illinant, infami aliâs temperãdi uenena, cœlo non pridẽ aboleri cœpta: eius rei nota gallijs, ut hoc forte Vergilius inrenderet, cum de Cimbro Tullio, qui fratrẽ ueneno sustulit, in senario locutus est: de q̃ inter odoramenta diximus.

GROSSI. CXCVI.

GRossulos atq́ grossos græci olynthos & erineos uocant, de quibus in fico & caprifico abundãter egimus. Sed grossi proprie olynthi sunt, hoc est primitiuæ ficus. Apud Macrobiũ grossos legas ficos esse quæ nunq̃ maturescunt. Alij sic distinguunt, ut ficus primo sit ὄλυνθος, deinde pheiex, postea sycon, postremo ischas. Frondes ficus græci priuatim uocant thuria. Nicander & papaueris folia sic appellat. Est & edulij gen⁹ thriõ, ut alibi notauim⁹.

LIXIVIA E' FICV. CXCVII.

CInerem lixiuium κονίαν Græci appellãt: de quo dictum in ficu nobis est: asperitate insignẽ ex eo ligno esse, asperiorẽ ex amygdalo.

PERSEA CXCVIII.

161 PErseã arborem Aethiopia & Aegyptus habent solæ. Persicum Aegypti Plinius appellare quodam loco maluit, hilarem intuitu, piro similẽ per omnia: semper autẽ folia habet & poma, subnascentibus alijs. Maturitas per etesias: alio tẽpore crudiuscula: decerpunt ac reponũt. Magnitudo longioris piri: amygdalæ putamine includitur, & corio: coloris herbidi nucem intus habet, ut prunum, sed minorem multo mollioreḿq́. Suauitas carni prædulcis & innocua, etiam largiorem mandentibus, concoctu & deiectu facilem, radice prægrandi. Materies longitudine, crassitudine, copia, inter cõmodissimas bonitate, firmitudine: nigritia quoq́ nihil differens à loto ea quam fabam Græcã uocamus. Simulacra ex hac & lectulos, & cibilia factitauere, nõ tam decoro ligno q̃ fideli, ut quod magna ex parte fit contortũ: proindeq́ nauale tantum esse cœpit. Hanc aliqui rubescentibus myxis fecere similem. Perseã hanc non Persicum, ut diximus, è Perside in Aegyptum translatam à regibus tradunt propter supplicia: quoniam uenenata ibi esset: q̃ eruditiores tamen constãter negant: sed à Perseo Memphi satam fatentur, & ob id Alexandrum illa coronari uictores instituisse in honorem atraui sui. Fortasse Theophrastus hanc intelligit, cum textilem Persicam in Aegypto plurimã, nemore Thebaico fuisse scribit: in quo & Aegyptia spina & olea & quercus habeantur, ut textilem à coronæ usu dixerit. Quidam pro cuci capiunt palmæ simili, cuius folijs ad nexus & textilia utantur: & Persicã textilem uocatam putant, quia Persis in magno honore fuerit. Aliam à Persea de qua Dioscorides præsenti mentione loquitur. De Persea porrò hac Columellæ uersus illi fortasse fuerint.

Quinetiam eiusdem gentis de nomine dicta,
Exiguo properant mitescere Persica malo.

Plutarchus autor grauissimus, Perseam arborem inter omnes Isidi gratissimam, & in Aegypto maxime celebrari tradit, quia fructum ferat cordi similem, folium uero linguæ.

HIBERIS. CXCIX. 162

HIberida siue Hiberiada & Hiberiden herbã, comperit Seruilius Democrates, assignato etiam inuentioni eius senario. Nascitur maxime circa uetera monumenta parietinasq́, & inculta itinerum: semine ram paruo, ut aspici uix possit. Radici odor nasturtij, de quo cardamina & cardamantice, & Apollonio cardame & Hiberitis appellata est. Vsus æstate melior, & recenti tantum: Tunditur difficulter. Galenus Hiberida eandẽ esse cum lepidio uocata, conijcit. Carmen quoq́ Democratis ipsius prætexuit, ex eius libro qui Clinicus inscribitur. Multa de hac Archigenes in epistola ad Aristonẽ: eamq́ lepidion & agriocardamõ, id est syluestre nasturtiũ uocauit. Vidimus hanc Venetijs specie qua describitur à Dioscoride ac Plinio. Illud adijcimus: folia ei pusilla esse, qualia nasturtio: Semen quoq́ in siliquis admodum pusillis, tam exiguum, ut cernere nõ liceat. Flos item pusillus & lactei candoris. Differt Hesperis ab Hiberide. Nomen uero Hesperis inuenit, non ab Hiberia, sed ab re, quoniã ut Theophrastus inquit, nocte plus oleat q̃ interdiu: contrà q̃ herbarũ plurimæ.

HALICACABVS. CC.

DE halicacabo una strychni, hoc est solani specie, quarto uolumine disseritur: ibi quæ hic in Dioscoride legũtur, repetita sunt ad uerbum ferè: quanquàm libro quarto pro secunda solani specie, primo pro tertia uideẽ accepisse: nec halicacabũ ibi hanc appellat, sed quod uerius est, hypnoticon. halicacab⁹ ẽm uera est, quæ IIII. uolumine describit.

COROLLARII LIBRI PRIMI FINIS.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI, ET AQVILEIENSIS PATRIARCHAE, in Secundum Corollarij librum, PRAEFATIO.

ACTENVS ODORES, OLEI GENERA, VNGVENTA, ARBOres, earum ſuccos, lachrymas, & fructus perſecuti ſumus: atq; id quanquam operoſum ac perdifficile fuit, afferebat tamen mihi uoluptatis non parum, naturam uireſq; eius, ac per ſingula quæque ſolertiam æſtimanti: nec certe alia commentatio certior, uitæq; hominum, cui nos omnia debemus, utilior. Qua in re ueterum induſtriæ ac diligentiæ perſæpe recordatio ſubeat, quibus intentatum nihil, nihil inexpertum fuerit: atq; adeò ut multis prodeſſent, occultatum nihil uoluere. Tanto grauiore ſeculi præſentis infamia, qui alijs elaborata abſcondere, ac penitus obruere contendimus: quantum inſultaturi noſtris, ubi alienis bonis publicam ſalutem inuidemus? Qui uero hoc ingenio tam prauo ſunt, uti pauca quædam, quæ uix ipſi norint, recondant, & alienis inuentis doleant, inſcitiam planè ſuam produnt: & quam autoritatem ſcientiæ ſibi uendicant, dum alios docere faſtidiunt, amittunt. Pudet me ſanè atq; iterum pudet, tantum ab excogitandis nouis, atq; ab adiuuanda uita mores noſtros abeſſe, ut hoc uel præcipuo ſtudio pleriq; flagrent, ueterum aut recentium benefacta perdendi: cum maiorum noſtrorum religioſiſſima autoritate admoneri deberent, multos etiam de medio cribus inuentis deorum numero adſcribentium. Sed & multorum laus ac gloria, qui noſtra tempeſtate floruere, deterrere præpoſtera hæc ingenia poterant, qui uigilando, quærendo, laborando omnia in medium protulere. Cæterum hactenus, ne inſectatio hæc eſſe uideatur: Nunc ipſam etiam naturã haud ſanè hac parte minorẽ ſpectabimus. Quantum enim illa mari polleat, quantũ rurſus terra, dum mella, lac, pinguia, fruges, olera, atq; inter hæc etiam quæ acria cenſeantur, gignit, non ſine admiratione leges, & quando hactenus hanc partem Græci prope ſibi uendicant, habeant per me & noſtri homines, quæ Latina à nobis facta non admodum fortaſſe negligant.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI ET AQVILEIENSIS PATRIARCHAE, COROLLARII LIBER II.

ERINACEVS MARINVS. CCI.

170
RINACEVS MARInus, quem Græci ἐχῖνον θαλάσσιον appellãt, alius piſcis eſt ab eo, qui ἐχενηίς, hoc eſt remora ſiue remeligo dicitur, adhęrẽs nauibus, & medio mari curſus earũ impediens, palmari craſſitudine, pedali, ſemipedali' ue amplitudine, magnę limaci ſimilis, odynolyõ appellatus à quibuſdã, quia partus grauidis adalligatus, reſoluat inueteratus ſale. Alij & muricis genus quoddam hoc nomine potẽtiaq; accipiũt: at echino id eſt erinaceo ſpinæ pro pedibus ſunt, quibus uoluitur in orbẽ, nec aliter ingreditur: itaq; detritis ſæpe aculeis inueniuntur. Ex hoc genere appellamus echinometras, & Iulius Pollux metras, quibus ſpinæ longiſſimæ calicesq; minimi: neq; omnibus idem color uitreus. Circa Toronẽ candidi capiũtur, ſpina parua. Oua omnium amara, quina numero, nec niſi per hyemẽ atq; plenilunijs. Ora in medio corpore in terram uerſa. Tradunt ſæuitiam maris præſagire eos, quoties correptis operiuntur lapillis. Echinos aliqui & patangas nominant: Sed Ariſtoteles tria eius genera dinumerat: ouarios, qui & mandantur: patangas, & bryſſos. Haberi & fluuiatiles echinos Paulus Aegineta prodidit.

ERINACEVS TERRESTRIS CCII.

171 ERinaceus terreſtris, id eſt ἐχῖνος χερσαῖος, & ἀκανθίων θηρίον, uallatus eſt aculeis extra quam ore pedibusq;, ac parte inferiore, quam rara tantum, & innocua lanugo operit: ubi uenantem ſenſere, conuoluuntur in pilã, ne quid apprehendi poſſit præter aculeos. In deſperatione urinã reddunt tabificã, ſpinis, & tergori, propter quod petuntur: ideoq; artis eſt uenari eos exinanito prius lotio: capti aquæ calidæ aſperſu reſoluuntur, & ſuſpenſi, poſteriorum pedum altero, enecantur inedia. Hac cute ueſtes expoliuntur. Cibos ſibi præparat in tẽpus: etenim uolutatus ſupra poma iacentia ſpinis affixa, unum non amplius tenens, portat in cauas arbores. Idem mutatiões aquilonis in auſtrum prænuntiat, condens ſe cubili. Echinus Græcis uas æreum ſignificat, in quod teſtimonia coniecta ſignabãtur. Sed & fœni partem, & ollæ genus? item muliebris ornamẽti non diſſimile omnino brachialibus, & armillis. Pollux autor. Dicuntur & in caſtaneis echini: eos tamen Latine qui erinaceos uocarit, non inuenio.

HIPPOCAMPVS. CCIII.

PVRPVRAE. CCIIII.

PVrpuræ à Grecis πορφύραι nuncupanẽ: hinc ipſas 172 quoq; ueſtes purpuras uocamus: autor eſt Theopompus tanti quondã pretij fuiſſe, ut æquali argento penderentur. Nemo ignorat oſtreorum quoddam genus eſſe purpurã: idq; ſanies eius quæ teſtis detractis colligeretur, oſtrũ, ut Vitruuius inquit, appellata eſt. Oſtrea porrò, inquit Galenus, penultima correpta & producta differunt: producta genus eſt Ariſtoteli ad omnia teſtacea, ut per diphthongum ſcribantur, ὄστρεα uidelicet: correpta uero, ſpecies eſt

eius una, quibus respondere apud nos quidam uolunt concham per χ, & concam per c: sed autores ipsi sunt, nec præter ipsos alius. Athenæus ueteres per ει diphthongum proferre solitos affirmat, nec aliter locutos Cratinũ, & Archilochum: Platonem correpta: sed placet Galeni ex Aristotelis autoritate distinctio. Porphyrides ex auium sunt genere, à porphyrionibus diuersæ: sicut ab utroq; lathiporphyrides siue adiporphyrides, & latiporphyræ. Illud obiter notauerim, porphyriones à nobis uisos esse in agro Patauino, allatos ex Hispania, quos ibi telamones uocant: siue quia statuæ uiriles, quibus mutili & coronæ sustinentur ita nominantur: siue quasi thalamorum & pudicitiæ custodes. Etenim scribit Athenęus uolucrẽ hãc sensum adulterij habere, ac significare id patrifamiliâs, in cuius domo alitur: non uoce quidem aut omnino aliter, q̃ suspendio: nisi quis telamones quasi nutriculas esse dictos putet: ita enim Græci altrices uocant. Porphyrioni similis est tetrax appellatus, ut Athenæo placet, gallos gallinaceos uincens magnitudine: uox grauis. Caro si mãdatur, strutionis sapore. Pendent ei ex auribus utrinq; cartilagines atq; cristæ, ut in gallo gallinaceo. Epicharmus & Alexãder certe Myndius, qui aues scripsit, pusillam uolucrem hoc nomine intelligunt: Tetrax inquit auicula est à uoce dicta, quam oua pariens emittit. Plumis color macularum sorde uarius perpetuisq; lineis: magnitudine spermologi eius, quam nos spicilegam siue frugilegam uocare possumus: quanquã frugilega nomen generis est, ita uictum quærentis apud Aristotelem. Rura ipsum passerculum uocãt spicilegã, detrita modo priore syllaba. Ab eodem autore scolopax attagenis colore tradit̃, gallinaceo generi persimilis, quã Theodorus gallinaginẽ, uernaculã uocem secutus (ita enim uulgo nominat̃) interpretatus est.

BVCCINA. CCV.

Buccina à Græcis κήρυκες dicuntur. Muricum nomen generalius esse uideo q̃ buccini, utpote quod & purpuram quoq; comprehendat. Illud notare libet, cerycas à nostris uerbum ex uerbo, buccina cõuersos esse, q; κήρυξ idem sit quod præco: quanq̃ & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse uideãtur: quod Græci κηριάζειν dicunt. Muricum generis sunt inquit Plinius, & quæ uocant Græci colycia, alij corycia, turbinata æque sed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Athenæus hæc non muricum sed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia κωρυκοὺς dici, Athenis κρύους, in cætera Græcia tracheas hoc est asperas uocari prodit, quod & Plinius ferè secutus aliubi uidetur.

IONIA. CCVI.

Ionia sunt qui florem esse credant eum, quẽ purpuræ, ut Aristoteles scribit, habent, & buccina, & quià Democrito ἄνθος πορφύριος dicatur. Alia nigrum, aliaquod rarius est, rubentem, medium inter papauerculum & ceruiculam, ut Athenæus testatur. Est autem papauerculum in buccino pars eius ima esculentaq;: quanq̃ omnis callus pinnæ & conchylij interior papauer quoq; dicitur, ut idem autor scriptum reliquit. Est & in polypo qui & polyps dicitur, & anosteos suum papauer: ea pars uidelicet, quæ supra uentrem eius folliculi specie conspicitur, liquore plenus, non atro ut in sepia, sed rubente. Ego in Dioscoride non ionia, sed cionia, hoc est uerbum è uerbo columellã lego: ita scriptum in exẽplaribus aliquot inuenias. Est & uasculi genus cionion siue cion, quo nomine in hodiernum usq; diem utuntur cauponæ: hoc columnas à nostris ex interpretatione Grçca uocitatum putes: unde apud iuris peritos columnariũ: quanq̃ non columnarium, sed columbarium fortasse pronuntiandum sit: instrumenti genus ita nominatur Vitruuio, ad aquam hauriẽdam per tympana, etiamsi à colluuie colluuiarium sunt qui legant: In q̃ illud mihi occurrit, columbarium non à columbis, sed à Græco uerbo quasi colymbarium uenisse: quãdo Græci κολυμβᾶν & colymbistas uocant, quod nos urinare, & urinatores dicimus. Vrinatoriũ ergo uas quo uidelicet aut uinum promitur, aut aqua, columbariũ à ueteribus dictũ existimare possumus: alioqui & columbæ ab hoc ipso uerbi Græci significatu appellantur. Quid si columnarium apud iurisperitos pro mensa lapidea, quæ cartibum & cartibulũ quoq; dicebatur, accipias? de qua M. Varro: Altera inquit uinaria mensa erat lapidea, quadrata, oblonga una columella uocabatur cartibulum, in qua uasa poneten tur ænea.

MITVLI CCVII.

Mituli Græci myas & myacas appellãt. Hippocrates scaphidas. In harenosis sponte naturæ proueniunt. Quidã prius his genus faciunt eorũ, qui propriè myes dicãtur: quorũ proprietas sit congregari muricũ modo, & uiuere in algosis: ij mutuo attritu lentorẽ cuiusdã ceræ melicerã uocatum saliuant. Gratissimi autumno sunt, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari: ob id in Aegypto cõmendatissimi: Procedente hyeme amaritudinem coloremq; rubrum contrahunt. Degenerãt, ut Athenæus & Plinius testãtur, in duas species, in myias id est muscas, & mitulos. Mituli salem uirusq; recipiunt: muscæ, siue ut in exemplaribus quibusdã Plinianis legitur, myiscæ, differunt rotunditate, minores aliquanto atq; hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Laudãtur apud Græcos Ephesii. Est & piscis musce Ponto, commendatus ab Athenæo. Plautus in Rudente nominat quidẽ musculos: Captamus inquit echinos, lapadas, ostreas, balanos, urticã marinam, musculos. De mitulis intelligat, an de pisce mure, iudicent legẽtes. In Aristotele mystocetus piscis à Theodoro musculus conuertitur. 173

TELLINAE. CCVIII.

Qui tellinas interpretantur in Martiali poëta mitulos, improprie locutos arbitror: cum aliud genus esse mitulos, aliud tellinas Dioscoridis autoritate constet. Athenæus certe mitulos à Romanis uocari eas uidetur existimasse. Sunt qui tellinas, & ctenia id est pectunculos idem esse iudicent, à celeritate crescendi nominatas, ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, hoc est ocyssime perficiuntur, quod Aristoteles tam pectũculis q̃ purpuris tribuit commune: anno enim magnitudinẽ totã implent. Plinius certe medicinas quæ hic de tellinis redduntur, ad uerbum ferè pectunculis ascripsit. Tellinas ad Canopũ in Aegypto frequentes esse narrãt, quarũ tenuiores exiliores q; basilicas, hoc est regias appellant: his dulciores esse fluuiatiles è Nilo. Romæ circunferuntur pusillę quędã conchulę, quas qui uendũt, tellinas prędicãt. Hę uulgaribus conchis minores & lęuiores sunt, & candidę, nec striatę: quas Veneti piscatores à cappa ris similitudine, capparoculas appellant.

CHA-

CHAMAE CCIX.

Chamæ à Græcis χῆμαι, species sunt concharũ. Aliud in mari uidet piscis esse genus chamæ, quas hiatulas quidã interpretãtur, habentes uuluã, sicut & qui erythini hoc est rubelliones dicũtur: nisi si quis ita distinguendum putet, quod & Aristotelis præ se ferũt codices, ut chamę hiatulæ interpretentur: chamas autẽ concharũ speciem agnoscas. Chamarũ duo redduntur genera, tracheæ hoc est asperæ, mali succi: quas & ostrea cognominãt, & in Macedonia corycos, & Athenis crios, ut in murice diximus: alterũ lẽues multo meliores, & crassiores, ob id & pelorides & pelorinæ à quibusdã & basilicæ uocãtur, & ab Helio Sparriano liostrea, etiãsi lithostrea mendosè legeretur. Esset hic de cõchis, siue quod idẽ est, ostreis & conchylijs tractãdi locus, sed copia deterreor. Sufficiat primatum gulæ huic generi datũ esse, adagio inde nato: Cõchylia uiduarũ cupediæ, ut est apud Sophronẽ mimographũ, & Phaleræum Demetriũ. Nec illud prætermisero, conchæ genus, ex qua margaritæ uniones quẽ uellãtur, berberion & berberi ab incolis uocatum esse, pinnæ aut pectunculi effigie: nisi quòd nec auriculas habet ut pectũculus, nec operculũ exterius sculpturis ullis asperum, sed lẽue: Coloris quoque nomen in conchyliũ, & chliaroconchylium, & concha Aegyptia, paralios cognomine, quã & pinnã uocat Democritus. Idem chrysocõchylium fieri docet, sed fictitium & metallicum, sicut & chrysocoralliũ, quod itẽ & gemmæ est nomen.

VNGVIS ODORATVS. CCX.

174 Onyx Græce dicitur, quod nos unguem odoratum uocamus: ostraciũ nonnulli appellant siue ostracõ. Galenus poma hoc est cauum, siue quód idem est, operculũ, etiã in purpuris. Onycem uero Paulus testã uocari dicit conchylij duntaxat Indici, quod & cõdylion appellat. Condylos certe ostrei genus est eidẽ Paulo, ut alios prætereã. Vngues uocãtur & quos solenas Græci dicũt, eos denique donacas & aulos, Theodorus modo ungues, modo digitos appellat, in utroque Pliniũ secutus: hinc & piscatores ostrearum solinistæ nominabãtur, ut Athenæo placuit. Et ampulla unguenti onyx quãdoque dicitur Porphyrio grammatico.

COCHLEAE TERRESTRES. CCXI.

175 Ochleã & limacẽ Græci cochlian & cochlion appellant: nam cochlos & cochlax marinos calculos significat. Est & cochlos apud Aristotelem animal testaceum, & aliud quàm limaces, à Theodoro dictũ umbilicus: hoc & cochlian est ubi Aristoteles appellet: sicut limacẽ quoque cochlon. Nobilitas precipua solitanis, à patria itẽ Balearicis, quas in speluncis nascentes, cauaticas nominant. Africanis duplex genus, nudarũ tectarũque, quibus magna fœcunditas: sicut Illyricis amplitudo: nam Siculæ commẽdantur quandiu paruæ sunt: quia magnitudo duras facit, auferts que succum. Laudãtur & Capreaũ insulis. Præterea sunt quæ albæ siue albulæ dicuntur in Reatino agro, item que ceratæ latæ que, multifariã nascentes: itẽ minutæ. Iam aliæ in usu sunt, aliæ cibis dãnatę. Cochlearũ uiuaria nepotibus priscis fuere, sapa & farre alijs que rebus alendo eas, tanto successu, ut singularũ calix quadrantes LXXX. caperet. In Aegypti Nilo grandissimæ feruntur, uocales, ululantiũ expressa similitudine. Saliua cochlearũ quæ punctis à cu uel stilo carnibus manat, à græcis, ut Galenus inquit μύξα dicit, hoc est mucosus lẽtor siue mucor, mucus'ue. Limacẽ Teucer ad exemplũ quæstionis ludicræ ita finit: Animal sine pedib9, sine spinis, sine ossibus, crustatum, oculos nunc exerẽs, nunc retrahens. Cicero terrigenã, herbigradã, domiportã, sanguinecassam. Inuenio limacis genus cocaliã ab Aristotele uocari, & aliud abrotonẽ: quanquàm sunt qui locustam putent: Item qui apem: alij qui piratã in eo uocabulo intelligant. Strabo cochleas predicat Linusias, ab agro cui nomen Lino est iuxta Pityuntem, medio inter Pariana coloniam & Priapum spatio.

CANCRI. CCXII.

Ancer Gręce κάρκινος: mirabile cõtra morsum canis rabidi remediũ, præsertim ut Aeschrion parabat, qui popularis & præceptor Galeno fuit: urens eos æstate in parella uiuos sub canis ortũ, cum sol in Leonẽ transisset, non nisi XVIII. Luna. Pelops medicus idem que Galeni doctor, qui rerũ omniũ causas & effecta scire profitebatur, hanc cãcrorum uim in canis morsu, qualitati corporis ac materiæ, non proprietati naturæ tribuebat: Nec ferè quisquã est, qui eum sequatur. 176

SCORPIVS TERRESTRIS CCXIII.

Scorpionum duo summa genera ferè tradũtur, terrestres & marini: sed Pausanias uidisse prodit & uolucres pinnatos que, ut locustæ sunt, è Phrygia in Ioniam translatos.

SCORPIVS MARINVS. CCXIIII.

Scorpionum alij pelagij sunt, atque alto mari capiuntur: alij palustres, ac cœnosi potius: præferũtur sapore pelagij, quos & ruffos colore prædicant, cum alteri sint subatri. Aristoteles & scorpidas nominat: nec constat pro diuerso an pro eodem genere acceperit. Scorpiæna certe, ut Athenæo placet, euidenter à scorpione differt. 177

DRACO MARINVS. CCXV.

Diectum est huic dracõum generi marinũ, ut à terrestribus Aethiopiæ distinguerent: qui ut inquit Aëtius, nõ ueneno sed dẽribus, quos similes aprugnis habent, opprimunt: colore enim uno, sed alij ruffo, alij cinereo, alij nigro: preterea iubarum umbra tecti, prominentibus è mento barbulis, ore uasto, lingua præpeti.

SCOLOPENDRA MARINA. CCXVI.

Scolopendra marina dicitur, quoniã & terrestris sit, ut post liquebit. Dioscorides ophioctenam quoque nominat: aut scolopendrã, aut uermem scolopendræ similẽ accipiens, libro huius operis extremo: Emorsus inquit à scolopendra, siue ophioctena, locus ambitu colliuescit.

TORPEDO. CCXVII.

Torpedo à græcis dicta narce, nomen utraque lingua ex argumento inuenit, quod etiã è longinquo, aut si hasta uirga'ue attingatur, quamuis prælualidos lacertos torpescere, quamlibet ueloces ad cursum pedes alligari faciat. Est & turpæna piscis maritimus, à quo cerati quoddam genus ad duritias emolliẽdas appellatũ est à medicis, ut est ap. d' Paulũ. 178

VIPERA. CCXVIII.

Vipera echis & echidne à Græcis uocata: sed prior mas, sequẽs fœmina est: hęc colore suffla uo, multis maculata capillamentis ceruicẽ: magnitudine cubitali, aliquãdo etiã palmorum ternûm utique si nõ sit Indica, quippe quã cubitorũ nouẽ & dodrãtis à se uisam Nearchus & Strabo prædicãt. Cauda

Cauda uiperæ non paulatim gracilescente, sed uniuersim, & protinus aspera & sine carne: oculi subrubent, caput latiusculũ, ceruix angustior. Aluus prominula, meatus ad extrema caudæ: incessus quieti proximus: dẽtes canini quatuor. Contrà mari angustius caput, ceruix crassior, corpus uniuersum tenuius & procerius: meat superiore uentris parte festinãtius: dentes canini duo, totidemq; uulnera. Horis septem, summũ die tertia conficiunt uiperæ. Sunt qui dipsadas à uipera non distinguant: nisi ꝙ dipsades salsa loca incolunt, unde fiat ut caro earũ salsa quoq; sentiatur, alienãq; sint medicinę, uehementissimam sitim afferens utentibus, & inde nomen: quales in Africa plurimæ nascãtur: Nullæ in Italia propter cœli soliq; mollitiem. Hoc se Galenus Romæ ab ijs qui serpentes uenantur, Marsiq; dicuntur, accepisse scribit, nec tamen omnino credere. Cubitales esse perhibentur, crassitudine, in gracilitatem se minuente, nigris & ruffentibus interpunctę maculis, angustiore q̃ uiperarum capite. Dioscorides etiam presteras uocari eas uoluit. Solinus distinguit: Percussus inquit distenditur, & corpulentia enormi dissilit. De uipera, ut constat, theriaci pastilli fiunt: qui quemadmodũ conficiantur, alio loco indicabimus. Viperam Italia modo aut non habet, aut non agnoscit: quanquam sunt qui Marsos angues, ut inquit Eustathius, & ut uulgus ipsum modo uocat, marasos, pro uiperis accipiãt: ita passim uocãtibus Hispanijs: ex quibus qui sunt minus atri, aspides ruribus dicuntur. Aspidum uero tria genera: Chelidonię ab hirundinum colore, iuxta ripas amniũ, sed Nili præcipue uersantur, paulò cubitalibus maiores: Secundum genus chersææ, hoc est terrestre, subuiridi ferè aut cineris colore, cubitorũ quinûm. Maiores ijs sunt ptyades quibus idẽ color, sed & auro q̃q; proximus. Intra horas omnes conficiũt: celerius, chelidoniæ: tardius, ptyades: mas binos ictus, fœmina quaternos relinquit. Ptyadem fuisse, quam Cleopatra sibi admouit, Galenus autor. Hæc ceruicem exporrigens, metitur ex interuallo, quem feriat. Solinus Hypnalem dicit appellari, necãtem somno, qua uitam sibi Cleopatra inuiderit. Aspidas in Aegypto Nicander: sunt qui ferunt alias dodrantales, quæ citius interimant: alias etiam passum iustum longas.

SENECTA SERPENTIS. CCXIX.

180 SEnectus anguina, Græce γῆρας ὄφεως, à Catone pellis anguina dicitur, coriũ anguis à Palladio, leberis ab Hippocrate. Inuitat me serpentiũ natura, ut pręter supradictas de generibus earum reliquis, quatenus ad Dioscoridis extremum uolumen attinet, breuissime attingã. Hæmorrhus & hæmorrhois, à sanguinis effectu nominantur, qui toto corpore percussis effluit: ille mas, hæc fœmina est. Vtriq; colos arenaceus: magnitudo palmorũ trium, crassitudine paulatim in tenuitatẽ descendente. Incessu tardo & directo serpunt, ruffis ut quidã scribũt pedibus. Maculæ per totas multæ, partim atræ, partim cãdidæ, squamis asperæ: ob id ingredientes strepitu sese produnt. Fœmina in aluum iacet serpendo, meatũq; uersus caudã inferiore situ continet: mas autẽ uersus aluum habet, ceruicemq; serpẽdo porrigit. Fœmina perniciosior, ut ex cuius ictu dentes, gingiuæ, unguesq; decidant. Colore sabuli uisuntur & ammodytæ, maxillis uiperæ latioribus, cui & similis est, nisi ꝙ uiperæ color suffuluus: hos & cenchrias nominat Aëtius, cubitales eos describens, nigris maculis, cauda superiore parte scissa & prædura: unde nomen inquit cenchriæ, ut cerchriam potius q̃ cenchriã putẽ legendum: nam cenchrites, siue cenchrinus, siue cancros, aliud serpentis genus est, quod & acontion, & acontitem, & acontiã aspidem, hoc est iaculum uocant aliqui, ut idem uoluit Aëtius, longitudine cubitorum binûm, in exilitatem fastigiata, uiride præsertim sub aluum, ut milio (cum recens eius seges est) uideatur persimile, robustum: Præterea se iaculi specie proripiens infestumq; saltui. Erasistratus epar, colon, uesicã, affici eorum scribit quos cenchrinus perimerit. Arenæ colore, & cerastæ magnitudo cubiti unius, summumq; duorum: squarrosa cauda, binis in capite corniculis, siue quadragenis, ut Solino placuit; squamis uero in uersum quendam sub aluo conditis, eò fieri ut crepitum sibilo non dissimilem serpendo edant. Incessu obliquo: nono die interficit. Dryini à quercubus dicuntur, ꝙ in radicibus earum, ut Galenus inquit, uiuant in Hellesponto copiosi, odore tetro, qui & eos prodit, si quis aggrediatur, eos perimere: olfactu multantur: nec alterius rei odorem præterea sentire perhibent. Qui uero supergreditur imprudens, crura tumescere, cutem pedibus abscedere, manus quoq; ipsas curantium eodem modo periclitari: amplitudo bicubitalis, præpingue corpus, munitum loricatumq; squamis durissimis, in quibus aëripennes muscæ latitant, quæ ipsum animal conficiunt. Amphisbæna similis est scytalę, tereti & æquali corpore, uti ne caput utra parte sit, cognosci possit. Amphisbæna etiam biceps est, ut inquit Galenus, & utraq; parte ingreditur, unde nomen. Cæterum nec amphisbæna, ut Aëtius existimat, interficit, nec scytale, præterquàm chalcidica, eandem afferens quã uiperæ perniciem. Scytale tanta uarietate fulget tergoris, ut notarum gratia moretur obuios. Prima ponit exuuias. Hydros siue natrix primum in terra uiuit, & chersydros appellatur: deinde in aqua: similis est aspidi pusillæ, præterquam ceruicem latam non habet, ut aspides. Nominatur ab Aëtio & parous, in Syria proueniens, modo æris colore, modo nigricãs. Item spathiuros apud Chalcidem, ex crassitudine in exilitatem procumbens, lato capite: sed neutrum genus inferre mortẽ. Ab eodem autore pelias & elaps produnt, sed quia noti sunt, descriptione inquit non indigent. Elaps & à Solino dicitur: fit & chamędraconum mentio, sed omnium sine dubio pestilentissimum est animal, quod à triplici frontis apice quasi alba mitrula & plane regio insigni, basiliscus appellatur, palmorum ternûm longitudine, suffiauus, exacuto capite, cuius uel sibilum animantes nullæ perferunt, pręter mustelam, à qua uincitur: auditus conspectusq; momento perimit. Quicquid morsu eius occiditur, ipsum etiam extinctum iacentemq;, nullũ attingit animal. Vulnus ab eo factum, ut inquit Erasistratus, aureo colore obducitur. Ex ijs quas dixi pestibus alias esse surdas, alias haberi cęcas, quę propterea typhlini hoc est cęcilię uocãtur. Prouidentia naturę factum esse dicerẽ, nisi facile responderi posset ab imperitis, melius consulturam fuisse omnino, non peperisse, quàm si captas oculis & auribus, peperisset. Ita est: leges naturę dicimus eadem facilita- 181
te qua contemnimus: atq; utinã accusare mala satis esset: odimus & bona. Vsu certe cõperi haud temere alios naturę taxatores esse, q̃ qbus uitia ipsa placẽt, impu-

impunitatem conquestione redimentibus. Sed hæc alterius curæ sunt: Illud obiter admonendi sunt lectores, ea quæ de serpentibus à neotericis dicuntur, præsertimq; Arabibus, & eorum principe, (ita enim modo scholæ uocant, & Galeno quoq; præferunt, si dijs placet) usq; adeo negligenter & sordide mandata esse literis, ita mendacijs haberi plena, ut non dico infantissimi, sed plane omni rerũ usu uacui fuisse uideantur.

LEPVS MARINVS. CCXX.

Lepus marinus, Græce λαγωὸς θαλάσσιος animal pusillum, odore tetro, inter lolligines ferè uersatur, quibus & similis esse dicitur. Venenum id est alijs cibo, alijs potu, alijs contuitu: Siquidem grauidæ si fœminã ex eo genere aspexerint, cõfestim nausea & redundatione stomachi uitiũ fatentur, ac deinde abortũ faciunt. Remedio esse marẽ tradunt induratum sale, ut in brachialibus eum habeat. Eadẽ pestis in alto uel tactu solo nocet. Vescitur eo unum tantũ animal, ut non intereat, mulus piscis, & tenere scit: inde ingratior uiliorq; fit. Homines quibus in pastu fuerit, piscem olent, moriunturq; totidem diebus quot lepus uixerit: omnino incerti temporis ueneficium id affirmant. In India uiuentem capi negãt, inuicemq; illi hominẽ pro ueneno esse, ac digito quoq; in mari tactum emori: esse autẽ ampliorẽ multò, quemadmodũ reliqua orbis eius animalia.

LEPVS TERRESTRIS CCXXI.

Lepus terrestris, Græce λαγώς, & λαγωὸς χερσαῖος, & à stupore atq; metu πτώξ, & ab dormiendi habitu δερκύλλος Nicandro: lagides quoq; Strabo eos uocauit: dictus, ut Varro putat, non quasi leuipes, sed q Aeoles Bœotij leporẽ uocarẽt ita. Genus leporũ triplex, Italicum, Gallicum siue alpinũ, qui toti sunt candidi: niuẽ esitant algoribus, qua liquescente rutilescunt, raroq; Romã perferuntur. Adapis nomine Hispanũ, quos ut Polybius est autor, appellamus cuniculos: quorũ fœtus uentre exectos, aut ab uberibus ablatos, gratissimo cibo laurices appellãt. Strabo leberidas à quibusdã appellari tradit ipsos cuniculos, q ab effectu lepores γεωρυχίαι hoc est fossores ab ipso cognominãtur. Aristoteles & Iulius Pollux leporẽ etiã dasypoden uocari tradunt. Alij distinguunt dasypoden à lepore. Inuenio & chelidoniam cognominatũ, genus quoddã leporis à Diphilo. Sũt qui Pliniũ accusent q leporẽ aliũ à dasypode uideat habuisse: nec intelligunt, genus quidẽ unũ ambobus esse, sed discriminis tamen aliquid inter eos notari posse: Nam illud q à Plinio dictũ uidetur, esse lepori coagulũ inutile, dasypodi præcipuũ, lectionem arbitror corruptã, ut in annotatiõibus libri undecimi docuimus. Nec illud tamen inficias eundũ est, confundi sæpe nomina, ut & leporẽ pro dasypode, & cõtrà pro lepore dasypodẽ lepores appellasse uideã. Dioscorides certe leporẽ, nec aliter uocare solet opere toto. Apud nos certe lepores montani differunt à campestribus, in Tridentinis & Vicentinis alpibus frequẽtes, nigritia, magnitudine, ferocia, densiore pilo à cæteris distincti. De lepore prouerbium dictũ est, λαγὼς ὢν, κρεῶν ἐπιθυμεῖς, hoc est: lepus es, & pulpamentũ quæris: usurpatum à Terentio.

PASTINACA PISCIS. CCXXII.

181 Pastinaca piscis, græce τρυγών, turturis appellatione dicitur. Hæc quæ momorderit, si figatur in arbore, querna maxime, liberari qui sit percussus, arborem siccescere autores sunt, ut meminit Aetius. Pastinaca dicitur & insecti genus, quod ab Aristotele staphlinus appellatur, uerticilli magnitudine.

SEPIAE. CCXXIII.

Sepias Græci σηπίας uocant, & lolligines τευθίδας, de quibus Matro Græcus poëta cecinit: Solos piscium cognoscere, quid atrũ, quid albũ sit. Differunt lolligines à sepijs toto genere, quanq; & amicitia & similitudine conueniunt. Est & teuthos magnitudine insignis, qua sola ferè differt à teuthide, ut teuthos lolligo, teuthis lolliguncula dici iure possit. Atramentum lolligini suppallidum, nigrũ sepiæ. Inuenio & libi genus teuthida hoc est lolligunculã à græcis uocatũ. Thebani ridentur à comicis, qui sepiam opitolicam, gallum gallinaceum orthalicõ, ficus tyca, harundines cotiladas nominent.

MVLVS PISCIS. CCXXIIII.

Mulum, Græci τρίγλαν γενειάδα hoc est barbatũ 182
uocant: dictum ita, quoniã ter anno pariat. Præfertur ex Ionia. Est ab hoc diuersus qui trigolas appellatur, itẽ qui myllos, de quo inter salsamenta in omotaricho disserui. Mulum piscẽ Proserpinæ, item Dianæ sacrum fecere Græci, ut cithaton Apollini, Mercurio bocas, Libero patri cittulũ, apud Veneri, Neptuno pompilum.

HIPPOPOTAMVS. CCXXV.

Equum fluuiatilẽ ἱπποπόταμον Græci appellant. Sanguine utuntur pictores. Geminus, ut crocodilo uictus: super Saiticã præfecturã in Aegypto plurimus, in India quoq; ut Onesicritus est autor, amne Indo. Celebratur inuentione sanguinis trahendi.

FIBER. CCXXVI.

Fiber quẽ græci κάστορα uocant, ab extrema ho- 183
ra, ut Varroni placet, uocatus, quoniã dextra & sinistra fluminis maxime uideri soleat: & antiqui fibrum, inquit, dicebant extremũ: unde sagis fibriæ, & fibræ in auribus & iecore. Differt à lutra fiber sola cauda, cætero pilus utriq;, pluma mollior. Dicta uero lutra est, q se in aquis lutet: ob id græci eam ἔνυδρον uidentur appellasse Theodoro, qui tamẽ lutrin non lutrã conuertit. Plinius enhydrinda serpentis nomen esse maluit, ut aquatilis colubri. Varro quoq; non lutrã à luendo, sed lytrã tradit, quoniã succidat dissoluatq; in ripis arborũ radices. Cæterũ testes lutræ comitialibus prodesse docent experimenta, ut appareat cum fibro communẽ lutræ proprietatẽ esse. Plinius è genere inquit fibrorũ lutris, sed nusq; mari accepimus mergi. Archigenes iustũ uolumẽ de castororũ utilitatibus conscripsit. Plurimus hic in Ponto, morsumq; hominẽ non prius dimittit, q ossa fracta concrepent, ut Solinus inquit. Nascuntur & in Hispaniæ fluminibus castores, ut inquit Strabo: cæterũ non inest uis illa medica ut in Põticis. Castorẽ porrò dictũ, q sese castrent, ea se corporis parte redimentes propter quã expetuntur, & Ponticum esse canẽ, Seruius Honoratus prodidit: nam qui canis marinus dicitur, piscis est, & longe à cane Pontico diuersus. Est autem marinus canis etiã carmine Homeri celebris, cuius frusta Romæ thuriani pulmenti nomine uendebantur tribus obolis in libras Rutilij Ruffi ætate, qui res gestas Populi Romani scripsit. Hoc & à Plinio tomos Thurianus, ut ego quidẽ primus cõperisse suspicor, appellatus est, forte à Thurijs oppido Italiæ, quò primum è Sicilia sit conuectus. Athenæus & Thurionẽ siue Thursionẽ dici obsoniũ hoc Latina lingua solitũ affirmat, suauissimumq; id ac laudatissimum fuisse.

Strabo galeotem hunc & xiphiam uocari tradit, & quemadmodũ capiatur oſtendit: Dictũ & ſcyllã, & lamiam, & carchariam quoq; arbitror à nonnullis, unde coniectari liceat, aut eum eſſe thurionẽ, quẽ nos uulgo ſturionem appellamus: aut quod uerius exiſtimandũ eſt, ab eo quaſi delicato & cupediario piſce nomen accepiſſe. Notandum Ariſtoteli aliud quodãmodo ſed affine tñ genus uideri ſcyllã, & canem marinũ: Nam ſcillaros apud eũ pro ſquilla parua ſumitur. Nec illud omittendũ, phocænam apud eum dici, qui Latine tirſio uertatur à Theodoro Gaza ſiue turſio, aut torſio ut Plinius: delphino ſimilis, paulo triſtior, & roſtris canicularũ ſimilitudine maleficus. Hunc puto eſſe quẽ ab Athenæo modo thurionẽ, modo thurſionẽ, modo thurianũ pulmentum uocari diximꝰ, à Strabone galeotem & xiphiam, ab alijs canem marinũ, aut ſi nõ ijdem omnino ſunt piſces, quod & ratio nõnulla ſuadet, certe ſimiles fateri eos neceſſe eſt. Sunt qui Græce hyſcam, ſiue hyccam, hoc eſt porculũ pro ſturione capiãt. Mentionẽ hyccæ penes eundẽ Athenæũ legas & Callimachũ, qui eũ piſcẽ ſacrũ uocauit. Aliud uidet̃ genus eſſe ab hycca, id quod ὗν.i. ſuem uocãt, q ſit ut Athenæo placet, idẽ cũ apro ſiue capro: ut Archeſtrato, diuerſum, qui ſuẽ marinã pſammitin, alij pſammatida cognominãt: nam oppidulũ Siciliæ q̃d Hyccara uocat̃, ab hyccarũ multitudine cognominatum putãt. Cyrenæi certe hũc nõ hyccã ſed erythrinũ, hoc eſt, quaſi rubellionẽ appellabãt. Sunt tamen qui & piſces iulidas uocatos, hyccas nominẽt, & Philetæ uerſum

οὐδ᾽ ὕκκη ἰχθὺς ἔσχατ☉ ἐξέφυγε,

ſic interpretentur, quia difficile ſit eos capere: propterea & uermes quos inteſtina terræ dicimus, & Greci γῆς ἔντερα & iulos, à noſtris uulgari uoce porcelliones appellantur. Numenius & hyænam piſcem cõnumerat: qui an idem ſit cũ aliquo ex prædictis, in incerto eſt mihi. Eſt & terreſtre quadrupes hyæna, ut cõſtat. Inter piſces & ſyagris à ſue dicta poteſt uideri: q̃q̃ inuenio quandoq; ſcriptũ ſynagris. Diphilus & capriſcũ dici quendã ſignificat, qui & mys uocetur, niſi quis non μῦν, id eſt, murem, ſed ὗν, id eſt, ſuem legendum potius exiſtimet: ſunt enim & mures in piſcibus, quemadmodum & inter oſtrea.

MVSTELLA. CCXXVII.

184 Muſtella uulgaris quã Græci γαλῆν καβιακίδιον appellant.

RANA. CCXXVIII.

185 Ranam Greci & fluuiatilẽ & marinã prædicãt etiamnũ pro piſce, βάτραχον & poëtica uoce βώτραχον uocãt, ut Iones, quod & apud Ariſtophanem & Xenophanẽ poëtas legit̃. Batrachion & chymiſtæ ſuũ habent, excellẽtis in auri cõfectione miraculi, ex putrilagine diuini laticis naſcentẽ, ſpecie ranunculi uenenũ præſentiſſimũ, quod uel ſolo halitu minus prudentes opprimat: hoc ab effectu chryſocolla quoq; dicit̃. Eſt & morbi genus batrachos, tumentibus ſub lingua uenis, cui ſimilem fortaſſe Plinius uigeſimiſexti uoluminis initio monſtrauit, tumentis ſub lingua duritie. Inter ranas eſt & quæ φρῦνος Grece dicitur, hoc eſt, rubeta, quia in uepribus uiuat: q̃q̃ prius in aquis, poſtea fit terreſtris. Perniciosa hæc ut cherſydros, grandiſſima cunctarũ: magnitudo teſtudinis paruæ: geminis quãdo q; ueluti corniculis, ut inquit Pliniꝰ, dorſum exaſperat: inflatq; ſe irata, tã proterue audax, ut inſiliat q̃q; proximũ: q̃q̃ ſuſpirio ſe frequentius quàm morſu uindicãs: Buffo inde ut arbitror à Vergilio & uulgo dicta, ueneficiorum plena, præcipue oſſiculis duobus: quorum in ſiniſtro latere inuentum ἀτρέκυνον uocatur, quia canum impetus cohibeat. Recentiores lapidem in capite huius ranę haberi tradũt, quẽ ad dolores iliũ geſtatu probẽt, ſed q uiua ea ſit exẽptus, quales uulgo magna etiã copia ferũtur anulis: q̃q̃ hũc elici potiꝰ q̃ eximi uiuentibus cõſtat, puniceo in panno: cuius plurimũ colore delectantur: ita dũ ipſi feriando relaxant ſe, capitis onus deponũt: id mox in ſubiectã ciſtam è medio foramine collabit̃: alioq ea eſt alijs inuidiſſima natura, ut lapidẽ eũ, niſi tolleret̃, reſorbeat. Huic aliqñ & cauda initio eſt, quã poſt amittũt: ob id in ſtagnis cum adhuc puſillæ ſunt, mutili ruribus uocãtur. Alterũ genus & hoc exitiale calamites dicitur, qñ arundinetis frutetisq; roris linctu uictitans, ſine uoce, oĩmq; minima & uiridiſſima: quę ſi forte à bubus hauriatur, diſtendit eas. Hanc & dryopetẽ uocari credimus à Plinio, qa inter frutices & arbores uiſatur. Eſt & genus uocalis paruæ, ſcãdentis arbores. Inuenio & paluſtrẽ mutã inter uenena, hoc eſt heliobatrachon, diuerſam à phryno, qm̃ & ſigna & medicinæ uariant, præſertim Aëtio. Ariſtoteles ranas cõmunes telmatiæos aut lymnæos, hoc eſt lutarias & lacuſtres noĩat. Varro luridã ranã dicendo, pro calamite uidetur accepiſſe: qm̃ pſilothrum ſit, ut Plinius idemq; Varro affirmãt: illud efficaciſſimũ: q̃q̃ & epitheton ranarũ omniũ putãt id poëtæ. Miror q̃obrem Dioſcorides phrynon hoc eſt rubetam λεῖον q; eſt lęuis, cognominari dixerit: niſi qs rubetæ duo gña cõſtituat, lęuis & ſine cornibus ex qua delibutoriũ uenenũ, ſicut ex paluſtri q̃q; muta conditur: & aſperæ cornutaq;, quæ proprie ſit buffo, cuius dorſum paulò ante ſcabriũ eſſe diximus, ex Aëtij ſententia. Habet̃ & βάτραχος ἁλιεύς hoc eſt piſcatrix rana, ſed inter piſces, Ariſtoteli, Ciceroni, Plinio.

SILVRVS. CCXXIX.

Silurus piſcis eſt fluuiatilis, q & alibi q̃ in Nilo naſcitur. Aëtius ſilluarion ut puto uocauit hunc: cuius felle ſuffuſos oculos inungi, cum Attico melle, præcipit bobus. Ariſtoteles uidet̃ ſilurũ intelligere Theodoro, cum glanim piſcem nominat.

SMARIDES. CCXXX.

De ſmaride, ſiue q̃d idem eſt, maride, in ſequẽti mẽtione dicit̃. Illud in trãſcurſu nõ ſilebit̃, maruda genus etiã mẽſurę dici apud Ariſtotelẽ, quæ, ut inquit Iulius Pollux, heminas ſex capit. 186

MAENAE. CCXXXI.

Maenas Greci μαινίδας appellãt, laudatiſſimas è Lipara, uulgus mænulas. Alecula quaſi ex Plauto Theodorꝰ interpretat̃. Ego aleculę uocabulũ generale credo, idem apud nos ſignificãs, q̃d apud Græcos anthracides, ut in halme demõſtrabimus. In Pannonia piſciculum quẽ Menapij & Belgę cæteri copioſiſſime uenãtur & inueterãt, arengã uocantes, ipſi alecẽ hodie quoq; nominãt. Similes inter ſe uult Speuſippus eſſe mænas, boacas & ſmaridas: cãdidiores nẽpe mænas. Sũt qui boacas ſiue boëcas appellẽt, hoc eſt, leucomænidas: Smarides uero ſiue marides ſunt quas nõnulli uocãt cynoſeuma, ut inquit Atheneus. Ariſtophanes Byzãtius, ſed ſolus, nõ bocas, ſed boopas uocãdos exiſtimabat: quia parui eẽnt & magnos oculos haberẽt: Miror unde Theodorus cerrhos interpretet̃ quas Græci ſmaridas appellãt, Sunt quidẽ gerres Plinio Martiali quoq; inter

uiles, ut illo uersu: Fuisse gerres aut inutiles mænas.
Odor impudicus urcei fatebat.
Sed diuersos à smaridibus, ut in castigatione Pliniana diximus, trigesimosecundo libro.

GOBIVS. CCXXXII.

Gobius & gobio uocatur & Græce κωβιὸς. Plinius quoque per c scribit non per g, secudo & trigesimo uolumine. Præfertur nigro candidus. Deterrimus omnium est, qui uitidis appellatur, etiamsi grandissimus, quem Diphilus caulinem dici testis est. Gobios saxatiles sunt qui cotonas dici putent. Siculi certè gobium nō aliter quàm cothonem uocabant. Sunt & fluuiatiles quidam gobij.

OMOTARICHOS. CCXXXIII.

187 Ωμοτάριχος è thynno, salsa caro dicit, thunnina uulgo. Paulus tarichō siue tarichos, hoc est, salsamentū. Differt aūt à salsamento salgama, ut ex Columella facile colligitur. Salsamenta Græci duorum generū fecêre, horæa & thūnia: in horæo quòd à tempestiuitate uidetur appellatum, macra pinguibus: in altero macris pinguia præferri, quę cybia dicūtur: inter macra sunt, ut inter pinguia cordylæ. Horæa ex pelamyde, id est, lutaria minore fieri: thunnia ex maioribus, quas aliqui synodontidas appellant. Aliud genus uidentur qui synodontes uocantur & à nostris dentices. Similis est pelamydibus & qui triton siue chelidonias uocatur: nam chelidon aliud genus est, polypo, ut inquit Diphil[9] simile. Adijciamus obiter & prouerbium quod fertur: Salsamētum putre, cunilam bubilam desiderat. Item & illud: Salsamenta simul ignem uidere, cocta esse. Crates salsamentum celebrat elephantinon à se uocatum, cuius & Aristophāes meminerit, sicut omotarichon Alexis. Inuenio & hemitarichon, & quod ab hoc planè differt, hemineron: Vtrunq; salsamenti genus est, sed hemineron è coracino, quē Alexandrini hemineron appellant. Dicitur & peltes & saperda coracinus, & à nonnullis Aeolias, Meotide stagno cōmendatissimus: quanquā alius piscis est Aeolias Epicharmo: nam & saperdā Photion pro apua inueterata & harūdinibus infixa, capit. Item pro succidia & larido, qđ Paphlagones inquit iondem quoq; appellāt. Laudantur in salsamentis Delcani, à Delcano amne dicti, quos aliqui leptinios & lebianos cognominât. Item mylli, qs & platistacos & plastacos nominant, utiq; maiusculos: sed cū parui sunt, gnotidia, sicut media ætate myllos: sunt tñ qui platistacos & plataces eosdē esse cū coracinis putāt. Inter salsamēta pretiosa est & qđ spondylos uocatur. Athenæus certè id quod in capite mugilū echinata specie conspicit, spondylū dici meminit. Itē est ubi & ipsum horæi salsamenti spōdylū cōmēdari scribat. Sexitana siue Gaditana ex orcyno quæ clides & clidia, hoc est, ex eo iuguli dicuntur, quemadmodū ex antaceis uocatis maxillæ, palataq;. Antaceis nomē uidet amnis dedisse in Mæotim lacū Asiatica parte influēs. Magnitudine sunt delphinis pares, & ipso Cimmerij Bosphoro gelu fodiūtur plerunq;, nullis ossibus spinisq;, ut Herodo. placet. In Borysthene copiosi, carne prædulci, ut ait Plinius. Ex orcyno sunt & melandryæ: sed & pubes eius tota salem accipit, admodumq; pinguis est. Pamphilus melandryn genus thynni grandissimum esse statuit. Diphilus pisces quosdam salsamentarios uocauit costas. Aetate nostra Græci piscem hyscam, de quo supra dixi, tribus nominibus inueterāt: rhachin partem eius dorsuariam & spinalem uocātes, quam nostrum uulgus schinalem corrupte appellat: pleuram, id est, costas & latera: hypocœlion, id est, aluū eius atque pubem. Hunc piscem, ut testati sumus, Italia sturionem modo uocat.

GARVM. CCXXXIIII.

Garus & garum dicitur à garo pisce, ex q̄ olim cōficiebatur: postea ex scombro pisce. Laudatissimū in finibus Carthaginis Spartariæ cætarijs, quod garū sociorū appellabatur: singulis milibus numûm permutātibus congios pene binos: nec liquor ferè ullus præter unguenta maiore in pretio erat. Scombri quidem Mauritania Beticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiebantur, ad nihil aliud utiles. Græci optimum gari genus putant quod hæmation hoc est sanguiculum appellant, ex intestinis thynni cum branchijs sanie ac cruore. Garū & Clazomenem, & Pompeios, & Leptin nobilitauit. Vitiū huius est alex imperfecta: nec collata fex, neutro dūtaxat genere, ut Plinius atq; Flaccus & primus omnium Plautus efferunt: siquidem & Græci liquamē uocant id, quod purissimum ex eo fluxit: Id autem qđ fecis instar in cophino (ita enim uocant) obmansit, alex: unde liquiminarij dicantur: Quomodo etiā pro liquore accipitur promiscui gregarijq; piscitij, ut iam ad ostrea, echinos, urticas, cammaros, mulorū iocinora pertineat. Cammari sunt quos Græci quoq; cāmaros appellant, itemq; astacos. Est ubi alecem uero galeculam fœminino genere ueteres appellant, minutum uilemq; pisciculum, ut est apud Catonē atq; Plautum. Columella riualem nominat aleculam inter pisciculos, & incrementi parui fluuiorū animalia. De hac uoce quid sentiremus, in mæna & halme diximus. Cœpit uero garum & priuatim ex inutili pisciculo, minimoq; confici. Apuam nostri, aphyen Græci uocant: quia nō alio principio ferè q̄ ex pluuia nascatur, quasi dysphyes, ob id apluas Theodorus, nūc apuas conuertit. Eundem aphritida quoq; nomināt, & gonon thalassion, quoniam ex spuma tantū marina coalescat: q̄q̄ aphyarum multa genera notantur, sed aphritis omnium præstantissima est, quam & aphron & aphryan quoq; uocant. Quæ uero inter has alba est, cibotis appellatur. Meretriculas Athenis fuisse quasdam legimus aphyas cognominatas, quia graciles & candidæ, magnos haberent oculos. Græci phalericas maxime probabant aphyas. Foroiulienses ex pisce quem lupum uocant ipsi garum faciunt. Creuerunt deinde ad infinitum genera: nam & ad colorem mulsi ueteris fiebat, tam dilutæ suauitatis, ut bibi posset. Aliud uero ad castimoniarum superstitionem etiam sacris Iudæis dicatum, ex piscibus squama carentibus. Garus Latinum non habet nomen, ut Ausonius poëta autor est, qui & liquotem sociorum uocauit: Nec sentio cum quibusdam, qui Ausonium poëtam id uelint dicere quod non dicit, quasi sociorum garum appellauerit antiquitas, ut Græcum nomen garum Latini nominis, hoc est sociorum accessione mollesceret: ita ut quasi Græcū uideri desineret. Nō hoc Ausonius intelligit, sed illud: Malle se, inquit, uocare muriam, cum scientissimi ueterum & uocabula Græca fastidientes Latinum in gari appellatione non habeant. Sed quocūq;, inquit, nomine liquor iste sociorum uocetur,

Iam patinas implebo meas ut parcior ille,
Maiorum mensis apuarum succus inundet.

Men

Mendosus erat locus, nam & pro in gari appellatione legebatur ignari: & pro apuarũ, apalaria: Vtrunq; lectioni ueræ legitimæq; restitui. Differt porrò garũ à muria & alece, quòd garũ ex extis scombri, & quondã gari piscis fiebat: muria ex thynno ferè Antipolim thuriam, inde uero & Dalmatiam nobilitans: quanquã muria siue muries Catoni, Palladio, Columellæ, non liquamen ex piscibus, sed salsilaginem factitiam ad caseos condiendos uinaq; significat. Erat & sua uestalium muries, ut inquit apud Festum Verrius, certis præscriptis q; rebus condita, ut quæ ritualis esset, & ad religionis quæsita cerimonias. De alece supra dictum est. Habetur & halme dicta, Latine salsugo & salsilago apud Dioscoridẽ & Pliniũ: quanquã in medendi usu salsugo hæc à muria nihil distat. Habetur & ἁλὸς ἄχνη, hoc est, ramentum quoddam salis atque spuma, cuius mentionem apud Latinos in Plinio tãtum cõperi. Habetur & oxhalme appellata, quòd ex aceto & sale fiat: nam gari genus acidi oxigarũ appellatum, ipso nomine significat. Columella oxigarũ moreti genus facit, & oxiporũ quoq; dici posse uult: rationẽ eius cõdendi totius operis fine reddit. Videtur id nominis habere, quia cũ usus exigit, aceto garoq; diluitur. Sunt & sua medicis oxypora, sicut & hydrogara, & œnogara, & elæogara: alioqui elęogaron & ferculi genus erat delicati, quod Sybariticum missum in cœnis appellabant: quoniam Sybaritæ quo anno id ganeę inuenissent, perijssent: autore Spartiano. Inuenio & oxiliparon genus esse iuris, in quo raiæ ac cæteri eius naturæ pisces mandi soleant. Isicia quid sint, nemo ignorat: sed è piscibus inuenisse primus traditur Heliogabalus, inter ganeones potius quàm Romanos principes dicendus.

PISCES SAXATILES. CCXXXV.

188 Saxatiles Græci uocant petręos, quos saxosum mare nutrit, ut merulæ, turdi, elephetides, menaluriæ: tria enim sunt piscitij marini genera siue litoralis. Limosa regio planum piscem educat, ut soleam, rhumbum, passerem. Harenosi gurgites pelagium, ut auratam & denticem: saxosum litus, saxatilem: inter quos principatus gulæ scaro, deinde turdo, ac merulæ: post hos, iulides, phycides, & percides, hoc est, percæ, laudantur ab Aëtio. Iulidas Theodorus in Aristotele conuertit iuliam, Diphilus phycidas & phycenas, quasi genera duo, sed uicina tamen inter saxatiles enumerat. Porrò contrarij saxatilibus uidentur, quos Hippocrates planetas & cymatophlegas, hoc est, errones & fluctiuagos appellat.

CIMICES LECTI. CCXXXVI.

189 Cimices lectarios Greci cores clinicos appellãt, ad differentiam syluestriũ, in maluaq; nascentium, ut arbitror. Aduersantur aspidibus cimices, adeo ut gallinas, quo die hoc animal ederint, interfici ab illis negent: contrà cimicibus scolopendra, ut quæ suffitu necet eos.

ONOS. CCXXXVII.

Onos Latine millepeda, cẽtipeda multipedaq; dicitur: Græci & oniscon & tilon quoq; uocant: Galenus & cyamon à fabę similitudine, fuscum colore. Photion & iulum dici credidit: sed iulus uermis terreus est potius, quem lumbricum uocamus. Athenæum sequor. Pilosa hæc & arcuatim repens. Aliud genus multipedæ habetur, quæ non arcuatur, seps uocata, & scolopẽdra minor, quæ perniciosa quoq; est: de hac paulò post tractabitur. Illud meminisse oportet, onon & millepedam uocari & quoddã locustæ genus, ut dicetur. Oniscos & piscis est, quem nos asellum dicimus, duos in capite lapillos, & cor in uentre habens solus omnium, hunc Grçci etiam banchon & chellaren siue gallarian appellant. Est & mugilis genus unum cognomento banchos, id uidelicet quod ab Aristotele chelones dicuntur omnium minimi. Porrò non desunt qui inter pisces onon ab onisco dirimant: onon, & gadon uocantes, oniscon uero gallarian siue galleridam atq; maxi non: nam onias scari genus est. Sunt enim scari alij oniæ, alij æoli cognominati. Oniscos porrò Hippocrati uulnerarium instrumentum est, ad luxata corporum. Aëtius oniscon marinum ad uitia interaneorum commendat: piscem intelligat an uermem, non satis scio.

BLATTAE. CCXXXVIII.

Blattas Græci dicunt silphas, ridendo cuiusdam errore, qui silphiophoron Cyrenis agrũ, hoc est, ut Catullus inquit, laserpitiferum, à blattis cognominatum ratus, blattiferum conuertit in Strabone. In his pinguitudo quædam est, capite auulso, quæ celerrime transit in uermiculum. Plura earum genera, mollium & quod mylœcon appellauêre, quoniam circum molas ferè uisatur, fortasse quam mylacrida nominat Aristophanes. Tertium genus odoris tædio inuisum, & ex acuta clune fastidiendum. 190

MARINVS PVLMO. CCXXXIX.

Marinus pulmo pneumon thalassios à Græcis uocatur: pulmo etiam pleumon dicitur Attice.

PVLMONES ANIMALIVM. CCXL.

Pulmones equini, suilli, & ursini, cæterorumq; animantiũ, ex Dioscoridis instituto referendi erant. In his, quãdo nihil erat scitu admodum dignum, ad diuerticula multæ lectionis uenimus, quę nec inutilia nec iniucunda futura sint lectoribus. Suẽ igitur Græci hyem uocant, & syn & hyn: aliquando thytem, quod à suillo pecore antiqui principium immolandi sumpserint. Lactentem porcellum, qui & subgrumus est, Græci orthragoriscon uocãt: quia matutinis uenales essent: sed communiori uoce galathenon: agnum amnon, & arna, & arnon, & rhena Hippocrates. Agnam amnada & amnida: hircum, tragon, & Aegyptia uoce murem: ursum arcton, arcon'ue: arietem ueruecem'ue crion & ctilon, præcipue sectarium: uulpem, lampurim & alopeca: est & uolucre animal & piscis hoc nomine. Græci certè alopecis uocabulo in medicina quandoq; intelligunt caruncula masculares eas, quæ utrinq; lumbos animalis quasi uestiunt, quas Hippocrates psyas, Aristoteles pro lumbis ipsis psoas & psœas: Hieronymus psyas pro renibus accepit: alij neurometras uocant. Earum porrò caua inanitatesq; partium, cibos nominant & lagonas, nos ilia: unde lagonoponos, qui fit dolor ilium, alius quàm qui laterum dolor appellatur, hoc est pleuritis. Vulgus eam partem Græca uoce sed luxata inuersaq; significat, non lagonem dicẽdo, sed galonem. Dicta uero ilia existimo à tenuitate, quòd ea pars imbecilla, sublesta, inanis, & flaccida sit, ob id & ceneones item lagones uocatos, Athenæus autor diligentissimus affirmat: nam & lagana & artolagana hinc nomẽ habuere, quasi lagara. Porrò ina & ila gracilis est pellicula, ut Festus prodidit: unde

ilia crediderim fuisse nominata, quādoquidē tenuiora quoque intestina, quę in homine atque oue lactes proprie uocātur, ut Plinio placet, ilas ueteres appellauēre. Theodorus certè Gaza lactes interpretatur pro eo, quod Græci mesenterion appellant: nec quem sit autorem in ea re secutus, uideo. ileos certè morbi genus est, ita Gręce dictus: nec arbitror aut ilas aut ilia hinc esse deriuata. Ina quidem Græcis & neruū & uim significat. Dicitur sus à Gręcis etiam χοῖρος, hoc est, porcus: nam porceta est quæ semel peperit, scropha quæ sæpius. Mulieres inquit Varro nostræ nutrices maxime, naturam qua fœminæ sunt, appellant porcum: & Græci eadem significatione chœron, siue ut Athenæus inquit, delphaca: unde qui fratres sunt, adelphi nominātur, hoc est, uterini. Porrò delphax porcus est adultus atque masculus, ut grāmaticus Aristophanes existimat: χοῖρος uero dum adhuc tener est: alij contrà uolunt. Hippocrates usum carnis è chœro damnat, cum è sue, hoc est ὑὸς, commendet. Certè delphax & pro fœmina sue capitur quandoque à poëtis, sicut & chiœros quoque apud Iones. Opimas sues Græci quidam sunt qui petalidas & larinas cognominent: alterum nomen à uitulis deriuatum est, quos illi petalos appellāt, ubi patula habere cornua cœpēre: alterum à bubus, quos è pastoris nomine Larinos uocabāt, siue à Larina Epiri uiculo: siue à Græco uerbo saginam significāte. Dicitur sus & uerres, & cum exectus est, maialis: ut in gallis gallinaceis capi: & in equino genere cantherij, quia seminis usu careant. Nam canthelios Græci pro segnibus accipiunt atque tardis: ab asinorum similitudine, quos canthonas appellāt, à clitellis, quas cāthęleos uocāt.

VVLPINVS PVLMO. CCXLI.

IECVR. CCXLII.

Asinum Græci uocant ὄνον: iecur, hepar per e longam, cui & aspirant. Ferus asinus in Phrygia & Lycaonia onagros appellatus, prouētu multo nascitur. Haberi & piscem ferunt qui à iecore dicatur hepar & hepatus, qui felle careat, in capite lapillos duos habēs ostrei colore, sed rhumbi forma: hinc Eubulus: Rebaris inquit carere bili me: nec mecum aliter quàm cum hepato pisce loquebaris. Hunc phagro & rubellioni similem Speusippus facit. Archestrato lebias uocatur. Inter saxatiles à Diocle ponitur. Color ei niger ab Aristotele tribuitur: oculi maiores quàm pro corpore. Cor triangulum atque candidum. Et hæc dixisse in transcursu nihil officit.

GENITALE CERVI. CCXLIII.

192 Genitale cerui αἰδοῖον ἐλάφου Græci appellant. Lydi genitale ipsum acylon uocant, ut in fago diximus. Est & piscis nomen ædœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis halesurion Græce dictum: quanquam halesurion sunt qui pro callionymo pisce capiant.

VNGVES ASINI. CCXLIIII.

Vngues Græci onychas & hoplas uocāt.

LICHNEN EQVI. CCXLV.

In equo lichen & hippomanes haberi solent. Lichen os est, dētibus caninis simillimū, in genibus & sup. ungulas animalis eius agnascēs. hippomani uero tantæ in ueneficia uires sunt, ut affusum æris mixturæ, equæ Olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus instimulet. Est & herbæ genus hippomanes Hesiodo, quod & Seruius testatur. Nomē hoc & Dioscorides duabus herbis tribuit, ut post constabit. Sunt & limi arborū lichenes appellati. Est & herba lichen uocata. Græci & impetiginem lichenas uocant. Hippon Græci equum: Celtæ, qui Brenno duce Græciā inuasere, marcā uocant, autore Pausania.

VNGVLAE CAPRARVM. CCXLVI.

Capra Græce uocatur αἴξ: quarum syluestres atque feras in Samothrace nasci Varro scribit, platycerotas uocatas: quem locum in autore illo deprauatum omnibus exemplaribus corrigendum monemus: non enim platycerotas, sed Latine rotas legitur, ubique seculis conniuentibus. Capras à carpendo dictas idem Varro scripsit. Has & chimaras Græci uocant, & chimaron, & enorcham Theocritus, qui sit caper: quanquam idem Varro caprum dici proprie uult, qui sit excastratus.

IECVR CAPRINVM. CCXLVII.

IECVR HIRCINVM. CCXLVIII.

IECVR APRINVM. CCXLIX.

Aprinum & aprugnū Latine dici posse uideo. 191
Aprum Græci capron uocant & syagron. Siculi aschedoron, ut est apud Aeschylū. Poëtæ item clunim, ut in Truculento Plauti cluinum pecus legēdum censeam, chluninum: Nam & Aristoteles suem ferū chlunin uocat. Suillum prefertur omnibus Aëtio: si quis inquit, animal id arida fico pauerit; quod genus Græci sycoton appellant: unde ortum puto, ut imperitum uulgus omnia iocinora uocare ficata cœperit. Sanè ut meminit Aristoteles, suē præcipue alunt & opimant ficus, & cicer.

IECVR ET DENS CANIS. CCL.

Canem Gręci κύνα uocant: poëtę, acamythion: rabiosum, λυσσῶντα.

CORIVM. CCLI.

Corium è calceo Gręci cattyma & cassyma uocant: nostri ueteramentū & ueteramentarios 192
artifices appellant, quos Gręci palæurgos: Sicut ueteramēta quoque ipsa palimpega & palindoria. Hinc & ueteratores fortasse dicti, à consuendis fraudibus: Nam & apud Græcos cattyma sutelā dolumque significat: Nam alutarij sunt qui ex aluta, hoc est, concinnato corio, pellicium opus faciunt: unde alutamentum ut ueteramentum. Pelliones quoque ab ijs differunt: sed hæc instituti huius non sunt. Corium certè pecudis sugillata ui prædicant: ut propterea utilissimum sit ad eos, qui uirgis cæsi fuerint. Pellis certè Chalcedonia in Hippocrate habenam mollem, Cornelio significat.

IECVR MERGI. CCLII.

Mergum æthyiam Græci uocant, & poëtæ 191
dypten: alioqui nihil aliud est dyptes uerbum ex uerbo, quam mergus. Poëtæ Græci etiam Poigas, & bungas dicunt aues eas. Photion autor.

GALLINACEVS. CCLIII.

Gallos gallinaceos alectryonas & alectoras 192
Græci uocant, quia nos à lecto exuscitent: gallinas uero alectoridas & ornithas. Aristophanes alectoras qui mares sint: alectriænas quæ fœminæ: alectreonas utrunque continere ludens in comœdia mōstrauit. Inuenias & pro maribus alectoridas acce-

acceptos, ut inquit Athenæus. Alexarchus Cassandri Macedonũ regis frater, is qui Vranopolim condidit, gallum gallinaceũ orthoboam uocabat, cõficto nomine, in quo uel ambitiosissimus fuisse dicitur. Athenæus pullos gallinaceos à Græcis hippos, hoc est q̃si equulos uocari scribit: credo, qa pulli proprie sunt equorum. Dicitur & pullastra: Sed & iubas & capillũ Græci alectoridas appellant. Persæ etiam coruos hoc nomine significant. Iure gallinaceorũ perũctos, pantheræ leonesq́ non attingunt, præcipue si & allium fuerit incoctum. Si gallinarum membra auro liquescenti misceantur, cõsumunt illud in se: ita hoc uenenum auri est. Intestina gallinarum cum rebus alijs incocta, ueteres gigleria uocabant. Gallinarum tria genera, cortales & uillaticæ, siue quod idem est, cortalis, de quibus medicinæ hoc loco habentur: itẽ rusticulæ mansuetæ, ac feræ non dissimiles uillaticis, aucupio quæsitæ. Varro Africanis similes aspectu ac facie incontaminata scripsit, à quibus per productionem uocabuli Gallinaria insula uocatur in mari Thusco Ligustico'ue cõtra Intemilium & Albingaunum. Gallinæ Africanæ sunt grãdes, uariæ, gibberę, meleagrides appellatæ à Græcis, ut Varro putat. Columella Numidicas easdem quibusdam esse cum Africanis tradidit: Africanas uero non meleagrides, sed ijs similes, nisi quòd rutilam cristam capite gerũt, quorum utrunq́ sit in meleagride cœruleum. Clytus Aristotelis discipulus, meleagridas gallinæ describit nostratis magnitudine, paruo capite, ad portionem corporis, & glabro, crista carnea sed rotunda & prædura, quę paxilli modo promineat, colore ligni: ab ore ad malas carunculam pro mento esse, sed rubriorem quàm gallinaceo generi: Etenim mentum uocari carnem, quam gallinæ in rostro habeant: hoc meleagrides carere. Rostrum acutius & maius quàm gallinæ, ceruix breuior & crassior atq́ nigra: corpus uarium maculis in nigro candidis, frequentibus per interualla, maioribus lẽticula, soleæ figura, uel orbiculis ut alæ: serrata specie, digestis in quendã uersum maculis lucentibus. Crura sine calcaribus, cætero similia gallinaceis. Mares à fœminis internosci ægre possunt, tam est in specie germanitas. Pullos suos uelut perosæ negligunt: nam Medicæ à Media quasi Medicæ generi uillatico ascriptæ sunt: propter magnitudinem in Italiã translatæ, cuiusmodi Patauinæ modo sunt, Puluerariæ cognominatæ à uico, ubi grandissimæ ac spectabiles maxime nascuntur, quas Turcarũ rex is, qui Cõstantinopolim ætate nostra cœpit ui, muneris magni loco à senatu missas habuit. Ad pugillatum atq́ prælia Græci è Bœotia Tanagricas, item Rhodias, ut Athenæus & Columella Martialisq́ apud nos, nec minus Chalcidicas & Medicas probauere. Quidã Alexandrinas ex Aegypto, Pausanias Bœoticarum duo genera describit, alterũ præliare, alterum cossyphos quasi merulas appellans: Magnas inquit alit Lydia, sed colore coracino: calcaria & apex anemonæ floris macula modo rubent. In rostro summo, & in cauda item summa candidæ. Ex omnibus generibus cortales fœminæ propriæ appellantur gallinæ: mares galli: semimares, qui capi hoc nomine uocant, cum sunt castrati. Gallinas Græci quandoq́ uocant in comœdia mylacridas: quanquàm Aristophanes ita appellat bestiolam inter molas nascentem. Adrianas siue Adriaticas gallinas Chrysippus exiguas intelligit, easq́ ab Atheniensibus expetitas commemorat. Aristoteles quoq́ paruo eas corpore, sed feroces, & quę pullos plerunq́ suos opprimãt. Gallinas primi feruntur habuisse Persæ, ut meleagridas Aetoli: & pauos siue quod idem est, pauones, Samos insula, quos Græci quoq́ taos & taonas bifariam, ut nos, appellant: Et Antiphon orator aues uarias. Attici taos, circunflectentes & inspirantes ultimæ, pronuntiant, ut Athenæo placet.

OVVM. CCLIIII.

194 OVum Græci ὠὸν uocant, cognomẽtis distingui tur, tenerum siue liquidum, siue ut Cornelius molle, ἁπαλὸν Græci uocant, quod recentiores elixum & semicoctum interpretantur: σκληρὸν hoc est durum, quod ita sit coctum ut induresçat. Sorbilia dicuntur id est ῥόφητα, quæcunq́ tantum incaluerunt: quæ uero plus coquũtur, appellant ἑφθά. Sunt & quę τρόμητα, hoc est tremula dicantur, optime alentia, etiã si facilius transeunt sorbilia. Sed hæc alij aliter cognominant: & quantum conijcio, tenera & tremula sunt eadem, sicut & sclera & hephtha. Habentur & quę teganista à patellis & sartagine dicantur, succi deterrimi. Mala sunt & ὀπτηθέντα, hoc est tosta cinere: ideoq́ ijs anteponunt quæ Græci exapheta siue pnicta nominant, hoc est, quæ in aquam calidam mittuntur immerguntur'q́ cum garo, uino & oleo, coquenda lento igni, ac modice coagulanda, ut inquit Paulus. Nam & quoddam obsonandæ carnis genus pnicton ipsi uocant: quod equidem reor haud multum distare ab eo, quod anabraston appellãt. Sunt & quę uulgo dici solent oa taricha, id est oua salsa inueterataq́, abdicandi usus. Nunc oua piscium salita in offas aut in pastillos durata, inclusaq́ membranulis, ὠὰ τάριχα dicuntur, inter lautissimos recepta cibos. Pręferri uolunt omnibus ex gallina, ut Paulus inquit, ac ferè Galenus item ex phasianis, perdicibus. Pessima dicunt anserina: quanquàm proprietate illa cõmendentur, quasi promptum ingenium faciat, si quis crebro utatur cum butyro & melle. Schista quoq́ oua Plinius appellat tota lutea, quæ triduo incubata tolluntur: causa nominis ut arbitror, quia diuidant, & discedat uitellus à candido. Firmitas putaminis tãta est ouo, ut recta nec ui nec pondere ullo frangat, nec nisi paululũ inflexa rotũditate. Putamẽ in aceto maceratorũ mollit. Candidũ ex ijs, siue ut Columella inquit, albus liquor, siue ut Palladius albor oui, admixtũ calci uiuæ, glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta est, ut lignũ perfusum ouo non ardeat, ac ne uestis quidẽ cõtacta adurat. Luteũ & uitellus oui dicit, quem Græci modo lecython, modo chryson uocãt, Hippocrates etiã chloron. Oua quæ nõ sint recẽtia, ueteres appellabãt requieta. Est & uasculi genus ouũ, ab ouali specie, sicut & q̃d oocyphion Græci uocãt. Sed & ipsum cœlũ à ueteribus ouũ dici solitũ, & hominẽ quoq́ ceu quandam cœli paruã imaginẽ cõperias.

CICADAE. CCLV.

CIcadæ τέττιγες à Græcis dicunt, quo nomine coci quoq́ & absurdi & imperiti dicebant: sicut elegantes & urbani Mæsones: à quo facetias & sales, & quæ scõmata Græci uocãt, Mæsonia cognominant. De Mæsone Athenæus Chrysippũ inquit existimasse falsò à uerbo Græco deriuari nomen id, mãducũ & helluonẽ significante. Cæterũ Megarẽsis homo quidã Mæson fuit comœdiarũ actor, qui & seruorũ & cocorũ personas, & eam primus comperit, quę Mæson appellat, à quo dicta, inquit, salsa Mæsonica

uocari consueuerũt. Cicadæ genus quoddam acanthion & acantha uocãt, quod mutũ interpretanẽ nõnulli, quoniam in Acãtho urbe Aetoliæ non canat, ut prouerbij quoq; loco sit, ἀκάνθιος τέττιξ.

LOCVSTAE. CCLVI.

Locustarũ, quas Græci nominãt ἀκρίδας una species ὄνος appellatur & ἀπτὴρ à Paulo, quia pennis careat, quã & bruchon uocari putãt, rodentem sata, & attacon in sacris literis appellatã: licet in Dioscoride asitacon siue assiracon legam⁹ corrupte, ut arbitror. Nicãder mastacen appellat pro brucho, Aristoteles attelabon. Clitarchus in Ambracia locustas omnes mastacas dici uoluit, ut molurin quę frumenta depopulatur. Ionia locustas à numero pennarũ tetrapelyridas nominat. Oetæ cornopas, alij parnopas & pornopas, unde cognomẽ Herculi & Apollini quoq; in Aeolia, ꝙ locustas abigat. Ridendus uero Strabonis interpres apud nos, qui culicẽ non locustam uertit in Parnote: q̃q̃ & millepedę genus unũ est quod uocatur onos. In sacris certè literis sunt qui bus locustæ mandi solitæ, nõ animal insectũ, sed herbam hoc nomine significẽt: in qua sententia magnus autor Chrysostomus, & prior eo Athanasius fuisse creduntur, quasi pro animali acceptæ, uescendo non essent: cum tamen in Africa, ut Dioscorides cõmeminit, ad Leptin cibo etiã frequenti comedantur: hodie quoq; uulgo eas comedũt Aegyptij. Plinius & Indorum gentẽ quandã, & Aethiopũ quoq; partẽ locustis tm̃ uiuere, fumo & sale duratis, in annua alimẽta prodidit post Diodorũ Strabonẽq;, ut ob id acridophagi nomen habeãt. Locustã igitur siue pedẽ locustę, pro herba sumptã interpretãtur quã uulgo repunculũ siue napunculũ uocamus, folio angusto, desinente in mucronem cauliculis, uertice torulos habẽtibus, ut in asparago & salictario lupo cernitur: itemq; multi lateris: ex quibus minores alij alterno semper inguine prosiliunt. Radicula uel diuitũ lautorũq; mẽsis petita: rapisti quidẽ sapore, non tñ ad ructus illiberali, ac fatuus omnino gustus, sed cũ aceto & sale nõ iniocundus, semẽ ei tam exiguũ, ut discerni ferè aliter nõ possit q̃ grana sabuli. Alij pedẽ locustæ pro blito aut ualde simili herba capiunt in Arabicis scriptoribus. Sunt qui uocabulo acridis non herbã unã aliquã, sed summa herbarũ omniũ, quibus uictitarit homo sanctus in solitudine, accipiãt: quod si esset, perperã uertisset Hieronymus locustas: alioqui certum est locustas Iudæis inter animalia quæ nõ sunt interdicta cibo, numerari. Dioscorides certè panicu las auenę dependentes, ut in bromo diximus, locustas, Plinius lobas appellauit.

OSSIFRAGVS SIVE PHINIS. CCLVII.

196 Ossifragus siue phinis, & ut Aristoteles appellat phine, alienos fœtus cũ suis alit, quos aquilæ nutriendi tædio eiecerint. Quidam nõ generare ossifragum scripsere, ut Aristoteles. Plinius ex haliaëto nasci ossifragos, ex ossifragis uulrures minores, & ex minoribus maiores, qui omnino non generent. Differt ossifragus ab ossifraga, etiãsi confundunt aliqui, quòd ossifraga septimum est aquilæ genus, quæ barbata dicitur & sanqualis: ossifragus uero qualem indicaui, laudatus ad uitia, quoniam intestinum unum habeat mirabili natura, omnia deuorata conficiendi. Nescio quamobrem Ambrosius fulicam accipiat, quam Greci phinin uocarunt: cum sit apud Maronem fulica ut quibusdam placet, herodius ex Arato, quẽ poëta noster ea parte uidetur imitatus, ubi prognostica tempestatum carmini suo inseruit. Idem Ambrosius herodiũ alio loco sturnum interpretatus est: cũ sturnos Græci psaras nominẽt. Hieronymus herodium Greco nomine appellat. Seruius herodios accepit, quas nos Diomedeas aues uocamus. Pausanias herodiorum genus maximum, & pulcherrimũ, & augurijs quoq; proditum uocari tradit ocnon. Theodorus fulicã, quæ ab Aristotele cephos, siue cemphos dicit, intelligit. Ossifragus parũ ualet oculis, nubecula etiamnum suffusis.

GALERITA. CCLVIII.

Galeritã siue quod idem est Gallica uoce alaudam, Græci corydon, & corydalon, & scordalon appellant, item corydalida, omnes à galero siue galea: nam & epitymbiditon Theocritus: quia ceu tymbon, hoc est, sepulchrum patris in capite gerat: cuzulam Græcum uulgus nominat. Nota est apud Aristophanem comicum poëtam fabula, primam uolucrum fuisse Galeritam, priorem quoque terra defunctum ei patrem, cum humari non posset, nondum enata humo, conditum in uertice. Corydalis est & herba capnos appellata, quoniam & ipsa doloribus coli medeatur ut auis ipsa. Galeritam nemo ferè ignorat auem pusillam, & plerunq; obiter nobis obuiam: Ingenio ad cantus docili: pesserculis, ut inquit Galenus, qui pyrgitæ ac troglytæ nominantur, in oppidorum muris ac turribus frequentes adsimilem, extra quàm galero, quo illæ carent: nam corydylis salsamentarius piscis est, quem nos cordyllam uocamus, Græci etiam cordylida & dorylum: at cordila tumores in capite significat, & mitellam quoque Cyprijs, eam quam Persæ cidarin, Athenienses crobylon appellant. Porrò similis est alaudæ zerraneola uocata: nisi quod apice in terra nidificãs, unde nomen. Differt ab alauda & parcus, etiamsi quidã negant: est etiam parcus auicula palũbo minor aliquanto, subtus candida, cæterò pauoni similis, & crista quoque.

HIRVNDINES. CCLIX.

Hirundines Græce chelidones, lapillum dicuntur pullo excluso dare. Tria earum genera, urbanarum, syluestrium, quæ nidorum figura deprehenduntur: riparium, quæ ita uocantur, quoniam in riparum cauis nidificant. Fit hoc capite ficedularum quoque mentio: Græci eas modo sicalidas, modo ampelidas, modo ampelionas uocãt, autor Pollux, ut cæteros prætercam. 197

EBVR. CCLX.

Ebur à Græcis appellatur elephas, eodem quo animal ipsum nomine, quanquam animal elephantus quoque dicitur. Ebur uero alij cornu, alij dentem elephanti nuncupant. Est & uasis potorij genus elephas.

TALVS SVIS. CCLXI.

Talus astragalos Græce dicitur in sue, cuius uicem in homine, malleolus appellatus implet.

CERVINVM CORNV. CCLXII.

Ceruum Græci elaphon appellant, ut prædiximus, & bredon poëtæ. Alij caput ipsum ceruj bredon uocant: inulum siue inuleum eius, nebron & cemada, q̃q̃ cemas nondum progredit in pascua: damam uero Greci proca dicunt. Aristoteles & idonei ferè oẽs, & Dionysius à ceruo nõ distinguit. 198

Phile-

Philetas primigenios ceruos procas dici uoluit: Ab hoc animali Proconnesos appellata est: nam ophion quod Sardinia quondam ferebat, & interisse creditur, ceruus non erat, sed animal pilo ac dente simili, ceruo minus. Genus uero ceruorum prægrande Græci Echæineas ab oppido uocant. Aristoteles achænas cognominat: inulum Varro & ex equo & asina uocari scribit, quos & bardones aliqui appellant, sicut ex asino & equa mulum: quanquam uetusti codices tum Varronis tum Columellæ innum habent, non inulum, quod ab equo patre nomen traxerit. Sed & Aristoteles quoque innum Græce dicit qui ex mulo & equa nascit, ceu paruus mulus. Proinde Nonius Marcellus hinnas inquit & hinnos, sub quo nomine accipere debeam? Varro signat: ait enim ex equis & mulis qui nascantur, hinnos uocari: ut errauerit qui distinctionis studio cōfinxit, hinnulos ceruini generis esse pullos, equini uero inulos uocari: Quin si mutare oportet, uerius sit inulos per simplex n, & sine flatu ceruinos pullos accipi: hinnos autem & hinnulos per duplex n, & cum aspiratione ex asina conceptos equi coitu, sed utique si sint mares ut Plinius adiecit, quanquam Nonius Marcellus aliter ut præmonui. Porrò ginnis etiam infantem & paruulum Græcis significat: at ginni per g, ab Aristotele appellātur equi pumili, nō alia ratiōe quam matris & uteri uitio: gygenios à Strabone dictos arbitror in Liguriæ mōtanis, ubi & mulorum genus uocat hoc nomine. Non placet quorūdam distinctio inter dorcem, & dorcadē, quasi dorcas ceruinus pullus sit, dorx animal diuersum: cum dorcas Aristoteli non ceruum, sed capream significet. Certe Dioscorides in coaguli mentione dorcandem à dorco separauit: an ut eo distet dorcus à dorcade, quo ceruus ab inuleo, & in Strabone zorces pro eo quod sunt dorces, nisi uitiū sit in exemplari, legas. Ipsum cornu κέρας uocant, quod & poculi genus est: nam cornibus ueteres bibisse Pindarus, Sophocles, Homerusque testantur: si modo ut ferè persuasum est, rhyton in poëta eminētissimo idem sit, quod cornu.

ERVCAE OLERVM. CCLXIII.

ERucæ pro animali acceptæ à Græcis campæ nominantur. Hippocrates in herba tithymalo nascentes, aculeatas esse prodit, utiles ad conceptus. Campa dicebatur & genus illud bestiæ, quā Liber pater in Lybia sustulisse dicitur, ad Zambirrā oppidum, tumulo in monumentum eius facti condito, ut Diodorus meminit.

CANTHARIDES. CCLXIIII.

199 NOmine cantharidum è nostris aliqui etiam scarabeos, maxime pilularios, accipiunt, qui & canthari dicantur, & ab Hippocrate copriones. Plinius est inquit, & cantharis dictus scarabeus paruus, frutea erodens. Porrò cantharus & nauigij & pocilli nomen est, & ornamenti quoque muliebris, ut Athenæo placet. Ipsarum cantharidum uenenum in qua parte sit, non cōuenit: Alij in pedibus, & capite existimāt esse: Alij negant: Inter omnes constat, pennas earum auxiliari, in quacunque parte sit uenenum. Ipsæ nascuntur ex uermiculo in spongia maxime cynorhodi, quæ fit in caule: sed fœcundissime in fraxino: cæteræque in alba rosa, minus efficaces. Improbantur duo earum genera: minutæ, latæ, pilosæ: item macræ, unicolores.

BVPRESTIS ET PITYOCAMPE. CCLXV.

PItyocampæ à nostris erucæ picearum aut pinorum uocātur. Buprestis & animal & herba est. Ex his erucis uermiculi postea nascuntur, qui acceptis alis euolant, quemadmodum & in ficu & cynorhodo siue canina sentice.

SALAMANDRA. CCLXVI.

SAlamandra animal lacerti figura, stellatū, nunquam nisi magnis imbribus proueniens, & secuta serenitate deficiens. Huic tantus rigor, ut ignem tactum extinguat, non alio modo quam glacies: quod quidam tamen negāt. Aëtius per ignem inquit cadentibus flāmis ambulat, eumque non solū frigoris ui, sed etiā pondere corrumpit, quasi obruens. Theophrastus & frigori & humori tribuit, qui ex ipsa lentus profluat. Si diutius tamen in igni mansitet, comburitur. Cassiodorus: salamandra subtile & paruū inquit est animal, lumbricis associum, flauo colore uestitū. Saliua eius quæ lactea ore uomitur, quacunque parte corporis humani contacta, uel pede imo respersa, toti decidunt pili, & colorem in uitiliginē mutat: Si arbori irrepserit, omnia poma inficit ueneno, ita populos sæpe totos necādo frigida ui, nihil aconito distās: Quinimmo si contacto ab ea ligno, uel pede, crusta panis incoquatur, idem ueneficiū est, uel si in puteū cadat: Manditur tamen à suibus innocenter. Similis ascalabotæ salamandra est Aëtio, lacerta uenenaria hoc est pharmacitide uelocior. Ascalabotem Græci & colloton, & galeotem quandoque appellant, nostri stellionem. Horum trāsmarini pleni lentigine, stridoris acerbi, qui & uescuntur: intantum scorpionibus aduersi, ut uisis protinus torporē afferant frigidi sudoris. Tales in Italia non sunt: uiuunt enim rore, ut chamæleōtes, præterea & araneis. Qui autem stelliones appellātur, ut Marcellinus inquit, in nouis domibus cernuntur, forte ij, quos Romanū uulgus tarātulas uocat, albas, innocuas, & pusillis lacertis similes. Sūt & Apulorum tarātulæ in agris, phalāgiorum fortasse generis, ueneni præsentanei, commotō statim eius mente quem percusserint. Auxiliari cantu eius & omnino musica ratione, consuetudo regionis est. A stellione fraudulentissimo animali, stellionatus crimē, & stellatura. Spartianus in Pesennij Nigri uita: quos inquit constiterit accepisse stellaturam: & alibi: tribunos qui stellaturas inquit militibus tulissent, capitali pœna affectos. Inuidentissimum hoc animal intelligitur, quoniam senectutis suæ membranā deuoret, gnarū propter comitiales morbos impeti eam: hinc stellare uerbum pro inuidere. Cubilia stellionis in locis hostiorum fenestrarumque sunt, aut cameris sepulchris'ue.

ARANEVS. CCLXVII.

ARaneum greci arachnen uocāt. Araneorum phalāgiorum'ue multa genera: innoxiū, lupi nomine post dicendum. Noxiorum duæ species ab Aristotele traduntur: uni corpus exiguum, uarium, acuminatm, assultim ingrediens: ob id pulex uocatus: alteri maius & nigricans, prioribus cruribus longissimis, tardum hoc & imbelle, nec saliens, æque phalangium. Præter hæc à Plinio uocatur genus aranei, lanuginosum, grandissimo capite, quo dissecto inueniant intus uermiculi duo, qui adalligati ceruina pelle ante solis ortum, dicunt mulieribus præstare ne cōcipiāt: uimque illā durare anno, unde atocion quod dicit. Est & rhagion uocatus, quod acino uuæ nigro 200 similis

similis est, ore minimo, sub aluum pedibus curtissimis, & tanquã inchoatis. Dolor à morsu eius qualis à scorpione. Vrina textis aranei persimilis. Quintũ genus asiorciõ, uel astertiõ ex manu scriptis codicibus, aut astorgion, quasi discordialẽ & inamabilẽ significent: sed in picto Dioscoride ἀςήριον id est asteriũ, uirgulis albis, à proximo distinguit, cuius ictu genua labefactantur: Sextũ cœruleus, utroq; perniciosior, lanugine nigra, caliginẽ morsu concitans, & uomitus araneosos: Septimũ à crabrone penna tantum differens, deterius etiamnum cœruleo: propterea macie quoq; conficit à se percussos: Octauum myrmecion, quia formicæ similis, sed multo maior, ruffo capite: aluo & reliqua parte corporis nigra, guttis respersus albis interstinguentibus, acerbiore q̃ uespaꝝ dolore torquens. Viuit maxime circa furnos & molas. Fuliginosum describitur Aëtio, stellatũ, præsertimq; dorso: Nonũ tetragnathus, sed duobus fastigijs. Alterius mediũ caput, linea candida, & transuersum itẽ altera distinguit, qui & peior, tumoreq; oris molitur. Alter cinereus, posteriori parte candicans, inertior. Aëtius tetragnathon modice lato & subalbo corpore describit, pedibus asperis, duabus incisuris in capite, recta una, per obliquũ altera, ut quaternas buccas habere uideatur, unde nomen: in Aethiopia tam frequẽtes, ut regionem in ea quãdam prope Sillos, Acridophagosq; deseri coẽgerint. Idem autor & cranocolaptẽ, & scolecion, & scelerocephalon enumerat: ut primũ genus lõgis cruribus, subuiride, aculeo circa ceruicẽ infesto prodat: ita dictũ, quia caput maxime percutiat: Secundũ squalet maculis, præsertim capite, longis pedibus: Tertio caput duritia siliceum. Lineamenta toto corpore similia bestiolis, quæ lucernas circũuolant. Hæc fortasse uel eadem sunt, uel parũ diuersa Plinianis. Precipue uero cranocolaptes idem genus uidetr illud esse, quod nos sextũ haberi diximus, cœruleum, & caliginẽ morsu concitans, caputq; tentãs. Habetur & cinerei genus quoddã minime noxij, telas muscis in parietibus latissime pãdentis, qui & muscarius uocatur, inter lupos ut arbitror locãdus. Cõperio & araneũ candidum, longissimis tenuissimisq; pedibus. Item aliud genus crassissimũ, textũ condentis in contignationibus: quoꝝ uterq; in dictas aut dicendas forte species recidit. Est & discrimẽ araneoꝝ, quos Aristoteles appellauit lupos: quoꝝ minimi nõ texãt, maiores in terra cauernaꝝ uilia, & exigua uestibula præpandãt. Medium genus lautiores crassioresq; telas orditur uel operosissime, ob id eruditissimum ab eodem Aristotele uocatũ, cuius duas quoq; species reddit: Maiorẽ subtus pendere, degrauatum mole corporis: minorem in sublime è quibusdã telæ suæ latebris obseruãtẽ excubare. Græci qui de uenenatis ictibus scripsere, lupũ uenari muscas demonstrant rotundũ, cælata sculptaq; ceruicula, tribus in ore, quod ei latiusculũ est, lineamentis. Aranei lacertarum catulos irretiũt: utraq; labia mordicus apprehensa telas suas altius tollendo, incrementa amniũ futura præsagiunt. Sereno non texũt, sed nubilo. Fœminam textrinæ, marẽ uenationi operã dare arbitrãtur, idq; sole oriente occidenteq;, bestiolis tum maxime infestis. Aranei clunibus in Venere conueniunt. Vermiculos similes ouis pariunt in telas expansos, quia saliendo excludunt, phalãgio excepto, qui specu in ipso cubat magno numero, triginta ferè: sed ubi emersit, matrem consumit sæpius, & patrẽ. Incubãt triduo: cæteris generibus oua pauciora. Cõsummantur aranei quater septenis diebus. Simul porrò ut editi sunt, fila sua mittũt, siue de suo quod foris habent, ceu uellere corticeo, ut Aristoteli uisum est, siue ut Democrito, excrementi cuiusdã modo, uelut corrupta intus alui natura, statuto tempore, siue ut dixere, quia intus sit quædam lanigera fœcunditas. Ouidius:

Cætera sunt uentus de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet aranea telas.

Non habet Creta insula maleficum animal præter phalangiũ, alioqui Italiæ ignotũ. Hoc cerui percussi, cancros edendo sibi medentur. Nominatur & mus araneus, de quo priuatim agẽdũ nobis est. Araneoꝝ telæ priuatim uescę hoc est siccæ, ac tenerę uocari solent. Ipsum animal araneus uocatr, Græce arachnes. Tela uero aranea, ut græce arachne: quanq̃ interim & pro animali poëtæ capiunt araneũ. Phalangia uero, & quod idẽ est Aristoteli, phalãgas & phalãgios arbitror esse dictos, & phalanx internodium significat, qualis pars ea digiti, quę rigida manet nec flectitur, ut Aristoteli placet: omnibus enim phalãgijs internodia terna in cruribus: ob id & fustes nodis rigẽtes, ut Plinius testatur, phalãgas uocabãt: Unde baiulos Vitruuius quia phalãgis uti soleãt, phalãgarios appellat. In Albania phalãgium haberi traditur Straboni Helianoq;, à quo si q feriunť, aut ridẽdo, aut flendo moriantur, desiderio suorum.

LACERTA. CLXVIII.

Lacertã Græci saurã. Huius una species chalcidice uocatur atq; seps, seorsum reddẽda. Lacertum & lacertã idẽ genus esse conspicor, ut est apd' Græcos quoq; sauros atq; saura. Est & piscis hoc nomine. Lacerta uidetur & uasis genus esse apud iurisperitos, sicut & apd' grecos saura, cuius in palma meminit Hippocrates. Est & herbæ nomẽ saura, Plutõi sacra, ut Nicãder poëta docuit illo uersu:

σαύρην τ' ἠχθονίου πέλεται σίφ⊕ ἡγεμόνου.

Fortasseq; in eo uerbo aut anagallidẽ intelligit: quippe quã Dioscorides sauritin à nonnullis dici prodat, & prophetæ nycteritin, quasi nocturno & subterraneo dicatã numini: aut ipsum sinapi, quod ut Plinio placet, ab Atheniẽsibus saurion uocatur: aut nasturtium, quod ab Hippocrate sauridion quoq; dicitur. Lacertarum pedes Græci blæsos uocãt, hoc est quorum pars extrorsum, pars introrsum spectet.

SEPS. CCLXIX.

Seps nunc lacerti genus est, nunc ut diximus millepedæ. Cum lacertã significari uolumus chalcidicæ cognomento utimur: sed an idem sit cũ ea quam Aristoteles chalcida & zygnida nuncupat, Theodorus more suo dignydam conuertit, lacerto paruo similiter, æstimabũt legentes: ipse in diuersam partẽ moueor Plinij uerbis, qui quodã loco ait: peculiariter inquit à chalcide cerafte differt. Est & tuberculi maioris ac pestilentis nomen seps apud Hippocratem, ab erodẽdo impositũ. Aëtius, seps inquit serpens est cubitoꝝ binûm, crassitudine in exilitatem, ut alia quoq; genera serpentiũ descendente: ingressu tardo rectoq;, lato capite, ore acuto, maculis corpore toto candidis: triduo uel quatriduo interficit. Pausanias quoq; Aepytũ inquit Arcadiæ quondã regem in uenatione occupatũ, & imprudentẽ seps oppressit. Viperæ similis est inquit minimæ, cineris colore, maculis ex interuallo uarius, lato capite, angusta ceruice,

ceruice, aluo maiori, cauda breui, obliquo incessu quasi cancer: quod & cerastæ inquit serpenti propriũ est. Chalcidicem Helianus si quis inquit habeat in tritico, fore ut incorruptũ seruetur. De serpente intelligat an de pisce chalcidico, qui & chalcis dicitur, non constat. De sepe pro multipeda Plinius xx. uolumine: multipedem inquit sepa Græci uocãt, oblongã, pilosis pedibus, pecori præcipue nocuam. Castigatus est in eã parte locus, propterea quod nõ sepa sed ipa legebatur: Nam ips genus uermis aliud, ut in pumice docebimus.

SCINCVS. CCLXX.

201 Scincus à crocodilo cute distinguitur, cãdidiore tenuioreq́, sed præcipue seta squamarum, quæ à cauda ei ad caput uersa est. Maximus Indicus, post Arabicus. Afferuntur inueterati sale. In Nilo natus ichneumone minor est, tanto inferior crocodilo. In Libya duos cubitos excedere Pausanias existimat. Venales scincos ex Aegypto licet uidere, lacerti magni similitudine. Sunt & Vincentino agro sui quidam scinci, minores multo ueris, etiamsi pro Aegyptijs officinæ subijciunt. In Bithynia Chalcedonis agro fere, crocodilos minutos quodã fonte nasci qui Azaritia dicatur, Strabo meminit: fortasseq́ pro scincis accipit, quoniã paruos esse tradat. Crocodili chãpsę apud Aegyptios uocãtur. Iones uero crocodilos primi uidentur appellasse, ut inquit Herodotus, sumpto nomine ab illo crocodilorum genere, qui apud ipsos in sepibus macerijsq́ nascuntur.

VERMES TERRENI. CCLXXI.

Vermes terrenos quidã bliniathas, alij γῆς ἔντερα, hoc est lũbricos & intestina terræ uocant. Iulos aliqui ut Dorion. Caphagæ à Syracusanis uocãtur, quasi limo & terra uictent. De ijs nonnihil & in fibro diximus. Est iulus & dolypus & cantilenæ genus, qua lanifices siue purpurarij utunt. Hoc nomine uocantur hymni quoq́ Cereris ac Proserpinæ: sed & fruges ipsæ, propterea q̃ singulares manipulos farris hordeacei amalas Græci uocãt: ipsas uero metas & fasciculos, qui ex multis manipulis præligati sunt, ulos & iulos nominant, ut Athenæus inquit, melius q̃ Photion ulos interpretatus panes holocleros, hoc est quibus nihil detractum sit. Nec satis scio de autopyro pane, an de holopyro Photionis enarratio intelligenda sit, de quorum utroq́ in tritici mentiõe differtabitur. Terreni uermes cum è cauernis suis prodeunt, tempestates, imbresq́ prenuntiãt.

MVS ARANEVS. CCLXXII.

202 Murem araneum mygalẽ & myogalen Græci appellãt. Negãt trãsiri orbitã ab eo, naturæ quodam torpore: & si trãsierit, moritur: Inde contra morsum eius terram ex orbita sumendã præcipiunt. In Italia uenenatus eorum ictus: eosdem ulterior Appẽnina regio non habet. Monendi sumus in Theodori præfatione de animalium historia, non mygalen pro mustella, sed galen scribendum ab impressoribus fuisse. Mus araneus ideo mygale dicitur à Grecis ut placuit Aëtio, qa muris magnitudine sit & mustellina specie: os ei oblongum, cauda gracilis, dentes quadruplici uersu tenues, quod & uulnus indicat. Ex eo purus statim sanguis effluit, mox saniosus, tum pustulæ insurgunt. Sunt quibus caro fœculenta. Ipsum animal maxime testiculos aggreditur. Pustulæ si pregnãs percusserit, nec aliter rumpũtur, ut Dioscorides & Aëtius scripsere. Plinius non pustulas sed ipsum murem araneum si prægnans ferisset, dissilire protinus existimarunt.

MVRES. CCLXXIII.

Muris nomen ut mustellæ, animalibus multis cõmune. Alpini quos aliqui marmotas uulgo dictos intelligũt, magnis oculis, prominentibus media magnitudine: pabulum hyemi præparãt anteq̃ condãtur. Alterni ut aiunt mas & fœmina, complexo herbarũ fasce, supinos cauda mordicus apprehensa, inuicem detrahunt ad specus: proindeq́ tũc temporis detrito uideri dorso. Pares ijs Aegyptij similiter resĩdũt in clunem, & in binis pedibus gradiũtur, prioribus manuum uice utentes. Sunt & Pontici unius coloris & uarij. Ex hoc genere creduntur esse pelles, qbus muniri uestes contra frigora cõpere: cãdidos eorum armillinos, sordidum uulgus nominat: nam uarij parte tantum prona candicãt. Venetis in dorso color, à quo dossuariæ pelles uocãtur: quandoq́ ferrugineus, deterior priore. Instruxit & ex muribus luxuriam suam uita, alios magnis frigoribus, alios medio anni tempore à Septentrionibus petẽdo. Armamus corpora: debellamus animos. Cõduntur mures hyeme duntaxat albi, quorum palatũ in gustu sagacissimum esse referunt. Murem græci μῦν appellant, Cretenses smynthion siue smynthea, unde Apollini cognomen, ut Photioni uidetur post Strabonem.

LAC. CCLXXIIII.

Lac græce γάλα. Camelinum ab hominis lacte dulcissimum, præcipue si ad unã mensurã tres aquæ addãtur. Bos ante partem non lactescit: asina protinus. Pullo eius ubi pingue pabulum est, biduo à partu maternũ lac pressisse mortiferum: genus q́ morbi uocãt colostratio, & infantes colostrati: densato lacte in casei speciem. Ex proximo semper à partu colostræ fiunt: quæ nisi admisceatur aqua, durescant in pumicem. Est autem colostra, siue ut Plinius colostrum, prima à partu spõgiosa densitas lactis. Theodorus pro coitu lactis quocunq́, colostrũ plerũq́ accipit: itemq́ pro eo quod ab Aristotele trophalides appellãtur. De colostro & Martialis poëta meminit, & Lucilius, & Plautus in Pœnulo: Mea inquit colustra, meum cor, meus molliculus caseus. Inter opera uero ganeę pretiosissimum ex lacte caput uocatũ: quod Britanni atq́ Belgæ cremorẽ lactis hodieq́ nominãt. Conficitur & quæ spuma lactis dicit. Insubriæ supra memorati cremoris æmula, quã Græci aphrogala, ut inquit Aëtius, appellãt. Vtrinq́ dentatorum lac nõ coit. Tenuissimũ camelis, mox equabus, crassissimũ asinę, ut coaguli uicẽ impleat. Omne lac igne spissatur, frigore serescit. Spissatũ igni pyriathes & pyrihephthon uocari à græcis, autor est Aëtius. Meminit & Iulius Pollux. Sicut spissatũ coagulo pyctes, quod rustici nostri lac iuncatũ à iunco & carice, aut quibus alijs seges tribus inuoluit, appellant. Athenæus uero primũ lac pyrihephthen & pyrihephthon tradit uocari. Photiõ primũ lac à græcis etiã pyos & pyon dici uoluit: alioqui pyos & sanguis cõcretus est, quod & pus dicitur. Pultẽ ex ouo & lacte oogala medici cognominãt. Lacticinia qui uocãt ex lacte quoquo modo cibũ, etiãsi quidã in sacris literis id usurpat, non probo. Lactarium opus dixerim potius, autore Spartiano: Cœnas inquit Heliogabalum exhibuisse alia die de oleribus, alia de pomis, alia de dulciarijs, alia de opere lactario.

SERVM.

SERVM. CCLXXV.

203 SErū iam multo potentissimum quidā ad tertias decoquunt & sub dio refrigerāt. Græci ὀρρὸν uocant. Hoc quemadmodū à lacte separetur, Dioscorides mox indicat. In Erythea iuxta Gades insula unius stadij patente freto, lac sine sero premi tradūt, ut Strabo retulit, tanta pinguitudine, ut in caseo cōficiendo, aqua diluatur.

LAC SCHISTON. CCLXXVI.

LAc schiston uocatur quasi scissile ac dimiduū, quoties uidelicet concretā eius partē quæ casealis dici potest, ab serosa, ut Galeno placet, separamus. Improprie tamen schiston inquit lac nonnulli appellāt id, in quo aut littorales calculi, aut ferrum ardens restinctū sit.

LAC HVMANVM. CCLXXVII.

204 LAc mulieris ante septimum mēsem inutile insalubreq́;. In omni usu præfertur eius, quæ geminos enixa fuerit: tum eius quę marem ferè: Inefficax eius quæ sequiorē sexū edidit: eius quæ marē peperit, lacte gustato, canes rabiosos fieri negāt.

CASEVS. CCLXXVIII.

205 CAseus non fit ex utrinq; dentatis ut diximus. Bubulum caseo fertilius q̃ caprinū, ex eadem mensura ut Aristoteles tradit, pene altero tanto. Quæ plures quaternis māmas habent, caseo inutilia: & meliora quæ binas. Caseus infumatus laudabatur à ueteribus: nec hodie contemnitur. Omnis porrò caseus senectute fit salsus, sed in musteū redit saporem aceto è thymo maceratus. Barbaros caseo non usos tradunt, sed in iocundum tamen acorē solitos lac cogere, quod & oxygala uocatū sit, cuius rationem aliā Columella postremo sui operis libro tradidit. Casei genus saprū quasi putrē dicas, faciūt utilem cœliacis. In Plinio legendū sit epityron, an caprarum, in mentione casei libro XI. controuersum diu fuit: ipse non epytirū sed capraꝝ lego: non quia epityrum oliuæ farctę genus sit, ut quidā putāt, quādoquidem oliuæ genus illud pityrū & pityrida, nō epityrum appellari constat: Sed illa ratione potius, ꝙ nisi capraꝝ gregibus sua laus est, in recenti maximè eam augente fumo gratiā, & reliqua legamus, uix stabit sensus, nisi planè quis extorqueat. Præterea cū de bubulo & ouillo caseo disseruisset autor, maxime sequēs erat ut de caprino quoq; loqueretur: ne quia sit omniū ferè deterrimus, improbari omnino iudicaretur. Adde ꝙ infumari nō alius magnopere caseus q̃ caprinus assolet. Nec ferè placet nisi musteus atq; recens. Athenæus Latina uoce usus, fumosos caseos appellat. Laus caseo Nemausensi Lesuræ Gabalicięq; pagis. Alpino duobus generibus. Docleati ex Dalmatia. Vatusico ex Centronia. Cebano è Liguria & Appennino maxime lactis ouiū. Auximati ex Vmbria. Item Lunensi magnitudine conspicuo, singulis quādoq; milibus pondo. Item Vestino Crustumino q; ac ceditio campo: nam Siculū Iulius Pollux meminit & Aristoteles, qui & Phrygiū quoq; nominat: sed Siculum ex ouillo & caprino mixtū lacte: Phrygiū ex equino asininoq; fieri solitū cōmemorat. Siculū Athenæus præferri putat omnibus, utiq; post Achaicum ex oppido Tromilia, unde Tromiliscus dicatur, & à Simonide Stromilius ex caprino lacte. Epityrū uero caseus non est omnino, sed ut Varro inquit, edulium Siciliæ q̃ Italiæ frequētius, cuius uocis in Plauto mētionem haberi sciunt omnes: Vnum inquit epityrū edā. Pollux uidetur hoc xeriā tyron uocasse, Siculū edulium id esse affirmās. Athenæus hypotyrida placentæ genus facit, fortasse idē cum epityro: nā catatyron condimenti nomen est è caseo, apud eundem autorem. Trās maria Bithynius ferè in gloria erat, Salonites ab oppido appellatus. Gallici sapor medicamenti uim obtinet: nunc à Cisalpina Gallia cōmendantur Placentini maxime. Formaginē Theodorus pro caseo cur dixerit, aut quē autorē secutus ita uerterit, q̄d Aristoteles trophalida scripsit, nisi ꝙ in Columella forte legit, concretum lac in fiscellas aut in calathos, uel formas trāsferri solitū, non uideo. Alibi Theodorus idē trophalida colostrū interpretatur, ut prædiximus: neutrū satis probo. Caseū Græci tyrō uocāt. Eius discrimina pulcherrime Antiphanes poëta reddidit: chloron hoc est recentē, atq; molle, quasi in fiscella fertur, ob id fiscellis uocatis, quia inde caseum abliguriunt: Xeron hoc est aridum, atq; ut Iulius Pollux interpretatur, macilentum: copton hoc est prædurū: nā & copta rhodia, & copta ficus hinc nomen tulere. Xyston hoc est tonsilē atq; rasilem: nā & horti sic dicuntur: tmeton hoc est scissilē: pecton hoc est coagulatū colostratumq;: nā eum qui acescere incipiat, & lacte ficulneo coierit, opian uocant. In Creta caseos quibus lata forma est, sed gracilis, thelias id est quasi fœminas appellant.

HIPPACE. CCLXXIX.

HIppace differt ab hippice, ꝙ hippace caseus 206 atq; coagulū est, hippice uero herba Scythica, equestris à Theodoro dicta. Phrygiū caseum Aristoteles ex equino & asinino lacte confici solitū scribit, ut in caseo notauimus. Hippocrates inuentum scribit Scythaꝝ hippacē ex equino lacte: In ligna, inquit, caua infundunt id, deinde obturbāt: innatātem spumā, butyrū uocāt: id quod sidat, hippacem: id quod in medio subsistit, serū. Vires exiguo cibo sustentat hippace, quemadmodū & hyppice.

BVTYRVM. CCLXXX.

BVtyrū spuma lactis est, concretiusq; q̃ quod serū uocatur. Hic & butyrus dicitur & butyrū, & ab Hippocrate picerion. Laudatissimus barbaris cibus, & qui diuites à plebe distinguat. Butyrū à boue nominatur, quia è bubulo lacte fiat, ut miretur Dioscoridem Galenus, ꝙ ex caprino, & ouillo cōfici lacte dixerit. Ex caprino tamen fieri solere, testis est Plinius: quod quidem cum fit, hyeme calefacto eo, æstate uero duntaxat expresso utūtur: crebro iactatu in longis uasis, angusto foramine: additur paulū aquæ, ut iacescat: quod est maxime coactū, in summo fluit: id exemptum addito sale, oxygala, hoc est acre lac appellāt: reliqua decoquunt in ollis: ibi quod supernatat butyrum est. Quod magis uirus respuit, hoc præstātius. Oxygala fit & alio modo, lacte acido in recēs addito. Casei genus à Galeno oxygalactinō uocari Asiæ Pergameno præsertim agro dicitur.

FVLIGO BVTYRI. CCLXXXI.

LANA SVCCIDA. CCLXXXII.

LAnā Græci ἔριον uocāt: Ad medicinā laudatissi- 208 ma est Galatica, Tarentina, Attica, Milesia. Lanæ quibusdā locis non tondentur, sed euelluntur: ob id cum dempta est atq; conglobata, quidam uellera, alij uelumia appellāt. Miꝝ quod tradunt, mederi lanas pecori cibos fastidienti, si cauda q̃ arctissime præligata indidē uellātur: statim enim uesci pecus incipere, & quod extra nodū sit, præmori. Lanā succidam

succidam græci rhyparã, Ionia sinypen, alij œsypirã, hoc est sordidã, & cũ œsypo suo, de quo paulo post dicturi sumus, nominãt. Galenus autor. Succidã à sudore dictã Varro existimat: quia oues cum incœperint sudare, tondeãtur: Nam succidia nõ à sudore, sed à sue nominatur, cuius caro est. Lanarũ sunt & à coloribus, quos bibunt, discrimina. Cymatiles à fluctibus: geranochroes à gruibus. Iam ab amethysto, ab serenitate, à croco, à rosa, à myrto, à glandibus, ab amygdalis, à cera, à coruo coraxicæ, à purpura colossinæ. Et hæc partim ex Plauto, partim ex Ouidio in artibus, & Strabone. Adulteros, ut Helianus tradit, in Gortyna Cretę deprehensos, lana coronabãt, mollitiæ probro, atq; ita per ciuitatem ad magistratus traducere moris erat.

LANA VSTA. CCLXXXIII.

OESYPVM. CCLXXXIIII.

Oesypum & œsypus, utroq; modo effertur, ab eo quod οἶς hoc est ouis. Græci masculino ferè ut untur, Latini frequentius neutro. Laudatissimum à sudore alarum & fœminum, sicut in Atticis ouibus genitũ, quod & notauerit Ouidius:

Oesypa quid redolent, quis mittantur Athenis.

Hippocrates caprinã è clunibus sordẽ uocauit œspẽ: ouillã, œsypiden: quo quidẽ nomine lanã quoq; succidam significat quibusdã. Quidã hoc à Galeno hysopũ dici putant, errore uulgi: & quidem à Græcis orto q non œsypum quandoq;, sed hysopum scribãt: ut siue prudentes, siue imprudentes, non œsypum simpliciter hysopon hygron, & hysopum pharmacum sæpissime cognominent, quasi ab hysopo herba distinguere uoluerint, ut Paulus in compositione quam à ruta πηγανήραν appellãt, utilem pleuriticis.

COAGVLVM. CCLXXXV.

210 Coagulum pyctia & pytia Græce dicitur, & tamisos poëtis. Plinius ex hædo laudat, Aristoteles ex inulo, præcipuum tamẽ dasypodis, q̃d & profluuio alui medeatur, unius utrinq; dentatorũ. A pytia pytinam uulgo dici, cõcretum igni ferum, & quod in caseum coire non potuit, existimo. Est & apud Grecos id quod appellãt autores noui melcen, imbuto uase aceto, atq; ita excalfacto, mox lacte infuso, ac nocte tota quiescere citra ignem permisso: quanquàm & alij pleriq; modi sunt, sed hic & compendiarius & facilis. Sunt quibus melce uideatur esse quod oxygala uocauimus: tametsi butyrum quoq; rustici non aliter ferè appellant, q̃ melcen.

ADEPS. CCLXXXVI.

211 Adipem atq; seuum, item pingue, medici ferè confundũt, cum ueteres tum noui: Sed differunt, q; ruminãtia seuum habent, adipem cætera: uel ut Aristoteles tradit, cornigera, non utrinq; dentata, & quorum in pedibus tali sunt. Pinguescunt seuo bisulca, scissis q; in digitos pedib⁹, adipe. Adeps atq; seuũ semper in fine carnis sunt: pingue uero inter carnem cutemq;, succo liquidũ. Adeps atq; seuũ concreta sunt ac gelascũt, fragilia q; si refrixerint, pingue non gelatur: atq; hoc Plinius intellexisse mihi uidetur cum dixit: adeps concretus est, & cum refrixit fragilis: appellatione adipis etiam seuum complexus. Lupino adipi apud ueteres palma fuit, adeo ut nouæ nuptæ intrantes, solenne haberent postes eo inungere, ne quid mali medicamenti inferretur. Seuum Græci στέαρ uocant. Nam σταῖς massa est farinæ, quam & conspersionem & baltheum, atq; tractã dicimus: adipem uero & pingue, pimelen appellant. Item pion atq; lipos, à quo genus carnis alipaston uocatur, hoc est sine pingui, quam Strabo comicus fer uitijs apponit. Dicitur & grassos adeps ipse à Grecis, & grasson: sed ouillis maxime cum sordibus & sudore illuuies. Dicitur & demos à poëtis ipsum pingue, ut nihil prætermisisse uideat. Archigenes sudorem sordesq; corporis grassoniam uocauit. Pollux grason & cinaurã. Quædã non pinguescunt ut lepus, atq; perdix. Steriliora pinguia in utroque sexu, celerius senescunt. Omnibus animalibus est quoddam in oculis pingue. Adeps sine sensu est omnis, nec arterias habens nec uenas. Pingue animalium plerisq; sine sensu: quam ob causam sues spirantes, à muribus erosæ perhibentur. Adipes homini detrahuntur, & uiuit leuatus onere. Habent & arbores suos adipes, quos alburna Plinius appellat: quos amputare & adimere, exalburnare dicimus: à colore nomen sumptũ, cum ligni pars est deterrima, & teredinẽ breui sentiens: unde robur exalburnatũ, quod à Theophrasto melandryon est dictum, quia sit ei color nigricans: à cuius similitudine salsamenti genus quoddã melãdryon fortasse uidetur appellatum. Quid autem sit aruina, Suetonius in eo libro qui de uitijs corporalibus inscribitur, explicuit: durũ esse dicẽs pingue, quod est inter cutem atq; uiscus. Non solum autem pinguitudo, sed etiã pinguedo Latine dicitur: quicquid Seruio grammatico uisum fuerit, qui alioqui mihi parũ uidetur Plinium multis partibus legisse.

ADEPS suillus, & angninus. CCLXXXVII.

Adeps suillus unguen, ut inquit Palladius, & axungia Latine dicitur: & Græci quoq; usurpãt, sed oxyngon ferè appellãt, tracta origine ab axibus curruũ perungendis: quanq̃ est ubi Plinius aceti fecem oxyngion interpretatus esse uideatur. Et nos fortasse quibusdã locis autoritatem summi uiri nostro iudicio prętulimus: Alioqui Paulus Aegineta oxyngion pro axungia clarissime uidetur intellexisse, in emplastro cui phœnicite nomẽ est. Laudatissima ex apris: tãta porrò uis, ut genibus etiã adalligata, redeat ad os sapor, eamq; expuere uideantur: neq; occulta ratio, quoniã hoc animal radicibus herbarum uescatur, ideoq; innumeri è fimo quoq; usus. Axungiæ nomen ad alia quoq; pinguia trãsferri, sed raro, comperi. Laridum uero salita est animalis eius caro, quasi large aridum, ut Macrobio placet. Sunt q suillum pingue laridum uocatum putent. 212

ADEPS ceruinus, ouillus, hircinus. CCLXXXVIII.

ADEPS BVBVLVS. CCLXXXIX.

Bouem Græci βόα, & βοῦν uocant: itemq; ταῦρον & quãdoq; ἰταλόν, unde dicta sit Italia: nam steriles uaccas nostri tauras uocabãt, sicut prægnantes hordas atq; fordas: unde hordicalia Romæ festa, quo die hordæ boues immolabantur. Ephesij pincernas ipsos appellare tauros solebant. Nam portis & portax pro iuuenca dicitur à Græcis. Item Damale siue damalis, ut Dores solent δαμάλην, quam nos iunicem uocamus: damales uero ipsum iuuencũ significat: quẽ in Alexandri Cæsaris uita Lampridius damalionem uocauit. Vterq; sexus in moscho continetur. Photion damalin uocari omne animal existimat in iuuenta. 213

ADEPS taurinus, pantherinus, leoninus. CCXC.

ADI-

ADIPES Odorati e uitulo, tauro, ceruo: Item medulla cerui. CCXCI.

Vitulum græci μόσχον, unde μοσχεύματα in agricultura usu dictum existimāt, qui uitulamen in literis sacris interpretati sunt, cum Latine dici posset uiuiradix. Moschos & pediculū significat, quo frondes & fructus ramis annexi pendent, qui & petiolus & à Palladio tenax uocatur: Viuiradix & auulsio parum distāt, sicut moscheuma & paraspades apud græcos. Dicitur & moschos, siue quod idem est, oschos, pāpinus, & capreolus, & clauicula, quæ Græci helicas, & ligna, & clemata, & amphidas quoq; appellant, ut Galenus inquit.

ADIPES gallinaceorum & anserum. CCXCII.

614 Anseres & ocæ siue aucæ à Græcis χῆνες appellantur, unde χηνοβοσκεῖον locus ubi aluntur: nā χηνίζειν uerbum ad musicos pertinet, quasi tibiarum sonum præsentās. Herbā in Varrone pabulo anserum seri solitā, non herin, ut habēt exemplaria, sed serin scribendū monemus, autore Columella. Ferunt eā cum est aqua tacta, etiā cum est arida, quasi renouellari uiridemq; fieri. Laudātur anseres σιτευτοί, hoc est altiles ueteribus, & ex ijs iocinora.

ADIPES SAMPSVCHINI. CCXCIII.

ADIPES anserini, gallinacei, uitulini. CCXCIIII.

ADIPVM MEDICINAE. CCXCV.

Adipem caprinū astrictiorē esse q̄ suillū, Galenus falsò creditū à Dioscoride commonuit: nisi quis astrictiorē pro eo quod est acriorē accipiendū putet: quādoquidem homo inquit aliâs peritus, sed barbarus, proprietatē græcæ linguæ minus tenuerit.

MEDVLLAE ANIMALIVM. CCXCVI.

617 Medullā, quā Greci μυελὸν uocāt, uituli Galenus post ceruinā prefert omnibus, eamq; priuatim à medicis appellari moschion scripsit. Medulla proprie, inquit Galenus, est quæ ossibus includitur: improprie uero etiā è spina dorsi, νωτιαῖος, hoc est dorsago, ut ita dicā, nominata, quę fit reliqua medulla durior ac siccior: nā ea quæ spondylis hoc est articulis uertebrisq; continetur, spondylionis habet nomen, ut inquit Pollux.

FEL ANIMALIVM. CCXCVII.

618 Fel siue bilis χολὴ à græcis dicitur: Minorum animalium subtilius. Equinū tantum damnatur inter uenena: ideo flamini sacrorum, equū tāgere non licebat Romæ, cum tamen publicis quoq; sacris immolaretur equus. Taurino felle aureus color ducit, æramentis atq; pellibus, qualia græci cholobaphina cognomināt. Bilis duplex, atra & flaua: sed cum simpliciter pronuntiatur, flaua, inquit Galenus, intelligitur. Flauæ duo fere genera: luteæ quā græci ochran uocāt: & ruffæ siue fuluæ, quā xanthen dicunt, uehementiorē & calidiorē priore. Sūt & alia colorum discrimina: uirentis, quā ἰώδη: cœruleæ, quā κυανῆν, & subnigræ, quā φαιὸν, isatidis modo fuscā. Callionymū piscem, cuius mentionē habet hoc loco Dioscorides, sunt qui callichthyn & anthiā quoq; appellent: item hellopa hoc est acipēserem, & castū sacrumq; piscē: Aliqui etiā lycon: sed differre tamen eos inter se cum ex Aristotele, tum ex alijs autoribus aperte constat. Sacer certe piscis est proprie, quē pompilon uocamus. Dixi hellopa eundem qui acipenser dicatur: cæterum Archestratus eū, qui uocetur inquit à Romanis acipenser, galeon à græcis appellari existimauit: perspicuo errore, ut alibi monstrabitur. Fit & de Perdice sermo hac parte, in quo sciendū, perdices & cacabidas & cacabos etiā uocari, à sono quē edunt canentes, Theophrastus autor est, non omnes eum sonum reddere, sed ἀττηγίζειν aliquas. Perdicum porrò multa genera, sed præstātissimum cui rostrū purpureum: nā Italicæ, inquit Aethenæus, præparuæ sunt, nec rostrū rubens habent. Idem autor phasianū siue phasiani cum aliquādo tatyrin, aliquādo tetarton & tettaron uocatum scribit. His adiecit attagas, non attagenas dicendo, etiamsi Varro, & Gellius ita nominent. Atagenus certe piscis è numero est.

SANGVIS. CCXCVIII.

Sanguis Græce uocatur αἷμα. Distat à sanguiculo: quod is proprie sanguis ædi est in cibum. Igni coctus, nigrū ius, ut Iulius Pollux arbitratur, uocatus: hoc à græcis hypotrimma & hæmalea & hæmation, & specialius hyposphagma dici putāt: Sed ex omni tamen quadrupede, adiecto melle aut sapa, sale, aceto, lacte, caseo, cumino, laserpitio: inuentū Lacedæmōe putāt: uulgo id nos ius dulce nominamus. De alio sanguiculi significatu diximus in garo. Non dissimile uidetur quod græci creocaccabō appellāt, hoc est carnē minutatim cōcisam cum sanguine, & adipe, iussulentoq; ac dulciario liquore: nā quod myma uocāt, mihi quædā uidetur miscella creocaccabi & hyposphagmatis fuisse: nisi quod paulo plura sunt, quæ in myma requiruntur à quibusdā, autore Athenæo. Iuris & illa sunt genera quorum in Pseudulo festiuus poëta meminit: cicilendrū, hypolindrū, cicimādrum, paropsis, captis, mæcis, siue magis ut cōijcio. Eque uirginis sanguini uim inesse negāt, quę maribus fœminisq; nō uirginibus. Taurinum ubiq; inter uenena collocāt, excepta egyra, ubi descēsura in specum sacerdos uaticinij causa, tauri sanguinē præsumit. Caprinum bibentibus pallor accidit. Hircorum sanguine ferramenta acuuntur, indurata subtilitate & scabritia expolita, uehementius etiamnū q̄ scobina fabri. Adamātis natura inuictissima & duarum rerum uiolentissimarum contemptrix, ignis & ferri, non alia rumpitur ui q̄ hircino sanguine macerata, recenti & calido: etiāsi hoc gemmarij nostri falsum & ridiculū existimāt. Anatē de qua mentio hic habetur, Græci nessas & necta uocant: quanq̄ necta magis est ut septa anataria significēt q̄ anates ipsas. Anatē ueteres & anilem morbum uocabāt. Similes anatibus sunt sed maiores, quas glaucia greci uocāt, ab oculorum colore. Sunt & boscades, & quas ab urinādi uolupta te colymbos & colymbidas nominant. Inter omnes eas minimæ, atri ac sordidi coloris, acuto rostro: soli earum spectātur oculi, cætero merguntur. Habentur & chenalopeces appellatæ, sed anseri contribuūtur. Inuenitur & boscadis unū genus maius anate, sed minus chenalopece: huc & phascades pertinent, paulo grādiores q̄ colymbi, cæterò similes anatibus. Est & uria dicta non multo minor anate, rostro longiore ac tenui, colore sordido figlinæ. Angustū et Phalaris uocata rostrum obtinet, caput rotundius, uentrem subcineritio colore, tergus nigricatus. Nominant hic et columbę, Greci eas modo peristeras et masculino genere peristeros, ut Attici, et neutro peristeria: modo pelias et peliadas uocāt, ut Dorici, quanquā Aristoteles distinctum genus facit, quia et alia dinumerat: quò fit ut in pocillo Nestoris plerique non columbas, sed pleiadas cœleste sidus intelligēdas arbitrenē in Ho-

in Homero. Colūbæ porrò Siculæ præferūtur omnibus: laudātur & Cypriæ luteo colore. In India colūbas esse Græci affirmāt. Cæterū columbarū quas diximus peristeras à Grẹcis esse dictas, duo genera cōstituunt, ut Galenus est autor: κατοικίδιον, hoc est, domesticum, & νομαδικὸν, hoc est, pascuū & syluestre.

FIMVM. CCXCIX.

161 Fimum Græci multis nominibus, ἀποπάτημα, & ἀπόπατον, & βόλβιτον, & ἱππομακροβόλιτον, & σκάτος, & ἀποσκυβαλὸν, & ἄφοδον, & ἐυμαρέιαν Ionice appellāt & σκώρ: quanq̃ hominis hoc proprie, ut asini, onida & onthon: equi, copron: pecudis, cespoten uel oipoten Aristophani & sinypen: Iones suis, hypeleuton: murum, myocopron & miscelerdam: nos muscerdam, ut suillum sucerdā. Liquidius quod est, nostri foria cognominant, unde forioli, quibus solutiuscula est aluus, & cōforire uerbum, pro eo quod est inquinare fimo, quod Plautus concacare dixit: & forica locus in publico, ut latrinæ in priuato. Fimos porrò etiam lusorias tabellas, hoc est, alueolos dixit Horatius. Asinini certè pulli fimum quod primum edidit, polion uocari tradit Aristoteles. Plinius polean priuatim, & caprinum spyrathos, & spyradas, & spyrdana, quas Palladius caprinas baccas uocauit.

CROCODILEA. CCC.

Crocodileam cerussẹ modo elui præcipiūt. Est & crocodilea, siue crocodilina & crocodilitis uocata, quęstio sophistarum ludicra, ut prion & ceratina, sed alienæ omnes ab hoc opere. Crocodileā Plinius etiā intestina ipsa terrestris crocodili appellat: ob id diligenter exquisita, quoniam iocundissimo nidore fragrant: uiuit enim odoratissimis animal id floribus, simile crocodilo ei, cui uita in terra, aquaq; cōmunis, sed multum infra magnitudinem eius, & in terra tantum.

VRINA. CCCI.

114 Vrina siue lotion, Græce οὖρον uocatur. Vrina struthionis atramen tilituras abluit. Fullones pedum uitijs carere affirmant urinæ beneficio. Magi præcipiunt ne quis contra solem lunam'ue nudetur, urinæ causa: ne'ue umbram alicuius respergat. Hesiodus contra obstantia reddendam, ne deorum aliquem nudatio ea offendat. Non desunt qui amuletum esse dicant, suam cuique matutinis omnibus instillatam in pedem.

LYNCVRIVM. CCCII.

De lyncurio non constat autoribus, an sit, aut unde sit. Qui electrum id esse negant, gemmam tamen fatentur, ex urina lyncis omnino, sed quam animal id statim redditam aggesta pedibus terra obruat inuidia, ceu gnarum peti eam ab homine, celerius ita concrescere in gemmas similes carbūculis, igneo colore fulgentes atq; frigidas, quæ & scalpantur: quāquam distinguunt è maribus, præcipueq; feris & fuluas & igneas: è fœminis, prẹsertim cicuribus, candidas atq; languidas existere: nec frondes & acus modo rapere, sed æris quoq; ferriq; bracteolas, ut Diocles & Theophrastus referunt. Alij dixère langurium, & esse in Italia circa Padum languria, quæ ab aliquibus langæ nominentur. Falsa hęc omnia Plinius existimat, nec uisam æuo suo gemmā appellatione tali scribit. De lyncurio lapide non hoc, sed alio inter fungos, mirum quidē sed uerum dicturi sumus. Succinum Dioscorides hoc loco πτερυγοφόρον cognominat, quòd stramenta, floccos atq; fimbrias in se trahat: alibi chrysophoron, ut Plinius chryselectron. Lynces clarissimè omnium quadrupedum cernunt.

MEL. CCCIII.

Mel à Græcis μέλι. Natū in Carina Cretæ monte mel, muscæ non attingūt, propterea medicamentis eligitur. Varro Siculum prẹfert omnibus, quòd ibi thymum bonum frequensq; sit, quo ad mellificium nihil est præstantius. Strabo è Cycladibus, & inter Cycladas Calymniū anteponit omnibus. Natura mellis ea est, ut uitia coërceat, ne serpere ultra patiatur: quam ob causam uel exanimum corpus hominis per annos plurimos innoxium conseruat. Est & suus in melle ac mulso flosculus, si recta est apud Columellam in oliuæ conditura lectio: Sūt enim qui uasculū mellis, non flosculū ibi legant. Sed certè in omni re purissima & tenuissima quæq; pars, floris appellatione demonstratur. Est & in pomo flosculus qui & umbilicus dicitur: nam & in fico pomo fundus Græce omphalos dicitur, hoc est, extremitas altera q̃ quæ petiolo annectitur. De cœlesti melle dictum est superius in elæomelite. Hircanum mel ex ipsis quoq; fluit arboribus, sine cura mortalium, examinibus inibi se cogentibus atq; mellificātibus, ut inquit Strabo: è petris quoq; ut Diodorus: sed minores apibus sunt anthredones appellatæ. Meminit bestiolę huius & Aristoteles inter crabrones uiuentis, etiāsi corrupte legitur in ipso tenthredon pro anthredone: nā crabrones anthrenæ à Græcis dicunt. Hoc ipsum fere in Media & Armenia quibusdā locis uisitur. Diodorus & Quintus Curtius arbores in Hircania, quarū folia multo melle tingantur, faciem quercus habere tradunt: ac nisi solis ortū incolæ prẹuorterint, fore ut uel modico tempore is succus extinguat. Mellis inuentionem Plinius & Diodorus Aristeo Atheniensi, uel Arcadiæ regi ut Trogus, sicut medicinā ex eo Gellius Oceani filio Soli assignat. Trogus colligendi mellis usum mōstrasse Gargorin scribit, uetustissimū regem in Hispania Curetū, qui saltus Thartesiorū incoluère, in qbus Titanes bellū cū dijs gessisse perhibēt.

125

MEL SARDOVM. CCCIIII.

Cvm mel in Sardinia progenitū uirus habeat, mirum est cur nullum tamen animal homini pestiferū in insula ea nasci perhibeatur, extra q̃ solpugam, ut Solinus meminit: de qua in castigatione Pliniana dictum est abunde. Non solum uero mel Sardoum, sed & Colchicum infame traditur amaritudine. Sunt & alia mellis fastigia, quæ mox subiunget dissertatio.

MEL PONTICVM. CCCV.

Mel Heracleoticū siue Ponticū, ex herba fieri candida commemorant, quæ ægolethros uocetur: quia uexatio iumentorū fit, præcipue caprarū. Non sentitur autē omnibus annis hoc malum, nec nisi cum flos ille marcescit aquoso uere. Signa uenenati sunt, nunq̃ densari, color magis rutilus, & quòd ponderosius est q̃ probū: qui gustauère, abijciunt se humi, refrigerationē quẹrentes. Exitium hoc per excrementa ad canes quoq; peruenit, similiterq; torquet eos. Mulsum tamen ex hoc melle inueteratum desinit esse perniciosum. Aliud genus mellis in eodem Ponti situ manicon, siue μαινόμενον appellant ab insania quam facit, existimatum rhododendri flore contrahi, quo scatent syluæ: optima tamen ex hoc uno cera fit: In Perside autē & in Mauritania

Cæſarienſi Getuliaq́ꝫ Maſſylis contermina, uenenati faui gignuntur: quidāq́ꝫ non toti, ſed parte, quò nihil fallacius: nec niſi liuore deprehēduntur. In Themiſcyra Ponti regione mons eſt Scydiſſes, cuius incolunt Byzeres & Heptacomitæ dicti, iuga: hi tris cohortes Pompeij eà commeantes interfecerunt, diſpoſitis qua tranſeūdum erat mellis inſani uaſis, quod ibi ex arborum quarūdam, ut inquit Strabo, ramis funditur: corruentem enim potu eo militem aggreſſi facile confecerunt.

SACCHARVM. CCCVI.

226 SAccharum laudatius ferebat India, nunc popularis ortus eius eſt in Aegypto, Cypro, Rhodo, Creta: Italia quoq́ꝫ naſcitur. Nullum epulū magnificum iam, ne quotidianus quidē uictus placet ſi ne ſaccharo. Digeritur in paſtillos: effingitur in placētas: à maza & pane ut puto mazapanes uocatas: quanq̄ & marcipanes ab autore dictos coniectari licet, quandoquidem & marciatū unguētum & marcipaſtillos in medicina legimus, ut eſt apud Aëtiū, & priorem eo Paulum. Omnino componitur in omnē figuram ſaccharū, nō aliter q̄ farina, trahiturq́ꝫ etiam in picturas, opere hiſtoriali, uenatus, claſſes, oppida, & quaſcunq́ꝫ rerū afferri libeat imagines præſentās: à coronatis miniſtris cū tibicine introferri ſolitū conuiuijs, & ad principia eorū, & in ſecundā quoq́ꝫ menſam: unde natū ſit prouerbiū, nullū ferculum corrūpi ſaccharo. Ampliſſimū nucis auellanæ magnitudine. Plinij tēporibus & medicinæ duntaxat uſu: nunc tā promiſcuū, ut deſinat prodeſſe, multis obſit. Pueris certè lumbricos & tineas contrahit. Varronis uerſus ſunt:

Indica non magna nimis arbore creſcit harūdo,
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant ſucco contendere mella.

Strabo q̄q́ꝫ non ex ipſis tantū harūdinibus, ſed & radicibus quoq́ꝫ mel exprimi cōmemorat in India. Nūc ex Alexādria Aegypti, & Cypro commendatiſſimū. Melius quo uetuſtius, q̄q̄ calidius ita & capiti ferè nocens. Dilutū aqua refrigerandi uim concipit, præſertim tercoctum. Primo excoquunt harundinē, deinde flaua pars ſecernitur: hanc ſaccharū exiſtere. Hoc iterum coqui poteſt, atq́ꝫ ita fit candidius & concretius. Quòd ſi tertio coquatur, maxima in eo fit & cādoris & dēſitatis acceſſio. Quartum & quintū quoq́ꝫ ſolet excoqui, & donec ſpecie aluminis ſciſſilis ferè transluceat: quod genus alij candidū, alij cantium cognominant. Saccharū Græci ſacchar uocant. Rarum nec planè cognitum Galeni quoq́ꝫ ſeculo, tantū abeſt ut inſtrumentum nitidioris uitæ fuerit: quanquā nō magnopere pridem inuentum puto, ut nucleos pineos, amygdalas, auellanas, piſtacea, citreum, cinnamomum, coriandrū, aniſum, fœniculum ductili tunicarum facilitate contegat, circūdatum modo corticis craſſitudine, modo cutis tenuitate ueſtiens. Dulciaria quidem ex nucleis pineis & amygdalis cōdebat antiquitas: ſed cum melle, ut eſt apud Paulū. Venale porrò ſaccharum, in dupondiarios ferè panes, metæ effigie diuiditur. Pretiū optimi in libras aurei nummi ferè ſexcunx. Cyprium non coibat ante: nūc denſatur, tanto inuentoris quæſtu, ut inde locupletiſſimus euaſerit: neq́ꝫ ratio tamen communicata eſt, ſed arcanam habent, ut ad hęredes latifundij cuiuſdam aut monopolij uice tranſeat. Illud monendi ſumus, in Papinij ſylua quadam illo uerſu,

Et quas præcoquit Aebuſita cannas.

Hypaſitam non Aebuſitam legendum: ita enim populi uocantur Indię à fluuio Hypaſi, ut eſt apud Strabonem Pliniumq́ꝫ: nec audiendi ſunt, qui nullo autore, nullo teſte in Syria locum eum tradant inter Libanum & Antilibanum cōualle media: nam ibi harundo quidem prouenit, ſed odorata, non ſaccharea, ut alibi quoq́ꝫ diximus.

CERA. CCCVII.

CEra Græce uocatur κηρὸς: fit expreſſis fauis, ſed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris ſiccatis, quarto die liquatis igni nouo fictili, aqua fauos tegente, tum ſporta collatis: Rurſus in eadem olla coquitur cera cum eadē aqua, excipiturq́ꝫ alia frigida, uaſis melle circumlitis. Optima quę Punica uocatur. Plurimum habet ex propoli Cretica, ideoq́ꝫ locū ſecundū in nationibus obtinuit: tertium Corſica, quoniam ex buxo conſtet, & medicaminis uim referat. Fieri candidā cerā, nihil aliud eſſe uideo, q̄ Punicā fieri. Hæc medicinis utiliſſima, uarios in colores pigmētis cera trahitur: ob id & tracta dicitur, ut puto etiam à Græcis. Nigreſcit addito chartarum cinere. Anchuſa mixta, rubet, ad reddendas ſimilitudines & innumeros uitæ uſus: ut taceantur pugillarium parietumq́ꝫ, & armorū tutelæ. Superat niuem candore cera, quam pharmacopolæ noſtri præparant, nuperrimè uri cœpta publicis priuatisq́ꝫ ſacris, ſolennibus & prophanis uſibus. Officina tantū una concinnabatur hæc patris memoria, nunc urbe tota uenditur, nec alia crematur cera duntaxat apud nos q̄ candida. Primus omnium Cornelius è ſenatu domum rediēs, funali cādido uſus dicitur, tanta uerecūdia, ut nō prius accendi pateretur, q̄ tota curia & foro deceſſiſſet: quia cæteri aut laterna, aut triuiali cera deducerent. Exemplū eius deinde ſequuti omnes, maieſtatiq́ꝫ hoc illius ordinis ampliſſimi, nō luxuriæ datum: Itaq́ꝫ ſenatu miſſo, poſt occaſum ſolis, tam lōgus eſt ordo luminū, ut planè diē reddāt. In cera qui naſcitur uermiculus, ab Ariſtotele uocatur acar. 227

PROPOLIS. CCCVIII.

EPropoli apes faciūt ad foramē introitus protectū æſtate maxime, ut inqt Varro. Alia hęc ab rhitace uocata, qua fauos extremos ſimul conglutinant: interdum extra fores aluei obturant omnia, quà uenit inter fauos ſpiritus. Interpretatur hanc Gaza noſter & cereum quandoque. De hac & in lilij mentione diſſeremus. 229

TRITICVM. CCCIX.

TRiticū & ſatiuū & ſylueſtre, cultu annorū triū miteſcit: in Leontino Siciliæ agro plurimū. Degenerare triticū in hordeū, ex eodēq́ꝫ naſci pede utrūq́ꝫ, fabuloſum exiſtimatur à Theophraſto. Frumentū omne radicibus multis ac prætenuibus exit, folio uno, germinibus omnino multis, ſed quæ in ramos brachiari non poſſint: cuius contrariū in omni legumine conſpicitur, excepta faba. Frumētum σῖτος Græce dictum, quicquid ex ſe ariſtas mittit: in herba, quam Græci loion uocant, per hyemē eſt: remollito autē cœlo cauliculus de medio aſſurgit, cuius tertio aut quarto genu ſpica geritur, nō prius uidēs, q̄ folliculo incluſa, qui gluma dicitur: cōſummato eo flos erumpit, quarto aut quinto poſt die, ac totidem ferè diebus, plurimumq́ꝫ ſeptem durat. Varro quindecim diebus frumentū in uaginis eſſe dicit, quindecim florere, quindecim areſcere. Poſt florē craſſeſcit, inquit Theo- 230

Theophrastus, maturaturq; intra quadragesimum diem, cum tardissime octauo à satu mense plurima parte metitur. Aegyptus, ut scribunt septimo. Folium harundineum, angustius tamen tritico quàm hordeo, caulis quoque leuior, & lentior, nec perinde fragilis. Triticum multis integitur tunicis, hordeum nullis. Culmus tritico altior q̃ hordeo, spica quoque remotior à folio, palea suauior, mollior, succosior. Inconditæ tritico spicæ, explanatæq; hordeo dispositę in uersus. Vtrique culmus spicam sustinet, quæ & spicus & spicum à Cicerone dicitur in Arato. Spica granum & aristam, quæ uti acus eminet è folliculo siue gluma. Sunt autem aristę partes in spica primę, quæ à Græcis antherices dicuntur & atheres. Est autem ἀθὴρ proprie in hordeo ut Galenus interpretatur, cuspis ipsa spicæ: nam & menti pars extrema hoc nomen inquit habet, cum aristam non habet. Mutica spica dicitur quasi mutila. Vaginam uocant sub qua latet herba. Stipulæ sunt folia culmum ambientia: est autē culmus, idem quod & calamus, cum spicæ penitus oriuntur in summo spicæ iam maturæ. Quod minus est, quàm granum, uocatur frit: quod uero ad culmi cacumina in firma spica geritur, minus item quàm granum, uruncus appellatur. In tritico marcescente gurguliones, hoc est, bias (sed lego cias, ut in pumice notaui) à Græcis uocatos, innasci ferunt, ut in faba midæ. Gigni & cantharidem in tritico (scarabeus is paruus est) ut phalāgion in eruo constat. Tritici multa discrimina: sitanias uocatur: genus id siliginis trimestre, ut Columella uoluit, frumentago dicta Theodoro, differens crassitudine surculorum, quemadmodum inter hordea crithanias hordeago nominata. In nomine sunt Assyriū, Aegyptium, Ponticū, Thracium, Siculū, Africum, quòd facile absoluatur folliculo: nam Thraciū multas habet tunicas. Habetur & cachrydias siue canchrys, culmo crasso, quod etiam Africo tribuitur. Ponticum leuissimum, Siculū ponderosum, ponderosius Bœotium: deprehenderūt hoc athletæ. Ponticum & Aegyptiū sine lolio nascuntur, item Siculū, præcipue Agrigentinum: q̃q̃ cū Siculo melampyron nasci perhibent, sed innocuū, neq; lolij modo graue, caput'ue tentās. Nominatur & Alexandrinū, oblongo semine, quod fortasse idem sit cū Aegyptio, & Calymno, ex Calydnis insulis à Ptolomæo Philadelpho in Aegyptum conuecto. Dracontias & Selenusiū & stlengias crasso cuncta calamo. Iā aliud trimestre, aliud bimestre. Sitaniū uideo idē esse cū trimestri, satiuū Dorice uocatū, & Attice titinū, quasi purū, ut Photioni placet, de q̃ & paulò supra dixi. Galenus sitaniū inquit est triticū instātis anni, id quod uere seritur. In Truculento Plauti etanio pro setanio legit mēdose: castigauimus: Non possunt, inquit, militares pueri setanio exducier. Euboicū certe intra diē quadragesimū à satu metit, firmitate ac pōdere præcipuū, nō ut trimestri leuitas, ob id cibario pani utile: nam & furfuris parū habet, inuentu rarū. Bimestria in Achaiā è Sicilia primū uenēre, parū fœcūda, sed cibo facilia & iucunda. Olynthi & in Eubœa apud Cerinthū genus effoditur terræ, qua triticū oblinētes, diu id seruāt. Trimestria ubiq; sunt, uerū inutilia, & infirma singulari calamo. In Asia quodā loco trās Bactra frumentū nucleis oliuæ par nasci referunt. In Pissotis tam firmū, ut multos Macedonum largiore usos eo saties peremerit. Omni frumēto nocent imbres in flore. Item iam plane crassato, triticū plusq̃ hordeū uligine cōmeat in lolium. Camatias in Thessalia tritici genus est, quod admisso pecore degenerat Babylone: propterea nihil patitur, etiā bis derosum. Prēter lupinū nihil æque in spica durat q̃ triticū. Durat bonitas cibo in Petra Cappadociæ in septuagesimū usq; annū, unde Cappadocio pani summa gratia, qui & ἁπαλὸς à teneritudine uocat, & Syrorū lingua lagman. Addebatur in massam lac & oleum, & salis quantū satis esset. Laudabatur & Parthicus, quē alij aquaticū uocabāt: quoniam aqua traheret à tenui & spongiosa inanitate. Triticū ex Asso Troadis in panē sibi reges Persarū quęrebant. Varro conditū diligenter triticum, quo uentus non perueniat, mansurum ad annos promittit: Vis tritico tanta, ut cados plenos siccet. Panificij multa & nomina & genera: Ex his nauticū intelligo qui uetus atq; siccus à Dioscoride in medicinis dicatur, fortasseq; biscoctus: quem Græci δίπυρον appellant: Syncomistos uero is est quem alio nomine autopyron uocari Galenus autor est: quoniā ex omnibus farinæ suę partibus detractione nulla cōstet, inter pityriam, & semidalitin, hoc est, furfuraceū similagineūq; medius: Etenim autopyros, siue q̃d idem est autopyrites, & xeropyrites, & pyrnos Athenæo, siue pyrinos Hippocrati, à tritico nō ab igne flectit: propterea q; nō ex tritici parte fit, sed ex ipso plane toto. Dicitur autem anerectos ab Hippocrate: item syncomistos quasi confusaneus, quoniā castratus nō sit, sed omnia simul tulerit, furfures, utriculos, & similam: idem fere qui sordidus, cuiusmodi Neronem usum legimus: quāquam Paulus sordidum à syncomisto separat. Vtriculos in autoribus intelligo, id quod furfure melius est, & simila deterius, hodieq; Fertini suos farinæ uentres uocant. In Cisalpina Gallia redundago appellatur: medianum in Venetia prouincia. Autopyri panes dicuntur, & qui furfure tantum leuiter succreto fiunt, qualis fere cibarius & secundanus est, & qui rubidus fortasse à Plauto poëta dicit. Hoc aūt fieri solet, ut Galenus ait, quoties triticum generosum non est: Generosum inquit uocatur, quod similaginis plus habet quàm furfuris: Nam similago & simila prorsus idem sunt, semidalis Græce dicta. Nimis fortasse multa de hoc pane sed consultò, quia parum constabat inter eruditos qualis esset, præsertim cum in Plinio illa uerba legerentur: Ad omnia, inquit, hæc fermentatus qui uocatur autopyrus, utilior: Nullo non accipiente fermentatum panem eundem esse cum autopyro: Non hoc significari uoluit Plinius, nec tantum hallucinatus fuisset homo seculotum omnium post Varronē fere doctissimus: sed quod fermentatus panis non quicunq;, sed qui fit autopyrus, ad omnia ea quæ dixisset, utilior esse uideatur: quod & duobus locis seorsum Galenus pręcipit: in altero panem autopyrum, ut secundo ad Glauconem uolumine: in altero fermentatum ad omnia illa præferens. De simplicibus facultatibus, libro nono. Sunt qui fermentatum panem apopyrian uocitant, ut Cratinus: non à tritico, sed à pruna, quoniam torretur, ut ipsum nomen indicat. Farinā Græci aleuron & alphiton & halisparton & aliaton & aliton uocant: quanquam alphita polentam fere significant, & aliata farinam coctam, & halisparton agrum cōsitum poëtis. Fermentum zymen. Cyribia, quęnos excreta tritici, aut hordei, ut Columella, siue ut Palladius creturam uocamus, autore Iulio Polluce. Pho

tion & Galenus etiã ipsos furfures quos Græci aphæ rema & pityra, nos etiã canicas & apludas uocamus: unde canicaceus panis, id est, furfuteus Pacuuio. At ceribia in Cratino idem Photion pro fabalibus inter pretatur: pepalem uero Pollux ipsum farinę pollinē. Dioscorides & Plinius pepalē alphiton pro polēta ca piūt ferè. Triticū Syracusani spyron, nō ut cęteri Gręci pyron uocabant: panē ἄρτον quē Phryges beccū, ut testis est Herodot⁹, à pfectione, qa rotūda eius forma sit, ut Athenæo placuit. Tritici summa tria genera obseruãt, qui minus operose persequūtur ista: Primū robus pōdere & nitore præstat: alterū siligo, cuius cā dor & species in pane præcipua, sed pondere deficitur: Tertiū trimestre, de quo supra diximus sitanium uocari, cuius usus agricolis gratissimus inopię subsidio: hoc & candidū esse dicitur. Nunc locus est, ut panis genera dicãtur q̃ breuissimè. Zymites, hoc est, fermentatus, qui & nastos dicitur: q̃q̃ nastos quibusdā placentæ genus est. Contrarius huic azymos, qui & daratos: nam acidus & squarosus grece oxylepes uocatur ab Aëtio, febrientibus eum dante, quibus uenter fluat. Hunc Aegyptij cyllastin dicunt. Alij ex hordeo confectū accipiunt qui cyllastis uocetur: Herodotus ex siligine: semidalites è simila. Dictam uero similam à Cerere putauerim, quã Syracusii Simalida nominant & Sitona. Aleutites à farina. Gyrites à polline, condrites ab alica, siue zea. De syncomisto, & autopyrite, & apopyria diximus. Item de Cappadocia, & hapalo, Parthico, & aquatico, & rubido. Ipnites & caminites à coquendi ratione: Item æschari tes à craticula sub finē cœnę cōuiuis apponi solit⁹, & intingi passo usq; ad ebrietatē legitimā: Hic & inuoluebatur atq; ita ut calebat intortus, Athenis maxime placebat. Coniectari liceat id genus panificij, quod à tenuitate, & candore nebulas ferè uocamus, æscharitem ueteribus fuisse: nam & apud nos uulgari uoce ita dicit̃, una tantū dettita priore litera: hinc & æscharulas mulieres à panificio dictas crediderim, cuius uerbi mētionē in Plauto ut cæteros taceā, inuenias. Tabyrites pusillus erat: Achænes prægrandis, quo in Thesmophorijs utebãtur Atticę mulieres. Qualis aũt sit apurites, Polluci nō cōstat. Præfertur omnib⁹ sanitatis usu à Galeno cribanites, siue q̃d idē est clibanites, hoc est, ut Varro, textuaceus, à clibano quē Attici cribanon appellãt, nostri textū, q̃ in textu calido coqueret̃: usas comitialib⁹ matronas scribūt. Cribana uero placētæ genus sunt, specie mammosa. Encryphias qui & agoræus, hoc est, forēsis, & uenalitius, & Atticus uocari solet. Dipyros qui & pyrites Polluci delicatus fuisse dicit̃, siue idē qui dipyrites ab Hippocrate cognominat̃, siue alius: quia porrò dipyrites ad aquã intercutē cibo utilis existimat̃, cōiectari liceat, pro bis cocto pane capiendū esse eum. Lasgana siue lagana minimo pōdere: q̃q̃ leuior & tenerior etiamnū à carbone dictus epanthracis Saturnalibus prębeti solitus, nihil ut quidā putant, ab encryphia differēs: uterq; subcinericius est. Iam homoros, & stætites, & encris, & aliphatites, & hemiartion, & placites, & qui tyrontes à caseo nomen habent. Encridi similis est physicillus, quo Spartani utebant̃ in sacris epulis rapi effigie. Magnos & sordidos panes Cilicios uocabãt: & à colore subnigro phæos, sicut agelæos, qui à nostris cibarij & gregarij dicunt̃. Ornides ab oryza siue ab semine quodā Aethiopico, tam simili sesamo, ut difficile possit internosci. De ficu Aegyptia sycaminites fit. Collabus, siue quod idem est collix, & per diminutionē colliphiō, ut xyliphion, è caseo recenti cōstat: de q̃ Iuuenalis & in Persa Plautus. Hic & ctimmatias & chondribos quoq; dicitur. Sunt & maconides uocati: sunt chrysocollæ, sed ex lino ac melle. Aegyptij sunt, & ad sistendā aluū utiles, ut inquit Strabo, caces appellati. Sunt colloræ siue collyriæ: quos Plaut⁹ nō colloras modo, sed colluria uocauit, & collyria ut existimo in Persa: & collyridas sacræ literæ: is olei mistione cōspersus intelligit̃ à Hieronymo. Sūt obeliæ Baccho sacri, ita dicti, uel q̃ obolo Alexandrię uenirent, uel q̃ in ueru torrerētur. Sunt eunitæ, aut etiam enitæ cognomēto lecythitę. Sunt pani, unde apud nos uocabulū: etem̃ Messapios redundãtiam & saturitatē paniā appellasse testis est Athenæus. Varro tamē panis uocabulū à pano duci putat, q̃ figuras in eo faciebant, ut in lana mulieres. Habetur & cnestos à nidore: Item banchylos, & thronos. Spodites idē uidet̃ esse cū banchylo. Patrias nobilitauère Cypri⁹ & Cappadox, de quo supra dictū est. Artoptitius uero panis à clibanite ac furnaceo differre eo dicit̃, q̃ hic è duriore fermento splēdidus conficitur: illi fermentū semper perq̃ tenerrimū desiderant. A boletiforma boletinus, papauere accepto & fumosi casei colore. Streptitius, siue streptos, ex lacte, oleo, pipere conficitur: aut olei loco, adipe. Arto lagana pusillū uini, lac, piper, oleum, siue adipē, olei uice cōtinent. Capyridia sunt quæ alio nomine tracta dicimus, ut Athenæo placet: cuius uocis & apud Catonem mētio est, ubi de placēta, & spira, & scriblita loquitur: quo uerbo ipse non panificiū, sed portiones tota materia detractas, & in solū, hoc est, stratū in tabella, siue alueolo diffusas cōgestasq; significat. Proinde in hoc usu Gręci sic loquunt̃: ἕλκειν λάγανα, pro eo q̃d est tracta facere: hinc & ceta cādida tractū dici à Gręcis q̃q;, autor est Photion, à q̃ & uerbū ἰακτρίζειν, pro eo q̃d est perficere ac subigere, ut alba fiat cera. Paulus q̃q; cerā tractam ad psotas cōmendat. Sūt & cubi, hoc est, quadranguli aut etiā quadrati, ex oleo, anetho, caseo: quanq̃ Athenæus eos qui Romæ quadrati uocatentur, incisuris præcinctos, & bomilios à Gręcis appellari prodit. Thargelos qui & thacysius: ita dici panem uolūt, qui primus è nouella messe fin gitur. Est & samites & pytamus: quē nonnulli eundem cum sesamite putauerūt. Thiagonos dijs coquitur in Aetolia. Sūt & dramices & araxis: q̃q̃ dramin in Macedonia uocari qui panis in Thessalia dicatur, nonnulli scribunt. Ericitem uocant, qui ex confracto nec excreto fit tritico. Blema porrò calidus & egregie subactus ac depsitus panis est apud Seleucum: quem nostri forte despitiū uocent, ut est apud Catonem: quanquam in Catone sunt qui speutitiū à festinatione legendū putant: nec ut arbitror male. Brattimes & pityrites idē est qui furfutaceus, à quibusdam euconos & teuconos appellatus: Nam spolea eum panē Græci uocãt, quo necessarij dūtaxat cognatiq; uescūtur. Est & phacinos de lente, populatis Alexandriæ, ut scribit Athenæus. Operis pistorij genus est & quod buccellatū ab Paulo, & Aëtio uocat̃. Iustiniani codex & Marcellinus inter militaris annonæ geneta connumerãt, quæ bis coquatur, à buccea dictū: est aũt buccea, ut ex Suetonio colligit̃, idē ferè q̃d bol⁹. Sūt qui bucellatū fermēto putēt carere. Plautus rubidum panem cum nominat, uidetur nauticū accipere, qa fit bis coctus. De placētis ali⁹ mihi locus est,

est, & sane prolixa mētio ea foret. In amylo dicētur, ubi & panis quædā genera, sed admodū pauca, necessario libabimus: alioqui & placenta panis est, ut Athenæus inquit. Illud obiter annotasse non fuerit inutile, genus id q̄d itricon & itrion Græci appellāt, à nostris libū uocari, & neutro & masculino genere, ut Athenæus testatū reliquit. Ego nō libū simpliciter sed libū suminale interpretor, ut in amylo docebimus. Cato libū ex caseo & ouo cōdidit: ut aūt legumen, ita & triticū si coquaꝛ, appellationē habet nouam. E' piso & faba etnos: ex lente & aphaca, lēticulam: ex tritico pyanū, & ut recētiores malunt, holopyron uocamus. Aliqui fruges omniū generꝫ in passo coctas pyanon appellāt, ut mirer Iulium Pollucē, qui pyanon quasi cyamon pro faba ceperit. Chidron uero coctū triticū, ut Athenæus inquit, seu frictum far: ut Hieronymus, quasi molā salsam. Est aūt mola salsa tostum far, sale conspersum, quo uictimæ perfundebantur, ulochyton Græce dicta. Iulius Pollux chidron sorbitionem ex tritico uirēti factam intelligit: quia uirens triticum chicria ab Aristophane dicatur. Nam pelanos apud Aristophanem, à quibusdam accipitur pro specie leguminis. Pausanias placentę genus accipit in pelano. Euripides pro quacunque re concreta gelata'ue.

HORDEVM. CCCX.

232 Hordeum chymistæ lutum Vulcani appellāt in Græcis codicibus. De hordei radice, ortu, herba, flore, spica, in tritici mētione diximus. In Aegypto metiꝉ sexto mense, alibi multo tardius. In Chalcia Rhodiorum insula celerrime quodā loco. Item Messanæ in Sicilia, ubi milas uocāt. In India syluestre nascitur, iocundū in panis esu. Hoc equis appositum Alexandri, necabat eos primo, deinde in palea exhibitū, paulatim desiit esse noxiū. Funditꝉ hoc in brachia, queadmodū & crithanias, hoc est, ut superius dixi, hordeago. Ad Cedropolin in Thracia quod nascitur, iumenta non attingunt: cuius rei causa, ut Theophrasto placet, malus odor, etiāsi nō sentiꝉ, homini. Genera hordei complura: alijs granum rotundius & breuius, alijs maius, oblōgius, & rarius. Aliud candicat, aliud uergit in purpurā: copiosius farina ualidiusq; q̄ candidum. Iam aliud binos spicaꝝ uersus, aliud ternos quaternosq; habet, item quinos: nullum tamen plures senis, cui spica folio perq̄ proxima est, amplitudinis & crassitudinis maioris: hoc Achilleis & Achilleias ab Hippocrate cognominaꝉ: ob id propensius obnoxiū erugini. Erysiben Græci uitiū hoc appellāt, plenilunijs fere accidēs, quod & rubigo frequētius diciꝉ, hordeo q̄ tritico infestior. Eteocrithon genus hordei est tutū à rubigine, quoniā incuruū nascatur. Sunt & leptides, à tenuitate dicta recētioribꝰ Grecoꝝ: nam amphicaustis in tragœdia hordeū mōtanum significat, quod eustron uocaꝉ. Differt polenta à farina hordeacea: ꝙ torreꝉ polēta, non farina. Polentam Græci alphita, non ut in Palladio corrupte legas, alphica. Item gerania instrumēti nomine q̄ percutiuntur ligneo, & enaulemata, præsertim cum uino & oleo. Hordeū crithen & cri, & proconion poetæ: q̄q̄ & triticū tostū proconion q̄q; diciꝉ, & genus item suffitus Photioni. Galenus in Hippocrate proconium polentā ex hordeo recenti aut etiam ex hordeo nondum tosto significari tradit. Hordeacei uero panis genus unum mazam nominant, inter hordeaceos panes deterrimum. Aëtius polentā hordeaceam, quæ sit humido cōspersa, mazam appellari testis est: quæ uidelicet mandatur cruda cū defruto uel melle, uel alio quo huiusmodi. Mazarum uero plura genera siue nomina: Physten Attici uocant, quæ nō multum subacta sit: est & anthema, & ephicois, & concon, & tripte, & cardamale dicta, & berex siue barax: alij caryx etiam carycce: à nigritia nomen habens, nō à nucibus. Distinguitur berex à caryca Iulio Polluci, & tolypa, & thridacina siue thridacisca, & anemolos. Item à uino œnutta, sicut à melle melitutta. Nam Achilleos uocata ex hordeo cui Achilleis nomen est, constare creditur. In nomine sunt & Cypria & magidis. Hesiodus amolgeæ dictæ meminit, quæ nihil aliud sit, quàm recens. Iis uero quæ in sacrificijs Trophonij degustandæ præbebantur, melitutte, arestæ, & hygicæ nomen erat. In summa laudatur Lydia, carycce Eretria: prefertur omnibus conchos. Maza in Latino non habet nomen, nisi quis interpretetur panis offam, ut ipsi quandoq; fecimus, & ante nos Theodorus Gaza. Offam, inquit Festꝰ abscisum globi forma nominabāt, ut manu glomeratam pultem. Frumenti genus est quod ueteres ador & edor, & semen adoreum, & far uernaculum, aut etiam uermiculum uideo appellasse, ab edendo, uel quoniam adurebatur ut tostum fieret: ex quo mola salsa in sacrificijs & adorea pro laude: nam hordeum etiamsi far quandoq; dici solet, leguminibus fere ascribitur, quia ex eo ptisana fiat ut Columella inquit. Inuenio tamen & sacrum hordeum à Græcis uocari dendalida: quasi eo pro farre ac mola salsa usos existimare liceat, si Photioni credamus, qui & canchryn dici frictum hordeum notauit. Galenus plurali tantum numero canchryas pronuntiat: singulari uero, nō hordeum frictum, sed radicem libanotidos, hoc est, roris marini ab Hippocrate significari commonet. Confractum porrò indiligenter hordeum, ericidas idem Hippocrates appellat. Seminis porrò adorei quatuor sunt publica discrimina. Far Clusinū candidius ac nitidum: Far quod uocant uermiculum, rutilo colore: Far candidum maioris utrunq; ponderis q̄ Clusinum: quarto genere semen trimestre halicastrū uocatum, pondere bonitateq; præcipuū. Hordei uero illæ differentiæ. Cantherinum quidā & exhastichum appellant, animalibus quæ ruri sunt pascēdis utilius, & homini quoq; melius q̄ malum triticum, fragili culmo, & nulla uestitum palea, celeriterq; decidens, ac tritu facile. Aliud genus est quod distichon siue Galaticum uocamus, ponderis & cādoris eximij: quod oryzam esse quidam interpretantur ætate nostra. Græci quemadmodum far ipsum uocent, nisi hordei appellatione contineri dicant, haud scio reddere.

ZYTHOS ET CVRMI. CCCXI.

Zythus & Zythum diciꝉ, & Græce uulgo phocadion. 233 In Aegypto fit, ideoq; à poëtis quandoq; Peleusiacus potus uocatur. Madescunt aquā fruges, donec resoluantur in liquorem uino similem. Inebriat hoc & acre gustu est: quoniam ex putrilagine acescente constat. In Mediæ montanis septentrionali situ, gentes uni loco succum e radicibus quibusdam ebibunt. Curmi porrò fortasse hoc fit, quod ceruisiam in Gallia uocant, & curmi curmithos inflectitur. Possidonius homo Stoicus non curmi sed corma appellat. Inuenio & celiam & ceriam, unde sicera & sicerites uinū forte nominetur: quanquam Hieronymus in ea uoce quā uult Hebraicā intelli-

telligi, accipiendum esse dicit omne potionis genus, quod inebriare possit bibentes. Id aũt pluribus omni no modis ac nominibus, ratione tamẽ una ferè ubique. Hispani iam & uetustatẽ ferre genera ea docuerunt: spuma uero dum resoluitur frumentum cõcreta, utuntur fermenti uice: quam ob causam leuior illis q̃ cæteris panis est. Aristoteles pinũ uocari tradit, quod ex hordeo fit uinum. Hoc qui fiunt temulenti, non in omnem partem cassabundos corruere ut cæteri, sed retrorsum dũtaxat, ac supinos. Paulus uinũ quod ex sordibus uellerũ elutis cõficitur, pinon uocari putat. Sophocles, Aeschylus, uinũ ex hordeo bryton uocãt, non zython aut pinũ. Est & apud Theophrastum bryton. Hellanicus & ex oryza bryton fieri cõmemorat. Fit & è milio, ut Athenæus testis est. Nã cyceon Homericus aliud genus erat: id ex mixto farina caseo cõstabat, in sorbitiõis usum. Sunt qui pinon pro uino capiãt, quo lanæ cũ sordibus suis lauãtur, atq; ita siccatũ reponit. Illud notatiõe dignũ existimamus, Dioscoridẽ ebur scribere maceratum zytho facile tractari. Plinius nõ ebur, sed ipsum animal tractabile hoc modo reddi prædicat: cæterũ, inquit, elephanti mitificant hordei succo.

ZEA. CCCXII.

234 Zeam nostri semen dicunt. Hęc si seratur pinsita, hoc est, tusa, trãsit in triticum, ut tipha: idq; non protinus, sed anno demum tertio, nunq̃ contrà. Nihil hac robustius, terrãq; magis exinaniens: radice alta, multiplici, culmo numeroso, fructu facillimo, cunctis animalibus iucundo, simillima tritico aspectu, quemadmodum & tipha: solum non quodcunq; ut tipha, sed lætum pingueq; desiderat. Zea & in bromon dictã cõmeat. Dionysius Halycarnasseus Latine dici fabilã existimat. In Catone porrò fabulus albus, fabã candidã, ut arbitror significat: quam bubus cũ languent, dari præcipit: ut in Columella deprauate legi putẽ, balbulos albos in cura boum pro fabulis albis. Dioscorides certè papauer album à Romanis fabiolũ uocari tradit. De hoc lectorem ad fabæ mentionẽ differo. Zea zeteion, & zontion, & zostion apud Aristophanem in comœdia, quæ Babylon inscribitur, locus uocat quo seruitia puniẽda mittebãtur: meminit & Pollux: ad quod allusit poëta noster comicus in Asinaria (ni fallor) cũ dixit: Qui polentã pransitant, & ubi uiuos homines mortui incursant boues. Gregorius Tifernãs in Strabone zeas intepretatur, rustica potius q̃ Latina uoce speltas: credo quia Rhẽnius Palæmon prior usurpauerit in carmine de põderibus ac mensuris, q̃d tñ Prisciano grãmatico inscriptũ circũfert: octo inquit speltas pendere scrupulum.

CRIMNON. CCCXIII.

235 Crimnon fortasse hoc est, quod cremor Latine dicitur, ut succus à cremore differat sola crassitudine. Interim confunditur. Cornelius Celsus cremorem ptisanæ pro succo ferè accipit: crimnon & hordei genus est Photioni, & cyceonis Homerici liquamentum. Hippocrates crimnodeas urinas pro crassis, & ad similitudinẽ farinæ tritici corpulentis accepit, ut Galeno placet in Amphorismis, sicut aliàs eruo, aliàs frõdibus, aliàs furfuribꝰ haberi similes docemur. Nam crymodes aliud est: Ita uocatur febris quæ pulmone sacris ignibus correpto prouenit: sicut lepyria, quæ stomacho: & typhodes, quę iocinore. Pultẽ Græci polton & poltarion appellãt. Plinius calidã inquit põtionem in pultario poposcit Offilius: ut pultariũ aut pro uase, aut pro sorbitionis genere acceperit. Puls certè ut Aëtio placet, omnis sorbitio uocat, quæ aut de leguminibus, aut cerealibus granis coquẽdo in succũ resolutis cõficitur.

OLYRA. CCCXIIII.

Olyra siligo à nostris uocat autore Plinio: Catoni quoq; genus est tritici. Siligo locis apertis celsisq; serẽda, & ubi sol quàm diutissime sit. Vitium est siligo tritici: nam omne triticum solo uliginoso, post tertiam sationem conuertitur in siliginem. Est & olyra Galliarũ propria, quæ cognominatur arinca, uel Italiæ copiosa. Theophrastus olyrã folliculo describit multiplici, ut tipham, sed bromo & zea molliorem firmioremq;. Sit autẽ siligo, quam nunc rustici secale uocant, ambiguum est quibusdã, non mihi. Plinio certè farraginis & pabuli genus est secale nominatum, occari tantũ desiderans: Hoc inquit Taurini sub alpibus asiam uocãt deterrimũ, & ad arcendã famem utile: fœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum. Admiscetur huic far, ut mitiget amaritudinem eius: & tamen sic quoq; ingratissimũ uentri est. Nascitur qualicunq; solo, cum centesimo grano, ipsumq; pro lætamine est. Farrago aũt ex recrementis farris prædensa seritur, admixta aliquando & uitia. Eadẽ aliquando in Africa fit ex hordeo, unde hordeacea farrago dicit. Hanc esse puto quam Græci uocant cratin, ut est apud Aristotelem, siue quod idem est grastin: interpretantur enim grastin uirens hordeum: alij crastin dicũt, & fœnum seminaridum intelligunt, utiq; Pollux, quod & poam & chilon uocãt, atq; chonton. Fit igitur optima farrago cum cantherini hordei x. modijs iugerũ obseritur. A farragine farraginariã deducimus, pro loco ubi farrago seritur. A siligine differt radicula, quã pastores consiliginẽ uocant, in Marsis montibus frequentem, omni pecori maxime salutarẽ. Corrigẽdus in Columella est locus, ubi de cõsiliginis usu loquit: circũscribẽdum esse ita manãte sanguine tanq̃ olitę reductũ appareat: legendũ est, tanq̃ o literę ductũ appareat. Hoc in trãsitu monuisse quid officiet?

ATHERA. CCCXV.

Atheram ex olyra constare Plinius, Dioscorides è zea scribit, Aëtius etiã ex amylo: Familiaris Aegypto athera ex siligine, hoc est, olyra, quæ ut dixi arinca dicitur. Iulius Pollux atharen uocat pultẽ è miliacea farina. In Plauto atharathriõ compositum uidet ex athara & trhio, quod placẽtæ aut libi genus est, dictum à folijs fici quibus circũdatur: aut seorsum utrunq; legant, qui eius poëtæ studiosi sunt. Potest & athara & oathrion legi, ut est apud Alexin comœdiarũ scriptorẽ: à quo locus is in Plauto festiuissimus ex persona coci sumit: qui & cãdaulii mentionẽ habet: erat aũt candaulos sine cãdylos, miscella ex carne cocta, pane, caseo Phrygio, ut Athenęus inquit: ut Photion, ex lacte ac melle, qui & amætacem tradit heroicũ eduliũ fuisse. Dicit & pinnula ea quã sub uẽtre habẽt thynnides athera, ut inquit Aristoteles, sed ut sit tribrachys. 236

TRAGOS. CCCXVI.

Tragos cognomine σιτώδης, hoc est, cerealis, ut ab herba trago distinguatur, frumenti genus est. In Hippocrate quid sit strygis, quod ipse leuius esse tritico, & uentrẽ magis soluere testat, non comperi: nisi quis pro trago strygite capiat.

BRO-

BROMOS. CCCXVII.

Bromos correpta prima, semen est spicam ferentis herbæ, de qua & libro quarto seposita mētio est: hic enim de grano ipso potius, quia sit inter fruges, differitur. Semē hoc natura maxime operuit, ut Theophrastus inquit. Radice copiosa innititur, multiplici culmo sparsa, sylvestri ferè habitu quasi ægilops: inter uitia segetis hauenæ modo nascitur, dependentibus ut Dioscorides inquit locustis, ut Plinius, lolis. Poëtæ bormon & bormacem quoq; dicunt interim.

ORYZA. CCCXVIII.

337 Oryzā Theophrastus oryzon uocauit: quidā hordeū Galaticū quia graue sit atq; cādidum, appellāt. Peregrinū initio semen, ex Indiaq; illatū, simile zeæ, aspectu lolij magna parte, in aquis cubitorū quaternûm altitudine, cæterū effundit non spicā, sed milij modo ac panaci iubam. In Bactrianis quoq; ac Babylonia & Suside atq; Syria inferiore gignitur: in Italia uero multis locis. Indi hāc farris seu zeæ modo pistam, reddunt concoctu facilem. In eadem gente bosmorus frumēti religiosi genus traditur, tritico minus: inter amnes prouenit, excussum areis torretur protinus: Iuramētoq; adiguntur messores, non absportaturos id se prius inde q̄ coxerint, ne semen in alias terras communicari possit. Strabo autor. In Diodoro bosphoron non bosmoron, corrũptis exemplaribus inuenias.

ALICA SIVE CHONDROS CCCXIX.

Alicā Theodorus hāc interpretatur, quā Græci χόνδρον uocāt, quod & Plinius quandoq; facit. Paulus alicā differre à chōdro putat: Alix inquit similis chondro est natura, nisi q; uentrē magis supprimit. Plinius: alica, inquit, res Romana est, neq; Pompeij magni ætate in usu fuisse traditur, ptisanæq; antefertur sine dubio. Ptisana Græcū uerbū est, & pisana quoq; dicitur, & olim Græce dæsana. Chōdros porrò, ut Paulus ait, similis est tritico: plus tamen lēctoris habet si commāducetur. Hippocrates chōdron dicit esse utilissimi cibi sorbitionem. Aëtius chondrū alicæ cum dicit, ptisanā ex alica significat, hoc est, alicā farris modo fresam in sorbitionis usum, ut ptisana. E' zea pista quemadmodū chondros fiat, ut ex olyra quoq; generosa tragos, rei rusticę scriptores Græci prodūt. Inuenio & hadron dici quæ sit chōdros. Alix & aliciō uocatur, q̄q̄ alix Callimacho pro chlamyde accipitur. Thessalico uocabulo chondros & cartilaginē significat, & nucleū in thure, præsertim ceu quendā callū, quē & pyrena Hippocrates appellat. Omnino chondros ea frumenti species à Græcis intelligitur, quæ à nostris far siue farrum uulgo nuncupatur. Archigenes far chondro potius simile q̄ idē uidetur existimasse: Far inquit Romæ, ut chondros græcis, conficitur sanitatis usu. Frumētum aqua maceratum nudatur cortice, mox siccatum in sole tūditur, sed leuiter, ita ut singula grana in partes quaternas quinas'ue dissiliant. Idem Archigenes (ut meminit Aëtius) pulte ad dysentericos ex farre queādmodum cōficiatur docet: Ad eumq; usum far inquit Clusinum desidero: ita enim legendum credo, non iliusinum, ut omnes Græci habēt codices. De Clusino farre dictum est supra ex Columellæ sententia.

MILIVM. CCCXX.

338 Milium intra quadragesimū diem metitur. Caulis ei harundineus: Flos lanugineus ut frumento: largior aquatio, detrahit folia. Plus centum manet annos, si condatur quo uenti non perueniat. Nihil leuius, mollius, aut coloris capacius milio est. Farinā miliceā seu fractū miliū, sunt qui scrutum uocari putēt in Horatio: Sunt quibus uasis potius appellatio ea uideatur, ex scroto id est corio consuti, quod genus Græci thylacos, id est folles & quasi pasceolos dicunt, in quibus tamen, ut est apud Aristophanem, panis quoq; seruabatur, cuiusmodi & panarium & panariolū à nobis commode uocari potest, quacunq; constet materia: quæ uox in Varrone & Papinio pöeta & Martiali, Suetonio Tranquillo legitur. Nos de scruto quid sentiamus, in cicere dicemus: nā miliariū uas à pondere, non à milio nomē habet. Est autē in quo excalfiunt aquæ, ut Athenæo placet, q̄d è Grēcis aliqui appellāt ipnolebeta id est caldarium. Porrò milium à miliatia summa deriuatū, non à Græco, Festus existimat: apud quos cenchros & Straboni cenchrys dicitur. Hippocrates paspalem uocauit. Varro milium à græco deducit: nam id melinē inquit uocant. Dioscorides & Theophrastus melinem pro panico intelligunt. A' milio aues quædā miliariæ dicūtur, ut eidem Varroni placet, quas ego non ausim eas credere, quas à milio græci cenchridas appellāt, q; illæ uideātur in Latino tinnunculi uocatæ.

PANICVM. CCCXXI.

Panicum helymos, etiam melinos à Theophrasto dicitur. Nelinos porrò cantionis Græcę nomen est. Item elynos siue linos lugubris eiulatus, quem nos lessum dicimus. Tibiæ genus quoddā apud Sophoclem uocatur helymos, ut in harundine docuimus. Quadragesimo die absolui cōstat, ut æstiua omnia. Calamus harundinis ut milio. Flos lanuginis. Durantissimum inter fruges panicū: ideoq; Diocles medicus mel frugum merito appellauerit. Seras uermiculos, è quibus sericū uellus metitur, panico ali quadriennio apud Seras populos tradit Pausanias: quinto anno harundine recenti, quam prędulci pastu auidius carpentes, dissiliant: alioqui non ultra eum finem uicturi. Ex utero bombycem eam pecti, multo fertiliorem q̄ uiuentium detractam pedibus, quos araneorum modo sub arbore texentium, octonos habeant: esse autem corpus ijs amplitudine scarabei maximi. Seras ipsos in Aethiopia sinum rubri maris intimum colere, uel ut alijs inquit placuit, in Scythia Indis contermina, qua insulę iacent Seria & Abasa & Sacęa, nihil contendo, uerum falsum'ue dicat. Scio & ab alijs de hoc iactata. Illud testari bene est, seras uermiculos iampridē in Italia tam multos ali Vincentino maxime agro, ut non alia re prouentus quibusdam maiores cōstent. Sed hos non panico, non harundine, sed mori folio uesci: ob id, multis locis plātaria sunt eius arboris frequentia. Circa Mediolanum quoq; Abiterno agro seritur, aliâs non magnopere in illis uisa regionibus, nunc crebra in latifundijs Ludouici Sfortiæ, clari ætate nostra principis prædijs eius ad Ticinum amnem uilla magnificentissime substructa.

SESAMVM. CCCXXII.

Sesamum & sesama uocatur, & Plauto poëtę sesuma, caule ferulaceo, flore foliaceo, ut irion. Quadragesimo perficitur die. Genus ex eo candidum præfertur dulcedine, quod & in cæteris legumini-

guminibus cõtingit. Grana eius in siliquis distincta, ut lupini, sed peculiari quodammodo septa. Viride nullum attingit animal. Nihil ita emacrat solum, utpote cui crassior & multiplicior harundo sit q̃ milio, & radix quoq; numerosior. Sesartia & sesania quãdoq; legas corrupte in Columella pro eo q̃d est sesama.

LOLIVM. CCCXXIII.

Lolium e tritico & hordeo corruptis uligine seminibus, e lino quoq; nasci nõ desunt qui affirment. Negãt uernã esse frugem, sed hyeme statim ineũte prosilire terra, folio angusto, hirsuto, pingui, non tunicis ut auena multis, sed nudum: nec pertũditur. Quidã non ex tritico aut hordeo, sed inter ea ut in Sicilia melampyron prouenire putãt. Inter lolia flosculi uisuntur, e carne tantũ non e cortice atq; uena, ut cæteri. Loliũ Græci αἶραν uocãt, etiãsi Callimachus pro pila quoq; & globo æră accipit. Plinius certe aliud uidetur genus existimare lolium, aliud æram, unde farina ærina dicitur: Aeræ, inquit, granũ minimum est in cortice aculeato. Cum est in pane tã æra q̃ lolium inebriat, celerrimeq; uertigines facit. Aiunt in Asia & Græcia balneatores ad pellendã turbam, solitos æră iniicere carbonibus. Triticum hæc circumligando se strãgulat. Plautus quoq; loliũ oculis officere testatur in Milite: quanq̃ nõ lolio, sed oleo corrupte legebatur hoc modo: Mirus oleo uictitaret & tã uili tritico. Quid iam? quia lusciosus es. Sed scribendum ita fuit:

Mirust' lolio uictitare te, tam uili tritico.

Et reliqua. Ouidius:

Et careant loliis oculos uitiantibus agri.

AMYLVM. CCCXXIIII.

139 Amylum ex omni tritico, ac siligine, ut Cato uoluit, sed e sitanio, id est trimestri, quod itẽ siliginis genus est laudatissimũ. Inuẽtio eius Chio insulæ debetur: unde commendatissimũ Plinii temporibus. Probatur leuitate ac leuore: utiq; recens sit. Quia uero etiã placentę genus est amylon, de placentis agere tempus est, quod & in tritico pollicitus sum. Ergo patriæ nomen habent Paria, & Samia, & Rhodia, quã & coptã & coptoplacunta nominãt, insignem duritia, ut Martiali placet. Accipiebat hæc & papauer, & mel, cui simile uidetur. In Festo coctum dici legimus & alıubi coccentum, Alexãdrinis pãcapra celebrabat, in modũ rotæ papyro inuoluta, diuturnitatis gratia. Similis hæc iis erat, quæ itria dicuntur & à Festo sumenalia, ut coniicio: q; sumen ἦτρον dicatur. Constabat autẽ itrion sesamo ac melle: quanq̃ à sesamo & sesamuntes & sesamides pilari specie appellãtur. In nomine sunt & amæ Ionũ, quas alii ametas & ametiscos uocant. Sunt & splenia, colore cãdida. Habentur & amphiphontes, sacrũ Dianæ fertum, faculis urentibus circundatis, ut basyniæ, iridi: ex triticea farina cum melle. Celebrãtur & thrymãtides, & Samiæ, & philoxeniæ. Sunt & coccora, quorũ meminit Demosthenes in oratiõe pro Ctesiphonte. Sũt & tageniæ, quas & enchridas uocat Pollux. Apud Catonẽ est quod uocatur enchyton, cuius & Menander meminit. Aliud hoc an idẽ sit genus cũ eo quod epichytes dicitur, æstimandum relinquo. Photiõ nihil distinguit: Pollux uidetur seiũgere. Epichytos certe atq; anites quoq; nominatur, ut Pamphilus existimat. Catonianæ sunt, & spira funi nautico in orbem conuoluto similis. Et globi siue globuli, fortasse ii q̃s Syracusani epicyclios uocabãt: nam pastillum in sacris libi genus rotundũ erat. Item erneum, & sphærite, & scriblitæ. Item sauillum, quẽ Athenæus subitylum nominat, & ex alica quoq; fieri monstrauit: Aelius Stilo subuculum uocari scribit libi genus ex alica, oleo atq; melle, ut Festus inquit. Chrysippus multa iis genera adiũgit, Tarentinũ, Crassianũ, Siculum, Crustulum, Iulianũ, Apicianũ, Canopicũ perlucidũ, Cappadociũ, hedybion, Maryptum, plicitũ: guttatũ, Montianũ, Cœrianum, Tuttatũ, Tabonianum. Tria hæc postrema crustulacei sunt generis: iis adiicit mustacea à mulso, quorũ hodieq; in Lunensi agro usus. Mustacea sesamata: Puriũ, Gosgloanium, Paulianũ, & hæc quoq; crustula. Iam lucentulæ, argyrotryphemata, libi circi siue circuli, adempta farina & aqua & caseo: quia circuitũ æquabiliter fundebãt, hos q̃dã q̃ magis incẽdere faciebãt, & lixulas & semilixulas uocant, ut Varro inquit, Sabino uocabulo. Exaphæ crustoplacuntes, oryzitæ, phthoës, ostrãcites, & quæ catillus ornatus à Romanis dicit, lactucas, & piper, & axungiã accipiens, fit ex siligine. Post has sunt creion, quam apud Argiuos sponsæ ad sponsum ferunt. In carbone coquitur: glycinas ex passo & melle, Cretensibus familiaris, eademq; fere cum mustaceo, q̃d ex mulso fieri docuimus. Empemptas uero triticeus panis est cauus, ut in quẽ placentæ casearię, ut in thecam recondi soleãt. Encris in oleo primum coquitur, mox accipit mel. Habet & panis hoc nomine, ut diximus in tritico. Cyribanæ Lacedæmõis sunt proprię, in conuiuiis fœminarũ circũferri solitæ, cũ uirgo laudãda esset à choro muliebri. Crimnites à crimno fit, de quo supra diximus. Stætites ex pingui, melle, caseo ac sesamo conficitur. Erat & panis nomen stætites. Charisios Aristophani placeta est, panis Eubulo: præmium hoc in peruigiliis dabatur: apud nos hinc fortasse chalisiones quasi charisiones appellati ex amygdalis & saccharo, nec alia fere materia q̃ mazapanes sed oblongi, fastigiatiq; in medio, quasi dehiscere crusta tument: Ex eadem miscella sunt & fungi, solicitudine matronali cum feriatur, prælatis semper quos sanctimoniales ipsæ finxerint. Epidætron sub finem cœnæ mensis apponebatur, unde nomen. Nanos panis uidetur placẽtaceus magis q̃ placenta: cõstat caseo & oleo. Psothia, siue ut alii psathyria, sunt qui micas panis, quas & attaragos uocãt, ita nominatas putent. Attaragus porrò & pro rimula in pane ignis ui facta capitur, et omnino pro uilissima & minima quaq; re, ut ecta apud nos, unde uerbum ectafacio de quo Festus. Polluci attaragos est superior in pane crusta, sicut in ima epseihia: sunt qui genus placentæ fecerint. Taganitæ à patellis ac sartagine dicũtur. Elaphos à mensis nomine quo fingebatur. Sicula est amorbites: aliud ab hac genus est amoras appellata. Oedepesa Coi celebrant, Syracusani myllos ex sesama & melle, muliebris pubis specie, quas fœminæ dearum focis & altaribus circũferãt. Nastos e nucibus & intestinis & fartilibus, adiecto melle fit atq; lacte: unde dicitur nastos, quasi fartũ. Ab erinaceo nomen echinus habet: ab hemina, cotyliscus: à tritico, pyramuntes, & ab iis diuersæ pyramides, fortasse haud iis dissimiles, quas Cato graneas triticeas appellat. Pyramides porrò in peruigiliis dabantur, quasi premia iis q̃ nocte tota insomnes excubassent. Quidã tamen & pyramuntas hoc genus uocabant: à caseo & usu cribri tyrocoscina dicuntur. Ab iis differunt hypotyrides appellatæ, quas e caseo, lacte ac melle

melle condunt:nam pityrides, siue ut alij quidā legunt epityrides & epityra, oliuæ genus est, ut alibi docuimus. In Creta fit à uentre, gastris uocata, è nuce Thasia, & auellana, & amygdala, & papauere: itē pomis & sesamo, & pipere, quadrangula figura: ab ijs est poltos dicta, quā nos pultem uocamus. In Catone quidem Punicæ fit pultis mentio inter placentas: forte non dissimilis à libo eo, quod Punicum uocabāt, ꝙ ex Africa uenisset, & probum cognominabatur. A melle melicerides: à suibus choetinæ. Latina sunt & sacris dicata libi genera, quæ fertum, & strues appellantur: unde strusetani, qui ea ferre consueuissent. Sttues uero dicebatur, ꝙ erat digitorum coniūctorum similitudine, qui superiecta panicula in trāsuersum continebantur. Item libum farreum à farre: libū uero, ꝙ prius libaretur q̄ esset coctū, ut Varroni placet, dictum est.

FOENVM GRAECVM CCCXXV.

140 Foenum Græcum à Theophrasto βούκερως uocatur, ab aliquibus ceraitis, epiceras Hippocrati, quoniam semen habeat simile corniculis, unde siliquam nonnulli appellant. Plinius siliciā, Varro siliculam. Inuenio & carpum in nostris, & græcis autoribus uocatum: quanq̄ & pro balsami semine carpum ferè accipiunt. Item carphos pro foeno græco, quasi flocculum, siue arētem surculum. Dioscorides boton quoq; dicit uocatam: quidam lobon, hoc est siliquam legendum, non loton credunt. Ego & lotū dici posse uideo, ut in anoni diximus.

LINVM. CCCXXVI.

Linum à græco sumitur. Semen eius λινόσπερμον appellatur. Oleo seminibus expresso fraces & retrimenta quoq; ipsa reponuntur, saginando iumentorum generi, præcipue bubus, obesitate sola insignibus futuris, quales ad nos Mediolano coronati ueniunt, principibus quotannis officij gratia donantibus: uisceratione hinc solenni orta, magistratibus diuisa carne globulis: quos quia ferè pares sunt, sociolos consuetudo appellat: quidam non sociolos, sed succidulos à suilla uisceratiōe uocari malunt, quę singulis annis ante curiam uenationis die agitur. Inter lini genera est Colchicum, quod tamen Sardonicum uocant græci. Est & Aegyptiū, à quo xylinæ uestes, quas & gossampinas dixere: hoc iurisperiti lanā ligneam appellāt. Est autem gossampinus, siue gossipion, siue xylon, fruticulus è superiore parte Aegypti etiam in Italiam delatus, fructum ferens barbatæ nuci similem, plenum lanugine: nec alterum lini genus est, quod huic candore aut mollitia præferri putent quanquàm firmitatis in eo parum. Huius putant esse generis quod uulgo à pocilli credo forma cothonē uocamus, siue à mali similitudine cotonei, quod in eo gignitur: id maturitate hiascēs, lanuginis pilas ostendit. Folia huic uitium minora. Aliqui gitonemà git, cui similem ferè gerit in capite folliculū, appellant. Draconis acetarij è lini semine, ut post dicemus, nascentis, folia ipsa testantur originem.

CICER. CCCXXVII.

141 Cicer ἐρέβινθος à Græcis uocatur. Legumina Gallicani ut Varro ait, nominant legaria. Dicuntur ita, quoniam uellantur è terra, non subsecentur, ut fruges. Eadem Gellius etiam legumenta nominat. Inter hæc cicer altissima radice adhæret. Floret diutissime ut eruum: quadragesimo die uellitur: caulis admodū lignosus. Ciceris aliud arietinū, κριὸς à Græcis uocatur, aliud columbinum idemq; Venereum, erui similitudine, orobiæos ob id dictum, à Columella Punicum. Siliquæ ciceri rotundæ. Vni leguminum florenti pluuiæ officiunt. Erucis nascentibus eluta salsilagine nigrum & ruffum candido ualidius: herbas omnes enecās, sed tribulum celerrime. Sideratio radicis & erucæ, quas aliqui uricas & Græce campas uocant, ciceri proprie dicuntur. E cicere corrupto nullum fit animal, contra quàm in cætero frugum genere: quanq̄ hoc & seminibus olerum, & quibusdam alijs commune. Nigrescit hoc cum corrūpitur: durat erui modo annos. Ciceris generibus sylueſtre adijcitur, à Dioscoride, Galeno atq; Paulo: cuius uis alia duo excedat. Orobiæos, siue orobias, calidior est arietino, subamarusq; ut eruū unde nomē. In columbino & orobiæon & syluestre contineri puto. Nasci & in India suum cicer aiunt, diuersum omnino genere, cęterum tam simile, ut mensis appositum, dignosci ferè non possit. Cicercalum uero Theodorus putat esse quā lathyron Græci uocant, folio non rotundo, ut plurima leguminum, sed oblongo: caulis humi serpens, ut piso: quaterni & inæquales grano sunt anguli, ut Plinius inquit. Idē Theodorus ochrō uocatū, interpretatus est modo eruiliū, modo eruiale, modo cicerum. Folio ut cicercula oblōgo, ut ermiculus ut item cicerculæ obnoxio, secutis post imbres caloribus. Columella quidem cicerculā similem piso tradidit: ciceram uero non tam leguminibus q̄ pabuli generibus annumerat: nec cicerum, sed ut dixi ciceram uocando, quæ bubus erui loco detur fresa in Betica, nec hominibus inutilis, sapore nihil differens à cicercula: colore tantum discernitur, quo sordet, obsoletior uidelicet & nigro propior. Sunt qui ochros etiam phasilos appellari scribant. Habentur & dolichi uocati, quos Theodorus à Plinio sumptū interpretatur siliquas, qui & lobi siue lobia nominentur, quòd soli ferè leguminum, ut inquit Aëtius, cum thecis suis mandantur in patinis. Scandunt hi pedamento cui accubant, prælongo affixo: ita enim reddi putant frugi: contrahens eruginem, ni fiat ita. Semen eius æuum non patitur, breuiq; marcescit, ut aphaca. Nec desunt qui lobos siue dolichos à ueteribus pro phasiolis dictos existiment, & à recentioribus pisos: cæterum Theophrastus & ante Theophrastum Hippocrates pisum à dolicho manifeste separauerūt. De phasiolis nusquam meminit, nisi quis phasiolos ab eo significatos dolichorum appellatione cēseat, ut Aëtio placere uideo: sed non semper Paulus pisos, & ochros, & phasiolos à lobis, siue quod idem est, dolichis manifeste seiunxit: Illud quidam putant lobos esse, non candidos istos & triuiales phasiolos, sed rubentes ex milace herba: alioqui idem Paulus in quadam compositione phasiolos requirit albos, quasi sint etiam non albi, utiq; ad renes. Pisus, pisum, & pisa, uni tantum Palladio genere foeminino dicitur, cuius Africanum genus unum haberi meminit. Idem ualuulas thecasq; ciceris cotulas appellat: q̄d admonitionis gratia non imitationis retulimus. Inter legumina & acani feruntur, à duritie uocati, quod eos κλάζειν id est frangere non sit: lenti similes, ut grāmatici quidam interpretantur: ego haud scio idem an diuersum id gen⁹ sit ab aracis, quos Aëtius cathyris hoc est cicerculæ, ut Theodorus uult, similes esse dixit, & usu & uitibus: duriores tantum & perfici difficiliores. Aracos inquit Theophrastus, inter aphacas

cas siue lentē nascitur: res dura & scabra & proinde uilis. Hippocrates aracidā nominat: ab aliquibus dicta lecithos. Est & aracidna, & alia quoq; aracos, in tubere dicenda. Quidā lecithō pro genere accipiunt ad pisum & aracū: nec scio an ijs assentiā qui lecithō ab oui luteo, cui similis colore sit aracus, deductum putēt: cum scriptura fortasse diuersa sit. Galenus certe lecithon pro lente, cui detracta sint putamina, uidetur interpretari apud Hippocratē, quasi λεκιθώδης, hoc est id quod intra corium est. Proinde contrariū ei genus esculenti fortasse fuerit quod Horatius illo uersu insinuat:

Vilia uendentem tunicato scruta popello.

Vt Plautus quoq; scrutea & collubia in hūc forte sensum appellauerit in Persa. Cæterū Horatianū forte nō scruta sed scuta legas, pro uasculo rustico, unde scutriscū Catoni sæpenumero matellū, trullū, scutriscū unum: matellā, trullā, nasiternā unā: quanq; pro uase sunt qui cœperint scruta in Horatio. Cæterū collubia & collubiæ sunt quæ tragemata etiā & bellaria dicūtur, ciceris frixi uuarumq; passarū uilia munuscula, ut Hieronymus interpretatur: unde colybistas pro numularijs mutatitium fœnus exercentibus, uocari cœptos asserit: quod genus à Polluce nominatur colybos. De colybo & ante diximus: propterea locū in Plauti Persa eum, non strutea & collutea ut omnes habent codices, sed scrutea & collubia legendū putamus. Fortasse scrutea sunt quæ Græci catachysmata hoc est missilia uocabāt, spargi solita: siue à uilitate, ut diximus, siue quoniā è pellicijs folliculis quos & pasceolos uocamus, effundi consueuissent. Quid si coluthra legamus? cum maturas ficus ita Græci uocent, ut inquit Philemon: nā strutea pro cidonijs q̃q; sumi possunt. Apud Aristophanē & comicos lecithopolæ mulieres dicuntur, quæ uilia quædā uenditāt, quasi nugiuēdulæ. Sidonius Apollinaris in epistolis: Nunc, inquit, quædā friuola, nūc ludo apta uirgineo scruta donitabat, hoc est scutilia quædā & quisquilias & nihili munuscula. Meleager græcus autor uolumen singulare scripsit lecithi & phaces cōparationē continens. Porrò legumen omne, ut inquit Athenæus, tribus modis manditur: aut enim ex eo fit quod etnos dicitur, ut ex faba & piso, quā nos conchin uocemus si placet: quanq; quid sit conchis proprie, dictum est alibi: aut lecithos, ut ex araco aut phace: aut ex aphaca & lente, quod nos lēticulā. Theophrastus loti Aegyptiæ radicē decoctā, lecithodem fieri cibo gratā scribit, hoc est araci leguminis alterius in modum: quanq; Theodorus albumen oui, quemadmodum in ea uoce luteum intellexerit, uehementer miror: cum lecythos uitellū oui potius q̃ candidū significare uideatur. Hoc primi uidimus, seu recte seu per perā: certe si errauimus, utilis & eruditus error futurus est. Nec illud tacuerim lecythō pro gutto olea rio & ampulla falsò à quibusdā cœpisse lenticulā uocari. Nescio q̃ perite: cum lēticula uasculū non sit magis, q̃ id quod Græci discum uocāt. Defendit eos fortasse Apuleij de strigilecula, quę lenticulari forma uisebatur, autoritas: satis est locū notasse. In summa lecithos pro legumine, aliquādo pro putamine per iota scribitur: pro uitello per y: pro ampulla per u potius q̃ per y. Hæc fortasse curiosius q̃ debui prosecutus sum: sed immorandum fuit, quia & Græcis & Latinis multa hinc caligo per diu fuit.

FABA. CCCXXVIII.

Faba Græce κύαμος ἑλληνικὸς uocatur ad differentiam Aegyptiæ. A. Gellius & Festus fabā etiam fabulū appellāt. Plautus in Sticho: Cōuiuium, inquit, hoc satis est pro opibus nostris, satis cōmodu le nucibus, fabulis, ficulis: de quo & in zea diximus. Græci cyamon uocāt & primā in māma concretionem lactis. Eadē parte scapus & radix funditur, idq; in omni leguminum genere. Non diuersa ut in frumento singularis ei radix, sed capillata fibris, ut cętero legumini. Folijs exit multis ut pisum atq; cicer, nō singulis, ut triticum: diebus quadraginta floret, non uniuersim ut frumentū, sed particulatim ut reliqua legumina: post florē totidē diebus perficitur, quantū legumina nulla. Differunt folio rotūdo, ut maxima pars leguminū geniculato & inani caule, lignosissimoq; post cicer. Sola ferè leguminū scapo recto assurgit. Circa Philippos ateramon uocāt in pingui solo herbā, qua necātur fabæ. Teramon de qua in Macrobio, nonnunq; porrò fieri, ut teramos in ateramō trāseat, cum uapore atq; halitu terrę madidā, indigena quidā uentus afflauerit, ut Theophrastū Plinius intelligit. Aliter Theodorus, qui duo illa teramon & ateramon, siue ateramnon pro coctibili & incoctibili, non pro herbis ita nuncupatis accipit. Theophrastus certe alio loco facile significat ueriorē Theodori q̃ Plinij sensum fuisse. Ateramna uulgo legumina Græci uocāt, inobsequiosa & contumacia, q̃d genus seminis etiā cerasbolon uocatur à Platōe, superstitiosa origine, quasi sterilia & irrita proueniāt, quæ per boum cornua serēdo cecidissent in terrā. In Macedonia & Thessalia moris est arua fabis florētibus inuertere: quia legumē id solo proficit, quasi pro stercore. Nascitur in marcescente faba uermis quem dixi midas. Siliquæ fabarū folliculi sunt: fabalia uero purgamenta earū dicunt, autore Plinio: At nigrū id quod in summa ea uisitur, hilū uocatur, cui respondet in prouerbio apud Grecos gry: etiamsi aliud significat, hoc est unguium sordeculas. Legumina Græci ὄσπρια, & Theophrastus chedropa nomināt. Aristophanes beleccos, ut quidā interpretātur. Fabę genus quod Marsicum uocāt, uere seritur. Faba cū suis corticibus elixa conchis appellabatur, ad discrimen fresæ: nā conchos aliud esitij genus est, ut in hordeo monuimus. A fabis fabaginem Cato dixit, & Plinius fabalia. Interdictum esse Pythagoricū cibo fabā, inualuit opinio contra uerum: sicubi porrò testatos usum eius ueteres inuenias, nō cyamō, id est fabā in eo uerbo, sed Venerē intelligi demonstrat oportere Gellius. Tota Insubria & Liguria recentes fabæ uendentiū uoce nuncupātur baianæ. In Etruria & Latio scaphi: utrūq; originē habet eruditā: Nam & baianas Apitius ipse appellat, & scapos fabarū Plinius XVIII. libro: Inuentus est inquit scapus centū fabis onustus, ut inde uulgo scaphi pro scapis, tenuis inflatilē diuerticulo, uocentur.

FABA AEGYPTIA. CCCXXIX.

Faba Aegyptia et Colocasia idē sunt, ut fructus 245
tamen ipse ciborium dicatur, radix uero Colocasia et mazizanion ab Aëtio. Pocilli genus ab hac similitudine ciborium uocari scribit Athenæus. Paludibus stagnisq; nascit: caulis ei longissimus redditur, decē pedū à Strabone, uel ut Theophrastus & Plinius, cubitorū quaternûm, digitali crassitudine, mollis & sine geniculis, rimæ intus per totū ut lilio, propter quod & lilium Aegyptiū ab Herodoto uocatur,

catur, quemadmodũ & lotus ipsa. Calyx in cacumine rotũdus, uespar um fauo similis: triginta plurimũ loculis, qui singulas singuli contineant: non quidem omnino tectas, sed paulò extãtes. Ipsi quoque calyces aquis extant, latissimis circa folijs, quæ singulas fabas obire uideãtur. Magnitudo ijs ad similitudinem eorũ, quæ ut Plinius inquit, personata in nostris fluminibus uocanť. Atterenti fabas, amaritudo uel odor proditur. Radice crassissima, pleniore quàm harundinis, rimosa ut scapus, qui & araneosus sentiri dicitur, ubi coctus est in mandendo, ait Plinius hoc filis ad morsum, ut in lana sequacibus, autore poëta Martiali. Thyrsus uero inter folia emicat spectabilis, à Theophrasto pilos, ut arbitrãtur, uocatus: quàm quam Theodorus pilulas interpretatus id uidetur: alij calycem rotũdũ in eo uocabulo significari uoluerunt. Indigenæ implexis Colocasiæ folijs in uariam speciem uasorum potitare gratissimum habẽt. Nascitur sponte ac satu, quomodo & in Italia quoque. Non excoquitur Syriæ Ciliciæque, & in Torone Chalcidis lacu, ad maturitatem omnino peruenit, sed magnitudine deficitur. In India quoque fluuio Hydaspe cernitur, Alexãdro id falsò in coniecturam trahente, nauigari posse in Aegyptum inde. Fructus quidem, ut dictum est, amarus, sed ipsa radix perquàm lauta cibis. Seriť in limo paleato, ut descendat comprehẽdatque, ob id spirobolos quoque dicitur: ubi semel coaluit, durat ad infinitum. Refugiunt eam crocodili spinis horrentem, caule ac radice: oculis timentes, quos hebetiores habẽt. Nominatur & faba quædam Indica, ex arboribus in siliquis digitorum decem longitudine dependens, melle plenis, sed quo gustato difficile sit euadere, ut inquit Aristobulus.

LENS. CCCXXX.

244 Lens feracissima leguminum, siliquis in latitudinem mollirer fusis. Melior quæ coctibilior, & quæ maxime aquam absorbet. Enecat lentem herba securidaca, ut Plinius aparina, siue lappa ut Theophrastus. Nascitur & sua Indiæ lens, fœnograeco similis, quam circa occasum uergiliarum demetunt. Differt hæc à nostrate omnino: sed illatã cibo discerni posse negãt ab ignaris. Aegyptia lens à Marone Ouidioque laudatur, Pelusiaca ob id uocata. Græci lentem phacon, lenticulã phacen uocant: quo nomine & Vlyxis soror fuisse traditur: ab alijs Calisto appellata. A' quibusdam non phace, sed phaceus ut Orpheus & Peleus uocata est lenticula: sed ij peregrinitatis in comœdia coarguuntur. Laudes lenticulæ apud autores Græcos legas, præsertimque Pythagoristas: utique si rationem Zenonis sequare præcipientis ut in eam coriandrum duodecima parte indatur.

εἰς δὲ φακῆν ἐμβάλλειν δωδέκατον κορίαννον.

Congruunt & cum ea bulbi, ob id & bolbophace dicta est à poëta quodam: unde scitum illud ortũ uidetur, contra perditos gulones: lentem laudat: ut apud Phaleræum Demetrium est. Notũ & prouerbiũ apud Varronem in satyra Menippæa τὸ ἐν τῇ φακῇ μύρον, hoc est, unguentum in lenticula, ut obiter emaculemus inolitum atque adeo receptum in A. Gellio multis seculis errorem, ubi ἐν φακῇ μῦθον, pro eo quod est, ἐν φακῇ μύρον legitur. Et ne librarij mendum fuisse uideretur, Theodorus Gaza locum interpretatus est, fabulam in lenticula: hoc nos Athenæi uiri doctissimi testimonio corrigendum monemus. Hoc adagium contra cacozelos & apirocalos inuentum est: quos, ut est apud Senecam & eundem Gellium infrunitos appellamus, qui nullo discrimine rerum quas agunt aut dicunt, habito, pari nixu cuncta moliuntur: & eadem ornamenta, figuras, emblemata, conuenire omnibus locis & temporibus existimant: cuiusmodi & illud est: τὸ ἐν λαχάνοις πέπερι, hoc est, piper in oleribus.

PHASIOLVS. CCCXXXI.

246 De phasiolo in cicere disserui. Habetur & genus herbæ phasiolus, ut post cõstabit. Græci pro legumine phasiulon, & phasiolon, & phasilon quandoque appellant. Nostri phaseolum & phaselum, Columella.

ERVVM. CCCXXXII.

Eruum herbum' ue, aliud candidum aliud rufum. In siliquis grana sine septo habet, quæ se inuicẽ quasi tangãt, ut in piso. Siliquæ forma teres, & ad rationem grani cylindracea, ut itẽ piso. Patientissimum uetustatis est atque cicer. Genus est & eruilia leguminis, quã nõnulli falsò durellam uulgo dictã interpretãtur, propterea quod hodie quoque in Vmbria uocant eruiliam agricolæ, quod in Gallia & Venetia prouincia doram, durellamque, folio crasso & oblongo leõtopodij, sed maiore, capitulis semen includentibus minutum, simile nasturtio, tantum exilius: flore candido. Scopas ex ea rurí faciunt. At eruilia syluestris herba est, amaritudinis eximiæ, colore & folio cicerculæ, quàm quam minore.

LVPINVM. CCCXXXIII.

Lupino cura officit, quãuis alte conditũ in terra, diducit eam radice, & in summa nititur: atque ita germinat ceu per uim. Grana eius in siliquis discreta septis. Viride nullum mãdit animal. Diuturnius id tradunt eruo ac cicere. Sabulum & arenas & omnino uitia terræ sequitur, horretque culta ex omnibus quæ eduntur. Sicco nulli minus ponderis, plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calida. Circumagi lupinum cum sole tradunt plerique. 247

LVPINVM SYLVESTRE. CCCXXXIIII.

Lupini syluestres per omnia minores inueniũtur satiuis, præterquàm amaritudine. 248

RAPVM. CCCXXXV.

Rapa quasi ruapa, ut inquit Varro, tellure accumulata conditur ab olitoribus, ut in sequẽtem annum regerminet. Semen includitur siliqua. Vtrunque sexum in hoc quoque genere intelligũt, ex eodem semine prouenĩẽtem, ut scribit Theophrastus: quanquàm uidetur Athenæo marẽ à Theophrasto nihil aliud intelligi, quàm napum buniada. Effœminari collocatæ rarius dicuntur, masculescere densius cõpositę. Laudatur semen eius tenue. Seritur semine, post transfertur. Dulcescit algoribus, per quos & in radicem non in folia incrementum capescit. In Italia Nursinę pręferuntur à Columella. Pollux & Athenęus è Mantinea maxime commendant. Gongylen & gongylida gręci uocant, quemadmodum & nostri rapum atque rapam: nam rapina ut napina & cepina dicitur, & rapitium ut auitium, piscitium. Cato coles rapitios uocauit alio loco: Rapa biennio sata conuertuntur in napos: alio, napus raporum naturam accipit. Gongyliorum uocabulo Hippocrates globos pusillos quasi pilulas, & catapotia significat Caleno: ipsos autem pastillos siue orbiculos, quibus in medicina utimur, dactylios appellat: quod & officinæ modo seruant. Rapas Lacedæmonios gasteras 249

uocare

uocare Apollas tradidit: sed Nicander Colophonius gasteras à Bœotis brassicas intelligi: rapas uero zaceltidas appellari uoluit. Amerias & Timachides nō rapas, sed cucurbitas ita dici arbitrātur. Sunt è Græcis qui rhaphyn esse dicant napum buniada: licet Glaucus non rhaphyn sed rhapyn uocet: unde apud nos rapo nomen uideri potest manasse.

RAPVM SYLVESTRE. CCCXXXVI.

Sylnestris rapa lōgior, in speciemq; raphani, caule breui, semine intus candido, duplo maiore q̄ papaueris. Has in Dalmatia frequentes sponte nasci Possidonius est autor.

NAPVM BVNIAS. CCCXXXVII.

Naporum in medicina quoq; Greci fastigia seruant: angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion uocant, dicendum inferius: Alterum genus buniada appellant, de qua hic agitur: Amiterninā buniada maxime sunt qui probēt, Græci Thebaicā. Officinæ modo ignorāt buniada, & syluestris rapi semine buniadis uice utuntur: q̄q̄ facile cognosci poterat: est enim syluestri rapo semen & nigrius & maius, q̄ buniadis.

RAPHANVS. CCCXXXVIII.

850 Radix, quā ut Varro inquit raphanon, & raphanida, & crambidion græci nominăt, caudice uno assurgit fere arboreo, ut in ruta quoque cernitur: proinde hoc genus olerum dendrolachana cognominăt, hoc est ut Theodoro placet oleriarbores. Die tertio à satu prosilit, radice terra adoperta, rapi modo: sequēti anno germinat, tellure abiecta. Semen in siliquis. Genera Bœotium, rotundū & dulce liothasiō, quod alij Thracium uocant, patientissimū hyemis: Cleonæon in longitudinem porrigitur: Corinthium amplissimū detecta stirpe nascitur. Quò foliū leuius, eò suauior atq; mitior est raphanus. Dulcescit ut rapum frigoribus. Traditur genus unū eru cæ folio. Pulices appellātur bestiolæ raphanis innascētes. Raphanorū radices lignescere Theophrastus est autor. Hæ, ut inquit Palladius, fœminini generis existimātur, quæ minus acres sunt, & habent folia latiora, leuiora, & iocunde uirētia. Raphanum ut brassicam uitibus inimicum esse constat, ut si circum se feratur, diffugiāt. Genus ei unum est, quod ab Herodoto uocatur syrmæa, in Aegypto cū cepis & allio pyramidibus condendis præberi solitum: Iulius Pollux autor. Confirmant id & Diodorus & Plinius, qui scribunt ad id opus in raphanum cepas & allium talenta mille octingenta erogata, ut mirer Laurentiū Vallam apiū uertisse pro raphano. Sunt è Græcis qui syrneam apud Iones genus oleris apio similis accipiant: itemq; pro edulio ex adipe, atq; melle: sed syrmeā legi malo q̄ syrneā. Vtq; hinc fortasse ferculum nuptiale uulgus syrmiā corrupte pro syrmæa dixerit, ex amygdalis & pulpa gallinacea & saccharo: nam Hippocrates surmeā siue syrmæā pro succi quodam genere, seu passum, seu defrutum id sit, intelligi uolebat, cū præciperet: quid in uino odorato syrmæa'ue sumendum esset. In compositionibus quibusdā Pauli & Aetij bacanum inuenio cōmemorari: nec quid ea res sit cōperio, præterq̄ in quodā glossemate, ubi semen, siue nucleum, siue mucronem raphani bacanum esse legebat. Bacanum Aëtius iocinori prodesse in cibo, utiq; parti eius uisceris incuruæ, prædicat.

AGRIORAPHANOS. CCCXXXIX.

Agrioraphanos ab ῥαφάνῳ ἀγρίᾳ differt autoribus: ut aliud sit syluestris raphanus, aliud raphanus syluestris: quemadmodum leucacanthe ab acātha leuce distat, id est alba spina à spina alba: in quo tamen honestius puto nominibus græcis uti q̄ Latinis. De agrioraphano & hic & lib. quarto paucis immutatis agitur, apion & ischada nominando: nec Theodorum probo, caricā atq; pirum interpretantē. Falsum est & quod scribit inter spinas esse, quā pirum uocāt: non enim hoc in Theophrasto, quem uertit, legitur. Fefellit hominē, q; autor ille de orchi herba scribit, similē ei caulē esse apio, sed spinosum: proinde Plinius, caule inquit spinoso est orchis. Paulus chamæraphanon quoq; dici hanc existimat, quę apios siue agrioraphanos uocetur. Radicem habet cepæ, sed ampliorem, uel, ut Theophrastus inquit, asphodeli, uerum squammosam. Nascitur in montosis & asperis, aliquādo & herbosis. Effoditur uere.

RAPHANOS AGRIA. CCCXL.

Ῥάφανος ἀγρία id est radicula syluestris, & quæ cheria, & in Ponto arinon, & ab aliquibus leuce: à nostris armoracia uulgo dicitur, fronde copiosiore q̄ corpore. Laudatissima nascitur Arcadiæ. Seritur in Italia & armoraciam uocant satiuam, ut inquit Plinius.

SISER. CCCXLI.

Siser Græci sisaron appellant. Duorū generū est, satiuū & erraticū. Inest lōgitudine siseri neruus, ut pastinacæ: qui decoctis extrahitur, magna tamē parte amaritudinis relicta: quæ mulso in cibis temperata, etiam uertitur in gratiā. Nobilitauit hoc princeps Tiberius, flagitando à Germania omnibus annis ex Gelduba castello, quod impositum Rheno est, ubi generositas præcipua: ex quo apparet frigidis locis conuenire. Non prætereundū quod tradūt, ideo utilem stomacho uideri cibum, quoniā nemo tres siseres edendo continuaret. Sisaram Varro, Plinius sisarum appellat herbam, cuius flore uescantur apes, ut in eryce disputatum est. 851

LAPATHVM. CCCXLII.

Lapathum nostri rumicem fere appellāt. Radice altissima & inter olera maxime singulari: nec enim lateribus crassiores alias emittit, sed prætenues. Multicaule hoc olus ac ramosum, & cum perfecte adoleuit, figura betæ proximū: corpus carnosum & madidum: eoq; uel exemptum terræ diu recens. Viuacissimum præ cæteris oleribus est lapathum, præsertim satiuum. Differt hoc à syluestri, q; sesquipedalis satiuo radix, breuior syluestri, gustus tamen gratior syluestri, sed acrior, ut om̄ia syluestria satiuis collata. Syluestre lapathum Aëtius κνιδῶδες à pungendo cognominauit, radicem ei sublongā tradens, raphano paruæ similem. Quanq̄ porrò lapathum à nostris rumex dicitur, proprie tamē rumex est quem oxalida & oxylapathum Græci nominăt, satiuo similem, folijs aquosis, colore betæ cădido, radice minima, cantherinum lapathum ab aliquibus uocatum. Quidam oxylapathon satiuo similius esse q̄ oxalida siue rumicem existimāt. Lapathos Democritus pro uenaticis scrobibus accepisse dicitur. Theocritus alapathon uocauit ab effectu, quoniam exinaniat: etenim Attici alapatha quæ nos inanitiones dicimus, appellant. 852

HIPPOLAPATHVM. CCCXLIII.

Hippolapathum maius satiuo, candidiusq́ ac spissius. Adiecere nonnulli bulapathon, radicis tantum altitudine differens. Sunt qui & hydrolapathum tradunt in aqua natum.

LAPSANA. CCCXLIIII

253 Lapsanam Græci uocant λαμψάνην. Cyma est siue brassica syluestris, pedali altitudine foliorum trium, quę hirsuta ei sunt, napo simillima, nisi candidior esset flore: hinc à Latinis uocari napiũ existimo, in quo tamen Dioscoridem autorem solũ habeo. Lapsanam diui Iulij carminibus præcipue iocis militaribus celebratam ait Plinius: alternis quippe uersibus exprobrauere, Lapsana se uixisse apud Dyrrhachium, præmiorũ parsimoniam cauillãtes. Aliam puto herbã fuisse, qua cũ lacte uictitauit exercitus, cara nomine, ut alibi notabimus: nam radice utebantur eius, non folio, ut ait Hirtius.

BVNION SIVE NAPVM. CCCXLV

Bunion hoc est quod nostri napum uocant, ut in bunia de meminimus: q̃q̃ Dioscorides scopã regiam uocari Romæ scribat. Cæterũ alia quoq; scopa regia est, ut in siderite constabit. De qua porro scopa regia loquatur Plinius uigesimoprimo libro: Nõ leuior, inquit, odor ei quam scopam regiam uocant, q̃q̃ folia eius oleant non flores, existimandũ relinquo. Paulus Aegineta bunion, à nonnullis arction appellari scribit. Galenus arcticonẽ. De bunio eadem à Dioscoride libro quarto, quæ hic legebantur, detraximus: quia inutiliter repetita esse uidebantur.

BLITVM. CCCXLVI.

Blitum siue blitus (Græci etiã βλῆτον) erumpit ocyssime, semẽ ut betæ corticeũ, copiosum racemosumq́ ut atriplici: radice nõ una, crassa, in rectum tendente, ut beta & lapathon & maxima pars olerũ, sed continuo, multiplici ac prolixa. Insipidum et sine acrimonia: unde conuiciũ fœminis apud Menandrũ faciunt mariti. Blitũ duplex ostenditur, rubens & candidũ. Apud Aristophanẽ quoq; blitomamæ pro stolidis accipiũtur: quos Plautus noster bliteos appellat in Truculento:

Blitea, inquit, & lutea est meretrix.

Etiamsi corrupte legitur blittera. Hippocrates bubletõ quoq; nominat herbæ genus, modo mendũ in uerbo nõ sit: scio enim & bolbiton pro fimo bubulo, & bolbiton pro quodã polyporũ genere minuto capi ab Hippocrate, ut Galenus testatũ reliquit: Sed & onobleton herba linguæ similis Hippocrati contra fœminarum profluuia in uellere apponitur.

MALVA. CCCXLVII.

Malua culturę opera intra sextum septimũq́ mensem grandescit in arborem, hastarum baculorũq́ usu in Arabia, Mauritania quoq; Lixi oppido æstuario, ad Hesperidũ hortos & iuxta delubrum Herculis. Duo genera earum summa, quæ amplitudine folij discernantur. Maiorem Græci μαλάχην uocant in satiuis: alteram ab emolliendo uentre dictam putant malachen e syluestribus, cui grande folium & radices candidæ althæa nominatur. Est & quę unicaulis nascitur, monocaulos ex facto cognominata. Omne solum in quo seruntur maluæ, pingui us faciunt. De althæa quæ item dendromalache, siue anadendromalache dicitur & hibiscus, uolumine tertio differitur. Est & alcea huius ferè generis seorsum indicanda.

ATRAPHAXIS SIVE ATRIPLEX. CCCXLVIII.

255 Atriplex octauo die à satu Octobri mẽse prouenit. Radix ei una descendit in altitudinem, unde fibræ aliæ promantur ut in bèta. Foliatum habet semen & obductum cortice, numerosum racematimq́ singulis ramis insidens. Atriplex & syl uestre est & satiuum, accusatum à Pythagora, tanq̃ faceret hydropicos, morbosq́ regios & pallorem. Coquitur difficillime, ac ne in hortis quidem iuxta eum nasci quicq̃, nisi languidum culpauit. Addidere alij plurimas ægritudines ex eo gigni: nec nisi aqua sæpius mutata coquendum: In Italia difficulter id nascebatur. Syluestri capillos tingebant. Atreplexum ueteres, non atriplicem uocasse perhibent, ab Græco nomine potius q̃ ab atrore, ut arbitror. Hippocrates etiam adraphaxin appellat: post atraphaxin dixere, Atticis, d, literam in, t, mutare amantibus, ut facit Aristoteles, qui entelechiam pro endelechia usurpauit, ut Lucianus autor est. Quibus porrò atriplex idem uidetur esse cum eo genere quod spinacia uulgo dicimus, & Græci recentiores spanachia, falluntur apertissime. Si quem porrò uocabulum id parũ delectat, atriplex Hispaniensis nominetur. Et Hercule fieri potest ut inde profectum sit ad nos olus ieiunijs aptissimum, nec ueteribus (ut conijcio ac demiror) compertum.

BRASSICA. CCCXLIX.

Brassicam antiqua Græcia non cramben sed raphanon appellabat, quod & Aristoteles, ut Iulius Pollux inquit, & Theophrastus ferè sequtur. Crambe quasi corambl e dicta existimatur: quod pupulas oculorum quas Græci coras uocant, hebetet, autore Columella: sed & ipsi quoq; Attici corambem dicunt eam. Dederit hoc locum prouerbio fortasse, repetitam brassicam, nedum nocere, etiam occidere. Græci tostam carnem crambaleam uocant, Athenæus autor. Brassica, ut Varro inquit, dicta quasi passica, q̃ ex scapo minutatim præsecetur, & passa fiat. Die à satu decimo se ostẽdit brassica. Digeritur à Theophrasto in genera maxime tria, Syluestris cui folium æquabile, paruum, rotũdum, multiplex, Ramosæ, succo aspero, medicato, ad detractiones per aluum præcipuo. Secundum crispæ, quæ & amplitudine folij & bonitate succi præfertur omnibus. Tertiũ leuis appellatæ. Nõnulli addidere quartum, cui semẽ deterrimum, aut omnino nullum. Cato quoq; tria facit discrimina: unam extentis & grãdibus folijs, caule magno, propterea cauloden uocatam, aliquando Septembrinam, ab alijs eleada: Alteram crispo folio selinada nominatam, à similitudine foliorũ apij, quã & apiam cognominant, alij cliuaculam: Tertiã proprie appellatam crambem, minutis caulibus, folijs tenuioribus, & simplicibus densissimisq́, sed amariorem, leuiorem, teneram, quæ ob id & lenis dicatur. Sed de syluestri brassica suo loco agemus. Athenæus tria, inquit, brassicæ sunt fastigia: primum halmyris, quam & præfert omnibus, præsertim in Eretria, & Cumis, & Ephesi, & Rhodo & Gnido genitam: secũdum λείοφυλλον à foliorum leuore dictũ, ubiq; nascẽs: Tertium Selenusia, folio crispo, & apij similitudine à qua & nomen habet. Hæc naturæ, illa ganeæ distinctio. Tritiana magnitudine ac sapore præcipua, cui pedale aliquando caput. Dein Cumana sessilis folio, capite patula: mox Aticina altitudine nõ excelsior, folio numerosior q̃ tenuior: cuius sub omnibus penè folijs fruticat cauliculus peculiaris: Ideoq; utilissimũ

genus existimatur. Pompeianæ in oppido Campaniæ. Pompeijs procetus caulis, ab radice gracili, intra folia crassescēs. Rariora hæc angustiora𝔮;, sed teneritas in dote: frigora nō tolerat. Sabellicæ usq; in admirationē crispa sunt folia, quorū crassitudo ipsum caulem extenuat: sed dulcissima perhibētur ex omnibus. Non pridē ante Columellā subiere Lacutures à loco dicti, quo lacus Turni, siue ut Plinius scribit lacus Turonis fuerit, conualle Aricina, capite prægrādes, folio innumero: Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem torosi. Nec plus ullis capitis post Tritianos, & cyma nullis serior. Hoc genus quidā interpretantur quod modo capitios coles, & in Hispania Murtianos uocant. Brutiani frigoribus aluntur, grādes folijs, caule tenues, sapore acuti. Adduntur ijs Silirenses, Tiburtini, Stabiani, Parthenopæi, qui sunt hirsuti. Vesuuini qui sunt amari, nō sine suauitate. Marrucini rubent paucis folijs. Signini breuiores, crassiores, sapidiores Cappadocæ folijs, caule pene nullo, frequētibus tunicis & cōtra frigus muniti, priusq; in florē exeāt, ut uix prima folia discernātur hyeme. Cuicunq; generi pruinæ plurimū suauitatis conferūt. Sua uissima ex omibus est cyma: est autē cyma quidā ipsorū caulium delicatior tenerior𝔮; cauliculus, quē à prima sectione proximo uere præstant. Græci κῦμα quasi partum eius uocant: nos et cymas et cymata uocamus: nec in brassica modo, sed in raphano & alijs compluribus, q̄q̄ absolute cyma non nisi de brassicæ fructu capitur. Palladius quymam uocat, & semel opere in toto Plinius. Post cymam æstiui autumnales𝔮; cauliculi, mox hyberni, tum deinde iterū cymæ. Nullo æque genere multifero, donec sua fertilitate cōsumatur. Omibus oleribus anteponit Cato brassicam: propterea ut inquit Varro, nomine oleris brassica intelligitur. Vites ad brassicā assitæ diffugiūt, introrsum𝔮; in fundū se declinant: quo argumento usus Androcydes, contra ebrietatē ualere brassicam dixit. Tāta est inter plantas quoq; discordia. Hinc Nestor in eo libro qui ἀλεξίκηποι inscribitur, olus hoc ex lacrymis Lycurgi à Libero patre uitibus adalligari, natum prodidit. Brassicæ decoctæ aqua nihil æque fetet humi effusa. Crustæ si occupent intus uasa calidaria, intantum ut non sit eas auellere, si brassica in ijs decocta fuerit, abscedunt: coles capitatos uulgaris sermo scapitos appellat: antiqui lacuturres & Tritianos ut conijcio. Ex semine uetusto brassicæ nasci aiunt rapam, & cōtrà ex raporū brassicam. Nobilitauit brassicam Ionia, per eam iurando quasi per aliquē deorū, ut Zeno Citieus Stoicę familię caput, per capparin, Socratis credo æmulatione deierātis per canem, ob id & mātin ceu uatem quandā ab Hipponacte brassicam uocari testis est Athenęus, qui & puerperis in Attica regione amuleti cuiusdā loco brassicā apponi solitam cōmemorat. Nomē oleris commune quidē est quibuscunq; lachanum apud Græcos, priuatim tamē brassicæ tribuitur. Ab olla dictū olus, testis est Varro: ut eò uideatur poëta Veronensis alludere cum cecinit: Nō olera Olla capit: In quo sciamus obiter: non pro uase in eo uersu capi ollam, sed nomē esse uiri proprium: quod ignorātes ferè grāmatici delirant: quemadmodū & in eiusdē poëtæ uerbo Mentula.

BRASSICA SYLVESTRIS. CCCL.

256 Brassicam syluestrē Græci medicantes ceram quoq; nomināt, nos erraticam: q̄q̄ sciendum betam genus raphani à Plinio acceptum nō brassicæ. Hanc alij petræam uocant, inimicissimā uitibus. Sunt qui colem syluaticū appellent. Syluestris laudes immenso plus prædicat Cato q̄ satiuæ. Folia syluestri leuia, rotunda, parua, & ut Plinius inquit, bina: sed densissima & plurima, plantis oleris similior. Inter syluestres brassicas & lapsana est ut diximus: item sandix, & iasione, & enthusicon, siue ut alij codices, anthriscon. De petræa Theophrastus, si modo hæc est quā supradiximus, circa Psophidē nasci scribit optimā numerosamq;. Alibi nō petræam, sed petreum uocauit: alioquin & capparis petræa quandoque dicitur: nam petrophyes ἀείζῳον est, ut ἔμπετρον saxifraga.

BRASSICA MARINA. CCCLI.

Brassicæ marinæ cauliculos quidā halmyrida uocari putant, quoniā nisi in maritimis non proueniat. Nauigatione quoq; longinqua uiribus asseruatis ad transferendū. Plinius hanc marinum olus est ubi appellarit: recentiores Græci thalassocramben.

BETA. CCCLII.

Beta cultutæ quadam ratione incrementum capescit arboris. Seritur circa mensem Maiū: 257
sicut omnia quæ Græci uocāt epispora: quod genus etiam sementis primæ nomen habet: etiamsi alio quoque sata mense proueniant: Ideoq; beta æstate sexto die nascitur, hyeme decimo. Peculiare in beta est, ut non continuo singula semina producat, sed anno interim sequenti, sæpe tertio. Radix betæ unica, longa, recta, carnosa, gustu iucunda, & nōnullis grata cibo uel cruda. E lateribus aliæ item crassæ, modo singulæ, modo binæ, ternæq; funduntur: è quibus fibræ cohærentes alligant. Cortex neque crassus, neq; raphani modo extricabilis, sed olusatro ad quendam modum similis. Semen integitur cortice. Folio beta uiret, pede candicat, figuram b literæ cum deprimitur, ab olitoribus refert, unde nomen. Beta hortensium leuissima est. Græci præferunt ex Ascra ubiq; candidam, parcissimi seminis, appellantes Siculam. Nostri betæ genera faciunt uernum & autumnale: q̄q̄ & Iunio & Ianuario seratur. Medici betam innocentiorem quam olus esse indicauere, ut inquit Diphilus: quamobrem appositas non nemini degustare etiam religio erat, ut quæ ualidis potius in cibo essent. Gemina huic natura, & oleris, & capite ipso exilientis bulbi: neque alij hortensium latitudo tanta, ut in lactucis, cum cœperit colorem trahere, imposito leui pondere, in binos pedes aliquando se pandendo. In Circeiensi agro amplissimæ proueniunt. Vini sapor in dolio corrumpitur brassica, sed odore betæ folijs demersis, restituitur. De alia porro beta proprie syluestri, dicemus in limonio. Græci betam modo σεῦτλον modo τεῦτλον uocant. Hippocrates tetytlon (ut arbitror) nisi corruptus locus est in eo libro, qui de mulierum natura inscribitur. Aliud uidetur genus esse teutlis, ut Athenæus inquit ex Diphili comici sententia: nam duo fuere Diphili, medicus qui & Siphnius cognominatur, & comicus: hic imperitum quendam in comœdia describit, taxans𝔮; teutlon teutlida nominaret. Eudemus quatuor betæ facit genera, uulsile, surculosum, populare, candidum. Betam Græci ouillum corium uocant: unde betylus is lapis appellatus est, quem

quem pro Ioue Saturnus uorasse fingitur. Monstratur & saxum hoc nomine ad Iuliopolin in Syria, proxime Libanum montem. Est & auicula quę uocatur betylus olim dicta detylus.

ANDRACHNE SYLVESTRIS. CCCLIII.

Andrachne syluestris, de qua hic agit, genus est aizoi, ut quatto uolumine constabit, ubi Dioscorides hanc herbā ferè ijsdem uerbis demonstrat. Nascitur breuiote cacumine quàm minus aizoum, q̄d in muris parietinisq; prouenit, cui & similis ostēditur. Colligi hanc & cibi causa cōstat. Habentut & alia duo genera syluestris andrachnes, hoc est, portulacæ nomine, ut in Telephio & pepli diximus. Telephion in Theocrito sunt qui folium papaueris accipiant, ad explorandū amorem crepitu adhiberi solitum: qui lusus ferè puellaris erat, ut inquit Pollux, etiamnum ex lilio. Non desunt qui sui generis herbā intelligāt, succo seminis sanguineo, folijs loti satiuæ, siliqua pampini modo intorta. Alij miscellā quandam esse putant Telephion, quæ corporis partibus imposita, si cutis rubescat, indiciū amoris esse, ob id philtron quoq; dici: sin accendatur & exulceretur, odij. Ego Telephion Theocriti eandem esse cum ea, de qua hic agitur existimo: quippe cui excalfactoria & ulceratoria uis insit.

PORTVLACA. CCCLIIII.

258 Portulaca exit post cucurbitā. Ianuario mēse ut Theophrastus inquit seritur. Hippocrates portulacam fluuiatilem dicendo, uidetur recentē, & non inueteratam intelligere. Fluuiatilis inquit portulaca refrigerat: inueterata excalfacit atq; purgat.

ASPARAGVS. CCCLV.

259 Asparagus uel ab asperitate, ut inquit Varro, uel quoniā ita Græci nominent, aspharagos à Theophrasto dicitur. Ipsum quoq; guttur à quibusdam asphara gus uocatur: ab Appione tamen grammatico nō aspharagus sed spharagus. Corrudā nostri appellant hanc herbam. Spinosi sunt asparagi ex toto ferè ut scorpius, unde scorpiones quoq; à Columella fortassè nominantur: quanq̄ asparagus cognomento scorpius, siue scorpio, aliud genus est, ut in scorpio de herba disputabitur. Post æquinoctium Autumni flos exit è quodam folliculo secundum aculeos. Asparagam uero Theophrastus pro plāta ipsa uidetur accepisse, aut etiā pro loco ubi satus est asparagus, eodem etymo ferè quo apud nos cepina, rapinaq;. Theodorus corrudaginem quasi aliud q̄ corruda, gen⁹ interpretat. Cato certè ad eundē modū corrudam, quo cepinā & rapinā accipit: In harūdineto, inquit, corrudam serito, unde fiant asparagi. Exit uere caulis cibo idoneus, tum scabrescit, & processu in florem abit: qui non ex ipso tantum, sed ex prioribus erumpit: nō enim caulem habet annuum. Hæc ueteres, qui altiles asparagos non uidentur nouisse. Corrudam Attici non horminon (aliud enim est) sed orminion & ormenon potius: aliqui Libycum asparagum dixêre, utiq; syluestrem qui post inuentos altiles proprie corruda est. Corrudæ iterum species duę, candoris solo discrimine. Cādidiori efficacior uis tribuitur. Iulius Pollux syluestrē asparagida scribit uocari: satiuum, ormenon. Seruntur spongijs hortenses asparagi: ita enim radiculæ altilium uocantur. Velluntur præterquā primo anno radicitus, alioqui decerptis stirpes præfractæ angunt, & quasi excæcant oculos spongiarum, nec patiuntur asparagum mitti. Spongiæ post quadragesimum diem inter se implicantur, & quasi unitatem faciūt: post annos aliquot transferuntur fertilitate in decennium durante. Seruntur & seminibus paxillo dimissis. Viret thyrso siue stilo primum emicante, qui caulem educens, tempore ipso non fastigiatus est, in thoros struitur. Nullum ijs gratius solum quàm Rauennæ fuit, quæ gloria in hodiernū quoq; mansit ei terræ. Nomen porrò asparagi generale est, ut betæ, blito, lactucæ, atriplici, maluæ, rapo, sinapi, radiculæ, pyrethro, brassicæ, nasturcio, bryoniæ, lauragini: ut in omnibus ijs alia res asparagus, alia frutex fit. Errant qui corrudā pro eo capiūt, quem medicoꝝ officinæ lupulum cognominant: folijs apertissimè reclamantibus, quæ in corruda capillamenti modo tenuata, in lupulo bryonię similia, paulò asperiuscula. Caulis ei spinis horret, cacuminibus tani & corrudæ modo in torulos turbinatis. Flores habet foliaceos & candidos, qui ferè allium uinumq; subolent: hanc Græci uulgo bryon uocant à bryoniæ ut puto similitudine. Bruscandulam quasi bryon scansile tura dicūt. Aut hęc omnino, aut nō absimilis huic herba est qua occidētis populi ceruisiam suam maceratis humore floribus commendant, sapore quodam uini, habiolam siue habillā gallicè uocantes, humulum & tolophin Germani. Ego lupum salictarium à Plinio dictam cēseo: subit enim scanditq; salices & arbusta omnia, circumuoluendo se cōplectitur. In Flaminia quoq; lupus reptitius uulgari nomine uocatur hodie. Herbarum inquit spōte nascentium quibus utimur in cibis, in Italia paucissimas nouimus, fraga, tanum, ruscū, batin marinam, batin hortensianā, quā aliqui asparagum uocāt Gallicum: præter has pastinacam pratensem, lupum salictarium, eaq; uerius oblectamēta quàm cibos. Habetur & aliud quoddā genus, ut idem Plinius testatur, incultius asparago, mitius corruda, passim etiam in montibus nascens refertis superioris Germaniæ cāpis: nam quod in Neside Campanię insula sponte inquit oritur, optimum existimatur.

PLANTAGO. CCCLVI.

Plantago herba stelephuros & ortyx à Theophrasto dicit: à Plinio sela pyros & ortygia. Coturnix à Theodoro uertitur, à Dacis simpeax. 260
Alij thyeteticem, alij theucaricon appellāt, à nostris quandoq; septinet uia: quanq̄ heptaneuron alia uidetur herba q̄ plātago, id quod ex emplastro quodam aduersus collectiones, cui nomē est botanicon, aperte liquet: quippe in quod tres quærantur herbæ, plantago ternis uncijs, heptaneuron senis, leoneuron quoque ternis: Nec quę sit leoneuron intelligo. Flosculus ei lanugineus ut frumento, particulatim erūpens ut aphaca & intubū. Inter spicatas est plantago, sed minor nigrioribus folijs, & linguę pecorum simillimis, unde nomen apud Græcos arnoglosso: maior folijs laterum modo includitur: quæ quia septem sunt, heptapleuron nonnulli uocauêre. Caulis angulatus & similis napi. Arnoglosson & atnoglossa dicitur à Græcis plantago.

SIVM. CCCLVII.

Sium latius apio est, nigrius, pinguius, copiosum semine. σίον ἐν ὕδασι à Græcis uocatur, hoc est, sium in aquis, siue aquaticū: hoc multi uulgo cresionem dici rentut falsò, promiscuum & acetarium olus, & refrigerantis naturæ. At sium calfaciē- 261

tis eſt & odoratum. Sunt qui lauer Plinio uocatum in riuis proueniens, utile torminibus coctum & conditum, & ad calculos ueſſicę crudum pro ſio capiãt: nam & Dioſcorides hoc loco ſium ait à Romanis lauer dici: etiamſi lauerde ſcriptum eſt. Sunt qui herbã quæ ab eodem Plinio ſilaus dicatur, in glareoſis & riuulis naſcentẽ, apij ſimilitudine, ueſſicis perinde laudatam pro ſio & creſſionibus intelligant. Ego in caſtigatione Pliniana uerbum illud ſilaus adulterinum arbitratus ſum: nec ſilaus, ſed lauer ſcribendum. Hoc autem lauer ipſe pro creſſionibus accipio, nõ pro ſio: quod odoratum eſt, ut commonui.

SISYMBRIVM. CCCLVIII.

263 SIſymbrium, ſiue ut recentiores Grçci cimbium, degenerat in nepetã aſpectu, ſed odore in mentam, ut Theophraſtus exiſtimat: lętiſſimum naſcitur circa piſcinas & ſtagna & in puteorum parietibus. Folium in ſicco naſcenti anguſtius, q̃ quod in riguis prouenit, de quo mox agetur. Siſymbrio montes plerią; ſcatẽt, ſicut Thracia ubi & ſerpyllum: aut aquæ deferunt ex ijs auulſos ramos ſerunt'que: Item Sycione ex ſuis mõtibus, & Athenis Hymetto, ſiſymbrium folio tantum coronat.

SISYMBRIVM AQVATICVM AVT SYLVESTRE. CCCLIX.

SIſymbrium ſylueſtre à quibuſdam thymbręum appellatum, pedali non amplius altitudine conſpicitur: huic cognomentum eſt cardamine, ut Galeno placet atque Dioſcoridi.

CRETHMON. CCCLX.

264 CRethmon batis Latine dicitur: quanq̃ batis duplex, marina & hortẽſiana, quam aliqui aſparagum uocant Gallicum: Liguria baticulã hodie quoq; appellat. Caulis ei palmum altus Plinio, cubitalis Dioſcoridi. Semen feruens, nucleo interiore, qui ut in roſmarino cachrys uocetur. De marina potius q̃ de hortẽſiana, ſiue quod idem eſt ſatiua, loquitur Plinius quoties crethmon nominat. Proinde alio loco de bati medicinis, alio de crethmo diſſerit. Satiuam batin & olus chordum à Columella dictam inuenio. Hanc quia ſerotinũ ſit olus, quo modo & fœnum chordum pro eo quod ſecundarium eſt, & Auguſto menſe uellitur, Autumnale'q; uocatur. Sed & pecus chordum, & chordum ſuem dicimus, ut Gręci ὀψίγονον nam μετάχοιρον uitiatus in utero partus ſuillus uocatur Ariſtoteli. Han cruſtica Hecale apud Callimachum notatur appoſuiſſe. Hippocrates Aethiopicam batin cõmendat. Eſt & batis ſiue batos inter piſces, quemadmodum & botis: quanq̃ ſunt qui botin pro herba potius q̃ pro piſce capiant, ut Athenæus inquit. Batin atq; baton noſtri raiam appellant. Nam quod Græci rhinam, ipſi ſquatinam uocamus, cuius aridam cutem Hippocrates ichthyen nominat: q̃q̃ & inſtrumentũ medicinale, quo partus ex utero præcidit, ichthya dici ſolet. Raiam certe Theodorus pro batracho ſiue rana quandoq; uertit, niſi alterutra lingua librarius errauerit. Batis porro piſcis in tria genera dirimitur, baton, liobaton, & aſterianbatin, & ex ſquatina & raia natus rhinobatos.

CORONOPVS. CCCLXI.

265 COronopus, hoc eſt, pes cornicis, inter aculeatas à Theophraſto ponitur, ſponte'q; naſcẽtes. Interim & ſeritur medicinæ ad uſum: ſilago aut ſtilago dicitur à noſtris, à Græcis etiam coronopodion, ut Galeno. Sunt Arabes qui hanc coruinum uocent: nec prohibeo, dum res conſtet, quibus cuią; libet uocibus utatur. Illud monendi ſunt, herbã quæ modo pes coruinus ab officinis & herbicidis appellatur, non tam coronopoda uideri, quàm ranunculi genus, quod polyanthemon cognominat: quandoquidẽ aculeata & oblõga eſſe coronopus herba traditur, & aluinis prodeſſe: coruinus autem pes, auis eius & ranunculi ſimilitudine conſpicitur, plurimis foliorum diuiſuris, cuius uel tactu ſolo puſtulæ ambuſti modo corporibus attolluntur, flore aureo, copioſo'que: quibus notis ranunculum polyanthemon uocatum conijciunt.

SONCHOS. CCCLXII.

SOnchos in candidum nigrumą; diuiditur. Lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent, caule cubitali, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte 266
manet. Sunt qui nigro ueſci prohibeant, quaſi facien te morbos. Sonchũ Hecale cum bati ſupradicta Theſeo apud eundem poëtam intulit, non tacẽdo Euclidis paraſiti dicto non inſulſo, qui ſonchum in cœna copioſam apponenti, ſenariũ ex Euripide poëta protulit, ubi Capaneus inquit:

Μισῶ ϐαπίζας ὅς τις ἐξορκεῖτ᾽ ἄγαν.

Aculeatur poſtquam tenera eſſe deſiit, & adulta facta ſonchos, ut Galenus inquit. Aëtius hanc quãdoq; dipſacon uocauit. Dioſcorides cicerbitam à Romanis dici prodidit: quod quidem uocabulum in Etruria hodie'que durat: Nunc Romanum uulgus criſpinos, Venetia lactucinos. Folia ex aceto ſaleą; manduntur: eſculenta eſt & radix.

SERIS. CCCLXIII.

SErin ſatiuam Dioſcorides non deſcribit, ſed ſylueſtrem duntaxat. Summa ergo intuborũ genera ſeris, & cichorium: Seris lactucę ſimillima, troximon à recẽtioribus Græcis uocatur. Iterum duplex hæc, ſatiua quæ proprie dicitur ſeris, minor cichorio & uenoſior: & ſylueſtris, melior priore: nigra hæc & æſtiua: deterior hyberna & candidior. Cichorium, ſiue ut Theophraſtus inquit cichore, nũquam eſt ſatiuum. A' Latinis ambugia & intubus erraticus in Aegypto cichorium nomẽ habet. Duplicis & hoc naturæ: folio anguſto chreſton & pancration propter ſalubritatem uocatum: folio latiore, quod edypnoida cognominant, & leonis dens uulgari uoce dicta creditur. Similitudo intubis tanta cum lactucis, ut neq; ex eodẽ genere dici poſſint, neq; item ex alio. Hyemis quidem impatientiores ſunt quàm lactucæ, uiruſą; præferentes: ſed caule non minus grati. De cichorio Theoprasti uerba ſubijciemus in condrilla: quando & illa ſpecies exiſtimatur intubi à nõnullis.

CONDRILLA. CCCLXIIII.

COndrilla ſiue condrillon, olus eſt folio intubi, 268
& propter amaritudinem inguſtabili. Succus radici lacteus, copioſus, acer. Caulis fere pedalis, ſucco manans amaro. Radix fabæ ſimilis, aliquando numeroſa. Gummi eius proximum terræ funditur. Herbam mures agreſtes à ſerpentibus læſi mandunt. In Theophraſto andryala, in Plinio condryala pro condrilla deprauate legitur: hanc Galenus ſpeciẽ ſeridis unam eſſe meminit. Germinat poſt Vergilias. Omnia intubacea ut Theophraſtus inquit, ineunte uere caulem floremą; ſimul edunt. Cichorium foliatu & caulibus & ab radice, unaą; cum emerſu, ramuſculorum floſculus emicat in caule per

partem

partem ut heliotropiũ usq; in Autumnum. Caule magno surculisq; brachiato pluribus: itemq; ad uinctũ quoq; lentis ut radices: quarũ prolixitate cõtumaciter emoritur. Fert & siliquam siue folliculum, & in ea semen per extrema caulium. Intubam auem plerique falsò intelligunt amari iecoris non herbam in Vergilij uersu, primo Georgicorum:

Et amaris intuba fibris:

Quo doctissimus poëta ad genus illud intubi uidetur alludere, quod picris appellatur. Aëtius picrida pro cichorio syluestri, quod & serin dici uult, accepit. Iulius Pollux autor est, appellatione cichorij ueteribus syluestria olera uenisse duntaxat, quæ & gracilia & tenuia cognominabantur. In Ouidio ad cutẽ probari feram legimus illo uersu:

Et simul instantis corpora finge feræ.

Quod autem id genus sit fruticis, non ausim decernere: nisi quis ab eo ferã pro feride uocatã credat: nam & condrilla quæ item seris est, ad illum usum, ut Dioscorides hac parte docet, adhibebatur.

CVCVRBITA. CCCLXV.

Cucurbitam satiuam colocynthen Græci uocant: syluestrem, colocynthida. Erumpit satiua post quintum, sextũ, septimum'ue diem. Cucurbitę multa genera, satiuum & colocynthis ut prædiximus: tertium somphos cognominata, quia sit inanis, digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Cucurbitam marinã nonnulli putant. Satiuæ fastigia duo, prima camerariũ in tecta scandens, leni umbra testudines & pergulas operiens: plebeiũ humi reptat flagellis. In priore mire tenui pediculo libratur pondus immobile: auræ. Crescit qua cogitur forma in uaginas uitiles cõiecta, postq; defloruit: plerunq; & draconis intorti figura: libertate uero pensili concessa. Iam uisa est nouem pedum lõgitudinis. Cortex uiridi tener deraditur cibis, quemadmodum & primus quoq; caulis. Ipsæ quo longiores tenuioresq; sunt, eò gratiores, & ob id salubriores, quę pendendo creuêre, minimum'que seminis tales habent. Chrysippus unus omnium damnabat eas in cibis, cum tamen adagium illud celebre iam esset: χολοκύντης ὑγιέστερος, hoc est, saniorẽ esse quam cucurbita. Siccantur fumo cucurbitæ hortensiũ seminibus condendis: rusticæ supellectili, Alexandrinæ maxime: Iam in balnearum usum uenêre urceorum uice, multo etiam prius cadorum ad uina condenda.

CVCVMIS. CCCLXVI.

869 Cucumis à curuitate, ut placet Varroni, Græce σίκυς, & Attico more sicyos uocat, & sicydion à Phrynicho poëta, & cucumeraria sycelata. Cucumerem Heraclides Tarentinus hedygæon uocauit. Quinto, sexto, septimo'ue die emicat, sed omnino celerius quàm cucurbita, radice breui ut pepo. Dulciores fiunt maceratis aqua lacte'ue seminibus. Tres satiui differentiæ Theophrasto sunt, Laconici, scytalij, Bœotij. Laconici rigantur, non gaudent aqua reliqui. Adiecit ijs Euthydemus quos dracontias uocauit. Tanta porrò naturæ cognatio est inter cucumeres, pepones, melopepones, cucurbitas: ut sæpenumero & proprietates & nomina Latini Græciq; confundant. Ipsum quoq; instrumentum cucurbitulam Græci à cucumere cognominant, sicyam uocando: q̃q̃ non desunt qui sicyam hoc intelligant quod uulgò angurium & Palęstinus melo dicitur. Athenæus certè sicyam ueteres pro cucurbita uocare solitos affirmat: atq; ita & Nicandrũ poëtam uti Georgicorum uolumine secundo. Apud Græcos certè cucumeris appellatione pepones quoque ueniunt. Demetrius ixion sicyos dici uoluit, ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι κοὶ κίειν, quia Venerem cieant: quod tamen cõtrà multi sentiunt. De cucumere prouerbium Græci celebrant illo uersu:

σίκυον τρώγουσα γυνὴ τὴν χλαῖναν ὑφαινε:

ut mulier uidelicet texendo cucumerem manducet: Fortasse quoniam textrices, ut Aristoteli placet, impudicæ sunt magna ex parte. Cæterum cartilaginei omnia ea generis sunt: crescũt quacũq; libeat effigie. Virides Italiæ cucumeres & q̃ minimi sunt, inquit Plinius, prouincijs q̃ maximi. Citrinos nigrosq; probãt. Copiosissimi Aphricę, ac grandissimi Mœsiæ. Aquas ita diligunt, ut eas modice distãtes etiã dissecti arrepant. Oleum odêre mire, ita ut in hamos curuentur, ne attingant. Inuenti & sine seminibus sunt, macerato uidelicet semine farina cuiusdam herbę, quam culicem appellant. Citrinos cucumeres intelligunt qui uulgo citreoliã colore citrino minant, maiores multo uulgaribus, nec striati, qui iam & in Italia passim nascũtur. Particulatim floret cucumis sibijpse superflorescens, & ficciores locos patitur. Candida lanugine obductus, magisq; dum crescit. Seruat in muria usq; ad alios ferè prouentus, & uiridis quoq; in sabulo locis opacis, fœno ficco operiente. Cucumeres in fistula, ut est apud Hippocratem, dimisso flore, mira longitudine quasi anguina specie proueniunt: q̃q̃ anguinus cucumis, idẽ uidet esse qui syluestris, multo infra magnitudinẽ satiui, erratic⁹ & angueus Columellæ appellatus, à satiuo penitus differẽs, uix ut solo aspectu gẽtilis ei appareat. Serotinũ æstate germen & flos, gaudetq; frigidis. Cucumim nasci præcipuum in Arabia, mox Cyrenis tradũt. Alij in Arcadia, similẽ heliotropio, cuius inter folia & ramos proueniret semen magnitudine nucis iuglãdis. Esse aũt ad speciẽ scorpionis, cauda reflexa, candida, propter quod aliqui cucumim scorpionũ uocarũt. Decoctionem syluestris sparsam mures non attingũt, cimices necantur. Cucumis syluestris elateriũ quoq; dicitur, quemadmodũ ex ipso succus. Vinũ & inde fit phthorium uocatũ, ut post liquebit. Herbã culicem, cuius hoc capite meminimus à Theophrasto conopa uocari censeã nec ne, quoniã & cynopa scriptũ est maiori parte, nõ dixerim. Theodorus canis oculũ & canuram cõuertit, quasi cynopa non canopa probauerit. Olus est hoc, Theophrastus inqt, primisq; post ęquinoctiũ imbribus germinat, & inter spicatas herbas ponitur: à Plinio quoq; duobus locis dictum, ut in castigatione Pliniana demonstrauimus.

PEPO. CCCLXVII.

Pepo à Græcis pepon, à Theophrasto sicyos & persicyos quandoq; dictus, à Polluce spermatias, cucumerum generi contribuitur: siquidem cum magnitudine excessere, uocantur pepones. Particulatim floret ut faba. Sunt qui & melopepones dicũtur, in Campania primum reperti, effigie mali cotonei, à quo & nomen fortuito natum ibi, mox semine ex illo genus factum. Non pẽdent hi, sed rotũdantur humi, figura & odore præstantissimi ubi maturuere: quanquam non pendentes statim à pediculo recedunt. Lusitani regis liburnicæ inter alia meridianæ illius nauigationis miracula, melones in Aethiopia nobilissimos haberi prædicant, quorũ odorẽ

elephantes sagacissimi olfactus animal, de longinquo sentiant: aduolantesq; cucumeraria tota depopulentur ac proterant. Illud propter iactatam à medicis controuersiam præterire nolo, autores esse Grecos aliquos, qui precipiant, post pepones melopepones'q; uinum bibēdum ijs, qui pituitosi fuerint: biliosis uero acida edenda.

LACTVCA. CCCLXVIII.

271 LActuca, lactucula, & lactecula, sicut apud Græcos thridax, & thridacina dicit̃ & uulgo myiulon, caulem primo blandum, processu spinulis inhorrentem habet: die quarto aut quinto emergit. Suauior reciso caule regerminat. Semē lanugine occulit̃. Ex ijs cādida tenerior & dulcior. Lactucæ Græci tria monstrauēre genera, unum lati caulis, adeo ut olitoria ex ijs ostiola factitari prodiderint Theophrastus & Plinius, foliumq; ijs paulo maius herbaceo & angustissimum ut alibi, cōsumpto incremento: alterum rotundi caulis: tertiū à gente cognomento Laconicū, sessile, folio scolymi, rectū amplumq;, nec brachiatum à caulibus. Alij distinguūt in nigras, rubentes, cādidas, ratione satus colores uariante. Primas Ianuario, secundas Aprili, tertias Martio serētes. Quidam fastigia quinq; faciūt, purpureas & crispas, utranq; Cæcilianam uocātes: tertiam Cappadoces, quartum Græcas: lōgiora his folia, caulesq; lati, præterea longi & angusti intubis similes: quintū genus picris, amaritudine insignis, unde nomen: alij crispā, fuscam, Cappadocem, Tartesiacam, & Cypriam ut Columella. Cappadoci pexum, densum, pallidumq; folium. Tartesiacæ siue Beticæ, candidum, crispissimum. Cypriæ siue Paphiæ rubicundum ex cādido, tenerrimum acleue. Alij distinxēre atram, quæ meconis & meconitis dicatur, à lacte papaueris simili maxime soporifero, quod apud antiquos Italiæ solū genus earum fuit, & ob id lactucis nomen inditum. Purpuream siue fuscam maximæ radicis quam uocant Cæcilianam à Cæcilio Metello dictam. Rotundā minimæ, sed latis folijs, artylida nominatam, siue ut Græca fides habet, quæ & à mulieribus, ita uocari scribit, astylida. Et eunuchion à Pythagora, hoc est, spadoniā, quia hæc maxime refragetur Veneri. Candorem lacteum contingere putant arte atq; cura: sed ijs duntaxat quibus semen album est. Cādida lactuca maxime hyemem tolerat. Irrepsit & satiuis alia, ut Plinius inquit, admodū probata, quæ Cæcilia uocatur à supradicta Cæciliana, quæ purpurea est, differens: folio Cappadociæ, nisi crispum latiusq; esset. De caprina & alijs agrestibus in lactuca dicemus syluestri: & uno eodemq; pede quemadmodum lactuca, ocimum, apium, eruca, & omnino genera olerę diuersa proueniant, Græcus autor Didymus memoriæ scriptum reliquit. Cyprij lactucā brentisitin uocabant. Sunt & brenthiæ quædam radiculæ, quibus mulieres genas rubificent, quas nonnulli fucum aut anchusam interpretantur.

LACTVCA SYLVESTRIS. CCCLXIX.

LActuca syluestris radice breuior & multicaulior q̃ satiua est, sponte nascēs in aruis, folio pusillo, & ubi consummatum est, aculeato: caule candidiore, à lacte copiosissimo acri medicato'que, quod carpitur per messes scapo inciso, præclarum ad multa. Syluestris lactucę plura genera: Esopon de qua hic agitur: secundum caprinę, qua pisces necantur: marinam Cornelius appellat, de qua inter tithymalos sermo est: Tertium in syluis proueniens, isatis uocatur: quod & duplex est, satiuum & syluaticum, ut suo constabit loco: quartum Hieracium, rotundo folio, quemadmodum post liquebit. Communes notæ syluestrium candor caulis, interdum cubitali longitudine, Thyrso & folijs scabricia, succus omnibus candidus.

GINGIDIVM. CCCLXX.

GIngidium Syria in hortis operosissima, unde natum sit adagium: multa Syrorum olera. Simillimam staphylino & scandici herbam ferit, non differenda recentium medicorum imperitia, gingidium pro fumaria siue capno accipientiū. 273

SCANDIX. CCCLXXI.

SCandix olus est syluestre, ut in brassica notauimus, Plauto quoque dictum. Hāc Aristophanes Euripidi poētæ obijcit iocolariter: matrem eius ne olus quidem legitimum uenditasse, sed scādicem. Vnde uerbum διασκανδικίζειν pro eo quod est, διευριπιδίζειν confictum, hoc est, ad imitationem Euripidis aliquid aut dicere aut facere. Eademq; erat, ut Theophrastus ait, enthussicon, siue ut Athenæus & Plinius anthriscon, si tenuiora folia odoratiora'que haberet. Et iasione olus est syluestre, repens in terra, cum lacte multo, florem fert candidum. Concilium uocāt singulari folio: sed ut descriptio tamen, & quasi rudimētum multorum in ipso appareat. Theophrastus autor. Plinius, folium inquit unum habet iasione, sed ita implicatū, ut plura uideantur. Huius flos ut Theophrasti uerbis utar, conceptaculo auersa parte non indiget, sed postrema eius exeunt in angulos, qualis ferē oleagineus aspicit̃. Stimulat hæc herba coitum, lactis ubertatem præstat, phthisicis prodest, infantium illita capiti nutrit capillum. In Plinio tamē pro iasione lassina deprauatum erat duobus locis. Differt scandix à sandice: quòd scandix herba est, sandix metallica. Scandix aliter non describitur, quàm quòd olus est syluestre, gustu acri subamaro'que, folijs anthrisci, sed maioribus & minus odoratis. In exemplari Græco Dioscoridis appictam uidi scandicem, fœniculi folio ferē cum corniculis, in summo floribus luteis siue albis. Hac ipsa specie in syluis quoque uisitur, frutice odorato, flore candido. Paulus, Aëtius, & si recte memini Galenus, similem gingidio fecēre scādicem.

CAVCALIS. CCCLXXII.

CAucalis olus est flore candido, syluestris daucos ut Galenus inquit, à pluribus uocata, propter similitudinem & gustus & uirium.

ERVCA. CCCLXXIII.

ERuca euzomos Græce dicta, quoniam commendet iura. Concitat hęc morantem, ut poēta inquit, Venerem, frigorum contemptrix: iccirco inungitur lactucæ in cibis, ut contrariæ duarum naturæ temperamentum afferant. Nemo ignorat florē erucæ cādidū, multas in folio diuisuras esse. 274

OCIMVM. CCCLXXIIII.

OCimum prorūpit è terra celerrimē, floret particulatim, contrà q̃ olus cæterum. Primo parte inferiore, demum superiore: quò fit ut diutius quoque floreat, quemadmodum faba & heliotropium. Radix una descendit in altitudinem crassa, & admodum lignosa. Cæteræ à lateribus exiles ac prolixæ. Semini cortex obducitur. Vni ocimo aqua datur meridie: cū cætera matutinis rigenē,

Feruen-

Feruenti quoq; aqua sparsum, maturius prouenire dicitur. Sub canem exalbescit. Differre uidetur ocymũ ab ocimo: ꝙ ocymum pabuli & farraginis quoddã genus est, uocatum ab ocys uerbo quod ualet cito, ut Varroni placet: siue ab eo ꝙ citat aluum bubus, & ideo ijs datur ut purgentur. Pabularium & Catoni erat ocymum, sed sistebat eo bubus aluum: id erat è segete uiridi desecta anteq̃ gelaret: quanq̃ manibus carpendum, non falcula secãdum, ut renascatur ocymum Cato præcipit. Sura Manilius aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, uitiæ duos, tãtundem & eruiliæ in iugerum: melius & hauena Greca, cui non cadit semen, addita misceri & autumno boũ causa seri solitos: hoc apud antiquos ocymum uocatum. De ocimo sunt qui scribant capras id aspernari, & insaniam facere. Tritum si operiatur lapide scorpionem gigni. Manipulo eius cum cancris decẽ marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad eum scorpiones à proximo omnes. In cibo pediculos facere. Capras id esitare alij uolũt. Habetur & syluestre ocimũ, quod aliud est q̃ acinos: quanq̃ acinos quemadmodum & ocimoides, à Romanis ocimastrum uocari Dioscorides existimat. Illud monendi sumus, de syluestri ocimo nihil scripsisse Dioscoridem: de ocimoide nihil Plinii. Martialis de ocimo scripsisse rem miram dicitur: ꝙ modo purpureos, modo albos, modo roseos flores pariat: & si ex eo semine frequenter satũ sit, nunc in serpyllum, nunc in sisymbrium abire solitum. Recentiores Græci: qui de rustica re scripserũt, basilicon & misodulon appellãt ocimum: tantamq; cum eo fœminę discordiam inesse prædicãt, ut si pulcario subiectum sit, nec mulier id sciat, futurum ut nunquàm cibo manus admoliatur, priusquàm subductum fuerit: ut fortasse huc alluserit Persius poëta illo uersu:

Dum ne deterius sapiat panutia baucis.
Cum bene discincto cãtauerit ocima uernæ.

Pro excantauerit, hoc est cantando excluserit. Nam & Varro Plautusq;, ut ait Nonius, excantare usurpãt pro excludere. Meretriculã quandã Corinthi Ocimũ uocatam legimus in comœdijs: sicut aliã Abrotonũ, quo & Themistoclis mater fuit nomine: quanquam sunt qui Euterpem uocatã scribant, & aliam Thryallidem, & aliam Sisymbrium, & aliam Meconidem, & aliam Herpyllidem, & aliam Myrrinen.

OROBANCHE. CCCLXXV.

276 Orobanche cynomotion quoq; appellatur à similitudine canini genitalis. Enecat & cicer, circumuoluẽdo se ut eruo, unde nomen orobanche. Dicitur à recenti Græcia & ὀσπριόλεων & λεοντέεις βοτάνη, hoc est herba leonina.

TRAGOPOGON. CCCLXXVI.

Tragopogon hoc est hirci barba, quæ & scandix à Plinio uocatur, nisi quod suspicor, deprauata lectio est, describitur à Theophrasto in hunc modum: Radix longa, dulcis, folium croci longius, caule paruo, super quem calyx latus & barbula: quę summo uertice incana & prolixa funditur. Nascitur in asperis sine usu. Acetarium quidã olus hanc esse falsò uolunt, quã uulgo barbam petræ, & in Gallia cispadana barbulã hircinam uocent. Habetur & quæ gerontopogon, id est senis siue presbyteri barba dicitur, tragopogoni ferè tota similis, nisi ꝙ lacte manat, & radice amara est, non dulci, à Nicandro geraos pogon fortasse nuncupata: sed & radice dulci carpitur Romæ. Tragopogona uocari & in trago pisce, inuenio partem sub gula eius nigrãtem, ut Athenæus autor est. Tragos porrò piscis ex occæto, qui & Adonis uocatur, similis describitur, præter nigrum id quod sub gula eum habere diximus.

ORNITHOGALE. CCCLXXVII.

Ornithogale siue ornithogalon caulem habet semipedalem Plinio, Dioscoridi duûm palmorum. Coquitur in pulte.

TVBERA TERRAE. CCCLXXVIII.

Tuber Græce ὕδνον à Galeno dicitur, quidã à tumore legũt οἴδνον. À Theophrasto describitur, carens medulla, neruis, uena, cortice: hoc & aschion ab eodem autore nominatur. Sunt & alia sine folio, aut herba, aut caule supra terrã pluscula, cibo idonea in Aegypto maxime, ut aracidna & quod araco simile uocatur à Theophrasto. Plinius atacos appellat fructum. Duo hæc pariunt sub terra non minorem superno: cuius pars carnosa radicem mittit altam atq; crassam, simplicem: cæteras uero quibus insidet fructus, graciles atq; multas, & summo cespite cohærentes agit: nec folium, nec herba ulla, aut quicquam aliud supra terram cernitur. Loca modice arenosa diligunt. Quia porrò geminum & utraq; parte fructum ferunt, ἀμφίκαρπα cognominantur. 277

SMILAX HORTENSIS. CCCLXXIX.

Smilax κηπαία id est hortẽsiana, non eadem uidetur esse cum ea quæ lẽuis à Dioscoride quarto libro cognominata est. Recentiores cum Aëtio phaseolũ à Dioscoride hoc loco intelligi scripserunt, utiq; non candidum, sed rubentem, qui & lobos & dolichos dicatur, & Latine siliqua: Etenim duo esse phaseolorum genera Paulus Aegineta in compositione quadam ad renum uitia quæ διακτιλίγων uocatur indicat, phaseolos in eam quærendo candidos, quasi sint etiam non candidi: quanquam est ubi Plinius siliquam syluestrem dicendo, satiuam quoq; fieri posse aliquã intelligat: de quo in smilace tractet latius. Porrò Theodorus cognomento Priscianus, quanq̃ recentiusculus: phaseolo inquit uirtutem eam tribuunt, ut & uentrem soluat, & urinam moueat. Dioscorides phaseolos aluum: lobia siue smilacem urinas ciere uoluit. 278

MEDICA. CCCLXXX.

Medica nominationem unde inuenerit, testatur ipso nomine: quanquam imperitia uulgi melica uocari cœperit. Theophrastus perite stercoratam putauit, aut minctu pecoris incumbentis resperſam. Per bella Persarum, quæ Darius intulit Græciæ, aduecta scribitur. Differt ab ea quæ Medion uocatur, ut suo loco indicabimus. Medica seritur iactato semine, ita ut pabulum & frumentum, tanta dote, ut uno satu plus tricenis annis durare credatur. Similis est trifolio, caule folijsq; semper uirens, ut Dionysius est autor. Item geniculata. Quicquid in caule assurgit, in folia contrahitur. Sexies reflorescit: cũ minimum, quater, modo non secetur. Arescit surculosa: postremo in puluerem inutilem extenuatur, pabularium omnium cõmẽdatissima. Hac quondã plena erat Venetia, sed pridem perijt: nũc in eandẽ prouinciã reuerti eam quasi postliminio curauimus, ab annis multis ferè nõ uisam in Italia, sed ne intellectã quidem magnopere qualis esset, allatam ex Africa 279

in Campaniam. Semen eius sub dente phaseoli recē-tis saporem præsentat. Propter altitudinem radicū eius reliquæ herbæ intereunt, sine ipsius damno.

APHACE. CCCLXXXI.

Aphaca differt ab aphia, quæ olus item est ut aphaca, florem edens cum germine. Differt & ab apharca, quæ arbor est unedōi similis, ut diximus. Aphacā Theophrastus modo leguminū generi, modo inter olera connumerat: & ut uerum fatear, idē an diuersum genus sit, ferè ambigo: Olus inquit est aphaca, imbribus ab æquinoctio primis germinās, per partes florendo, amaritudine ingusta bili, aculeata herba: uerum ex mitioribus properat flos eius, sed breui marcescit, & in lanuginē pappum uocatā soluitur: deinde alius subnascitur, atq; iterum alius, hyeme tota, & uere usq; in æstatē, qui & luteus fit. Forma siliquis aphace latiuscula ut lenti: celeriter perit ut dolichos: necatur à securidaca. Semen præter alias differentias madidius est q̄ lentis. Inuenio è recentioribus, qui uitiā esse aphacē existiment.

PORRVM. CCCLXXXII.

280 Porrum siue porrus, die à satu decimonono, interim uigesimo prorumpit. Bienniū perfert: ab eo tempore sementescit emoriturq;. Vermiculi porros, brassicā, lactucasq; infestantes, & alia quędā olerum, prassocurides uocātur, quasi porricidæ, aut etiā ut Palladio uidet̄ herbicidæ: non ut Theodorus, blattæ aluearioꝝ apud Aristotelem, q̧ κυράμβων pro κραμβῶν legerat: etiamsi tineas aluoꝝ in Columella dici legimus ex stercore papilionū nascentes, & lucifugas blattas in Marone. Nascitur & in mari porrum extra Herculis columnas, ut Theophrast⁹ inquit, sed inter algarum genera. Capitatū porrū græci cephaloton appellāt, & gethyllida. Sūt qui gethyllida, pro gethyo acceperint, quod & epithyllida uocauerunt. Didymus uir doctissimus, is qui tria milia & quingē ta scripsit uolumina, gethyum simile facit ampeloprason, mox dicendo. Gethyllides, ut Athenæus inqt, Latonæ sacras esse Græci uolunt, quoniā olus id in Malacia prægnans Latona cōcupisset. Delphis legē esse, ut qui maximā attulisset gethyllida, sportulam è sacerdotis mēsa caperet. Has magnitudine rapi crescere nonnunq̄ tradunt. Gethyon inuenio & getion sine y & aspiratione scribi.

AMPELOPRASON. CCCLXXXIII.

281 Ampeloprason dictum est, quoniā in uinetis folio porri nascitur, ructu graue.

CEPA. CCCLXXXIIII.

Cepæ, aut etiā cepulæ, caua sunt folia, quod peculiare cū gethyo habet, nec nisi oleribus hęc proprietas. Plura caꝝ genera: Sardiæ, Gnidię, Samothraciæ: Setaniæ omniū minimæ, sed prædulces: præterea fissiles & Ascaloniæ. Fissiles appellant quia hyeme cum sua coma inertes relinquunt, & folia uere detrahunt: ijs deniq; diuisuris alia parte inferiore subnascuntur. Hoc exemplo reliquis etiā generibus uelluntur, ut in caput crescāt potius q̄ in semen. Ascaloniarum propria natura: etenim uelut steriles sunt ab radice, nec parte illa crassescunt. Maturæ celeriter putrescunt. Seri semine præcipiunt: quia deposi tæ, caulem semenq; tantū reddāt, deinde inaniantur & euanescāt. Samo & Sardibus cādidissimæ proueniunt. Iulius Pollux è Samothracia commendat. De Creticis dubitatur an eædē sint quæ Ascalonię: quia satis capitari soleant: sed distāt sapore tantum dulci, Reliqua ceparum genera deposito proficiunt. Ascalonium genus optimū Columella prædicat. In nomine est & Pompeia cepa, & Marsica simplex, quā uocant unionē rustici: ea est aūt quæ non fructificauit, nec habuit soboles adhærentes. Cepa in rectitudinē dissecta non germinat. Radix nō ut allio nucleis includitur, sed tunicis ut bulbus & scilla. Cepæ syluestres non sunt ullæ, ut qui apud Aristophanē poëtā thymum pro cepa syluestri capiūt, errasse coarguamus obiter. Mentem lædi cepa quidam scripsere. Hippocrates conspectu potius q̄ esu cōmendasse dicit̄.

ALLIVM. CCCLXXXV.

Allium siue caput allij, habet plures uelut cohærentes nucleos siue spicas, quas Græci gelges & aglithas, Dorice ipsum quoq; alliū agli dion appellāt quādoq;. Discrimen, q̧ aliud præquox est, sexagesimo die maiorescens, aliud serotinum. Est & in magnitudine diuersitas. Vlpicū nominat̄ prægrāde. Græci Cyprium & antiscorodon præcipue celebratū Africæ, ob id & Aphroscorodon siue à spuma dicitur, à nostris allium Punicū uocari consueuit, sed crudum inter pulmentaria ruris, quæ myttotos appellāt, allio trito in oleo & aceto: ut mirari sit, quantū ita increscat spuma. Myttotos ab odoris fastidio est dictus. In hunc & caseum quoq; addebāt. Alij genus placentæ faciunt ex oleribus, ut Photion: nos in Dioscoride q̧ hac parte myrton legitur, myttoton legēdum monemus. Est & in nucleis diuortiū: quò enim plures fuere hoc asperius sentitur. Genus esse Theophrastus ait sine nucleis. Radix primo extumescit in nucleos, deinde curuatur: ubi accreuit, diducitur iterum in nucleos, & ex uno plura fiunt, præsertim ulpicum, ut cepæ: nisi matura protinus uellātur. Scordiō à scorodo id est allio, itē ophioscordo id est allio syluestri differt: q̄q̄ imperitia medicorū fit, ut allium syluestre pro scordio in pastillos theriacos addi soleat: cum tamen scordium folio trixaginis non allij descriptum legāt, si modo autores bonos audire sustinent. Sunt in allio quidē capita sed nō solo: nam & in cepa & in porro capitis & capituli nomē legas apud Columellā. Allioꝝ manipulū Græci Ἀσίπυλιν appellāt, adhiberi solitum quibusdā sacris, ut Photion inquit: in quibus mos erat alliū māsitare, ne unguenta redolerent. Comas eius cum capite suo molyzam Hippocrates appellat. Caput ipsum etiā dætis uocat̄: q̄q̄ dætis lāpadē quoq; pusillā significat. Galenus autor. 284

SCORODOPRASON. CCCLXXXVI.

SINAPI. CCCLXXXVII.

Sinapis & sinapi & sinape media producta legitur. Græcia & napy uocat, quasi naphy, ut Atheneus interpretatur: quoniā acri & proinde incōmoda natura esse uideatur: addit & pusillo corpore. Sinapi uero dici putat, quia olfactum luminibus officiat, ut allium. Athenienses etiā thapsi & sauriō appellāt. Quinto die post satum cōparet: eoq; semel sato, uix est liberare locum, quia semen candens protinus uiret. Tria eius genera: gracile: secundum, rapi folijs: tertium, erucæ. Optimū Aegyptiū, præsertim ad sinapismū, in quo usu & Syriaticū probatur. Succus tribus modis exprimit̄ in fictili, calescitq; in eo modice ad solem. Exit & cauliculo inciso lacteus, ad dentium dolores cum induruit. Fit & oleum ex semine, ut docuimus: pro pulmētario quoq; in patellis decoquitur, citra intellectum acrimoniæ, Coquuntur & 285

folia

folia ſicut & reliquorum olerum. Pythagoras princi
patum ei dedit inter ea, quorũ uis in ſublime fertur:
quia non aliud magis in nares & cerebrũ penetret.
Sinapiſmus à dropace diſtinguitur: quòd dropax cum
pice fit, eóq; pittotois & pittoſis quoq; dicitur, hoc
eſt oppicatio: Sinapiſmus è ſinapi cõficitur, multóq;
uehementior eſt dropace: propterea ſinapiſmum
dropax uel præcedit, ut præparet: uel conſequitur,
ut reliquias abſoluat. Maxime laudatur dropax gal-
lus cognomine.

NASTVRTIVM. CCCLXXXVIII.

288 NAſturtium die quinto enaſcitur: duorum ge-
nerũ, mite ac ſylueſtre. Prioris quoq; ratio du-
plex, albi & nigri. Nomen ei à narium tormẽ
to, uigorémq; uel prouerbio ſignificat, iubente na-
ſturtium mandendum inertibus, quaſi torporẽ exci-
tet, animumq; obacuat: contrà, uenerem inhibeat:
quanq; Dioſcorides accendi eam putet. Miræ ampli-
tudinis in Arabia dicitur gigni. Naſturtiũ herbis re-
liquis ſuccũ adimit iuxta ſatis, quod ut apud Ariſto-
phanem poëtam legitur: Hanc Græci non modo car
damum, ſed etiam cardamida uocant, ut Galenus in
quit, & Hippocrates ſauridion, à ſinapis, quod & ſau-
rion dicitur, ſimilitudine. Mileſium naſturtium uete-
ribus laudatiſſimũ fuiſſe Iulius Pollux autor eſt. Per-
ſas id cum ſale menſis apponere ſolitos celebre eſt,
cum principio frugilitatem amplecterẽtur, mox au-
cto imperio, in omne genus luxus prolapſi.

THLASPE SIVE THLASPI. CCCLXXXIX.

THlaſpe loculos fert peltarum ſimilitudine, in
quibus fit ſemen: folia latitudine digitali & lon
gitudine. Galenus thlaſpen, Dioſcorides thlaſpi
neutro genere pronũtiat. Thlaſpion & thlaſpoſin Hip
pocrates, peltã Amazonicã Iulius Pollux hederæ frõ-
dibus aſſimilat.

ARABA. CCCXC.

289 LEgebatur Draba non Araba. Sed huius ſecun-
di calce, ubi caput hoc repetitur, arabis ſiue a-
raba, non draba ſcriptũ eſt. Galenus Paulusq;
nullam mentionem huius herbæ faciunt.

ERYSIMON. CCCXCI.

290 ERyſimon Galli uelarum, irionem Romani ap
pellant. Inter fruges annumeratur, caule feru-
laceo ut ſeſama, flore item ut ſeſama foliaceo,
amarum, fruticoſum, folijs erucæ anguſtioribus pau
lò & ſanguineis, omninóq; ut Theophraſtus inquit,
ſeſamæ proximum, niſi eſſet pinguiuſculũ. Eryſimon
noſtri herbarij ſignificant, quæ uulgo nobilis eruca
dicitur, quam & erucæ ueræ præferunt, ut mirum ſit,
quamobrem inter fruges à Plinio conſtituta uideat.

PIPER. CCCXCII.

291 PIperis genera duo Theophraſtus conſtituit: ro
tũdũ ut eruum, putamine carnéq; ſubrutila ceu
lauri baccæ, oblongi, nigri, ſemina continentis
papaueracea, quod multo ualidius priore iudica-
tur. Paſſim in India ſunt, ut Plinius exiſtimat. Quę pi
per gignunt arbores, iuniperis noſtris ſimiles: quan-
quàm in fronte Caucaſi ſolibus oppoſitę, naſci tan-
tum eas aliqui putauere. Semina à iunipero diſtant
paruulis folliculis, quales in phaſeolis uidemus. Pi-
per quod intemperie cœli carbunculatur, lingua In-
dorum bregma dicitur, ſignificans abortum: hoc &
pallidum eſt & aſperrimum. Tria cæteri fecere gene
ra: nigrum, quod & commune dicitur à medicis, Dio
ſcoride, Paulo, Aëtio: lenius longo & nigro eſt candi-
dum. Piper longum facillime adulteratur Alexandri
no ſinapi. Emitur hoc in libras XXV. album XVII. ni-
grum XIIII. utiq; Plinij temporibus. Nicander Colo-
phonius uetuſtatis ſtudioſus, non peperi ſed pepe-
rion appellat. Hippocrates uero medicum pharma-
cum. Aliud genus eſt apud eũdem Hippocratem In-
dicum pharmacum, quo fœminæ, quibus anima fœ
tet, ora ſibi colluunt. Medicamentum id eſt, cuius cõ
poſitionem reddit ipſe: cæterum eſt ubi piper ſemen
Indicum dicatur ab Hippocrate, in quo rotundum,
quod ineſt, myrtidanum uocari prodit. Eſt etiã ubi
rotundum piper ſtrongylen myrtidani ſcriptum re-
perias in eodẽ autore. Sylueſtre porrò gentibus ſuis
eſt piper. Piperis arborem iam etiam habuit Italia,
maiorem myrto, nec abſimilem. Amaritudo eadem
recenti, & cum lacteſcit, quæ piperi. Deſideratur to-
ſta illa maturitas: ideóq; & rugarum deeſt & coloris
ſimilitudo. Huiuſmodi eſt & quod Luſitani regis di-
ligentiſſimi liburnicæ magna parte meridiani ſitus
ambitu Mauritaniæ circũuectę, retulere hoc anno:
ſed abeſt illa, ut dixi retorrida rugoſáq; maturitas: nã
ſolibus toſtum piper, è candido & leui mutatur in ni
grum rugoſumq;. Adulteratur iuniperi baccis mire
uim trahentibus: in pondere uero multis modis. In
Aegypto granum piperi ſimile paulò tãtum maius
naſcitur, corſion uocatum, ut Straboni placet. Eſt eti-
amnum in India piperis granis ſimile, quod uocatur
garyophillon grandius fragiliusq;. Tradunt in luco
Indico id gigni. Aduehebatur odoris gratia, nunc &
cibi ut piper, Septentrionis maxime populis. Paulus
Aegineta caryophyllon non garyophillon uocandũ
exiſtimauit quaſi nucifolium: etiam ſi hãc inquit nõ
habet naturam, quæ nomine prætenditur, Sed flores
arboris cuiuſdam Indicæ feſtucacei ſunt & nigri, lon
gitudine pollicari, acres, odorati, ſubamari. Lignum
eius xylocaryophyllon appellant. Ab huius odore
uiolarum genus altilium caryophyllon, uulgo dici-
tur ubiq; modo naſcens.

ZINZIBER AVT ZINZIBERI. CCCXCIII.

ZInziber in Arabia & Troglodytica in uillis na 292
ſci dicit. Parua herba. Pretiũ radicis in libras
VI. Quidã hãc & ſinſiberim & gingiberim ap
pellãt. Facile pertundit zinziberi ob incoctã quan-
dã & excrementitiã corporis uliginẽ, ut Gale. inquit.

HYDROPIPER. CCCXCIIII.

HYdropiper quale ſit in Plinio, nondũ cõperi:
nã piperitis, quæ & ſiliquaſtrũ dicitur, nõ ni-
hil ab hydropipere uidetur differre, non ſolũ
medicinæ uſu, uerũ etiã deſcriptione: monſtrat enim
caule rubro & longo, denſis geniculis, folijs lauri, ſe-
mine albo, tenui, guſtu piperis, uulgo dicta coſtũ. Di
ſtat porrò ſiliquaſtrũ à ſalicaſtro, ut in mentione ſuã
docebimus: ſicut & à ſeliquaſtro: Etenim ſeliquaſtrũ
herba nõ eſt, ſed antiqui generis ſedile, ut Pompeius
inquit. Georgius Tiphernâs ſiliquã cerauniã in Stra-
bone ſiliquaſtrũ interpretatus eſt peſſime. Nõ deſunt
qui Perſicariã modo nominatã hydropiper eſſe ſuſpi-
centur: quanq; folium Perſici huic reddatur, unde no-
men: hydropiperi uero mentæ atq; lauri. Eſt & in fo
lio Perſicariæ litura, maculæ modo inſcripta: quæ ſi
fuiſſet in hydropeperi, fortaſſe non omiſiſſent auto-
res. Eſt ergo Perſicaria folio Perſici, flore candido, ſpi
caceo, guſtu acri, ſemine minuto, caule nodoſo, ru-
benti, lõgo: quæ ſunt omnia & hydropeperi tributa.
Liberum ſit æſtimantibus iudicium.

PTARMICE. CCCXCV.

294 PTarmice subsalso herba gustu, diptarmice à q- busdam uocari solita, quoniam sternutamentum iterari faciat.

STRVTHION. CCCXCVI.

STruthiō à nostris radicula uocatur: spinosa herba, non tamen acanacea. Flos sine odore, spectabilis æstatibus, caule lanuginoso: semen nullū: radix magna, quæ conciditur purgādis lanis: mirum quātum cōferens cādore mollitiaq;. Nascitur satiua ubiq;, sed sponte in Asia Syriaq;, saxosis & asperis locis præcipua. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & cibis indigenarū expetita, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur. Folium oleæ à medicis aureū poculū uocatur. Hippocrates commendat nascērem in Andro insula litoribus. Ab hac similitudine potorium quoddā uasculū fortasse struthion appellatū sit. Smyrnæa mulier Galena, florem hunc nō struthion, sed strythion uocauit. Porrò strutheum Latine, ut est apud Festū, à salacitate passeris, membrum uirile significat, præcipue in mimis: ut qui passerem in Martialis & Catulli uersibus aliter accipiunt, nihil mihi dixisse uideantur: ne quis in ea re Politianum, quia sine autore loquitur, somniasse cauilletur.

CYCLAMINOS. CCCXCVII.

295 CYclaminos à nostris rapum, & tuber terræ dicitur, ut inquit Plinius, non malum terræ, ut Theodorus putauit: nam malū terræ, ut Dioscoridi uidetur, aristolochia est: erraticum uero malū à Plinio uocatum, & ad calculos radice commendatum, quale genus sit, nondū comperi: præterq; si quis pro anthemide accipiat, quando utilem uesicę uitijs eam nouimus, & χαμαίμηλον hoc est malum terrestre dicitur à Græcis. Cyclaminos folia habet minora q̃ hedera, nigriora & tenuiora sine angulis. Flos ei, ut Plinius scribit, Colossinus, & in coronas admitti solitus: Est autē genus in eo nomine coloris, ut Straboni placet, à Colossis urbe Troadis, ubi præcipua lanitij commēdatio fuisset, quemadmodū Laodiceæ coracinum pecus, à colore uelleris appellatū. Sed cum duo florum genera cyclamino reddātur, purpureum & candidū, uter eorum Colossinus dici possit, extimandū relinquimus. De coracino Leodicēsium uellere etiam Vitruuius. Pernicialia cyclamino cum olere sunt odia: siquidem aduersam ei brassicam inarescere affirmant. Sphæritis herba quæ sit Aëtio, non constat: quid si cyclaminon interpretere? cum q; alopecias emendat, tum q; cyclaminos orbicularia Latine dicitur, hoc est sphæritis.

ALTERA CYCLAMINOS CCCXCVIII.

297 CYclaminos altera est cui nomē ab hederæ floribus impositū κισσάνθεμον, de qua hic agitur. Plinius & tertiā cyclaminon demonstratā sibi prodidit, cognomine chamæcisson, uno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necātur: ideoq; hāc proprie ichthyoteram uocari autumo: q̃q̃ nomen hoc à Dioscoride cyclamino primæ datur.

DRACVNCVLVS maior. CCCXCIX.

DRacunculus à caule uario draconis more dicitur: siue à cauda, quæ illi subrutila est, & draconis intorti modo conuoluta. Dissonāt aliquantum in hoc genere scriptores: alijs dracunculū ab aro separātibus, alijs idē existimātibus. Glaucias dracunculum syluestrē arū uocabat. Phænias aron, & aroniā: aliqui radicem arō appellauere, caulē dracuntion. Theophrastus aron putauit genus esse, sub quo species quasi multæ continerentur. Dioscorides quatuor uidetur fecisse genera: dracunculū maiorē, dracūculū minorē, aron & arisarō: q̃q̃ in describēdo aro discrepat à Plinio. De dracūculo quoq; parū cōuenit inter eos, ut sequēti capite liquebit. Dracunculus hordeo maturescēte fodit luna crescēre, serpentariā sunt qui uocent. Inuenio apud Hippocratē & ophin herbā, semine muliebribus medicinis utili probari: nec an eadem sit cum dracuntio satis constat, etiam si à serpente nomen habeat. Idem Hippocrates candidam radicē cum nominat, dracuntij radicem, ut Galenus uult, intelligit.

DRACVNCVLVS minor. CCCC.

298 DRacunculi duo sunt Dioscoridi, maior & minor, ut prædiximus: Plinio tres: Vnus folijs betæ, nō sine rhyrso, flore purpureo, similis aro: Alter radice longa ueluti signata articulosaq;, tribus omnino cauliculis: Tertius folio maiore q̃ cornus, radice harundinea, totidē (ut aiunt) geniculara nodis quot habet annos, totidē etiā folijs. Aëtius dracunculi semen occulrari terra, & piperi simile describit. Olitores & dracone uocatā ferunt, huic toto genere dissimilē, quā mirabili quodā modo nasci prædicant ex lini semine incluso raphanis, aut scillæ bulbis, atq; in terra obruto: pusilla herba, nigro ac minuto semino, folio tenui & oblongo, acri & utranq; originē prodere, linguā & folio & radice amburens, & aceri & salis gustu. Pyrethrū sunt q à ueteribus appellatā falsò putent hāc, inter olera acetaria gratissimā: ita enim uocare institui quicquid crudū māditur ex aceto, sale, oleo: quauquam ortos suos prisci accetaria uocabant: non ab aceto, ut quidam rati sunt, sed ab accipiendo, quasi acceptaria: quippe quos ut inquit Cicero, quasi alterā succidiā ueteres habuerint. Ab eodē uerbo & acetabulum deducitur, etiamsi Græci oxybaphō ab intinctu aceti nominātt: ita enim aceto uas dicatum uocabāt, ut Athenæus restatur: q̃q̃ & mensuræ genus significat, quod & cochleare dicimus.

AROS. CCCCI.

300 ARorum Theophrastus inquit radices inhibita germinatione fiunt altiles, folijs uidelicet terra obrutis. Prægrandia hæc sunt, itē caua, cucumeracea. Radix nuda cortice, quę mādi possit: nam & folia in aceto inquit decocta eduntur, nec insuauis cibus est, caulē ei nullū reddendo. Differt à dracunculo, si Pliniū sequamur, qui radicē habet nigrā, in latitudine rotundā multo maiorem, & qua manus impleatur dracunculus subrutilā & intortā. Semen ei feruens ac mordax, aro lenius, quod & Galenus confirmat. In cibis aros fœmina præfertur, quoniā mas sit dulcior, & in coquendo lentior. Folijs ari caseum ne computrescat, seruari affirmāt: quod quidē à Dioscoride maiori aut minori dracunculo tribuitur.

ARISARON. CCCCII.

301 ARisaros, siue arisaron in Aegypto nascitur, similis aro herbæ, minor tamen multò, minoribusq; folijs, & utiq; radice, quæ tamen oliuæ magnitudinem prægrādis impleat: alba geminū, altera unicum emittente caulem. Corrupere nomen huius herbæ medici, ut ab ipsis iam non arisaros, sed detritis duabus literis, asarus dicatur: quod quidē & in asari mentione testati sumus. Est & aris herba Hippocrati, nec qualis sit, & an pro arisaro capienda sit, non constat. Aris & instrumenti quoddā genus est.

ASPHO-

Asphodelus de clarissimis herbarum hastula regia uocatur: radice cibis apta, folio porri syluestris angusto, prælongo, sublento, caule precellenti qui cubitalis est, & sæpe duûm cubitorum: anthericos siue anthericos à Græcis, albucus à nostris proprie uocatus. Differt antheriscus ab anthrisco, ut ex mentione scandicis facile colligitur. Asphodelus & aqua & sicco uiuit: lignosum ei semen, copiosum, triquetrum, colore atro. Nascitur in orbiculo subiecto flori, decidens estate, folliculo dehiscente. Particulatim floret asphodelos, incipiēs ab imo. Vermes in eo uolucres, specie flosculorum erosos floris incipientis operimento euolant. Proprium huic cauli, ꝙ tametsi leuis & angustus, in ramulos tamen funditur superne. Torretur hic in cinere ad esum: Item bulbus cum semine, oleo & sale addito, cum ficis quoq; tunditur, præcipua uoluptate ut uidetur Hesiodo, in syluis eum nasci prædicante. Mentionem asphodeli & Homerus fecit. Heroion siue ut alij codices erineon appellatum ab aliquibus uideo. Cochleæ terrestres mire in Campania cuulem eius persequuntur, & sugendo arefaciunt. Bulbos eius napis modicis similes octoginta sæpe simul aceruatos autumno colligunt, cum plurimum ualent. His mures necantur, & cauerna præclusa immoriuntur. Amuletum esse putanr in domibus ante portas satū. Hellanicus prodit quosdam esse Nomadas in Libya, qui nihil aliud possideant q̄ situlam, gladium, & calicem, & ex asphodelo casulam, umbre tantum gratia, quam & circunferaut. Eius tamen genera duo faciunr, albucum intelligentes candidum, cui scapus cubito amplior, purus, leuisq;: asphodelum uero, siue hastulam regiam, cui acinosus sit caulis. Dionysius discreuit sexu, marem & fœminam pronuntiando in ea.

BVLBVS VOMITORIVS. CCCCIIII.

303 Bulbus uomitorius, à Græcis ἐμετικὸς uocatur, folijs nigris.

BVLBVS ESCVLENTVS. CCCCV.

Bulbi folium angustum, ut omnibus ferè bulbosis. Radice seritur hortensis: nam semine partim primo, partim sequenti anno prouenit: quod & in hauena, loto, betaq; conspicitur. In Taurica Chersoneso tam dulces sunt, ut crudi mandantur. Laudatur ex Alcathoë Pelasga, ut Ouidius ait, urbe, candidus, hoc est, ut puto Megaricus, autore Pausania, sed ad Venerem. Idem autor:

Daunis an Libycis, bulbus tibi missus ab oris,
An ueniat Megaris, noxius omnis erit.

Est & bulbi genus circa ripas amnium, cuius inter esculentam partem, & summum corticem lanea cōtineatur natura, ob id eriophoros appellatū, ex qua uestes quoq; fiant. In Indis bulbi non lanigeri, sed criniti nascuntur. Bulbis amaritudo in uertice. Habetur & bulbina rubicundo radicis bulbo: Item candido & squamis carente, folijs paracæ, ut inquit Plinius. Codices antiqui non paracæ sed paruis habent: Ego porraceis legendum existimo: quandoquidem ita modo cernit bulbina, quam Maurice buberigi cognominant herbarij, folijs croci, flore uiolæ purpureo, siue ferrugineo in spicis, nigro semine. Syluestrium bulborum florem coronis inseruere ueteres, anemonem uocantes post Narcissum, ut Theophrastus inquit, exeuntem uere. Codion bulbi eum florē Græci appellant: hand scio an hic sit, qui per initia mensis Aprilis Narcisso similis erumpit, maioribus diuisuris, ceu stella quaternis folijs candidus, cum caocis interioribus & odoratus, fronde porracea, radice bulbosa ceu allium, sine odore, glutinosa. Bulbū ruffum Græci βολβὸν & Hippocrates βόλβιον πυῤῥὸν uocant. Inuenio apud Hippocratem genus syluestris oleris omoconitidem siue oloconitidem nocari, dulcem, bulbo simili radice, uerum parua, & oliuæ magnitudine, ad secundas trahendas utili.

SCILLA. CCCCVI.

Scilla, siue ut Varro appellat, squilla, Hippocrates uero etiā scella & terra & mari alit, Radix fit bulbus an cyma, siue fruct⁹, à Theophrasto dubitatur: qm̄ sunt q radicem in ea geminā demōstrēt. 305
Vtcūq; tenera esu est, nō omis, sed ei⁹ quę ab usu epimenidia scilla dicit, angustiore folio ac leuiore q̄ reliqua eius genera, quibus omnino lata ea sunt. Germinant celerius quædam intra scillam consita: nam & fructus condendos præsertim granata seruat, exempto pediculo prius. Folio caulis, ut in croco & Narcisso prosilit. Florere ter dicitur, singulis floribus singulas sementes quæ ternæ, denuntiat. Cum senuerit, folia demum emicant. Scillarum in medicina species duæ: alba, quæ masculus: nigra, quæ fœmina. Genus unum scillæ aut bulbum eius omnem Hippocrates schœnon uocat, ut Galenus inquit: quanquā sunt qui schinon scribant, non schœnon in Aristophane poëta.

PANCRATION. CCCCVII.

Pancration quam & scillam pusillam uocamus, 307
folijs lilij albi crassioribus aspicitur.

CAPPARIS. CCCCVIII.

Capparin siue ut Palladius cappar, alij diligentia marcessere affirmant, alij negant. Frutex est firmioris ligni, seminisq; & cibi uulgatis: caule quoq; una plerunq; decerpto, aculeatos rosæ modo ramos habet: folio quoque horridulo ac spinoso, radice una, caule humili. Germen & flos æstate roseus odoratusq;, folium ad uergilias usq; uiget, sabulosis macrisq; gaudet. Quatuor ei genera, Arabicum quod & pestilens est, ut Plinius & Galenus ait: Africum, Marmaricum, Apulum, omnia quondam infesta, nūnc mitia undecunq; sillata. Quidam eum phylbostaphylon opheostaphylen uocant. Innocentius Italicum cibo. Capparis nisi area defossa, hoc est circulari scrobe coërceatur, & ripis undique circunstructis lapide, late serpit, euagaturq; per agros, & cogit solum sterilescere.

LEPIDIVM. CCCCIX.

Lepidiū Aegineta Paulus Hiberida siue Hiberida iam uocari cœptū scribit, à Galeni (ut arbitror) tēporibus. Lepidiū ab eo ꝙ lepidas & maculas in facie deijciat ac repurget, quas Columella fucas uocauit, appellatum Græci putant. Idem autor Columella duo genera lepidij esse intelligit, syluestris & satiui: ut syluestre quidam accipiant pro Hiberide, satiuum pro lepidio. Peregrinum, inquit Plinius, fuit & lepidium: seritur à fauonio. Dein cum fruticauerit, iuxta terram præciditur, tunc runcatur stercoraturq;. Per biennium hæc, postea ijsdem fruticibus utuntur, si non sæuitia hyemis impediat: quando impatientissimum est algoris. Exit & 308

in ca-

in cubitalem altitudinem folijs,nõ ut Hiberis nasturtij,sed laurinis utiq; per initia, uerum mollibus. Post gladioli retusi ferè speciem accipiunt,usus'q; eius propter acrimoniam non sine lacte. Herbarij modo hãc non lepidium,sed raphanum appellãt, in Pannonia frequentem,ubi ferunt eam non aliter q̃ radicis scobe.Paulus lepidium,inquit,quod apud nos habetur, folio lauri,sed maiore multo nascitur,quod ei tamen æstate nullum est.

BATRACHION. CCCCX.

309 BAttrachion siue ranunculus,siue strumea,quoniam medetur strumis : nam strumus solani genus est. Dicitur & apiastrum ranunculus, hoc est apium syluestre,uenenatum in Sardinia,manifesto Nigidij doctissimi uiri errato, qui apiastrum pro melissophyllo appellat:q̃q̃ hunc & Varro sequitur & Dioscorides. Opacis gaudet. Primũ genus cui & color liuidus ad latitudinem maluæ accedentibus folijs.Secundo generi,caules ut Plinius inquit alti,ut Dioscorides minores q̃ priori,nisi librariorum culpa fuerit μικροκαυλότερον pro μακροκαυλότερον scribentium. Genus ab his diuersum in totum uidetur,batrachiõ, cognomine polyanthemos, caustica ui exulcerans cicatrices,& ad colorem eas reducens,& uitiligines concorporans:neq; aliter indicatur à Plinio quale sit: nisi quis & hoc in unam quatuor specierum contribuat ac reponat,illam uidelicet, quam plurimis foliorum diuisuris & Plinius & Dioscorides deliniãt, uulgo dictam pes coruinus,alteram omnino q̃ coronopus,de qua superi⁹ habita mẽtio est.De uenenato Salustius: In Sardinia,inquit,quædam herba nascitur, quę Sardoa dicirur,apiastri similis.Hæc ora hominũ & rictus dolore cõtrahit,& quasi ridentes interimit. In ea insula,ut Pausaniæ ac Solino placet,locis riguis prouenit iusto largior:nec tamẽ aquas inficit.Strabo ex hac ipsa herba Hispanos toxici genus conficere,quod urgente ui maiore haustum, citra dolorem humanis rebus exigat,à qua σαρδώνιος uulgo γέλως, quod & Dioscorides in uenenis meminit. Homerus Sardanion Risum uocauit illo uersu.

μείδησε δὲ θυμῷ Σαρδάνιον μάλα τοῖον.

Meminit & Plato in Repub. Timæus aliam originẽ prouerbio huic reddidit,aliam Clitarchus,aliam Sophocles & Simonides poëtæ : nos id in annotatiões Plinianas distulimus.

ANEMONE. CCCCXI.

130 ANemonen quidam fremium uocari putant, sed scribendum est phenion, autore Plinio. Edit florem suum haud multo post germen. Erumpit autumno post aphacen à primis imbribus. Inter aculeatas,sed mitioris generis anemonem collocant.Quatuor sunt nominis huius fastigia:duo coronis dicata, hoc est syluestris bulbi florem uocatũ anemonen, & aliam anemonen, quæ Timonia siue Limonia potius cognominatur,post heliocryson florentem,& cum uiola nigra uere.Duo medicinis,syluestrem & satiuam,de quibus præsens mẽtio copiosissima omnium est,phœniceum florem habens inter satiuas.Satiuis omnibus folia apio similia,nec ferè semipedalem excedunt altitudinẽ, cacumine asparagi.Flos nunq̃ se aperit,nisi uẽto spirante,ob id anemone dicta. De othonna Syria herba, quam quidã anemonem existimauere, dicemus in loco. Nicãder anemonem, anemonida solet appellare, eam'q; ex Adonidis cruore natam prodit,Sosibius anemonas à Spartanis phenidas uocari tradidit. Horus anemonę flores inquit,in Aegypto pingi,quoties morbos hominum intelligi uolunt.

ARGEMONE. CCCCXII.

ARgemonen & argemida puto dictam à Dioscoride, ubi de anemone loquitur. Folia habet anemones æqualia, & apij modo secta: nascitur in aruis apud nos, ut Plinio placet, genera eius tria faciens,ut id demum probetur,quod radice thus redoleat.Diuersum uidetur gen⁹ esse quod apud Plinium argemon uocatur. Argemones radicem Eupatorium à recentioribus appellari quãdoq; uideo, autoritate (ut arbitror) Dioscoridis in anemone hoc inuenta,ut aliud tamen intelligatur genus esse,quod Eupatorium proprie uocari solet. 312

ARGEMONE ALTERA. CCCCXIII.

ARgemonen serpentibus & uenenis aduersari nouimus, & ob id fortasse nomen habet, cum sit arges Hippocrati nomen anguis, ut Galeno placet. 313

ANAGALLIS. CCCCXIIII.

ANagallides frutice tenero,nõ altiores palmo nascũtur in hortis & aquosis. Prior floret cœrulea. Mirum ꝙ fœminam pecora uitãt : aut si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere,statim eam quoq;(asyla, siue ut alij codices scripsere, casyla uocatur, à nostris ferus ocul⁹) in remedio quærunt.Præcipitur effossuris ante solis ortum,ptiusq̃ quicq; aliud loquãtur, ter salutare eã, tum sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Anagallin Dioscorides σαυρῖτιν quoq; dici perhibet.sũt exemplaria in quibus gauritis non sauritis legatur. Hippocrates anagalgalin dicendo utilem mordẽdis & assicandis ulceribus, anagallidem uidetur intellexisse. Aëtius nycterida herbam ad oculorum albugines cum probat, pro anagallide, ut puto accipiendã reliquit,quãdoquidem & nycteritis à Dioscoride uocatur. Errant qui passerinam uulgo dictam florem candidum ferentem,anagallida existimant : quemadmodum & qui myosotin, id est, muris auriculam pro anagallide compictam præferunt. Anagallidem phœniceam à colore Paulus Aegineta coralliũ quoq; dici meminit:de quo & compositioni datum nomẽ, quod διακοράλλιν:q̃q̃ & pastillus est hoc cognomine, sed in eum lapis coralius,non hæc herba sumitur. 314

HEDERA. CCCCXV.

HEderam frutices quidem uendicant,sed arborum magnitudinem crescendo æquat. Folia primo angulosa, processu rotũdãtur. Multa ei genera. Humi repit chamæcissos, de qua in loco. Celsarum tria capita,candidum,nigrum,& helix,id est, clauicula siue pampinus uocata. Candidum aliud fructu solo, aliud fructu & folio, id quod fructu solo candet,aut crassiusculum,densum globatum'q; habet eũ,& corymbias uocatur:Athenis uero acharnicon irriguum aut minorem acinum sparsiorem'q; racemum & Silenition appellant. Simili modo in nigrã, cui & suæ quædam differentiæ sunt,sed minus perspicuæ : alicui enim semen nigrum.Alij crocaceum,cuius coronis poëtę utantur:folijs minus nigris, quam & Nysiam,& Bacchicam,& Dionysiam uocabant,maximis inter nigras corymbis: cuius duo genera fecerunt,à colore acinorum, erythranon, & chrysocarpon.Helix ab hedera distat apertissimo discrimine:Primũ folia huic angulata, concinna, exigua, 315

gua hederæ ſimplicia rotũdiora'q;. Diſtat & lõgitudine internodiorũ, præcipue tamen ſterilitate, quoniã fructum non gignit. Quidam hoc ætatis uitium intelligunt: primoq; eſſe helicem, & hederam ſenectute fieri: quod quidẽ falſum eſſe Theophraſtus & Plinius contendũt, cum quia folium & germen helicis ab hederæ qualibet annoſæ folio plurimum differat: tum quia plures eius differentiæ noſcantur. Herbacea ſeu uirens quæ numeroſiſſima eſt: Altera folio albo: tertia uerſicolore, quę Thracia uocatur. Herbaceę duplex genus: In uno teneriora folia digeſta'q; per ordinem, longiora denſiora'q;: in altero diuerſa omnia in minus. In uerſicolori quoq; alia folio crebriore, tenuiore, ordinato: in altera incondito, nunc maiore, nunc minore, maculoſoq;. In cãdido genere alia plus alia minus ſunt candida. Creſcit in longitudinem po tiſſimũ herbacea. Nunc reuertor ad hederã. Hedera ubi ſemen reſcere occœpit, germen ſublime rectũq; agit. Radice numeroſa, contorta, denſa, craſſa, lignoſa: nec admodum profunda, præſertim nigra: & candidarum quęcunq; aſperrima immitiſſima'q; eſt. Hæc & arbores amplexu & ſuctu ſtrangulat, tanta craſſitudine, ut ipſa per ſe arbor fiat. Signa eius folia maxima & latiſſima, mammas, hoc eſt germina ſubrigentis, quæ ſunt cæteris inflexæ. Racemi ſtantes atq; recti. Radicoſa & robuſta. Huic maxime uni brachia: Poſt ipſam nigræ, ſed proprium albæ, q inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur, & parietibus obrepit. Pluribus hæc locis ſuccisa durat atq; uiuit, & totidem initia radicis habet quot brachia: ob id flexipedæ cognomẽto apud poẽtas. In nigra & alba aliis dulcedo acini, aliis tanta amaritudo, ut aues non attingant. Eſt & rigens hedera, quæ ſine adminiculo ſtat ſola omnium generũ, ob id uocata κιϛὸς à Theophraſto & Plinio, quaſi columellam in eo uocabulo ſignificent: Sed ſumma diuiſio iiſdem autoribus in marem & fœminam: q altera folium durius, pinguius, maius habeat, & florẽ ad purpuram accedentem, altera non habeat: utriq; tamen flos ſylueſtri roſæ ſimilis, ſed minor & inodorus: Quæ deſcriptio uidetur recentioribus quibuſdã non hederæ ſed ciſto conueniens, cui & ſexus & flos punici tribuitur. Sed Theophraſtum ſequutus eſt Plinius libro ſtirpium ſexto., hæc ipſa non de ciſto ſed de hedera prodentem. Hedera Theophraſti ætate in Aſia naſci non poterat: nec in India niſi monte Mero, unde ortus eſt Bacchus. Fruſtra & Herpalum laboraſſe omnimodo tradunt, ut ſereret eam in Medis. Inimica arbor ſatis omnibus, ſepulchra'q; ac muros rũpens. Serpentium frigori gratiſſima. Vſos in funes, & armamẽta nauiũ hedera ueteres, autor eſt Athenæus, quam è Rhodano petebant, ut canabim. Catonis experimentum uolenti ſcire aqua in uinum addita ſit nec ne, ut uaſculum è materia huius faciat, uinũ quod erit dilutum transfluet, aqua manebit: nec eñ continet uinum, inquit, uas hederaceum: quod poculi genus Græci ciſſybion ab hedera uidelicet appellant. q̃q̃ pro quocunq; ligneo id accipitur: In quo ſignificatu & cymbium & cypellum quandoq; ſit. Alii ueruſtos calices ciſſybia intelligunt, propterea q in Didymæi Iouis dedicatione foliis hederaceis libare moris fuiſſet: Cymbia uero quæ anſis careant oblonga & anguſta nauigii ſpeciem præbentia. De hedera Cilicia, quæ tamen hedera non eſt, in ſmilace λαχεία quarto uolumine monſtrabitur. Ciſſon, hoc eſt hederam, puſionem Liberi patris fuiſſe Grecia cõfinxit, in nominis ſui fruticem conuerſum, dũ miniſter cum eo deo ſaliens, terræ alliſus periit. Athenienſes citron ipſum Bacchũ uocant & apud ſe Acharnis uico natam hederã primo uolunt, ut inquit Pauſanias. Syl ueſtrem hederã cerui phalangio percuſſi mãdunt & liberantur. Aelianus autor.

CHELIDONIVM MAIVS. CCCCXVI.

CHelidonium, ſiue chelidonia, ſiue chelidonea, hoc eſt harundinaria maior, fruticoſo caule, folio paſtinacę erraticę ampliore, ipſa altitudine duũm cubitorum, flore luteo. Collyria quoq;, quibus ex hac utuntur, chelidonia appellantur. 316

CHELIDONIVM MINVS. CCCCXVII.

CHelidonia minor folia hederę habet, min⁹ cãdida. 318

OTHONNA. CCCCXVIII.

OThonna herba naſcit̃ in Syria Plinio Secũdo. Paulus othonnã uocãdo in cõpoſitionib⁹ pleriſq; maius chelidonium interpretatus eſt: ſed aliud tamen genus eſt othonna, quod hic deſcribit̃.

MYOSOTIS CCCCXIX.

MYoſotis alſine cognominata quaſi nemoralis, naſcitur & in hortis & maxime in parietibus. Incipit à media hyeme. Areſcit æſtate media, cum prorepit auribus muſculorũ expreſſis. De hac ſub uocabulo alſine repetũtur omnia hæc libro quarto: propterea nihil ibi diximus. Dicuntur myoſotides, & myoſotæ à Galeno. 319

MYOSOTIS ALTERA. CCCCXX.

MYoſotis hæc quæ poſterior deſcribitur, iuſtius myoſotis tantum dici ſolet q̃ proxima, quæ alſine potius, q̃ myoſotis appellata ſit ueteribus. 320

ISATIS. CCCCXXI.

ISatim lactucis ſylueſtribus annumerant. Duo ei genera Plinio reddũtur itemq; Dioſcoridi: naſcẽs in ſyluis: alterum infectoribus dicatũ, quod & ſatiuum Dioſcoridi Galenoq; uidetur. Plinius ſyluaricum uocari tradit, ſimile lapatho ſylueſtri foliis, niſi plura eſſent & nigriora, quã uulgus modo gualdũ, ueteres glaſdum, ſiue glaſtũ lingua Gallica dicebãt. Eo Britanni mares & fœminæ oblinebãt ſe. Mares ut cœruleo colore metũ hoſtibus afferrent: Fœminę ut in quibuſdã ſacris incederent nudæ, colorẽ Aethiopũ imitantes. Iſatim Dioſcorides egnen quoq; uocari prodit: credo hanc ab Hippocrate icnen, ſiue ignen dici. Dioſcorides iſatin latine dici rutam, Apuleius alutam ſcripſere. Falſum utrũq; ſuſpicor, & lutam ſiue luteã uocari credo. De lutea herba Plinius & Vitruuius inter colores tantum loquũtur. Plinius: Chryſocolla inquit illa quoq; herba tingitur, quã luteam appellant. Idem paulo poſt: Luteam chryſocollam ab herba lutea dictam putant, quã ipſam cœruleo ſublitam pro chryſocolla inducunt. Vitruuius: Qui non poſſunt, inquit, chryſocolla propter raritatẽ uti herba, quæ luteũ appellatur, cœruleũ inficiũt & utũtur uiridiſſimo colore: hęc aũt, inquit, infectiua appellat̃.

ISATIS ALTERA. CCCCXXII.

DE hac iſati dictũ eſt in ſatiua proxima. Qui & radiculã quæ ſit ſtruthion, iſatin uocari putent, ducũtur mendoſo loco, quẽ nos in Plinio correximus xviii. naturalis hiſtoriæ libro.

ARABIS CCCCXXIII.

ARabis hęc eſt, de qua ſuperi⁹ quoq; dictũ eſt: q̃q̃ ibi drabam, non Arabida legi deprauate cõmonuim⁹. 389

TELEPHION. CCCCXXIIII

 Telephiõ

321 Telephion uagum & cōmune plusculis herbis nomen. Dioscorides senos septenosq́ ab radice ramos ei tribuit, Plinius etiam octonos. Differre hanc merito existimant ab alia quam diximus hoc libro Telephion, & andrachnē agriam uocari, quandoquidē tam Dioscorides q̄ Plinius medicinas earū atq; notas seorsum utriusq; reddūt, ceu duorum generū. Telephion hic descriptā, sunt qui eam putēt esse, quā Romanæ officinæ pulmonariā uocāt. Vegetius in mulomedicina pulmonariā siue pulmonatiā appellat, quā & consiliginem dici tradit, bubulcis & mulomedicis, hoc est, ueterinarijs, pręclare cognitā.

SECVNDI COROLLARII LIBRI FINIS.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI, ET AQVILEIENSIS PATRIARchæ, *in Secundum Corollarij librum,* PRAEFATIO.

COMPLESSE MIRACVLVM SVI NATVRA VIDERI POTERAT, *cum tot odores, tot succi, tot arborum fructus: hinc animalia, rursus & Cereris dona, atq; hortensia recensita sint: quæ omnia parens illa optima, ne nulla nō parte sui prodesset, non ad usum tantum mortalitatis, uerumetiam ad uoluptatem edidit. Hæc igitur naturæ peculiaris laus, hæc præcipua dos fuerit, & tot ad usum nostrum genuisse, & cotidie gignere, quæ occultas in se singula uires habeant. Nec contenta una altera'ue terrarum parte munificentiam suam ac opes ostentasse: totum orbem beneficentissima complexa est: nullo certe maiore eius miraculo, si fateri (quod ille inquit) uerum uolumus. Illa igitur à Mæoticis usq; paludibus herbam Scythicam: illa ab Atlante extra anni cœliq; uias Euphorbiam petere nos docuit: ne deficiente terra, remedia etiam homini deessent. Quid quod & ipsas oceani extremas ad septentrionem insulas, & exustam Aethiopiæ plagam aperuit, ut inde Britannicam, hinc Aethiopidem ad nos afferret? Iam ne his tātum profuisse uideretur, quæ aut satu occurrant, aut cibo placeant, montium culmina, & solitudines alijs inaccessas, ipsius insuper sacræ parentis fibras ac uiscera scrutari nos uoluit, ut radices etiā eius penetralibus abditas ac semina ad remedia nobis salutaria uerteret: eousq; benignitate progressa, ut syluarū lucorūq; horrida facies medicinis non careat, ipsaq; solitudo opem non minimam præbeat. Quod cum ita sit, peractis his quæ superiore sui parte tellus ferat, passimq; alat, eius ad hæc secreta rimabimur, & radices rerumq; semina, uitæ non minus profutura q̄ superius à me dicta, iam nunc homini monstrabimus.*

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI ET AQVILEIENSIS PATRIARCHAE, COROLLARII LIBER TERTIVS.

AGARICVM. CCCCXXV.

323 AGARICVM IN ARboribus nascitur, fungi similitudine circa Bosphorum, colore candido. Masculus amarior. Galliarum quoq; glandiferæ maximæ arbores agaricum ferunt. Est aūt (ut dixi) fungus odoratus, in summis arboribus nascens, noctibus relucens, & candidus: Ideoq́ in tenebris decerpitur. Dioscorides agaricū ueneni uim habere, sed id, quod nigrum est, affirmat: & regione Sarmatarum quæ ἀγρία hoc est syluestris dicitur, nasci. Quidā codices non agriam, sed agariam habent: Vtrūq; tueri possumus: primū ex Plinio: Regio, inqt, Sarmatiæ syluestris Hyleum mare quo alluitur, cognominauit: Alterū ex Ptolomæo, qui Agarum & urbem & amnem in Sarmatia uocari tradit. Appianus Alexandrinus Agaros Scythicam gentem contra serpentium morsus adhiberi solitam refert, propter q̄d Mithridates eos apud se habuerit.

RHA PONTICVM. CCCCXXVI.

RHa Ponticum, radicē Ponticā à Cornelio uocari censeo, à Galeno & Paulo rheon, à Plinio 324
rhacoma, nisi deprauatus (quod ferè suspicor) locus sit, uulgo rheu, Aëtius rhaon. Plinius costo nigro similem demonstrat, in cætera cum Dioscoride conueniens. Habetur & rha Barbarū multo præstantius efficaciusq; Pontico, sed ante Paulū Aeginetam ferè medicis incognitū. Eius mentionem autor is in compositione quadam ad podagras habuit.

GENTIANA. CCCCXXVII.

GEntianam ubiq; nasci, sed copiosissimā sub alpinis montibus, in Illyrio præstantissimā af- 325
firmant, folio fraxini, magnitudine lactucæ, caule tenero, trium aliquādo cubitorū, radice lenta, subnigra, sine odore, aquosa.

ARISTOLOCHIA. CCCCXXVIII.

ARistolochiæ color ater, foliū alsinæ, ut Theo- 326
phrastus inquit, rotundius. Nascitur in montibus præcipua. Genus quadruplex in ea Latini seruant: unum rotundæ, quam & pheuxicteron uocabant aliqui, folijs inter maluā & hederam nigrioribus

otibus pingulotibusq́ꝫ, qua contuſa cum calce, in ma
ri ſpatſa, piſces aduolant cupiditate mira, ut ait Plini-
us, uidiſſe id teſtatus, continuoq́ꝫ exanimati fluitãt:
ob id piſcatores, inquit Campaniæ, uocabant hanc
uenenum tetræ: Nunc & cyclamini radice id conti-
git in eadem terta, ut putant. Alterum maſculæ atqꝫ
longæ: tertium radice longiſſima, quaſi uitium no-
uellarum, efficaciſſima, quæ & Cretica nominatur,
flore purpureo, colore buxeo, baccula s ferẽs, ut cap-
paris: quæ tamen tria in omnibus quoqꝫ inueniun-
tur generibus. Eſt & quarta piſtolochiæ nomine, te-
nuior q̃ tertia, denſis radicis capillamentis, iunci ple-
nioris craſſitudine. Hanc quidam polyrrhizon co-
gnominant, & ſatyrion eſſe dicunt, ut in ea mentio-
ne docui. Odor omnium medicatus, ſed clematidi,
hoc eſt tertiæ iocundior: nardinis quoqꝫ unguentis
conueniens. Effodere eas meſſibus tempeſtiuum eſt.
Maxime tamen laudatur Pontica, & in quocunqꝫ ge
nere pondetoſiſſima quæqꝫ, medicis aptiſſima. Na-
ſcunt fere pinguib⁹ locis & plano, ut quidã ſcripſere.

ARISTOLOCHIA ALTERA. CCCCXXIX.

DE hac qualis eſſet proxime indicatũ nobis eſt.

ARISTOLOCHIA ALTERA CCCCXXX.

327 DE hac quoque in primo atiſtolochiæ genere
diſſerui.

GLYCYRRHIZA. CCCCXXXI.

328 GLycyrrhiza, ſiue ut Palladius glycyridia. Sũt
qui hanc & eryngem eandẽ eſſe falſò putẽt,
qm̃ ſpinoſa & foliata uideretur. Fruticoſa eſt,
pręſtãtiſſima in Cilicia, deinde Ponto. Adipſon uoca
tur, quia ſitim famemq́ꝫ ſedet. Carpitur Vergiliarum
occaſu, quæ longa eſt ceu uitis, colote buxeo. Melior
nigra, quæq́ꝫ lenta q̃ quæ fragilis.

CENTAVRIVM MAIVS. CCCCXXXII.

330 CEntaurion maius caules habet geniculatos, fo
lia lata & oblonga, & ab radice denſa, radix te
nera fragiliſq́ꝫ. Durat annis nec ultra duode-
cim. Cõmendatiſſima in ijs quarũ Dioſcorides memi
nit regionibus præterq̃ in alpibus. Dicitur & cẽtau-
rea & Chironion, quia curatus ea Chiron ſit, cũ Her
culis pertractanti arma ſagitta excidiſſet in pedem.
Noſtri herbarij aliud centauriũ maioris cognomine
demonſtrant, flore luteo, folijs per interualla binis,
auerſa parte candicantibus interna uirentibus, ſalice
maioribus & connexis ferè.

CENTAVRIVM MINVS. CCCCXXXIII.

331 CEntaurion minus à folioꝝ tenuitate λεπτὸν co-
gnominatũ, ſicut libadion, quoniã ſecundum
fontes naſcitur. Ipſa herba legitur autumno.
Succus è fronde aut caulibus conciſis madefactiſq́ꝫ,
xviij. diebus capitur. Hoc centaurium noſtri fel terræ
uocant, propter amaritudinẽ ſummã. Galli exacon,
quoniã omnia mala medicamẽta potum exigat per
aluum. Eſt & centauris appellata cognomine trior-
ches. Hanc qui eruunt, iubentur accipitrem cauere,
dictũ à numero teſtium triorchem, quoniã ut Theo-
phraſtus inquit, raro nõ uulnerãtur ab alite, qui col-
ligunt. Tradunt & per ſe infeſtam eſſe carpentibus:
raro unq̃ non ferientibus ſe dum ſecant. Hæc ſuccũ
ſanguineũ mittit. Imperiti miſcent has notas, & uni
geneti aſſignant: nam quod centaution panaces uo-
catur, alterius eſt naturæ, ut in panace mõſtrabim⁹.
Huius tadix minoris penitus inutilis medicinæ eſt,
ut Galenus quoqꝫ ſctibit.

CHAMAELEON ALBVS. CCCCXXXIIII.

CHamæleontem album à Theophraſto ixi- 332
nem uocari Theodorus exiſtimauit, quia car-
duum pineam interpretari uoluit, quæ nihil
aliud ẽ, ut Dioſcoridi placet, q̃ albus chamæleon. Pli
nius in Theophraſto nõ ixinem, ſed helxinẽ uidet le-
giſſe. Fete ſuſpicor utrunqꝫ falli Theodoꝝ & Pliniũ:
Theodorũ, quia chamæleontẽ album ixiam q̊qꝫ dici
nouerat: ſed aliud eſt ixine, aliud ixia Theophtaſto,
noni uoluminis initio, ubi non omnibus locis, ſed in
Creta lachrymam ab ixia, hoc eſt (ut arbitror) cha-
mæleonte albo fundi ſcribit. Plinium quoqꝫ decipi ex
iſtimo affinitate uocis, helxinem pro ixine capientẽ,
librarijs alterum pro altero ſcribentibus: qui modo
parum diligentes, modo nimis ſcioli, peruertunt
om̃ia. Tres igitur herbæ ſunt, helxine, ixine, ixia. Ixia
chamæleon albus eſt Hippocrati & Galeno. De hel-
xine ſuo loco agetur, ubi de ixina quoqꝫ differendũ
nobis erit. Chamæleontem album ixion quoqꝫ dici
uideo, quia uiſcum gignit album, non ubiqꝫ, ſub alis
foliorum, maxime circa canis ortum, cum thura na
ſci dicuntur. Succus radicis decoctæ mures contra-
hit & necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Volenti-
bus ſcire uicturus ſit æger nec ne, præcipiunt radicis
diluto perfundi triduo qui langueat: moriturum ne-
gantes qui tertias uices perferat. Theophraſtus au-
tor. Naſcitur æque omnibus locis, capite magno &
acano herbæ ſimili, unde quidam inquit eam uoca-
uere acanon: quod quidẽ & ixine appellata cõtinet.

CHAMAELEON NIGER. CCCCXXXV.

CHamæleon niger ſpinoſi generis, uerum folijs 333
aculeatis non conſtat. Gelidis & inertibus lo-
cis prouenit. Ex nigris aliqui marem dixere,
cui flos eſſet purpureus: fœminam cui uiolaceus.
Vno naſcuntur caule, cubitali. Vlophyton uocatur,
quoniam anginæ modo iuuencas necet, & ab odo-
ris grauitate cynozolon. Ferunt & nigri uiſcum, ſed
quod pro maſtiche non ſit, ut ex albo.

CROCODILION. CCCCXXXVI.

CRocodilion radice lõga, æqualiter craſſa, odo 334
ris aſperi. Aëtius hanc fortaſſe intelligit, cũ ra-
dicem crocodiliadis eius, quę maxima eſt, cõ
mendat in eo capitũ dolore, qui cephalæa dicitur.

DIPSACOS. CCCCXXXVII.

DIpſacos folio cauo, in quo ſalſus ros: naſcitur
in aquoſis & flumine: Huius herbæ carduus
eſt, quo rudes panni, uelut is echino quodã,
ut inquit Plinius, ueſtes expoliuntur & colluuntur,
floccis ſiue fimbrijs quas Græci crocydas appellant
detractis, complanatiſ'ue. Hic frutex labrum Vene-
ris aut Venereum Latine dicitur.

ACANTHA LEVCE. CCCCXXXVIII.

ACantha leuce, hoc eſt ſpina candida, ut ſupe- 335
rius quoqꝫ diximus, aliud genus eſt, q̃ leuca
cantha, ſiue leucacanthos, etiamſi & hanc
nonnulli Galeno teſte, leucacanthon uocare conſue-
uerũt. Habetur ſed intet arbotes uel promiſcua, quæ
ſpinus albus uulgo dicitur, cortice ligni cãdido, mol
li folio, aculeata tota, pruni magnitudine. Quo no-
mine ueterib⁹ cognita hęc ſit, haud poſſum reddere.

ACANTHA ARABICA. CCCCXXXIX

ACanthen, hoc eſt ſpinam Arabicam nonnul- 336
li hanc eſſe putant, quam Plinius lamam uo-
cauit etiam in India naſcentem, à qua gum-
mi adulterio myrrhæ ptouenit, ut in myrrha & ma-
ſtiche notauimus. Eandem hanc cum Aegyptia ſpi-

na acaciam fundente nonnulli faciunt: quoniam Galenus & Paulus hanc & Aegyptiam & Arabicam appellant.

SCOLYMOS CCCCXL.

337 Scolymos à Theodoro carduus, diu floret ac sero. Distat à cæteris spinosis, quod radix eius uescendo est, decocta & cruda, maxime dum florescit, quod'que lacteum succum durata emittit. Circa solstitium flos incipit. Senescens in pappos amittitur, quod quidem est huic generi commune. Mirum quod sine intervallo tota æstate aliud floret, aliud concipit, aliud paritur. Semen uliginosum & armatum aculeo. Folium arescens definit pungere. Caput ei Theophrastus contrà quàm Dioscorides, spinosum negauit, sed oblongum haberi dixit: quod in hoc uno tantum spectetur interea, quę lanugines folio spinosas obtinet. Nascitur similis scolymo carduus circa Tegeam, radice dulci, quam cum Pandius statuarũ magister esitauisset, alienatus mente fertur. Hactenus Theophrasti de scolymo sententia: nunc quæ cæteri scripsere uideamus. Scolymon Oriens & limoniam uocauit. Frutex est nunquàm cubitali altior utique in montibus, & quàmdiu syluestris, & nondum altilis: alioqui in Mauritania caulis ei duodecim cubitos altus, palmos quaternos crassus esse dicitur, thyrsis'que foliorum ac radice dulci: laudata quondam in pauperis cœna. Florente scolymo cicadas acerrimi cantus esse, mulieres libidinis auidissimas, uiros contrà in coitum pigerrimos, scripserunt Hesiodus & Alcæus poëtæ. Distet ab hac quæ à Plinio item lemonia uocatur contra serpentes herba lacteo succo manans, concrescẽte gummi modo in humidis locis, affirmare non ausim. Est & lemonium pro syluestri beta ueteribus acceptum, graui lapsu Theodori, limoniam quæ scolymus est, pro syluestri beta in Theophrasto capiẽtis, & aculeato folio eam prodentis. Habetur & anemone genus unum cognomine limonia, ut dictum est suo loco. Sunt qui & cynoglosson herbam limonion appellitent: Sanè scolymos carduus intelligitur syluester. Syluestrium autem carduorum genera duo: alterum fructicosius à terra statim, alterum unicaule & crassius: Vtrique folia pauca spinosa, muricatis cacuminibus, lanuginoso caule: sed alter florem purpureum mittit, inter medios aculeos celeriter canescentem, & abeuntem cum aura, qui propriè scolymos dicatur. Radicis horũ ex aqua decoctę natura sitim potoribus uini facere. Hinc illud Columellę de cinara:

Quæ dulcis Iaccho
Potanti ueniat, nec Phœbo grata canenti.

Quid autem sit in Columellæ uersu mirtiolum in cinara crinem spectari aliquando, nihil habeo quod afferre possim: nisi quis non mirtiolum, sed mirteolũ, uel muriceum certe legat: Sunt enim muricata scolymo cacumina, ut inquit Plinius. Murtioli mẽtionem in Columella & alio loco uideas, ubi hæc uerba sunt ultimo uolumine: Habeto, inquit, uiridis fœniculi semina, & lentisci destricta & purgata murtiola. Fateor nescire quid sit murtiolum. Scio Murcium montẽ Romæ dictum, qui sit & Auentinus, autore Festo, ut obiter corrigamus locum in Plinio iuniore, Auentinũ & Martium montem ab Anco Martio urbi adiectos prodente: non enim Mattium, sed Murcium legere oportet. Scio & intimum circum Romæ à murcis cognomen habuisse, quasi ab urceis, quod ibi fingerentur, ut Porcilio placet; siue à propinquo Veneris Murteæ sacello, quam postea Mutteam & Murtiam uocare cœperint, in Auentino colle, ut Varroni. Hinc & myrtum arborem uulgo, & murtum, & murtellam uocamus hodie'que. Plinius certè duobus locis scolymum & medicinas eius ceu durarum rerum descripsit. Cinaram porro carduum intelligunt satiuam: ita enim Lucius Columella uocat. Palladius carduum à cinere, ut quidam autumant, quo lætatur, uocatam. Sunt qui puellæ nomen in eam herbam uersæ intelligant. Paulus & Aëtius scolymon à cinara discriminant: priorem stomacho prodesse, cinaram officere monstrantes. Proxima certè genera uidentur esse. Fuit hæc ueteribus maximi res quæstus, ex Carthagine magna & Corduba præcipue, sestertia sena milia carduetis etiamnum paruis inferentibus ærario. Tantus est earum rerum prouentus, quæ Veneri obsonantur & ganeæ, ut nihil iuuerit portenta quædã naturæ uideri carduos, & quæ refugiant quadrupedes, quo minus in luxum eos humana gula uerteret. Adhibentur cinaræ conuiuijs asparagi modo coctæ iuribus: nec sine ijs magnifica, aut adiicialis ulla est cœna, utique si neque locus neque tempus obstet. Ligures arcoccum uocant quasi alcoccalon, ut prima eius uerbi syllaba pro articulo sit, quem Mauritani omnibus ferè uocibus præponunt, ut in hyoscyamo ex Plinij quoque usu ostendimus. Coccalus uero Græce idem est quod strobilus, hoc est nux pinea, cui similis est scolymus. Dioscorides, Romani scolymum uocant, inquit, strobulum. Nondum irrepsit hoc ferculum Venetijs: una tantum eius planta Mauriano uico cernitur in hortis barbaricis.

POTERION. CCCCXLI.

Poterion circunfoditur autumno præciditur'que ad succum. Radices habet multas, bene olentes, sed duas aut tres, cubitorum binũm. Galenus hanc neuradis appellatione intelligit. In Plinio non poterion sed pontirrin, nec phrynion, ut in Dioscoride, sed parœnion xxvij. libro legi uideo, corrupte utrunque. At xxv. non parœnion, sed phrynon: nec pontirrim, sed polytrhizon mẽdose item scribitur. Phrynion porro à rubetis ranis dicta est, quibus aduersatur: eas Græci phrynos uocant.

ACANTHION. CCCCXLII.

Acanthion spinulam significat: est enim spinę albæ proxima, sed minoribus multo folijs. 338

ACANTHA. CCCCXLIII.

Acantha siue acanthos, topiaria & urbana est herba, elato longo'que folio, crepidines marginum assurgentium'que puluinorum toros in hortis, historiali facilitate uestiens. Duo genera eius sunt, syluestre aculeatum, crispum, quod & breuius est, agriacanthos appellatum: alterum lene ac satiuum quod propriè pæderota uocant, alij melamphylon, de qua hic agitur. Vnguenti quoque genus est quod pæderota nominabant, quo & Demetrius Phalereus sibi os linebat. Alexis poëta fœminas, quibus nimis candida cutis esset, pæderote uti solitas, in comœdia significat: quod & Aegyptium unguentum dicitur, ut in stacte diximus. Pausanias autor est, genus herbæ Sicyonis in uno tantum Veneris septo nasci, pæderota nomine, folio minore quàm fagi, maiore quàm ilicis, & omnino quernis simili, altera parte cãdido, altera subatro, ut albæ populi: hanc ibi tantum spectari, præterea nusquam gentium. Sit autem acãthus hæc uulgaris spina, cuius & in aspalatho meminimus,

nimus, nec ne dubito. Plinius certe duobus locis, altero acanthon, altero ſpinam uulgarem appellando, eaſdem utrique medicinas tribuit. Spina eſt & appendix uocata, quoniam baccæ in ea puniceo colore nominentur appendices, ſiue ut ueteres dicebant, ampendices. Ii & lumam pratenſis ſpinæ genus appellabant, & ab eo lumecta & lumarias falces, autor Varro: dictam ita, ꝙ à terra ſoluunt, id eſt, luunt eas agricolæ. Acanthos Seruius inquit grammaticus, in Aegypto & Cyrenaica inſula naſci fertur: ſed homo literator, herbarumꝗ parum gnarus, cum ſpina Aegyptia cõfundit, quę ab acantho prorſus alia eſt, ut facile dignoſci poteſt.

AGRIACANTHA. CCCCXLIIII.

339 DE Agriacantha, hoc eſt ſylueſtri ſpina, proximè dictum eſt, ubi alterum ſpinæ genus ſylueſtre nominauimus.

ANONIS. CCCCXLV.

340 ANonis & ononis quandoꝗ dicitur, ut Galeno Theophraſtoꝗ, ſpinoſa poſt uer, folio rutæ, aculeata ramis, ut tribulus. Naſcitur ſolo culto, præcipueꝗ in ſegetibus, aratro inimica, uiuaxꝗ unice. Propagat ſe in annos, ideoꝗ runcanda & extirpanda tota eſt, cum terra madebit imbribus. Germinare incipit æſtate, à frugibus perficitur autumno. Durat anno folium toto caule per interualla collocatum ut corona. Flos mutilus in ſiliqua nec conſeptus. Eſt & alia ononis cognomine flomitis, quæ à Dioſcoride onoſma dicitur: quanquam ſunt qui onomida non ononida uocitent, hoc uolumine à nobis reddendam. Ononim porrò dictam Photion uult, ꝙ aſinos ſe ad illam terentes & ſcabentes iuuet. Plinius anonin ſimilem fœno Græco, Dioſcorides loto fœnariæ aut rutæ faciunt, ut æſtimare liceat lotum fœnariam cum fœno Græco eandem uideri, aut perſimilem.

LEVCACANTHA. CCCCXLVI.

LEucacantha ſiue leucacanthos, ab acantha leuce differt, ut ſæpenumero commonui: priorem Græce Plinius ferè appellat, poſteriorem Latine ſpina candida, id eſt, acantha leuce.

TRAGACANTHA. CCCCXLVII.

341 TRagacantha ſiue tragacanthos, radicem ſpinæ albæ continet, in Creta naſci tantum credita: ſed & in Achaia & apud Medos quoꝗ prouenit, in Arcadia largiſſime: nec Cretica deterior, aſpectu tamen prelata. Lachrymam non inciſura ſed ſponte manando ſpiſſeſcere, Theophraſtus exiſtimat. Pretium Creticæ in libras tredecim apud quam uidelicet & dignatio remanſit.

ERYNGION. CCCCXLVIII.

ERyngion clara in primis aculeatarum herba eſt. Genera eius duo, albicans & nigricans: priorem Græci hecatocephalon, noſtri centum capita uocant: omnes caule & radice in cibos Græcorum receptæ, utroque modo, ſiue coquere libeat, ſiue cruda ueſci. Radicem eius alterutrius ſexus ſimilitudinem referre prædicant. Raram inuentu: & ſi uiris contigerit mas: etiam amabiles fieri: ob hoc Phaonem Leſbium dilectum à Sappho. Ipſa dura, fruticoſa, caule geniculato, cubitali, maiore aliquando & ſatiua quidem eſt: ſed & ſponte naſcitur in aſperis & ſaxoſis, & in littoribus maris, durior nigriorꝗ folio apij. Sub ſolſtitio colligi eam iuſſere quidam. Sunt qui & acanon eryngion aſcribant, ſicut & glycyrrhizam falſò Aſclepiades, ut meminit Aëtius. Eryngion cui ὄρειον hoc eſt montani cognomen eſt, folijs deſcribit paruis & anguſtioribus, flore aureo & oculi figura. Ex eryngij radice Gallia ciſalpina confectionem cum ſaccharo aut melle condit, eryngiatum uocatam.

ALOE. CCCCXLVIIII.

ALoë laudatiſſima ex India, poſt ex Syria Cœle, ut Galeno placet & Arabia. Improbatur è Syria quaſi multo dilutior & languida. Serit eam Aſia in turbinibus cadorum, ut ſedum maius. Caulis eius tener rubet medius. Inuenitur & per ſe lachryma adhærens, ob id pauimentandum ubi ſata ſit, præcipiunt: ne lachryma quæ manat, abſorbeatur. In Iudæa ſuper Hieroſolyma foſſilem gigni & metallicam, fuere qui traderent omnium deterrimam, humidiſſimam, nigerrimam. Negat id huius operis præfatione Dioſcorides. Familiarem tonſtrinis aloën nemo ignorat, uirentem ſemper, propterea ſemperuiuum marinum appellatam uulgo. Aloidarium uero medicina dicitur ex aloë, ad uentrem ſoluendum, in Oribaſio, Philagrio, Aëtio. 343

ABSINTHIVM. CCCCL.

ABſinthium frigidis prouenit. Latinarum feriꝗs certabant in Capitolio quadrigæ, uictorꝗ abſinthium bibebat: ſanitatem interpretantibus in eo præmio maioribus. Poëtæ Græci ſunt qui apinthium quandoque dixerint. Hippocrates abſinthium Cyprium commendat. 345

ABSINTHIVM SERIPHIVM. CCCCLI.

ABſinthium ſeriphion ſiue ſeriphon, anguſtius priore minusꝗ amarum. Abſinthij genera plura: uulgare ſiue Ponticum, de quo diximus: ſeriphium, id eſt, marinum, de quo hic agitur. Ponticum à Ponto ueniens, ubi pecora pingueſcunt illo, & propterea ſine felle reperiuntur, neque aliud præſtantius, multumque Italico amarius, ſed medulla dulci. Tertium Santonicum à Gallicæ ciuitate appellatum, à Columella uero Santonica herba dicitur. 347

ABSINTHIVM SANTONICVM. CCCCLII.

DE Santonico proxime dictum eſt. Illud notatu dignum arbitror, Santonicum abſinthio ſimilius deſcribi, quàm ſeriphium, aut quod idem eſt, marinum: quoniam marinum abrotoni potius, quàm abſinthij figura demonſtratur ab Dioſcoride ac Plinio, ut prædixi. Recentiores contrarium decernunt: & ſanè uidentur haud falſa dicere: marinum, ſiue ſeriphium docentes, abſinthio quàm abrotono ſimilius: Santonicum abrotono quàm abſinthio. Marinum certe id quod paſſim in littoribus, & ſecus mare naſcitur, ſapore ſalſo, & folio albicante, notum omnibus, nihil ferè commune cum abrotono. Galenus quoque: Seriphium, inquit, & conſpectu & guſtu abſinthio ſimile eſt, præterquam ꝙ minus linguam aſtringit quàm abſinthium, ſed plus excalfacit, & cum quodam ſalis guſtu, amarum ſentitur.

ABROTONVM. CCCCLIII.

ABrotonum campeſtre, ac montanum: hoc fœminam intelligunt, illud marem. Amaritudo abſinthij in utroque. Vacuum ſponte prouenit, cacumine ſuo ſe propagans. Seritur quoque, ſed melius ſemine quam ſurculo aut radice. Numeroſum eius ſemen. Radix una quæ alte

descendit, cæteris in summo terræ leuiter hærentibus. Floret cū fraxino. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. Pamphilus abrotonum à Romanis Santonicum appellari credidit, à Galeno reprehensus. Græcum uulgus à contrario melitinem uocat abrotonū, sicut semen acrius, & ab interitu tinearum helminthobotanon. Dioscorides à quibusdam thelyphthoron, & thelythamnon & glycyn ancona dicit appellari. Saneq; uidentur ij ad historiam & uetus prouerbium respicere. Ea est huiusmodi: Lydi gens in libidinem effusissima, fœminas ingenuas constuprare in hortis, ad hoc flagitium quæsitis amœnitatibus excultis, aliq̄diu impune solita est: demū Omphale mulier, dominatione haud magno negotio effœminatis & luxu diffluentibus excussa, imperitare cœpit ipsa, ubi eos cruciatibus uarijs affectos ulta est, in uxores eorum deseuijt: inclusas enim eas eisdem septis prostituit seruitijs: inde uiridario nomen glycys ancon quod & thelyphthori & thelythamni uocabulo significatur, ceu abrotono consitus fortasse locus esset is.

HYSSOPVM. CCCCLIIII.

348 Hyssopum, siue hyssopus. Præfertur Hippocrati Cilicium, sed è Tauro monte, dein Pamphilum & Smyrnæum.

STICHAS. CCCCLV.

349 Stichas odorata herba, hyssopi aut thymi coma. Confudere quidā recentior: stichaden cum stachye: Item cum Santonico, absinthium.

ORIGANVM. CCCCLVI.

350 Origanum nigrum & candidum. Priori nullū semen, candido per quam minutum: id autē cui odor est, Creticum uocatur. Negant in Arcadia erumpere, quò flatus à mari non accedit. A' satu non ante trigesimum diem emicat. Folia ei cadunt à cacuminibus. Aemulus thymbræ, hoc est cunilæ uocatæ, sapor. Nunq̄ utrunq; additur, quippe similis effectus. Origanum ei tamen duntaxat Aegyptiū præfertur. De cunilæ tribus generibus in thymbra disputabitur, sicut de cunilaginis quatuor in conyza. Origanum tam pertinaci cum brassica dissentit odio, ut arefaciat fugatq; aduersum. Origani multa sunt nomina. Heracleoticum quod à nostris cunilaca, siue quod magis probo, cunila gallinacea uocatur, ab Heraclea Ponti dictum, uel Plauto teste in Trinumo: In Ponto, inquit, ubi absinthum fit & cunila gallinacea. Sub qua tam Creticum quam Aegyptium intelligunt, de qua præsens mentio. Deinde est origanum onitis, de quo proxime differendum est. Tertium Heracleoticum syluestre: Quartum tragoriganum, cuius duæ species à Dioscoride redduntur, quæ à Plinio tributæ sunt Heraclio. Non est autem omnino idem Heracleoticum & Heraclium. Prius inter cunilas accipitur à nostris: posterius pro tragorigano sumptum uidetur à Dioscoride. Origanum & origanus dicitur producta quæ ante ultimam est syllaba: de syluestri & tragorigano statim prodetur.

OR GANVM IONITIS. CCCCLVII.

Origanum onitis siue prasion. Quidam & ornithis quasi gallinaceum dixere, sed genus illud Heracleoticum uocari cerno, quemadmodū proxime indicatum est.

ORIGANVM SYLVESTRE DE MONSTATVM EST. CCCCLVIII.

351 In primo genere quod Heracleoticū uocatur, Galenus origanū syluestrem, panaces Heraclion, & cunilam quoq; dici solitum affirmat.

TRAGORIGANVM. CCCCLIX.

De Tragorigano dictum est in origano Heracleotico.

PVLEGIVM. CCCCLX.

352 Pulegiū ipso brumali die germinat in carnarijs, refloretq;, ramulis etiam à parente abiunctis, ut scilla. Nascitur hoc etiam non satum: semel uero satum diutina ætate durat. Magna cum nepeta & menta pulegio societas: Fœmina in eo efficacior. Florem habet purpureum: mas candidum. Vtriusq; incensus pulices necat, unde nomē pulegio. Habetur & pulegium syluestre origano simile, folijs minoribus q̄ satiuum, & à quibusdam uocatur dictamnus, occasione hinc orta dictamnum Creticam pulegium syluestre nominātiū. Pulegium Græci glecona, & Attice blechona, sed & blechron quoq; uocant, ut inquit Dioscorides. Ego blechron Hippocrati pro legumine quodam accipi uideo apud Galenum. Pulegium, ut dixi, brumalis herba dici potest, quemadmodum & solstitiales aliquæ dicuntur. Plinius: Cōdurdon, inquit, solstitialis herba, flore rubro, suspensa in collo comprimit strumas. Plautusquoq; in Pseudulo: Quasi solstitialis, inquit, herba paulisper fui. Repente exortus sum, repentino occidi.

DICTAMNVS. CCCCLXI.

353 Dictamnum non dictamum ex Theophrasto & Vergilij quodam uersu lego. Ramis hoc prætenue, pulegio etiam gustu simile. Caulis nullus, radix gracilis & superuacua, & in Creta quoque non spatiose nascitur: nec nisi in asperis que uera dictamnus fit: minimo pondere, accendens os, quo argumento à falsa protinus discernitur. Qui legêre eam, manipulos in ferula uel harundine condentes præligant, ne potentia euanescat. Mire à capris expetitur. Dictamnum legitimam in Felicis horto Patauij uidisse crederem, folijs interpunctis, quemadmodum & pingitur: nisi q; non alibi q̄ in Creta prouenire scribunt. Proinde pseudodictamnum potius eam fuisse q̄ dictamnum arbitror.

PSEVDODICTAMNVM. CCCCLXII.

Pseudodictamnum folio simili, ramulis minoribus, à quibusdam chondris uocatum, in pinguibus agris nascitur.

DICTAMNVM ALIVD. CCCCLXII.

354 Dictamnum hoc neque facie, neque effectu simile uero est.

ELELISPHACOS CCCCLXIIII

355 Elelisphacos, ut Theophrastus inquit, differt à sphacelo, q; altera mitior est, altera syluestrior. Sphacelo folium breuius & leuius: elelisphaco squalidius & scabrius. Sed aliter fere Plinius: Syluestris, inquit, lens est elelisphacos à Græcis dicta, satiua lente leuior, & folio minore atq; sicciore & odoratiore. Est & alterum genus eius syluestris odore graui, hæc mitior: nostri qui nunc, inquit, sunt herbarij, saluiam appellant, mentæ similem, canam, odoratā. Elelisphacon sunt qui ἱερὰν βοτάνην, hoc est, sacram herbam cognominent, ut Agrippa, salutarem ad multa, præsertim ad fœcunditatem, ut inde saluia fortasse à nostris dicta esse uideri possit. In Aegypti Copto multis pestilentia sublatis, coactæ sunt mulieres huius herbæ succo ad conceptum uti.

MENTA. CCCCLXV.

356 Menta æstate uiret, hyeme flauescit, humido minus gaudet, semel sata pluribus annis restibili fertilitate durat. Mentæ nomē suauitas odoris apud Græcos mutauit (hoc enī significat ἡδύοσμον) cum alioqui μίνθη uocaretur, unde ueteres nostri mentā appellauere, aut fortasse q̃m odore mētem excitat. Theodorus hedyosmon in Theophrasto mentastrū interpretatur, ut à mintha in eodē autore se paret. De mentastro statim prodetur. Galenus porrò mintham quæ sit odorata, hedyosmon, id est, mētam uocari tradidit: mintham uero quę sine odore sit, syluestrem esse mintham, & proprie calaminthā appellari uoluit. Strabo in Achaia montē esse iuxta Pylum scribit Mintham nomine, à Plutonis pellice in hanc herbam cōuersa, Proserpinæ inuidia, quę uocatur, inquit, à quibusdam Hedyosmos. Ouidius: Fœmineos hortos in olentes uertere mentas Persephonæ licuit.

Quærit Aristoteles in problematis, quãobrē dicatur mentā in bello nec edendā, nec serendā. Soluit: Q̃m, inquit, refrigeret, absumēdo genitură: sed cum alij oēs excalfactoriā uim mentæ ascribāt, fieri potest, ut per se calfaciat, per accidēs refrigeret: quod & in alijs plerisq; cōspicitur.

MENTASTRVM. CCCCLXVI.

Mentastrū, hoc est syluestris hedyosmos aliter à Plinio describitur, foliorum specie à satiua differēs, quasi figura ocimi, colore pulegij: propter quod quidā syluestre pulegiū uocant. Dioscorides hoc nō mentastrū, sed calaminthæ genus unum, ut arbitror, existimat.

CALAMINTHA. CCCCLXVII

357 Calaminthā nostri ferè nepetam appellāt, etiā si Dioscorides speciē eius unā priuatim nepetā uocari tradat. Prorsus tanta inter mentā, mētastrum & nepetam societas est, ut mirum nō sit misceri q̃nq; ab autorib⁹ earum & species & noīa: alioqui & q̃d modo pulegiū officinis & ruribus uocatur, haud plane scias calaminthæ genus sit, an uerum pulegiū. Nepeta etiā nō sata nascitur. Calaminthā Grece cætetam q̃q; dictā fuisse, testis est Strabo, qui nōnullos scribit existimare Lacedæmonē ab Homero nō κητώεσσαν à magnitudine, sed καλαμινθώεσσαν à calaminthæ copia uocari.

THYMVM. CCCCLXVIII.

358 Thymū siue thyma pluratiuo numero, siue thymus, in mari quoq; nasci traditur extra Herculis colūnas, q̃d eiectū in pumicē durescat. In Heroo sinu color etiamnū floris in eo est, ceu nondū absoluti pars: quæ aquis extat duritia lapidis aspicit, similis tamē uirenti. Sero floret thymū, per solstitia ferè, cum & apes decerpūt, & auguriū mellis est. Seritur flore, in quo semē intelligit, etiāsi oculis deprehēdi nō potest. Coalescere quidā thymū negāt, nisi in afflatu maris feratur: Ideo q; translatū ex Attica, nō durasse in Arcadia. Nunc prouincia, inquit, Narbonensi Plinius, lapidei campi thymo scatēt. Flos thymi perit hymbribus. Duo aūt sunt genera eius, candidū radice lignosa, in collib⁹ nascēs, q̃d & præfert: alterum nigricans, florisq; nigri. Colligūt in flore thymū, & in umbra siccant, epithymū quidē pluribus uidetur flos eius thymi esse, q; & durius sit, & similitudinē cunilę nostratis habeat: sed de epithymo posterius. Thymū è Thyna laudatur ab Hippocrate. Est aūt, ut inquit Galenus, Thyna in terra Thracia locus.

THYMBRA. CCCCLXVIIII.

359 Thymbra post trigesimū diem nascitur, in maris afflatu sata, nec ut quidā putant aliter. Hæc apud nos & cunila uocatur, &, ut arbitror, transmarina cunila est. Apud Columellā thymbra condimentarij generis. Satureia quoq; à nonnullis thymbra dicitur. Columella thymbram à satureia diuisit, & cunilam nostratē esse docuit, quā rustici satureiam nominant, colore floris purpureo, ut thymbrā herbaceo. Quintus Serenus speciem thymbræ satureiam intelligit, ut satureia sit non thymbra simpliciter, sed thymbra κεφαλωτὴ, quā Plinius cunilam capitatam semel tantū, quod meminerim, opere toto nūcupat, intra hæc quæ in cunilagine dicentur. Cæterū cunilæ præter satiuam plura sunt in medicina genera: fortasseq; hanc Hippocrates intelligi uoluerit, ubi origanū κεφαλωτὸν appellat. Bubulā appellant semine pulegij, origanū ab Aristotele puratā, cuius pastu testudines cum serpentibus pugnaturæ uires suas recreant, q̃q; in hunc usum nonnulli panaceā uocant: quidā falsò ligusticū interpretati eam sunt. Corrupta est in L. Columella dictio, ubi cuniculabula & interim culabula, pro eo quod est cunila bubula, inter pecoris medicinas legitur. Plinius origanū multis locis non aliter q̃ cunilā bubulam cōuertit. Est & cunila gallinacea, de qua in origano Heracleotico dictū est. Non omittendū aduersa dicere hoc loco Dioscoridem & Pliniū: Oīa, inquit, syluestria ferè sunt, & folijs minora, & caulibus succo acriora, sicut cunila, origanum, ruta. Dioscorides contrà hic prodidit de thymbra. Sunt è Græcis utiq; recentioribus, qui non thymbram, sed thymbra neutro genere plurali numero pronuntient: & nos quandoq; seruamus in satureia. Ouidius: Sunt qui præcipiant herbas satureia nocentes, Sumere. In thymbra Paulus epithymbrū uocari tradidit id q̃d in thymo epithymū. Ridentur merito grāmatici ferè oēs in herbarum exponendis iudicandisq; nominibus, in quo & Seruius Honorat⁹ sæpissime decipitur, & in hac ipsa Thymbra Placid⁹ Lactanti⁹ is, qui Papinij Thebaida interpretatus est, thymbram à qua Thymbræus Appollo cognominatus sit, Latine dici polium affirmans.

SERPILLVM. CCCCLXX.

360 Serpillo radix multifida, sublimis, retorrida. Crescit in altitudinē quamcumq;, adminiculo aut sepibus appositum. Aqua ei modica satisfacit. Fimo præcipue iumentorum gaudet. Sed & demissum in puteos & circa piscinas & stagna lætissimū prouenit, obnoxiū squalori. Translatū uehementer iuuatur: autumno ferè seritur. In montibus plerisq; copiosissimum, ut Thraciæ. Seritur autem Sicyone. Athenis quoque ex Hymetto deferentibus auulsos ex ijs ramos aquis. In montibus natum satureiæ odorem habet, uehementissimum illum quidem, sed gratum atq; mollem. Satiuum non serpit Plinio, sed ad palmi altitudinem increscit. Voluntarium, id est syluestre, serpit in petris maxime: hoc & pinguius & candidioribus folijs atque ramis: Dioscoridi contrà serpit satiuum, non syluestre.

SAMPSVCHVS. CCCCLXXI.

361 Sampsuchus in Syria & Aegypto dicitur: amaranthus uero & amarac⁹ à Siculis: itē à Theophrasto. Semē ei copiosum, odor molliter iucūdus. Radix arida, tellure summa hærens, multifida. Floret æstate nō oīs, sed quā Phrygiū cognominãt. Semine & auulsione prouenit. Transferri & plantæ solent.

MELILOTOS. CCCCLXXII.

362 Melilotos, alij sertulam Campanã, Cato sertã Campanicam, quia foliũ eius coronamentis sit dicatum, in Campania Italiæ cõmendatissima, ut nostri uolunt, odoratiorq; & candida: deinde Attica in Sunio, mox Chalcidica: ubicunque uero asperis & syluestribus nata, recens nec candicans & croco q̃ simillima. Melilotos arida diutius odorẽ continet, qui & croco uicinus est, quemadmodũ & flos. Ipsa cana placet maxime, folijs breuissimis atq; pinguissimis. Inter aromata quibus defrutum condiri soleat, L. Columella cripam pampanicam nominat. Deprauatũ esse locum arbitror, & sertam Campanicam nõ cripam pampanicã legendũ: nec ignoro & crepin & crepulam haberi herbas, sed quibus ad unguentum & aromata nihil sit opus.

MARVM. CCCCLXXIII.

363 De maro Plinius inter odoramenta sic loquitur: In Aegypto, inquit, nascitur marum, peius q̃ Lydiũ, maioribus folijs ac uarijs: Illa breuia, minuta, odorata. Lydiũ marum Plinio fortasse fuerit, quod Dioscoridi Magnesiũ, cum sit Magnesia Lydiæ ciuitas penes Sipylum, cui uicina Caria ẽ, in qua Tralles, ubi marum quoq; nascitur. Est & Magnesia penes Mæandrum, & Tralles in Caria: nõ tamen ut Lydium propterea decernam idem esse q̃d Carium gentis suæ, ut Plinius ait, appellatũ nomine, culinisq; principale, ut in caro demõstrabitur. Habẽt & Arabes suum marum siue maru, sed penitus diuersum, & magnis ambagibus impeditũ: inter quas illã sit satis indicauisse, q; species eius sunt mellissophyllon, marrubium & buglossa, quo nihil dici poterat ineptius.

ACINOS. CCCCLXXIIII.

Differt acinos ab acono, q; acinos ocimastrum est, siue ocimi syluestris genus: aconos spinosa, breuis & lata herba, eryngio a quibusdã contributa, spinis latioribus. Acinos familiaris Aegypto herba, coronarum & ciborum gratia obseritur: sponte uero nascitur æquinoctio. Hanc & acinoën & acinean Plinius appellat, & epipetron, nunquam florentem. Aequinoctio, inquit, nascũtur aphace, achine quam epipetron uocant: ut nesciam tamen legendum ita sit, an illo modo potius: Aequinoctio nascũtur aphace, acinos, & quam epipetron uocant, quæ nunquam floret, ut duo genera faciamus, acinon & epipetron: alioqui Theophrastus, unde Plinius ea mutuatus est, epimetron quidem (ita eñ ipse nominat) nunquam florere scribit: de acino mentionem nullam habet. Hippocrates epipetron ad tumores & inflammationes commendat, illitu folijs eius decoctis & impositis. Hanc ipsam proprietatem acino Dioscorides ascripsit, ut coniectari liceat, Plinij uerba quæ prætexui, legenda esse in hunc modum: Aequinoctio nascuntur aphace & acinos quam epipetron uocant. Mirum grauissimos autores Plinium & Dioscoridem in huius herbæ medicinis contraria præcipere: alterum cieri ea posse menses & urinas, altero contineri. Nec illud mihi abierit indictum, primo & uigesimo libro priore mentione, (bis enim loquitur ibi Plinius de acino,) in uetustis aliquot codicibus nõ acinon siue acinoën, sed chenopus legi, quo nomine anserino pedi similis herba significatur: sed corruptum locum suspicor, etiam si chenopus quoque celebratur herba.

BACCHARIS CCCCLXXV.

Baccharis quæ & bacchar dicitur, qua fascinũ depellitur, radicis duntaxat florisq; odorati est, à quibusdam uocata nardum rusticum falsò, cum nardus rustica sit asarum. Oleum & unguenta ex ea radice fieri solita Hippocrates & Cephisiodorus, & Aristophanes poëtæ testes sunt: unde quidam errore ducti, barbaricam eam uocabant. Addit Cephisiodorus & pedes eo lini consueuisse, ut Aegyptio, manus: sisymbrino, brachium: malas & papillas, palmeo: amaracino, comam & cilia: serpyllino, ceruicem & genua, quod & in comœdia cecinit Antiphanes. Baccharis inquit Galenus, Hippocrati unguentum quoddam Lydium significat, simillimum bacchari combretum, sed procerius, & foliorum exilitate usque in fila extenuatum. Baccharem Plinius asarum, Dioscorides à nostris appellari uolunt perpensam: Aretij & in Illyrico nascentem commendatissimam ad calculos: si modo eadem est cum perpressa, uttoque enim modo legitur, & alterutram lectionem deprauatam esse duco. Sunt exemplaria in quibus nec perpensa nec perpressa, sed spersa siue sparsa scriptum sit. Non defuere qui baccharem genus esse floris existimarent, quem modo caryophyllon uocamus, sed syluestris: nunc altiles ij spectantur, ab odore ita cognominati, tanta uarietate, amplitudine, pulchritudine, ut rosæ pares non inferiores uideri possint, cum eaq; de principatu certent: quando nec colore superãtur purpureo, uermiculato, candido: nec odore, nisi q; à longinquo plus olet recens rosa. Iam nihil rosa fugacius: longissima nãq; decerptis mora, dies. Caryophyllo in triduum & amplius uita uigorq; durat. Aliquibus tanta magnitudo, Patauinorũ præcipue mattonarũ cura, ut orbem utraq; manu complecti fere nequeas. Folia quaterna quinaq; nõnullis, rosæ modo numerosa, mirabili quorundam alabastro culturæ ratione, qui dehiscẽs ipso staminũ loco, alabastrũ ostendit alium pandentem se paulò post in florem, caliculo priore consenescente. Scio putare aliquos caryophyllon ueteribus fuisse caltham: sed cum Vergilius nobis eam luteolo cecinerit colore tinctã, nec Plinius à Vergilio dissentiat, nondũ uideo qui possit ita statui. A' caltha porro calthulæ uestis genus dicitur, ut à croci similitudine crocotula. Quæ sit aũt barbatica, cuius mentionẽ supra modo fecimus, nõ constat: nam sylua barbarica, id est cõseminea, omnino aliud est: quippe quæ ager sit glandibus, & quæ sunt ijs similia, manu consitus: nam & uineæ cõseminales dicũtur, in quibus diuersa uitiũ genera cõseuerint: autor Columella. Nam sylua Ciminia, cuius om̃es fere mentionẽ habẽt, Strabo, Plinius, poëta Vergilius & Silius, in Ethruria mõstratur inter coloniã Rusellanã & Viterbiũ, & ubi nũc Vici lacus dicitur. In ea sylua loca sunt, in quibus depacta in terrã nõ extrahũtur. Fuisse quidẽ inter Romanũ Sabinũq; agrũ quæ sylua diceretur, scio autore Stephano. De sylua quoq; populi Roma. propria, seu hæc, seu alia, Cicero in actionibus suis cõtra Rullum Tr. Pl. meminit.

RVTA. CCCCLXXVI.

Rutam ut alia quoq; olera, quæ diu uiuũt, unitas caudicis & prægrãdes rami, quos acremonas & cremonas quãdoq; Græci uocãt, arborem uideri faciunt. Latiora satiuæ folia, rami fruticosiores: Cicuta rutæ aduersa, probabili argumento: qm̃ colligentes rutam, manus cicutæ succo muniũt. Sculpto

Sculptores pictoresq́ ruta in cibo utuntur propter uisum. Mustella cum serpente dimicatura, in muriũ uenatu rutam prius edit. Pythagoras matem minoribus & latioribus folijs, & coloris herbacei, discreuit à fœmina & odore. Humorem, fimum, hyemem ruta odit: apricis gaudet & siccaneis. Terra q̃ maxime lateritia & cinere: qui & miscetur sementi, ut careat erucis. Mustũ rutatũ populo Romano dati solitũ, nõ ignotum est.

RVTA SYLVESTRIS. CCCCLXXVII.

367 Rvtæ syluestris propriũ genus est: mõtana hęc & uulgaris. Sed & hypericon nõnulli ad rutã syluestrem referunt, de quo inferius.

RVTA GALATICA. CCCCLXXVIII.

368 Rvta Galatica hæc est, quam Plinius intelligit præcipuam in antidotis.

MOLY. CCCCLXXIX.

369 Moly Homericũ Phineo & Cyllenę Arcadię uernaculũ, radice nigra, cepæ magnitudine, rotunda, folio scillæ. Negat Theophrastus uerum esse quod Homerus cecinit, difficulter effodi: af firmat Plinius. Hanc uates ille à dijs uocari putat moly. Mercurium inuentorem fuisse: Vlixiq́ contra Circes ueneficia monstratam, Ouidius xiiij. Metamor.

Pacifer huic florem dederat Cyllenius album,
Moly uocant superi, nigra radice retentum.

Aliqui florem eius non candidũ ut Homerus, sed luteum pinxere. Plinius in Campania effossam ægre inter difficultates saxeas, & allatam sibi meminit, radicis triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. Tale uerũ est moly. Dicitur & moly ruta Galatiæ, de qua diximus: q̃ solum ætate nostra medici nouere, harmelam uocãtes: quemadmodum & Dioscorides & Galenus à Syris dici eam testãtur. Differt ab hac molon, quã & syron dici tradit Plinius, etiamsi œstron non syron in exemplaribus quibusdã legitur, scapo striato, folijs paruis, mollibus, radice quatuor digitoꝝ, in qua extrema allij caput est: anhelantibus & stomacho prodesse credita.

PANACES HERACLION. CCCCLXXX.

Panaces genetibus continetur pluribus. Syriũ nascitur unguentis, quod & in Psophide Arcadiæ, circaq́ Erymanthi fontes gignitur. Ferula sui generis quinq; cubitoꝝ, folijs quaternis, mox senis, humi stratis, ampla magnitudine, rotundis in cacumen, oleagineis. Radix autumno, caulis messibus inciditur. Pretiũ succo in libras bini asses erant cãdido: laudatur enim in primis candor eius coacti, sequens pallido statera. Niger colos & mollitia improbatur: id quod ex Macedonia affertur, bucolicon uocant: quoniã armentarij succũ excipiant erumpentẽ spõte. Hoc celerrime euanescit. Secundũ genus Asclepion, tertium Heraclion, quattũ Chironion, quintũ Centaurion & Pharnaceon. Theophrastus primũ genus Heraclion uocauit, folio magno & lato, undique sesquipedem. Radice digitũ crassa, bifida trifidaq́, subsalsa, odore thuris. Idem autor & panaceam nominat circa Clitorium nascentẽ in Arcadia: nec constat an hæc idem sit habenda, quod panaces Arcadicum, de quo per huius capitis initia disserui. Panaces ipso nomine morboꝝ omnium remedia promittit, ob id & medicamento ad uina quæ corrumpi nolunt, panaceæ nomen dedere scriptores Græci. Radice huius euulsa, religio erat impleri scrobem eius uario frugũ placentarũq́ genere: in mercedẽ uidelicet & piamẽtum terrę. Panaces & panax, Galeno teste, dici solita.

PANACES ASCLEPION. CCCCLXXXI.

Panaces Asclepion dictum aiunt quoniã is filiã Panaciam uocauerit. Huius radicem Theophrastus multi & falsi corticis haberi dixit, quod quidem priori generi à Dioscoride tribuitur. Est & Heraclion appellatum, Herculi ascriptum inuentori, quod ab alijs origanum Heracleoticum syluestre accipitur. Quidam Heraclion intelligũt genus id, quod mentione proxima descripsimus. 372

PANACES CHIRONION. CCCCLXXXII.

Panaces Chironion & hoc ab inuentore. Folium rumicis Theophrastus & Plinius ei reddũt, maius tamen & hirsutius, radice parua. Nascitur locis pinguibus: cuius flos efficacissimus, eoq́ amplius q̃ supradicta prodest. Est & genus aliud panacis ab eodem Chirone inuentum, & Centaurion cognominatum. Sed & Pharnaceon in controuersia inuentionis à rege Pharnace deductum. Seritur hoc longioribus q̃ cætera folijs & serratis. Radix odorata in umbra siccatur, & gratiam uino adijcit. Huius duo genera fecere: alteꝝ leuioris folij, alterum tenuioris.

LIGVSTICVM. CCCCLXXXIII.

Ligusticum syluestre est in Liguriæ suæ montibus, sed seritur ubiq;, quod & suauius est: q̃q̃ sine uiribus. Crateias apud Græcos cunilam bubulam eo nomine intelligit falsò. Cæteri fere cunizam inem cunilaginemq́. Ligusticum Galenus unius inuersione literæ, libysticon appellat. 373

STAPHYLINOS AGRIOS. CCCCLXXXIIII.

Pastinaca syluestris, siue quod idem est erratica & pratensis, ad differentiam satiuę dicitur. Præfertur satiuæ syluestris in medicina, magisq́ in petrosis nata. Pastinacæ omni radicibus calens natura, sapor uehemens: ob id Venerem ciere creditur, & propterea philtron uocari. Cartilaginei omnis generis. Satiua in cibum utilis esse incipit annicula. Bima utilior, gratior autumno, patinisq́ maxime: & sic quoq; uirus intractabile illi ẽ, ut inquit Plinius. De hibisco & dauco, quæ simillima existimantur pastinacæ, dicemus suis locis. Diximus & de sisere, cui cum pastinaca uicinitas eadem est. Pastinacam Diocles medicus non staphylinum, ut cæteri, sed astaphylinum uocauit: duodecim cubitorum in Mauritania magnitudo caulis, crassitudo palmoꝝ quaternûm. 374

SESELI MASSILIENSE. CCCCLXXXV.

Seseli Massiliense optimum: lato enim grano & fuluo est, quo & uultures uescantur, & ceruæ pariturae. Seseli & sili dicitur, & seli apud Hippocratem, unde orta confusio, siler pro seseli uocantium. Arborescit porrò siler, ut baculos rustici ex eo quoque faciant, in aquaticis nascens. Molle siler, à poëta dictum neutro genere, quod perq̃ tarum fit in arboribus Latina lingua. Refugiunt hoc serpentes. At seseli frutex non est aquaticus, quod quidem aliqui distinguere putantes, non siler sed montanum siler appellauerunt, id quod Massiliense est seseli. 375

SESELI AETHYOPICVM. CCCCLXXXVI.

Seseli Aethyopico dignitas secunda. Hoc & nigrius est, & nascitur hodieq́ apud nos, sed frustra, medicis officinisq́ incognitum. 376

SESELI PELOPONESIACVM CCCCLXXXVII.

TORDYLON. CCCCLXXXVIII.

Tordylon & gordylon & tordylion & tordyle dicitur, & seseli cognomento Creticum, inter 378

omnia ge

omnia genera odoratissimum. Tordylen porrò alij semen seselis dixerunt, alij herbam per se, quam & syreon uocauerunt: de qua nihil aliud prodirum inuenisse Plinius faretur, q̃ q; in mõribus nascitur. Paulus non tordylon, sed gordylon appellauit.

SISON. CCCCLXXXIX.

378 SIson siue sinon, & senon Hippocrati, & quandoq; silion uocatur, quaternis constare ramis scriptum reperio.

ANISVM. CCCCXC.

ANisum culinis gignitur: crudum, decoctum, uirens, aridum, panis etiã crustis inferiorib⁹ subditũ, saccis quoq; laudat̃ additũ cũ amaris nucibus, commendando uino. Anicetum & hoc uocatur aneri modo, quoniam appetentiam præstet ciborum. Aegyptium ligustici uicem præbet in condimentis. Efficacius semper recens & nigerrimum: stomacho tamen inutile est, præterq̃ inflato.

CAROS. CCCCXCI.

CAros arbitror hoc esse, quod Plinius carium siue careum gentis suæ nomine appellatum dixit, ab aliquibus careosemen & caroum, culinis principale, in quacunq; terra serendum ratione qua olus atrum. Laudatissimum in Caria, proximũ Phrygia. Caros Græci ut pathos neutro genere pronuntiant & inflectunt. Dicitur & caro ultima producta. Caron Athenæus pastinacam maiorem esse putat, & multo præstantiorem sapore q̃ pastinacã uulgarem. Est & radix cara de qua in rebus gestis à Cæsare mentionem facit Hirtius. Hac lacti admixta multum leuasse dicitur inopiam, similitudine representata panis. Meminit & Plutarchus, sed nomen herbæ non reddidit.

ANETHVM. CCCCXCII.

ANethum culinis anisi modo gratum. Coronabantur hoc & in conuiuio recenti, atq; rosciedo, ad conciliandũ, ut uidet̃ Galeno, somnũ.

CVMINVM SATIVVM. CCCCXCIII.

379 CVmino semen angustum, nudum, canaliculatum q; facile inarescens frumenti modo, ubi plane accreuit, defluum atq; lubricum. Peculiares cumino morbi, scabies & salsilago. Nascitur in summa tellure, uix hærens, & in sublime tendens, in putribus & calidis, medio serendũ uere. In Carpetania maxime laudatur: alioqui Aethiopico Africo q; palma. Quidam huic Aegyptium prætulere. Hippocrates: In segetibus, inquit, triticeis, præsertim q; in Aegypto nascitur semen Aethiopico simile cumino, uehementis acrimoniæ, ad conceptus fœminarum utile, si uuluis apponatur. Hoc ego cuminum Aegyptium interpretor. Basilicum & Aethiopicum apud Hippocratem pleriq; interpretantur ammi.

CVMINVM SYLVESTRE CCCCXCIIII.

380 CVminũ syluestre est, quod & rusticũ & Thebaicum appellãt. Aëtius: Cuminũ, inq̃t, syluestre hoc est, quod modo Aethiopicũ uocari cœpit.

ALIVD CVMINVM SYLVESTRE. CCCCXCV.

AMMI. CCCCXCVI.

381 EST cumino simillimũ quod Græci uocãt ammi, tm̃ candidius & exilius cumino. Similis aũt & huic usus: nam & panibus Alexandrinis subigitur, & alimentis interponit̃. Herbã quoq; ipsam Græci uocant ammi.

382 CORIANDRVM CCCCXCVII.

COriandrũ corion & à Theophrasto corianison uidetur appellatũ, siue ut magis probo, coriannon: ita uocari solitũ à ueteribus testis est Galenus & Dioscorides. Seritur Maio, & contumax prouentu scribitur. Radice breuiuscula, nec admodum fibrata, caulibus ramis q; multis, nudo semine, ac firmo & diutino. Sub canis ortũ salescit. Inter syluestria coriandrũ nõ est. Huic subtrito cũ aceto uis tanta, ut carnem incorruptã seruet æstate. Xenocrates tradit mẽstrua cõtineri uno die, si unũ granũ biberint fœminæ: biduo, si duo: & totidẽ diebus, quot grana sumpserint.

HIERACION MAIVS. CCCCXCVIII.

DE hieracio inter lactucas syluestres meminimus: qm̃ Romani lactucã folio rotundo & breui hieracion intelligebant. Dicta est ex eo q; accipitres scalpendo eam, & oculis succo tinctis, obscuritatem cum sensere, discutiunt. 383

HIERACION MINVS. CCCCXCIX.

HIeraciũ & hoc superius etiã hieracia dicitur Aëtio atq; Horo: cuius succo palpebræ reglutinãtur. Idem autor eodẽ loco: Anacollia inq̃t appellãtur, quorũ lachryma incõmodãtes pilos corrigit. Quid autem sint anacollia nõ comperi, nec simplex an composita sit facultas, scio.

APIVM. D.

APium & apius Græci selinon uocant. Durat biennio. Prouenit crispius, pedibus aut cylindro pila'ue pulsatum: quinquagesimo à satu die, quadragesimo cũ ocyssime. Apiũ aliud folio spisso, hirsuto, crispo: aliud raro, expanso, caule item maiore. Item aliud caule albo, aliud purpureo, aliud uersicolore. Syluestriora hæc, ut Theophrastus inquit. Propriũ apio, q; colorem mutat. Rami eius per iura quoq; uulgo innatant, & in condimẽtis peculiarem uoluptatẽ præbent. Pisces quoq; si ægrotant in piscinis, apio uiridi recreãtur. Honos ei in Achaia coronare uictores sacri certaminis Nemeæ. Apud eruditos nõ aliud erutum terra in maiore sententiarũ autoritate est. Distinguitur sexu. Fœmina ut sit crispioribus folijs atq; duris, crasso caule, sapore acri & feruido: mas folijs nigrioribus, breuioris radicis, uermiculos q; gignens. Neutrũ ad cibos admittebãt, nephastũ existimãtes: qm̃ defunctorũ sit epulis feralibus dicatum: & ut Plutarchus inquit, coronentur apio sepulchra: unde uerus illud: Indigere apio: de ijs qui profligata ualetudine utuntur. Vermiculos & fœminę caulibus innasci: propterea eos qui ederint, sterilescere utroq; sexu. In puerperis uero ab eo cibo comiales fieri, qui ubera infantes hauserint. Innocentiorẽ ramẽ esse marem, ea q; causa est, ne inter nephastos frutices damnet̃. 384

ELEOSELINON. DI.

ELeoselinon paludapiũ ficto, ut solet, noĩe Theodorus appellauit, quia in paludibus nascatur, secundũ q; aquę ductus, folio raro, nec hirsuto, simile apio sapore, figura, odore. Homerus apiũ eleothrepton uocauit, hoc est palustre.

OREOSELINON. DII.

OReoselinon à quibusdã orthoselinõ, quia frutice recto nascitur, caule anethi exiliore tm̃, folio ut Theophrastus inquit cicutæ: nisi qs deprauatũ in eo locũ putet. καὶ τὰ φύλλα ἔχει κωνείῳ ἐμφερῆ, pro eo quod est, κεφάλαια ἔχει μηκωνείῳ ἐμφερῆ, hoc ẽ, capitula papaueris similia, ut Dioscoridis uerba sunt. 385

PETROSELINVM. DIII.

PEtroselinon, hoc est apiũ in saxis natũ. Addidere quidam buselinon differens breuitate caulis à satiuo, & radicis colore ruffo. Galenus petroselinon in Ciliciæ Amano monte natũ Smyrnion potius

potius q̃ petroſelinon uideri ſibi tradidit.

HIPPOSELINON. DIIII.

386 Hippoſelinon Theodorus ab equis dictũ, equapium uocare maluit, cum Latine oluſatrũ & olus pullum dicatur. Viret ei foliũ cacumine perpetuum, paluſtri ſimile ſed piloſum, caule grandi, radice craſſa modo raphani ſed nigra, fructu erui maiore, atro. Naſcitur ubiq; eius lachryma ſua, quam nihil differre à myrrha dicunt. Autorq; eſt Theophraſtus, myrrha ſata natum. Seritur & radice.

SMYRNIVM. DV.

387 Smyrnium caulem habet qui æſtate incipiente areſcit. Cortex radicis intus & pallet cortice arido. Ad opſonia utuntur cum mulſo & oleo & garo, maxime in elixis carnibus. Radix ſapore piperi ſimillima. Odor herbæ myrrhæ, unde nomen. Hoc & petroſelinon ſylueſtre uocari ſcribit Galenus.

ELAPHOBOSCON. DVI.

388 Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatũ, digiti craſſitudine. Semen in corymbis dependentibus ſimilis effigie, ſed non amaris. Folia oleris atri.

FOENICVLVS. DVII.

Foeniculum in Hiberis Hiſpaniæ laudatiſſimũ, condimentis propè omnibus inſeritur: quin & cruſtis in panificio aptiſſime ſubijcitur.

HIPPOMARATHRVM. DVIII.

389 Hippomarathrum à magnitudine uidetur appellatũ, quod aliqui Myſineum uocant, folijs maioribus, guſtu acriore, procerius, craſſitudine brachiali, radice candida. Naſcitur in calidis ſed ſaxoſis, tantæ amplitudinis in Mauritania, ut caulis duodecim cubitis aſſurgat, craſſitudine palmorum quatuor.

HIPPOMARATHRVM ALIVD. DIX.

Hippomarathrum aliud hoc eſt quod tradidit Diocles: folium habet anguloſum atq; lõgũ.

DAVCVS. D.X.

390 Daucus quæ à noſtris Gallica paſtinaca dicĩt, ſpecie lauri, colore croci, radice nigra Theophraſto. Dauci quatuor nonnulli fecere genera. Dioſcorides & Plinius tria perſequuntur: Probatiſſima in Creta, mox in Achaia, Patrenſi & Spartano agro, & ubiq; in ſiccis. Priori generi folia etiam hirſuta, caulis rectus, radice ſuauiſſimi guſt⁹ & odoris. Reliqua genera paſſim naſcuntur terrenis collibus limitibusq;, nec niſi pingui ſolo, folijs coriandri, caule cubitali, capitulis orbiculatis, ſæpe plurimis q̃ ternis, radice lignoſa & cum inaruerit ſuperuacua. Semen cumino ſimile, prioris milio. Albũ acre, odoratum omnibus & feruens. Secundũ priore uehemẽtius eſt, eoq; parce ſumi debet. Tertium genus ſimile ſtaphylino, ſemine oblongo, radice dulci. Omnia hęc & hyeme & ęſtate quadrupedi ſunt intacta, niſi poſt abortus. Quidam ut Paulus & Galenus prior eo meminit, daucũ nihil aliud eſſe uoluerunt, q̃ ſtaphylinum ſylueſtrem, q̃q̃ uidetur à dauco aliud genus eſſe daucos herba cognominata apud Galenũ, duas daucos ſeorſum indicantem: niſi quis librarios accuſet, ꝗ quæ Galeni non ſunt, adiecerint. Hippocrates daucum Aethiopicam laudat.

DELPHINIVM MAIVS. DXI.

DELPHINIVM MINVS. DXII.

PYRETHRVM DXIII.

393 Pyrethro depictum coloribus umbraculũ, purpureo, cãdido, luteo, porraceo, ut ſcripſere quidam. Sunt qui hanc interpretentur quam uulgo ruſtici & olitores draconem acetariũ uocant, ut alibi notauimus, omnino diſſimilem eius quã Dioſcorides hoc capite demõſtrat. Sed ęſtimanda res tota diligẽtius.

LIBANOTIS DXIIII.

Libanotidis uocabulo multa genera feruntur. Vnum inter cunilagines à nobis dicendũ: alterum de quo hic, in ſpecies ternas diuiſum: tertium coronariæ, quã roſmarinum proprie uocari Dioſcorides exiſtimat. Libanotis porro de quo præſens caput loquitur, radicem habet oluſatri, locis putridis, macris, ſaxoſis & roſcidis prouenit: ſeritur ſemine, quod quidẽ fertili roſmarino, ſcabrum & oblongum à Theophraſto redditur: folio paluſtris apij, minore multo, ſterili, foliũ lactucæ ſylueſtris & amare, candidius & aſperius, radice breui. Veſtibus interpoſita libanotis abigit tineas. Carpitur per meſſem fertilis. Caulis quoq; nõ modo ſemen reſinaceus. Folijs & radici odor thuris, unde nomen. Libanotiden cum erice lætiſſimã naſci Theophraſtus inquit. Theodorus locum non ubi erice, ſed ubi dictũ eſt, conuertit, pro eo quod eſt ὅπου ἐρείκη, legens ὅπου εἴρηται, librariorũ Græcorum ſanè culpa.

LIBANOTIS CORONARIA. DXV.

Libanotis coronaria differt quidẽ folio à prioribus, ſed comprehenſa forte à Plinio eſt inter 394
fertiles, niſi quis hanc pro cunilagine accipiat. Ea quæ libanotis uocatur, & in coronas admittitur. Paulus & Galenus Dioſcoridem ſecuti quatuor libanotidis genera connumerãt: unam ſterilem, fœcundas duas: Quartam generis coronamẽtarij, quã à Romanis priuatim roſmarinum dici uolunt, etiamſi priora quoq; genera Plinius ita uocari prodat.

SPHONDYLION. DXVI.

Sphondylij ſuccus qui exprimitur, mire appetĩ 395
à muſcis, & quæ ſunt ijs ſimilia. Sphondylion ferula eſt, differens à panace folijs, quia ſunt minora & platani diuiſura. Non niſi in opacis gignitur, in paluſtribus Patauini agri ſæpe uiſum. Huic ſemẽ eodem nomine, medicinæ tantum utile.

FERVLA. DXVII.

Aſcribitur arborũ generi ferula: quoniã tene- 396
ritudo eius proceſſu tranſit in lignũ. Propterea Clearchus inter quęſtiones luſorias quas noſtri ſcirpos, Græci gryphos & ænigmata uocant: Ferulam dicit eſſe lignũ non lignum, ſicut pumicem, lapidem nõ lapidem: & noctuam, uolucrẽ non uolucrem. Calidis ferula naſcitur locis, atq; trans maria, geniculatis per uices nodata ſcapis. Duo ei genera: narthecem Græci uocant aſſurgentẽ alte. Nartheciã uero ſemper humilem: quæ ab aliquibus ferulago dicitur: q̃q̃ & Thapſia ferulago appellari ſolet. Eſt & inſtrumentũ medicinale ferula, ſiue narthex. A' genibus folia exeunt grandia, mollia, multifida, maxima, ut quæq; terræ ſunt proxima, caulem amplectẽtia ut harundines, ſed magis ſcinditur in coliculos, quibus flores lutei & ſemen anethi paulo maius inſidet: ſed quæ ab uno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Germinat uere primũ folio, tum caule, qui annuus ei eſt. Radice ſingulari, profunda. Ferulæ lignum omne corticis loco habent, hoc eſt, forinſecus: ligni autẽ uice fungoſam intus medullam, ut ſambuci. Nonnullæ inanitatem, ut harundines. Nulli fruticum leuitas maior, ob id ſenectuti baculus. Semen feru-

men ferulæ Thapsiam uocauere aliqui falsò. Hoc in Italia cibus est: conditur quippe, duratq; anni spatio in urceis. Caules quoq; decocti eduntur: commendāturq; musto & melle. Corymbiam nominant: sicut racemos eius quos item condiunt, corymbos, quibus & in coronas urebantur. Ignem ferulis optime seruari certum est, easq; in Aegypto præcellere. Natura ferularum murenis infestissima: moriuntur ea tactæ. Asinis gratissimę sunt in pabulo, ceteris iumētis pręsentaneo ueneno: qua de causa id animal Libeto patri assignat, cui & ferula. Ferulam non minus à feruēdo, q̄ à ferendo dictam uideri facit Hippocrates, qui eam plestinga uocauit. Inter fortunatas insulas Norion uocatur, in qua ferulæ tanta crescunt amplitudine, ut arbores fiant. Earum nigrę succo amarissimo damnantur: candidæ probantur, adeo ut poculentus quoq; sit.

PEVCEDANVM. DXVIII.

Peucedanum siue peucedanus, nomen à pinu inuenit, ut myrtidanum à myrto: q̄q̄ & amaritudinem uocabulum id significat apud poëtas, celebrata inter primas herba. Laudatissimum in Arcadia Plinius existimat. Foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ conciduntur in digitos quaternos osseis cultellis, funduntq; succum: Probatur hic & crassitudine mellea, & odore suauiter graui. Peucedanum officinæ ostendunt quale Dioscorides in cætera tantum radice non succosa, sed lignosa: nec graui odore, sed iucundo: quod nos admonitionis causa dictum uolumus.

MELANTHION. DXIX.

398 Melanthion quod & melanspermon & melāthe interim ab Hippocrate uocatur, & à Theophrasto, ut Theodotus existimat, anthemon siue anthemion, nigellam interpretatus: q̄q̄ anthemon omnino alia species est q̄ melanthion siue gith, siue ut Palladius, giddi: nam & melanthemō χαμαίμηλον est: Melanion uero nigra uiola. Optimum gith q̄ excitatissimi odoris & q̄nigerrimū. Culices suffitu necat & muscas. Succū eius largius sumenti uenenum esse, mirati licet: cum semen ipsum inferiorem crustam panis cereali sapore cōdiat gratissime. Aliud omnino genus uidetur esse gith: quod in segetibus passim nasci cernitur, & pseudomelanthion uocari potest & githago, folijs ferè porri oblongis, flore purpureo, semine ac toto frutice maius q̄ melanthium, nec odoratum. At uerum gith de quo presens Dioscoridi mentio est, foliū habet fœniculi senecionis'ue florem cœruleum. Odor semini iocundus, nec ubiq; prouenit. Hippocrates Cyprium commendat. Alia est herba melandryum, in segete pratisq; nascens, albo flore, odorata, cuius cauliculum iocineri tritum ex uino uetere probant.

SILPHION. DXX.

Silphio, id est, laserpicio radix crassa multaq;.
399 Caulis ānuus, altitudine & crassitudine quasi ferulæ, folium simile apio, quod ineunte uere prosilit deciduumq; est, eximiū purgando & saginando pecori, carne mirabilem in modū iocūda. Folio amisso caulis emicat: qui omibus modis paratus igni māditur, hominēq; diebus quadraginta purgat omni uitio. Semen ei latum, foliaceum. Succus duplex è scapo, caulias uocatus. E' radice rizias, uilior ac putrescens. Radici cortex niger, qui & detrahitur ad mercis adulteria. Præparatur uero succus admixto furfure aut farina, subinde concutiendo uas, quatenus ad maturitatē perducant, id est, quatenus sudare desinat, & colorem suum capiat: Ita inueteratū à situ uendicant & carie, laser uocantes. Perlucidior hic & purior à radice, dilutior à caule: ob id farina inditur ut coëat. Natum ferunt silphiū imbre crasso & piceo, repente madefacta tellure circa Hesperidū hortos, Syrtinq; maiorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum conditum: uim aūt illam quatuor stadiorum spatio in Aphrica ualuisse, rem feram & contumacē, atq; si coleretur, in deserta fugientem. Quidā radicē laserpicio maiorem fuisse cubitali perhibent, è cuius medio caput sublime conspiciendumq; tuberet, unde primum succus ceu lacteus erumpat. Supernasci caulem magydarin uocatū: q̄q̄ & semen eius quoq; magydaris ab aliquibus dicitur, ut Galenus scribit, folio aurei coloris, quo seminis uice austrinis flatibus decusso, à canis ortu laserpiciū nascatur: eodēq; anno & scapum & radicē aboleri, solum circunfodi subactum, glutumq; fieri. Radices eius recens præsectas ex aceto mandi. Pecora non purgari eo, sed si ægrotant, aut sanari protinus, quod ferè consequitur, aut emori. Prior opinio uidetur Persico silphio congruere, multo infra Cyrenaicum nascenti. E' Syria quoq; importari maxime solebat, Parthico siue Persico deterius, Medico præstantius. Aëtius laser à Cyrenaico lacte separauit, siue quia laser succus ipse silphij non lac esset: siue quia laseris appellatiōe Persicum aut Medicum ut cognobiliora, non Cyrenaicum ueniret: quippe quod ad pondus argenti denarij pendebatur, multisq; iam annis, ut Plinius ait non inuenitur. Cum comedit ouis caulem protinus dormit, capra sternutat, tauros inflammat naribus illitis, serpentes auidissimas uini admixtum rumpit. Præcipitauit se quidā ex alto, cum in dentium dolore cauis addidisset inclusum cera. Laser Græci opon uocant: & q̄q̄ opos manantem herbæ cuiusq; succū ex uulnere significet, Cyrenaicum tamē absolute pronuntiatus indicat, ut Varroni placet, qui coagulati lac eo tradit. Post Cyrenaicum autoritas deinde Medico & Syriaco, ut Galen⁹ inquit. Hippocrates phyllon Libycon & Aethiopicum uocādo, ipsum silphij semen significat Galeno: ut quod præ sua latitudine foliaceum sit: Interim phyllon uocat hoc, nec adijcit Libycum. Radicem huius proprie silphion appellat, καυλὸν uero & ἐκκαύλημα scapum, id est, colem, ut Herodotus. Solini quoq; uerba de silphio subijciam: Apud Cyrenenses, inquit, syrpe gignitur, odoratis radicibus, uirgulto herbido magis q̄ arbusto: cuius è culmo exudat æstatis tempore pingue roscidum: idq; pascentium hircorum inhæret barbulis: ubi cū arefactum inoleuit, guttis steriacis legitur ad usum mensarum, uel medelæ potius. Dictum est primū, inquit, syrpicum, quia manat in modum lactis: deinde usu deriuante, laser nominatū: Paulò post: Asbytæ inqt, uiuunt lasere: hoc aluntur: hoc illis dulce est. Ex his uerbis Solinus satis indicat se de sylphio loqui uoluisse quidem, sed parū nouisse quid diceret: ita salebrosus & desuetus in eo genere sermo eius est, Plautus in Rudente:

Speras, inquit, tibi multum hoc anno futurum syrpe & laserpicium?

Sed cur Varro draconon appellari dicit ipsum lac Cyrenaicum? an non draconon, sed diatonon legi potest? quia odorem intentum & uehementē habeat: & an

& andracanon à colore rubro, talis enim præfertur: nam & herba rubia, quandoq; apud Græcos cinnabaris & dracanon uocata est, autore Dioscoride.

MAGYDARIS. DXXI.

Magydaris siue magudaris, à laserpitio differt teneritudine. In Syria & Parnasso monte plurima. Theophrastus & Plinius in Libya eam nasci pernegant. Sunt qui & hanc laserpitiũ appellent: periti uero facile discernunt uel aspectu.

SAGAPENVM. DXXII.

402 Sagapenũ medicinæ tantũ seritur in hortis: dicitur & sacopenium: q̃q̃ sacopenium quod apud nos gignitur, in totum transmarino alienatur: illud enim ammoniaci lachrymæ simile sagapenon uocant, fruticis sui nomine, ut Galenus inquit, per abusionem.

EVPHORBIVM. DXXIII.

403 Euphorbium & Euphorbiã Iuba Ptolomæi pater in Atlante gigni herbã scribit, dicato priuatim uolumine, folijs acanthinis, appellatã nomine inuentoris eius medici sui & fratris Musæ. Suscipitur lac non omni uentriculo, sed hœdino. Qui colligunt clarius uident. Siccatur conto, ut effigiem thuris habeat. Adulteratur hœdino lacte, sed discernitur igni: quod enim syncerũ non est, fastidiendũ odorem habet. Multũ infra hunc succum est qui in Gallia fit ex herba chamælea granum cocci, ut Plinius inquit ferente. Fractus ammoniaco similis est. Accendit os semel gustatũ, & magis ex interuallo, donec fauces quoq; assiccet. Galenus & Paulus phorbion, siue phormion herbam quandã nominant, longe ab Euphorbio diuersam, cuius folio & semine ad albugines utantur cum melle: spicula quoq; corporibus extrahi persuasum sit. Græci codices Eupholbion pro Euphorbio ferè scribunt.

GALBANVM. DXXIIII.

404 Galbanum χαλβάνην Græci uocant, & ferulam & lachrymam: item stagonitin & metopion. Laudatur simile ammoniaco, adulteratur sagapeno. Permutatur in libras quinq;. Medicinę hoc tantum galbanon à colore dictum candido existimant: à quo & uestis nomen galbanũ Iuuenali. Vulgo quoque nautica operimenta sic uocamus: nam galbeũ ut Tranquillus ait, remedia sunt lanis inuoluta.

AMMONIACVM. DXXV.

406 Ammoniacum dicitur, quõ stillat in harenis iuxta Iouis Ammonis oraculũ resinæ modo, aut gummi: ipsum thrausma siue thraustum thuris habet masculi similitudinem: phyrama uero pingue resinosumq;. Adulteratur harenis uelut nascẽdo apprehensis: igitur q̃ minimis glebis probatur, & q̃ purissimis. Pretium optimi in libras asses quadraginta. Metopion arbor ipsa dicitur, ut galbani à Solino metops.

SARCOCOLLA. DXXVI.

407 Sarcocolla uetustate nigrescit maxime: melior, quò candidior. E spina reddi putãt, cũ quadam acrimonia dulcem.

GLAVCION. DXXVII.

Glaucion & in Parthia nascitur, folijs densis, minoribusq̃ papaueris, sordidioribusq;, gustu amaro cum quadã astrictione. Granũ habet crocei coloris. Hinc temperatur collyriũ, quod medici diaglaucion uocant, in quod recentiores papauere cornuto utuntur, aut etiam chelidonio maiore: ut nihil profecerit Dioscoridis attestatio, in mẽtione papaueris illius, cum alioqui magno periculo hac parte hallucinentur, quod chelidonij & papaueris eius natura erodendo sit, glaucij multo mitior & refrigerãdo ferè: propterea collyriũ ex illo iumentorũ oculis adhiberi solet: ex glaucio, humanis.

GLVTINVM. DXXVIII.

Glutinum siue gluten Græce colla, prçstantissimum fit ex auribus taurorũ & genitalibus: sed adulteratur nihil æque quibusuis pellibus inueteratis, calceamentisq; etiã decoctis. Rhodiacum uero fidelissimũ, eoq; & pictores & medici utuntur. Lignosum improbatur. Contexi par est & reliqua glutinũ genera. Auro glutinũ est santerna: ferro, argilla: æris massis, cadmia: laminis, alumen: stannum, æramentis: stanno, argentũ: marmori & plumbo resina: plumbum nigrũ, albo: album ipsum sibi, oleo. Est & glutinum auricum inducitur ligno, leucoporon siue leucophæon uocatum, ex pluribus compositum, Sinopidis Ponticæ selibra. Silis lucidi pondo x. & melini Græciensis duobus mixtis, tritisq; unà per duodecim dies. Est & lithocolla glutinũ ex lapidibus, sicut ichthyocolla ex piscibus. Habetur & gluten librarium ex simila & polline: nam gluten Atticum pro gummi ex amygdala quando q; accipitur à chymicis.

ICHTHYOCOLLA. DXXIX.

Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium. Idemq; nomen glutino eius, quod alij ex corio, alij ex uentre putant fieri. Ichthyocolla inuentum Dędali. Laudatur carens uenis squamisq;. Madescere debet concisa in aqua, uel aceto nocte & die: mox tundi marinis lapidibꝰ, ut facilius liquescat 408

VISCVM. DXXX.

Viscum Græce ixos, & ixias frutex ipse ut Athenęus ait. Porrò uiscum illud quod inter uenena ponitur à Dioscoride, Galeno, Plinio, ixiam Græci uocant & ulochon siue ulophonon: qbus nominibus chamæleontem quoq; dici constat: radicemq; affirmant esse hoc genus uisci, quod interficit: unde orta dubitatio est, uiscum hoc pro chamæleontis, an pro sui generis, aut pro fruticis ipsius radice capiamus, ex quo uiscum conficitur. Paulus & Aëtius in uenenis ixiam à chamæleonte separant, alias & notas & medicinas reddendo. In quercu, ilice, pruno syluestri, therebintho; nec alijs arboribꝰ adnascitur. Dioscorides addit malo & piro. Copiosissimum in quercu. Pleriq; putant quod dryos hyphear uocant, Ion poëta sudorẽ quercus: namq; quod in abiete & larice fit, stelim Eubœa dicit, hyphear Arcadia, nõ uiscum. Visci porrò genera bina uel terna faciunt, & in omni arbore excepta ilice & quercu. Differentiã constituit odor uirusq; & foliũ, nõ iocundi odoris. Viscum coloris, ut poëta inquit, aurei: amarũ & lentum, è robore præcipuũ: hyphear uero ad saginanda pecora utilius, quia & alimẽti plus & pinguitudinis in larice & abiete sit. Vitia purgat primum, dein pinguefacit quæ suffecere purgationi, ut silphium. Quibus sit aliqua tabes intus negant durare. Edẽdi ratio ætatis quadragenis diebus. Adijciunt aliqui discrimẽ in ijs quibus folia decidant, & uisco decidere: contrà inhærere nato in æterno fronde. Omnino autem satũ nullo modo prouenit: unde Maroni dictum: Quod non sua seminat arbor: nec nisi per aluum fimo reddi tum maxime palumbis & turdis: siue ut quidam ex

Theophraſto, picis, κίτταν pro κίχλαν legentes: cum alioqui Plautus, autore Seruio grammatico, de turdellis intellexerit: cum inquit: Ipſa ſibi auis mortẽ creat. Eſt autem turdella turdi genus alterũ, quod in Venetia prouincia drexanos uulgo nominant, in Liguria priſcum nomen retinent: maiores turdo ſunt, penna ſubtus uaria. Græci coſſyphos modo appellant, ut quibuſdã uidetur. Drexanos porrò quaſi dryxanos, hoc eſt quercus arrodentes uocatos exiſtimãt. Coſſyphos certe Ariſtoteles merulas intelligit, item cottyphos. Palumbos Græci phattas, ſiue phaſſas uocãt: ſed genus eorũ unum, cuius fimo uiſcum naſcatur, Athenæus œnadem appellari tradit, quã Theodorus noſter in Ariſtotele uinaginem interpretatus eſt. Altitudo eius non excedit cubitalem, ſemper fruticoſi ac uirentis. Mas fertilis, fœmina ſterilis. Aliquando non fert. Viſcum fit ex acinis immaturis, hoc eſt uiridibus, nondũ cãdidis, quod eis per maturitatẽ contingit. Hi per meſſes collecti, ſiccati atq; tuſi, deinde putrefacti aqua duodenis ferè diebus, mox in profluente, rurſus malleo tunduntur, amiſſis corticibus, interiore carne lenteſcentes. Quidam decoquunt in aqua tuſum, donec innatet: nõnulli cõmanducãtes acinos, expuunt cortices. Optimũ eſt quod ſine cortice eſt, quodq; leuiſſimũ. Quidã efficacius futurum promittunt, detractum prima luna è robore ſine ferro. Viſco nihil eſt glutinoſius, pennis maxime uolucrum ligandis, iuglandium oleo ſubactum, cum libeat inſidias moliri. Druydes in Gallia nihil habent uiſco & arbore in qua gignatur, ſi modo ſit robur, ſacratius: nec ulla ſacra ſine ea fronde faciunt. Quicqd ijs adnaſcitur, è cœlo miſſum putant. Inuẽtu rarum, magna religione petitur, & ante omnia ſexta luna. Poſt ſacrificium & epulas ſub arbore ſacerdos ueſte candida, falce aurea id demetit, candido excipiente ſago, tauroſq; duos coloris candidi, tum primũ cornibus uinctos immolant, precantes ut ſuum donum deus proſperũ faciat. Fœcunditatẽ eo poto dari, cuicunq; animalium ſterili arbitrantur, contraq; uenena omnia eſſe remedio. Fit & ex alijs quoq; rebus uiſcũ in Syria, ex acinis quos ab Auguſti honore ut conijcio, ſebaſtos appellauerũt. Hæc myxa ueteribus fuiſſe interpretor, quę per diminutionẽ quoq; myxaria dicunt. Arbuſti eius ligno cortex albus, ramis uirẽs, folio rotundo, amplo, fructus in racemo dulcis, candido lentore plenus, cum interiore nucleo quaſi oliuæ ſiccatur. Hic in medicina uentrem ſoluit, diſtillationeſq; comprimit, & roſiones ueſicæ, & inteſtinorũ animalia. Damaſcenũ inde uiſcum paratur, cõmendatiſſimũ aucupijs, præterq̃ aquatilium uolucrũ. Fingitur & ex radice quadã uiſcum lantanæ dicti fruticis, ęque ueteribus incogniti, folio hirſuto, molli, flore candido, odorato, quem ſuſtinet umbella, uiminibus lentis ad nexum acinis, ut uua primo rubentibus, poſt nigrantibus.

APARINE. DXXXI.

409 APARINE, quã noſtri & lappam uocant, Hippocrates philiſtion & phileterion quoq;, ut Galenus putat. Non euidens, ſed occultus in ea flos matureſcit, & intra ſe germinat ſemen, uelut animalia quæ in ſe pariunt, ut uiperæ. Naſcitur in frumẽtario agro inter lentem præcipue: item pratis hortiſq;. Ramoſa hæc & hirſuta, quinis ſeniſq; in orbem circa ramos folijs per interualla. Semen ſubdulce, omphacocarpon à Plinio, Galeno, & Paulo Aegineta dicitur: niſi quis omphalocarpon ex Dioſcoride legi malit, ab umbilici ſimilitudine, quam ſemẽ præfert. Philanthropos uero dicta eſt hæc à nonnullis herba: quia uelut amici ſolent, commeantium lacinijs obhæreat. Aliud floris genus eſt, quod in Parthis naſci ſcribit Apollodorus, philadelphum appellatum, ex argumento, ꝙ rami eius ex interuallo ſponte coëant ceu amantes: poſt digrediantur, concipiant, atq; pariant. Huius tenuiſſimis uirgis reticulatim compoſitis atq; ita conſitis, hortorum ſepta impenetrabili compage fieri.

ALYSSON. DXXXII.

ALYSSON diſtat à rubia, folijs tantum ramiſq; minoribus: ita dictum ꝙ rabiem canum defendat. Saniem conſpecto eo ſiccari tradũt. 410
Autor eſt Aëtius, quoſdam exiſtimare hanc herbam nihil differre ab ſideriti Heraclea, quæ tertia eſt inter ſiderites à Dioſcoride mõſtratas. Sed & Photion grãmaticus folio eam ſubpurpureo deſcribit, quod & ſiderites habet tertia, ut Dioſcorides eſt autor. Ego alyſſon ab hac ſideriti plurimum differre nihil dubito. Aliſon & poculi genus eſt, uerum ſcriptura ſeparat, ꝙ & per ſimplex ſ. & per ει. ſcribitur: at pro herba captum, per y. & per duplex ſſ. Sunt qui crucialem herbam uulgo dictam, pro alyſſo demonſtrent. Sed intereſt ꝙ alyſſon quinis per interualla folijs oſtendimus, crucialem quaternis, unde nomen, & minus hirſutis. Exilius & huic ſemen q̃ alyſſo eſt, minus etiamnum anguloſo caule. Flos alyſſo candidus, cruciali uero luteus. Cæterum impudentius falluntur, qui alyſſon pro ea capiunt, quæ liliago ſiue liliarca & Martegonia ruſtice uocatur, folio quadantenus & flore lilij purpureo.

ATRACTYLIS. DXXXIII.

ATRACTYLIS aculeata eſt, ſed & acanacea, hoc 411
eſt & conceptu & floris ſede, aut etiam ſemine fructuq; ſpinoſo: laborãtibus Græcis uno uerbo tres affectus & qualitates includere: idem erat quod acorna, ſiue acarna, niſi candidior eſſet, & niſi decerpta, cuteq; adhibita ſanguineum ſuccum funderet. Qua de cauſa Theophraſto phonos, & androſæmon quoq; uocatur ab Aëtio, odore grauis, peſtemq; denuntians, ſero matureſcente ſemine, nec ante autumnum: q̃q̃ hoc de omnibus ſpinoſis dici poteſt. Acornę ſpina pro folio, ut Theophraſtus inquit, cneco urbano ſimilis, colore tantum ruffo, pingui ſucco. Atractylis cnecum ẽ ſylueſtre. De ſatiuo dicetur in mentione ſua. Syluestre iterum ſecatur, una mitior & ſatiuo ſimilior: caule rectiore ac rigido exilis: Itaq; & pro colu antiquæ mulieres utebantur, ex eoq; hanc proprie atractylida nominabant, ſemine candido, grandi, amaro. Altera hirſutior, toroſiore caule quaſi ſonchi, & qui pene humi ſerpat, ſemine minuto, amaro, frequenti, piloſo.

ASCLEPIAS. DXXXIIII.

POLYCNEMON. DXXXV.

POLYCNEMON & cunilę bubulæ ſimilis appingit: 412
odoratis corymbis, acri & dulci odore.

CLINOPODION. DXXXVI.

CLINOPODION non deſunt quibus herba orbi- 413
culata uulgo dicta ſerpyllo ſimilis, etiamſi

non ſer

non serpit:aut eadem, aut propinqua esse uideatur: quoniam orbiculato florum ambitu à Plinio tradatur. Dubitationem facit Dioscoridis adiectio, dicentis ex interuallo marrubij similitudine flores in ea cerni: quod quidem in ea, quæ orbiculata dicitur, nõ est: sed continua florum series subalbentium, acinis in summo ternis quaternis'ue, radice fibris multiplici.

LEONTOPETALON. DXXXVII.

Leontopetalon radice grandi: uocatur & dorypetron à Plinio.

TEVCRION. DXXXVIII.

414 Teucrion hoc, ut puto, & ramis hysopi describitur à Plinio: surculosa, folio fabę. Colligi florentem adhuc iubent, adeò florere non dubitant, maximeq́ ex Cilicijs & Pisidijs montibus commendãt. Dicitur eadem Teucria. Quidam & aliam Teucrion uocarũt, de quà in hemionitide scribendũ nobis est.

CHAMAEDRYS. DXXXIX.

415 Chamædrys quæ & serrata dicitur, quòd ab ea serram inuentam putent, folia habet magnitudine mentæ. Fit & uinum ex ea medicis.

LEVCAS. DXL.

Leucas eadem fortasse fuerit cum leuce ut Plinij uerba usurpem: Verum leucadis, inquit, speciem autores non tradunt. De leuce uero: Mercuriali herbæ similem dicunt, nomenq́ ex causa accepisse, per medium foliũ candida transcurrente linea: quare mesoleucon quidã uocant. Leuce dicitur & ipsa radix armoracia, itemq́ androsaces. Est & arboris nomen leuce, hoc est albæ populi.

LYCHNIS CORONARIA. DXLI.

416 Lychnis æstate floret. Lucernulam Theodorus conuertit. Plinius quodã loco flammeã cognominat, alibi rosam Græcam. Non nisi in humidis locis prouenit, nunq̃ excedens quinq́ folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Et hæc ab altera Græcula uocata differt, de qua diximus inter rosas. Differt & à lychnitide, de qua in phlomidibus. Amerias rhizotomus lychnin è Veneris labro natam putauit, cum à Vulcano compressa lauit se: præstantissimamq́ haberi in insulis Cypro, Lemno, Strongyle, Herice, Cytheris. Lychnin hanc & taurion dici scribunt: alia tamen est quæ taura uulgo nominatur, siue tora, florè cœruleo, folio rotundo, radice polypodij hirsuta, & uermis nigri effigie. Venenosa herba: cui per antipathiam naturæ alia occurrit herba, antitaura & antitora cognomine, folio rotundo.

LYCHNIS RVSTICA. DXLII.

Lychnidis syluestris radicem Asiani bolitem uocant. Hanc à nostris accipitrinum pedẽ appellari scribit Dioscorides: quanq̃ accipitrinus pes apud nostrum uulgus est, quæ corneola quoq́ dicitur, folio salicis ferè pusillo, flore subluteo, cum siliqs ciceri similibus, & in ijs semen inficere capillos dicitur, colore rubro. Qualis autem sit pes milui, siue pes miluinus, dicta Columellæ inter herbas, quę in usum colligi & reponi oportet, ipse non explicauit.

LILIVM. DXLIII.

417 Lilium Græci crinon: sed fruticem eius crinoniã quasi liliariũ, ut uiolarium & rosarium appellant: nam lilieta, roseta, uioletaq́ aliud sunt, ut constat. Lilium è Iunonis lacte natum Græci perhibent, respersa terra, dum Hercule dormientis uberibus admoto, mox post suctum digresso, late fluxit: ob id lilium à nostris Iunonia rosa dictum uideri potest. Philinus à quibusdã ion uocari, quod sit lilium, existimat. Ambrosiam Corinthi, Nicander & Aphrodites charma, hoc est quasi Veneris uolupiam cognominari à quibusdã cecinit. In Co insula ex Alexãdri statua enatam in capite Ambrosiam Carystius, quæ nihil aliud sit q̃ lilium, memoriæ proditum reliquit. Nascitur è lachryma sua lilium inarescente cum defluxit uelut olusatrum. Lilij quadruplex genus in Theophrasto: primi flos uere cum uiola sæpe alba, paulo'ue postea erumpit: hoc ab eo proprie crinon, hoc est lilium uocatur. Alterũ genus lirium appellat, uere quidẽ omnino florens, uerum serius cum Narcisso: forteq́ hoc sit quod à Plinio lilium transmarina nuncupatũ est. Tertium æstate floret, & cerinthum priuatim uocari puto: q̃q̃ & alias res cerinthus significat, ut inferius liquebit. Quartũ genus quod item lirium Græci nominant, autumno floret, emicatq́ primis imbribus. Est & rubens lilium differens, ut arbitror, à purpureo, uisum à nobis Patauij in Fœlicis horto. Probatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox Phaselide, quartũ locum obtinente quod in Italia nascitur. Hoc genus proprie crinon à Græcis uocari, & florem eius cynorhodon, autor est Plinius. Hoc & Hippocrates acceperit cùm rubentia cynorhoda fœminarũ purgationibus commendat in uino. Lilia purpurea & arte fiunt, maceratis in fece uini scapis, anteq̃ serantur mense Martio & in scrobe circumfusis eadem fece: in quem usum scapos arescentes colligunt Iulio mense, lilia in fumo suspendentes. Caule gemino purpurea uisuntur aliquando, carnosiore tãtum radice, maiorisq́ bulbi, calix herbaceus. Post arcturum & æquinoctium autumni florent purpurea: quorum genus unum uocant Narcissum: cui uidelicet in radice sunt folia. Purpureis, calices, ut diximus herbacei, cætera eadem quæ candidis. Albo nihil est fœcundius, una radice quinquagenos sæpè nutriente bulbos. Lilium rosæ nobilitate proximum. Ideoq́ Iunonis rosa dicitur. Nulli florum proceritas maior, interim cubitorũ trium, languido semper collo, & oneri suo impar: candor eximius, folijs eius foris striatis, & ab angustijs in latitudinẽ paulatim se laxantibus calathi effigie, resupinis per ambitum labris, tenuiq́ filo & semine, stantibus in medio croceis: ita odor colorq́ duplex: alius calicis, alius staminis. Differentia angusta. Raro duplex caulis in lilio. Singulis caulibus lilia modo singula, modo plura sustinentur: quod & rarius est. Pandit se uel detractũ parenti, etiamsi tristius & exilius. Lilio simile in Aegypti palustribus gignitur, sed folijs copiosis, colore admodũ uirentibus dispositis, & quasi uno uersu cõditis ad mulierũ profluuia & fracturas, medicis quæsitum. Cerinthus de qua scribere distulimus & rhitacem, siue ut Aristoteles crithacem significat, quæ & sandaracha appellatur, & à Dioscoride cerãthemos libro quinto, ex arborũ succo, gummi modo genita, & uerno rore: unde uernigini quoq́ uulgo nomen. De hac & in propole non nihil diximus. Africi flatu minor, austri nigrior, aquilonibus melior & rubens. Plurimũ in Græcis nucibus apũ cibo aptissima dũ operantur: qui sæpe inuenitur in fauorũ inanitatibus sepositus, amari saporis, & humore plenus. Menecrates, sed nemo prętер eum, ut inquit Plinius, autor est, erithacem aut cerinthũ florem esse futurę mellatiõis indicium. Est & cerinthe quę uocatur herba, propter

apes sereda, folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis succū habente: cuius gramē Vergilius esse dixit ignobile: quæ nominū uicinitas fortasse Menecratem fefellit: nam & Aristoteles cerinthi florem ad hunc usum citat in libro de animalibus: q̃q̃ in eo nō cerinthus, sed mēdose scribitur calynthrus.

BALLOTE. DXLIIII.

418 Ballote fruticosa est herba: nec uideo qui possim tueri Plinium, qui ait Græci porrū nigrū uocant. Et infra: Ballote, inquit, folijs est porri maioribus nigrioribusq;. At Græci nō porrum nigrum, sed marrubiū nigrum ballotem sine ulla controuersia cognomināt. Nec folia ei sunt porracea, sed marrubij & citraginis. Deceptum affinitate nominū constat, prason melan pro prasion legentē. Est autē prason porrum, prasion marrubium. Idem error à Plinio committitur in herba stachye.

MELISSOPHYLLON. DXLV.

419 Melissophyllon siue melinon, apiastrū ab Higino uocari cœpit, eruditissimo alioqui uiro, sed quē omnes hac in parte damnent: & quod magis mirere, sequātur tamen: nam & Dioscorides & Varro ita eam uocant. In coronamenta folio & hæc uenit. Adeo aūt nullo magis flore apes gaudent: ut si perungātur aluearia eo, non fugiant & in copia eius examina facillime contineātur. Citraginē à nostris uocari & hanc Dioscorides affirmat, ab odoris similitudine. Palladius uero q̃ recte nescio melissophyllon aliud à citragine, siue quod idem est, citreagine uidetur intellexisse, in mentione apum.

MARRVBIVM. DXLVI.

Marrubium duplex, folio herbaceo & incisuris altioribus serrato, unguētarijs ut Theophrastus ait, quæsito ad quædam: hoc & candidū appellauerim. Alterum folio rotundiore, uehemēter squalido ut saluia & obscurius serrato, quod quidem ego, aut balloten ipsam de qua diximus, aut ei ualde similem interpretor: nam & medicinæ congruunt in Plinio.

STACHYS. DXLVII.

420 Stachys folijs colore in luteū inclinātе, nec porri, ut Plinio placet, sed ut Dioscoridi, quod & nos uidimus, marrubij similibus: quod & in ballote idem autor peccauit. Vidim⁹ eam Romæ ubi & nauiculam & alij coronatam herbam uocant.

PHYLLITIS. DXLVIII.

421 Aliud uidetur genus phyllitis esse, q̃ phyllanthion. Est aūt phyllanthion cognomēto dyticon apud Democritū, ad purpurā tingendā satis celebre, nec præterea quale id sit monstratur. In Theophrasto ac Plinio legitur & phyllanthes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantum foliata.

PHALANGION. DXLIX.

Phalangion & leucanthemon & leucacantham uocant. Flos lilio rubro similis.

TRIFOLIVM. DL.

422 Trifolium tribus generibus. Minyanthes, siue asphaltion, siue asphaltitis ut Archigenes, maiore folio, quo utuntur coronarij, alterū acuto, oxytriphyllō cognomine: tertiū ex omnibus minutissimum. Herba optima in prato trifolij est. Præsagia tempestatū habet: inhorrescit enim, & subrigitur cōtra eas. Sophocles poëta uenenatū id existimat. Serpentes in trifolio nunq̃ spectātur. Columella trifoliū Simoniamū & acutū quoq; dici hoc tradit, fragosis locis inueniri, longis hirsutisq; folijs uirere, caulemq; robustiorem facere, q̃ trifolium pratense.

POLIVM. DLI.

Polium carnoso, ut alia multa, folio, uestibus interpositū, arcet animaliū nocentia. Culices ab eo caprifici modo generari Theophrastus scribit. Herba inclyta Hesiodi & Musæi laudibus, ad oīa utilem prædicantiū: & ad famā quoq; dignitatis perungi, tractari, colíq; iubentiū. Folia eius mane candida, meridie purpurea, sole occidente cœrulea spectari: quod quidē à Dioscoride tripolij floribus ascribit. Theophrastus certe modo poliū, modo tripoliū eandem uocauit herbam: ideoq; à tripolio differre quidam negarunt. Folia polij canis hominis similia, à radice protinus, nunq̃ palmo altiora Plinius existimat. Quidā folia thymi reddunt: nisi q̃ molliora sunt, & latiore canitie. Nulla magis herba cōuenit medicamento quod alexipharmacon uocant, in quod minore ut Galenus inquit, utimur. 423

SCORDION. DLII.

Scordion item scordotis Mithridati ascripta est: cuius depictam manu Crateas medicus uidit, magnitudine cubitali, ramosam, folijs lanuginosis. Reperitur in Ponto, campis humidis, pinguibus. Est & alterius generis latioribus folijs, mentastro similis. Alia est à Mithridate similiter inuenta, quā Mithridation uocant. Huic folia, inquit Plinius, duo à radice, acantho similia: caulis inter utraq; sustinens roseum florem. Hanc ipsam puto esse quā idem Plinius chamæropa uocauit libro sexto & uigesimo ijs uerbis: Eosdem, inquit, effectus habet lateris doloribus chamærops, myrteis circa caulem geminis folijs, capitibus Græculæ rosæ.

BECHION. DLIII.

Bechion, siue bechicon duo habet genera Syluestris ubi nascitur, subesse aquas credūt: & hoc habent signū aquilegi. Describitq; hanc Plinius aliter q̃ Dioscorides, folia eius tradēdo superne pallida, subalbida, à terra sine caule, sine flore, sine semine. Altera à quibusdā saluia dicitur, similis uerbasco. Hanc à Dioscoride uerbascum syluestre dici puto, ita scribente: Habetur, inquit, & uerbascū syluestre altū, uirgis arboreis, folio saluiæ, orbibus uirgas cingentibus, ut marrubiū, floris lutei, fulgore auri. Quidā priorem arcion, & alio nomine chamæleucem putāt. Est aūt chamæleuce, quā nostri farfugiū uocant, folio populi, sed ampliori, nascens iuxta fluuios, unde populago dicta sitā nostris. Hanc & farfariā uocari Dioscorides testis est, à fluuio fortasse Farfaro, quē Vergili⁹ Fabarim appellat, in Sabinis. Plaut⁹: Dissipabo, inqt, te ut folia farfari. Itemq; in Pœnulo: Prosternebam, inquit, eos ut folia farfari. 424

ARTEMISIA. DLIIII.

Artemisiā & lachanō basilicon, hoc est olus regiū nōnulli uocāt. Dictā putant ab Artemisia uxore Mausoli, quę sibi hāc herbā adoptauerit, cū antea parthenis uocaretur. Sūt q ab Artemide cognominatā putēt: qm̄ priuatim medicat̃ fœminarū malis, quibus Artemis, hoc est Diana pręsit. Secando generi teneritudinem tribuūt, non nisi in maritimis nascenti. Tertio minima folia, florenti cum uua maturescit: quod quidam botryn, alij ambrosiam uocari tradūt, qualis in Cappadocia proueniat, 425

ARTE

ARTEMISIA ALIA. DLV.

427 IN quibuſdam exemplaribus Artemiſiam hanc multis nominibus inuenias, toxiteſiam, Epheſiam, parthenicon, hypolyſſon, anactorion, ſozuſan, liam, leucophryca, prophetę ſanguinē hominis, Romani ualentiam, nōnulli perſepollentē, alij herbam regiam, Galli ponem, Daci zonuſten.

AMBROSIA. DLVI.

AMbroſia uagi herba nominis, & circa alias quoq; fluctuans. Athenienſes in dedicatione Iouis Cteſii ambroſiam in cado ferendā iubebant: non herbam intelligentes eo nomine, ſed ut Athenæus inquit, fruges omniiugas, & oleū, & latices.

BOTRYS. DLVII.

428 BOtryn Cappadoces & ambroſiam uocant, alij Artemiſiam.

GERANION. DLVIII.

GEranion & myrtidon uocatur genus primū. Geranion uera creditur à quibuſdā, ſed & ſecūdum utiq;, ſi deſcriptionem Græcorꝫ ſequare, non Latinorꝫ, ut mox docemus.

ALTERA GERANION. DLVIIII.

GEranion ſecundū medicis inutile, aliter à Græcis, aliter à Latinis deſcribitur. Dioſcorides & omnino Græci, folijs paulò candidioribus ꝗ maluæ, ramoſum ex interuallis. Hanc ego aut eandem, aut omnino ſimilem eſſe uideo cum ea, quam Galliæ tranſalpinæ uulneribus & fiſtulis in potum commendant, & herbam Robertianam cognominãt, coliculis rubentibus, flore paruo ſubpurpureoq;, ac cæteris notis omnibus, quæ hoc loco à Dioſcoride geranio redduntur: etiamſi ab eo medicinæ aliena exiſtimetur. Quid enim prohibet ignoratas eius uires fuiſſe olim? Noſtri, ut inquit Plinius, geranion oſtendunt cicutæ folijs minutioribus, & caule breuius rotundo, ſaporis & odoris iocundi: uerū hæc proprie geranion non eſt, ſed myrrhis, de qua poſt agemus: confuſione orta quod geranion à quibuſdam myrrhis etiam dicatur: unde natum & illud ſit, ut geranion in Latino cicutaria nomē habeat: cum alioqui cicutaria proprie myrrhis eſſe uideatur.

GNAPHALION. DLX.

429 GNaphalion alij chamæzelon uocant. Gnaphalion porrò dicitur quaſi herba fullonia, ſiue tomentitia: quemadmodū & piſcis quidam gnapheus hoc eſt fullo dictus eſt: quoniā omēs maculas decoctum eius eluat. Hanc puto eſſe quæ ab Alcæo poëta gnaphos appellatur, aut eam quæ hippophaës nomen habet, nam & illa fullonibus eſt propria. Eſt apud Ariſtotelem & auis dicta gnaphalus, quam miror à Theodoro prætermiſſam, immò uero cū altera quæ uocatur helea, confuſam ab ipſo. Tomentū à noſtris dici quidā putant gnaphalion, lomentum certe in Plinij codicibus impreſſis legitur, tomentū in ſcriptis manu: qui tamē non lomentū dici, ſed pro lomento eſſe ſcribit, quod & Dioſcorides quoq; affirmat. Etenim creta qua fullones in albandis & poliendis ueſtibus utuntur, lomentū à noſtris, gnaphalion & gnaphalis Græce dicitur, ut in cœruleo notauimꝰ ex Plinij ſententia. Sed & fabacea farina lomentum eſt, quod Aëtius fabam nominat quādoq;. Ego tomētum potius ꝗ lomentū dixerim hoc loco: ut tamen ſciamus gnaphalion utrumq; uideri ſignificare, tam lomentū ꝗ tomentum. Adducor eò ꝙ Dioſcorides centunculum uocari hanc Romæ prodat. Eſt autē centonibus cum tomento maxima cognatio: nam & folia dictamni ꝙ mollia eſſe uideantur, tomētitia, & lanea dicuntur à Dioſcoride, hoc eſt gnaphalidę. Sed & pars cucurbitæ interior quæ ſemen complectitur, ab Aëtio gnaphalides eſſe dicitur, ob candorem cum mollitia.

TYPHA. DLXI.

DIfferre typham à tipha, quæ frumenti genus eſt, & per literam iota ſcribitur, exiſtimo: ſine geniculis ſcirpi modo naſcens, radicibus mollis, ut triticum hordeumq;, folliculo multiplici, culmo ſimplici: leuiſſima frumentorꝫ, ſolo etiam gracili facile proueniens, tritico perſimilis ut zea. Piſtam ferunt, qui mutari uolunt in triticum: idq; anno demū tertio procedit. Theophraſtus ſine folio gigni tiphē uocatam prodidit, Orchomenium circa lacum, parte radici proxima, eſu præcipue pueris tenera: idem an diuerſum genus faciat cum prædictis, æſtimandum relinquo.

CIRCAEA. DLXII.

430 CIrcæam à Circe dictam nonnulli ueriſimile putant. Quæſitum eſt autem à nobis, quid eſſet apud Columellam cirrea: nūquid pro Circea deprauatus eſſet locus? reſpondi, non cirream, ſed cymam legendum.

OENANTHE. DLXIII.

OEnanthe à Theodoro uitiflora dicitur: poſt Narciſſum uere floret. Plurimū durat, ſi diuulſa crebro prohibeatur ſementeſcere. Flos ei candidus in racemis ut labruſca, odore germinantis uuæ, unde nomen. Naſcitur locis tepidis, obſeritur ſemine. Habetur & altera œnanthe inter uites dicenda.

CONYZA. DLXIIII.

431 COnyza, quæ à noſtris cunilago dicitur, & Plinio cunila quandoq; libro decimo, & à Theodoro pulicaris, quia pulices necat: folio coronat & maior & minor appellata. Maior dicitur eſſe maſcula, folio aſpero, pinguiore, ꝗ minoris & imbricato. Toroſiore caule magiſq; ramoſo: radice lignoſa, quæ à quibuſdam ut herba quoq; ipſa, libanotis dicitur autore Plinio. Manipulo eius abiecto, omnes etiam à tota domo blattę cōueniunt ad eam. Vtrūq; genus ſerotinū, ut quod poſt arcturum germen floremq; mittat. In ſumma, cunilaginis appellatiōe quatuor herbæ ueniunt, maſcula & fœmina: & quæ tertio loco ponitur fœdiſſimi inter omnes odoris. Quartam reddit Plinius, quā appellat ſatiuam ſerpillo ſimilem è cunilagine montana factam. Eſt & quinta eius ſpecies Hippocrati, ut dicetur paulò poſt. Cunilago dicitur & ipſum liguſticum ab aliquibus, ſed falſò. At cunilæ tria ſunt geneta ſiue nomina: capitatam & noſtratem, quæ ſatureia ſit, uocamus: gallinaceā, quæ origanum Heracleoticum: bubulam, quæ quēadmodum à Græcis dicatur, aliud non comperi ꝗ ꝙ eam Plinius pro origano accipere multis locis uidetur, in qua ſignificatiōe uocabulo eo & nos uſi ſumꝰ.

CONYZA MINOR. DLXV.

COnyza minor eadem fœmina, Hippocrati cunilago ſemper mollis uocatur. Folia huius trita mellis odorem habent, digitis tactu cohærentibus. Hanc Dioſcorides libanotidem appellat, cū Plinius maſculam ità nominet. Piloſiora minori folia & rami, qui & aculeati ſunt: flos ſqualidior, odore acriore, qui tamen grauior ſit maſculæ.

CONYZAE TERTIVM GENVS DLXVI.

Hippocrates cunilaginẽ, siue conyzam præter supradictas aliam describit, apio crispo similem, in maritimis sabulosisq́ꝫ nascentem, odoris teterrimi & maxime fastidiendi: quã cũ melle atque uino fœminarꝫ locis, quę fœtũ nõ recipiãt, admoueri præcipit, libro de muliebribus causis secũdo.

HEMEROCALLES. DLXVII.

433 Hemerocalles elium à Theodoro dicitur, ꝙ in Dioscoridis exemplaribus deprauatis elium marinum dici à nostris eum florem, legisset. Ego lilium marinũ non elium in Dioscoride legendũ arbitror: nam & Græce crinon à quibusdam, & à nostris lilium idem autor uocari tradit. Coronamentis folio tantum dicata hæc est. Pallidum hoc è uiridi & molle habet, radicem odoraram. Seritur semine. Antiquus grammaticus Theodorus cognomine Panages, hemerocalles Athenis dici prodidit non florem, sed uellus aut lemniscum puniceum & uersicolorem, quo in sacris utebantur. Dioscorides & hanc & lilium à ueteribus crinanthemon uocari tradit. Hippocrates quoq́ꝫ crinanthemon duplex haberi significat, cum alterum inquit esse in ædibus nostris proueniens.

LEVCOION. DLXVIII.

Leucoion & si candidam uiolam ipso nomine significat, tamen & pro lutea, & cœrulea, & purpurea sæpe capitur: hinc apud Columellam cãdida leucoia, quasi & nigra quædam sint. Hippocrates certe: Nigra inquit, leucoia quærantur. Paulus iotón inquit oleum hoc est uiolaceum, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex croceis confici solere uiolis. Sciendum & illud est, Dioscoridem hoc loco scribere uiolam, quæ Græce leucoion dicatur, à Romanis ligustriam quandoq́ꝫ nominari: etiamsi codices sunt, in quibus non ligustria, sed Augustia legatur, ut fortasse Columella in horto suo intelligat de uiola cum cecinit: Nigro commista ligustro. Nam ligustrum candidũ pro cypri flore capitur. Cæterum de purpurea siue nigra, seorsum post dicetur. Cœrulea quæ sit non constat, nisi quis cyanum hanc intelligat. Est autem cyanus flos, rosam excipiens, cuius color honorem nomenq́ꝫ dederit cœruleo. Cyanum amaranthus excipit. Triuialis ut quidã existimauere flos est cyanus, in frumẽtario nascens agro, & hortis quoq́ꝫ, rusticorꝫ & puellarꝫ corollis, calice rosarũ sed squarroso atq́ꝫ tristi, sine odore, uerum summa colori gratia, qui & baptisecula ruribus dicatur: qm̃ secantibus & metentibus officiat, retusa in occursu eius falce: nam & seculam ueteres dixere falcem. Florum porro prima se ostendit alba uiola, necdum exacta hyeme. Sub idem ferè tempus exit & uiola cognomento flammea, quæ phlogion uocatur: syluestris tantũ ab aliquibus phlox: ut errare putem, qui phlogion eandem esse cum lutea uiola scripsere, q̊d quidem ex sequentibus apertissime liquebit. Theodorus flammã uocauit, colore cõmendabili, odore nullo, semine proueniens coronis. Non est hæc autẽ Iouis flos, aut quod idem est, Iouis flamma, hoc est Diosanthos, idq́ꝫ neu dubitem, facit ꝙ Iouis flos, licet sine odore sit, & coronarius, & obseratur semine, tamen æstate floret: non per hyemem, ut flammea. Plinius quoq́ꝫ: Iouis inquit flos colore tantum commendatur, odor abest, sicut & illi qui à Græcis inquit phlox uocatur. Diximus & lychnin uocari quãdoq́ꝫ flammeam, sed inter rosas potius q̃ uiolas. Aliud est apud Græcos phlogis: nam & uestis genus significat, quod nos flammeam & flammearios opifices in Plauto uocamus, & carnem tostam, ut est apud Stratidem. Violarum ergo alba & flammea plurimum durant: sed satiuis maxima autoritas luteolis: quicolos in nuptialibus flammeis quæsitus, ritu antiquissimo & fœminis totus concessus traditur: ideoq́ꝫ fortasse non numeratur inter principales, hoc est communes maribus & fœminis: quoniam coloribus societas principatum dabat. Genera lutearum Tusculana, & quæ appellant marina, folio aliquanto latiore, sed minus odorato, in totum uero sine odore, ac minuto folio. Calathiana munus autumni, cæteræ ueris. Proxima ei caltha est, concolori amplitudine: uincit numero foliorum marinam, quinque folia nõ excedentem. Eadem odore superatur: est enim grauis caltha, non leuior ei, quam scopam regiam appellant, quanquam folia eius oleant non flores, ut inquit Plinius: quod autem genus ei sit inter uiolas scopa regia, parum liquet. Dioscorides scopam regiam naporum generi connumerat. Plinius alio loco sideritin, quæ latissimo folio sit, scopam regiam à nostris dici uult. Violæ odor è longinquo suauior: propinquus hebetatur. Vita longissima candidæ triennium: ab eo tempore degenerat & minuitur, floresq́ꝫ assidue candidiores affert. Minor uis est recentibus: ideoq́ꝫ aridis utuntur post annum. Honor uiolis apud antiquos post rosam & lilium. Violam idcirco dictam ion Græci putant, ꝙ cum Io in uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq́ꝫ uiolam quasi uitulam, imitatione Græca uideri possunt appellasse.

CRATAEGONOS. DLXIX.

Est & alia cratægon, siue cratægonos siue cra- 474
ræogonos, quæ thelygonos uocatur: differentia intelligitur lenitate gustus. Hippocrates polycriton appellat, quam cratægonon cæteri. Plinius cratægonon spicæ tritici similem demõstrat, Dioscorides melampyro, Theophrastus lino triticeo, id est λίνῳ πυρινῷ, fortasse hoc intelligens quod Plinius culmum siue spicam tritici. Theodorus nescio q̃ diligenter lini modo ruffum uertit, quia πυῤῥὸν non πυρινὸν in Theophrasto legerit. In Theophrasto arboris etiam genus est cratægos siue cratægona, quam Italia uocat aquifolium: neq́ꝫ magna ualde, neq́ꝫ crassa, ligno robusto, uersicolore, flauo, cortice leui ut mespilo: folijs itẽ mespili, hoc est promissis, uerũ latitudine ac lõgitudine maioribus, nec ad eundẽ modũ serratis, fructu plurimũ rotũdo, q maturescẽs siccatur, nigrescitq́ꝫ gustu & succo mespili: fereq́ꝫ mespilus syluestris fuerit, ut Theophrasti uerbis utar. Aquifoliam porrò siue aquifolium ipse nihil aliud ueteribus fuisse uideo q̃ ilicem. Ilex porro duo habet genera, minus & prolixius.

PHYLLON. DLXX.

Phyllon radice parua. Differt ab hac phyllitis, 435
de qua diximus. Differt & phyllandrion siue ut alij scribunt, phellandrion: de quo nihil aliud proditum inuenio, quàm ꝙ in paludibus nascitur, folio apij, quodq́ꝫ semen eius propter calculos & incommoda uesicæ bibitur. Ab hoc sunt qui phellandrion eandem esse cum helioselino, id est apio palustri censeãt. Herbã q̊q́ꝫ illã quę à Plinio silaus appellari tradit in glareosis ac perennibus riuis, apij folio nata,

quam

quam ad uesicæ incommoda coquendam præcipit: sunt qui pro phellandrio eleoselinoq; accipi putent. De hoc in sio plura diximus & lauere, nō silaum scribi posse, cum inibi tū in Apologia quoq; nostra ostendimus.

ORCHIS. DLXXI.

Orchis qui priuatim cynosorchis, id est testiculus canis dicitur, inueniri solet ferè in uineis, folijs ternis, paruis, semipedalib, radice ad formam testium hominis, alternis annis intumescente, ac residente: atq; hic mas est & fœmina eiusdem nominis, quæ distinguitur internodijs & ramosiore frutice, radice fascini. Nascit̃ ferè iuxta mare cynosorchis & satyrion uocat̃ minus propriè: aliud enim genus est quod propriè satyrion appellant, ut paulopost monstrabitur. Est & orchis cognomine Serapias, de qua modo prodendum.

ORCHIS SERAPIAS. DLXXII.

436 Orchis Serapias quam triorchin cognominat Aëtius, folium habet scillæ, ut Theophrastus & Plinius testantur, non silphij siue laseris, ut Theodorus cōuertit, silphiodes pro scillodes in eo legens: & enim silphio folium est apij, non scillaceum aut porraceum ut Serapiadi. Spinosus huic herbæ caulis, & apio id est raphano syluestri, non ut Theodorus inquit piro similis.

SATYRION. DLXXIII.

437 Satyrij primum genus caule leui, radice gemina hoc est duplici ordine à Plinio describitur.

ALTERVM SATYRIVM. DLXXIIII.

Satyrion hoc notum pastoribus, quoniam arietibus & hircis segnioribus in potu datur. Et in Sarmatia equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod uitium prosedamum uocāt. In totum quidē Græci concitationē hāc uolētes significari, satyrion et satyrismon & satyriasin appellāt: ideo & aristolochiæ genus unū, q̃d polyrrhizon cognominãt, satyrion ex facto uocari censeo. Herbam quoq; illam satyrion Indam appellauerim Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminerit, nec speciem eius aut nomen aliud reddiderit. Habēt hodieq; Syri herbam simili effectu, bucheidenq; nominãt & Indicam satyrion, fortasse cum ea cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem, radice candida & dura, commēdatiore quo crassior & rugosior, & albior, podagris utili. Est & alia satyrismi significatio Hippocrati, pro tuberculis prælongis, qualia satyrorum pinguntur sub ipsas aures, quæ à quibusdam & theres & pheres appellantur, ut inquit Galenus.

ORMINON. DLXXV.

438 Orminon amarum nigrumq;, nec cumino penitus absimile, dodrantali Plinio altitudine: medicamentis annumerandum potius quàm inter fruges, dictum ita, quia Venerem extimulet. Seritur cū sesama & irione, omnino q; cum æstiuis, hoc est cum ijs q̃ æstate ante uergiliarū exortū seruntur. Est & orminiū siue ormienō, et ormeniō, sed illud corruda intelligitur. Plinius huic foliū porri tradidit, cæteri marrubio simile fecerūt: qui error fatalis ferè Plinio est, ut in ballote & stachye.

HEDYSARON. DLXXVI.

Hedysaron quoniam pelecinon à Græcis dicatur, à nostris securidaca nomē habuit, fruticosa cauliculis, semen siliquis ternis quaternisq; quale gith nouimus amarum. Nascitur in segetibus. Hac lentem necari Plinius & è Græcis aliqui recētioribus existimant, Theophrastus aphacen. Lētem uero ab aparina quæ lappa sit, strangulari cōplexu scribi: ita sæpe fallit uocabuli similitudo: nam Græci lentem phacon uocant non aphacen. Sciebant & hoc discrimen illi, quis dubitat? sed librariorum culpā, ut sæpenumero contingit, hallucinando suam fecere: q̃d quidem & nobis accidisse aliquibus locis hoc opere non dubitamus: hoc enim est hominem esse.

ONOSMA. CLXXVII.

439 Onosma & œnoma, & onoma, & onomis, & ononis, et phloitis phlomitis potius, & hypbatō uocat̃. Folia eius nō ad q̃tuor sed ad tres digitos lōga Plinius scribit, strata i terrā tria incisaq;. Quid sit Hippocrati oxosma quo lichenes tolluntur, haud comperi: nisi quis acetariam compositionem in eo uocabulo contineri censeat: acetum sanè contra lichenas pollere nemo dubitat.

NYMPHAEA. DLXXVIII.

Nymphææ radix dulcis, quam & in sole siccāt. Nata fertur à nympha erga Herculem zelotypa, propterea q; mortua: quare Heracleon uocant aliqui. Alij rhopalon à radice clauæ simili, laudatissima in Orchomeno & Marathone, sed & in Creta quoq;, ut Theophrastus putat. Boœtij manodion siue madon, ut idem Theophrastus indicat, appellant, edētes semen.

NYMPHAEA ALIA. DLXXIX.

440 Nymphæa alia caput habet rosæ magnitudine.

ANDROSACES. DLXXX.

ASPLENON. DLXXXI.

441 Asplenon folijs trientalibus, radice limosa, cauernosa sicut filicis, candida, hirsuta. Gaudet humidis. Laudatissima in Creta, ubi & repertam Vitruuius affirmat circa Potereum amnem, qui duas urbes Gnoson & Cortynam interlabitur, parte quæ ad Cortynam spectat, pecoribus sine liene inuētis, quia herbam eam roderent: ex altera parte quæ ad Gnosum est, lienem habentibus: quia ibi herba illa non appareret. Theophrastus hemionon hanc appellat. Theodorus mulam uertit, folio scolopendrij, radice multiplici, montosas petrosasq; planities amātem, delectari cibo eius mulas, & ob id datum ei nomen. Fœminas sterilescere, quæ hanc herbam in cibo sumpserint, admixta mulæ ungula & corio aut semine, prout aliqui non derma, sed sperma in Theophrasto legunt. Quod aūt scolopendrij folio describit eam, uidetur aliud genus quàm scolopendrion, siue q̃d idem est asplenon haberi uoluisse Theophrastus: nisi quis ab eo scolopendrium & scolopendra sumptum intelligat.

HEMIONITIS. DLXXXII.

Hemionitis uidetur esse quam Plinius Hermion & Teucrion ab inuentore Teucro uocatā phibet, uigesimo quinto historię naturalis uolumine, natam in asperis, austero gustu, nec florem ferentem neque semen, lienibus medentem, quæ omnia & hemionitidi à Dioscoride tributa sunt. Nam quod Plinius iuncos tenues spargentem describit, Dioscorides radice multiplici & exili demonstrauit: quod ille folijs paruis, hic folijs dracuntij lunæ modo incuruis delineat, id est, μηνοειδῆ: proindeq; non

folijs paruis,sed folijs curuis,in Plinio scribendū censeo locum eum. Inuentam sic affirmant,cum exta super eam proiecta essent,adhæsisset́q; lieni,eumq́; exinanisset,propterea & splenion uocatam. Sues quoq; qui radicem eius ederint, sine illo uiscere cōpertos.

ANTHYLLIS. DLXXXIII.

442 Anthyllis & anthyllion & anthycellion uocatur. Genus eius primū in sabulosis,alterū nascitur in saxosis. Est & in Aegypto fructus nō quidem anthyllion sed anthalion, uocatus à Theophrasto malum anthali, magnitudine & rotūditate mespili, sine nucleo, sine cortice, folijs cyperi: haud procul Nilo,etiamsi Plinius scribat, longius à flumine. Decoquunt ibi hæc in bryto hordaceo,uehementer iocunda & dulcia, & quæ bellarioꝝ uicem in secundis mensis impleant.

ANTHEMIS. DLXXXIIII.

443 Anthemis quæ & leucanthemis uocatur, pro ea quæ χαμαίμηλον uulgo dicitur, magnis est ab Asclepiade celebrata laudib⁹. Theophrastus anthemon & anthemion appellat, quā Dioscorides anthemida, & Hippocrates, ut arbitror, euanthemon, duo genera constituens: unum eius quæ ab radice duntaxat foliata sit: alteꝝ quæ caule tantū. Deflorere incipit utrumq; cacuminibus, cum cæteræ ab imo incipiant: flore candido,in orbem medijs herbaceo. Semini colos qui flori. Decidere hoc sicut & spinosis conceptaculo inani relicto. Theodorus anthemon pro melanthio uidetur intellexisse, ut qui nigellam interpretatus sit. Reponuntur anthemidis flores in coronamenta, sed collecti uere. Est & saltationis apud Athenæum cuiusdam popularis nomen anthema,cum illo ioculari numero:

Vbi rosa? ubi uiola? ubi florens apium?
Vbi hæc rosa? ubi hæc uiola? ubi hoc florens apium?

PARTHENIVM. DLXXXV.

444 Parthenij flos odorem habet mali. Nascitur in sepibus: matricariam dici eam multi putant. Sūt qui cotulam appellent: nam & ipse Dioscorides testatur ab Ethruscis uocari cautam, unde cautula deducitur,ac deinde cotula. Sed & leucanthen & tamnacū Plinius hanc appellat: nisi librarioꝝ menda sit tamnacum pro amaraco scribentiū. Nam & amaracus à Dioscoride uocatur: nec aliter à Galeno atq; Paulo. Celsus apud nos pallecium & muralium appellat,ut Plinius intelligit. Ego Celsum de alia parthenio muraliū dixisse autumo,quæ non in sepibus, sed in muris parietibusq́; nascitur, ob id & parietaria uulgo nominata,ut in helxine docuimus. Est & parthenis pro Artemisia: q̄q̄ sunt qui Artemin legant,nō parthenin, castigando protinus errore medicorum, qui parthenion de qua modo loquimur, Artemisiā esse uoluerunt. Apud Hippocratem quę sit herba parthenion cognomento microphyllon hoc est paruifolia,dubitatur à Galeno,qui Dioscoridem pro helxine aut etiam Mercuriali capiendū existimasse scribit. Sed quid si eam pro Artemisiæ secundo genere Hippocrates intelligit,cuius minuta folia tradūtur? aut etiam pro matricaria de qua hic agitur, quæ folijs coriandri describitur?

BVPHTHALMOS. DLXXXVI.

445 Buphthalmos, siue buphthalmon, siue ut Hippocrates buanthemon,fruticosa caulibus,qui & manduntur decocti. Flores huius maiores multo acrioresq́; sentiuntur q̄ anthemidis. Differt à butumo frutice palustri, Orchomenio lacu plurimo, caule inoffensissimo, peculiari quodā leuore,folio harundinis angulari, fructu nigro, mali amplitudine,sexu duplici. Mas fœcundus, fœmina uitilium ad nexus utili. Pars ab radice tenera manditur, puerorū cibo grata. Bupththalmon uero eandem esse cum chrysanthemo uocata puto, de qua sequenti libro Dioscorides hæc ipsa repetit. Facitq; q̄ Alcman poëta chalcan siue cachlan, hoc est bupththalmon, ita nominat,ut aureum torquem ex huius constare floribus ostēdat, χρύσεον ὅρμον ἔχων ῥαδινᾶν πετάλοισι κάχλαν. Nicolaus Damascenus lacum sub alpes esse scribit, multoꝝ stadioꝝ circuitu, ubi toto ferè anno flores suauissimi odoris & coloris præstantissimi per ambitum uisantur similes buphthalmo. Non uidetur hæc buphthalmos esse,quā rustici bouis oculum & cotulam cognomento fœtidam ab odore appellant: pratēsem herbā,q̄ eius cādidi flores sunt,buphthalmi uero lutei, ut Dioscorides & alij testantur: etiamsi cætero satis cum ea congruant. Est & alia buphthalmos de qua in cucumere syluestri dixim⁹. Buphthalmō Dioscorides & ælurō dici meminit. Ego & ælurion uocari quandam stirpem lego apud Photionem: diuersa nec ne sit, haud constat. Porrò æluros animal est, quod nos felem appellamus, uulgo ut quidam interpretantur,cattus: quod & ægiluros q̄q; dicitur à poëtis. Inuenio & chalcan uocari purpurā, & herbæ genus quo purpura tingitur, apud Photionem grammaticum.

PAEONIA. DLXXXVII.

Vetustissima inuenta Pæonia est,autorisq́; nomen retinet. Theodorus apud nos dulcisidā uocauit,quia glycysiden Græci quoq; dicerent. Nascitur opacis syluosisq́; montibus, caule palmorum duūm. Inuenio & digitoꝝ quatuor ab eodē Plinio descriptam, cute lauri subrutila, agnascentibus duobus aut tribus, ferente in cacumine uelut amygdalis quatuor aut quinq;,folio nucis pinguiore rotundioreq́;ac minore. Inhærent & radicibus maris glandulæ,sed plures q̄ octo: quoniā non una radice nituntur. Fœminæ folia myrrham redolent, & dēsiora sunt. Radices fructumq; legi noctibus præcipiunt: quia picus Martius interdiu facere dicatur impetum in oculos, alioqui effodientibus radicē Pæoniæ sedes procidit, si Theophrasto credimus. Confictum id ad uenditationē rei Plinius existimat. Hanc & ephialtion uocabant antiqui, utpote contra suppressiones incuborum faunorumq; nocturnas ualētem. Seleucus glycysiden pomi genus, specie fici tradit, quod mulieres maxime deuitent, infatuationis metu: ita enim ματταΐσμὸν interpretor. Glycysida porrò dicta est Pæonia,q̄ acinos mali punici similes habere uideatur: nam sidan malum punicum à poëtis uocari supra docuimus.

LITHOSPERMON. DLXXXVIII.

Lithospermon herba quincūcialis ferè,folijs duplo maioribus q̄ rutæ. Gerit iuxta folia singulas ueluti barbulas: & in earum cacuminibus lapillos uelut aurificum arte inter folia eius alternos, candore & rotunditate margaritaꝝ: ipsi qua pediculis adhæreant,cauernulas habent: & intus semen. Nascitur & in Italia,sed laudatissimū in Creta. Iacere atque humi serpere autores tradunt. Plinius uulsam, non hærentem uidisse meminit. Hanc à Theophrasto Diospyron quasi Iouis triticum appellatam arbitror, ut 448

tror, ut

tror,ut in ceraso cōmonui. Lithospermon & aetonychon nōnulli dixerunt. Est & alia lithospermon nihil à supradicta differens, nisi magnitudine, ut quae non serpat, sed arbusti modo fruticet.

PHALARIS. DLXXXIX

Phalaris caulem habet longū in summo flore, q spicaceus à nobis uisus est, inclinatum: semen simile sesamae.

ERYTHRODANVM. DXC.

449 Erythrodanū & eteuthodanum dicitur, folium hederae sed rotundius: serpit humi ut gramen, locis umbrosis cōspicienda, quinis per genicula cauliū folijs. Laudatissima Italica, & maxime suburbana, & oēs pene prouinciae scatent ea: radice amara & anchusae modo rubicūda, uelleribus tingēdis & pellibus perficiendis utili, presertim Italica, ut Democrito placuisse dicunt: ob id à quibusdā appellata byssos. Caeterū byssos proprie lini genus est, de quo Plinius: Honor, inquit, proximus byssino, mulierū maxime delicijs circa Elin in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondā, ut auri. Pausanias: Byssus, inquit, non alia Graeciae parte nascitur q̄ in Elide, tanta tenuitate, ut ne Iudaicae quidē bysso cedat: etia nisi colore minus ruffet, q̄ Iudaica. De bysso Iudaica pleni sunt sacrarū literarum codices.

LONCHITIS. DXCI.

450 Lonchitis non ut plerique existimauerunt eadem est quae xiphion & phasganion, q̄q̄ semine cuspidaceo, radicibus praelongis.

LONCHITIS TRACHEA. DXCII.

ALTHAEA. DXCIII.

451 Medici althaeam uocando, ut Theophrastus inquit, maluam syluestrē intelligunt, ab excellentia effectus: à quibusdā aristalthaea dicitur, anaden dromalache à Galeno: Item ebiscus siue ibiscus: q̄q̄ Plinius althaeam ab ibisco separauit, in medicinae usu: Ibiscus, inquit, à pastinaca gracilitate tantum distat: damnatus in cibis, & medicinae duntaxat utilis, quā Graeci malachen, inquit, agriam uocent, & aliqui plistolochiam. Althaeae folium maluae à Theophrasto redditur, sed grandius & pilosius, cauliculi molles, flos luteus, radix alba neruosaque, semē maluae, gustus quoque cau[l]ium, ut maluae.

ALCEA. DXCIIII.

452 Alcea caulibus foliosis, nascitur in pingui solo nec sicco, quā & peristereon cognomināt, à similitudine foliorū, ut coniicio. Ipsam q̄que leonis caudam, qua multū pollet animal id Homero, Catullo & Plinio testibus, appellant Graeci alcaeam. Differentia in eo ut quibusdā placet, q herba diphthongū non habet in penultima. Dicitur & cercis cauda eius: q̄q̄ & herba quaedam cercis est, è qua radij fiant textoribus, unde & nomen.

CANNABIS SYLVATICA. DXCV

CANNABIS SATIVA. DXCVI.

453 Funes cannabini praeferuntur in sicco, ferulacei generis. Haec herba optima Alabandica plagarum usibus praecipue. Tria ibi eius discrimina. Improbatur cortici proximū aut medullae. Laudatissimum est è medio q̄d & mesa uocant: secunda commēdatio milasea: nam quod ad proceritatē attinet, rosea agri Sabini arborū altitudinē aequat. Seritur à fauonio ubique: quò densior eò semē eius, cum est maturum, ab aequinoctio autumni defringitur, & sole aut uento aut fumo siccatur. Ipsa canabis post uindemiam carpitur, & lucubratiōibus decorticata purgatur. Varro, Gellius & Palladius cannabum nō cannabim appellant: sane canabus Graece lignum illud gracile significat, in quod pileum uitilibus aut centonibus intexitur, ob id Samyrionem poëtam Stratis cannabum uocabat, propter macilentiam, ut inquit Pollux.

ANAGYRIS. DXCVII.

Anagyris odore tetro, prouerbiū peperit contra eos, qui offutura sibi cōmouent. Dicitur & anagyros. Hanc sunt qui à Plauto nauteā uocari putent in Asinaria, sed autorem non habent. Nauteā porro herbā grauem esse scribit Festus, qua coriarij utantur, à naui dictam quasi nauseam.

CEPAEA. DXCVIII.

Cepaea quasi hortensianā uoces, radice nigriore q̄ portulacae, inutili. Nascitur in littoribus arenosis, gustu amara, ut inquit Plinius, etiam si deprauata in eo habetur lectio. 454

ALISMA. DXCIX.

Alismatis siue Damascenij huius folia magis laciniosa q̄ plantaginis uidētur: alioqui similiter uenosa, radicibus densis. Alterū gen⁹ eiusdem in syluis nigrius, & maioribus folijs, Plinius hāc herbam uidetur quodā loco appellasse caucalin, sed mendosam in eo lectionem monstrauimus.

ONOBRYCHIS. DC.

Onobrychis radice gracili, nascit̄ circa fontes. 455

HYPERICON. DCI.

Hypericon frutex est oleraceus & tenuis, acri odore, cubitali, nigro semine, cū hordeo maturescēte, ut Plinius demōstrat. Caput hoc ad uerbū in syluestri ruta superius à Dioscoride repetit̄.

ASCYRON. DCII.

Ascyron & ascyroides similia inter se sunt, ut inquit Plinius, sed ascyron maiores habet ramos: ascyroides uero ferulaceos ominoque rubentes. Semē utrique in caliculis nigrū, pusillū. Comae ascyri tritae uelut cruentatae apparent. 456

ANDROSAEMON. DCIII.

Androsaemon nō absimile hyperico est, cauliculis maioribus densioribusque ac magis rubentibus, folia alba. Gignitur in uineis, fere medio autumno effoditur suspēditurque. Galenus: Androsaemon duplex, inquit, est: ascyron siue ascyroides, de quo supra uidelicet locuti sumus: alterū Dionysias priuatim appellatum ab aliquibus: utrique par effectus.

CORIS. DCIIII.

Coris sub tamarice nasci dicitur, folijs min⁹ rubentibus leniter aculeatū. Hippocrates coren hanc uocauit, ut Galenus inquit, argumēto seminis, q pupulae similitudinē praesentat: q̄q̄ sunt recentiores, qui pupulam siue pupillā dicendo, herbā à Dioscoride sium appellatam significent. 457

CHAMAEPITYS. DCV.

Chamaepitys & aiuga siue abiga dicitur à Latinis, propter abortus. Inuenio & ibigam uocari: quod nomē fere seruant hodieque Illyrici, nostrū uulgus iuam: est ubi appellet̄, ut inquit Plinius, etiam thus terrae, tria eius discrimina reddendo: unū sesquipedalibus surculis, flore pinus & odore: alterū breuius & incuruū: de tertio dicemus paulo post sua mentione. Recētiores aliā chamaepityn nouerunt, eiusdem, ut ipsi arbitrantur, effectus, folio saluiae

timoso,

rimoso, angustiore tantum, & ad radicem maiore, flore subcandido ac luteo, e folliculis scharex, id est, cristæ gallinaceæ similibus, sapore pinus, in maritimis montibus'q; nascentem, nigro semine, quæ nō serpit. Chamæpityn Athenis alij Dionysiam, alij Didoniam, alij (quod uerius existimo) Ioniam uocari scribūt, ut Apollodorus & Athenæus: Item alij holocyron ut Dioscorides, & quos modo nominauimus: alij holocleron ut Paulus: credo librariorum culpa uariatum fuisse in uocabulo: sed res constat, satis est. Nicander Ionida quandam herbam nominat, fortasse chamæpityn significare uoluit, pumilam & humilem eam dicendo.

CHAMAEPITYS SECVNDA. DCVI.

De chamæpitye secunda dictum est in prima. 458

CHAMAEPITYS TERTIA DCVII.

Chamæpitys tertia, folijs scabris, caule digitali, crassitudine aspicitur.

TERTII LIBRI COROLLARII FINIS.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI, ET AQVILEIENSIS PATRIARchæ, in Quartum Corollarij librum, PRAEFATIO.

VPEREST ADHVC NOBIS MAXIMA NATVRAE PARS explicanda, plantarum scilicet ac stirpium uis & potentia: In quibus accuratißime perscrutandis cū antiqua olim Græcia plurimum laudis ac gloriæ sibi uendicaßet, nostri quoque eiusdem industriæ æmuli contemni iure non poßint. Atque ut alios taceam, quis non Plinium toti Græciæ tutò opponat? Aut quis hunc unum tantæ ingeniorum fœcunditati, tantæ librorum copiæ, tātæ industriæ nō æquet? Atqui mea sententia, uel hic unus dubiam illis studiorum hanc palmam facit, uel cedendum est illis in hoc genere. Nos uero nec cedimus, & tanto illos antestamus hac parte Plinio duce, quātum armorum gloria ac militari disciplina, ne cum nostris quidem conferri poßunt. Nam de moribus atque institutis, reiq; domesticæ ac publicæ ratione nec illi unquam contenderunt, & rerum euentus facile ostendit, quanto nos illa melius tueremur ac lautius. De Mauritanis uero scriptoribus, quos uulgus Arabes appellat, sileri melius hac in parte puto, qui certe de Græcis ueteribus multa male in suam linguam uertentes, obfuiße uerius uitæ q̃ profuiße uideri poßunt. Tantò etiam nocentius, quantum nostrates homines, dum uel Græcos ueteres negligunt, uel Plinium auersantur, hosce duces nacti, magno mortalitatis detrimento, ex eorum præscriptis morborū remedia profeßi sunt: digni alioqui qui pro ngeniorū fœlicitate atque animi sui propensione meliores præceptores adepti, de nobis melius promereri potuißēt. Verum hæc alias: nunc cœpta deo iuuante prosequamur.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI, ET AQVILEIENSIS PATRIARCHAE, COROLLARII LIBER QVARTVS.

BETONICA. DCVIII.

CESTRON à Vetonibus inuentam in Hispania, Betonicā in Gallia nominari cœptam putāt. Alij Chironem, alij comisten, pro phetæ hieraca. Thuscia in dicem, alij pēdouiam, Syri periponion, alij sideritin alij theriopauon, alij θεῖαν ῥίζαν, hoc est radicem diuinam. In Italia serratulā uocauere. Caulem habet interim cubitorum duûm à radice spargens folia fere lapathi, ut Plinius inquit, serrata, semine purpureo, ut idem autor est, seu stamine purpureo, ut Dioscorides, qui hoc dicet in altera mentione Betonicæ. Fit uinum ex ea & acetum medicis. Multum differt specie nō affectu alia Betonica, ut Paulo Aeginetæ placet, unicaulis, ramulos habens pulegij, tenuiores & gustu fatuos, in petrosis ferè proueniens.

BRITANICA. DCIX.

Britanica in insulis oceani aut in confini Britaniæ oceano reperta est, folia habens oblonga, nigra, & radicem nigram, succus'q; eius exprimitur & ex radice. Florem Vibones uocant: qui collectus ante quam tonitrua audiantur & deuoratus, securos in totum reddebat milites Cęsaris Germanici à morbis q̃s medici stomacacen & scelotyrben dicebāt. Siquidē in Germania trans Rhenum castris ab eo promotis maritimo tractu, fons erat aquę dulcis solus: qua pota, dentes intra biennium deciderent, compages'q; in genubus soluerentur: quibus incommodis in Arabia quoq; Romanas legiones tentatas fuisse Augusti Cæsaris principatu, Helij Galli ductu Strabo refert. Sed quærunt nonnulli quamobrem Vibones dicantur huius herbæ flores. Diuinare non ausim: cæterum Strabo autor est, apud Vibonem in Brutijs repertum coronis flores nectere, in eum quoq; locum propter flores e Sicilia migrasse Proserpinam. Propinqua est & Viboni Petilia: quæ nomen Petilio flori dedit in Lucanis, autumnali & circa uepres nascenti: tm̄ colore cō mendatur qui est rosę syluestris, mirum'q; in eo flore inflecti cacumen, nec nisi intorto folia nasci, paruo ca- 460

lice ac uersicolore,luteum semen includente.Hunc dixi ab oppido Lucaniæ uideri appellatũ,nisi quis à Petilio Romæ luco,Itemq́ Petilino altero existimet:alioqui petilus pro exili capitur Lucillio. De hac itaq́ Britanica Dioscorides in præsenti loquitur. Est & Cantabrica in Hispania,per eiusdem Augusti tempora à Cantabris inuenta, nascens ubiq́, caule iunceo, pedali, in quo sunt flosculi oblongi uelut calathi, & in ijs semen perq́ minutum.

BETONICAE MENTIO TERTIA. DCX.

CAput hoc nõ in omnibus codicibus inuenias. Illud mirũ quibusdã, q̀ Plinius Betonicæ folia rumici scribit similia:hoc Britanicæ Dioscorides assignat,cum Betonicæ querna potius uisantur. Nec illud minus licet mirari, quamobrẽ mentiones duas Betonica meruerit: nisi quis duo quoq́ genera Betonicæ demonstrata nobis à Dioscoride contenderit. Duas & Paulus Aegineta Betonicæ facies intelligit,effectu parili,ut prædiximus.

LYSIMACHION. DCXI.

461 LYsimachion & Lysimachios & Lysimachia uocatur.Inuenit hanc Lysimachus. Folia eius uiridia,ramuli erecti,odore graui, flos purpureus fruticosusq́,ut Plinij uerbis utar. Vis huius herbæ tanta,ut iumentis discordantibus iugo imposita asperitatẽ cohibeat.Patauij demonstrata nobis est.

POLIGONON MAS. DCXII.

POlygonon & calligonon appellatũ uidetur à multitudine seminis, propterea seminalis in Latino dicit̃: q̃q̃ & sanguinalis & sanguinaria uocatur. Alij à densitate fruticis,alij à frequentia geniculorum arbitrantur: quidã & halmada nominãt. Inueniuntur qui fœminam esse hanc contẽdant, marem autem maiorẽ minusq́ nigrum, & geniculis densiorem. Herbarij nullam magis aridam q̃ polygonon seruant. Dioscorides polygonon quibusdam locis uocari tradit pedalium. Plautus quidem ita in Curgulione appellat odoratę genus herbæ:

Tu rosa,tu crocus & casia es,tu pedalium.

Aut certe unguenti nomẽ est in ea fabula pedalion. Fortasse uero non pedaliũ sed bdelliũ in poëta eo legeris.Polygonon Aëtius & ἡλίου βοτάνην hoc est solis herbã dici meminit, uulgò centinodia & corrigiola. Proserpinaciũ in Plinio sunt qui polygonon accipiant,dicente uulgarẽ herbã esse proserpinacã, eximij aduersus scorpiones remedij,& lassitudinẽ si linguæ subijciatur:si deuoretur, uomitionẽ sequi salutarẽ, ut corrupte legatur in Dioscoride hoc loco stopinaca pro scorpinaca siue Proserpinaca:qñ utrumq́ nomẽ polygono tributũ uideas in eo libro qui L. Apuleij fuisse creditur à multis. Illud mirari subit, q̀ Plinius eodem capite Proserpinacã & polygonon quasi diuersas herbas demonstrat, & utranq́ ad anginas commendat,xxvij.uolumine.

POLYGONON FOEMINA. DCXIII.

462 POlygoni quatuor genera Plinius existimat,marem & fœminam:tertium ὄρειον hoc est montanum,quod & describit eadem forma qua Dioscorides hic fœminam. Quartum genus polygonaton priuatim appellatur, de quo protinus indicandum nobis est.

POLYGONATON. DCXIIII.

463 POlygonaton Dioscorides montanum polygonon,syluestre Plinius intelligit, etiamsi descriptio fortasse dissonat in plerisq́:Arboris,inquit penè modò fruticat,radice lignosa, stirpe cedri rubicundo,ramis sparti,binûm palmorũ,nigris geniculorum ternis quaternisq́ articulis, odore quodam sine gustu fastidiendo:qui ne explicari quidẽ rectè possit, ut Paulus Aegineta scribit,& eo prior Galenus.

CLEMATIS. DCXV.

CLematis hæc siue clematitis Aegyptia cognominatur,quoniã Aegyptus hanc maxime gignat,prælonga tenuisq́,in prouerbiũ usq́ cessit κληματὶς αἰγυπτία:ita nominãdo eos, qui procero & nigro sunt corpore,ut est apud Phalereũ Demetriũ.

CLEMATIS ALTERA. DCXVI.

CLematis secunda siue clematitis, smilaci hoc est hederę Ciliciæ similis effingitur,genicula 464
ta & ipsa repensq́ per arbores. Hanc aut non dissimilẽ,ut puto, Plinius est ubi echiten & laginen uocarit,& tenuẽ scammoneã,quia pedales,foliosos, nõ dissimiles scammoneæ ramos habeat, nisi q̀ minora nigrioraq́ sunt folia.Inuenitur in uineis aruisq́, paratur cibis, ut olus cum oleo & sale. Sit hic frutex qui cõuoluolus à nostris dicitur, cuius flos lilij rudioris figurã prebet,ob id & liliastri quoq́ nomẽ habẽs, & uulgo etiam ligustri(q̃q̃ ligustrũ proprie cyprius est)æstimaturi indicent:nam & foliũ ei pinnatũ est, ut scãmoneæ, nec smilaci dissimile, uolubilis maioris nomine: Semen nigrũ, triangulũ, in folliculis acinorũ specie,qui numero tres habẽtur,in uinetis aruisq́.De hoc Plinij uerba subijcimus: Est, inquit,flos nõ dissimilis lilio in herba quã conuoluolũ uocãt,nascẽs per fruteta,nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens,& ueluti rudimentũ naturæ lilia facere condiscentis. Inuenio qui periclymenon uocẽt conuoluolum,atq́ ita pictam in Gręcis codicibus uidi:sed uera periclymenos alia est,ut post liquebit. Habetur & clematis tertia, centunculus à nostris appellata,rostratis folijs, ad similitudinẽ capitis penularũ iacens in aruis. Dioscorides & gnaphalion herbam, centunculũ à Latinis dici meminit: q̃q̃ non habeo cõpertum eadem sit an diuersa gnaphalion à tertia clematide:quandoquidem & medicinæ congruunt, & apud nos utraq́ centunculi nomen habet. Sciendũ Galeno teste, Dioscoridem hoc loco de prima tantũ clematide locutũ, quæ nõ simpliciter clematitis, sed clematitis daphnoides,aut myrsinoides,aut polygonoides appellanda esse uideat. De secunda uero clematide,quã & absolute clematitin uocari tradit, in quarti huius libri fine scriptũ esse,non hic existimat. Addidere tamen librarij utroq́ loco eam, quod & in alijs herbis fecere. Pamphilus duas clematides in unũ confudit,à Galenoq́ ob id incessitur iure. Idẽ uidetur & Plinius fecisse, medicinas aliquot prioris secundæ tribuendo.

POLEMONION. DCXVII.

POlemoniũ, siue polemoniã, alij philæteriã à certamine regũ inuentionis appellauerũt, radice crassa,nigro semine.In Plinio & melemonium uocari herbã quandã inuenias, uomituris utilẽ:tamẽ haud cert⁹ sum ecquid corrupta sit in ea uoce lectio.

SYMPHYTON PETRAEVM. DCXVIII.

SYmphyton petræum nos alum Gallice uocamus,folijs paruis, ramis tribus aut quatuor à ra 465
dice.Nascitur in petris,ideoq́ petræum cognominant. Symphyto autem Græci nomen imposuere, quoniam consolidet.Hanc Veneti cotoneam appellant,ut inquit Plinius,rosæ radicis,alibi albæ, alibi nigræ.

SYMPHYTON ALTERVM. DCXIX.

466 HOc Galenus symphyton μέγα id est magnū cognominat, nec gustu dulce, nec odoratum ut superius. Herbarij recentiores tria symphyti seu consolidæ genera constituunt præter petræū, quod ne cognoscunt quidē. Magnum, de quo hic agitur: minus, sed radice intus & foris alba, fere bulbi effigie rotunda: minimū, flore in spicam purpureo, ac folio quidem origani ut petræum, sed in humidis genitum, radice lignosa, superuacua, nec odorata nec dulci, nec saliuā cienre: quæ sunt in petræo omnia.

HOLOSTEVM. DCXX.

HOlosteum sine duritia est herba, etiamsi ab osse nomen habuit, per antistrophen uidelicet, hoc est ex aduerso à Græcis appellata, sicut fel dulce, folijs angustis. Nascit̃ in collibꝰ terrenis.

STOEBE. DCXXI.

467 STœben Theophrastus & Plinius phleon quoq; dici tradidere, Pollux phlun, cuius lanugine mulieres ad lixiuium utantur. Molle inquit Theophrastus & placentaceum est phleon, colore subrubido. Meminit & Aristoteles, sed à Theodoro flaus uertitur. Fœminā in eo accipi quæ sit sterilis & ad nexus utilis, unde phoinas uestes in Herodoto quis legat & Pausania: quibus aues in Arabia stymphalides, ut uisco cæteræ capiantur, cum alia materia nō resistat earum rostris: nam & in Aethiopia Arabiæ aduersa nasci phleon testis est Strabo, flumine præsertim q; cinnamo semina disterminat. Orchomenio lacu numerosum id haberi: à quo & nomen phleos: & enim Græci φλεύειν pro eo q; est fœcundū esse, capiunt: hinc & Bacchum ueteres Phleona cognominabant, autor Helianus. Partem huius herbæ teneram ab radice pueris in cibo gratā esse. Radicem ipsam pecudum pabulo uelli copiosam: nec in profundum actam, folio & caule aculeatis. Stipam à Latinis dici autor est Dioscorides. Illud notauerim, si stœba idē sit q; phleos, errare qui stœbam pro ea herba capiūt, quæ uulgo scabiosa dicitur, folio erucæ hirsuto, non tamen aculeis horrente, cœrulei floris, ex qua & scopæ fiunt. Sit autem scabiosa quæ ab Aëtio psora dicitur, cuius ustæ fumo arboꝶ erucæ moriantur, non habeo compertū. Photion lini genus tradit stypion uocatum: alioqui stypos, inquit, piceæ caudex est, itémq; prædurū & solidum lignū quodcunq;. Interdū & humilis stipes ita dicitur poëtis. Est & stibion & stibe de qua diximus in hyppophaë: nam stion calculus est marinus Hippocrati. Festus linum impolitum Dorice stuppam dici meminit.

CLYMENOS. DCXXII.

CLymenos appellata à rege dicitur, describi aliter à nostris q̃ à Græcis Plinius affirmat, hoc est hederæ folijs ramosam, caule inani, articulis præcinctam, odore graui & semine hederæ, syluestribus montosisq; nascentē. Sterilescere pota ea etiā uiros sextario eius in triginta dies diuiso, Theophrastus autor est, quod quidē Dioscorides periclymeno uocatæ tribuit: nam & descriptio nostroꝶ de clymeno quā prætexui, periclymeno fere conuenit.

PERICLYMENOS. DCXXIII.

468 DE periclymeno dictū est in Clymeno: nunc caprifolium & matersylua dicitur uulgo: q̃q̃ Dioscorides matremsyluā pro hedera capit, cui periclymenon simile est.

TRIBVLVM. DCXXIIII.

469 TRibulus siue tribulum in segetibus madidis & palustribus nascitur, non excedente quina fere cubita gurgitum altitudine, ut in Strymone amne. Capillamenta in eo quædam inter se contraria, eò breuiora, quò propius ad radicē sunt: adeo ut in ea quasi desinant ac procumbant: à lateribus terna & quaterna germina, ut amplissimū sit quod minus ab radice distat, & reliqua pro suo cuiusq; numero. Exit à parente soboles, omnino similis folio fructuq;, sed gracilior: semen nigrum, prædurū, quo cadente ipsum se propagat. Foliū habet secundum spinam: in semine quoq; geritur aculeus. Radicem eius alij annuam, alij diuturniorē esse putant. Duo genera eius: uni cicerculæ folium, alteri aculeatum. Vere germinant, serius tamen cui in folio aculei, magisq; hoc septa uillaꝶ obsidet, semen habens rotundius & nigrum in siliqua: quod alteri hoc est præcoci arenaceum & sesamæ figura cernitur. Nihil cicere infestius tribulo est. Nascitur & in hortis tribulus. Dira res alibi, sed iuxta Nilum & Strymonem amnes in cibos recipitur. Panis ex eo fit prædulcis, & comprimēs uentrem. Hippocrates genus tribuli τὸν θαλάσσιον hoc est maritimum appellat idem cum terrestri, quod & minus est aquatico. Ex aquatico sane panes fiunt: ob id & Fettariensem castaneam Gallia Padana tribulum uocat.

SAXIFRAGA. DCXXV.

470 SAxifragum, & saxifraga Latine dicitur, item calcifraga (si modo hæc est) quam & Plinius & Dioscorides alio loco empetron appellat. Paulus sarxiphages. Empetrum, inquit Plinius, fere in saxo nascitur: recenti uires sunt, uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, unà rumpi affirmant. Habetur & saxifragi genus alteꝶ, in adianto nobis explicandum. Corrosi & ambusti sunt hac parte Græci codices: nec quale sit huius herbæ foliū, animaduerti ullo modo potest, & in ipso uerboꝶ textu spatiolū inane uacat. Porrò ueterem in Dioscoride picturam huius herbæ uidi, non plus folijs q̃ cirris minutis per ramos ex interuallo conditis, nec frequentibus, in cacumine surculoꝶ flocci ceu arentes potius q̃ flosculi, subrubida radice, non sine fibris. Romæ talis ostenditur in maritimis ac montosis tantum, non rubida radice, sed candida: flosculis quoq; candidis. Recentioribus de hac herba parum conuenit: alij triticifolio tum figuram, alij marinæ bati similem dixere, alij tormentillæ uulgo dictæ. Est autem ut uolunt tormentilla quinquefolio herbæ similis, nisi q; septem fere habet folia, non quinq;. Quarti herbā, quæ florem caryophyllon uocatum ferat, de quo alibi dictū est. Quinti saxifragam eandē esse, aut proximam ei, quæ pampinula, pimpinella, & bipennula, & sanguisorba ruri dicitur: quoniā uulneribus iniecta ferrum & spicula facile ac citra sensum doloris exigat: folio patuo, orbiculato, & extremitatibus serrato: quod & mandi soleat paratum oleo, sale, aceto, surculis ab eadem radice plurimis atq; densis rubentibus cum radice, ut ferunt. Quibusdam locis uermiculus eruitur: qui curatus sericis præcipue tingendis, purpuram facit incomparabilem: cæteros colores splendore quodam & hilaritate superans. Inuētus ut alia quoq; multa casu, excrementis gallinaceoꝶ ita coloratis: nam & usus purpuræ, ut est apud Iulium Pollucem, ab Hercule uidetur institutus, conspecto canis rostro, qui purpuram deuotasset, infecto. Igitur purpurissum

ex hoc

ex hoc uermiculo,carbasinũ à præstanti amphitheatralium uelorũ,ut arbitror,colore dicitur. Quidã carmasinum appellant colorem,quoniã uermiculus is Punica lingua carmes appelletur, quemadmodũ & coccus:potest & ab urbe Charmi,quæ Sardibus est, nomen accepisse coloris,quod lanas inficere Sardibus cœptũ sit, ut inquit Plinius. Nam carbatinis in Aristotelis secundo de animalibus uolumine legendum,non carbasinis est. Sunt autem carbatinę quas Catullus carpatinas crepidas uocauit, calceamenti genus è Caria translatum,quod hodieq; uulgo sic uocatur,detractis utiq; posterioribus syllabis, & s. litera principio adiecta, ut assolet. Nam & carpiscullus calceamenti genus est,ut Flauius Vopiscus ait in Aureliani Cæsaris uita. Quidã tamen carbasa etiamnũ uocant boum coria,quæ Cæsar alutas appellauit:nã, ut Suidas scribit,ubi defecissent calcei,carbatinis utebantur,ex crudis boum tergoribus recens detractis, ut illud Vergilianum:

Vestigia nuda sinistri
Instituere pedis,crudus tegit altera pero.

De hoc uermiculo nihil apud ueteres inuenias: nam sandix Indica,de qua in Aureliani Cæsaris uita legit, pretiosas purpuras fecisse aliud tincturę gen⁹ puto. Hieronymus in sacris literis uermiculum & uermiculatas uestes nominat, granum,ut opinor,aquifolię significans, quod autore Plinio quibusdã locis uermiculi similitudine conspicitur. Hinc deriuatũ arbitror, ut coccinea uestis, scoletidata, hoc est uermiculata uulgo diceretur,siue quasi quisquiliata (Etenim granum cocci etiam quisquiliũ uocatur Plinio) à quisquilijs ,opinor: Sunt enim quisquiliæ,ut Festus ait, quicquid ex arboribus minutũ cadit. De uermiculo purpureo Democritus quoq; meminit tincturis utili,sed è purpuris ac murice,ut conijcio: nam & de uermiculo Galatiæ hoc est iligno * meminit. Pampinulæ similis est,folio tantum minore, ac magis serrato & lentiusculo,quã nostri herbarij eufragiam appellant, minus fruticosa, flore luteolo, præcipuæ claritatis ad omnia uitia oculorũ:ueteribus incompertam existimant,quemadmodũ & illam, quæ cartofilago dicitur à uulnerarijs, nos ceratophylaceũ uocandã putamus:quia partem oculorũ ceratoiden hoc est corneam defendat,salutiq; percussam restituat, folijs seriphij,uel potius roris marini,aut lini quoq;, capitulis arentibus,cirris subluteis.

LIMONIVM. DCXXVI.

471 Limonium beta est syluestris,densioribus folijs: aqua è radice cocta maculas uestiũ, & membranarũ eluit. Aliud genus est à limonio limonia,ut in scolymo notauimus. Limoniũ Aëtius etiam cynoglosson,hoc est linguam canis uocari scribit.

LAGOPVS. DCXXVII.

Lagopus,quasi pes leporis dicatur: sane & similis ei est aspectu. Proinde haud probarim eorũ sententiam,qui caryophyllatam uulgo dictã rentur,in opacis montanis gigni solitam,non in segetibus,ut lagopus. Hippocrates nominat & lagopyron, quasi leporis triticum intelligas, furfuribus cum inaruit simillimã,folio paruo quasi oleagineo, longiore tantum,cruentis uulneribus imponẽs. Hãc Galenus leporariam inquit herbam esse.

MEDION. DCXXVIII.

Medion,exemplaria sunt in quibus folia ei nõ seridis,sed iridis reddatur: Plinius quoq; iridis satiuæ scripsit: sed cum satiuæ adiecerit,non de iride,quã nemo legit satiuã esse, quando,ut inquit Theophrastus, iris cultum nullũ desiderat: sed de seride uidetur intellexisse,cuius constat duo esse genera,satiuum & syluestre.

EPIMEDION. DCXXIX.

XIPHION. DCXXX.

Xiphion à Theodoro dicitur pugio. Floret uere cum uiola nigra. Falsò plerią; arbitrantur xiphion eandẽ eẽ q̃ & lonchitis: sed illa in siccaneis,hęc in humidis nascitur. Sunt & alia discrimina,quæ notari possint uolentibus. Habet hæc & radicem ad nucis auellanæ similitudinẽ fimbriatã,quam effodi ante messes oportet,& in umbra siccari. Videtur hæc & phasganon,& machæronion hoc est ensis uocari: radice, ut Theophrastus inquit dulci, decocta,& cõmendata panificijs,si trita farinæ admisceatur:unde machæronij pastilli fortasse ortũ habuere, quos tertio kalendas Octobres uulgus esitat. Item rotundã & sine cortice capillata fibris, ut gethyum. Scolopendræ in herbã eam frequẽtes conueniũt. Est & compositionis cuiusdã in medicina uiridis nomen machærion, ad morbos articulares, & ischiada. Habetur & xiphias piscis,quẽ gladiolũ interpretantur, duo,ut inqt Aristo. habens rostra sed dentib⁹ carẽs. 474

SPARGANION. DCXXXI.

XYRIS. DCXXXII.

Xyris & xeris aut xyrida Galeno teste dicitur. Scelus herbariorũ quorundã aperit hoc loco Plini⁹, partẽ eius seruantiũ,& quarundã aliarũ herbarum,& plantaginis & iridis substituentium, si parum mercedis tulisse arbitrãtur,rursusq;,ut plus operis acquirant,partem eam quã seruauere,eodem loco infodiunt:credo inquit,ut uitia,quæ sanauerint, faciant rebellare. 473

ANCHVSA. DCXXXIII.

Anchusæ caulis, non ut aculeatarũ multifer. pens,sed stans:funditur papyri modo. Radix inficiendo ligno cerisq; apta, præparans & lanas pretiosis coloribus,Laodicena maxime. Vt Democrito placet liquari non potest in aqua ad medicinas:oleo resoluitur,idq; syncerae experimentũ est. Habetur & alia similis pseudanchusa ob id appellata,à quibusdã enchusa aut doris, & multis alijs nominibus,lanuginosior & minus pinguis, tenuioribus folijs & languidioribus,radice oleum nõ fundente, sed rubentẽ succum,& hoc ab anchusa discernitur. Anchusæ primũ genus onoclea cognomẽ habet,& choerospelethos in Paulo, secundũ onochelos, siue Alcibiadios:tertium pusilla fereq; innominata:quartum lycopsos. Anchusam poëtæ sunt qui & enchusam uocarint: q̃q̃ enchusa pro pseudanchusa potius, q̃ pro anchusa capitur à nõnullis, ut prædixi. Hippocrates Anchusan uidetur intellexisse, cum schelida nominauit,ut Galeno placet. 475

ANCHVSA ONOCHELOS. DCXXXIIII.

Anchusa onochelos, alij rhexiam, & archeuion, multi enchryson : paruo frutice, radice præterq; messibus nigra: tunc ẽm sanguinea est,uiresq; habet. Folijs tritis,odor cucumeris. 476

ANCHVSA TERTIA SINE NOMINE. DCXXXV.

LYCOPSOS VEL LYCOPSIS ANCHVSAE GENVS IIII. DCXXXVI.

ECHION DCXXXVII.

479 ECHios etiam dorlas à Paulo uocatur. Plinius: Echios, inquit, utriusq; generis pulegio similis est, coronata folijs: altera lanugine distinguitur spinosa, cui & capitula sunt uiperę. Quidam echion pro personatia, inquit cœpere. Dioscorides hoc loco unum facit genus echij, non geminum. Sed Nicādrum uidetur sequutus esse Plinius in Theriacis dicentem echios duas esse, contra bestiarum ictus utiles: alteram humilem folio anchusæ, spinis horrido, sed exili: alteram altiorem, maiore folio, flore pauco, per ambitum purpureo, capitulis uiperæ, cacumine aspero astrictoq; lanugine. Idem poëta paulo supra quasi tertiam eiusdem nominis reddendo: Echios, inquit, cognomine Alcibios, herba est spinosa, coma sustinente flores, radice alta & exili, quam ad serpentes & inijci uulneribus & commanducari quoq; præcipit. Folia quoq; ipsa non multo post eiusdem Alcibij commendat, q̃tum manu comprehendi possit. Plinius xxvij. uolumine: Alcibios, inquit, herba qualis esset apud autores non comperi, sed radicem eius & folia trita ad serpentis morsus bibi & imponi iubent: folia q̃tum manus capiat, trita cum uini meri cyathis tribus, radicem drachmarum trium pondere cum uini eadem mensura. Ideo autem qualis esset Alcibios apud autores comperisse negat: quoniam præter Nicandri uerba illa & pauca & alijs cōmunia quæ prætexui, non legitur qui descripserit. Alterā uero esse Alcibion Nicandro q̃ duas illas priores, echios scilicet ostenditur: & ꝙ echis hæc nō echios ab ipso dicitur: & ꝙ eandem herbam uno loco bis depingi opus non erat.

OCIMOIDES. DCXXXVIII.

DE ocimoide nonnihil in ocimo dictum est.

ERINOS. DCXXXIX.

478 ERinos herba cognominis arbori caprifico est, ob id à Plinio inter ficos caprificosq; reddita: non naturæ, sed gentilitatis respectu. Lac eius dulce. Galenus hanc non erinon, sed echinon uocare maluit. Vetusti quoq; Dioscoridis sunt codices, in quibus non erinos, sed echinos scriptum sit. Est & apud Hippocratem echini herbæ mentio.

GRAMEN. DCXL.

479 GRamini ab internodijs ramorum & cacuminibus radices nouæ pullulant. Sunt qui & aculeatum gramen inuehant trium generum, dactyli cognomine: unum cuius in cacumine aculei sunt plurimum quini: alterum aizoo simile, dactylō priuatim uocatum quoniam digitis medeatur: tertium genus tenue: nascitur in parietinis aut tegulis. Nulla herba gratior iumentis gramine, siue uiridis, siue in fœno siccata. Tunditur aspersa aqua. Radix adhuc tenera mandendo est. Gramen Marti consecrauit antiquitas, ꝙ ex humano cruore procreatum crediderit: q̃q̃ & omnis herba gramen abusione dicitur. Quidam Saturno dicant, ꝙ ab eo satum primo perhibent. Glaucum uero immortalitatem huius herbę cibo consecutum Athenæus ex Aeschionis poëtæ uersibus existimat.

CALAMAGROSTIS. DCXLI.

CAlamagrostis à Plinio gramen simpliciter uocatur: infestum camelis. Quidam Babyloniū gramen cognominant.

GRAMEN PARNASION. DCXLII.

GRamen Parnaso monte folium habet hederæ, densius quàm usquam fruticans, cum in reliquo orbe folia in exilitatem fastigientur. Succum huius excipiunt propter ubertatem, qui & dulcis est.

GRAMEN CILICIVM. DCXLIII.

GRamen Cilicium hoc est cinna. Sunt qui & medon uocent: nec amburi eius recentis pastu boues, sed pinguescere contendant: nato alterutris errore, ꝙ alij πίμπρασιν ζῶς βόες legebant, alij πιμπλῶσιν.

SIDERITIS PRIMA. DCXLIIII.

SIderitin primam aliqui ueram Achilleum cognominant, alij sideriten. Odoris fœdi cum teritur, tradunt: nostri sideritin eam, quæ est latissimo folio, scopam regiam appellant, medentem anginis suum peculiariter. 480

SIDERITIS SECVNDA. DCXLV.

SIderitis secunda ramulos habet triangulos.

SIDERITIS TERTIA. DCXLVI.

SIderitis tertia similis Achilleo est, mox prodendæ, sed candidioribus folijs & pinguioribus, tenuioribus cauliculis.

SIDERITIS QVARTA. DCXLVII.

SIderitis Achilleos dicitur, quoniam inuenerit eam Achilles, discipulus Chironis, qua uulneribus mederetur, & Thelephū sanauerit. Alij primum æruginem inuenisse tradunt, utilissimam emplastris: ideóque pingitur ex cuspide decutiens eam gladio in uulnus Telepho. Alij utroque usum medicamento uolunt. Hanc nonnulli panaces Heracleon appellauere: nostri proprie millefoliam, cubitali scapo ramosam, minutioribus quàm fœniculi folijs, uestitam ab imo. Alij ueram Achilleon esse dicunt scapo cœruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis folijs rotundis, eleganter circundatam. Alij primum genus sideritis Achilleon ueram, ut diximus, acceperunt. Ethruria millefoliam uocat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij usus ad uulnera. Boum neruos abscissos uomere solidari ea rursusq; iungi addita axungia affirmans. Achillios, & Achillion uocatur quarta sideritis, ut dictū est, & à Latinis quibusdā lumbꝰ Veneris. Dioscorides supercilium Veneris nō lūbū dici uoluit, alterutro errore orto, ꝙ Grçci ὀσφὺν lumbum, ὀφρὺν supercilium appellāt.

RVBVS. DDXLVIII.

RVbi multa genera, sed quæ magno separantur discrimine. Chamæbaton uocant humilem rubum: qui protinus quàm paulò accreuit, retro uergit in terram, atque ita radicatur, & humirubus à Theodoro dicitur. At rubus inter arbores aquaticas statuitur. Rubi unum genus fert mora, quæ & manduntur. Huius radicis spongiolæ duritia lapidis uisuntur: alterum rosas, de quo in cynosbato dictum est. Flos mori candidus per messes colligitur. Locus rubis consitus, quem nos senticetum & dumetum uocamus, Græci βατιὰν & ἀκρόβατον appellant. 481

RVBVS IDAEVS. DCXLIX.

RVbus Idæus in Ida non aliàs nascitur, sub arborum umbra rarioribus aculeis, & minus aduncis. 482

HELXINE. DCL.

HElxine duplex Dioscoridi & omnino autoribus: altera parthenion, altera cissanthemos ab hederæ folijs uocata. Plinio item duplex, sed aliter: altera de qua hic agitur partheniũ & perdicij, siue perdiciadis cognomine: quod perdices hac præcipue uescantur, folia tamen ei nõ Mercurialis, ut Dioscorides, sed mixtæ similitudinis plantagini & marrubio tribuit, cauliculis densis lanas infici: semina in capitibus lappaceis adhærescentia uestibus: à quo & helxinem dictã uolunt. Hanc Aeoliæ gẽtes, & Aegyptij edũt. Crassas plurimasq; habet radices, ut inquit Plinius. Altera idẽ autor inquit uerior est helxine, cui radix foliosa: ex qua similis malo carduus seminis plenus extuberat, seminalis acanus à Theophrasto dictus: cuius inciso summo uertice lachryma erumpit iocundi saporis, acanthica mastiche uocata, proptereáq; adulteriũ ex ea fit, ut diximus: germinat atq; floret æstate folio & caule, lanugines spinosas habẽs. hæc Plinius. Nos hanc nõ helxinem, sed ixinẽ uocari credimus, ut in chamæleõte candido dictũ est, quam quam porro prior helxine perdicion & parthenion dicat. Aliud tñ intelligo Pliniũ secutus perdiciõ, quæ à nostris herba urceolaris uocatur, ab alijs astericũ, folio similis ocimo nigrior tñ, nascens in tegulis parietinisq;: ob id & parietaria, & muraliũ, & muralis uulgo dicta & uineago, & parthenion: quoniam à Minerua in somno cõtra præcipitia lapsusq; mõstrata est Pericli Atheniensiũ principi, cum uernula ei charus ex altitudine cecidisset Splachnoptes appellatus. Turtures, columbæ, gallinacei annuũ fastidiũ deducere dicunt helxina pasti: autor est Plinius. Triplex igitur inuenio parthenium: unũ folio coriandri, quæ amaracus à Galeno, partheniũ à Dioscoride nominatur, uulgo matricaria: alterum folio Mercurialis, ut Dioscorides hoc loco, siue plantaginis & marrubij, ut Plinius, quæ dicitur helxine, ac de ipsa hic agitur. Tertiũ folio ocimi quæ parietaria & muralis uocetur: de qua mirũ est Dioscoridẽ nihil præcipere quod sciam, nisi quis eum dicat sub helxine hanc quoq; accepisse, quoniã hirsutula sit & adhærescat uestibus, nec à Mercurialis herbæ folijs omnino multũ distet, præterq; quod Mercurialis serrata leuiter ea sunt, parietariæ nõ sunt. Sunt qui & Mercurialem ipsam parthenion quoq; dicant helxinem, ut Dioscorides in myosotide scriptũ reliquit: etiam alsine dicta est, quam quam corrupte in Theophrasto legitur asine, ubi Theodorus uolucrum interpretatur arbores amplexu hederæ modo strangulantem.

ELATINE. DCLI.

484 ELatine folio casiæ à Plinio describitur: cætera cũ Dioscoride cõueniunt: corruptã in Plinio lectionem esse haud sum dubius, librarijs casiam pro helxina substituẽtibus: quandoquidẽ elatina modò uisitur helxinæ similis, hoc est folio hederæ propinquo, non casiæ, cuius id oleaceũ est, ut in chamælæa dicitur.

EVPATORIVM. DCLII.

EVpatorium & eupatoria quoq; dicitur. Regiã & hæc autoritatem habet, folijs plumosis, modo caulis, flore candido, radice superuacua. Mauritani aliud eupatoriũ demonstrãt officinis penitus diuersum figura, sed effectu par, scapo exiguo, fere cubitali folio, centaurij minoris, frutice odorato, sed flore magis qui luteus ei est, radice superuacua: passim nascitur.

PENTAPHYLLON. DCLIII.

PEntaphyllon & pentapteron in Theophrasto Theodorus quinq;foliam & quinq;pennã conuertit. Aëtius hanc ἑρμοῦ βοτάνην hoc est Mercurij herbã uocari tradit. Aegyptij etiam dissyphi cognominant. Daci, drocila: Itali psillitum, solotam & thebeotin, quæ corrupta puto nomina: nam & therũbros & theonestron quoq; dictã inuenio, radice cum recens est rubente: nigra cum inarescit, quadrangula, folio uitis pusillo: augetur definitq; cum uite: caulibus tenuibus, crebris geniculis: nomẽ à numero foliorum. Quidam Græci chamæzeleon quasi frutice terræ uocant. Commendari quinq;foliũ fraga terrestria gignendo, Plinius existimat. Ego id qui uerũ esse possit nõ intelligo. Nam herba ea, quæ fraga gignit, trifolia est, nõ quinquefolia: flore candido, non luteo: in Rheticis & Vindelicis alpibus etiãnum frequẽs secus uias. Hippocrates duo uidetur nouisse quinquefolia: cãdidũ, quod & herbaceum, & procerius est à terra: nigrum, quod humilius. Est & quæ tormentilla uulgo dicitur, quinquefolio simillima, nisi quod septem non quinq;, habet folia. Potest à nobis heptaphyllon uocari, hoc est septemfolia: ex cuius radice pastillos theriacos (si dijs placet) officinæ pro uiperarum carne subijciunt: quoniã uiperæ modo ut ipsi putant, nunquam uisantur.

PHOENIX HERBA. DCLIIII.

PHœnix à Plinio dicitur herba phœnicea inter fruges ab eo posita: quoniã à nostris hordeũ murinum uocetur. 486

IDAEA RADIX. DCLV.

IDæa radix acerba gustu, misceri solita luctantiũ in palæstra puluerí ad ea, quæ repercutere tantũ oporteat, ut Paulus Aegineta scribit. 487

RADIX RHODIA. DCLVI.

HAbetur & radicis Cynthiæ mentio Hippocrati fouendis fœminarum locis: inuenio & rhodion uocari coloris genus Democrito, Italicũ præferente in uellerum tinctura: fortasse id quod nos uulgari nomine rosaceum uocamus. Galenus rhizam, hoc est radicem ab eo dici genus quoddã sati scribit sine caule, sine flore, sine semine, tribus duntaxat folijs, sed proceris & in terra stratis digitorũ duorum magnitudine, similibus anchusæ: radicẽ ipsam prætenuem: purgandi uiribus, sed exiliter. Alia uidetur herba quæ uocatur oxysa Plinio, etiamsi folia æque terna habet: quippe quæ non purget, sed contrà potius astringat, & ad stomachũ dissolutum & enterocelas in cibo detur. Proinde sunt qui oxyn putent esse, quam uulgus tauram & triada, hoc est trinitatem: & sphragida, hoc est sigillum Solomonis appellauit: folio triplici aut uno potius in terna dispofito, radice capillamentis multiplici: flore cũ maculis quibusdam candidis cœruleo. Est & ophrys Plinio herba denticulato oleri similis, folijs duobus, quæ capillum, inquit, denigrat. Est & mamiras herbulæ cuiusdã radicula, ut Paulus notat: geniculis frequentibus, nodosis, albugines, & cicatrices exterens, atque comminuens.

HIPPVRIS. DCLVII.

HIppuris equisetum, & equiselis dicitur à Latinis, inuisa fœnisecis: nascens in pratis. Est autẽ pilus terræ equinæ setæ similis, ut nostri tradunt. Græcorum aliqui pinum folijs nigricantẽ eodem noĩe appellãt. Hanc uero, quæ hic describitur, folia habere pauca, tenuia, exigua: iũceas comas, semẽ rotũ- 488

dum simile coriandro. Nasci in arbustis maxime, autor Plinius. Hanc herbam Dioscorides à Romanis salicem uocari tradit, de qua fortasse Vetrius homo doctus apud Festũ intellexerit, cum diceret, uitgulti genus esse salicẽ: non ridicule, ut idem Festus carpit, interpretatus: quòd ea celeritate crescat, ut salire uideaẽ: quando Græci quoq; hanc & iteam λύγον, & ἀνάβασιν à salicis quadã similitudine & à scandendi more uocitant. Alio loco Plinius: Ventoso tractu nascitur, scanditq; arbores, & propendentẽ ex ramis folio nullo cirris numerosam, qui sunt iunci geniculati, radice pallida. Nec mirum sit alicui quòd folia modo pauca, modo nulla tribuantur: facit hoc & autorũ quos secutus est, & locorum atq; tempor. diuersitas. Hanc ipsam caucum, siue daucum uocari legas in aliquot codicibus: ue tusta tamen exemplaria id uocabulum non habent.

HIPPVRIS ALTERA. DCLVIII.

488 SCiendum hippurim uocari & piscem quendam, siue hippurea, quem aliqui etiam coryphaënem cognominant. Differt ab hoc qui uocatur hippus ab Epicharmo dictus ispidion, siue ut legunt aliqui, hispidion.

COCCVS BAPHICA. DCLVIIII.

DIffert coccus baphica, hoc est granũ tinctorium à cocco Gnidio, siue grano Gnidio, ut apertissime constabit Galenum, & utriusq; notas contemplantibus. Magnitudo huic, id est Gnidio grano piperis maior, uis ardens, rotundum, rubensq; est colore cocci. Frutex qui hoc ferat thymelæa, siue chamælæa dicitur. At qui tinctoriũ granũ gignit, aut priuatim coccus dicitur, ut Dioscoridi placere uideo: aut ilex est aquifolia. Granum, inquit, hoc Plinius rubens est, primũq; ceu spectes frutices paruos, aquifoliæ ilicis: quisquiliũ uocant, pensionem alterã tributi pauperibus Hispaniæ donati. Est enim ilex gemina, ut Columellæ placet: Minor apibus quæsita & prolixior ab omnibus improbata mellificio. Oẽs, inquit Plinius, roboris dotes ilex solo prouocat cocco. Granum hoc Galatiæ, aut circa Emeritam Lusitaniæ in maxima laude, inquit, habebatur. Gignitur & in Africa & Pisidia. Pessimũ in Sardinia. Est autem genus ex eo, inquit, in Attica fere, & Asia nascens, celerrime in uermiculũ se mutans: quod ideo scoletilon uocabant: improbabantq; limaci paruę similem: culici, ut Dioscorides affirmat & Pausanias, qui fruticem hũc in Locride copiosum ad Ambrysom thamni amplitudine, præterea lentisco similem, nigriore tantũ & molliore folio describit: fructu solani quidẽ specie, sed erui magnitudine. Colligendũ præcipiunt anteq̃ uermiculus is nascatur. Galatæ qui supra Phrygiam sunt gentiliter ligg uocant. Eum fruticem Iones & Græcia tota coccum. Anniculo itaq; grano succus ad pigmenta languidus: quadrimo euanidus: ita nec recenti uires nec senescenti. Colos inter principales imperatoriis tantũ paludamentis dicatus, qualis in rosa micat, & quo nihil aspectu gratius, & in purpuras Tyrias dibaphasq;, aut Laconicas: & enim Tyrio primum tinctas, mox & cocco tingere mos erat, aut cõtraut fieret byssinũ: nam & tertio & quarto & quinto saturabantur: unde nomina illa uestium, monocoros, dicoros, tricoros, tetracoros, pentacoros, in uitis principum. Sit autem granum tinctoriũ, an phœnicobalanus atq; palmula, quod Hippocrates phœnicion coccon quasi granum puniceum uocauit, æstimaturis relinquo. Illud quoq; hoc loco referendum est, coicina quædam legi apud Græcos texta, quę nostri ceu coccina legentes, in Strabone rubra conuerterunt. Cæterũ coicina dicuntur à coice frutice in Aegypto textili, cuius mentio & apud Theophrastum est: Coix, inquit, folio harundinis angulari, ad nexus utilis, à quo & fiscellæ genus coix Attice, ut inquit Pollux, quod Dorice cois dicatur.

TRAGION. DCLX.

TRagion alii similem terebintho faciunt, alii iunipero per omnia: succo lacteo, qui spissatur in gummi, nascentem non alibi q̃ in maritimis Cretæ. Dicitur & tragonis. 489

TRAGION ALTERA. DCLXI.

TRagion hæc minor est priore: nec in Creta solum, ut illud, sed multis locis nascitur, ut Galenus inquit.

TRAGOS. DCLXII.

TRagon Asia fert, ueprem ut Plinius dicit, sine foliis, racemis rubentibus, ad medicinæ duntaxat usum. Hanc & in litoribus nostris gigni modo perhibent herbarii, iunco marino similem: à quo & iuncum marinum multi uocant eam. Tragos alia est quã nos hirculum uocauimus inter nardos: item alia, sitodes, hoc est cerealis cognominata, inter fruges q; dicta. 490

OXYSCHOENOS ET IVNCVS PALVSTRIS. DCLXIII.

IVnco palustri Græcos ad funes usos, nomini credamus, quo herbam eam appellant, unde funambuli σχοινοβάται ab iis dicantur. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, iuncos lapideos uidere per litora, simillimos nostratibus. Iunci uterq; turgentem quodam cacuminis callo præferunt: mox cohærentia quædam uelut oua pariunt, pediculis circà spicaceis, in quibus uascula rotunda, leuiterq; hiscentia, & in iis semen nigrum cuspidis effigie, non dissimile asterisco, duntaxat exilius, radice longa, quæ crassior multo sit, quàm maribus cognominatis. Caput huic cepis, & gethyo simile, integumentis modice rubentibus. Iuncus palustris, hoc est, σχοῖνος ἕλειος in multa genera conciditur. Oxyschœnos proprie is est, quem marinum iuncum uocamus. Sterilem masculum existimant, fœcundum fœminam. Is qui semen nigrum habet, melancranis appellatur, quasi iuncus atriceps: melancrena dictus Straboni. Vnde funditoribus Balearicis amenta quod & Phileta meminit. Hic sine aliis generibus nascitur ex suo semine, sicut is quem marem nominamus, ex semetipso, cacumine in terram defixo: nam oxyschœnon & holoschœnon eodem cespite contemplatum se Theophrastus & admiratum scribit. Omnium radices singulis annis intermori traduntur. Holoschœnon mariscum à magnitudine (ut puto) nostri uocant, quemadmodum & mariscas ficus, autore Festo, quæ Græci busyca, hoc est grandiores & fatuas ficos, ob id & sycomora esse quidam mariscas uolunt. Hic & ad tegetes, ut Plinius inquit, & omnino uitilia utilissimus, qm̃ mollis carnosusq; fit. Vsus omniũ ad nassas marinas, nexus elegantiã, lucernarũ lumina, præcipua medullæ amplitudine iuxta maritimas alpes tãta, ut inciso uẽtre impleant

pleant pene unciam latitudinem: in Aegypto uero criborum longitudinē, non aliàs utiliorem: ob id cribrum significaturi, iuncum effigiant ut inquit Horus. Idem autor in Aegypto scribi iuncis nec aliter affirmat. Videtur autem palustris iuncus idem cum scirpo esse, nec in fruticum inquit Plinius, nec in ueprium caulium'ue, neq; in herbarum alio'ue ullo q̄ suo genere numerentur iure. Scirpi fragiles palustres'q;, ad tegulum & tegetes, è quibus detracto cortice, cādelæ luminibus & funeribus seruiunt. Firmior quibusdam in locis etiam rigor: nanq; iis uelificant, non in Pado tantum nautæ, uerum in mari piscator Africo, præpostero more uela intra malos suspendens, & mapalia sua Mauri tegunt, proximeq; æstimanti hoc uideantur esse quo papyri usu. Ob id etiam sunt apud nos, qui scirpos interpretentur quos Græci biblos, id est papyros uocāt. Sed fruticosi generis sunt papyri, enodes & sine fronde scirpi, leues proceriq;, ut Festus ait: unde prouerbiū quoq; natum sit, nodū in scirpo quæri. Habent Greci & alterum ex iunci nomine prouerbium χοινίον μιμιατωμένον, hoc est funiculū rubrica tinctum: contra reos desidiæ, quod Athenis qui non in tempore ad concionem uenissent, rubricato fune in foro comprehensi notabantur, & mulctabātur. Huc uidetur allusisse in Pœnulo poëta Plautus, cum de scortis uilibus diceret:

Vestras schœno delibutas schœnicolas sordidas. Quan q̄ & rubricatas, hoc est fuco litas intelligi uult eas. Est & in uerbo schœnicola adagiū, & ut sint quales Græci χοινοτρώγοι uocantur, hoc est, spartum rodētes, quod item de inertibus & nugariis, ut Varroni placet, & alienum laborē frustra consumētibus, usurpari solet. Notum est argumentū illius Ocni, de quo multa in castigatione Pliniana diximus. Scio quosdā intelligere, nō schœnum id est spartum, sed lentiscū, hoc est schinum rodi ab segnibus, quia prouerbium id contra eos dici scribant autores, qui nimio se comendi studio superfluunt, ac dentibus exterendis & fricandis incubant, qualis in lentisco mastiche uis redditur. Sed schœnotroges tamen in omnibus Græcis codicibus, non schinotroges legas. Sunt qui schœnotroges à scilla dictos putent quam & Aristophanes & alii schœnon quoq; appellant, & dentibus prodesse constat: unde Schœnida Venerem cognominatam Lycophroni sunt qui credant, quod cibo eius accendatur libido, ut schœnotroges & schœnicolas, hinc quoq; dici meretrices autumare liceat. Vel forte scenicolas ἀπὸ τῆς σκηνῆς, quasi tabernicolæ, nam & alicarias & prostibulas uocabant, quod circa pistrinulas & stabula uersarentur, ut ait Festus. Scinicolas ab unguento ait pessimo uocatas, quod Græci schen dicunt. Habetur & iuncus euripice uocatus, & triquetrus, & odoratus, in suas quiq; mentiones adeundi.

EVRIPICE DCLXIIII.

Euripicem non desunt qui tropicem appellent inter recentiores: quorum plerique ut eruditiōis suæ periculum faciant, multis partibus rei Latinæ officiunt.

LICHEN IN SAXIS. DCLXV.

491 Lichen siue lechen est muscus, de quo hic, itēq; herba alia nascens in petrosis: nomine utrique inuento, quoniā contra lichenas remediis omnibus anteponuntur. Folium herbæ unum ad radicem latum, caule uno paruo, longis foliis depēdentibus. Vtrunq; recentiores herbarii hepaticam appellant, Appuli herbam cuius unum ad radicem folium haberi diximus, iecorariam siue ficatellam cognominant, folio succi pleno & crasso, ita nominatam, quia iocinoris fibræ similis aspicitur. Diuersa est eodē nomine apud nos in littore passim nascens, & olitorio foro ieiuniorum tempore uenalis, hederaceo fere folio, flore purpureo, lilii pusilli effigie. Conuoluit herba se quibus appropinquat. Soluit aluum cocta, & cruda oleris modo accepta. Sunt & lichenes sui equis, calli, de quibus secundo libro dictum.

PARONYCHIA. DCLXVI.

Hanc & neurada cognominari docent autores. Quid autem sit neuras muliebribus malis quæsita Hippocrati, non liquet plane, πρὸς μῦσιν ὑστέρων νεύρων, καὶ ἄλευρον, καὶ σμύρναν: nisi quis (quod & fere affirmo) non neurin, sed nerin, hoc est nardū montanum legat.

CHRYSOCOME. DCLXVII.

Chrysocome sine foliis, sine semine solo scapo: comas habet fulgore auri, unde nomen. Vocatur & Diosgenia, hoc est Iouis barba.

CHRYSOGONON. DCLXVIII.

HELICHRYSOS. DCLXIX.

Helichrysos & heliochrysos à Theodoro aurelia uocatur, ad solis repercussum comātibus in orbem foliis fulgore auri, à quo nomen. 492
Alii à uirgine Ephesia quæ hoc flore prima coronauerit, Dianam. Coronari eo & deos Ptolemæus rex Aegypti diligentissime curauit. Vestes odore cōmendat non ineleganti. Existimationē & gloriam parere coronatis flore creditur, si unguento se perfundant ex auro, quod apyron hoc est ignem nō expertum, uocatur. Floret fere cum uiola nigra uere. Flos auri modo fulget. Radix summo terræ corio innixa, folio candido, caule tenui & duro: non ut Theodorus inquit, semine, qui carpon, non caulon in Theophrasto legerit. Galenus hanc amaranthi nomine significat, nec aliter uocauit: ob id corymbos eius nunquā marcescere Plinius scriptum reliquit. Philostratus ex amarantho coronari sepulturas quoq; solitas affirmat, idq; Thessalos instituisse primos ad tumulum Achillis.

CHRYSANTHEMOS. DCLXX.

Chrysanthemos nec forma, nec uiribus à buphthalmo superius indicata differt: uerba tantum mutata sunt, eodem manente sensu: ut ne Dioscoridis quidem caput suspicentur aliqui. Illud notauero, à Dioscoride quidem uocari hanc etiam chalcitin: sed an sit eadem, quę Plinio chalceton in uineis nascens, & iocinori trita imponi iussa, nescio. 493

PERISTEREON. DCLXXI.

Peristereon à Græcis uocata, quod columbæ in ea mansitent: item peristerium, unde columbaris uocatur: item Lucinia, & lustrago, & militaria. 495
Sunt qui petonomon à uolucrum pastu nominent: & à colorum uarietate panchromon: à nostris uerbena & uerbenaca, siue, ut arbitror, corrupte uermina ca dicitur. Item ferraria non feria, etiamsi Dioscorides ita nominasse uideatur, quandoquidē secundum huius herbæ genus ab ipsomet Dioscoride sideritis appellatur. Hac & Iouis mensa uerrebatur. Verbenā porro & sagmina Romani hoc est gramen ex loco sacro, præsertim ex arce capitolii cum sua terra euulsum, in publicis remediis & in sacris legationibus, cū ad hostem clarigatumq; mitterentur, ferebant: coro

natis ita fœcialibus & patre patrato, uel fœdera facturis, uel bella indicturis. Sed omnes quoque frondes sacratas purasque per abusionē uerbenas uocabant. Dioscorides duo facit genera, rectum & supinū. Plinius marem & fœminā: mari caules reddendo plures & tenues, itemque cubitales & angulosos, demum quæcunque Dioscorides supinæ: nisi quod rariora mari folia quàm fœminæ adijcit. Quidam nō distingunt, sed unū omnino genus tradunt. Vtraque sortiuntur Galli & prȩcinunt responsa. Hac perunctos magi putant impetrare quæ uelint: amicitias conciliare: Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna, aut sol conspiciatur, fauis ante & melle terræ ad piamentū datis, circunscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli. Siccari in umbra separatim folia, caulem & radicem. Vtrumque genus in planis aquosis nascitur. Diuisurę folior: utriusque similes quidem omino quernis, sed maiores. Rectum erui præcipitur, sole arietis signū meante: non quidem ad omnia, sed ad medicamētū illud, quod propterea criogenes pastillus dicit.

PERISTEREON SVPINA. DCLXXIII

496 Peristereon ὕπτι@ hoc est supina, frequentior est quàm superior. Latissimus est quorundā error, existimantium uerbenam & peristereon priorem esse, quam olitores sclaream modo uocant: de qua ueteres nihil dixisse (quod sciam) uehemēter miror. Folium ei betę lanuginosum, serratumque in modum cristæ, flos spicaceus è cœruleo purpureus, odorata tota & uulgaris: nisi quis hanc alectorolophon, id est, cristam gallinaceam interpretetur. Alectorolophos, inquit Plinius, folia habet similia cristæ gallinaceæ plura, caulem tenuē, & semen nigrum in siliquis. Mutat colorem, sed ex nigra albicare incipit, & intumescit, ac exit. Vtilis tussientibus & oculor: caligini. Solidum semen conijcitur in oculum: nec turbat, sed in se caliginē contrahit: hęc Plinius. Hoc quidem ipsum facere uidetur semen eius, quā uocant herbarij scleream, folio cristæ simili ac nigro semine: uerum non in siliquis, sed in folliculis siue capitulis post florem: nisi quis siliquas in Plinio pro uasculis quibuscunque accipiat.

ASTRAGALOS. DCLXXIIII.

497 Astragalus aliter à Plinio describitur, folio longo, incisuris multis, obliquis circa radicem, caules terni aut quaterni, folior: pleni, flores hyacinthi, radices uillosæ, implicatæ, rubētes, prędurę. Nascitur in petrosis & Arcadiæ Peneo, siue ut Galenus & Paulus, Pheneo. Colligitur exitu autumni cum folia amiserit. Siccatur in umbra.

HYACINTHVS. DCLXXV.

Hyacinthi cum uiola nigra erumpunt uere, sed ante rosam, ut ferè omia, quæ in coronas à montibus petuntur. Exeunt & cum gladiolo, sed eximie in Gallia, ubi & hysginum eo tingitur: nam color in ueste hyacinthinus nō ex hoc tantum hyacintho, ut ferè creditur, sed è uiola, quę syluestris hyacinthus quoque dicitur, traxisse nomen uidetur Plinio utique: nisi quis in eo ianthinum malit quàm hyacinthum legere, ut Martialis: Coccina famosæ donas & ianthina mœchæ. De quo in castigatione Pliniana diximus. Hyacinthi & albi & ferruginei, hoc est cœrulei uisuntur: nam & lapis frutici cognominis, cœruleo nitore fulget, ut Solinus inquit, ut qui colorē cœli dixerunt hyacinthinum, de cœruleo uideantur accepisse. Porrò tam syluestres quàm urbani plurimum durant. Comitatur florē hunc duplex fabula, luctū prę ferēs eius quē Apollo dilexerit, aut ex Aiacis cruore editum ita discurrentibus uenis, ut Græcar: literarū figura ea legatur inscripta. Pausanias florem qui natus sit extincto Aiace apud Salamina, credi refert editum primo, nec hyacinthum, sed literis hyacintho similem uideri, ex candido rubentē ac lilio minorem. Idem autor cosmosandalon dici florē apud Hermionenses Trœzenijs confines, quem ipse hyacinthum uidetur interpretari. Eo flore coronatos festa quæ Chthonia uocant, agere. De cosmosandalis & Cratinus & Clearchus. Palladius hyacinthū & irim & gladiolum à similitudine folior: uocari dicit. Qui Seruiū grammaticū accusant quod hyacinthum esse dixerit, quē Vergilius uacinium in carmine uocarit, Dioscoridem accusant affirmantē hyacinthum à Romanis uacinium appellari. Plinius quoque: Vacinia, inquit, aucupijs Italiæ seruntur, Gallię uero etiam purpurea tingendis seruor: uestibus. Item alibi: Transalpina Gallia herbis tyrium atque conchyliū tingit, omnesque alios colores. Item alibi: Mire, inquit, hyacinthus in Gallia prouenit: quo ibi pro cocco hysginum tingit: Est autem hysginus color, à quo Græci uestes ὑσγινοβαφεῖς appellant hoc tinctas colore. Quò fit ut rectè senserit grammaticus hac parte, uacinium Maroni pro hyacintho acceptū fuisse: nec obstat quod nigra dicat poëta: quando purpuream quoque uiolam est, ubi autores nigram uocare soleant.

PAPAVER RHOEAS. DCLXXVI.

Papauer ῥοιάς, hoc est erraticum, capite, ut Theophrastus inquit, unguis pollicaris amplitudine, legitur uiridiusculum ante messem hordei. 499
Hoc & satiuis ascribitur, quàm quàm inter syluestria & satiua melius fortasse quasi mediū constituas: quoniā sponte quidem, sed in aruis nascatur. Admonendi tamē sumus, rhœadis cognomēto non hoc tantum papaueris genus uenire solitum, sed & alia duo syluestria, ut mox liquebit: hoc, quoniā flores eius breui decidāt: illa quoniā fluat ex ipsis conuulnerato scapo succus lacteus, opion appellatus.

PAPAVER SATIVVM. DCLXXVII.

Satiuum omē magis rotundat capita: id syluestri longū, ac pusillū ad effectus omnes ualentius. 500
Optimū in siccis, & ubi raro pluit. Papaueris satiui tria fecere genera: candidū, cuius semen tostū in secunda mensa cum melle tragematis loco edebāt. Hoc & panis rustici crustas ouo affuso cōmendabat. Alter: nigrum, cuius scapo inciso lac exprimitur. Tertium rhœas, de quo diximus, quàm quàm nisi maturuisset, edomitū existimari nullo modo posset. Galenus & Dioscorides papaueris genera sex enumerant, rhœada, ceratitin, aphrodes satiuū siue thylacitin, & duo alia syluestria: capite sessili unum, oblongo alter:, quæ & rhœdas uocant aliqui: propterea quod è duob⁹ ijs quæsitum lac, scapo inciso fluat.

DE OPIO ET MECONIO. DCLXXVIII

Differt meconium ab opio, si proprie loquaris, sicut apud nos succus à lacte, quod & sapor & lachryma quoque dicitur. Succus & meconion uocatur, qui decocto uel crudo papauere, ut in cęteris exprimitur. Lac uero & opion, quod caule inciso manat è papauere nigro, ut Diagoras suadet, cū turgescit: ut Iollas, cum deflorescit. Incidi iubent sub capite & calice: nec in alio genere ipsum inciditur caput. Humor hic & herbæ cuiusque lana excipitur: aut si exigu

si exiguus est, ungue pollicis aut lactucis, & postero die magis quod inaruit: pastilli siccanrur in umbra. Accenditur syncerum difficilius & crebro extinguitur. In aqua innatat nebula. Aestiuo sole sudat & se diluit, donec simile recenti succo fiat. Confictum in posca coit. Mnesides optime seruari putat hyoscyami semine adiecto: alij in faba. Adulteratur hoc Alexandriæ. Thebanũ opium celebrari ad multa uideo, præsertim in collyrijs duobus, quæ Lynceus & Proteus ab Aegineta Paulo cognominantur. Sicut Hermolaus & Antoninus ab Aërio, in quę non opium modo, sed acacia quoq; poscitur ad repercussum. Achaicũ quoq; Asianumq; opium autores Græci nominant.

PAPAVER CERATITIS. DCLXXIX

504 PApauer ceratitis, siue ceraticon hoc est corniculariu m, syluestre est, cubitali altitudine, folio uerbasci nigri, minus atro, radice breui & corticosa: Tempestiuum messibus: folia huic minora & tenuiora q̃ cæteris syluestribus. Nascitur & nitroso loco, & glaucion à quibusdam appellatur, haud proprie.

PAPAVER APHRODES. DCLXXX.

506 PApauer hoc Heracleon siue aphtodes, hoc est Herculeũ & spumosum dicitur: cuius folia herbæ radiculæ, quã Græci struthion uocanr, similia sunr Dioscoridi Theophrastoq;, ut mulri censent. Et q̃niã struthion etiam passerem significar, Plinius hac parte, folijs, inquit, si procul intuearis, speciẽ passerum representantibus. Verba porro Theophrasti hæc sunt: Papauer, inquit, Heracleon φύλλον ἔχει ἴδιον στρουθὸς ᾧ τὰ ὀθόνια λευκαίνουσιν, hoc est, foliũ habet quale struthos, quo lina candefaciunr. Plinius hæc non de radicula, ut dixi, quæ lanis demum lauandis aptissima ẽ, curans eas, & conferens candore mollitiaq;, ur tradit ipse Plinius xix. libro, sed de passeribus intelligit. Ex ipso autem papauere lina, inquit, splendorẽ trahunt. Quia tamẽ Plinio contradicere non prius audeo, q̃ si possum, contempler oculis, passer᷑ an radiculæ speciem papauer illud præbeat, uerbum Græcũ posuimus in Latino, ut liber᷑ esset exquisituris arbitrium. Semẽ huic spumeum. Aestate tunditur in pila. Vtilissimum hoc, medicamento nobili quod diacodion & asteriacen uocant. Etenim capita papaueris, & códias, & asteriscos Græci appellant. Quin & humanũ caput pöetæ interim codian uocant, ut inquit Pollux. Fit autem huius papaueris, aut cuiuscunq; syluestris capitibus cxx. In aquæ cœlestis sextarijs tribus biduo maceratis, in eadem q; decoctis, deinde siccatis iterum q; cum melle coctis, ad dimidias partes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci, hypocistidis, thuris, acaciæ, & passi Cretici sextariũ. Aëtius papauer hoc, ut arbitror, intelligit, cum mecaphtoditon commendat herbam, contra uiperas in potu pręben s, fortasse quia uomitionibus probetur,

HYPECOON. DCLXXXI.

HYOSCYAMOS. DCLXXXII.

ALter Dioscorides (ut Galenus inquit) hyoscyamon apud Hippocratẽ uidetur interpretatus, id quod ille κυάμου καρπὸν, hoc est fabæ semen appellauit. Hyoscyamon uero Græci uidentur appellasse, hoc est fabam suillam, propterea q;, ut Helianus ait, pastu eius herbæ resoluantur & conuellantur apri: Sed remedium nouere, aquas enim statim adeunt, & cancros uenantur, atque ita protinus saluti restituuntur.

PSYLLIVM. DCLXXXIII.

PSyllium radice tenui, superuacua, farmẽtosum, 508
fabæ grauis in cacuminibus, flores canino capiti, ut Plinius, nõ dissimiles, ob id cynocephalion uocatur, & cynoides. Corrigendũ enim locum in Plinio putamus, ubi non floribus, sed folijs canino capiti similibus describitur: alioqui in exemplaribus manu scriptis floribus non folijs. Semen in baccis effigie pulicis, unde nomen. Prouenit in uitiarijs. Mendosum & illa quoq; parte Pliniũ existimo, cum dicit psyllibus lacteum succũ esse, qui densatus in gummi, & sumptus cum melle, uomitiones faciat, pręsertim q; bilem trahat. Quid enim sint psylles non comperi.

STRYCHNON. DCLXXXIIII.

STrychnon, siue ut Galenus trychnon, satiuum, 510
quod & melan hoc est nigrũ, cognominant, à nostris solanũ dicitur, familiare cibis, in Aegypto maxime. Nihil mali corporibus esse prædicat Xenocrates, cui hoc salutare non sit. Flos huic est candidus, acini siue poma potius herbacea, & quadantenus aculeata, in quibus semen. Hoc Romæ uidimus in horto oratoris Galli.

STRYCHNON HALICACABVM. DCLXXXV.

STrychnon halicacabon folijs ocimi describitur 511
à Plinio, commendatũ quidẽ & hoc cibis ab aliquibus, licet hortense præferatur. Radicẽ halacacabi bibunt qui sunt uaticinandi callentes, qui furere ad confirmandã superstitionẽ aspici se uolunt. Aspidum naturæ intantum aduersa hæc herba est, ut radice propius admotã soporentur.

STRYCHNON SOPORIFERVM. DCLXXXVI.

STrychnon hypnoticon, id est soporifer᷑, ab alijs morion, ab alijs moly appellarũ, coronarijs in Aegypto expetitur, inuitante similitudine florũ hederæ. Velocius hoc ad mortẽ q̃ opium: Inuenio & strychnen & eubepaton, & callion uocatam: nostri uesicariam à folliculis: uel quia uesicæ profit & calculis. Theodorus omnes strychnos uesicarias appellat. Radix huius sanguinis modo rubra, Theophrasto candida, cum inarescit. Semen coccineum, folia malicotonei lactucæ'ue caprinæ, sed hirsuta, magno cespite, in rupibus sepulcretisq; nascitur. Genus hoc Dioscorides libro primo halicacabum uocauit: eademq; ad uerbum fere scripsit, quæ nunc in soporifero leguntur. Sed halicacabus tamẽ uera est, quę proximo capite superius descripta est, ut Galenus inqt. Laudant hoc à locro ad *fruendum, & tamaristo.

STRYCHNON MANICON. DCLXXXVII.

STrychnon manicon, insaniosa herba, quam & 512
doryon, siue potius dorycnion uocabant: quia cuspides in prælijs eo tingerentur, passim nascẽte. Alij perisson appellabant: folium erucæ maiusculum, capite gethyi maiore pilosiore q;, ut Theophrastus scribit, qui hoc edant uideri sibi pulcherrimos affirmans. Hoc & coronarijs placebat. Erythron dicebant & neurita, qui nequiter occultabant, ut inqt Plinius. Frutex est surculosus uerius q̃ herba, ut Plinius tradit, folliculis magnis latisq; ac turbinatis, grãdi intus acino, qui maturescit Nouembri mense.

DORYCNION. DCLXXXVIII.

515 Dorychnion, siue dorycnidion, tam per c. q̃ per ch. etiam pro strychno manico acceptum à quibusdam ueteribus inuenio. Dioscorides & Galenus uidentur aliud ab eo genus existimasse: dictum fortasse ita, ꝙ cuspides telorum inficere mos esset illo, ut in manico strychno diximus. Dorycnio gustus lactis est, & confracto emanat.

MANDRAGORAS. DCLXXXIX.

Mandragoræ fructus niger, sapore quodam uini, effigie oui: non ut Theodorus putat racemi, βοτρυχώδης aut βοτρυώδης, pro eo quod erat ὠώδης, in Theophrasto legens. Fœminæ folia hirsuta, radices carnosæ, tenerę, cubitales fere. Mala hęc fert auellanarũ nucum magnitudine: mas arsen, & hypoplomon quoq; dictus, folio latiore, ut lapathi satiuæ. Cauent effossuri contrariũ uentum tribus circulis ante gladio circunscribentes ad occasumq; spectantes. Succus non ubiq; inuenitur, sed ubi potest. Circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mali grauior. Succum excipiunt deciso caulis cacumine: adeo caulem habere nõ dubitant, etiamsi Dioscorides id negat. Hic & hirsutus fœminæ tribuitur. Foliorũ succus roscidorum pestis est, ut inquit Plinius. Mandragoram conclamati frigoris uenenũ esse nemo non scit. Inuenio herbæ nomẽ andraclon à similitudine uirili dictæ: an eadem hæc sit cũ mandragora, non legi: sed est cur esse sentiam: quippe cũ & anthropomorphon dicatur, nisi quis andraclon, quia frangat, & occidat hominẽ, dictam putarit, cuiusmodi uim multæ habent herbæ: nam & annus uitæ lxiij. ut est apud Maternũ, andracles uidetur appellatus, quia duplici ratione climatericus sit, & maxime frangat homines. Alioqui ab hominis effigie andricelon potius q̃ andraclon dici potuisset: in quo & illud notandũ andricelon apud Græcos, ut Aristoteles & Iulius Pollux testãtur coloris genus est, quẽ nos purpurissum dicimus: atq; ita placuisse Theodoro quoq; nostro liquet.

MORION ID EST ALTER MANDRAGORAS. DCXC.

De morio mandragora nihil habeo quod addi possit ijs quæ à Dioscoride notantur: sed quoniam mala terrestria & canina mandragoræ fructus appellantur, in mentem subeunt, quæ uulgo melenzana uocitamus hoc est ut ipse puto, mala insana: de quibus nihil ueteribus scriptũ fuisse iam desino mirari, ꝙ multa huiusmodi reperio, sicut hercle multa quondã fuere, quæ modo uel ignorantur, uel certe non habentur. Mala ergo insana è frutice uulgari sunt, passim nascente, ut melones & cucurbitæ: pari quoq; cultu, folijs propè ficulneis, flore oblongo, specioso, candido. Manditur uulgo pomũ ex oleo, sale, pipere, fungorum modo coctum.

ACONITVM. DCXCI.

516 Aconiti primũ genus pardalianches, & thelyphonon, siue potius theriphonon cognominatur: cæterũ Theophrastus simpliciter, & sine aconiti mentione thelyphonon, & scorpion à radicis similitudine uocauit, geniculatũ tradens gramini modo, locis umbrosis, & cætera quæ hic à Dioscoride traduntur. Hoc solum genus à Plinio demõstratum est, hirsuta leuiter eius folia prodendo. Vocatur & myoctonos: quoniã è longinquo mures odore necat. Inuenio & myephonon uocari genus herbæ, quam & sciada quidam nominant: nec quæ sit ea docent, præterq̃ ꝙ Phanias in libro de stirpibus hæc habet uerba: Pileari forma sunt semen, anisi, fœniculi, coriandri, caucalidis, cicutæ, pastinacæ, sciadis quã & myephonon uocant. Plinius & Theophrastus myophonon cui neruosus est cauliculus. Aconitum porro Theophrastus in Creta & Zacyntho nasci maxime putant, de lycoctono, ut arbitror, locutus: sed optimũ in Ponto circa Heracleam, ubi monstrat Herculis ad inferos aditus, quasi ex spumis Cerberi canis ortum. Hoc à thelyphono, ut testatus modo sum, differre arbitror: constat enim folio syluestris intubi: q̃ q̃ Aëtius nõ seridis (id enim significat intubum) sed iridis syluestris accipit. Radice non nucis, ut Theodorus transtulit, sed gammari marini specie, quoniã caryas pro caridas, uel carabidas legisset. In quo notãdum carabos, qui & grapsæi sunt, interim pro locustis, interim pro gammaris à ueteribus acceptos, ut Athenæus autor est. Carides uero squillæ sunt, quas & curidas, & coridas, & colybdenas quidam uocant: etiamsi marinum genitale Nicander colybdenam putauit. Aconito sane breuis herba, nec superfluens, sed ut frumento: semen ei tamen in spica non est. Nascitur ubiq;, nec tamen in cautibus nudis, quas aconas uocant, unde aconitũ nonnulli uolunt appellatum. Alij quia in petrosis parte plurima nascẽti, nullus iuxta puluis esset. Alij à pago, siue oppidulo, siue portu Periandynorũ ad Heracleam ita nominato. Alij quoniam uis eadem in mortem esset, quæ cotibus ad aciem ferri decutiendã, statimq; admota uelocitas sentiretur. Fructũ eius & folium nihil nocere prædicant: uim mortiferam in radice haberi. Ad erodendã uti ea medicos: præparari uero posse ut tollat biennio, anno, mensibus sex, tribus, duobus, uno (ratione etiam peritioribus occulta) miserius perire, qui poto eo diutius uitam extrahant. Differri, celerariq; sumentibus exitium, pro ut sero aut ocyus collectũ fuerit. Debellari pestem eam nõ alia radice, ut quidã exprompsere, sed aut uino, aut melle, successu raro: alioqui reperto in uisceribus ueneno, ceu pari inuento, non perimit, sed colluctatur cum eo tantum: Ita duo uenena commoriuntur, ut animal superfit. Omniũ porrò uenenorũ ocyssimum esse aconitum, ut tactis quoq; genitalib⁹ fœminini sexus animaliũ, eodem die morrem inferat, quo modo interemptas à Calphurnio Bestia dormientes uxores, M. Cælius obiecit. Fugitiuos eo in uinculis uti solitos desponso animo aconitum seruantibus, instituta capitis pœna. Quod autẽ sit herbæ genus acontias uocatũ, non reperi: Etenim ut Athenæus inquit, grammaticorũ mos est, poëtas & autores alios enarrantiũ, cum quid huiusmodi occurrerit, quasi conniuendo præterire, nihil aliud testantes q̃ aut lapidis, aut animalis, aut floris genus esse: quò fit ut parum fidei grammaticis in hac eruditionis parte semper habuerim. Aconitũ inuenisse prima dicitur Hecate, uenenorũ insigni crudelitate fœmina, quæ Persam patrem Solis filium perinde crudelissimum ueneno sustulit, autor Diodorus: propterea q; Ouidius in Metamorphosi cum herbam dixit Hecateida, uidetur aconitum accepisse.

ACONITVM CYNOCTONON. DCXCII.

Huius aconiti neq; formã, neq; medicinas Dioscorides exequitur: librariorũ, ut arbitror, culpa fuit, tria capita scribentiũ, cum duo tantũ aconiti 517

summa

summa genera dicatur Galeno teste, pardalianches & lycoctonon.

ACONITVM LYCOCTONON. DCXCIII.

De lycoctono, cuius species treis haberi constat, in primo aconiti genere disserui, Theophrastum & Pliniũ secutus. Lycoctonos dicta est, quia lupos enecet. Habent & nostri rustici ad eundem usum, lupariam uocatam, folio uitis, multas habente diuisuras, & maculas candidas, flore oblongo, luteo. Aëtius: Aconitũ, inquit, sunt qui aconistomon, & irin syluestrẽ, & pharmaciaden uocent, radicula ferè graminis.

CICVTA. DCXCIIII.

518 Cicuta Græce conion: inuisa & hęc publica Atheniensium pœna. Semen habet noxiũ. Caulis eius uiridis, & urit plerunq;, ut in platanis. Leuis hic est & geniculatus, ut harundo, nigricans, altior sæpe binis cubitis. Hinc & spatiũ, quod est inter cannarum, ut Seruius existimat, genicula, cicutam uocari à Marone. Folia coriandri tenuiora, semen aniso crassius, radice nullius usus, ut Plinio uidetur. Semini & folijs refrigeratoria uis: quæ si enecat, incipiunt extrema corporis algere. In uino pota irremediabilis existimatur. Succus exprimitur folijs floribusq;: tunc enim maxime tempestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus, nocentior q̃ semẽ ipsum, ut in Thapsia: cum in reliquis contrà fit: necat enim sanguinem expissando. Hæc altera uis est, & ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent: ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fuerit autem cicuta herba, cuius gustatu exercitus M. Antonij cum fame laboraret, penè sit extinctus in Parthia, nõ traditur: alioqui remediũ, ut Plutarchus ait, in uino tantũ erat. Plinius quoq;: Maxima, inquit, cicutæ uis terrę Parthorum, mox Laconicæ, Creticę, Asiaticæ. In Græcia uero Megaricæ, deinde Atticæ. Thrasyas & discipulus eius Alexias & hanc & cætera uenena temperabant, ita ut sine aliqua offensiõe aut tabe tollerent in quantũuis tempus dilata morte. In cicuta præcipiebant, ut è Susis aut prægelidis opacisq; locis ad hũc usum reponeretur. Chij, ut Theophrastus scribit, non terebant eam, ut cæteri cum tegmine, sed hoc detracto, tusam & tenui cribro emissam ex aqua propinabãt. In Ceo insula mos fuit, ut sexagenarij senes conuocatis necessarijs, solenni sacrificio cicutam epulati, & coronati biberent: Strabo autor: ut ferè in Theophrasto non Chios, sed Cios legendũ putem. Cui consuetudini se Valerius quoq; Maximus secundo libro interfuisse tradit, in eius insulæ oppido Iulide. Cicutam sunt qui etiam ephemeron, à celeritate interitus uocarint, ut Photion autor est. Recentiores cicutæ duo faciunt summa genera, aquaticæ frigentis naturæ, terrestris calidæ. Terrestris duo item genera, maius & minus: sed quoniã autorem nullum præferunt idoneum, uereor ne (ut ferè solent) hallucinati fuerint: alioqui cicutæ similem diximus esse myrtin herbam, ob id cicutariam à nostris appellatam, calentis ingenij: nam uerba illa Plinij: Caulis, inquit, cicutæ uiridis, & urit plerunq; ut in platanis: quia sensum nullũ cõmodiorem habent, correximus ex Theophrasto ad hunc modum: Caulis cicutæ uiridis è Susis plerunq; Athenas perlatus, q̃q̃ cicutæ uis est & illa (si Celso credimus libro quinto) exedendi corpora: ut forte seminibus & folijs frigida sit potestas, cauli feruida. Illud uero minus tolerabile, q Mauritani uel eorum interpretes, illud rutæ genus syluestris, quod Dioscorides & Plinius armala uocari scribunt, ipsi pro cicuta capiũt. Sunt qui, (q Galenus ait tertio libro κράσεων) cicutã sturno cibum, homini uenenũ esse, cõuerterint: Hyoscyamũ esse turdo cibũ, homini uenenũ, quo nihil esse potest fœdi[9], impetiti[9], absurdi[9].

SMILAX. DCLXXXXV.

Smilax siue taxus, est ubi à Theophrasto & Dio- 519
scoride milos appellata sit, folio ęterno, extremitatibus & lateribus sinuato ut quercus & paliuri, & omnino ilicis, molliore tantũ profundioreq;. Differt & materia ab ilice, q soluta & tenera in operibus est taxo, præsertim in Arcadia, ubi & nigra est ac punicea. Flauet in Ida tam similis cedro ut imponat mercantibus, præsertim medulla. Germẽ ei maxime serotinum. Floret paulò ante solstitiũ. Fructificat à uergiliarum obitu. Facillime augescit, procera, similis abieti, minus excelsa, sed alis crebriorib[9]. Foliũ quoq; ut scribit Plinius, abietis, sed pinguius ac minus uirens: Strigosa, tristis & dira, nullo succo, baccifera. Radices ei graciles, per summa cespitũ breues. Circa Idam rara, in Macedonia & Arcadia frequentior: Rotundo fructu, & paulò ampliore q̃ faba, colore ruffo, tactu molli, ueterinis lætifero non item ruminantibus. Sunt qui eum quoq; mandant suaui cibo, & innocentẽ prædicent. Vmbrosissimis locis prouenit. Fumus ex eo mures perimit. Mari fructus, ut Plinio uidetur, noxius, lætale quippe. Baccis in Hispania præcipue uenenũ inest. Vasa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia facta, compertũ est mortifera fuisse. Sunt qui taxica hinc appellata putent, quæ nunc toxica uocãtur, quib[9] sagittæ tingũtur in Arcadia ueneni uel præsentissimi. Repertũ innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus æreus adigatur. Conglutinamẽta siue subscudes ex ea scrinijs & subsellijs parantur: nunc & arcus & scorpiones: nec taxus uulgo sed literæ prioris immutatione naxus & naxius quoq; dicitur, quod nomen & Dioscoridi fuisse cognitũ uideo, ubi uenena libro sexto numerat, eodẽ loco nõ taxũ sed toxum à Romanis dici credidit: nec thymalõ ut hic, sed thymilõ scribendũ, q̃d & Aëtius quoq; sequit. Paulus thymiõ. Galenus taxũ etiã dici cacton inquit. Paulus cacton spinę gen[9] esse, quã Dioscorides lib. vi. uocauit axon, cuius pappi recẽtes in cibo sumpti strangulãt, in quibusdã exẽplaribus ixiæ noĩati. Verisimile est hãc esse cactõ de qua Theophrastus & Plini[9] loquunt: Cactos, inquit, Siciliæ tm̃ nascitur suæ proprietatis, cuius in terra serpunt caules è radice, lato folio & spinoso, q̃s uocant cactos: nec cibo desquãmatos fastidiũt, gustu amariusculo: sed & seruati sale uescẽdo sunt. Vnũ caulẽ rectũ habent, qui pternix dicitur eiusdẽ suauitatis, sed uetustatis impatientẽ. Semẽ ei lanuginis quã pappon uocãt: q̃ detracto & cortice, teneritas cerebro palmæ similis relinquit. Vocãt scaliã, siue ut Plini[9] ascaliã. Alibi Plinius: Sũt, inquit, & cedu ę palmarum quoq; syluę, germinãtes rursus ab radice succisæ. Dulcis medulla earum in cacumine q̃d a crũ appellãt, exẽpta q uiuunt, q̃d nõ aliæ. Vocant aũt chameriphes etiã à Theophrasto folio latiore ac molli, ad uitilia utilissimo, copiosę in Creta, sed magis in Sicilia. Nũc uulg[9] Siculũ Romanũq; ciphilionẽ mercatu ei[9] frequẽti noĩat. Aliq palmidiũ ab quadã palma spadicũ similitudine, ut ex quibus scopæ fiãt. Margyllio Hispaniæ mõ appellãt credo, quia bacculas rubẽtes margaritis similes ferãt, dumulos uocatas, q̃bus filo immissis fœminę supplicatiões p̃cesq; suas numerãt. Plinius quodã loco: Marga

rides

tides, inquit, palmæ breues, candidæ, rotundæ, acinis q̃ balanis similiores, quare & nomina, inquit, à margaritis accepere: diuersum tamen genus hoc ab Hispano illo fecerim; ꝙ in meridiano tantũ orbe margarides nascuntur, & quidẽ una tantũ eius arbore in Chora, ut idem Plinius affirmat. Iam hoc ꝙ dixi palmidium nocari, non Siciliæ modo peculiare, sed Aegypto & Hispaniæ. In Italia quoq; nasci perhibent non procul Terracina. Mirum quod traditur in Aegypto ipsis etiam palmarꝫ quarundã innasci truncis, sed minoris operis ad mandendũ. In orbe reliquo duorum generꝫ, sed eodem cespite proueniunt mas & fœmina. Sexum distingui semine quod pappon, ut diximus appellãt. Fallit hoc imprudentes, opertum cortice multiplici, tunicis ferrugineis intereuestientibus. Cortex folij modo in latum ex angusto panditur, & armatur aculeis: ideoq; latum & spinosum à Theophrasto dictũ est. Ex huius crassitudine in Aegypto charta modo tingitur uilis, ad contegendas inuoluendasq; segestriũ usu merces. Ex tunicis quas intercursare diximus in eadem prouincia, funes rudentesq; nectuntur. Caulis ipse ceduus quotannis, alioqui adolescit crassitudine intantum, ut arboris iustæ truncum æquet ambitu.

APOCYNON. DCLXXXVI.

520 APocynon semine acuto, diuiso, lanuginoso, graui odore, uirgis minus longis q̃ hedera. Quadrupedes necat, si uescãtur, omes. Est & uenenũ hominibus. Dicitur & cynocrambe à Galeno, ab aliquibus hippomanes: q̃q̃ & uirus defluens ab equarꝫ inguinibus, quo tempore amoris insania feruntur, hippomanes appellant. Apud Hesiodũ certe hippomanes herba est, quã edentes equi aguntur in furorem. Dicitur & capparis hippomanes. Est & saltationis genus apud comicos apocinon, sed scriptura distinguitur.

NERION SIVE RHODODENDRON. DCLXXXVII.

NErion Sabina quoq; herba dicitur. Sempiternum fronde, caulibus fruticosum. Mel insanum è Ponto contrahitur, rhododendri flore, quo scatent syluę. Hoc ne nomẽ quidem apud nos inuenit Latinũ, ut Plinius tradit. Galenus hanc intelligit quoties rhododaphnen nominat aut nerion, duobus eam locis prodens. Photion rhodoniam quoq; dici meminit: quosdã tamen rhodoniam interpretatos inquit fuisse uitem, flauas uuas ferentem. Dioscorides rhododaphnen à quibusdã uocari spongon scribit. Aëtius spongitin herbam dicendo, procidentiæ sedis utilem, quid intelligat haud scio.

FVNGI. DCLXXXVIII.

521 FVngi cortice, medulla, neruo, uena, carent, pediculo admodum æquali: q̃q̃ qui ex ijs pezicæ à Græcis uocantur, nec pediculũ nec radicem habent. Fungos Græci mycetas uocãt, nec distinguũt: quanq̃ Paulus etiam boletos cognouit, bolitas appellando, quibus & principatũ inter fungos dedit, sicut secundum locũ ijs qui amanitæ nominãtur. Sũt & egiritæ, sed industriæ fermento in ipsis populi nigræ truncis diluto aqua, protinus coalescentes. Quorundã facile noscuntur uenena, diluto rubore, rancido aspectu, liuido intus colore, rimosa stria, pallido per ambitũ labro. Non sunt hæc in quibusdã: sicciq; & nitri similes ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt: uoluam enĩ terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in uolua, ceu in ouo est luteũ, nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo nascente, mox crescente in pediculo corpus absumitur, raroq; unq̃ gemini ex uno pede. Origo prima è limo & acescentẽ succo madentis terræ, aut radicis ferme glandiferę. Initio spuma lentior, dein corpus membranæ simile, mox partus ut diximus. Deprehendisse perniciales, nisi agrestes possunt, atq; qui colligũt. Caligaris clauus & rubigo ferri aut chalybs uenenatos faciunt. Boletis ortus occasusq; in clũditur septem diebus. Fungorꝫ lentior natura & numerosa genera, nec nisi ex arborꝫ fere pituita. Tutissimi qui rubent, callo minus diluto q̃ boletis rubore, mox candidi uelut apice flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suillis accommodatũ uenenis. Quidã discreuere arborꝫ generibus, fico, ferula & gummiferis: non item fago aut robore, aut cupresso. Omniũ color liuidus: sed ijs aberit argumentũ ueneni quo similiores arbori fico fuerint. Noxij erunt fungi, qui in coquendo duriores fiunt. Innocentiores qui nitro addito coquentur, si utiq; percoquãtur. Imbribus proueniunt omnia hæc. Siccantur pendentes suilli iunco transfixi, quales à Bithynia ueniunt. Succineis nouaculis & argẽteo apparatu fungos ipsæ suis manibus deliciæ coquebant: unde Græci hos deorꝫ cibo nasci dictitant, ut Tranquillus in Nerone meminit. Porphyrius non cibum sed filios deorꝫ fungos & tubera uocabat, quia prouenire uiderentur sine semine: Nata forte diuersitas, quod uerbũ θρέμμα & eũ qui alit & eum qui alitur significat, accentu modo commeante. Porrò deorꝫ & cibus & alumni ideo uideri possunt, quoniã & eos quorꝫ pater ignotus est, filios terræ dicimus, quod quidem & Cicero in quadã ad Atticum epistola confirmat de Lica. Recẽtiores alia quoq; nomina uel genera dedere: ouatos, ab oui similitudine: spongiolos, à spongia: digitellos, à digitis: porriginosos, à porrigine: pezicas quasi sessiles & pediculis carentes. Laciniæ priuatim dicuntur è castanea, magnitudine spectabiles, ut singuli sufficiant. Innocentissimi sunt è rubis & carduis uerenati, rotunditate clusili, quos inde prunulos, & spinulos appellant, & cardeolos. Oritur & è saxo, id est, lapide lyncurio, siue lyncæo uulgari uoce dicto fungus, admirabili natura. Præciditur hic in esum, & alius subnascitur anno toto: pediculi pars relicta duratur in silicem, atq; ita semper crescit lapis, restibili fœcunditate: nec credidimus anteq̃ domi natos ita mãducaremus. Nouum & hoc uita sibi cõperit, inuicemq; multa perdit: q̃q̃ est ubi Plinius hoc innuat, ut in castigatione Pliniana xxij. libri diximus. Sunt & igniarij qui dam fungi, & quibus strigilium uice tostrina utitur.

COLCHICON. DCLXXXIX.

COlchicon & ephemeron, de quo mox prodetur, Hermodactyli genera à neotericis uocantur. Galenus & Paulus ephemeron duplex faciunt, Dioscoridem sequuti: unum delibutorij ueneni ui, de quo hic: alterꝫ quod irin syluestrem cognominant, de quo proxime dicemus. Colchicon sane haberi modo passim prædicant, ephemeron nesciri. Hermodactyli porro, ex quibus pilulæ ad podagras tantopere cõmendantur ab Aëtio & Paulo, quinq;foliũ sit an ephemeron, parum mihi constat: alioqui recẽtiores pro ephemero accipiunt. Dioscorides quinq;foliũ Hermodactylon q̃q; dici, & morbis articularib⁹ & coxẽdici cõuenire prodit, ephemeron tumorib⁹, 522

EPHEMERON. DCC.

EPhemeron folijs lilij minoribus, semine superuacuo: dictū ita, quòd intra diem iugulet, ut Theophrastus putat. Sed illud alterq; genus est & Colchicon proprie crediderim, folio ellebori. Radicula om̄ibus nota. Seruorq; in desperatione confugium. Hoc ipsum Colchicon & Plinius ephemeri appellatione intelligit, quoties medicinas contra ephemeron impactum cōmemorat. Ephemero radix longa, non ut Colchico rotunda. Quidam ephemeri uocabulo delibutorīj ueneni compositionem quādam capiunt, ut Aëtius testatur.

LENS PALVSTRIS. DCCI.

523 LEns palustris φακὸς ἐπὶ τῶν τελμάτων à Græcis uocat, sine radiçe, sine folijs: etiamsi id quod in ea fru- tificat, simile folio conspicitur, minus habili humore, q̃ ut in eo folium conflari possit. Quidā genus aliud non quidem in aqua nascens, sed in uliginosis dilutisq;, maius eo tradunt, carens folio, ἄγριον φακὸν hoc est syluaticam lentem uocantes.

AIZOON MAIVS. DCCII.

AIzoon maius aliqui Iouis caulem siue oculū, alij digitellum, alij spegetō siue hypogesson, quod in subgrūdijs fere nascitur. Aliqui amerimnon à solicitudinis depulsu. Sūt q̃ etithales à terno flore: sunt q aithales ab æternitate. Sunt qui erothales & erogennetō à uerno tēpore, aut q̄m amatorijs conueniat. Latini & sedū maius, alij sadum, Opili' Aurelius sesuuiū, nonnulli semperuiuā, uulg' auricularē. Huic crassitudo caulis plusq; pollicatis: folia carnosa, larga succo, leuia, oblonga. Sedum herbam fuisse putant eam, quæ Glauco immortalitatem dederit marino deo. Fuit & alter Glaucus in fabulis, qui Dracone medico monstrante, contactu herbæ, cuius non redditur nomen, reuixerit sub Minoë.

AIZOON MINVS. DCCIII.

524 AIzoon minus herideis & herisithales, & chrysothales uocatur, à quibusdam treles siue trithales quia ter floreat. Hoc in muris parietinisq; nascitur & tegulis. Fruticosum à radice & sursum usq; ad cacumen, folijs angustis, succosis, radice inutili. Vermicularis uulgo dicitur. Sunt qui iessitin, ut Plinius, aut hyssitin, aut isoteos, tribus enim modis sctiptum inuenitur, forteq; gessitin melius ἀπὸ τοῦ γείσου appellas, hoc est à grundis: quando & maius quoq; aizoon hypogessum dici ostendimus, hoc est subgrundiarium.

AIZOON LEPTOPHYLLON SIVE PORTVLACA SYLVESTRIS. DCCIIII.

525 TErtium genus aizoi, andrachne agria, hoc est syluestris portulaca dicitur, de qua etiam superius ijsdem uerbis à Dioscoride scriptum est.

COTYLEDON. DCCV.

COtyledon paruula herba, cauliculo tenero, folijs pinguibus. Nascitur in maritimis petrosisq; uiridis: non est hæc, ut quidam rentur, ea quæ uulgo cimbalaris appellatur: etiamsi cimbalion à Dioscoride uocetur. Est autem cimbalaris herba fo liotenus anguloso, hederaceo, flore paruo, purpureo, in muris terræ nascens, quam quidem nonnulli genus alterum capni dictæ faciunt, ut in capno testati sumus.

COTYLEDON SECVNDA. DCCVI.

526 COtyledon secunda, caule longiore sed pergracili, gustus asperrimi. Huius usu Hippocrates in cibo fœmininum sexum concipi, sicut prio- re masculinum prodidit.

VRTICA SIVE ACALYPHA. DCCVII.

VRtica ex omnibus aculeatis generibus notissima est, acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus: Sæpe altior binis cubitis. Mitior fœmina est. Inter syluestres quæ dicitur cania acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis folijs: quæ uero etiam odorem mittit, Herculanea uocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam noxiam & tactu tantum leui, pruritum pustulasq; adusto similes existere. Notum est remedium olei: sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci uere, nō ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Syluestrium quoq; radix omnem carnem teneriorem facit simul cocta: quæ uero ex ijs mitissima, & folijs non mordentibus lamium, siue aononium uocatur, à quibusdam urtica iners & mortua. Album hæc habet in medio folio, sacris ignibus utile. Quidam è nostris discreuere genera temporibus, autumnale appellando, & reliquas ad eandem rationem: celebrat & marinam cognomine Plinius ad uesicæ uitia. Condit laudes urticæ, Phanias physicus, utilissimam cibis coctam inueteratamq; professus. Si quadrupedes fœtum non admittant, urtica naturalia earum fricanda monstrāt. In Oeta monte sterilium nec iniri se patientium caprarum ubera terētes ea lac eliciunt. Ex urtica in Aegypto fit oleum. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia. Vrticam Hippocrates nidam uidetur appellasse, cum alij cnidam uocēt. Est ubi clidam legas corrupte ut censeo: nisi aliud genus sit: Grana, inquit, clidę sexaginta clysteræ uuluis inijciantur, quas bilis infesta uerit. 527

GALIOPSIS. DCCVIII.

GAliopsis: & galion uocatam inuenio hanc.

GALION. DCCIX.

ERIGERON. DCCX.

ERigeron à nostris fere trissaginis specie describitur, & cum mollitia nasci fertur in tegulis murisq;, cauliculis subrubentibus, lanugine qualis est spinæ, inter diuisuras capitis exeunte. Ob id Galli xuseam, Callimachus acanthiden, alij pappum uocant. Hæc deinde Græcis de ea constare Plinius affirmat, alios erucæ folijs, alios roboris, sed minoribus multò dixisse. Item radice alios superuacua, alios neruis utili, alios potu strangulante. Nec defuere qui alterum genus facerent, nec quale esset demonstrarent, dantes contra serpentes bibendām: edendam uero comitialibus. Aggredimur medicinas, quia notæ desunt. Nicander uidet aut hanc intellexisse, cum geraon pogona dixit: nam & nos senecionem uocamus, aut tragopogoni similem herbulam, quæ uulgo barba senis dicitur, aut chrysocomen quam & Iouis barbam appellamus: quāq; & arbor quædam est quæ Iouis barba dicitur, in opere topiario tonsilis, & in rotunditatem spissa argenteo folio: aquas odit, ut Plinius describit, nec adijcit plura. 528

THALICTRON. DCCXI.

Thali-

529 THalictron cauliculum habet crassitudine papaueris,ut inquit Plinius:rutæ,ut Galenus : cubiti,ut Dioscorides:librarijs similitudine uocabulorũ deceptis. Nos rutæ Galenum secuti uertimus.

BRYON THALASSION. DCCXII

Bryon thalassion cognominatur,ut à bryo differat in arboribus nascente.Marina herba hęc, sed in terra tantum nascitur & scopulis, folio herbido ac lato,nec lactucæ dissimili, rugosiore tantum uelut cõtracta,sine caule, sed ab ima radice principio alio atq; alio plusculis exeuntibus folijs.

PHYCOS. DCCXIII.

Phycos non habet alia lingua nomen, ut Plinio uidetur:etiamsi fucus inde apud nos dictus esse uideatur,quoniã alga, inquit, herba sit potius,hic autem frutex: q̃q̃ est ubi maris algam uocet, & fucum marinũ lactucę similem,qui conchylijs substernitur.Genus ei triplex:unum folio lato uiridi, ob id prasson uocatum,ab aliquibus zoster, radice foris pilosa,intus squamatim compacta,prælõga & crassa,ut cepis & gethyo. Alterũ simile fœniculo, nec uiride sed pallidũ, sine caule,rigens t̃m atq; stans, & eo copten à duritia uocatũ.In testis fractis saxisq; nascitur terra,ut mari tamen alluatur: nam superius inuadit haud procul litore. Extra Herculis columnas magnitudine mirabili. Latitudo quę manu comprehendi nequeat. Fertur hoc fluctu extrinsecus in nostrũ mare prasson,ut diximus,uocatum: quia pati fronde sit. Annuum esse traditur. Vtrunq; præcipiti uerno enasci,per æstatem uigere, autumno flacescere, emori hyeme. Tertiũ gramini simile est,radice longa,obliqua, geniculata, caule harundinis, longe minus q̃ cetera,alij breuius. Tria genera folio distinguunt:primum lato, secundũ longo, quod & rubens sit:ultimũ crispo,quod & pelagion & Cretense nominatur:quia spongiarij urinatores ex alto id petant. Circa Cretã in petris copiosissimũ & præstantissimũ, quo & tænias & lanas & uestes inficiant, prouocante purpuras q̃diu recens tinctura est,ita colorem alligans, ut elui postea non possit:ob id & pseudoconchylion à Democrito uocatur,& flos siue coccus marinus,& à Strabone in Arabico sinu minium,hoc est ut Nicãder utitur,bryon muscumq;. Laudatissimũ à parte aquilonis ,quemadmodũ & spongia. Phycos autem marinum siue thalassion cognominatur, ut à phyco, id est fuco metallico distet. Refrigerantis apud Galenũ est naturæ metallicum,& cerussæ proximũ uiribus, etiam tenuitate penetrandi uincens, de quo nihil Dioscorides. In Aristotele de animalibus, littoralem herbam, hoc est quę littus oleat, uidetur intellexisse Theodorus cum uertit littuum,id quod ille θῖνα uocat:fieri tamen potest ut littus ipsum & odor eius,in eo uocabulo accipiendus sit.

POTAMOGETON. DCCXIIII.

530 Pontamogeton. Castor hanc aliter nouerat, tenui folio,uelut equinis setis,thyrso leui & lõgo, in aquosis nascentem, cuius radix strumas tollebat. Potamogeton aduersatur crocodilis: Itaq; secũ habent eam,qui uenantur eos.

STRATIOTES. DCCXV.

Stratiotes gemina est:aquaticus, de quo hic agitur : & terrestris, millefolij cognomine, de quo statim post dicetur. Est autem stratiotes aquaticus,herba militaris,in Aegypto tantum nata inundatione Nili. Diuersam ab hac militarem aliam existimo,quam alij eandẽ,quæ & lactoris,aliqui similem dicunt. Est autem lactoris nota uulgo, ut inquit Plinius,plena lactis : quod degustatũ, uomitiones concitat. Hæc & lactaria,& anabula nunc dicitur,oleæ folio sed minore,flore luteo. Sed an una aliqua sit hæc ex ijs, quæ tithymali nominantur, considerandum relinquo.

STRATIOTES TERRESTRIS VEL MILLEFOLIA. DCCXVI.

PHLOMOS. DCCXVII.

Verbascum,siue phlomos, siue ut Galenus plomos,etiam in niue nasci posse creditur. In albo aliqui marem,in nigro fœminã uolunt intelligi. Caulis uerbasco erectus,semen inutile. Tertiũ porrò genus non nisi in syluis inuenitur, cui herba quæ Romæ blattaria dicitur,tam est similis, ut sæpe fallat pro eâ captą. Est autem blattaria folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hinc forte natum,ut Dioscorides uerbasco syluestri blattas cõtrahi prodiderit. Medicinæ huius capitis sequenti mẽtione collocantur. 531

PHLOMIDES. DCCXVIII.

Phlomides. Distingui genera hæc pene superuacuum est, cum sint eiusdẽ effectus omnia. Thryallida uero & lychnitin ex argumento appellant,quoniã ad lucernas conueniunt: proinde ipsa luminum ellychnia Græci & phlomos, & thryallidas quoq; uocant,ut inquit Pollux.

AETHIOPIS. DCCXIX.

Aethiopis caulem habet concauum, semẽ candidum,radices plenas,molles. Quæ ex Aethiopia uenit,eximia est,ilico proficiens. Colliguntur radices autumno,siccãtur in sole aliquot diebus,ne situm sentiat. 533

ARCTION. DCCXX.

Arction nascitur in petrosis. Ab Vrso nomen obtinet:aliud omnino q̃ quæ uulgo branchia ursina dicitur: ueteribus omissa, etiamsi ebisci modo supputatoriam uim habet,folijs tam diuersis,ut singula eorũ multa esse uideantur radice glutinosa,multiplici,subalbida.

ARCION. DCCXXI.

Arcion siue prosopites, personaciam quidem in Latino sonat,sed pro petasite tamen capitur à Plinio dicente: Folio psonaciæ nullũ est latius,grandes lappas ferentis,quas non in arcio,sed in petasite cernimus. Petasiten interpretor, quã uulgo bardanam, & lappam maiorem uocant : arcion, quæ ungula caballina dicitur. Plinius differentiã in nomine tenuem constituit:petasiten personatã, arcion, persolatam appellando : Persolatam, inquit, quã nemo ignorat,Græci arcion uocant:folia habet maiora etiam cucurbitis,& hirsutiora,nigrioraq; & crassiora,radicem albam & grandẽ: quæ omnia ferè cũ Dioscoridis arcio conueniunt. Nominatur & persoluta, siue persolyton à Plinio herbæ genus Aegyptiæ, in hortis seri coronamentis solitum, duobus generibus,mas,& fœmina:inhiberi subdita ea Venerẽ uirorum maxime prodendo. Illud commonuerim maiora esse personatæ,hoc est petasitæ ac bardanæ,q̃ persolatæ,hoc est arcij & ungulæ caballinæ folia: radicẽ personatæ candidã, digitali crassitudine, fastidiendi odoris:persolatæ brachiali & odoratam, flore in spica purpureo. Galenus & hanc & superiorem eodem arcij nomine appellat. Quod autem personacia sit

quam

quā Lucius Columella personā uocari scribit, ne dubitem facit q̄d utilem pecori, quod uipera momorderit, scarificationi superpositam cōmemorat: quod & Plinius probat, & propterea à nōnullis echion quasi uiperariam tradit appellari.

PETASITES. DCCXXII.

534 PEtasites dicta uidetur à petaso, pileum significante apud Græcos: unde petasati, hoc est pileati: apud Catullum enim ita Castor & Pollux dicuntur. Nec aliud in Mercurio petasus est q̄ galerus: q̄q̄ Lactantius grāmaticus & alas & talaria contineri credidit in ea uoce, quasi petasum pro pinna capiant, cum legēdum sit non petasum, sed petalon, quocunq; loco pinna significatur: ita enim Græci etiam frondem uocant, ut est apud Iulium Pollucem. Multos decepit corruptus in Plinio locus: Alcamenes, inquit, Phidiæ discipulus æreum petasum fecit, qui uocatur encrinomenos: alijs petalon, alijs petasum legētibus: cum legendum sit pentathlon, quem nostri quinquertionem uocant, ut est apud Festum, quod & codices manu scripti, & primis impressi formis habent. Quod genus & Myronis & aliorū operibus ascribitur, ut eodem capite Plinius indicauit. Petasones porrò dicimus, quas Græci pternas, & nostri pernas uocant, ut Athenæus inquit. De petasite multa proxime diximus, credentes hāc Latine personaciam uocari, & Græce à quibusdam echion, ut ait Plinius: nisi quis non echion, sed arcion scribendum propter similitudinem cum arcio contenderit, cui non contradico ipse.

EPIPACTIS. DCCXXIII.

EPipactis, siue q̄d idem est, elleborina inter frutices Asiæ Græciæq; à Plinio reponitur.

CAPNOS. DCCXXIIII.

535 CApnos siue capnion, hoc est fumus, duplex: alia hic descripta, nascens in hortis, & segetibus hordeaceis: alia & nomine & effectu similis, quas pedes gallinaceos uocant. In parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis sparsisq;, flore purpureo, ut inquit Plinius, quam nōnulli modo cimbalarem uulgo dictam, nescio q̄ recte, interpretantur, folio hederæ prætenui, ut in cotyledone commonuimus. Hanc autem capnon, quæ nascitur in sepibus chelidoniam phragmitem uocare moris est Aëtio, ad exinanitionespartium in iocinore curuarum utilem dictam, ut puto, quoniam succo discutit caliginem, ut chelidonia: & ob id in medicamenta oculorū additur: ut in collyrium Marciani eam chelidoniā capnitida cognominantis. Quod si eadem probetur esse cum cymbalari, ut quidam conijciunt, etiam illa similitudo confluet, quod folium hederæ habuerit, quale chelidonio minori contigit: propterea considerari cupio, nunquid non similis, sed eadem omnino sit capnos hæc cum chelidonio minore. Multa certe paria comperio. Cæterū ex eo q̄ capnon Plinius à nostris pedes gallinaceos uocari scribit, magnus plerosq; inuasit error, existimantes capnon à Dioscoride monstratum, non aliud genus esse, q̄ quæ uulgo sanguinaria & galli crus dicitur. Pudenda & pœnitēda inscitia, nisi frons attrita multis esset: Quandoquidem ea quæ galli crus uocatur, gramini est tam similis, ut ab eo forte non admodum seiungi possit: nisi quod folio minore cernitur, & fibris potius q̄ radice nititur. Id autem quod in utroq; summo frutice trifariam gallinacei pedis imitationem habet, candidius in hac q̄ in gramine conspicitur.

LOTUS SATIVA. DCCXXV.

LOtus satiua nō nisi post annum ex semine suo nascitur. Est & lotus syluestris, itemq; lotus Aegyptia: herbę omnes, de quibus paulo post agendum nobis erit: nam de loto arbore iam diximus. Quæ sint in Columellæ horto lotæ Phrigiæ luminibus gemmantibus, haud scio reddere. Apud Hesperios Aethiopas nasci tradit herbam lotum uocatam Artemidorus, qua uescentes quamlibet siticuloso & squalenti tractu sitim arceant: ob id & Lotophagi Aethiopes, ut inquit Strabo, nominati sunt.

LOTVS SYLVESTRIS. DCCXXVI.

LOtus syluestris inter aculeatas, ut puto, cōstituitur, caule foliato, ut crepis ab radice. Quę sit crepis nondū comperi. Crepulā certe dici quæ sit acanthos topiaria, Dioscorides affirmat. 536

CYTISVS. DCCXXVII.

CYtisus siue cytisum hederę modo uincit & strāgulat sata: contrà cytiso pestis alimon. Densa cytiso medulla, ebenumq; prouocans. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior: incommodum tamen tantisper dum floret, ut inquit Aristoteles: quoniam sit urentius. Per q̄ modica eius herba quadrupedes pinguescunt, ita ut iumenta etiam hordeum spernant, nec aliud minoris impendi est: uel mediocri solo prouenit. Seritur semine & caule. Perficitur triennio. Florere desinit uerno æquinoctio, cū & metitur. Aspectu, si quis breuiter exprimere uelit similitudinem, angustioris trifolij. Frutex hic in Cytno insula inuentus, inde translatus est in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno casei prouentu, ut mirum sit rarum esse in Italia, æstus, algoris, grandinum, niuisq;, omis demum iniuriæ sine noxa patiens. Intactum quoq; hostibus propter nullā gratiam ligni. Ab Antinomacho Atheniensi magnis laudibus extollitur. Apium examina cytiso eliciuntur: q̄q̄ Democritus & Aristomachus eas prędicent nunquàm de flore cytisi pabulum contingere. Columella cytisum, & zeas, & carnicin, & trifarin uocari scribit: & esse geminam: hoc est satiuam, & alteram suæ spontis.

LOTVS AEGYPTIA. DCCXXVIII.

LOtus herba Aegypto uernacula est, caule fabaceo & petasato, folijs densa congerie stipatis, breuioribus tantum gracilioribusq;. Flores ei similes, ut Theophrastus inquit lilio, ut Dioscorides, hordeo. Librariorū in alterutro culpa crinon pro crithe contra'ue scribentium. Copiosi ij & in se farcti, comprimentes se ad occasum solis, aperientesq; ad ortum per uices, donec perficiantur capita, & flos ipse decidat. Fructus in capite papaueris, incisuris omniq; alio modo, nisi quod crebriora intus grana. Radicem corsion uocant, opertam nigro cortice, qualis & castaneas tegit, interius candidum corpus: quod decoctum cibo gratius est q̄ crudū, siue aqua siue pruna: nec aliunde magis quàm purgamentis eius sues crassescunt. Illud sciendum, autore Theophrasto, genera huius plura inueniri, distincta flore, fructu, caule, folio: ut nomen ferè tantum commune habeant, ratio naturæ tota dissentiat. Loton qui arborem putant tantum esse, de qua uolumine primo diximus, uel Homero coarguuntur, qui inter herbas subnascentes, deorum uoluptati loton primam 537

nominauerit. Est & lotometta, quæ fit ex loto sata: ex cuius semine simillimo porri atq; milio, panibus in Aegypto pastoralibus maxima aqua lacte'ue subactis, negarur quicq; esse salubrius aur leuiusdum caleanr. Refrigeratus maiore negotio concoquitur, fit q; ponderosus: eos qui uiuant pane illo, nec dysenteria, nec tenasmo, nec aliis in uentre morbis infestari prædicant. Incolæ & capita ipsa loti aceruata putrefaciunt: mox separant à putaminibus lauando, & siccata tundunt, eoq; pane utunrur. In Euphrate scapus & flos usq; in medias noctes à uespera mergitur: ut ne dimissa quidem manu comprehendi possit. Vertitur deinde, paulatimq; subrigirur, dehiscente flore ad solis ortum, ut plane à terra absit alte. Hanc loton in coronas uenire diximus in myrto: propterea Cratinus eam stephanonia uocauit: etsi Attici omnia foliacea stephanomata solent appellare. Antinoias uero dicta ab Antinoo, qui è Birhynia fuisse dicitur, per diui Adriani fere tempora, qui & memoriam uiri coluit, in Aegypto ab eius nomine uocata, delubris etiam in honorem eius dicatis, apud maritimos in Arcadia, quod crimen inde Birhyniam habuisse crederenrur: ut illud tamen quod diximus aliubi sciamus, lotum non quæ cœruleum, sed quæ similem rosæ florem edat, inuentu rarum, Antinoium proprie uocatum, in assentarionem Adriani principis poëta Alexādrino, qui finxisset è leonis cruore, quem Adrianus grassantem in Libya necasset, editum, & Antinoion dicendum, alimenris annuis ex musæo constitutis. Huius rei partim Athenæum, partim Pausaniam autores habeo. Diminutiua in Paulo forma lorariū rubens legi ad psoras utile: nisi quis non de loto Aegyptia, sed de syluestri porius accipiat. Pastillus est siue orbiculus apud eundem Paulum dialotarion uocatus ad genitalium sedisq; uitia.

MYRIOPHYLLON. DCCXXIX.

Myriophyllon q̄q̄ fere millefoliam significat, alia ramen uiderur esse ab ea, quæ inter siderites Achilleon & millefolia cognominat: itemq; ab ea quam in Ethruria millefoliam uocari diximus, & ab ea quæ militaris: alioqui Græci hanc myriophyllon, illas uero chiliophyllon appellare consueuerunt.

MYRRHIS. DCCXXX.

538 Myrrhis, & myrrha, siue murtha, ut ego arbitror à nostris appellata. nonnulli smyrin. Florem habet cicutæ, cui & cætero simillima est, minor tantum & exilior. Hanc sunt qui chærephyllon siue chærefolium modo nominatam, & in hortis passim nascentem, intelligant. Plinius chærefolium aliud uidetur genus accepisse, cum inquit: Seri æquinoctio autumni chærefolium, quod pæderota Græci uocant, acerrimum sapore, igneiq; affectus, ac saluberrimum corpori: q̄q̄ uerba hæc postrema de sinapi dicta uideri possunt, de quo statim autor idem loquitur. Columella horto suo breue chærephyllon appellat. Myrrhis proprie cicutaria Latine dicitur, ut in geranio testati sumus. Inuenio & mylam genus herbę, cuius radix paruo bulbo similis dicarur, contrahendi effectu uuluis apposita, cum farina lolij. Miror hanc in Dioscoride nusq̄ legi, cum tamen & Hippocrates id prodat, & Galenus medicinas eius à Dioscoride accepisse fateatur. Aëtius radicem syluestris lapathi mylen appellatam prodit, utilem decocto in mobilitate, & dolore dentium.

MYAGROS. DCCXXXI.

Myagros siue melampyros, herba ferulacea, ex cuius semine oleum etiam fit. Paulus Aegineta præter hanc genus aliud facit herbæ, quā myaron appellat, & melampycnon, eiusdē per omīa cum myagro naturæ, ut librariorū fortasse culpa euenerit myaron pro myagro, & melampycnon pro melampyro scribentium.

OENAGRA. DCCXXXII.

Oenagran, & œnagron, & œnorheram, & œno- 539
therin, & œnuthurida, & œnotheriden uocamus: aliqui onear. Sit hęc & quę dicitur œnutta, qua corui & canes inebriātur, ut Aelianus inquit, non affirmarim.

CIRSION. DCCXXXIII.

Cirsion potius q̄ ut quidam legunt, crision à uaricibus dicta est, quibus utilis existimatur: ita enim uarices ab Hippocrate dicuntur, quas Aristoteles ixias uocauit. Huic herbæ similis est quæ hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tamen rotundo, non anguloso ut cirsion. Nec dissimilis huic uidetur quam porraginem siue borraginem olitores nostri uocant, flore interim purpureo, cirsion interim cœruleo, quæ si cirsion non est, mirum quamobrem sit indicta ueteribus, quæ sit & uulgatissima & cibo gratissima: nisi quis buglossę generibus contribuat.

ASTER ATTICUS. DCCXXXIIII.

Aster Atticus, siue inguinaria, foliis oblongis 540
duobus aut tribus, passim in uepribus nascēs, ut Plinius scribit, argemonion à quibusdam uocari dicens. De hac Galenus bis uidetur scripsisse medicinas: uno loco astera Atticon uocans, alrero bubonion. Qualis autem Pausaniæ sit herba quæ in Mycenensi agro ad Iunonis fanum asterion uocarur, à flumine rerram illam rigante, quia in ripis nascitur, cuius folia Iunoni sacra in coronas sibi nectunt accolæ, non comperi. Est & alius aster nunc uulgo stella dictus, folio fere uitis, seu maluæ potius erraticæ, ad radicem maiore, pluribus sed minoribus diuisuris. Florem fert in modum stellæ in luteo uiridem, pusillum, & herbæ suæ similem. Ad herniam puerorū & uulnera commendant hanc. Eius decoctum, quę uirgines uideri uolunt, insident. Veteribus dicta indicta sit haud scio.

ISOPYRON. DCCXXXV.

Isopyron, & phasiolos, & phasilon q̄q; dicit̄. Alia 541
uidetur herba esse quā Theophrastus ison uocat, Theodorus more suo, æquum: duplici fastigio, nigrū & candidum. Flos fructusq; illis pro ratione discriminis, niger aut cādidus: q̄q̄ & medio, inquit, colore fructus nōnūq; cernuntur, & flores in purpuram inclinantes, uirgis & folio tenuioribus atq; leuioribus. In Aëtio ision dici herbā quandā uideo, cuius cibo pituita detrahitur: nec satis animaduerto an eadem sit cum iso. Alexāder q̄q; in problematis, si locus memoria non excidit, ision herbam inter oleta dinumerat.

VIOLA PURPUREA. DCCXXXVI.

Violam Græci ion pro flore, uiolarium ioniam pro frutice appellant. Nicander in georgicis ion uocatam credit uiolam, quia nymphæ quędam Ioniæ florem eum Ioui primū dedere munere. Nascitur uitis modo è supernis, quasi è puppi dicas, non prora: ut ruta, sisymbrium, serpillum, eoq; omnes phrygana, hoc est surculi siue cremia uiolæ dicuntur, excepta nigra, quæ hoc capite describitur.

Viret hæc perpetuo,& ut quidam ferunt, ſi certo genere colatur,anno toto. Seritur plantis ut olus. Vere floret poſt leucoion,& ante flāmeam. Cum ion Græci dicunt,nigram ſiue purpureā fere intelligunt. Humilis hæc & latiore folio,ſtatim ab radice multa carnoſo exeunte,ſine ramis:ob id uulgo loripedem uiolam uocamus. Hæ nomine à cæteris diſtinguũtur, ſolæ ia appellatæ Græcis, ut ab ijs ianthina ueſtis & uiolacea diceretur. Alia uiolarum genera in leucoio reddidimus. Violas Sarranas à colore cum purpureis eaſdem eſſe apud Columellā arbitror. Purpureas uacinia & hyacinthum dici Seruius grāmaticus exiſtimat. Dioſcorides quoq; hyacinthū Latine uacinium appellari ſcribit. Admonendi ſunt qui hęc legunt, purpureas uiolas, duorum generum haberi:alias inter loripedes ſiue ſeſſiles, de quibus hic agitur: alias inter leucoia, odoratasq; omnes eſſe. Sed & candidarum quoq; gemina hæc diſcrimina cernuntur:alię loripedes,aliæ leucoia. Leucoia intelligo, quas Mauritania cheiri appellat:loripedes,quæ uulgo claudæ nominantur,& Maurice ſenephigi.

CACALIA. DCCXXXVII.

543 Cacaliam putant eſſe, cuius ſemen à Plinio margaritis minutis ſimile redditur: dependens inter folia grandia, in montibus fere naſcentē. Hanc Galenus cancanon uocauit. Differt ab hac acacalis,item caucalis,de quibus ante dictū eſt. Paulus cacaliam,nō canconū,ſed cancano ſimilē eſſe tradit.

PSEVDOBVNION DCCXXXVIII.

CHAMAECISSOS. DCCXXXIX.

544 Chamæciſſon uocant hederā non attollentē ſe à terra. Spicata eſt tritici modo hæc, & κισσὸς ἐπίγειος, id eſt hedera terreſtris appellatur.

CHAMAEPEVCE. DCCXL.

545 Chamæpeuce non chamæleuce,ut fere habent codices,legendum arbitror;quoniam chamęleuce populago ſit & bechion : chamæpeuce uero laricis folio ſimilis oſtenditur,unde nomē,quaſi larix pumila.

BVGLOSSON. DCCXLI.

Bugloſſon,& bugloſſos,& bugloſſa dicitur. Cato linguam bubulam appellat: utilem inſitionibus obtegendo cortice, ne imber in librum permāner.

CYNOGLOSSON. DCCXLII.

546 Cynogloſſon topiarijs operibus gratiſſima eſt: dicta,quia caninas imiteturlinguas folio. Eſt ei ſimilis alia,& quæ ferat lappas minutas.

PHYTEVMA. DCCXLIII.

Phyteuma negat ſe deſcripturū Plinius, quaſi ſuperuacuam, & adamatoria tantum utilem.

LEONTOPODION. DCCXLIIII.

547 Leontopodion ſi amatorijs tantum naſcitur,!diuerſum uidetur à leontopodio,de quo Plinius ita ſcribit, ut ab eo aluum ſiſti, bilem purgari prædicet, ſemine lymphatica fieri ſomnia. Campeſtri & gracili ſolo naſci, litheoron & coripetron ab aliquibus uocari:niſi de hac loquutus intelligatur,cū dixit:Silebitur à nobis & cemos,cum ſit uſus eius,inquit,ad amatoria duntaxat:quandoquidem leontopodion & cemos uocari Dioſcorides hoc loco teſtis. Cemos autem uidetur appellata ex floris ſiue calycis figura:quoniam pyxidecula Athenis ita nominabatur, per quam ſuffragia in ſubiectum uaſculum, quod caddiſcum uocabant, demitti conſueuerant: quod & Venetijs hodieque ſeruatur: Pollux autor. Leontopodion hanc & in uetuſtiſſimo Dioſcoride appictam uidimus,ſimillimam herbæ,quam uulgus ex noſtra conſuetudine calendulam appellat, ut eadem omnino eſſe uideatur. Leonis habere nomen ueriſimile eſt & illam, quam ita carmini ſuo Columella inſeruit:

Et hiantis ſæua leonis
Ora feri. Et alibi:
Oſcitat & leo.

Nec præterea quid de ipſa prodam, habeo.

HYPOGLOSSON. DCCXLV.

Hypogloſſon & hypogloſſa dicitur. Acinos fert rubentes ruſci modo. Vidimus & hanc. Corollæ genus hypoglottidas uocari dixim⁹ in myrto,aut ex hac herba, aut e lauro Alexandrina, quam & hippoglottida appellabant. Hippogloſſis dicitur & morbus linguæ Hippocrati, quoties tumore obduruit,ita ut ſaliua deuorari nequeat.

ANTIRRHINON. DCCXLVI.

Antirrhinō & anarrhinon & antirrhizō, ſiue anarrhizō,ſimilē lappę tradūt:quidā lino,ut arbitror,corrupta lectione,pro aparina. Radice nulla ſiue minima,flore hyacinthi Plinio. Galen⁹ hanc & bucranion,hoc eſt bubulum aut uitulinum caput dici meminit. 548

CATANANCE. DCCXLVII.

Catanance Theſſala eſt herba. Huius ſecunda ſpecie ab herbarijs noſtris inuenitur biſtorta nomine.

TRIPOLIVM. DCCXLVIII.

Tripoliū ab aliquibus eadem exiſtimatur quæ polium,errore manifeſto, ut ex earum deſcriptionibus apertiſſime cognoſci poteſt. Radix craſſa tripolio. 549

ADIANTON. DCCXLIX.

Adianton capillus Veneris à Theodoro dicitur:frutex topiarius,æſtate uiret, bruma nō marceſcit. Nomen ei ab aduentu,q̄ foliū eius perfuſum merſumq; aqua, ſimile tamen ſicco uideatur. Radice tam parua,ut poſſit nulla exiſtimari. Locis opacis prouenit. Perdices in bellum armantur huius herbæ cibo. Callitrichon & polytrichon à capillo dicitur quem tingit,criſpum denſumq; faciens. Dicitur & ſaxifragum : non tam quia naſcitur in ſaxis, q̄ q̄ calculos mire frangit:ſed nigrum magis,quod & breuius eſt,& trichomanes priuatim appellatur, de quo ſtatim indicabitur. Adianton candidum eſt & maius nigro,& polytrichon proprie cognominatur, & ab Hippocrate calliphyton:etiam ſi eſt ubi calliphylon ſcribatur. Folia utriuſq; filicis inferiora, aſpera ac fuſca ſunt,contrario inter ſe poſitu frequentia: umbroſas petras,ſpecus,& manantia ſaxa diligit. 550

TRICHOMANES. DCCL.

Trichomanes adianti genus alterū, callitrichi cognoīe,breuius & nigrius, tenuiſſimis iuncis, radice minima,guſtatu feruens. Primum uero genus adiantum polytrichon uocatum, iūcos albos habet,& folia plura maioraq;:frutice quoque maior eſt,ut prædiximus. 551

XANTHION. DCCLI.

Xanthion & phaſganion uocatur à Galeno & Paulo,phaſganion à Dioſcoride,philanthropos ab Aëtio,nunc lappa inuerſa & minor à noſtris

nostris. Non uidetur quibusdam xanthion ab aparina superius descripta differre. Sed cur obsecro Dioscorides & Galenus & cæteri diuersas habuere, duobus locis seorsum de ijs prodentes? Quid ꝙ in omnibus Græcis exemplaribus aparina ex interuallo stellata pingitur quasi rubia? Xanthium multo aliter ostenditur, folio atriplicis, uel ut quidam scribunt, etiam solani?

AEGILOPS. DCCLII.

553 Aegilops necat hordeum, in quo maxime nasci amat. Festucago à Gaza dicitur. Plinius auenam Græcam uocauit. Hæc non nisi post annum ex semine suo gignitur: uere pilosum ei foliū ut lolio, non tamen ut illi pingue. Immitis aspectu, solum emaciat. Radice culmoq; multiplici, melius inculto erumpit. Remedium, ut arua biennium quiescant, tum plane luxuriātem eam admissum pecus obterat & consumat.

BROMOS. DCCLIII.

554 Bromos & hæc auena est, syluestri fere habitu ut ægilops. Nascitur inter uitia segetis, spicam ferens, radice copiosa & multiplici, culmo sparsa. De hac & inter fruges leguminaq; secundo libro diximus.

GLAVX. DCCLIIII.

Glaux olim eugalacton ex facto uocabatur. Rami serpunt in terram. Est à quibus nō glaux sed glax & galax, ut à lacte nominata pronuncietur. Hac descriptione inuenitur herba in nostris littoribus ad Medoacum omnino similis: nisi quod florem habeat aureum, non purpureum.

POLYGALON. DCCLV.

555 Polygalon & polygala dicitur. In caule summo folia, ut diximus lenticulæ, gustu astricto.

OSIRIS. DCCLVI.

Osiris & Osirias ramulos habet nigros, & folia item nigra Plinio. Semen quoque primo nigrum, post rubescēs, cognita mulieribus smegmate, quod à Galeno & Paulo & Aëtio cacorema, siue à pupulis corema dici putant.

SMILAX TRACHEA. DCCLVII.

Smilax τραχεῖα hoc est aspera milax à Galeno dicitur, ut à smilace pro taxo differat. Ergo smilax hederæ genus est Cilicia cognomine, importata enim ex ea terra est in Græciam, folio in acumen pinnato quidem, sed & in angulum depresso, nec tamen anguloso, hederaceo, paruo, & ubi pediculo ad alligatur, fere madido, medium callum spinæ modo tenuem habente, staminaq; non porrecta ex eo, ut in cæteris folijs, sed circa eum coacta in orbem, ab annexu pediculi, ex quo & iulus quidam gracilis & cōuolutus, pampini modo emittitur: flore candido lilium olente, fructu solani aut melothri, aut etiamnū labruscæ. Racemis ut hederæ pendentibus, aut uuæ potius: quoniam ab eodem limite pediculi acinorū exeant. Acinis colos ruber, complexis nucleos binos maioribus ternos, minimis singulos. Nigri sunt nuclei atque duri. Peculiare habent racemi ꝙ latera caulium sepiunt, ꝙq; unus omnium grandissimus propendet summo caule, ut in rhamno atque rubo. Flore huius coronarij utuntur, quanq̄ syluestri, ut & spinæ acutæ. Hactenus Theophrasti de smilace sententia. Plinius: Folia, inquit, smilacis & hederæ in corona mentum se dedere. Smilacem hanc, & autophoron & asperam cognominari uideo penes eum. Coronā ex ea factam impari foliorum numero, capitis doloribus mederi: Quidam, inquit, duo genera smilacis dixere: alterum immortalitati proximum, in conuallibus opacis scandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, contra uenenata omnia efficacissimis: huius lignum ad aures leuem sonum reddere. Alterum genus culta amare, & in ijs gigni, nullius effectus, ut mox dicetur. Infausta smilax omnibus sacris & coronis, quoniam sit lugubris: uirgine eius nominis propter amorem iuuenis Croci mutata in hūc fruticem. Id uulgus ignorans, plerunque festa sua polluit, hederam existimando, sicut in poëtis, aut Libero patre, aut Sileno, qui omino nescit quibus coronetur. E smilace codicilli quoque fiunt. Plurima hęc in ipsis Tempe uiret saxa operiens, conspicuo nitore oculos tenens, ut Aelianus inquit: quanquàm de smilace, quæ dolichos sit, uideri potest Aelianus dixisse. Est autem dolichos, quam Plinius siliquam syluestrē uocauit, id quod tribus autoris eius locis inter se collatis autumo: unus est libro eius decimooctauo: Siliqua, inquit, omnis dira adhærendo: alius decimoseptimo: Et circa, inquit: Tempe Thessalica, quæ polypodion uocatur, & quæ dolichos. Tertius libro trigesimoprimo: Circa Thessalica, inquit, Tempe mirum siliqua syluestris amplecti radicibus fontem eum dicitur, semper florens purpura. Vitruuius tamen hanc quæ circa Thessalica Tempe nascitur, non herbam, sed arborem intelligit: In Thessallia, inquit, fons est profluens, ex quo nec pecus ullum gustat, nec beluarum genus ullum propius accedit: ad quem fontem proxime est arbor florens purpureo colore.

SMILAX LIA. DCCLVIII.

Smilax siue milax λεῖα hoc est leuis, diuersa est ab ea, ut præmonui, quæ smilax κηπαῖα hoc est hortensiana dicitur, de qua & alio loco demonstratum est. Leuem Plinius amare culta, & in ijs gigni scribit, sed nullius effectus esse. Galenus similes eam uires habere prædicat quas aspera. 556

MYRTVS SYLVESTRIS. DCCLIX.

Myrtus syluestris differt à satiua baccis rubentibus breuitateque: ideo & chamæmyrsine uocatur. Eadem & oxymyrsine, atque ruscus, siue bruscus uulgo, sed corrupte. Inter herbas sponte nascentes idoneas cibo nnmerat, & ex qua fiunt ruri scopę. Ruscum, inquit Verrius apud Festum, amplius paulò herba est, exilius uirgulto, fructibus non dissimile iunco. Huius colore mulieres uti solitas Cato meminit. Hanc & acoron idem Plinius, sed Dioscorides acæron uocari scribit. Scio fructum huius cubebas Maurice uocatas credi: quod quàm uerum sit, diligenter animdduerti cupio, præsertim ab ijs dissentiens, qui hoc affirmāt. Galenus certe id quod cubebas medici appellant, ipse carpesium uocauit: duorum generum: Ponticum & Laertium, à montibus Pamphyliæ, ubi frequens est, ita dictum. Inueniri hoc, & in Sida copiosum tradit: oppidū, id est Pamphyliæ. Naturam & effectum ei reddit quales ipsi phu, gustum quoque similem tenuioris etiamnum, hoc est subtilioris substantiæ: propterea & plus uiriū in eo esse purgandis & exterēdis intestinis, quæ sint occlusa: non tamē par uirtute penetrandi casię, nedū cinnamomo, etiamsi Quinto, inquit, ita uidebatur. Vrinā cit, & renes calculis laborantes liberat: quo argumēto 557

gumento Mauri syluestris myrti baccas carpesium, & cubebas esse putauerunt: præcipue cum nec Dioscorides carpesium, nec Galenus myrtum syluestrẽ usq̃ nominent. Est autem odoratũ semen carpesium, hoc est cubeba. Fœtent syluestris myrti baccæ, dum recentes sunt. Ossea in ijs duritia. In carpesio nihil tale. Superuacuum existimo in re confessa quidẽ, sed à nobis primum comperta, longiorẽ moram ducere. Illud in transcursu dixerim, carpesium, si ore contineatur, claram uocem facere pronuntiantibus: ob id Bernardus Iustinianus, homo in primis doctus & eloquens, nunq̃ sine hoc semine concionabatur: sed & illam dotem prædicant: maiorẽ in coitu uoluptatem sentiri ab ijs, qui habeant id in ore: quasi non satis sit in ea titillatione mens cõmota, nisi doceamur quemadmodũ nos Venus adminiculatior, & uiolentior transuersos auferat. Paulus, & carpesiam uocauit quandoq;. Nam opocarpasum hoc est lac è carpaso, siue carpatho, ut Dioscorides appellat, siue carpasia, interim, & carpesia, ut Paulus, ex eodem sit genere an diuersum, non constat: illud certum est, inter delibutoria uenena poni eum succũ, libro huius operis supremo. Est & carpasiũ linigenus: quod ut Pausanias ait, solum ex omnibus igni non corripitur.

LAVRVS ALEXANDRINA. DCCLX.

Laurus Alexandrina carpophyllos quoq; dicit, quoniã super dorsum folij fructificat. Propria nascitur circa Idam, unde cognomẽ Idææ. Plurima & circa Heracleam Ponti. Frutex topiarij & coronarij est operis.

DAPHNOIDES. DCCLXI

558 Daphnoides & ipsa laurus est syluestris, baccis è nigro ruffis: sed alij eam pelasgon, alij cephalon, siue stephanon Alexandri uocant, herbarij nostri laureolam, & hanc & sequentẽ. Folia huius crassiora Plinio q̃ laurus, graciliora Dioscoridi. Nec illud præteribo, Dioscoridis mihi uerba nõ uideri, quibus dicitur, alypo similem hãc herbam esse floribus nymphææ. Inuenio & qui alypoides hãc uocẽt.

CHAMAEDAPHNE. DCCLXII.

559 Chamædaphne folio tenui: eadem quibusdã & uinca peruinca est, herba topiaria: semper uirens in modũ lineæ folijs geniculatim circundata, ueteribus inopiam florum supplere solita: cuius & comeduntur asparagi: porrò mihi alia uidetur esse uinca peruinca, q̃ chamædaphne: q; uinca peruinca non attollitur, sed serpit, ac se in modum lineæ, ut prædixi, porrigit, flore in purpurã cœruleo. Chamædaphne assurgit in cubitalem altitudinẽ, ut Dioscorides & Plinius confirmant. Potest tamẽ etiam chamædaphne dici uincaperninca, id quod & Plinio placet. Sed ut testatũ sit tamen, aliud, non idem omnino genus esse: alioqui & medicinæ quoq; nõnihil uariant. Hydropicis, & auribus, & aluinis prodesse uinca peruinca dicitur. Chamædaphne capitis doloribus, urinæ, mensibus ciendis, ardoribus stomachi, torminibus.

ELLEBORVS CANDIDVS. DCCLXIII.

Elleborꝰ candidum, hoc est ueratrum, frigidis gaudet. In Anticyra cõmodissime purgari fructu eius, quod sesamæ habet similitudinẽ, Theophrastus tradidit: sed hoc sesamoides uocatur. Coturnicibus semen ellebori gratissimũ scribit Aristoteles: quã ob causam antiqui eas damnauere mensis: nunc quæruntur. Nigrũ à candido radice tantũ differre arbitrantur pleriq;: alij etiam folijs, quæ candidum continuo radici annexa, & humi sparsa habeat, caule ferulaceo, breuiore q̃ albuci. Plurimũ nascit in Oeta monte, & optimũ uno eius loco circa Pyrã. Secundus locus Pontico: tertius Heleatico, quod in uitibus gigni ferunt: Quartus Parnasio, quod adulterant Aetolico ex uicino. Sunt qui & Masseleoticum inter hæc laudent. Albũ cum succiditur caput aggrauat: ideoq; celeriter effodi præcipitur, & allium præsumi, & uinũ sorberi: quod Dioscorides & in nigro seruat. Leguntur autem tenuissimæ radices breuesq;, ac uelut decurtatæ etiam hæ: nam summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantũ purgandis idonea est. Veteres radicem, corticemq; carnosissimum eligebant: quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam turgescentemq;, in longitudinẽ findebãt: deinde fila in umbra siccabãt, ijs utentes: nunc ramulos à radice sua grauissimi corticis ita dantes. Inciditur forficulis elleborꝰ, & cribratur. Cortex remanet. hoc summoto medulla cadit. Album optimũ, & quod celerrime mouet sternutamenta: sed multo terribilius q̃ nigrum. Durare uim utriusq; triginta annis putant. Necantur albo muscæ trito, & cum lacte sparso. Galli sagittas in uenatu tingunt elleboro, circuncisisq; uulneribus teneriorẽ sentiri carnem prædicant. Herophilus elleborꝰ fortissimo duci æquabat: concitatis enim intus omnibus, ipsum imprimis exire: Ideo errauisse antiquos parcius id præbendo, cum celerius erumperet, quod largius daretur. Reddi post quatuor ferè horas incipit: totum opus septenis absoluitur. Nigrum equi, boues, suesq; cauent, cum impune candido uescantur.

ELLEBORVM NIGRVM. DCCLXIIII.

Elleborum nigrũ sunt qui ectomon Melampo- 561
dion uocent. Hippocrates certe haud aliter ferè q̃ ectomon appellat ueratrum ipsum, præcipueq; nigrum. Porrò Melampodion iccirco dicit, quia Melampodem inuentorẽ habeat, quẽ alij diuinationis peritũ, alij pastorẽ fuisse tradunt: & furentes Prœti filias Elegen & Celænen, dato caprarũ lacte, quas elleboro purgatas animaduertisset, sanasse in Arcadia prope fontem Clitoriũ. Caulis ei similis candido. Folia, ut Theophrastus quodã loco tradit, etiã laurinis similia. Vbiq; prouenit. Religiose hoc colligitur: nam & gladio circunscribit, & ad ortũ spectat, q̃ eruit: precatur, ut id liceat sibi, concedentibus dijs, facere. Veratrũ & nigrum & candidum ex Anticyra cõmendant scriptores & poetæ. Anticyra uero hæc in Locride siue Phocide sita est, ut scribunt Pausanias & Strabo. Nam & aliubi legitur Anticyra, hóc est sinu Maliaco, & prope montẽ Oetam, ubi elleborum quidem præstantissimũ, sed in Phocidis Anticyra melius paratur admistione, ut inquit Strabo, sesamoidis, de quo statim dicemus: propterea in Phocidis Anticyram non in Oetæam elleborum poturi secedebant.

SESAMOIDES MAIVS. DCCLXV.

Sesamoides maius à similitudine nomẽ accipit. 563
Hoc nascitur in Anticyra, nec alibi quod inuenerim. Hoc & elleborum à Theophrasto dicitur, ut in candido notauimus.

SESAMOIDES MINVS. DCCLXVI.

Sesamoides minus, folio minore q̃ sesami: nasci 564
tur in glareosis. Hoc & sesamoides candidum à Galeno dicitur.

CVCVMIS SYLVESTRIS SIVE ANGVINVS. DCCLXVII.

De cucumere syluestri, siue anguino & erratico, dictũ in satiuo est. Illud hoc loco meminerimus, halidem à quibusdam uocari ut inquit Dioscorides, anguinũ cucumerẽ. Ego balin, & balidem lego dici florem quendã, & alio nomine ballithum, qui mortuos uitæ restituat, ut & de Arione fabulantur. Photionẽ habeo grammaticũ, q hoc affirmet post Pliniũ, demonstratã à dracone, qui ea herba catulum sibi occisum reddidit saluti. Cucumerem syluestrem bubalion quoq; dici, autores sunt Dioscorides & Hippocrates. Est ubi caprificum ita dici legas: errore nato, ꝙ caprificus ἀγρίας ὑκῆ appelletur: syluestris uero cucumis, ἀγριοσίκυος. Alius quoq; flos habetur bellis nomine, pratensis & candidus, & quadãtenus rubens, aduersus strumas efficax, ut Plinio uidetur. Sit autẽ bellis idem qui & bellius siue bellio, & ipse flos pratensis, quẽ Plinius quinquagenis quinis barbulis pastillicantibus coronatũ scribit, animaduertendũ puto: q̃q̃ em̃ luteus uidetur à Plinio describi bellio uolumine primo & uigesimo: bellis uero cãdidus sexto & uigesimo: non tamen ita in omnibus Plinianis codicibus luteum eum esse legimus. Quidã luteum ei semẽ, nõ ipsum florem audiunt, & paralysin uulgo dictã interpretantur: qui & primus ueris flos, & margarita cognominatur, & hyeme quoq; tota nascitur, ex occidente, ut quidã existimant, in Italiam conuectus. Quinquagenas tamẽ ei ternas, non quinas barbulas inuenio. Laudatur ad paralysin, à q̃ & nomen: itemq; ad podagras, & ischiada. Paralysi uocatæ florem habet similem, paucioribus tantum barbulis. Flos qui, quoniã à longinquo conspicuus ẽ, paradelos uulgo dicitur: folio enim non admodũ diuerso: nisi ꝙ serratum est huic, non paralysi. Sunt qui buphthalmon & bouis oculũ appellent: nam qui Antipatrem uulgo dictũ rentur eum esse, liquidò fallũtur: cum sit Antipater surculosus, & flore luteo, quasi cunilaginis minore: folia roris marini latiora, minus q̃ longa: Christophorianã & oculum Cõsulis nõnulli uocant. Huius illa proprietas, ꝙ flores post nascentes altius tolluntur, q̃ prius nati: de cuius rei argumẽto uideri posset aliquibus, hanc herbam esse quã Plinius impiam uocari tradit: Herba, inquit, impia uocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo uestita & capitata: inde alij ramuli assurgunt, sua capitula gerentes, ob id impiam appellauere, quoniam liberi supra parentem extollantur. Alij potius ita appellatam, ꝙ nullũ animal eam attingat, existimauere. Hæc, inquit, inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo. Nec tentari unquã eo morbo qui gustauerint, itaq; & suibus dari: quæq; medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inseri aliquid ex ea putent, atq; ita non strangulari pullos auidius deuorantes, hęc Plinius. Cęterum q̃q̃ similitudo in ea proprietate sit, multa sunt inter utranq; discrimina: Primum ꝙ impia incana est herba, Antipater non est: alterum, ꝙ trita non feruet: tertium, ꝙ nec capitula nec thyrsos gerit, sed flores duntaxat.

ELATERIVM. DCCLXVIII.

565 Elaterium Theodorus agitatorium conuertit. Nullum medicamentum longiore æuo durat, ducentum enim annos uim eius pollere Theophrastus asserit. Melius quò uetustius, usque ad quinquagesimum. Lucernas adhibitum extinguit, hoc enim ueri probatio est: si prius q̃ restinguat scintillare sursum ac deorsum cogat. Pallidum præstantius ac leuiter amarum. Huius causa maturius secatur: alioqui semen exilit, oculorum etiam periculo. Harũdine ueteres incidebant. Tradunt hoc succo tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Ad hunc succum cucumis anguinus autumno carpitur.

STAPHIS AGRIA. DCCLXIX.

Staphis, siue astaphis agria hæc est, quæ pituitaria quoq; dicitur, Cornelius Celsus uuam Tami- 567
niam intelligit falsò: maturescit enim semen huius cum uindemia, nigrescitq;, cum Taminię acini rubescant, & in apricis nascatur, & ampelos agria sit, non staphis agria. Hæc non nisi in opacis. Paulus Galenum secutus, duplex genus facit staphidis, satiuũ & syluestre: ut satiuum sit, quam nos uuam passam uocamus, quinto uolumine reddendam. Astaphin q Attice loquũtur, ostaphin uocabant: sicut ominthã pro mintha, siue menta: & ostacum pro astaco. Est autem astacus is, quem nos gammarum quoq; dicimus. Porro est locus in Aëtio ubi legis stephanida agriam, mendose, ut suspicor, pro staphide agria: quoniam ad uitia psorasq; capitis commendat eam: Nisi quis stephanida putet esse quam à nostris coroneolam uocari diximus, hoc est cynosbaton: utiq; si & hęc, ut rubi manãtibus in capite pſidio esse potest.

THAPSIA. DCCLXX.

Thapsiæ liquor expressus efficacior q̃ semẽ: In 568
Africa uehementissima hæc est. Semen ferulę Thapsiam aliqui uolebant esse falsò: suũ em̃ genus est, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Thapsia ob humoris abundantiam opus suũ, ut Galenus autor est, serò perficit. Facile corrumpit. In Theocrito poëta thapsos legitur genus herbæ, tingendis lanis utile, qua & capillus flauescat: hanc & xylon Scythicon, hoc est lignum Scythicum à Sappho dici putant, uulgo chrysoxylon. Diuersum porrò an idem sit thapsos quod thapsia, iudicandum relinquo. In Aristotelis tertio Rhetorico, hypopiõ sunt è Græcis qui pro thapsia, uel alia herba capiant rubente: nos pro sugillatione uertimus.

SPARTVM. DCCLXXI.

Spartum siue spartion, genistam nostri uo- 570
cant: fortasse quia genu modo flexilis ad nexus sit, uel quia genibus medeatur dolentibus, multiplici tunicarum cortice, sponte nascens, & quæ seri nequeat: proprieq; aridi soli iuncus, & terræ uitium: quia nihil ibi seri, aut nasci possit: noxium animalibus, præterquàm cacuminum teneritate. In Hispania spartum & pro fune ipso capitur, ut merinthus merindusq; à poëtis. Sint duo sparti genera, unum quod genistam uocamus: alterum quod in Hispania & Africa funibus nascatur, leucea siue lygea potius dictum ab Athenæo, dubitauit ante nos & Plinius. Dioscorides certe cum sparton dixit, genistam uidetur intelligere, cuius florẽ in coronas addebant, apibus gratissimum. Semen quoque ipsum Græci sparton eodem nomine appellant. Asia è genista facit lina piscatoria, egregie durantia, frutice madefacto decem diebus. Hac & uites alligãt, ut Galenus inquit. Sparti quidem usus multis post Homerum seculis institutus uidetur: quoniam cum sparta dissoluta dixit, significauerit potius lata. In agro Theba-

Thebano copiosa, ut Varroni, Plinio & Gellio quoque placet. Nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hispaniæ intulerunt, & cum sutiles fierent naues, uel loro, ut in Liburnia, uel canabo, & stuppa, ut in Græcia: non sparto sutas esse constat. Serilla certe nauigium est Histricum ac Liburnicum, à conserendo nomen habens: quia lino spartoq́ue stipatur, ut Pacuuius cum dixit:

Sparteis suta serilibus:

funiculos intellexerit, qui sparto conserantur: autor Pompeius Festus. Idem napuras funiculos ex stramentis uocari tradit. In Africa exiguum, & inutile gignitur. Carthaginensis Hispaniæ citerioris portio non tota, sed quatenus parit, montes quoque sparto operit: hinc strata rusticis eorum, hinc ignes facesq́ue, hinc calceamina & pastorum uestis. Ad reliquos usus laboriose uellitur in hyemem uix: Facillime tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus. Ager unde colligitur minus triginta passuum in latitudinem patet, à litore Carthaginis nouæ, minusq́ue in longitudinem: longius enim uehi prohibent impendia: ideo spartum aliter etiam diuulsum natura interpolatur, rursusq́ue quamlibet uetustum, nouo miscetur. Sparto nihil ferè utilius nauium armamentis, machinis ædificationum, alijsq́ue desiderijs uitæ: inuictum in aquis & mari, sicut in sicco funis è canabe.

SILYBON. DCCLXXII

571 Silybon aut silybos spinosa perinde ut albus chamæleon, cui est similis: ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice ubi nascitur, coquere tanti est: ita operosa eius culina traditur. In medicina nullum Plinio usum habet.

BALANVS MYREPSICA. DCCLXXIII.

Balanus myrepsica, siue, ut Plinius & Aëtius appellat, myrobalanos, hoc est glans unguentaria, ex arbore fit, cui folium, ut inquit Plinius heliotropij: ut Theophrastus (nisi librarius corrupit) myrti: ut Dioscorides, myricæ, duntaxat oblongius. Arbor grandis incorruptaq́ue, sed contorta. Vnguentarij corticem glandis eius premunt odoris gratia: medici nucleos tundunt affusa paulatim calida aqua, etiamsi Theophrastus inutiles esse dixit. Galenus unguentarios uti scribit expressæ carnis succo, medicis quoque utilem esse, carnem eius pro uomitorio sumentibus affirmans. Glans ea magnitudine, & aspectu cappari, aut nuci potius auellanæ similis: lignum robustum, usu præcipue nauali, in Arabia nascens. Syriaca dicitur, & est candida. Contrà in Thebaide, nigra: præfertur illa bonitate olei quod exprimitur, sed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica uilissima est. Sunt qui Aethiopicam his præponant, glandem nigram nec pinguem, nucleo'que gracili, sed liquore, qui exprimitur, odoratiore: nascentem in campestribus. Aegyptiam cuius & Hippocrates ipse meminit, pinguiorem esse, & crassiori cortice rubentem: & quamuis in palustribus nascatur, breuiorem sicciorem'q́ue. Ediuerso Arabicam uiridem ac tenuiorem: & quoniam sit montana, densiorem. Longe autem optimam Petræam ex oppido quod uocant Petrã. Plinius & alij nigro cortice, nucleo candido. Differt à glande unguentaria, quæ nux odorata siue muscata uulgo dicitur, incognita ueteribus, ut existimo, de qua in macher.

NARCISSVS. DCCLXXIIII.

Narcisso folium albuci terræ proximum, sed latius, ut lilio: pingue, frequens, angustum, caule sine folijs herbaceo. Flos in cacumine post arcturum & circa æquinoctium, ac uere: item post lilium & uiolam flammeam uocatam, membrana inclusus ceu uasculo, ampliusculus, nigricans, oblongus: qui defluens sponte germinet, præsertimq́ue defixus in terram manu. Seritur & radice ampla, rotunda, carnosa. Caulis, & cum eo flos erumpit, ut in croco, antequam folium: quod non antequam refloreſcat, cernitur. Caulis cum flore suo emoritur. Radix bulbo assimilis: nisi quòd non est squãmata. Narcissus ter florendo, tria sationum tempora demonstrat. In coronamenta flore ueniens, à narce hoc est torpore dictus, quoniam caput grauet, non ut fabulæ, à puero. Plinius duo genera constituit: unum flore candido, calice purpureo: alteri cætera eadem tribuit, sed calicem herbaceum: Om̃es, inquit, serotini: post arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumni. Duo hæc, inquit, genera medici præcipiunt, quasi & alia sint, quæ non recipiant, hoc est, ut arbitror, genus illud quod uere aut æstate nascitur, ut ex Theophrasti sententia prædiximus. Sciendum porrò est, cum florem eius nigrum à Theophrasto dici legimus, non de flore ipso quem candidum esse conuenit, intelligi, sed de semine, quod & membrana contegi, & nigrum ac prælongum esse constat: quo in terram cadente propagat se, atque serit narcissum. Eumachus Cyrenæus in Rhizotomico etiam crotalon & acacalida narcissum uocari tradidit. Nam crotos in Hippocrate ad ulcera uetera & uulnera recentia probata, quid aliud sit quàm narcissus, nõ uideo: nisi quis crotum pro crotone hoc est cici, capiat in eo. Iulius Pollux autor est Theophrasti morem fuisse, lirium pro narcisso dicere: Homerum uero lirij appellatione complecti florum omne genus. Narcissum ab adolescente suimet amore capto, & in eum florem conuerso natum in Bœtia Thespienses garriunt, fontem Donaca monstrantes, ubi se specularetur puer stultissimus, qui umbram suam à se nesciret distinguere. Coarguit hanc fabulam uetustissimus poëta Pamphilus, qui Proserpinam multis annis antequàm narcissus esset, captam à Plutone cecinit carpentem narcissos.

HIPPOPHAES. DCCLXXV.

Hippophaës siue hippophyes & hippopheon Hippocrati. Galenus hanc, & gnaphon & stybon & styben quoque dici putat. Nomen uidetur accepisse, quoniam forte accommodata sit equorum naturæ: quemadmodum & ea quæ hippophæston uocatur, post hanc dicenda: sunt enim unius ferè generis in binas diuisi species. Vtrunque nostri lappaginem, ut arbitror, appellauere. Similis, inquit Plinius, anagallidi lappago uideretur, nisi esset ramosior, pluribus folijs, graui odore: quæ talis est mollugo dicitur: quæ uero asperioribus folijs, asperugo. Neruorum quidem causis utilem hippophæston Dioscorides affirmat. Plinius lappaginem quæ dicatur mollugo: unde colligunt nonnulli eandem esse hippophæston, & molluginem.

HIPPOPHAESTON. DCCLXXVI.

575 Hippophæston hæc uidetur quã Plinius hippophyes Theophrastũ sequutus, appellauit: tributam ei proprietatẽ scribendo, ꝙ fructũ spinosum habeat. Nascitur in spinis ex quibus fiunt ænex, ut idem inquit fulloniæ, capitulis inanibus, folijs multis, herbacei coloris: radiculis candidis, quarũ succus exprimitur æstate. Idem Plinius sextodecimo uolumine hanc non hippophyes, sed plane, ut Dioscorides, hippophæston nominat inter herbas quæ fruticibus alijs circumuoluunt sese: quod notatur, inquit, & in spina fullonia hippophæsto caliculis inanibus, folijs paruis, radice alba, cuius succus ad detractiones in comitiali morbo utilissimus habetur: qui locus in Plinio deprauate legebatur ante nos, ita ut ut ne intelligi quidem posset à peritis. Paulus nõ hippophæston per i. sed hypophæston per y. scribendum putauit.

CICI. DCCLXXVII.

576 Cici ab ea differt quæ cuci à Plinio & cuciphoron à Theophrasto dicitur. Cuci folio & caudice in Aegypto palmæ similis: quando & eius folijs utuntur ad textilia. Differt ꝙ palma indiuidua est: at hæc cum adolescit, in brachia ramorũ spargit: quæ pari modo & ipsa finduntur, uirgis breuibus neq; multis. Pomo rotunditas quæ manũ impleat, colos fuluus, cõmendabili succo ex austero & dulci, nec congesto ut palmulæ, sed discreto: lignum intus grandis firmæq; duritiæ, ex quo stragulares annulos detornant, ut Theophrastus inquit: aut uelares, ut Plinius. In eo nucleus dulcis dum recens est. Siccatus durescit ad infinitũ, ut mandi non possit, nisi pluribus diebus aqua maceratus. Materies non ut palmæ rara, neruosa, uirens: sed spissa, carnosa, grauis, dura, crispioris elegantiæ: & ob id in magno honore Persis, usus q; ad lectipedes. Hanc à Theophrasto & Persicã textilem uocari, Thebaica præfectura copiosam si qui arbitrantur, coniecturam potius q̃ rationem sequuntur. At cici arbor quã Herodotus sillocyprium uocauit, ricinus à nostris dicitur, ut ipsum quoq; animal, canibus præcipue infestum, quod & cynoraista Græce dicitur & croton: q̃q̃ Theodorus crotonas rediuos conuertit, non ricinos. Fertini etiamnũ hodie, ut ex Didymo Zenotele accepimus, qui nobis à sacretis est & anagnostes, uernaculo uocabulo rhaistas canum uocant. Dicuntur & cynomyæ à quibusdam. Sed & ouibus molestos esse ricinos testis ẽ Cato. Vulgus ipsum eos Græco nomine appellat cica. Galenus cica dici uult etiam bestiolas quæ frumentum corrodunt, quarũ cœtus cion dicatur. Is uermis etiam cis uocatur, ut infra quoq; diximus. Hippocra* tes hanc arborem uidetur intellexisse cum crotoijdæos radicem in medicinas quasdã adhiberi cõmonet. Aliqui non solũ cici, sed ciceam quoq; nominant. Ab hac arbore conficta iurium uocabula cicilendrũ & cecimandrũ in Plautina fabula si dixerim, diuinare potius q̃ docere uidear.

TITHYMALI SEPTEM. DCCLXXVIII.

577 Tithymalum & tithymalus penultima producta, meconion à quibusdã uocatur: nostri lactucam appellant caprinã marinamq;: aliqui lactariam, quia & Græci galactida nuncupare soleant. Lacte tithymali inscripto corpore cum inaruerit, si cinis inspergatur, narrant apparere literas: & ita quidam adulteras alloqui maluere, q̃ codicillis. Vsus iã & in castra & obsessas urbes transit.

CHARACIAS PRIMVM GENVS TITHYMALI. DCCLXXIX.

Characias ramos habet digitali crassitudine quinq; aut sex. Semen legitur autumno cũ coma: succus, incipiente pomorũ lanugine. Tam feruentis hoc naturæ, ut per se extra corpori impositum pustulas igniũ modo faciat, & pro caustico in usu sit. Nascitur & in maritimis. Alia omnino est characias, quam uulgaris sermo charanciam appellat: quoniã septi modo in hortis fenestrisq; per cancellos opere topiario digeritur: de qua ne uerbum quidem apud ueteres habitũ inuenio. Balsaminam Ligures Padani uocant: Hierosolymitanũ pomum, Ethruria, folio uitis minore, pampinis item uitium, turbinato utrinq; fructu, uisenda cute, carnosa uerrucosaq; per uersus, cucumeris pusilli, & bucini marini quadam similitudine, malo uerius ac tubere q̃ grandi bacca, aut folliculo puniceus: maturo colore, sanguineo q̃q; succo. Inanitas confracto. Semina intus aliquot lenticulæ figura continet rubentia, ex quibus oleum exprimitur ad uulnera præcipuum.

TITHYMALVS MYRSINITES DCCLXXX

Tithymalus myrsinites à Theodoro myrtaria 578 conuertitur, mollioribus folijs q̃ myrti. Colliguntur comæ huius hordeo crassescente. Fructus demetitur cum messium maturitate. Hic nõ pariter maturescit, sed pars sequenti anno, & nux uocatur: inde cognomen dedere Greci, caryitin. Est ubi Theophrastus clematiam, hoc est sarmentulam uocarit, folijs humi sparsam, palmi longitudine: nisi quis corruptũ locum putet, legendumq; non clematiam sed caryitiam censeat.

TITHYMALVS PARALIOS DCCLXXXI.

Tithymalus paralios à Theophrasto coccos appellatur, folio rotundo, semine candido, quo uua incipiente stringitur.

TITHYMALVS HELIOSCOPIOS DCCLXXXII.

Tithymalum helioscopium semine albo, columbis gratissimo, quod colligitur nigrescente uua. Nomen accepit, quoniam capita cum sole circumagit.

TITHYMALVS CYPARISSIAS. DCCLXXXIII.

Tithymalus cyparissias, caule gemino aut triplici: nascitur in campestribus.

TITHYMALVS DENDROIDES. DCCLXXXIIII.

Tithymalus dendroides, aliqui leptophyllon cognominant, maxime cauliculis rubentibus, & semine copiosissimum.

TITHYMALVS PLATYPHYLLOS. DCCLXXXV.

Tithymalum platyphyllon alij corymbiten, alij 579 amygdaliten à similitudine appellant: nec ullius longiora sunt folia.

PITYVSA. DCCLXXXVI.

LATHYRIS. DCCLXXXVII.

Lathyris folia habet multa lactucæ similia, 582 tenuiora, ut Plinius tradit: germinibus crebris: Semina piperis magnitudine, facilia purgatu.

PEPLOS. DCCLXXXVIII.

Peplos ex una tenui radice fruticat. Hanc & 585 meconion & meconitin ab Hippocrate uocari, Galenus autor.

PEPLIS. DCCLXXXIX.

Portula

PORtulacas syluestres uocari herbas treis inuenio: unam quæ sit aizoi species: alteram cognomine Telephion: tertiam peplin siue peplion, de qua præsens mētio. Quid autem sit diplion Aëtio, qui ad autorem id refert Aretæum, haud scio: Terendum cum aqua, inquit, in anginę morbo diplium, & subiecto linamento imponendum pectori, quoties præfocatio timetur. Sunt apud Græcos inter quos Isacius qui peplium pro senna modo appellata intelligant. Ego diuersum puto genus, cum senna siliquas & in ijs semen ferat, peplis non ferat. Alia est & senicula siue sanicula uocata, transalpina herba, folio uitis aut apij rubentibus, in fine sectionum maculis quibusdam, surculis quoque rubris ad radicem, quæ multis ei fibris subest: capitulis in summo frutice pusillis subnigrisq́. Huius succum uulneratis in potum cōmendāt.

CHAMAESYCE. DCCXC.

CHamæsyce pumila ficus est, quasi terræ ficum significans.

SCAMMONION. DCCXCI.

584 SCammonia, siue ut Cicero & Plini⁹ q̄nq; appellant scāmoniū: quanquàm scāmoniū pro succo eius quoque capitur. Frigida amat loca, pingui tamen & arido solo nascens. Lachrymam è radice sua fundit, folijs albis pinguibus, radice nauseosa. Circa canis ortum succus excipitur. Adulterant tithymali marini succo, maxime in Iudæa, quod etiam strangulat, sumptum. Vis bimo, nec ante nec postea. Laudatur natione Colophonium, Mysium, Priennense, specie autem nitidum, cito liquescens, uirus redolens, somniosum, linguæ tactu lactescens, & cum diluitur albescēs.

CHAMAELAEA. DCCXCII.

586 CHamælæa frutex est petrosus. Sunt ei (ut quidam habent codices) mora odorata Plinio. Quidam folia ei amara & odorata scribunt. Simillimum huic oleum inest ut oleastro, cuius & baccas quoque similes habet, ob id à quibusdam oleastellum & olea cilibraca uocatur autore Columella, sirapam inde condi solitam scribente. Sunt qui succum in Gallia aut Italia nascentis eundem esse cum Euphorbio putauerint: sed hic multum infra illum est. Ex hac & granum cocci plerique falsò nasci existimauere. Nostri & hanc, & thymelæam præcipue casiam uidentur appellasse. Theophrastus cneoron, Higino id apud nos casiam interpretāte, cuius duo genera feruntur: candidæ, cui folium cutis modo quadantenus oleagineum: nigræ carnosum, tamarici similius, siue ut in Theophrasto quidā (quos probo) legunt myrto. Cādida magis humi se spargit & odorata est: nigra sine odore. Radix ambabus alta, prægrandis: rami copiosi, crassi, surculosi, ab terra protinus aut paulò supra emicant admodū lenti, ut quibus ad uinciendū pro iunco utantur. Venere in coronamēta folio. Post æquinoctiū autumni germināt, atq; florē mittunt qui diutinus eis est. Hæc tota de cneoro siue casia Theophrasti sententia est. Dioscorides cestron & cneorō uocari thymelęā prodit. At ego nō cestrō, sed cnestron legendū arbitror: Hippocratis & Galeni, & codicū uetustorꝫ fretus autoritate: Hoc ipso nomine cultellus appellatur, quo casei scabūtur: q̄q̄ & tyrognestis & cobelis quoq; is dicitur Polluci. Liparonis herbæ meminit Aëtius, & Alexandria sic uocāte, quā aliqui cnestron, inquit, nominānt, ad ulcera capitis manantia uehementer utilis. Nec indicat is autor qualis ea sit: utrum'ue à thymelæa siue cneoro diuersam an eandē putarit. Recētiores ut pleraq; oīa chamęlæā & thymelæā cū daphnoide turpiter cōfundunt.

THYMELAEA. DCCXCIII.

DE thymelæa granū siue coccū Gnidiū enasci constat, myrti magnitudine, colore & specie foris, autore Dioscoride, nō farris, ut in Plinianis codicibus deprauate legit̄. De thymelæa nōnihil & superiore protinus mentione diximus. 587

SABVCVS. DCCXCIIII.

SAbucū medulla carere aiunt nōnulli. Theophrastus carnosam ei adiungit. Fruticosa uirgis arbor: quæ anniculæ donec folia deciderint in longitudinē crescant, in sena maxime cubita: post id tēpus, in crassitudinē fundātur. Lignū fungosum, & cū inaruit, leuissimū, medulla molli, quæ tota uirgulis eximitur, baculorꝫ usu. Siccatū durat, inoffensumq́; aquis redditur, etiam decorticatū, quod ei sponte arido contingit. Caudici crassitudo galeæ. Cortex leuis, tenuis, spissus, quē uocant canopū, cuius à Græcis in Iuliani oxymelite fit mentio. Radices tellure summa, nec multas, nec grandes agit. Foliū minus, quod quidem pars est maioris, molle oblongumq; habet, ut laurus latifolia, maiusculū tamē latiusculumq́;, subt⁹ & situ medio rotūdius, exacutū serratumq́: foliū uero maius, quod ex illis minoribus quasi coalescit, pediculo uno crasso & neruoso geritur, ceu ramulus, folijs utrinq; geniculatim & ordine iugatis, uno in uerticibus relicto singulari. Subruffa hæc & fungosa, & de singulis petiolis uniuersa collabūtur. Sūt & in ramis nouellis internodia sed quasi rudia, inarticulataq;. Flos cādidus, ex flosculis minutis faui specie cōgestus, è pediculi fissura, graui odore, q̄q̄ lilij. Fruct⁹ q̄q; racematim pediculo unico dependet action uocat⁹: qui cum ematuruit, nigrescat. Immaturo color uuæ acidæ, paulo maior q̄ eruum, humore lento. Manus capillumq; inficit. Grana intus sesamacea, nō ingrata turdis sturnisq;: locis potissimum opacis & iuxta aquas gignitur. Differt à ferulaceo genere, q; plus ligni ac succi habet q̄ ferula. E sabuco magis canorā buccinam tubamq; credit pastor ibi cæsa, ubi gallorꝫ cantū frutex ille nō exaudiat. Dictam puto arborē à sambuca musico instrumēto, quod alij pectida uocant, alij magadin, ut in harundine notauimus. Sambuca porro ab autore uidetur appellata, cui nomen sambyx fuerit. Vsam tamen ea primā omniū Sibyllā perhibent. Arbor utiq; ipsa non sambucus, sed sabucus dicenda est, si Sereno Quinto credimus. 588

EBVLVS. DCCXCV.

EBuli siue chamęactes, hoc est, sabuci pumilę foliorū decocto, muscæ necātur: nam & colibuli macerant̄ aqua, ut ea sparsa culices abigantur. Baccas flores'ue ebuli aut sabuci uidetur intellexisse Plautus cū dixit in Captiuis: Laridū, Atq; ebebulas foueri foculis feruētibus: nisi quis herbulas in eo uersu lectitare malit: aut q; propius est uero, epulas. Ouidius: Epulisq; foci miscere calētes. Aut hanc aut ualde similē esse puto, quā Plinius actean uocauit xxvij. uolumine: Actea, inqt, graui foliorꝫ odore, caulibus anisi geniculatis, semine nigro ut hederę, baccis mollibus. Nascit̄ in opacis, & asperis, & aquosis: datur acetabulo pleno interioribus fœminarꝫ morbis. Pro eo q̄d Dioscorides in caulib⁹ umbellas & capitula chamęactē habere scribit, Plini⁹ caules anisi reddit ei: q̄q̄ nō caulib⁹ anisi, sed asperis in plerisq; legit̄ codicibus. Sed exēplaria quędā uetusta legūt anisi, nō asperis. 589

PYCNO

PYCNOCOMON. DCCXCVI.

590 Pycnocomon caule tenui, modico.

APIOS. DCCXCVII.

591 De apio herba cognomento ischas, quæ rhaphani syluestris genus est, uolumine secundo locuti sumus: ubi omnia hæc ad uerbum fere uidentur esse repetita. Plinius oposcillam uocauit: ut arbitror, corrupte pro apios ischas.

COLOCYNTHIS. DCCXCVIII.

592 Colocynthis cucurbita ẽ syluestris, plena ipsa, nec inanis, ut somphos: minor, q̃ satiua, primo herbacea, mox pallida, quæ & utilior est: quãdo eius sunt medicinæ. Hippocrates syluestrem cucurbitam sicyonem, & quæ fundo careat, & specie globosa & uniformi sit, sicyan ἄτμητον hoc est insectilem appellat: interiorem uero partem eius, spongiã.

EPITHYMUM. DCCXCIX.

593 Epithymum flos est thymi, sed non omnis. Differentia, q hic herbaceus, alterius thymi candidus. Aliqui eum hippopheon uocant. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci tenui, similitudine palliolì rubens.

ALYPON. DCCC.

594 Alypon & alypea, & ut Paulo placet, alypias, cauliculus est molli capite, non absimilis betæ, ut inquit Plinius, acre gustatu ac lentũ, mordensq; uehementer & accendens. Caput id est radicem eius betæ similem intelligo, non folia: quippe quæ minuta ei sint, ut Dioscorides affirmat. Deprauate in Plinij uigesimoseptimo libro aliphon p alypo legebatur, anteq̃ ipsi locum indicaremus.

EMPETRON. DCCCI.

Empetron hoc phacoides à Dioscoride, prasoides à Galeno & Paulo cognominatur. Fere in saxo nascitur. Recenti uires sunt, uetustate perdit eas. Lapillos qui sufferuefiant, unà tumpi affirmant: quod & in saxifraga quoque diximus ex Plinij sententia, ut qui nihil differre ab ea iudicarit: quãdoquidem medicinas, quas seorsum in utraque mentione Dioscorides enumerat, ipse uniuersas empetro huic assignat. Aut igitur ita sentiendum est, aut Plinium errasse confitendum. Paulus certe Dioscoridem secutus, mentiones duas habet, quasi duorum generum. Galenus unicam empetron, Aëtius etiam epipetron uocari solitum affirmat.

AMPELOS AGRIA. DCCCII.

595 Ampelos agria hoc est uitis syluestris, cæditur horis omnibus, sed præcipue autumno. Radice acri, ut Theophrastus scribit, folio spisso, candicante, geniculata, rimoso cortice, uuis rubentibus cocci modo, ut Plinius uigesimotertio uolumine. Hæc & pro amuleto, cuius sit proprie uua Taminia. Radix & acini coria perficiunt: gelidissimaq; eorum est natura: ut errauerit Theodorus, qui uerba illa in Theophrasto φιλοῦσι δὲ καρπὸς τὰ δένδρα, interpretatus ita sit: fructu defoliant arbores: cum legere debuerit non δένδρα hoc est arbores, sed δέρμα, hoc ẽ corium: nec defoliant, sed depsant & subigunt. Pars acinorum æstu moritur, priusq̃ reliqua, qui & solstitiales dicuntur. Vniuersi nunq̃ maturescunt, & si prius q̃ tota uua maturescat detur cibo. Generi gallinaceo fastidium gignit, uuas appetendi. Flos huius in racemis candidus dependet, solani per initia: post diuiditur in uitis fere imaginem, sed oblongum. Est ei similis, sed in salictis nascens ad eosdem usus quæ salicastrum uocatur, contra hominum & quadrupedũ scabiem. Plinius uigesimoseptimo ita describit: folio duro, cineracei coloris, uiticulis callosis, rubentibus qualiter flos, quem Iouis flammam appellamus in uiolis, ferens semen punici mali simile in acinis, ad eosdem effectus: propterea è recentioribus fuere q hanc & flammulam & Iouis quoque flammam uocarunt. Est & labrusca uitis syluestris una species, œnanthen ferens, duorum generum, albi & nigri, ut Dioscorides post docebit. Neu queq̃ decipiat Pliniana lectio: Labrusca, inquit, œnanthen fert satis dictam, quæ à Græcis ampelos agria appellatur, spissis & candicantibus folijs, geniculata, rimoso cortice, fert uuas rubentes cocci modo, & reliqua: his uerbis Plinius uigesimotertio uolumine duos frutices non unum designat, labruscam & quæ ampelos agria uocatur.

AMPELOS LEVCE. DCCCIII.

Ampelos leuce, hoc est uitis alba, quæ & bryonia & bryonias à Columella: & madon ab aliquibus uocatur, echetlosis ab Hippocrate, melothron (ut putant) à Theophrasto, in coronas folio admissa. Quidam psilothrum dicunt: quia pelles confici huius acinis quemadmodum & labruscę possint. Huius sarmenta longis & exilibus internodijs geniculata scandunt. Folia pampinosa ad magnitudinem hederæ diuiduntur, ut uitium. Radix alba, grãdis, rhaphano similis. Semen in uua raris acinis depẽdet, succo rubẽte, postea crocino. Succus radicis colligi debet ante maturitatem seminis. 596

AMPELOS MELAENA. DCCCIIII.

Ampelos melæna, id est, uitis nigra, quam proprie bryoniam uocant, alij gynecanthen, aut aproniam, similem priori præterq̃ colore, ut Plinius existimat. Sunt & in folio discrimina, ut Dioscorides, & ipsa quoque res demonstrat. Huius semẽ nigrum asparago simile. In frutetis, & harundinetis maxime nascitur. Aiunt si quis in uilla eam extruxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillicatas. Hãc etiam tannum siue tamum quidam uocari putant, & uulgo tamarum. Q. Columella: 598

Lubrica iam lapatos iam tami sponte uirescunt.

Sunt qui tamnum quoque scribant, non tamum aut tanum.

PTERIS. DCCCV.

Pteris hoc est filix, marcescit fimo iniecto, & ob id pecoris incubitu, quod & in Medica herba nonnulli tradunt. Nullus filici incisæ succus. Radici gustus è dulci astringens. Vna hæc est & ex ea filices exeunt, bina etiam cubita excedentes longitudine: hanc marem existimant. A' filicibus filecta, ut à caricibus carecta dicimus. Est autem carex è qua mollissimæ texuntur cathedræ, folio fere harundinis uliginoso, & palustri solo plurima. Seruius caricem describit acutam & durissimam, sparto similem. A' filice felicones dictos existimant, quos ueteres pro malis & inutilibus accipiebant. Dicebantur & felicati calices à filice.

THELYPTERIS. DCCCVI.

Thelypterin alterum filicis genus fœminam appellant. Folijs hæc breuior, mollior, densior, canaliculata. Vtriusq; radicibus sues pinguescũt, quæ sunt eis longæ, obliquæ, nigræ, præcipue cum inaruere. Siccant eas sole, uergilijs occidẽtibus effossas. Nascũtur ubiq;, sed maxime frigido solo: utriusq; 600

lateribus

lateribus pinnata, unde Græci nomen imposuere. His cimices necantur. Serpentem non recipiunt. Vsus radicis in trimatu tantum, nec ultra nec citra. Laudant in utroq; sexu Macedonicam, deinde Cassiopicam.

POLYPODION. DCCCVII.

601 Polypodion nostri, ut Theodorus putat, filiculam appellant, in Plinio ita legens: Ego filiculã dicendum arbitror cum ex Dioscoride, tum ex filicis similitudine: tum ex Catone, qui feliculam uocauit, ad deijciendam aluum præberi iubens eam. Eodem modo & Columella nominauit, unde uinum polypodites quoque ad eundem usum fit, præcipuũ in Phœnice oppido eius Byblo, ut inquit Aëtius. Post imbres semper emicat hæc herba: floret, & semen non fert.

DRYOPTERIS. DCCCVIII.

602 Dryopteris folio subdulci. Diuersa huic, sed similis est, dryophonon à Plinio uocata, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis utrinq; folijs, pollicari amplitudine, qualib⁹ oxymyrsine, sed candidioribus mollioribusq;, flore candido sabuci. Edunt cauliculos eius decoctos, semine uero pro pipere utuntur.

CNECOS. DCCCIX.

Cnecos à Theodoro cartamum sermone uulgi dicitur. Multis caulibus, ramisq; se spargit. De syluestri diximus in atractylide. In cneco peculiare illud à Theophrasto redditur, q syluestre tenerius, leuius, & semine copiosius habetur: satiuum durius, spinosius. Cnicon Italiæ ignotam, ut Plinius scribit, Aegyptus maxime celebrat, oleo nõ cibo gratam: hoc faciunt ex semine eius, quo & psitaci nunc aluntur. Cnecos melius q̃ cnicos dicitur: nam & cnacon à feminis colore Theocritus pro candido, siue flauo usurpat. Democritus & omnino chymici florem cnici echumenion appellant. Iidem elydrion herbã nominant: nec quæ sit ea docent, præterq̃ q lutei sit coloris. Inuenio tamen in opisthographis medicinalibus quibusdam pro chelidonio minore acceptam elydrion.

LINOZOSTIS. DCCCX.

603 Linozostis siue parthenion, à Mercurio inuent⁹ est. Ideo apud Grecos ἑρμοῦ πόαν & ἑρμοῦ βοτάνην multi uocãt: caule utriusq; generis cubitali interdum, sed ramoso in cacumine, geniculis densis: semen in geniculis dependens, fœminæ solutum & cãdidum: mari, iuxta genicula stans, breue, rarius, contortum. Folia ocimo angustiora, sed maribus nigriora, fœminis uero candidiora. Radix superuacua, prætenuis. Nascitur in campestribus cultis.

CYNIA. DCCCXI.

Cynia non est ea quam Theodorus canariam 604
interpretatus est, ut in culice docuimus.

HELIOTROPIVM MAIVS. DCCCXII.

Heliotropium à Cornelio Celso solaris herba dicitur, æterno folio: particulatim ut ocimũ floret: ideoq; per q̃diu. Incipiens ab imo per solstitium circumagit se cum sole, ut nomen indicat, ut ortum eius mane spectet, & eius iter ad occasum usq; persequatur: sed & nubilo die. Noctu uelut sideris desiderio contrahit cœruleum, ut Plinius ait florem, album subruffumq;, ut Dioscorides. Genera eius duo: maius heliostrophon cognominatum, & minus: q̃q̃ utrunq; semipedalem altitudinem non excedit. Semen in folliculis messibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo, cultoq; maxime. Colos heliotropij unus est è tribus fastigijs in quæ conchylium diuisere ueteres: nostri uerrucariam appellauere, ut ualẽtem contra uerrucas. Si terram surculo huius circumscribat aliquis, negant scorpionem egredi. Imposita uero herba aut inde omnino respersum, protinus mori. Formicas certe agri efficacissime necari heliotropio monstratum est, oppilatis herba earum foraminibus. Succum huius excipiunt æstate hora sexta, miscentq; cum uino, ut sit firmior. Multa magi de ea, sicut de cognomine quoque gemma, pollicentur: sed hæc propositi nostri haud sunt.

HELIOTROPIVM MINVS. DCCCXIII.

Heliotropium minus, tricoccum priuatim ap- 605
latur. Vbiq; prouenit, folijs non solum minoribus, sed etiam in terram uergentibus. Semen & huic effigie scorpionis caudæ, de quo & scorpiuron ei nomen est.

SCORPIOIDES. DCCCXIIII.

Scorpioides à Plinio scorpios uocatur, ex argu- 606
mento nomine accepto. Est & alia eiusdem nominis effectusq; asparagi cognomine, sed in totum spina: nullum enim folium habet, caule asparagi, cacumine aculeato.

LIBRI QVARTI

FINIS.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI, ET AQVILEIENSIS PATRIARCHAE, *in Quintum Corollarij librum,* PRAEFATIO.

ITES IAM ET EX HIS VINVM VEL PRAECIPVVM HOMINI *bonum, si temperamentum adsit, exequimur: in quo tamen si diligētius æstimare uolumus, uita sine causa maxime operosa fuerit, ceu naturæ prouidentia nobis defuisset, tanta aquarum profluentium copia, tot fontibus, tot lacubus ac fluminibus: & ne accusare eam posses, cœlestibus etiam aquis irrigata sæpe terra. Nec uero quicq̃ est (præterq̃ quod & opere maximo, & impendio paratur) unde plus flagitiorum ac scelerum sit. Nam ꝙ pedes, ꝙ lingua nutent, ꝙ furimus, ꝙ mente mouemur, ꝙ deniq; unus oim animantium homo libidini acrei Venereæ semper indulgeat, uino acceptũ ferre par est. Iam assiduos morbos, repentinas mortes, & uenena epota cui uerius adscribas? ut arcana per hoc prodita, & animi secreta prolata, & testamenta nuncupata, tunc maxime taceam. Illa uero monstrosa eorum sitis, qui in ostentationem uirium nudi cados hauriant, uomituq; repetito sitim etiam per gladios prouocent, quasi uina perdi melius non possint q̃ per humanum corpus. Quantò melius uitæ consulturi, si omnino abstinerent. Nunc uero, (si dijs placet) & irritamenta temulentiæ quæsita. Nec nostratia iam placent, ipsæ alpes ac maria penetrantur, destinatis qui solertissime omnes etiam terrarum angulos indagent. Quin imò proposita his præmia, qui scitissima deferant. Nec hactenus restincta sitis: ipsis etiam poculis magnitudo est sua, formaq́; qua maxime tenuitas uitri bibendo blandiatur, assignata: leges insuper ac dictata bibendi præscripta: & cum certis cancellis inclusa reliqua sint, nullum non tempus inuitandi se largius placet, ebrietasq́; præmijs uel pœnis inuitatur. Huc accedunt uasa adulterijs cælata, formæq́; obscœnæ his redditæ, tanq̃ temulentia ipsa ad inflammandas libidines non sufficiat. Innocentius certè Maometheæ sectæ homines hac in parte agunt, qui uino penitus ex lege abstineant. Nec uero nostris olim heroibus uini usus tam probatus q̃ non interdictus. Frequentia in eo nimia, ac temulentia maxime prohibita: plerisq; tanta constantia penitus abstinētibus, ut salutem uini pocillo promissam neglexerint. Romani ueteres id in sacris modice primum usurparunt, quod & nos retineamus sacratiore mysterio: ut interim sciamus fœminis eorum omnino interdictum: cæsamq́; ab eo coniugē, quia uini loculos resignasset: & tamen nulli tunc subsessores alieni lecti timebantur oculi. Gentes certe multæ uini usum consensu reiecerunt, multis etiam ad malorum remedia uites ademptæ: nunc certatim passimq́; in id omnis ruunt. Coacta etiam per summam iniuriam tellure illa ferre quæ nolit, & acerbius incusata, ꝙ præcipuum uitiorum fomitem non generet. Quid ꝙ, lautities aut uictus elegantia nulla iam existimetur ubi uinum desit? cuius similitudinem per ipsas fruges, & aquam multi ad septentrionem populi appetant. Adeo uero nulla iam pars mundi ebrietate uacat: siquidem ipsum aquæ saluberrimum alioqui liquorem noxium fecerimus. Quod si ignorant homines, quantum nobis uini haustus obsit, id saltem ex morbis ingruentibus aduertant, medicis nihil prius aut acrius interminantibus q̃ eius usum, pollicentibusq́; nos eò citius conualituros, quò fortius abstinebimus, & postea naturæ maiestatem cottidie ream facimus, probraq́; illi ingerimus tanq̃ noxia parienti. Illa uero statim animantibus omnibus aquam dederat, & nostrum hoc scelus unum est, uini inuentio, meritis interim supplicijs affecto, qui primus excogitasset. Ex quo apparet q̃ perniciosa res futura esset, quæ ab ipso initio in autoris calamitatem redundarit. Cæterum q̃ in hoc iure hominem accuses, tam in metallicis, ac lapidibus perquirendis ad uitæ utilitatem, solertiam atq; industriam probes: quæ pars coronidem labori nostro attulit. Quare ut sartum (ꝙ aiunt) opus etiam ad perpendiculum redderem, ruta ipsa & cæsa euoluisse fastidium nullum fuerit: nec rerum humilitas obstitit, dummodo prodessem: uitæ enim hominum ac usui omnem operam, industriam, uigiliasq́; meas iampridem dicaui. Deus faxit, ut quo animi candore ac propensione hæc prodidimus, eodem ab alijs æstimentur. Sed quicunq; genius sorsq́; operis futura sit, conscientia certe nostra plurimum uoluptatis etiam defuncto allatura est: quādo omnia à nobis ea mente ac studio laborata sunt, ut iuuarem: ut tamen insuper uacuis diligentiam meam non obstrinxerim, quam præstare consilij nostri nunquàm fuerit.*

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI, ET AQVILEIENSIS PATRIARCHAE, COROLLARII LIBER QVINTVS.

VITIS SATIVA. DCCCXV.

VITEM SATIVAM Græci ἄμπελον ἥμερον, & œnoën, & οἰνοφόρον id est urbanam, & uinum ferentem uocant, item clematida & clemacem interim & œnanthen, ut placet Iulio Polluci. Superuacuũ genera eius persequi, quã totidem uitium affirmãtur esse quot soli. Nascitur passim & in alto uitis, & propinqua littori. Durare uitem ad infinitum restibili fœcunditate perhibent, culturæ quodam genere, Theophrasto autore ad Elephantinem, ut idẽ scribit, & Varro mutuatur. Non decidunt uiti folia, neq; circa Memphin. Ad Deltam quoq; Nili fere tota uiret semper, quod & alijs quoq; satis accidit. Capnia uocatur unum uitis genus, quæ uuam nigram ex candida, & candidam ex nigra sine prodigio ullo ferat. Insanæ uites appellantur, quæ ad florem usq; perducunt: quin etiam est ubi Plinius Insanas uites triferas appellet: quoniam in his alia maturescunt, alia turgescunt, alia florent: Smyrnæ triferam à se uisam, M. Varrone etiam prodente. Vitis candida melius reddit, q̃ lætius fuit germen: quod quidem & huic & fico proprium. Vitibus capreoli tribuuntur: & uiciæ, quos & clauiculas & pampinos uocamus, Græci helicas: is ẽ coliculus, ut Varro inquit, uiteus, intortus ut cincinnus, à capiendo dictus, quoniam ad locum capiendũ sursum uersus serpat: sicut uitis dicta primo, quoniã inuitatur ad uuas pariendas: & à pariendo parilema, deinde palma literis immutatis. Est autẽ palma maior flagellus, unde nascuntur uuæ, dalma unius inuersione literæ à uenti flatu dicta, ut idem Varro inquit. Eadem uitis caprea nominatur, quia capreolũ pareret. Vicia & pabuli genus est à uinciendo appellata, q; item capreolos habet, ut uitis: & ad scapum lupini, alium'ue calamum ad quem hæreat, id solet uincire: unde uicialia pro pabularibus è uicia dicunt. Vicia tamen duplex, seminaris & pabularis uocata. Recentiores Græci biciam appellant, à nostris, ut puto, mutuati. Consistit in uitibus lachryma largior in cisis, paulò ante germinatum: parcior autumno, & hyemis initio: minus fœcundæ crebrioribus oculis gemmantur solidioresq; feruntur. Ipes appellamus uermes in uitibus nascentes austrinis flatibus. Peculiaris uiti morbus tragos, hoc est hirculus, importuno uento germinibus abscissis, uel imperitia colentium oblæsis. Theodorus articulationem uocauit. Hircescere porro uites dicuntur, cum infœcundæ fiunt: quoniam & hircus animal, ut inquit Aristoteles, sterilescit pinguedine. Vuæ ipsæ & pampini laborant crambo, qui similis rubigini est, sole post humores lõgos insequuto uehementi. Est & niuatio siue roratio, quoties uua deflorente ninxerit: pręterea exacinatio, quam Theodorus exuperantiam appellat, Græci κίτησιν, quoties acinæ racemis defluunt. Sine granis interioribus uuas arte nasci autores Græci posse docuerunt, agigarton id genus uocantes. Vites arbustiuę sunt, & simplices: arbustiuas Græci anadendritidas & dendritidas appellant: arbusta uero ipsa, siue ignobiliori uoce arboreta, ijdem Græci anadendradas, & aminyxidas, & amamaxidas Epicharmus & Sappho: nam & arbusculæ testudinum (instrumenti nomen id bellici est) amaxapodes uocantur, in quibus rotarum uersantur axiculi, ut Vitruuio Pollioni placet: Quanq; non desunt qui genus uitis ammyxidas & amamaxidas accipiant. Alij uuam bumaston, alij hesperion uocatam interpretantur. Auroschas Parthenio uitem significat: Eratostheni, ramus eius cum racemo dicitur: Apollodoro uitis elinos: quo nomine Philetas & Nicander ramũ eius non uitem ipsam capiunt. In Hircania feracissimam esse uitem mirati sunt scriptores, cum sit aquilonibus exposita: nam in Carmanis & Margianis Arianisq;, crassitudo tanta caudicis est, ut bini homines plerumq; amplecti nequeant, bicubitalibus racemis. Vitem Boetij Thebis primum natam putant, qua & Liber pater.

VITIS SYLVESTRIS. DCCCXVI.

De uite syluestri superiore libro diximus. 608

VVAE. DCCCXVII.

Vuam Græci σταφυλὴν à Staphylo Liberi patris 609
filio, ut Ptolemæus uoluit, appellant: Lenida etiam poëtæ: nam & Lenæus dicitur is deus. Alia porro uua eliquescit in potum, alia eligitur ad uescendum: hæc aut in corbulam secernitur, ut inde addatur in ollulas, quæ in dolia plena uinaceorũ trudãtur: alia in piscinam picatis amphoris demittitur: alia in haram carnario suspenditur. Vuam Amineam minusculam, & maiorem & Apiciam commodissime in ollis condi putauit Cato. Eiusdem generis in sapa & mulso rectissime seruanť. Duracinas, Amineas & Scancianas affirmant oportunissimas esse quę pendeant: quod genus omnes conditaneas & conditiuas appellamus. Vuæ in palea seruatæ pensilibus proximæ dicuntur. Vuæ uehemẽtiores nigræ: ideo q; uinum ex ijs minus iocundum. Suauiores albæ, quoniam aëra translucido facilius accipitur. Est & uua theriace uocata, q; contra morsum omnium bestiarum proficiat: cuius rationem serendæ Palladius instituit. Florem uuæ in cibis dari gallinaceis præcipiunt, ut præterea non attingant uuas, quod & in labrusca diximus.

VINACEI. DCCCXVIII.

Vinaceus Græce stemphylon uocatur. Dicimus & uinacea neutro genere, Palladius etiam fœminino uinaceam: hæc & floces appellantur, sicut in oliua flaces atq; fraces. Vinaceos poëtæ sunt qui brycia & brytea quoq; appellent: q̃q; & pro fracibus oliuarum sumuntur. Stemphyla in Aristotelis Rhetorico secundo Gellius fecem ipsam è uinaceis & oliuis expressam, floces & fraces dici scribit.

NVCLEI ACINORVM. DCCCXIX.

Nuclei acinorum uuæ à Græcis gigarta dicuntur: Palladius excrementa, & femina, & grana uuæ interiora nominauit. Ab acinis acinati-

m cum dici

cum dici uinũ existimo Veronẽsis agri, ut scribit Cassiodorus alumnũ, odoris saporisq; suauissimi, colore purpureo, ineffabili dulcedine, tactu quoq; densum atq; pingue: ut carneus liquor, aut potio esculenta uideri possit. Laudatur ex eodem agro & Rhetica ueteribus in montanis Rhetorũ, qui supra Veronã sunt, nascentia, ut inquit Strabo. Ipsos acinos Cato acina, Catullus acinas pronuntiant.

VVA PASSA. DCCCXX.

Vva passa Græce staphis & astaphis ἡμερ@, hoc est satiua dicitur. Cæterũ Apameas inuenio celebrari passulas.

VVA OENANTHE. DCCCXXI.

611 Vva œnanthe quã uites syluestres, hoc est labruscæ ferunt, laudatissima est in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes: item ex alba labrusca. Sunt qui principatũ in unguẽtis dent in Parapotamia nascẽti: deinde in Antiochia & Laodicea Syriæ: tertium locũ ex montibus Medicis, quæ & utilior medicinæ. Quidã omnibus ijs præferunt ẽ Cypro. Vitis ea, quæ massatis in Africa uocat, nunc medicis, nunc odoribus tantũ gigni Plinius affirmat. Nascitur in Africa & uitis quã ubolima uocãt accolæ, oliua in uites insita, utriusq; fructũ arboris ferentem: hanc Græci & elæostaphylon appellãt. Vinũ œnanthinũ fit duabus libris florũ in musti cado maceratis, qui post triginta dies mutãtur. Oenanthen & à uitibus dulce uinũ ferentibus arbustiuis maxime colligi quidã præcipiunt, nõ syluestri tantũ. Labruscã dici putant, q in marginibus terræ ceu labris quibusdam ferẽ nascatur. Vinũ anthosmias, ab odore floris dicitur, nec idem cum œnanthino uino est: pro pretioso sane capitur à Græcis: eius mentio est apud Aristophanem & Hippocratẽ, & alios, uel promiscua. Hippocrates certe hoc etiã anthinen uocauit: aliqui anthinen pro anethino capiũt, ut Galenus inquit. Nã uinũ cognomẽto Hippocraticũ Gallijs maxime trãsalpinis gratissimũ, fictitij generis est, facili ratione. Cinnamomũ, saccharũ & carpesium terũtur in fiscũ: ex eo uinũ liquatur, ut transeundo qualitates eas cõbibat. Datur hoc epulis principalibus cum escharite pane bellariorũ uice, qui mos, sed in alio uino, peculiaris Atheniensibus fuisse legitur.

OMPHACIVM VITIS. DCCCXXII.

612 Omphaciũ siue omphax, id est acor, siue acrementum uuæ ab immatura uite dicit, quæ omphax à Græcis uocat. Est & oleũ omphacium, de quo inter unguẽta diximus. E Thasia, ut Dioscoridi uidet uua, e Psytia, ut Plinio, probatur acor: cũ sunt acini cicetis magnitudine, ante canis ortũ incipiente pubertate. Pretium in libras sex. Solet & aliter fieri uuam immaturã terendo in mortarijs, siccataq; in sole: postea digeritur in pastillos.

VINVM. DCCCXXIII.

614 Vinum οἶν@ Græce dicit. Cratinus Matonẽ uocat: philalethen puerbia: quale illud est, uinũ & ueritas: item illud, non habere uinũ temones. Pittacus ut æs frontis, ita uinũ mentis esse speculum. Aristophanes uinũ loco Veneris appellat: poëtæ uinũ etiam πηλὸν dicunt, quasi uibrare mentẽ faciat: unde crapula, inquit Photion, dicitur κραιπάλη. Folia uitis priuatim œnaria uocãtur à poëtis, & sarmenta œnarides: ipsa porro uitis ab Hippocrate nominatur œnarion. Tenuissimũ est id quod celerrime inueteratur: nam cui fumi amaritudine acescit ætas, insaluberrimũ putatur. Quò generosius uinũ est, hoc magis uetustate crassescit, & in amaritudinẽ corpori minime utilem coit. Saluberrimũ Campaniæ, q̃dcunq; tenuissimũ, utilissimũ cuiq; uitibus edomitis sacco. Vinũ alit uites, sanguinẽ, colorẽ: sicut lactis potus, ossa: frugũ, neruos: aquæ, carnes. Simias & quadrupedes digitatas negãt crescere assuetas uini potu. Vnũ de dando uino uolumen Asclepiades condidit, ab eo cognominatũ: in quo utilitatẽ eius uix deorum potentia æquari posse pronuntiauit. Vinũ succus est, q̃ feruendo uires ẽ musto sibi fecerit. Mustũ Græci γλεῦκος, & γλυκίνην uocãt aliqñ. Vinũ oẽ aut mustũ est, aut uetus, ut in prouerbio sit uinũ medium, pro aqua: quod & prandiũ caninũ dicitur apud Varronẽ & Gellium. In Plauti Cassina mendosus est senarius: Adibo caninam scæuam, spero meliorẽ fore. Scribendũ est non scæuam, sed cœnã caninã, hoc est abstemiã. In Latino agro, & Campano ad montẽ Vesuuium, qui Summani dicitur, uites modo habẽtur Græcæ appellatæ, uino inde presso, quod Græcũ nõ ante dicitur, q̃ anno post calcatas uuas acto. Vilius q̃ diu anniculũ est: proindeq; uiannũ quasi uinum anni eius hoc est hornum uulgo tabernæ prædicãt uendentium.

VINI QVALITAS. DCCCXXIIII.

De qualitate & ætate uini dictũ mox est. Vinũ porrò tenerũ Græci ἁπαλὸν, Cato lene uocat: cui contrariũ sit asperũ, ut idem autor appellat, hoc est σκληρὸν siue durũ: nam & muria quæ aspera esset, dura cognominabaẽ Columellæ Celsoq;: nisi quis duram muriã, sicut durã picem non pro aspera, sed pro densa spissaq; accipiat, & utiq; pro garo: quãdoquidẽ Celsus eam dysentericis cõmendat, sicut garum Dioscorides. De uino temperãdo, q̃d lymphatũ & dilutũ dicitur, alij alia præcipiũt. Hesiodus tres partes aquæ in unam uini miscet. Cæteri meracius fecere, hoc est, ut quinq; in duas adderent: unde natum prouerbiũ: ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. Quod Plautus poëta festiuissimus significat cum de cantione Græca loquitur in Sticho: Vide, inquit, quot cyathos hos bibimus. Tum ille: quot digiti sunt tibi in manu. Cantio est Græca: καὶ πέντε πίνε, καὶ τρία πίνε, ἢ μὴ τέτταρα. Est autem sensus: ut aut duas uini partes ad quinq; laticis: aut unam ad tres bibere oporteat: ad quatuor non oporteat: ceu futurũ sit dilutius, q̃ sanitatis usus exigat. Anacreon ut uinarius poëta unam uini duabus aquæ temperat: alij aliter pro suo quisq; ingenio. Vinum modice incoctũ, ut Aristoteli placet, minus officit ebrietatẽ uitantibus. Temulentæ fiunt & animãtes aliquot præter hoĩem: sues, uinaceis: corui & canes, herba quã œnuttam Græci uocant: simia & elephanti, uino. Vinũ cui nomẽ Samagorio, q̃d tradidit Aristoteles, tribus heminis & quidẽ lymphatis, quadraginta uiros inebriare dicitur. Ebrietatẽ Plato nũq̃ nisi semel anno Liberalibus permisit in legibus. Ante decimũ & octauũ porrò ætatis annũ uino temperãdum penitus existimat, ut ne gustetur quidẽ. Mnesitheus Atheniensis medicus inebriari nunq̃, sed statis tamẽ diebus hilarescere permisit: quod genus cothonismon à calicis nomine uocauit, ut dilutũ nihilominus, & sine bellariorũ comitatu biberetur. Ac prima quidẽ potio in conuiuijs quia meraca erat, cum præfatione ἀγαθοῦ δαίμονος, in honorẽ uidelicet Liberi patris, nec tamẽ tota, sed quasi prægustanda præbebatur: postrema uero quoniã diluta esset, & salutaris, cũ præfatione Iouis liberatoris hauriebatur. Vinum

aqua

aqua misceri Staphylus Siteni filius instituit: ob id Grçcum uulgus non aliter uinum modo nominat, q̃ crasin hoc est mixtum.

PASSVM, ET VINVM PROTROPON, SIVE CRETICVM, SIVE PRAMNON. DCCCXXV.

Passum hoc est γλυκὺ, genera habet laudata psythium,& à colore appellatũ nigro, melampsythium,quæ suum saporẽ,nõ uini præferant : nã in quod additũ est defrutum,glyxis appellatur Athenæo. Sapa quã Nonius scribit uulgo dictã suo tempore mellaciũ,fit musto ad tertiã partem mensuræ decocto. Sicut ἕψημα siue ut Hippocrates ἕψημα, hoc est defrutum,ad dimidiam, & calenũ ad partes è tribus duas redacto. Passum probant Ciliciũ & Africũ,& in Italia,ut quod Neapolitanũ uocatur à Columella redditum,prouincijsq; finitimis : omniaq; hæc, ut Plinij uerbis utar post Grçcũ. Fieri certum est ex uua quam Græci sticam uocant,nos apianã q; apes eam impopulari gaudeant. Hanc sunt qui muscatulã uulgo dictam interpretentur. Item uenicula, siue ut Campani dicunt,sircula,quæ & stacula & Numisiana appellatur,passis & diutius in uite sole adustis uuis,staphidion,ut arbitror,uocatũ ab Hippocrate aut feruente oleo. Quidã è quacunq; dulci dũ precocta:q; si q̃tum uuis expressere,adijciant uinaceis aquæ puteanæ,secundariũ passum facient. Protropos accipitur etiam pro musto,quod spõte defluit anteq̃ calcentur uuæ, ut est apud Iulium Pollucem. Hoc protin9 diffusum lagenis suis deferuere patiuntur : postea in sole quadraginta diebus torrent,æstatis secutæ ipso canis ortu. Habetur & protropum inter transmarina uinum, quod Athenæus in Lesbo nasci dulce scribit, etiam prodromon uocatũ ab aliquibus. At Pramnon, siue Pramnion Hippocrates & prior Homerus celebrauit. Premebat hoc Smyrnæ regio,ut Alciphron Mæandrius scriptũ reliquit, montano uico Latonæ prius dicato, postea Latoriæ,nomẽ id Amazonis. Extabatq; id etiamnum Plinio prodente iuxta delubrum matris Deûm. Nigrũ Galenus fuisse uoluit:Atheneus quoq; nõ crassum aut dulce,sed durũ austerumq;:ob id eo Athenienses minime delectari scribit Aristophanes:hoc tamẽ non Smyrnæ,sed in insula primũ Icaro natum putat Seuius,in petra cui nomẽ Pramno, sed & pharmacitin dici hoc ipsum quandoq; tradit. Pro ueneno est sapa, si quis ieiunus à balneis bibat eam. Polybius autor est Romanas mulieres nõ uinũ, sed passum bibere solitas ad restinguendã sitim. Passum uero dictum,quia ex uuis passis,siue quas in uite passi sunt aduri sole, premitur, simile Cretico & Aegostheni uocatis. Plautus: Murtinã,inquit,passum, defrutum,mellinam. Nonius murinulum,siue murinulam uocat:quã alij murrinam nisi uitium in exemplari sit. Varro: Mulieres,inquit,natu grandiores aut loram, aut garum, aut defrutum, aut passum bibebant,quã murrinã Plauto appellari putat. Est & murrina idem,quod & myratũ uocant aliqui: non utiq; à myrrha,sed à myro quod est odoramentum: ut post docebimus. Gellius: Mulieres,inquit,Romanas lauream,passum,murrinã potasse: laureã pro lora capiẽs. Meminit Varro & potionis genus fuisse miriclam. Nonius duas facit loras:alteram,quæ fit deuteria:alteram, quæ lora constat. Lora uinũ dulce, potionis, inquit,erat confectæ,mulieribus grandæuis aptum: quod in quibusdam codicibus lotam, non loram scriptum inuenio, distinctionis forte gratia. Laudatur à Græcis inter uina dulcia scybelites, & natũ in Arcadia Thyræũ. De Cilicio uino mentionem hoc capite habuimus:forte aũt hoc sit,quod è Pisidia medicinæ usu cõmendabatur Ambladeũ cognomine ab oppido,ut Straboni placet: uino aũt Aegostheni, de q̃ supra diximus,nomẽ datum quidẽ uidetur ab oppido Aegostene, quod in Attica terra est. Cæterũ affirmare non ausim,quandoquidẽ Carystiũ ex Eubœa quoq; posset existimari, Carysto ibi celebrata scriptoribus. È Laconia tantũ uenit Carysto uilla id ferente,quod & Alcman poëta celebrauit. Laconicum uidetur fuisse initio:& quod monobasites dicitur:etiamsi Creticũ hoc nomine intelligimus, cotrũpente uulgo id uocabulũ,& uocante maluasiũ. Moueor q; locus ubi Tænarũ in Laconia mõstratur, Monobasia dicitur hoc tempore, ditionis Venetæ id oppidũ est, unde in Cretã directo ferè cursu nauigatur. Fortèq; Monobasites uino datũ nomẽ fuerit,nõ q; ibi nasceretur,sed q; illud primũ è Creta cõportaretur. Aetate nostra celeberrimũ est quod Achaicũ uulgo q̃q; dicitur:fortasse id quod ex Phliunte oppido quondã Achaiæ, Phliasium ab Antiphane prædicatũ est: etiamsi nunc alibi quoq; seritur.

VINVM GYPSATVM. DCCCXXVI.

Vinum gypsatum à gypso dicitur, sicut à calce calcatum:à marmore,marmoratum.

VINVM PICATVM SIVE RESINATVM. DCCCXXVII.

A Vino resinato dicta inquit Plinius est crapula:siue quia caput tentet, quasi lucta eius: siue q; ipsa q̃q; resina,& flos eius crudus, qui uinis ad excitandã lenitatẽ additur, crapula q̃q; nominari solet. Pugnacibus inquit Plinius, mustis plus crapulæ inditur,lenibus parcius,à quo & uehementia uini,atq; feritas crapulę significat uocabulo. Photiõis de crapula interpretationẽ aliam superius explicui.

VINVM PARACHYTON. DCCCXXVIII.

Vinum parachyton,siue ut Plinius uocat, diachyton:si modo idem est, fit uuis in sole siccatis,loco cluso per dies septẽ in cratibus,totidem pedibus à terra alte noctibus à rore defensis, octauo die calcatis:optimi odoris saporisq; inter dulcia:etenim parachyma Græci defrutũ quandoq; appellant:unde uinũ originale,hoc est sine fuco, & sine dulci à parachyton & autiten uocant:q̃q; & alia significatio autitæ uini est,ut alibi monuimus. Timachidas Rhodius uini genus passi dulce hypochyton in Rhodo uocari tradit. Nam uinũ autoceras hoc dicitur,quod ita est exile,ut dilui non debeat, ut inquit Pollux. Porrò nostri dulcia uina Liberi patris bellaria uocabant.

PHALERNVM. DCCCXXIX.

Phalernũ quod Græci phalerinon uocãt, nec in nouitate, nec in nimia uetustate corpori salubre. Prima eius ætas à decimo: media à quintodecimo anno incipit: à uigesimo capiti & neruis est noxium. Duo eius genera : austerũ, cui ruffus color: & dulce, quod tunc demũ accidit, cũ sub ipsam uindemiam austri flauerint, q̃ & nigrius efficitur. Athenæus & Galenus autores. Phalerno Statinum simile est,tantum leuius. Simile & Venaphranum.

ALBANVM. DCCCXXX.

Albani quoq; duo sunt discrimina,subacerbũ, & dulce. Vsus æque à quintodecimo ætatis

anno. Inter Albanum Phalernumq́; Labicano gloria, quod est dulce, ac pingue gustu sentitur, à decimo placere incipiente. Buxentinũ Albano simile est, utiq́; acerbo.

CECVBVM. DCCCXXXI.

Cecubum iam non gignitur, frequens olim in Tarracina Fundisq́;: sicut & Setina. Parum à superioribus Statana nõ longo fuerunt interual lo: nam Signini nomẽ celebre aluo sistendæ, in sexennium uetustate melius.

SVRENTINVM. DCCCXXXII.

Svrentinũ ueteres maxime probauerunt: sequẽs ætas Albanũ aut Phalernũ: deinde alia aliĳ. Viriũ plus Surentino, austeritatis Albano, uehemẽtiæ minus Phalerno. Surentinũ à xxv. anno poculẽtum faciunt: quoniã macilentũ & aridũ cum sit, ægre cõcocuitur, nec nisi uetustate castigatũ utentibus prodest, quod & Tripholino accidit. Simile est & Aequanum. Celebrantur à medicis & Rheginum, Surentino pinguius, eoq́; celerius ad bibendũ utile. Item Priuernum Rhegino tenuius, & Phormianũ Priuerno simile, duntaxat crassius. Tiburtino tenuitas redditur, idq́; à decimo anno bibitur. Prænestinum Tiburtino pinguius. Caurano præstantiã paucitas quoq́; ipsa facit: ualidũ hoc & præcrassum. Marsicum austerũ. Austetum & Barbinũ Athenæo, quod Balbinũ dicitur, Balbiæ proueniens Plinio. E Campania prope Cumas uluanũ commendant, quinto demũ anno poculentum, leue. Iam Calenũ quod & Phalerno præferũt ad utilitates stomachi. Fundanũ plus iusto alit: ideo parcius erat conuiuĳs, q̃ & caput & stomachũ tentabat. Sabinũ leuitate præponebatur omĩbus. Vsum eius à septimo ad quintumdecimũ ætatis annũ probabant. Nomentanũ à quinto anno incipit: nec leue, nec admodũ suaue. Spoletinum suaue, coloris aurei. Caulinum prope Capuam: fortasse id quod eo loco tradit Polybius anadendritin uocari, prælatũ omnibus. Circa Neapolim Trebellicum. Herbulo color niger, non multos post annos candidus: delicatũ hoc, & perq̃ leue. Tarentina, & quæcunq́; illo tractu habẽtur, tenera sunt & dulcia, & amica stomacho, cuiusmodi lagaria non procul Grumento nascentia. Messalæ potu, & salute, ut Plinius retulit, insignia. Beneuenti fiebat infumatũ, quod Græce capnias dicitur, à Platone comico, quemadmodũ & uuæ fabrorũ ferrariorum maxime fornacibus ex Africa, præcipua Tiberĳ Cæsaris cura.

ADRIANVM. DCCCXXXIII.

Adriana optima, ex intimo sinu Adriatici maris, quæ Pucina à loco ibi sito dicta sunt, & à Græcis pyctana, medicamentis aptissima: quibus Liuia Augusti octogintaduos, quibus uixit annos, retulit acceptos, non aquosis: haud procul à Timaui fonte saxeo colle, maritimo afflatu, paucas coquente amphoras, Britanorũ regi adeo gratum, ut quotannis deferendũ sibi curaret. Mamertinũ uero à colonis eius loci non Messeniũ, ut inquit Strabo, dicitur, etiamsi circa Messanã in Sicilia proueniat. Hoc & Italicum quoq́; dicitur, etiamsi extra Italiam, ut Athenæus inquit, nascitur. Siculũ est & Potulanũ ab autore dictum, qua proxima est Italiæ Sicilia. In eadẽ prouincia & Taurominitanis honor lagenis, pro Mamertino plerumq́; subiectis.

PRAETVCIVM. DCCCXXXIIII.

Prætucia ex supero mari, sicut & Anconę nascentia, & quę à palma uua forte enata palmesia appellantur, ut Plinio placet. Cassiodorus: Vinũ quoddã, inquit, Brutium appellauit, palmatianũ laudare cupiens antiquitas. Nos stypsin, asperũ, sed gratum suauitate: nam licet, inquit, inter uina Brutia uideatur extremũ factum, tamẽ est bene generali opinione præcipuũ: est enim suaui pinguedine molliter crassum, uiuacitate firmum, nari uiolentũ, candore perspicuum, quod ita redolet ore tractatũ, ut merito illi à palma uideatur nomen impositũ. Viscere defecta constringit, uulnera madida deficcat, lassum pectus reficit. Prætuciũ mulso præcipue conuenire dicitur, sicut Apamenũ Syrię. Inter externa Syriacum est, & quod reges Persarũ bibebant Chalyboniũ uocatum, ut Straboni placet. Hoc Possidonius in Damasco Syriæ nasci tradit, eorundẽ regum cura satũ.

HISTRIANVM. DCCCXXXV.

Histriano proximũ natione Liburnicũ fuit, ex Issa insula q̃d Agatharchides prefert omib⁹.

CHIVM. DCCCXXXVI.

Chium & Chiotes dicitur, hoc & Thasium. E uinis transmaria ueteribus fuere in summa gloria. Theophrast⁹ Thasium quod magistratus bibebant, anteponit omĩbus. Tertio loco habebatur Clazomeniũ, postq̃ parcius mari condere cœperunt, utiq́; post Homerica illa, Pramnion & Maronites, siue quod idem est Maronæũ in Thraciæ maritima parte genitũ, uicies tantũ addito aquæ miscendum Homerus censuit. Vim eius ad Pliniũ durasse legimus, prodentẽ sextarios singulos octogenis aquę dilui: nigrũ colore & odoratũ, & uetustate pinguescens. Hinc, ut arbitror, Cratinus uinum ipsum appellabat Maronẽ: nam monarites aliud uini genus est, Cappadociæ Melitena eius parte nascens, non postferendum nostratibus præstantia. Maronæũ à Marone filio Euanthis satum publicatumq́; Philostratus in Heroicis suis testatur. Pramnion à uite pramna dictum uolunt: aliqui à mansuetudine, quidã à caudicis crassitudine, quasi distinguatur à crucio uocato. Est autem crucium è uitibus altissimis, quales Aricinæ sunt acerbiusculũ, & asperũ. Porro Thracia putãtur, & Ismaricum à Polluce, Biblinum ab Homero nominatũ, siue q̃ Biblina ea terra diceretur, quæ nunc Tisara & Oesyma nominatur: siue, ut Epicharmo placet, à Biblinis Thraciæ montibus uocatis. Seruius maxium id existimat quod Archilochus nectari comparatum scribit à Bimblino siue Biblo amne. Hoc in Sicilia Poliũ siue Polæũ appellari, quoniã à Polide Sicyonio siue Rhegino qui Syracusis regnauit, translatum eò fit. Quidã à uite biblia quæ in Italia ἄμπελος dicatur. Nam Byblos per y. oppidũ est in Phœnice uetustissimũ, ut quod à Saturno conditũ putetur, ubi uinum quoq́; medicamentosum ex herba fidicula conficitur, ut diximus. Differt à Maronæo Mareoticũ in Aegypto, à Maria lacu dictũ, ubi nascitur, ad uetustatem quoq́; diffundi solitũ: nam uicinũ ei Lybicum appellatum, præsertimq́; ad Antiphras notum, improbatur uel adagio: quoniã minus uini q̃ maris habeat. Alexandriæ id uulgo bibunt præcrude ac zythũ, ut Strabo inquit: etiamsi non zython, sed zygonin terpres in eo legerit, & ad pondera uti uino eo Alexandrinos ineptissime conuerterit: in quẽ errorem & Domitius Veronensis pronus corruit, in Propemptico Papinĳ, quod incipit:

Si qui.

Si quibus audaces amor est seruare carinas.

Omnia porrò transmarina septem in sex annis ad uetustatem mediam peruenire existimantur. Vino Chio ueteres in oculorum uitijs uti solitos, nomen ipsum indicat collyriorum quorundam, quæ Græci Chiaca cognominant. Hoc uinum & Ariusia à loco: & optimum quod esset, aristæum uocabant: Iulius Pollux autor. Nigrum uinum in Chio primum fuisse Theopompus autor est: nam & uitem serere in eadẽ insula repertum putant ab Oenopione Liberi patris filio, qui & urbem in ea condidit.

LESBIVM. DCCCXXXVII.

Lesbium sponte naturæ suæ mare sapit. Hoc & protropum dicitur quoties dulce est, itemq; prodromon: Athenæus autor. Quærat aliquis in Vitruuio quis sit uerborum sensus, cum dicit: Sed animaduertimus insulam Lesbon uinum protirum maloniam catace caumenen: item lydiam molliton. Corrupta lectio, quæ sic restituenda est. Sed animaduertimus insulam Lesbon protropon, Mœoniam, Caracecaumeniten: Lydiam, Tmoliten dare. De protropo dictum est superius: de Tmolite statim fiet mẽtio: de Catacecaumenite Strabo: Catacecaumene, inquit, regio est, quam alij Mysiam, alij Mœoniam appellant. Dictam uero ita, quòd nihil in ea præter uinum gignatur, idq; nobilissimũ, ambusta uelut igni terra.

EPHESIVM. DCCCXXXVIII.

Ephesium defruto & mari conditur, ideo insalubre. Phygelites appellatum ab oppido propinquo, quod Phygelam Plinius, Pygellam pleriq; nominauere. In nomine sunt & transmarina, & Leucadium, & Sapia, & Thasium: quibus principatum dat Hermippus in oppido Opunte: quod & Plautus in Pœnulo demonstrat, sumptum ab Eubulo. Item ex Eubœa Sciatho, & è Peparetho insulis: quanquam postremum hoc multi sunt qui damnant. Iam è Syria Phœnicium uocatum quandoq; Cyclium, cuius & Xenophon in Ascensu meminit. Laudatur & Magneticũ, & ut alibi diximus Mendæum: præterea ex Acantho urbe: nam Cirimphium asperum contemnitur. Trœzenij, ut ait Aristoteles Anthedonidium & Hyperiandium commendant, autorum suorum nominibus Hypero & Anthe: quemadmodum & Altephiadiũ ab Altephio, qui ex Alphei nepotibus fuit. Apyrum quoq; uinum ab Alcmane poëta memoratur: est autem apyron quodcunq; non est coctum. Laconica sunt Pentalophium à quinq; collibus, ubi nascitur, uocatũ: item Denthiadium, siue Denthis: & Oenuntium, & Onoglis, & Stathinium à locis omnia, quæ iuxta Pytanen sunt oppidum eius terræ. Theophrastus Erythæum molle salsumq;: idem Heracleoticũ tradit odoratum atq; durum.

MESSOGITES. DCCCXXXIX.

Messogites, & Tmolium, aut quod idem est Tmolites, duo sunt uini genera, nomine à montibus Lydiæ imposito, qui Tmolus & Messogis appellatur. Messogites uero nobilissimum à loco Aromeum nomine, correpta secunda syllaba, ut Straboni placet. Tmolio per se gratia, ut uino, nõ est: sed cuius dulci admixto, reliquorum duritia suauitatem accipiat simul, & ætatem. Ex eadem Lydia & Metropolite uinum commendant, ab oppido eius uno, Metropoli uocato.

VINVM IN COMMVNE. DCCCXL.

De uino in commune nonnihil & in mẽtione annosi diximus: nunc illud adijcio: Vinũ omne in infantia dulce est, tum uidelicet, cum mustum dicitur: ubi autem pubescit, suauius efficitur quàm dulcius: dulcedo enim feruendo adimitur uinis. Vinum porrò aut uetus, aut nouum est: media ætas à medicis introducta est: uulgo nescitur: unde notum prouerbium Varroni, medium uinum prandium caninum esse: hoc est, quia nullum tale uinum habeatur: ut uellus asininum Aristophani, pro eo quod nusquàm sit.

VINVM OMPHACITES. DCCCXLI.

Vinum omphacites, siue omphacinum uide- 616
tur idem esse quod & βιαῖον Græci appellauere: quanquam marinam ei aquam largiorem misceri adijciunt: cætero conueniunt: medicinæ item congruunt, ut errare uideantur, qui non βιαῖον, sed βίον quasi à uita deriuatum nomen scripsere: cum Plinius à festinatione quasi uiolenter fiat, uocari prodiderit.

VINVM DEVTERIA. DCCCXLII.

Deuterias nostri loras, siue loreas, ut Cato: & secundaria, & operaria uilla nominant. Lora quòd lota acina fiat, uocatur. Inter deuterias, & fecatum Cato appellat, fecibus uini expressum, quod à Columella fecinum dici puto, à Polluce trygephanion. Plinius: Tortiuum, inquit, nouissime expressum intelligo, quod Cato mustis tingendi gratia, ut pigmentum aliquod adijciendum præcipit. Græci hoc uulgo tamnam uocant, apud quos aurites uinũ pro deuteria sunt qui capiant: alij pro syncero: alij pro nostrate, hoc est non alienigena, sed patrio, Galeno. Galenus in Hippocrate autiten interpretatur quasi autoëtitem, hoc est anniculum, siue hornum. Est & Tornij uini mentio apud Hippocratem ad pulmonũ præsidia. Vitiosum uinum Græci tropian, & ectropian, & oxynon dicunt. Genus uini est & quod grapinam uocant, subasperum. Nulli ex ijs plus quàm anno usus. Erant & quæ spurca dicebantur uina, sed apud pontifices, hoc est quæ sacris adhiberi uetabantur: ut defrutum, & dilutum, & igni tactum: sed & mustum quoq; antequàm deferuesceret. Vinum porrò malũ amphis Græce dicitur à Sosicrate quasi dubium: ita enim uocauimus & nos autore Plinio, fugacia. Præliganea uocantur, & quæ ad operarios, ut Cato inquit, ex misellis uuis premunrur. Circuncidanea uero, siue ut Varro circuncisita uina dicimus, cum calcatis uuis scopi earum siue scopia, ut Cato, cum folliculis prælo subijciuntur iterum, hoc est ubi desijt fluere circuncisis extremis: non dissimile tortiuo, quod Græci bostrichitin, ut puto, uocant: tortiuum enim Columella dicit esse mustum, quod post primam pressuram uinaceorum circunciso pede exprimitur.

VINVM ADYNAMON. DCCCXLIII.

Adynamon ratio faciendi uaria, sed omnibus ferè cognita.

VINVM NIGRVM E LABRVSCA. DCCCXLIIII.

VINVM MELITITES. DCCCXLV.

Dulci è genere est melitites, sed austerum secu- 620
lis: iam fieri desiisse Plinius existimat. Sit autẽ melitites id quod in Pseudulo uocat Plautus mellinam illo uersu:

Murrinam, passum, defrutum, mellinam,

in medio relinquinus.

OENOMELI. DCCCXLVI.

621 OEnomeli, hoc est uinum mulsum: quod nostri sine uini mentione hoc intelligunt, mulsum dicentes. Vinum hoc facillime cum melle cōcorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Mulsum in Thracia primus Aristeus comperit. Multi senectam longam intinctu mulsi tolerauere, neque alio ullo cibo. Regium morbum Varro cognominatum aquatorium tradit, quoniam curetur mulso. Cisibilites genus uini est in Galatia nascens, & Balincium in Sicilia, quæ saporem mulsi non uini præbeant. Ex musto quod fit mulsum, Græci nectar uocant.

MELICRATON. DCCCXLVII.

622 MElicraton, & mixtum mel, & aqua mulsa dicitur, interim & dulcis aqua. Rationes aquæ mulsæ conficiendæ plures sunt apud rei rusticæ scriptores. Alia res est metaceras apud Hippocratem, quæ uox egelidum, siue quod idem est, tepidum mixtum significat, hoc est, galactodes syncrama. Iulius Pollux nescio quam recte: Melicratum, inquit est, quod nunc œnomeli uocamus. Cæteri magno hæc discrimine separauerunt. In Aethiopia Troglodytæ melicratum e cuiusdam herbæ floribus conficiunt, proceribus bibendum uini loco, sicut dilutum paliuri, populo.

HYDROMELI. DCCCXLVIII.

HYdromeli secundum aquæ mulsæ genus est, saporem uini uetustate assequitur, nusquam magis laudatus quam in Phrygia, ex imbre quidem puro & melle, damnatum multis annis iisdem uitiis, quibus uinum: nec iisdem utilitatibus.

AQVAE IN COMMVNE. DCCCXLIX.

623 AQua profluens utilior existimatur stagnante ac pigra: tum putealis quærenda. Cisternarum ab aliis laudatur, argumēto subtilitatis, ut quæ subire in cœlum, ac pendere potuerit: ab aliis damnatur, ut quibus sordium, & limi, & animalium quoque plurimum inesse sentiatur, citissimumque ideo calefiat aqua pluuia computrescatque, minime durās in nauigatione. Grandinis quidem potus in confesso pestilentissimus. De niue, & glacie dissident sententiæ: aliis subtilissimas eius elementi partes arbitrantibus, quia pendeant in sublimi: aliis crassissimus, atque iccirco insaluberrimus inde haustus: quoniam exinanitum fit quicquid tenuissimum in iis erat. Liquor omnis congelatione minuitur, & rore nimio scabies fit, pruina, uredines. Aqua septies putrefacta purgataque, non putrescit amplius. Amnica non statim utilissima, sicut nec torrentium. Palustres pluribus locis salubres. Parthorum reges e Choaspe & Euleo amnibus tantum bibunt: eæ quamuis in longinqua comitantur illos: salubritatis argumentum est, anguillis scatere amnes, sicut uitii limum, & frigoris in fontibus tineas: ut quæ uulgo nominātur lampredæ quasi lampyrides aut lampetræ, à lambendis petris in cibos admissæ lautioris uitæ, interim anguillarum amplitudine, parte plurima digiti minimi crassitudine, palmi longitudine, cætero anguillis pusillis & murenulis simillimæ: nisi quod septem habent à capite in collum foramina. Aquæ ante omnia improbantur amaræ, & quæ scrobem statim impleant. Fontes Græci nymphas, & altrices Liberi patris cognominant, in sacris uinalibus quæ ipsi Lenæa dicunt, quia uinum addēti modum eius augeant; siue, quia ut Theophrastus inquit, uites præcisæ aquam reddunt & illachrymant. Est & cœlestis aqua, siue potius diuina, chymistarum, quam & Democritus & Mercurius Trismegistus nouere, modo θεῖον ὕδωρ, modo Scythicum laticem appellantes, modo pneuma, hoc est spiritum ex ætheris natura & essentia rerum quinta: unde aurum poculentum, & iactatus ille necdum inuentus philosophorum lapis & sabulum, constet. Hinc & arti datum nomen Psammurgicen, & mysticen, & hammophysiam, & sacram & maximam uocando, ceu literas quasdam seclusas habeat, & à quibus profanū uulgus arceri conueniat. Hoc genus laticis, ut arbitror, significat epigramma nuperrime in agro Patauino iuxta oppidulum Atestæ inuentum opere lateritio ac proinde fragili, per imprudentiamque manus rusticæ proscindentis ibi terram, corrupto: cuius memoria ne pereat, uerba prætexuimus.

Plutoni sacrum munus ne attingite fures,
 Ignotum est uobis hoc quod in orbe latet.
Nanque elementa graui claudit digesta labore
 Vase sub hoc modico maximus Olybius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
 Ne pretium tanti depereat laticis.

ABITE HINC PESSVMI FVRES. VOS QVID VOLTIS CVM VOSTRIS OCVLIS EMISSITIIS? ABITE HINC VOSTRO CVM MERCVRIO PETASATO CADVCEATO'QVE. MAXVMVS MAXVMVM DONVM PLVTONI HOC SACRVM FACIT.

APOMELI. DCCCL.

TErtium discrimen aquæ mulsæ apomeli dicitur.

AQVA MARIS. DCCCLI.

AQuam maris, hoc est ὕδωρ θαλάσσιον, probant ex alto haustum, nullaque dulcium mixtura. 624
Hæc rubiginem ferro exterit celerrime: dulcescit enim argilla percolata. In mari expansa circa nauim uellera madescunt halitu maris, qui postea dulcis exprimitur. Demissæ reticulis in mari concauæ e cera pilæ, aut uasa inania obturata, dulcem intra se colligunt humorem. Vetustate uirus deponit. Conduntur aquæ rosis, & rosaceæ uocantur: hydrorhodina & hydrorosata Græci appellant.

THALASSOMELI. DCCCLII.

ACETVM. DCCCLIII.

ACetum id est ὄξος, uini quidem uitium est, 626
sed ad luxuriam cessit hominibus: tot ad usus expetitum, sine quibus uita, ut inquit ille, mitior exigi non posset. Est & uappa uitium uini, sed nulla ex commēdatione: quin probrosa quoque res, uel hominum conuicio quorum degenarauit animus. Fit autem uappa cum iterum sponte musta feruent. Infusum terræ acetum spumat, saxa rumpit, quæ non ruperit ignis ante cedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus commendat & excitat. Compescitur eius asperitas tosto pane aut uino aut sale: contrà iners accenditur pipere aut lasere. Acetum fit etiam non ex uino commentitium multis modis: sicut uinum & oleum sine uuis & oliuis. Acetum aliud non esse quam culpatum uinum quis nesciat? mixtum oleo Græci oxelæon, sicut aqua oxycratū

cratum, nos poscam puscam'ue dicimus. Ipsi quoq; Græci phuscam, ut Paulus & Aëtius. Insubres & Ligures Padani uinum fecatum siue loram, uulgo fere poscam nominant: nam acetum rosaceum oxyrhodinon Græce dicitur. Acetum natura frigidum comprobat Galenus: calidissimum Theophrastus existimauit.

OXYMELI. DCCCLIIII.

627 Oxymeli à Themisone & Asclepiade medicis damnatum prædicant: acetum mulsum Latine dici potest: nam mixtum cum sacharo pro melle, oxysachar appellatur.

OXALME. DCCCLV.

628 Oxalme dicta quod ex aceto & sale fiat, quasi acetum salsum, efficaciter si sit recens acetũ.

THYMOSALME. DCCCLVI.

Thymosalme quasi thymata salsilago dicitur.

ACETVM SCILLITICVM. DCCCLVII.

629 Acetum scilliticum & scillinum & scillatum quoq; dicitur, & scillites Græce.

VINVM SCILLITICVM. DCCCLVIII.

VINVM TETHALASSOMENON. DCCCLIX.

631 Vinum τεθαλασσωμένον, hoc est marina aqua factum, duo fere habet genera: biæon de quo dictum est: alterum leucoenion aut etiam leucochran, marina in album mustum confusa. In aliis autem gentibus tethalassomenon, id est mari conditum uocatur, à serui furto origine accepta, sic mensuram explentis. Habetur & thalassites, uasis musti deiectis in mare, quo modo Cato præcipit, quadriennio Secundus. Rhodium Coo simile est. Phorineum salsius Coo. Medicinas aliquot ex uino marina aqua facto legas, & ubi Dioscorides de qualitate uini loquitur. In hunc usum quidam ex alto peti mare iubent, seruariq; ab æquinoctio uerno, aut certe nocte solstitio, aquilone flante: hauriri autem circa uindemiam: si hauriatur, decoqui.

VINVM FACTITIVM IN COMMVNE. DCCCLX.

Nullum uinum factitium præterquam quæ specierum uetustate fiant, plus anno durare putant: & plura ne tricenis quidem diebus. Vinum ex siliqua ceratites, hoc est siliquatum appellatur. Præstantissimum ex Syriaca. Factitium uinum Græci οἶνον σκευαστὸν appellant, quidam propomata: quæ quidem ut sua quoque sponte nascantur ex uitibus, ratio à Græcis inuenta traditur. Condiebant & nitro uina: item marmore, item sulphure ac cinere, quod miremur. Veteres è uitis maxime sarmentis aut quercu.

VINVM CIDONITES. DCCCLXI.

VINVM MELOMELI. DCCCLXII.

VINVM HYDROMELON. DCCCLXIII.

632 Hydromelon aliud est quàm hydromeli, ut constat: alioqui & sine melle fingitur quandoque, ut Paulus existimat. Laudabatur in Græcia quod è Cibyra fictilibus pusillis austerum uinosumq; solebat inuehi.

OMPHACOMELI. DCCCLXIIII.

Omphacomeli, hoc est mel acerbum, siue acidum.

VINVM APITES, OITES, MESPILITES, CERATITES. DCCCLXV.

Vinum è piro, sorbo, mespilo, siliqua ceraunia. 633 Differt porro apites ab eo quod apiatos etiã Græce dicitur: quod illud è piro fit, hoc ex apio.

VINVM OENANTHINVM. DCCCLXVI.

Vinum œnanthinum quasi labruscatum conuertas: de hoc in œnanthe dictum.

VINVM RHOITES DCCCLXVII.

Rhoites & uinum dicitur & mel, quo punica mala condiuntur.

VINVM RHODITES. DCCCLXVIII

Vinum hoc est rosaceum, siue ut Palladius, rosatum. 634

RHODOMELI. DCCCLXIX.

Rhodomeli, hoc est mel rosaceum aut rosatũ, à Paulo etiam rhodostacton dicitur: nam rhodomelon ex rosis & cotoneis malis conficit.

VINVM MYRTITES. DCCCLXX.

Vinum myrtites hoc ẽ myrtatũ, Cato docuit fieri è nigra: postea compertũ ex alba. Genus uini Plinio est & myrtidanũ ab ipso nominatum, è syluestris myrti baccis, quæ & manus tingunt. Myrtidanum Dioscoridi frutex est, non uinũ, ut diximus. Aliud genus uini est myratũ, unde myrata potio: nõ à myrrha, sed à myro, id est odoramẽto, quod & Iulius Pollux myrinen uinũ appellauit, nostri murinam: quàm, inquit, sunt, qui myrinem etiã pro dulci capiunt, quod & Plinio placet ex Lælii Senilæ Capitonisq; sententia. In comœdia certe noua myrines hoc est odoratũ uinũ trimma dicebatur: de hoc & in lora diximus: nam myrrha conditũ amarissimũ sit oportet, quippe quod in cruce dño sit præbitũ, non oblectamẽti sed cruciatus proposito: idq; nõ tam myratum quàm myrrhatũ scribere oportet. Est & myrtites pro melle myrtato acceptum quandoq;.

VINVM MYRSINITES. DCCCLXXI.

VINVM SCHININVM. DCCCLXXII.

Vinũ schininũ, hoc est lentiscinũ siue lentiscatũ dicit. Si mastichẽ uero capiat, mastichites uocabit. Vtunt in hoc cum pice diligẽtiores, ut inquit Plinius, nigra mastiche, quã in Ponto similem bitumini prouenire tradũt, radice iridis oleoq; additis. 635

VINVM TEREBINTHINVM. DCCCLXXIII.

VINVM PHOENICITES SIVE PALMEVM. DCCCLXXIIII.

Vino palmeo Parthi & Indi utũtur, & Oriens tot⁹. Phœnicites appellatur quod ex triuiali palma cõstat: id autẽ quod ex abiete palma fit, spathites & elatites quoq; dici potest.

VINVM CATORCHITES AVT SYCITES. DCCCLXXV.

Vinũ sycites aliqui palmiprunũ siue palmiprimũ uocãt: nam eius quod sycinũ appellauere, sicut & Ithacomeliæ & Lectispagitæ, obliterata iam ratio est. 636

VINVM SYCOMORITES. DCCCLXXVI.

Vinũ è fico Aegyptia siue Alexãdrina, item ex Cypria, cui⁹ acetũ Alexãdrino meli⁹ ẽ, sycomoriten Græci uocant.

VINVM RHETINITES. DCCCLXXVII.

Vinum rhetinites hoc est resinatum, de quo & in pissite id est picato, dictum. 637

VINVM STROBILITES. DCCCLXXVIII.

Hoc uinum Hippocrates coniam uidetur dixisse, quod arbor è qua nuces pineæ funduntur, conos & strobilos uocẽtur, ut alio loco docui. Galenus coniam pro pissite cæpit.

VINVM E CEDRO CVPRESSO, LAVRO, PICEA, IVNIPERO, ABIETE. DCCCLXXIX.

VINVM CEDRITES. DCCCLXXX.

Vinum cedrites,à cedrino differt: quod cedrites è cedria fit: cedrinũ ex assulis cedri aut fructu.

VINVM PISSITES. DCCCLXXXI.

Diximus de pissite, id est picino aut picato etiam superius.

VINVM ABSINTHITES. DCCCLXXXII.

639 Vinum absinthites fit & alio modo, circa radices uitium consito, sicut elleborites.

VINVM HYSOPITES. DCCCLXXXIII.

640 Vinum hysopites potest & iuxta radices sato uinum fieri, ut absinthites.

VINVM CHAMAEDRITES. DCCCLXXXIIII.

VINVM STOECHADITES. DCCCLXXXV.

ACETVM STOECHADITES. DCCCLXXXVI.

VINVM CESTRITES. DCCCLXXXVII.

VINVM TRAGORIGANITES. DCCCLXXXVIII.

VINVM BVNIONITES. DCCCLXXXIX.

VINVM DICTAMNITES. DCCCXC.

VINVM PRASIITES. DCCCXCI.

VINVM THYMISITES. DCCCXCII.

VINVM THYMBRITES. DCCCXCIII.

VINVM ORIGANITES. DCCCXCIIII.

VINVM CALAMINTHITES, GLECONITES, ABROTONITES. DCCCXCV.

VINVM CONYZITES. DCCCXCVI.

VINVM AROMATITES. DCCCXCVII.

642 Vinum aromatites, hoc est odoratũ, parabilius & simplicius Catoni è ferta, iunco, palma.

AROMATITES ALIVD. DCCCXCVIII.

Athenæus autor est, ut in myrtite diximus, potionis genus ex aromatis confectũ, quo ueteres uterentur, appellari trimma. Diximus & de alio aromatite, quod Hippocraticum recentiores uocant.

VINVM NECTARITES. DCCCXCIX.

VINVM NARDITES. DCCCC.

Huic uino pipere & melle addito fiunt, quę alij condita, alij piperata appellant. Acetũ quoque piperatum fieri solebat.

VINVM ASARITES. DCCCCI.

VINVM EX SYLVESTRI NARDO DCCCCII.

VINVM DAVCITES. DCCCCIII.

VINVM ELELISPHACITES. DCCCCIIII.

643 Saluiatum uinũ à saluia dici nouimus. Saluiatum uero, quo ueterinarij utuntur, potionis genus est. Poton Græci uocant ex hordeacea, aut triticea farina & sale, à quo fortasse saluiatum. Quidam in Columella saluiatum, aut salinatũ legere malunt: ab eo salinare uerbum deducitur.

VINVM PANACITES. DCCCCV.

VINVM ACORITES ET GLYCYRHITITES. DCCCCVI.

VINVM SELENITES SIVE APIATVM. DCCCCVII.

VINVM MARATHRITES, ANETHITES, PETROSELENITES. DCCCCVIII.

VINVM HALOSANTHITES. DCCCCVIIII.

Vinum è salis flore, halosanthiten Græci appellant. 644

VINVM PHTHORION. DCCCCX.

Vinum phthorion, aliqui ectromaticon appellant: ex elleboro in Thaso fit: ibi & uinũ condi perhibent, alterũ ad soporẽ, alterũ ad uigilias. Cato ellebori radices in pila contundi præcipit, circum uitem dandas. Vtile id uinũ fore ad mouendã aluum sine periculo. Theophrastus in Arcadiæ oppido Heræa uinũ tradit esse, cuius potu fœminæ pariãt, uiri mente cõmoueantur. In Achaia saltu Cerynienſi, uinũ & uitem nasci, quæ fœminis gustata faciant abortum: in Trœzene, steriles. Idem autor uina quædam scribit ethica uocari, Theodorus uertit moralia: etiamsi mendose scriptũ est molaria quãdoque. Laudãtur, quod celeriter purgãt se ac consistũt: quoniam tenuia sunt, & mixturæ immunia: ob id ethica dici potuere, quasi castigata.

VINVM CHAMAELAITES. DCCCCXI.

VINVM CHAMAEPITYITES. DCCCCXII.

VINVM MANDRAGORITES. DCCCCXIII.

VINVM ELLEBORITES. DCCCCXIIII.

De altero elleborite dictum est in phthorio.

VINVM SCAMMONITES. DCCCCXV.

De altero scammonite legitur in phthorio. 645

CADMIA. DCCCCXVI.

Cadmiã uocant & lapidẽ quendã erosum, ex quo fit æs, fusuris necessariũ, medicinæ inutile: quamquam Galenus lapidosam cadmiã circa Solos in Cypro insula nascentẽ, fornacariæ prælatam ætate sua meminit, inuentu raram. Possidonius quoque lapidẽ cadmiam ex Cyprio tantũ ære fieri cõmemorat. Fit aũt cadmia de qua hic loquimur, etiã in argenti fornacibus, candidior ac minus grauis, sed minime cõparãda ærariæ. Plinius capnitin hoc est fumariã appellat eam, quæ fit tenuissima, in ipso fornaciũ ore inuẽta: qua flammæ eluctantur exusta, & nimia leuitate similis fauillæ. Secundã botryitin, hoc est racemariã: quia interior fit & cameris dependeat: cui prima dignatio tribuitur, grauior priore, leuior sequentibus. Duo huius colores, cinereus, & puniceus, qui & melior. Friabilis hæc, oculorũ que medicamẽtis utilissima. Tertium genus placitis aut placodes, & ipsa ex argumẽto, quoniam fit crusta uerius quam pumex. Ponderosissima hæc, & intus uaria è lateribus fornacis: fluunt ex ea duo genera, onychitis extra pene cœrulea, intus onychitæ modo maculosa: ostracitis tota nigra, & cæterarum durissima, unde nomen. 646

POMPHOLYX ET SPODION. DCCCCXVII.

De pompholyge ac spodio communi usu hic agitur: differentia, ut aliqui existimãt, quod pompholyx paratur lotura: spodion siue spodos, illota est. Quidam id quod candidum fit leuissimũque, pompholygen dixere, & esse æris & cadmiæ fauillã, & ut nomen indicat, ampullã, qualis est bullantium aquarum. Spodion uero nigriorem ponderosioremque mixtis scintillis aliquando & carbonibus. Optimã è Cypro: propterea Hippocrati melancyprion, quasi atramẽtũ Cypriũ uocatã, interpretantur aliqui: nã Possidoni- 648

sidonius e Cyprio tantum ære fieri spodion existimauit, ut Straboni placet: fieriq́; liquescentibus cadmiã ærario lapide leuissimã. Hæc euolans e fornacibus, & tectis adhærescẽs, à fuligine distat candore: quod minus candidũ ex ea fuerit, immaturæ fornacis argumentũ est: hoc quidã pompholygem uocant: q̃d uero rubicundius ex ijs inuenitur, acriorẽ uim habet, exulceratq́; adeo ut cum lauatur, si attingat oculos, excæcet. Est & mellei coloris spodos in qua plurimum æris intelligitur: sed quodcunq; genus lauando fit utilius. Habetur & in argenti fornacibus spodos quã uocant lauriotim, fortasse quã Illyriotin Hippocrates nescio an corrupte. Laurion certe locꝰ erat in Attica ubi argenti fodinæ quondã fuere, ut inquit Pausanias. Vtilissima hæc oculis, quæ fiat in aurarijs. Spodiõ & ex plumbo fit eodẽ modo quo ex ære Cyprio mõstrauimus. Fit pompholyx & ex sola quoq; cadmia, ut Galenus testatur. Aëtius: Inuentu, inquit, rara est pompholyx, & adulterari facilis. Laudatur uero nõ candida, sed quæ subliuet, quæq́; carbonibus inspersa, flammam ignis auream uideri faciat.

ANTISPODION. DCCCCXVIII.

650 Antispodion est & cinis fici caprificiq́;, ac lentisci, e buxi quoq; coma est, pseudocyperi, & terebinthi, & œnanthes.

AES VSTVM. DCCCCXIX.

652 Aes ustum Græci χαλκὸν κεκαυμένον uocant. Celsus uero cum cinerẽ Cypriũ uocat, aut Cyprium æs crematũ, aut spodion Cypriam intelligit. Aegyptus collyrij modo terit in coticulis. Fuligo æris, siue ut Aëtius appellat, ærarior fabrorum, ephestia Græce dicitur.

SCORIA AERIS. DCCCCXX.

Scoriam metallor Græci & scoriam, & cibdelin uocant, ut Photioni placet.

FLOS AERIS. DCCCCXXI.

653 Flos æris, hoc est χαλκοῦ ἄνθος, differt à chalcantho, quod attamentum est sutoriũ. Differt & à squama, quæ ui atq; ictibus, clauis & panibus æreis excutitur: flos uero ex ijsdem cadit sponte. Fit autẽ in ærarijs officinis, iam fuso ære atq; percocto, additis etiamnum carbonibus, paulatimq́; accensis: Tum repente uehemẽtiori flatu expuitur æris pala quædã, (ut Plinij uerbis utar) quod psegma floremq́; uocant. Est autẽ pala proprie, ut inquit Strabo, purgatioris auri gleba semilibralis, à quo translatũ id nomen est & ad alia. Plinius alio loco palacas in Hispania dici massas auri scribit, in puteis repertas decussis pondere, quas & palacranas uocant: sicut minutũ quod est, balancem. Democritij chymistæ Aphrodites sperma, hoc est Veneris semen: nam & ipsum æs nõ alio q̃ Veneris uocabulo pronuntiant. Iidẽ ascion chalcon pro æris flore accipiunt, hoc est, quasi exumbratum æs interpreter. Sunt qui florẽ diuersum intelligant à psegmate, sed ratio faciendi eadẽ. In utroq; solum quo psegma excipiatur, stratum esse iubent.

SQAMA AERIS. DCCCCXXII.

Squama, hoc est λέπις, etiam e ferro in usu est, ex acie aut mucronibus maxime simili, sed acriore ui q̃ rubigo. Cyprios clauos, de quibus hic habetur mẽtio, Palladius Cuprinos clauos, & Cuprinũ æs, pro Cyprio ære appellat. Aeris, inquit Celsus, duę species sunt: alia tantũ æris, alia rubri æris. Veteres ipsum æs rude impolitũq; dicebant raudũ siue rodũ, unde porta Romæ q̃ ærata esset, raudera, & rauduscula siue raudusculana uocaretur. Quid si pomi genus inter citrea, quod rantium uulgo dicitur, ab æris colore quasi raudium uocaris, hoc est fuluum. Est enĩ fuluum æs, ut inquit Ennius: q̃q̃ & à Neratio fortassis iuuentore Neratiũ dici potuit: nisi quis non rantium, sed Aranium quasi Arianũ, id est, Persicum, à gente uelit appellatũ. Est enim Aria ut inquit Hellanicus, & si recte memini, etiam Herodotus & Plinius, & cæteri, Persica quædã regio. Quid item si malũ Arantium ab Arantia oppido Achaiæ dictũ conijcias, quod & pomis fertile scribunt fuisse: à quo effectu posteri phliunta nominauere, ut inquit Stephanus. Proinde Lacedæmonij mensem in quo terra fructibus abundat, phliasion appellant. Accedit quod Herculem mala Hesperidũ Arantiam primũ tulisse credunt, autore Pausania. Sed uereor ne quis me aliàs inuidiæ obnoxium, etiam nimio iuuandi rem Latinam studio, lapsum prædicet.

SQVAMA ALTERA HOC EST STOMOMA. DCCCCXXIII.

Stomoma genus est squamæ subtilius, ex summa uidelicet lanugine decussum. 654

AERVGO RASILIS. DCCCCXXIIII.

Aerugo rasilis quã Græci uocant ion xyston, minus probatur e squamis. Ocyssime cõtrahit æruginẽ coronariũ æs. Aeruginem maxime Rhodiam adulterant marmore: deprehẽditur papyro galla prius macerato: nigrescit enĩ statim ærugine illita. Deprehenditur & uisu, maligne uirens. Aerugo æris à Columella est ubi ænea rubigo dicta fit: à Vitruuio eruca nominatur, eadẽ quæ rasilis à specie uermiculi eius, ut conijcio, qualis Rhodo fingebatur: ob id & genus alter æruginis, ut mox liquebit, scolex appellabatur: nam & morbus quidã arborum nunc rubigo, ut Plinius, nunc ærugo appellatꝰ est, ut Hieronymus, quẽ Græci erysiben, Rhodij erethiben uocant, à colore, ut nos rubiginẽ: à quo & robur dictum sit, quia plurimas huius coloris quasi uenas habeant. 655

AERVGO SCOLECIA. DCCCCXXV.

Scolecia ærugo fit & per se rasa, ex ærario lapide quẽ chalcitin uocant. Nominatur autẽ scolecia siue scolex, uel quia se contrahat in uermiculos sponte, uel quia fingatur in eos arte. Aristoteles: In Cypro, inquit, insula ærarijs fornacibus, ubi chalcites lapis pluribus diebus uritur, uermiculi medio igne quadrupedes & pennati nascuntur, paulò muscis grandibus maiores, qui per ignem ambulent & saliant, quandiu ibi sunt, uiuentes: cum euasere longius paulò, moriuntur: pyralides siue pyroti nominantur: uel, ut in quibusdam Plinianis codicibus, pyraustæ.

AERVGO AVRIFICVM. DCCCCXXVI.

Aerugo aurificum, hoc est santerna, quę à Græcis ios chrysochoon & chrysocolla dicitur, gluten est & ferrumen auri eius, quod argentosum uocant: signumq́; est, si addita ea nitescit. E diuerso ærosum contrahit se, hebetaturq́; & difficile annectitur. Fit autem id glutinum præter ea quæ à Dioscoride scribuntur, etiam auro & spuma argenti additis, unaq́; contritis. Vtrum uero santerna hæc, an alterius generis intelligatur à Theophrasto chytos argyros, hoc est argentum fusile, quum dicat, & mortario & pistillo æris terendo confici & aceto, nondum liquet

quet. In santerna certe sola, quod quidē sciā, mortariū & pistillū ex ære Cyprio desiderāt: sed cum urina impuberis, nō aceto, inuenio & argentū mentitum, hoc est pseudargyron uocari, quod ex lapide quodam usto fiat Anderis in Troade: itemq; in Lydia prope Tmolū: huic æs addendo mixtura prouenit, orichalcū à quibusdā appellata, ut Straboni placet. Ceterū chrysocolla dicitur & panificij quoddā genus, ut in tritico docuimus. Santernā fortasse dictā putem, quasi xanthernam: quippe cū legamus æruginem hanc à Græcis quandoq; dici xanthesin, à colore flauo, qualis aureus est: ob id & latex diuinus ille tingendo auro chymistis tantopere quæsitus, plerūq; ios xystos, & ærugo nominatur.

AERVGO VSTA. DCCCCXXVII.

AERVGO FERRI. DCCCCXXVIII.

657 Aerugo ferri, hoc est rubigo, deraditur humido ferro, clauis ueteribus. Hac Telephū Achilles sanasse proditur: q̄q; id quidam ex ærea cuspide factum interpretantur.

FERRVM. DCCCCXXIX.

Ferrum Grece σίδηρος appellatur, candens hoc nisi duretur ignibus, corrumpitur. Rubens inhabile est tundendo, neq; anteq̄ albescere incipiat, aceto & alumine illitum fit æri simile. A rubigine uindicatur cerusa, & gypso, & pice liquida. Hæc est temperatura à Græcis antipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri.

SCORIA FERRI. DCCCCXXX.

PLVMBVM ELVTVM. DCCCCXXXI.

PLVMBVM SYNCERVM DCCCCXXXII.

658 Plumbi halitus combusti canes ocyssime interficit, sicut omniū metallorū muscas, & culices: q̄obrem nō sunt ea tædia in metallis. Plumbum crematū, cui cerusa sit admixta pari portione, aut hordeū, spodio Cyprio à medicis præfertur. Retostū plumbū est quādo uocetur à chymistis ἔλλυστρον. Laminis plumbi ad lumborū renumq; partes adalligatis, somnia Veneris inhiberi prædicant: quod & Caluus orator, & Franciscus Barbarus auus meus fecere. Athletas Galenus eo remedio uti solitos affirmat. Plumbū Greci molibdon uocant. Multū æris in plumbo esse argumentū est, quod in statuis aspicitur: plūbum enim quod pedes earum lapidibus ferruminat & annectit, ita plerunq; intumescit, ut ex ijs lapidib⁹ crystalli modo pendeant uerrucæ. Multa plumbi genera cōnumerant chymistæ Græci. Marinū sordet, & asperū est: Sabyesium & Dalmatense nitet, ac molle dicitur. In Sardiano teneritas & ærositas aspicitur.

SCORIA PLVMBI. DCCCCXXXIII.

LAPIS PLVMBARIVS. DCCCCXXXIIII.

659 Lapis plumbarius, hoc est molibdoides, differt à molibdæna hoc est plumbagine, ut statim constabit.

STIMMI. DCCCCXXXV.

660 Stimmi, nos stibiū, & stibi dicimus, in argenti metallis inuenitur, spumæ lapis candidæ nitentisq;, non tamen translucentis. Aliqui alabastrū uocant: alabandū, & alabandicū Aëtius. Duo eius genera: mas horridior scabriorq;, & minus ponderosus, minusq; radians: arenosior fœmina, quā magis probant: nitet friabilis scissurisq;, nō globis dehiscēs. Platyophthalmon uocatur, quia dilatet oculos. Gyneceon quia mulieribus obseruiat cilia tingentibus, semiorbesq; pingentibus: unde scitum illud, Gæometriam exercere fœminas in cilio, præsertim in Hispania. Hippocrates certe stibiū significat, ut Galeno placet, aut crustas in eo inuentas, quoties tetragonū in medicina nominat. Democritus stibiū nisi locis distinguit, Italicum, & Chalcidonium prodendo. Quidā non adipe utuntur coquentes, sed fimo bubulo. Habetur & stimmi cognomento regis Alexandri, sed cōpositio medicamenti ea est ad oculos rhyadas, hoc est qui delachrymationem arcere non possunt, quin per maxillas defluat.

MOLIBDAENA DCCCCXXXVI.

Molibdæna hoc est plumbago, quā & Galenam uocamus, cōmunis est plumbi & argenti uena. Cōmendantur friabiles, & modice ponderosæ: quæ sint fossiles, metallicas appellant. Laudatissimæ quę in Zephyrio fiant. Sunt q̄ molibdænam inter spumas argēti collocent. Fossilis molibdæna est, & ad uicum ergasteriam uocatum, inter Cyzicum & Pergamū octo & quinquaginta milibus à Pergamo distantē. Nominatur & molibdæna id est plumbago herba Plinio, contra serpentes, etiā in aruo, folio lapathi, crassa radice, hispida: quæ commanducata, si oculis subinde religetur, plumbum, quod est genus uitij, ex oculis tollit. 661

SCORIA ARGENTI DCCCCXXXVII.

SPVMA ARGENTI. DCCCCXXXVIII.

Spuma argenti hoc est lithargyros, distat à scoria, quo à fece spuma. Lithargyros purgantis se materiæ uitium est, scoria purgatę. Tria spumæ huius genera nostri habent: chrysitin, quæ fit ex ipsa uena, & est optima: secundā argyritin, ex argento: tertiam molibditin, plumbi ipsius fusura quæ fit Puteolis: & plerunq; omnes hi colores in eisdem tubulis inueniuntur. Quidā duo genera eius nouere, quæ uocant stelerythida, & peumenen: tertiū molibdęnam, de qua diximus. Om̄is autem spuma fit ex cocta sua materia, ex superiore catino defluens in inferiorem: eo, sublata uerruculis ferreis in ipsa flamma, cōuolui tur uerruculo, ut sit modici ponderis. Est autem, ut ex ipso nomine intelligi potest, feruescentis & futuræ materiæ spuma. Differt argyrolithos à lithargyro, ut in lapide selenite diximus. 663

CERVSSA. DCCCCXXXIX.

Cerussa hoc ē psymmithion, colos est ē cādidis. Fuit & terra per se in Theodoti fundo Smyrnę ad nauium picturas ueteribus: de qua tamen in terra Melina disserendū nobis est: nunc omnis cerussa ex plumbo & aceto fit. Sandyx uero ex cerussa, si torreatur æqua portione, rubrica admixta: q̄q; Vergilius herbam uidetur intellexisse uersu illo: 664

Sponte sua sandyx pascentes uestiet agnos,

si Plinio & Seruio grammatico credamus, qui herbā dicit esse sandycem, ex qua sandycinus color fiat. Quidam pro colore ipso acceptam à poëta sandycē existimant. Pretium sandycis in libras asses bini & semis, hoc est dimidium eius, quod sandarachæ. Paulus sandycem, & syricon & sericon uocari scribit: syricon Aëtius & Plinius: hinc hodieq; Mauritani sarcon eam nominant. Syricum, inquit Plinius, factitius est colos ex Sinopide ac sandyce mixtis, quo minium sublinitur adulteraturq;: nam scyricum aliud genus est, ut in cœruleo nominauimus.

CHRYSOCOLLA. DCCCCXL.

Chrysocolla humor est in puteorum scrobibus, per uenam auri canaliensis defluens, 665

crasse-

crassescente limo rigoribus hibernis usque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in ærarijs metallis, & proximã in argẽtarijs fieri compertũ est. Inuenitur & in plumbarijs, utilior etiam auraria. Macedonicã Democritus æris similẽ ærugini describit. In omnibus aũt ijs metallis fit & cura multũ infra naturalem illã, immissis in uenã aquis leuiter hyeme tota usq; in Iuniũ mensem: dein siccatis Iunio & Iulio, ut plane intelligatur nihil aliud chrysocolla q̃ uena putris. Natiuã duritiam maxime distinguit: uuã uocant: & tamẽ illa quoq; herba quam luteã appellant, tingitur. Natiua est quæ lino lanæ'ue ad succũ bibendũ tũditur in pila, dein tenui cribro cernitur, postea molitur. Demũ tenuius sic cribratũ, quicquid nõ transmeat, repetitur in pila, & iterũ molitur, puluis semper in catinos digeritur ex aceto macerandus, ut omnis duritia soluatur, ac rursus tundit: dein lauatur in conchis siccaturq;. Tum tingitur alumine fissili, & herba supradicta, pingiturq; anteq̃ pingat, nisi rapiat colorẽ. Addunt & scytanũ, & turbistũ: ita uocantur medicamenta sorbere cogẽtia. Cum tinxere pictores turesobitin uocãt, medici acessin, quæ nõ sit tincta. Duo ei⁹ genera, pictoribus luteæ quæ seruat in lomenta, & liquidæ globulis sudore resolutis. Vtrunq; in Cypro fit. Alij tribus eam generibus distinguunt: asperam, quæ taxatur in libras septẽ: mediã, quę denarijs quinq;: attritam, quã & herbaceã uocant, quæ tredecim. Luteã porrò dictã putãt ab herba cognomine, à qua etiam adulterat: etenim cœruleo uiridi'ue sublitam, & pro chrysocolla inducũt uilissimi generis fallacissimiq;. Creta æstimat sestertijs in libras. Nouitius est & annularius, sed candidus, quo muliebres pictutæ illuminãtur ex creta, & ipse admixtis uitreis gemmis ex uulgi annulis, unde & nomẽ. Chrysocollã in Hispania copiosissimã haberi narrãt. Sublinunt aũt arenosam priusq̃ inducãt atramẽto, & paretonio. Hęc sunt tenacia eius & colore blanda. Paretoniũ q̃m est natura pinguissimũ, & propter leuorẽ tenacissimum, atramento inspergitur, ne paretonij cãdor pallorẽ chrysocollæ afferat. Strauit chrysocolla spectaculis circi arenam princeps Nero.

ARMENIVM. DCCCCXLI.

667 ARmeniũ siue lapis Armenius & Armeniacus, inter colores floridos uocatos, deponit. Sunt aũt colores floridi, quos dñs fingẽti præstat: miniũ, cinnabaris, chrysocolla, Indicũ, purpurissum. Ideo em̃ q pretiosi sunt, legibus excipitur, ut à dño nõ à redẽptore representẽtur. Cæteri austeri nominantur. Armenia hunc mittit. Lapis est chrysocollæ modo infectus, optimũq; est q̃d maxime uiret, cõmunicato colore cũ cœruleo in libras tricenis quondam nummis: nunc inuenta per Hispaniã arena, quæ similem curã recipiat: ad denarios senos uilitas redijt. Distat à cœruleo cãdore modico, q tenetiorẽ Armenio colorẽ efficit. Differt sine dubio ab Armenio ea gleba quã bolon Armeniã uocam⁹, dicendã inter cretas

COERVLEVM. DCCCCXLII.

COEruleũ siue lapis cœruleus, hoc est cyaneus, à Theophrasto Galenoq; cyanos masculino & fœminino genere pronuntiat. In argenti & auri metallis fit, sicut & sil: de quo prius, ut agatur, cõmodius est. Color sili ut ochræ luteus: qui tamẽ cremato sile marmoroso acetoq; restincto, abit in purpureũ, q̃d nos experti sumus, & testãtur Vitruuius atq; Plinius. Optimũ sil quod Atticũ uocatur. Pretiũ in pondo libræ xxij. proximũ marmorosum quo tantũ utuntur ad abacos: q̃m marmor in eo resistit amaritudini calcis. Hoc subdimidio Attici pretio est. Tertiũ genus est pressum, q̃d alij Scyricum uocãt, ex insula Scyro. Iam quidẽ & ex Achaia, quo utuntur ad picturæ umbras, cuius pretium sestertij bini uel octoni. At quod uocatur lucidum uenit è Gallia, pretio Scyrici dupondijs detractis, quo & Attico utuntur ad lumina. Effoditur & ad uigesimũ ab urbe lapidẽ in montibus: quod quidẽ crematum adulteriũ est pressi. Deprenditur amaritudine, & quoniã resolutũ est in puluerem. At cœruleum nõ limus, sed lapis & arena est. Huiusgenera tria ueteribus fuerunt, Aegyptiũ, quod ad syncera meraca q; lomenta maxime probatetur: Scythicũ ad dilutiora: etenim hoc dilui facile: cumq; teritur, in quatuor colores mutatur, candidiorẽ, nigriorem, crassiorẽ, tenuiorẽ: q̃q̃ hoc cœruleo in commune Theophrastus, nõ Scythico solũ tribuit. Tertium quod & præferebatur Scythico Cypriũ. Adulteratur aũt Aegyptiũ, ut idem Theophrastus ait, quodam genere, idq; in gloria regis Aegyptij ascribitur, q primus tinxit. Alio loco Plinius hæc tria cœrulei siue cyanei fastigia Aegyptiũ, Scythicũ & Cyprium, inter gemmas nescio q̃ rectè collocauit, ut in castigatione Pliniana indicauimus. Etenim scire oportet, cyanon etiam gemmã esse proximã & germanã iaspidi. Ea uero de qua hic agitur, metallicam & arrosam esse. Ea res peperit errorem scribentibus, ut utrunq; genus pro uno ceu obliti confunderent. Accessit his Puteolanũ & Hispaniense, harena similiter ibi cœpta confici. Vitruuius cœruleum ait fieri harena cum nitri flore in farinã contrita, & ęris Cyprij scobe admixta factis orbiculis: qui siccati urceo fictili conduntur in fornace ut confudent, atq; ita cœruleũ colorẽ præferunt. Tingitur aũt omne cœruleũ, & in sua coquitur herba, bibitq; succũ. Reliqua curatio eadẽ quæ chrysocollæ. Ex cœruleo fit quod uocatur lomentũ. Perficitur id lauando terendo'ue: & hoc est cœruleo candidius. Pretia eius xxiij. in libras: cœrulei xviij. Vsus in Creta calcis impatiens. Nouissime superuenit Nestorianum, ab autore Puteolis id curante. Fit ex Aegyptij leuissima parte: pretium xl. in libras. Idem & Puteolani usus, præterq̃ ad fenestras. Vocant cyllon. Est & subtilissimũ genus lomenti quinis assibus taxatũ, quod Atticum uocant, hoc est, ut puto, λέωμα: q̃q̃ lomentum ipsum à Theophrasto λέωμα dici uideo. Cœrulei synceri experimentũ in carbone ut flagret. Fraudatur uiola arida decocta in aqua, succoq; per linteum expresso in Cretam Eretrian. Sile primi instituere pingere Polygnotus & Mycon, Attico dumtaxat. Hoc secuta ætas ad lumina est usa: ad umbras autem Scythico & Lydio. Lydiũ Sardis emebatur: quod nũc ut ait Plinius obmutuit. Difficillime teritur sil: ab hoc ut arbitrantur aliqui silatum uinũ, quod & sil uocatur & silaceus color. Sil & Ausonius poëta nominat, Latialis an peregrina sit uox, addubitans. De uino sil Cornelius mentionẽ habet. Silatum porrò & ientaculum & prandiculũ dicebant: quoniã ieiunis & ante prandiũ uinum bibere meracum moris esset: autor Festus: ob id Græci dianestisimon & acratisma id appellabant. Sunt qui à seseli quod tordylon & sile dicitur, silatum uinum deriuent: sed autorem nec ij ullum habent. Erat autem ientaculum, ut Athenæus tradit, buccea ex uino: quod genus barbati à uino & pane uippam uocant.

INDI-

INDICVM. DCCCCXLIII.

Indicum cœruleo proximum est, ex India nō pridem, ut Plinius inquit, apportari cœptum: cuius pretium in libras xvij. alibi denarios uiginti redditur: inexploratæ sibi hoc inuentionis fuisse tradēs, & inter cœrulei genera constituens. Ratio in pictura ad incisuras, hoc est umbras diuidendas ab lumine. Quod ex India, inquit, uehitur, harundinū spuma ē, adhærescente limo, cum teritur, nigrum: at in diluendo mixturam purpuræ, cœruleiq́ mirabilem præsentat. Alterum spuma est purpuræ. Adulterant uero Indicum stercora columbina, uel cretam Selinusiam uel anulariam uitro inficientes, ut Vitruuius ac Plinius testantur. Probatur carbone: reddit enim synceri flammam excellentis purpuræ, & dum fumat, sapit mare: ob id quidam ex scopulis id colligi putant.

OCHRA. DCCCCXLIIII.

Ochram Iuba tradit in insula rubri maris Topazono gigni: sed inde nō peruehitur ad nos, inquit Plinius. Ochram si quis interpretari cupiat, luteam aptissime conuerterit: nisi lutea ut herbę & chrysocollæ genus esset. Exoleuit, inquit, Attica ochra, Vitruuius. Inueniebatur autem tum multis locis etiam in Italia.

CINNABARI. DCCCCXLV.

568 Cinnabari ueteres usi sunt ad monochromata, hoc est ad ea quæ coloribus singulis pingebātur. Adulteratur sorbis tritis, aut caprino sanguine. Pretium syncerę nummi quinquaginta. Est autem cinnabari siue cinnabaris uera sanies draconis elisi elephantorū in pugna commorientium pondere, permixto utriusq́ animalis cruore. Neq́ alius est color qui in picturis proprie sanguinem referre possit. Pinxerunt & Ephesio minio, ubi primū id repertū est, autore Theophrasto ac Vitruuio. Vtrumq́ omissum est inquit Plinius, quia nimis acre existimabat: tum quia curatio magni operis erat, ideoq́ trāsiere ad rubricam & Sinopiden. Minium sane inter pigmēta magnæ autoritatis fuit: quando & Iouis ipsius simulacri faciem festis diebus miniandam censores locabant. Triumphantium quoq́ corpora minio lini solita leguntur: ideo & in unguenta triumphalis cœnæ addebatur. In Aethiopia & totos tingi proceres, & deos hoc colore moris fuit. Inuentū Theophrastus tradit hāc multo añ se à Callia Atheniense, initio sperāte aurum posse excoqui harena rubente in metallis argenti. Reperiebatur tamen, inquit, iam tum in Hiberia, (malo enim ita q̄ in Hispania conuertere, ut in castigatione Pliniana diximus) sed durum & harenosum: item apud Colchos in rupe inaccessa, decutiendum sagittis: sed id esse adulterū, optimum autē supra Ephesum. Clibianis agris Iliba minium scripsit nasci, & in Carmania & Aethiopia. Harenam illam Ephesi quam diximus, cocci colorem habuisse prædicāt. Hanc teri solitam, dein lauari: & quod subsidat, iterum lauari. Differentiam artis esse, qua alij miniū faciunt prima lotura, apud alios dilutius id esse: proptereaq́ plysma dici: sequentis autem loturæ optimum. Minij uenæ Romā ex Hispania signatæ perferebantur, ad dena milia ferè pondo annua: Romæq́ lauabātur, statuto lege pretio, septuaginta in libras, officinis eius inter ædem Floræ & Quirini positis, atq́ hoc uerum erat minium: quod uero Dioscorides commemorat adulterinum ac deterius. Namq́ est alterum genus in omnibus fere argentarijs & plumbarijs metallis, quod fit exusto lapide uenis permixto: non ex illo cuius uomicam liquoris æterni argentum uiuum nomināt, sed alijs simul repertis, qui steriles etiam sunt plumbi, nedum argenti. Tales cremati tunduntur in farinam, & hoc est secundariū miniū, perq̄ paucis notum, multū infra naturale illud sabulum: hoc ergo adulteratur minium in officinis, unde præda societati: item syrico. Sublini autem syrico minium compendij ratio monstrauit, & alio modo furtis oportunum erat, pictoribus plenos subinde penicillos abluentibus: Sidit enim in aqua minium constatq́ furantibus. Syncero cocci nitor: secundarij autem splendor in parietibus sentire debet imaginem: q̄q̄ hoc rubigo quædam metalli est. Sisaponensibus autem miniarijs in Betica, unde ad nos nec aliud fere inuehebatur, suæ uenæ. Harena excoquitur, sine argētoq́ ex contra quam alijs regionibus: idq́ celerrimū auri modo probatur ferro, & melius auro candēte. Fucatum quod est, nigrescit: syncerum retinet miniaceum colorē. Inuenio & calce adulterari. Solis atq́ lunæ contactus inimicus. Vindicatur ab hac iniuria, si parieti siccato cera Punica cum oleo liquefacta candens setis inducatur, iterumq́ admotis gallæ carbonibus, aduratur ad carbonem usq́, postea candelis subigatur, ac deinde linteis puris, quo modo & signa nuda marmorea nitescunt, quæ loricatio Græce appellatur coniasis: autor Vitruuius. Minium in uoluminum quoq́ scriptura usurpatur, clarioresq́ literas, uel in auro uel in marmore, etiam in sepulchris facit. Inter uenena esse minium nemo dubitat.

HYDRARGYROS. DCCCCXLVI.

Hydratgyros siue hydrargyron, ex minio fit 669 tantum secundario. Apospermatismum draconis non desunt qui uocent in arte chymica hydrargyrum, ut fel draconis hydrargyrum quod è stanno fit: & quod ex auro, discum solis. Fit & ex marmore, ut Vitruuius refert, argentumq́ id uiuum nominat. Sudor calici detersus in confectura hydrargyri liquorem aquę habet, argenteo colore, unde nomē hydrargyro. Idem guttis facile diuiditur, & lubrico humore confluit. Hydrargyro quemadmodū & argento uiuo, argentum inauratur solum nunc prope: cum & in æra simili modo aurum duci legitimū quōdam fuerit. Sed alia ratio inuenta est è uiliori materia, ut paulò post dicemus. Quæ autem hic de noxa hydrargyri à Dioscoride scribuntur, Plinius argento uiuo tribuit. Credo hydrargyri genus haberi duplex: factitium quod proprie hydrargyron dicatur: & metallicum, cui sit argenti uiui nuncupatio dicata. Est autem argentum uiuum argentei liquoris uomica, qui in lapide in uenis argenti reperto, inuenitur: qui & ipse in argentum excoquitur, & achrosyalon priuatim uocatur à chymistis: q̄q́ & pro scitherite lapide aphrosyalos ab ijs accipitur. Venenū rebus omnibus est argentū uiuum. Oīa ei innatant præter aurum: id unum ad se trahit mere: ideo & optime purgat, cæteras eius sordes expuens, crebro iactatu fictilibus in uasis: ita uitijs eius abiectis, ut & ipsum ab auro discedat, in pelles subactas effunditur, perq́ eas sudoris uice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & hoc cum æra inaurantur, sublitū bracteis pertinacissime retinet, uerum pallore detegit simplices earum aut prætenues: quapropter id furtum quærentes, * oui liquore candido usum eum adulterāt, mox & hydrargyro. Inaurandū uero æs cruciatur ignibus accēsumq́

sumq́

ſum'q; reſtinguitur ſale, aceto, alumine: poſtea exare natur: an ſatis recoctū ſit, ſplendore deprendente: Ite rumq; exhalatur igni ut edomitū mixtis pumice, alu mine, argento uiuo inductas bracteas accipiat. Argentū uiuum nō large inueniri ſolitū affirmant. Cādidum id & fugaci corpore, nec usq̃ conſiſtens: oīne tamen corpus fuſile recipiens atq; in ſe contrahens. Qui metallicas ſpecies adulterant, & chymiſtę à fun dendo appellantur, ſiue à ſuccis quos herbarū maxime conquirunt, immutāt rebus nomina: ſiue ut alijs maligne occultent, in quibus ipſi hallucinantur: ſiue ut præſtigias ſuas, uel ut quædam myſteria, uenerabiliores faciant. Argentū uiuum Hermē, hoc eſt Mercurium appellant, ſed aliter q̃ Græci: Aurum ſolem, argentum lunam, & alia ferè ad hunc modū omnia. Multos huc auaritia ſola compulit fruſtra, nondum inuento, qui non oleū & impenſam perdiderit, ut de ijs iure dici poſſit, quod Demetrius Phalereus in eos cauillatus eſt, qui aurum per cauernas ſcrutantur, et in eam ſpem patrimonia ſua conferunt & abſumūt: ἃ μὲν ἔμελλον, οὐκ ἔλαβον, ἃ δ' ἔχον, ἀπέβαλον, hoc eſt quæ capere debuerant, non ceperunt: quæ poſſidebant, amiſerunt, ut Athenæus, & ante ipſum Strabo meminit. Argentum eos uiuum præcipue torquet, indignantes tam proximā argenti probi ſpem elabi manibus, nec ſpiſſari aut inhiberi motum eius ullo ferè modo poſſe. Argentū quidem iam tingitur tam ſimili colore auri, ut nec marculo, nec coticula, nec pondere, nec alio q̃ lateris & igniū argumento deprehēdatur: quæ probatio cōmentitia & cupellatia uocari ſolet, quoniā cōmentum illud, hoc eſt laterculis in cupa uratur. Malum hoc iam late patet: nec auaritia ſolū aut luxuria cenſenda, ſed puerilis quædā uanitas & oſtentatio diuitiarū ludicra, totis abacis ex hoc adulterio uel principū epulas ornantibus. Hinc paſſim moneta falſa cuditur præſertim Veneta: maiore furto, quia nullū ſit aurum uel argentū Veneto ſyncerius. Præfertur oībus nummis orbe toto Venetus. Huic crimini decemuiralis poteſtas nō aliter q̃ aut leſæ maieſtatis, aut uiolatæ religionis obiecta eſt. Nihil ferè tamen aut graues pœnæ ſontibus con ſtitutæ, aut immenſa præmia deferentibus propoſita iuuere. Non erat prius cautū, ne cui liceret metalla cruciare. Monetarios tantū leges oderant, chymiſtas eſſe patiebātur. Hoc ipſo anno quo hęc prodim⁹, chymiſtas quoq; ipſos capitales fecere: ſimul ut occaſionē ſceleris adimerēt, ſimul ne quis ætatem ſuā tereret in follibus, & uſtrinis, & capūculis futilibus: quæ iam conuicio deſidiæ choridiola, ſiue ſcoridiola Græce nominantur.

RVBRICA SINOPIS. DCCCCXLVII.

Rvbrica Sinopis quam Celſus minium Sinopicum appellat, inuenta primū in Ponto dicit̄. Naſcitur rubrica & in Aegypto, & Balearib⁹, & Africa: ſed optima in Lemno & Cappadocia, ut in mentionibus duabus proximis indicabitur. Species Sinopidis aut Sinopicæ tres: rubra, & minus rubens, & inter has media, quæ præfertur omnibus: quia minus adulteretur, ob id & autarcen uocari Theophraſtus eam prodidit. Pretiū optimæ in libras xii. denarij, uſus ad penicillū, aut ſilignū colorare libeat: quæ plus rubet, utilior eſt abacis. Idem pretium eius, quæ preſſior uocatur, & eſt maxime fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum. In medicina quoq; blandus emplaſtris & malagmatis quæ dicuntur phæa. Troianis etiam temporibus rubrica, hoc eſt miltos in honorē fuit Homero teſtē, qui naues μιλτοπαρῄους commendandi gratia uocauit, alioqui rarus in picturis. Rubrica & in ferrarijs metallis naſcitur picturis apta. Fit & ex ochra, ut dicemus. Quid ſit apud Columellam in apum cura lutum Punicum, niſi ſit rubrica, non ſatis uideo. Legitur ſanè rubricā ex Africa uenire quā ci cerculum uocabant, cuius pretiū octoni aſſes. Legit̄ & lutum Venetū, abluendis maculis quæſitū, de quo & Martialis poëta meminit: niſi quis hanc intelligat, quā dixi preſſiorē uocari & maxime fuſcam eſſe.

RVBRICA FABRILIS. DCCCCXLVIII.

Rvbrica fabrilis, hoc eſt miltos tectonice, utiliſſima fabris eſt, quæ in Aegypto naſcitur & 670
Africana: quoniā maxime ſorbetur. Hæc & in Lemno fit, diuerſo genere ab ea quæ ſphragis appellatur: ſicut & qua lintearij fullonesq; utuntur, in lauando extergendoq; uiribus præcipua. Galenus autor. Ochra excoquitur in rubricam, ollis nouis luto circumlitis. Cōmentus hoc eſſe dicitur Cydius quidam, incenſis caſu officinis: quò magis arſit in caminis, hoc melior, quia nigrior & carboni ſimilis efficitur. Vtcunq; talis rubrica deterior q̃ natiua ſemper, ut Theophraſtus inquit.

RVBRICA LEMNIA. DCCCCXLIX.

Rvbrica ſiue terra Lemnia, quā Celſus minij glebam uocat. Palmam huic dedere minio proximam. Hæc eſt antiquis multū celebrata, cū inſula ſua in qua naſcitur. Hac minium ſublinunt adulterantq;, qualis & in Cappadocia effoditur ſpeluncis: quæ ſaxis adhæſit excellere exiſtimatur. Glebis ſuus color, extra maculoſus: hac uſi ſunt ueteres ad ſplendorē. At ſphragis uocatur, inquit Galen⁹, quoniā Dianæ ſignū habeat à ſacerdote impreſſum: nec animalium ſanguinē miſceri, ſed triticum & hordeum piamenti gratia illi terrę dari. Rubet ambuſti modo tumulus in Lemno: ubi hæc legitur, prope oppidum Epheſtiada cognominatū, quod in eum locū Vulcanus ciciderit: quò orientem ſpectat inſula. Ibi nihil iuxta naſci aut uirere. Siccari Lemniam, nec remolleſcere ſub digito protinus tactam, ut rubrica. Philoctetem ſanatum ea ex hydri morſu Philoſtrat⁹ ſcribit: ob eamq; rem nouum inſulæ nomen inditū, ut pro Lemno diceretur Aceſa. Huius inſulæ uectigalia ſenatus populusq; Romanus conceſſit Athenienſibus fouendo.

CHALCANTHON. DCCCCL.

Chalcanthum, aut chalcanthos, aut chalcanthes, ut Strabo appellat, à Cornelio Celſo atramentū ſutorium ferè ſemper conuertitur: cognationem æris Græci nomine fecerunt. Fit in Hiſpania è puteis ſtagniſq;, id genus aquæ habentibus. Decoquitur ea admixta dulci pari menſura, & in ligneas cortinas funditur. Immobilibus ſuper has tranſtris dependent reſtes lapillis extentæ: quibus adhæreſcens limus, uitreis acinis imaginem quandā uuæ reddit. Exemptum ita ſiccatur diebus xxx. hoc ἰὸν uocant, quod ſit & ſalis modo, flagrantiſſimo ſole, admiſſas dulces aquas cogente. Color eſt ferrugineus, ſiue cœruleus perq̃ ſpectabili nitore, uitrumq; eē creditur. Diluendo fit atramentū tingendis corijs. Fit & pluribus modis genere eo terræ in ſcrobibus cauato, ut Dioſcorides tradit. Puriſſimū eſt quod ſtalactida, ſiue ſtalagmiam, hoc eſt ſtillatitium uocant.

Sed ex eo candidū colore uiolam sentiente leucoion nominant: cætera uiolacea. Fit autem quod pecton uocatur, & in saxorum catinis pluuia aqua corriuato limo gelascente, à quo & nomē habet. Factitium pallidius est q̃ fossile, quantū colore, tantum & bonitate uincitur. Maxime probant Cypriū in medicinæ usu, quod & solum Possidonius esse credidit. Chalcanthū Galenus in chalcitin lapidem mutari tempore, incipiens à superficie, testatus est. In harena ursorum & leonum ora chalcantho aspergi solita dicuntur: tantaq; erat uis in astringendo, ut mordere non possent. Differt χαλκοῦ ἄνθος id est æris flos à chalcantho latius q̃ ut monendū sit: etiamsi Democritus in chymicis florem æris dicendo, chalcanthum intellexisse uideatur: ut chalcāthum nominādo luteum oui significare uoluit. Atramentū est & quod melanteriam Græci dicunt, explicandū suo loco, itemq; melan. Differt calacanthum à chalcantho, quod illud herbæ genus est, muscas muresq; necans, nec aliud de ea proditū inuenio: q̃q̃ Græci uulgo calacanthum accipiunt pro chalcantho.

CHALCITIS LAPIS. DCCCCLI.

671 CHalcitis hoc est lapis ærarius ita dicitur, quoniam ex ipso æs coquitur. Distat à cadmia fossili: quod illa ex subdialibus petris cæditur, hic ex obrutis. Item quod chalcitis friat se statim, natura mollis, ut uideatur lanugo concreta. Est & alia distinctio, quod chalcitis tria præter se genera complectitur, æs, misy & sori. Habet autē æris uenas oblōgas. Probatur mellei coloris, gracili uenarum discursu. Putant & recentem meliorē esse, quoniā uetustate sori fiat. Maceratur autem in fictilibus ex aceto circunlitis fimo, diebus XL. & colorē croci trahit. Chalcitis inueterata, ut Galenus inquit, etiam in misy trāsit, à summa cute incipiens.

MISY. DCCCCLII.

672 MIsy quidam putauere fieri exusto lapide in scrobibus, flore eius luteo, miscente se ligni pinea fauilla. Reuera autem ex chalciti fit lapide, concretū natura discretumq;: optimo cum teritur, harenosa qualitas siue terrea, similis chalcitidi. Hoc miscent: aurū purgant: lapidosius est q̃ sori.

MELANTERIA. DCCCCLIII.

673 MElanteria ex nomine quidem ipso atramentum significat: quemadmodū & melan, de quo post dicemus. Differt quod melan factitium, & librarium siue scriptorium atramentum est: melanteria uero terra.

SORI. DCCCCLIIII.

SOri Cypriū oculis utilius, cæterō superatur ab Aegyptio. Alterius nationis sori q̃ Aegyptium si teratur, splendescit. Sori crassius est q̃ misy. Chalcitis mediam inter eā qualitatē habet. Galenus autor: Describitur sori à Democrito cœruleū, scabrū, semper inueniri solitum in ipso misye, uocatum ab aliquibus chalcanthum uiride.

DIPHRYGES. DCCCCLV.

674 QVatuor habent qui æs perficiunt: æs, scoriam, florem, diphryga: æs ipsum in catino defluit: scoria extra fornaces: flos supernatat: diphryges remanet, autor Plinius: Quidā perhibent in fornacibus globos lapidis qui coquantur, ferruminari: circa hunc æs feruere: ipsum uero non percoqui, nisi translatum in alias fornaces, & esse nodum quendā materiæ, id q̄d relinquit ex cocto diphryga uocari.

ARSENICVM. DCCCCLVI.

ARsenici siue arrhenici tria genera: coloris in auro excellentis: alterum pallidius & sandarachæ similius, quod fit deterius: tertiū quo miscetur aureus color sandarachæ, quasi ex prioribus duobus iunctum. Vtraq; hæc squamosa, illud uero siccum purumq;, gracili uenarum discursu fissile. Arsenicum nos & auripigmentū uocamus, ut Paulo & Vitruuio, & Plinio, & Celso placet. Democritij chymistæ androdamanta quandoq; hoc appellant. In Carmania duos haberi montes Onesicritus tradit: alterum arsenici, alterum salis.

SANDARACHA. DCCCCLVII.

675 SAndaracha inuenit & in insula rubri maris Topazono, ut ochra: sed inde ad nos importari negant. Inuenitur autē & in aurarijs & argentarijs metallis, ut in Paphlagonia Pimoliseno tractu, urbe Pompeiopoli. Sed & in Scythia proxime flumen Hypanin optima. Fit & adulterina ex psimmythio in fornace cocto: idq; incendio facto ex casu repertum est. Colos esse debet flammeus, pretiū in libras asses quini. Vitruuius multo meliorem usum præstari ex fictitia q̃ ex fossili sandaracha pictoribus existimat.

ALVMEN. DCCCCLVIII.

676 ALumen Græcis ab astringendo stypteria dicitur. Qui uolunt hoc exprimere, salsuginem terræ finiunt. In Cypro candidum & nigrū, exigua coloris differentia, cum sit usus magna: quoniam inficiendis claro colore lanis pellibusq;, candidum liquidumq; utilissimum est: contrà fuscis atq; obscuris, nigrum: ob id byrsodepsicon utrunq; cognominatur. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limoq;, hoc est terræ exundantis natura, corriuatum hyeme: solibus æstiuis maturatur. Quod fuerit ex eo præcox, candidum efficitur. Laudatissimum in Aegypto alumen, proximum in Melo: q̃q̃ in medicina Aegyptio prælatum. Nascitur & in Hispania, & Ponto, & Strongyle insula. Phorimon uocatur liquidum, cui notæ optimi respondeant: quod an sit adulteratum, deprenditur succo punici mali: syncerum enim mixtura eius nigrescit. Est & genus alterum, quod paraphoron uocant, pallidæ & scabræ naturæ, & quod inficitur galla. Concreti uero aluminis genus id quod trichitin appellauere, fieri arbitrantur ex lapide: propterea & chalcitin uocant, quem Hippocrates Meliada: quia fit è Melo, nominat: ut sit sudor quidam eius lapidis in spumam coagulati. Strongyle duas habet species, fungosum atq; omnium ore dilui facile, quod in totum reijcitur: melius pumicosum, & foraminum fistulis simile spōgiæ, nec inficiens nigritia. Optimum ex omnibus rotundis Melinon. Aluminis, ut breui comprehendā, sex habētur Galeno summa genera: scissum siue scissile, rotundum, astragaliotes hoc est talare: hygron id est liquidum: placitis, & plinthitis: hoc est, crustarium, & latercularium. Alumine prælita non incenduntur: id quod & obsidione Athenarum sub L. Sylla Quadrigarius compertum scribit.

SVLPHVR. DCCCCLIX.

677 SVlphur Græce θεῖον: nascitur in insulis Aeolijs inter Siciliam & Italiam, quas ardere cernimus. Nobilissimum in Melo: sed & Neopolitano Campanoq; agro collibus, qui uocantur

Leuco.

Leucogæi. Libyæ cuniculis effossum curatur igni. Genera quatuor: uiuum, hoc est apyron, siue ignes non expertum: gignitur solidum id est glebosum, eoq; uno ex omnibus generibus medici utuntur: cætera liquore constant, & perficiuntur oleo incocta. Viuum effoditur, translucetq; ac uiret. Alter genus appellant bolon: quidam pro sulfure tantum crudo bolon capiunt. Tertium uocatur egula: cuius unus duntaxat usus ad suffiendas lanas, fullonum officinis: quoniã candorem tantum mollitiemq; confert. Quarto utuntur ad ellychnia maxime conficienda, ex eo cauton uocant. Cæterũ tanta uis est, ut morbũ sonticum deprehendat nidore. Lusit & Anaxilaus eo, condens in calice nouo, prunaq; subdita circunferens, exardescentis repercussu pallorem dirum uelut defunctorum effundente conuiuis. Harpacticon siue harpax appellatur in medicamentis, à celeritate uellendi. Habet & in religionibus locum, ad expiandas suffitu domos. Sentitur uis eius & in aquis feruẽtibus: neq; alia res facilius accenditur. Fulmina quidem & fulgura sulfuris odorem habent: ac lux ipsa eorum sulfurea est. Porrò sulfur in uenis terræ ceu de coctus quidam adeps est, tam ualida & firma confusione partium, ut oleum eius arte nulla separari possit in rebus cæteris. Propterea cum oleacea & ignea non salsuginea sit eius natura, haud facile diluitur. In spiritum siue nebulam facile attollitur ac sublime fit. Crematũ cum ære, uiolaceum colorem: cum hydrargyro, cœruleum facit. Sunt hæc chymistis notissima: nõ aliud magis in cõficiendo auro commendãtibus, q̃ sulfur: quippe quod splendorem & colorem metallis afferat: ut corpus & materiam hydrargyros: proindeq; sit maris uice sulfur: hydrargyros uero, id est argentum uiuum fœminæ: ut Democritus propterea omnis generis metallici spumam esse argentum uiuum prodiderit. Duobus ijs pharmacum illud famigeratum potius q̃ cõpertũ etiam Philosophici lapidis nomenclatura nobile. Conficitur ab Osthane, Mercurio, Chane, Zosimo, Agathodæmone, Democrito: q̃q̃ & alij scripserunt de miris ne dicã figmentis huius peritiæ. Orus chrysorychites. Pebichius, Comerius, Ioannes, Apuleius, Petasius, Pelagius, Africanus, Theophilus, Synesius, Olympiodorus Alexandrinus: Recentiores ijs, Stephanus ad Heraclium Cæsarem, Heliodorus ad Theodosium. Iam fœminæ tres, Cleopatra uirgo Taphnutia, quæ minus probatur, & Iudeę gẽtis Maria, quam plurimi sequũtur. Autores ij occulendę rei gratia nihil ferè suis nominibus appellant: ut ipsam sulfuris & hydrargyri fuliginem argyrion nama, hoc est argenteum fontẽ dicant: asemon uero fuliginis eius ferruginem.

PVMEX. DCCCCLX.

678 Pvmicis farinam potoresin certamine bibendi præsumere, sed nisi uniuerso potu impleantur periclitari, Theophrastus autor est: qui & Eudemum pharmacopolam in uigesimas secundas uices durasse scribat: ingressumq; balneas, nihil omnino reiecisse, sed quasi non bibisset, ita cœnitasse: pumice uidelicet ab septima statim potione hausto: primum ex aceto aspero, mox ex uino: ut errauerint qui locum eum in Theophrasto de uigintiduabus elebori potionibus acceperunt: cum ex Plinio id facile deprehendi possit. Pumice in musti cados addito, non ad præsens modo, sed in totum feruere u in a desinunt ui siccifica. Pumicis duo significatus: alter notus omnibus, altero dicuntur ita & cætera saxa erosa annis, qualia in ædificijs, ut Plinius inquit, musæa uocant dependentia, ad imaginem specus natiui arte reddendã. Nunc inde musaica uulgo nominantur, pretiosissimis dicata templis. Inuentum id Agrippæ quidã referunt acceptum. Huiusmodi operis artifices museatios Cassiodorus, & Iustiniani leges uocant: etiamsi muscarios corrupte multi lectitent. Ammianus Marcellinus musicium opus nominat. In uitis cæsarum, quas ab Adriano Iulius Capitolinus & alij complures scripsere, pictura de musæo nominatur, etiamsi mendose legebatur de musco. Laudatissimi pumices sunt in Melo, Scyro Aeolijsq; insulis. Probantur teri faciles. Poliendis libris accommodantur, unde repumicatos appellamus. Pumex Græce cisseris uocatur: quod nomẽ aliud nihil significat q̃ erosum: etenim uermiculus triticarius & hordeari⁹, cis dicitur: ut ips, cotniculari⁹: thrips, lignari⁹: sis, uestiari⁹: ix, uitiari⁹, si Photioni grãmatico fides habẽda est. Pumicẽ ueteres etiam spõgiam uocabant: nam & è maris q̃q; spuma coalescunt aliquando, itemq; ex harena littorali, ut in insula Cyclade Nisyro. Vitruuius: Quæ nũc, inquit, sub Vesuuio monte spongia siue pumex Pompeianus uocatur, ex cocto alio genere lapidis, in hanc redactus uidetur generis qualitatem. Talis autem pumex, inquit, & circum Aetnam gignitur, & collibus Mysiæ qui catacecaumenos à Græcis, hoc est deustus appellatur. Talis & lipareus est ut inquit Theophrastus: alioqui anteq̃ uratur, niger, leuis, atq; farctus. In Melo quoq; insula idem autor est, pumices quandoq; in altero gigni lapide: ponderosum, & nigrum esse Siculum, qui & cæteris præfertur.

SAL. DCCCCLXI.

Sal omnis: Græci halas uocant, panaceam Lucretius à remediorũ multitudine. Aut fit, ut palustris, & maritimus: aut gignitur, ut fossitius: 679
utrunq; pluribus modis, sed causa gemina: coacto humore, aut siccato: Siccatur in lacu Tarentino, itẽ lacu Cocanico in Sicilia, & alio iuxta Celan & Pachynum, tanti splendoris ut sentiat imaginem: item in Phrygia, Cappadocia, Aspendi, ubi tantũ noctu subuenit, quantũ interdiu auferas. Omnis est alius sal minutus atq; non gleba. Lacus duo in Bactris sale æstuant. In Cypro Cittieum, ab oppido id nomen. Extrahunt & Memphi è stagno, dein sole siccant. Apud Caspias portas, quæ salis flumina appellantur, superficie densantur in salem, amne reliquo fluente, uelut sub gelu. Item circa Mardos & Armenios, & in Bactris amnes Ochus & Oxus, ex appositis montibus deferunt salis ramenta. Lacus in Africa & quidẽ turbidi, salem ferunt. Calidi quoq; fontes sicut Pegase. Oromenus salis mons natiui est apud Indos, in quo cæditur renascens, magno uectigali regũ. Carris Arabiæ oppido, muros domosq; massis salis faciũt, aqua fertuminantes. Inuentus & iuxta Pelusium, inter Aegyptũ quoq; & Arabiam etiam per Africæ squalentia detractis harenis usq; ad Ammonis oraculũ, qualis crescere affirmatur cum luna noctibus. Ammoniac⁹ tractu Cyrenaico celeberrimus sub harenis, unde nomen, similis est colore alumini fissili, longis glebis, neq; perlucidis, ingratus sapore, sed medicinæ utilis, leuissimus, intra specus suos: in lucem uniuersam prolatus, uix credibili pondere ingrauescens. Adulterat Cocanico & Cyprio mire simili. In Hispania citeriore Egelestæ cæditur glebis penè translucentibus, cui

iampridē palma à plerisq; medicis tributa. In Medis Atropatena regione, stagno cui Spauta est nomen, sal coit, pruritum & dolorē tactu ciens: Remedium oleo inungere. Omnis locus in quo reperitur sal, sterilis est. Vulgaris plurimus in salinis mari affuso, non sine aqua dulci, sed imbre maxime iuuante, ac super omnia sole multo. Africa circa Vticam construit aceruos salis ad colliū speciem: & in agro Rauennati ceruia, ob id ita, ut puto, nominata quasi aceruia, qui sole & luna induruere, nullo humore diluuntur, uix ut ferro cædi possint. Fit tamen & in Creta sine riguis aquę dulcis, & in Aegypto. Fit & puteis in salinas ingestis. Prima densatio Babyloniæ, in bitumen liquidum cogitur, oleo simile, quo & in lucernis utuntur: detracto subest sal. Et in Cappadociæ puteis ac fonte quē in salinas ingerunt, ubi & specularium modo lapidum effoditur, magno glebarū pondere, quas uulgus micas uocat. In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoq; salem faciunt inertem, nec candidū. Galliæ Germaniæq; aquā salsam lignis ardentibus infundunt. Hispaniæ quadā sui parte puteis hauriunt salsuginē, muriam appellantes. Quercus ad id optima: alibi corylus laudatur. Carbo etiam in salem uertitur. Quicunq; ligno conficitur sal, niger est. Vmbri harundinum, & iuncorū cinerem excoquunt aqua, donec exiguū superfit humoris. Quin & muria salsamentorū recoquitur ad naturā suam, cōsumpto rediens liquore, uulgo ē menis iocundissimis. E stagnis maxime laudatur Phrygius Tattæi cognomento, & Tarentinus quē antiqui ad medicinæ usum uehementer probant. Tattæus ē Cappadocia magna Phrygiæ parte stagno, Tatta Morimenorū gente nascitur: nam qui fossilis in Cappadocia sal est, in laterculis affertur. Colopeno & Camiseno tractu mult⁹, ut Straboni placet, fœminis gratissimus, quia cutis nitorem faciat: magis tamē extendit Citticus. Salsissimum salem putant qui sit siccissimus. Suauissimum esse Tarentinū, eundemq; candidissimū. Fragilis quicunq; candidus: pluuia dulcescit omis. Suauiorē rores faciunt, copiosum aquilones. In igni nec exilit nec crepitat Acanthius, ab oppido ubi nascitur uocatus: nec Tragaseus prope Smynthiū in Troade, ab aquis quæ Tragasa dicunt, appellatus: siue ut Iulius Pollux à Tragæo, cui Neptunus agros in salem uerterit. Licebat hunc omibus gratuito colligere. Vectigalem fecit Lysimachus, obatuit: uectigalibus remissis, denuo erupit. Sed nec ullius spū crepitat in igne, nec ramentū, aut tenuis sal. Agrigentinus ignis patiens: ex aqua crepitu exilit. Rubens Memphi, croceus in Cappadocia, idemq; odoratissimus. In Bactris ruffus circa Oxum, Centurupis, & in Aetna purpureus, & in Lusitania, ut inquit Strabo, purpureus albet. Iumentorū & boum oculis Tragaseus & Beticus pręfertur. Ad obsoniū & cibū utilior, quisquis facile liquescit, item humidior: minus eñ amari sunt ut Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior Megaricus, qm̄ acet & siccus est. Condit sal odoribus, quo & pulmentarij uice usi ueteres: adeo q; necessariū elementum est, ut transierit intellectus ad uoluptates animi quoq;: nam ita, ut inquit Plinius, sales appellant: hinc dicta salsa, & uia salaria: qm̄ ea sal ad populos portari cōsueuisset. Ancus Martius salinas prim⁹ instituit, & populo congiariū ē sale dedit. Sine sale, hoc est mola salsa, nullū sacrū fiebat. Caunites efficax in collyria, Thebaicus ad pruritū. Laudat & à Sodomis Galeno, Sal, uitrij atq; nitrū, sulfuri concoctū in lapidem uertit. Cornea piscatorū corpora dicunt, quia sole, & sale obduruerūt. De agrico sale mētionē in Columella inuenias, nisi pro genere uitri capiat, q̄d agrion uocari docebimus: haud scio præterea qualis sit.

HALOSACHNE. DCCCCLXII.

681 Halosachne salis genus, & hoc spōte natū, spuma ex aquis maris in extremis littoribus ac scopulis relicta: hæc eñ omis rore densat, & est acrior quę in scopulis inuenit. In igni nec crepitat nec exilit. Ad omia in quę sales, probat: spuma iocūdior & utilior. Halosachnen uocāt & unū ē quinq; alcyonij generib⁹.

SALSVGO DCCCCLXIII.

Salsugo .i. halme, itēq; muria uocari potest: q̄q̄ & aliud genus muriæ inter sales diximus. A garo differt halme, etiāsi utrūq; ad pisces, Galeno teste, ptinet. Garus est sanies intestinorū ipsa, ut dixim⁹ secūdo libro: halme uero muries & salsilago pisciū inueteratorū, hoc est ius salsum in q̄ seruant, quā mulieres nostrę uulgo salimuriā appellāt. Hęc à ueterib⁹ & salsugo Thasia uocari solita ē: ita cōdebant inueterabāturq; pisces ij, quicūq; in pruna & craticula cōmode coqui possent: ob id eos Aristophanes anthracidas, hoc est prunarios & carbonarios uocauit: nos ut arbitror, aleculas. Huiusmōi sunt smarides & mænę: itē chalcides, quas & chalcidicas & Sardas & Sardinos q̄q; appellāt: nā chalceus id est faber, alius piscis est orbiculari specie Cyzici freques. Carbonarij sunt & trichides, quas & trichias uocant: nam trichiades ab Aristotele dicunt quę thynnides sint, quas tñ ipsas ut Athenęus quinto de partibus aialiū uolumine, trichidas nominat. Eiusdē sortis arbitror hepsetos à coquēdo noiatos, q̄s Artemidorus etiam plestos uocauit: sed in Aristotele Theodorus naricas interp̄tatus est, nescio q̄ uere. Piscis certe minutus est narica, ut Fest⁹ inq̄t, Plaut⁹ muriaticā naricā in uasis stāneis apportat in comœdia. Illud in transcursu dixerim, Sardinos ab Aristotele intelligi nōnunq̄ eos, q̄ à nōnullis eritimi uocāt. Differūt porrò eritimi ab erythinis: nam eritimos, ut dixi, sarda est uel sardæ similis: erythinus autē is est, qui à nostris uocatur rubellio. His generibus proximæ sunt & thryssæ, quas Gaza noster & ante Gazam Georgius Tiphernās in Strabone alosas, cōmuni pisciū cū mugili & delphinis Nilo: sed ita cur uocēt, nondū comperi: A quibus distant q̄ thrattæ siue thrassæ nominant, & à quibusdā thettę. Pisciculus & hic pusillus ac uersicolor. De alosis est quod dubitem, sint hæ quas Romanū uulgus laccias appellat, alosas Gallia & Germania, culpeas Venetiæ: in immensum prælatis, quę Tiberino amne capiant: an genus aliud. Athenæus quidē laton piscem cōmemorat, quē Archestratus poëta præstantissimum in Italia nasci cecinit, præsertimq; freto Siculo. Hunc in Nilo grandissimū euadere ducentas excedentē q̄nq; libras. Esse autem candidissimū & suauissimū omnibus modis paratū, similē glandi uocato, q̄ amne Istro capiatur. Ex aceto & muria fit q̄d oxalme dicit: sicut apud Cratinum ex allio & muria scorodalme. Qui iocularem quęstionē siue gryphū in cōuiuio propositum nō soluissent, multabant haustu muriæ: sed ita, ut in uino paulatim, & cum interspiratione biberet. Apud alios uictis meracū, uictoribus osculū dabat.

FLOS SALIS. DCCCCLXIIII.

Flos salis id est halosanthos, siue halosanthon & halasanthion, non fit nisi aquilonibus. Est 686

autē

autem fauilla salis quæ leuissima: ex eo est & candidissima, in totumque diuersa res à sale, humidiorisque naturæ, & crocei coloris aut ruffi. Si feces imæ concutiantur in uasis, uelut rubigo salis, adulteratur: & testa trita. Florem salis Cato uocat qui è populari sale candidus arte factus sit, propterea & alabaster à Democrito quandoque dicitur.

NITRVM. DCCCCLXV.

Nitrum Græci, & litron uocant Attice. Veteres hoc ignorauere medici. Non multum à sale distat: nec quisque Theophrasto diligentius de eo prodidit. Exiguum fuit apud Medos, canescentibus siccitate conuallibus, uocabant halmirhaga: minus etiam in Thracia iuxta Philippos. Sordidum terra, quod appellant agrion. Omissum est è quercu cremata fieri, propter impendia: nitrosæ uero aquæ multis locis repertæ, sicut & sulphurosæ aluminosæque, sed sine uiribus densandi. Optimum copiosumque in Clitis Macedoniæ quod uocant chalæstricum, quo in pane utuntur pro sale, cui & proximum est natura, purum & candidũ, nitroso ibi lacu exiliente è medio dulcis aquæ fonte: quo semper emicante, nec augetur tamen nec effluit. Ibi fit nitrũ canis ortu, nouenis diebus: si fuere imbres, salsius: per aquilones cessat: totidemque deterius: ac rursus innatat, ac deinde cessat. In Aegypto non nascitur, sed conficitur fuscum lapidosumque, nitrarijs Nilo infuso. Siccantur excedente eo: decedente, madent. Succo nitri quadraginta diebus continuis, non ut in Macedonia stati: rotunusque ut densari est cœptum, rapitur ne liquescat. Conditũ in aceruis durat in lacu Asanio, & quibusdam circa Chalcidem fontibus. Sũmas aquas dulces & poculentas tradunt: inferiores nitrosas. In nitro optimũ quod tenuissimũ, & ideo spuma melior, aphronitrũ uocata. Sordidum tantum probant ad inficiendas purpuras, tincturasque omnes. Nitrariæ circa Memphim peiores, ubi & circa Naucratin duntaxat solebant esse in Aegypto: nunc multis in eadem prouincia locis egregie uisuntur. Lapidescit circa Memphim, multis ibi tumulis ex eo saxeis. Faciunt ex ijs uasa. Liquatum cum sulfure coquentes, carbonibus ferruminant in lapidẽ. Ruffum ibi exit à colore terræ. Adulteratur calce, quod & pungit gustu, odoremque reddit uehementẽ: syncerum uero facile resoluitur. Inueterant ibi nitro res pro sale. Igni non exilit nitrum, nisi è testa, nihilque gignit aut alit: cum in salinis herbæ, in mari tantum algæ, tot animalia nascantur. Nitrariæ calceamenta protinus cõsumunt. Vlcera allata eò, celerrime sanantur: ibi facta, tarde. In nitrarijs non lippiunt. Aegyptiũ tenerio res facit raphanos: sed obsonia alba, & olera uiridiora. Salnitrũ uocabulo uulgi dicitur pulueri conficiendo necessarium, quo ad bellica tormenta utuntur: nouitia pœnitendaque, ac pessimo publico inuenta. Diuersum à nitri generibus existimo, indictumque ueteribus, etiãsi locus in Plinio est, ubi de hoc genere loqui uideatur: sed eum nos mendosum credimus.

APHRONITRVM. DCCCCLXVI.

683 Aphronitrum siue aphrolitron maxime laudatur, quia sit nitri pars tenuissima. Hoc ueteres negabant fieri, nisi cum ros cecidisset prægnantibus nitrarijs, sed nondũ parientibus: itaque non fieri incitatis, etiamsi caderet. Alij operimentorũ aceruorumque fermento gigni existimauere. Proxima ætas in Asia colligi tradit in speluncis distillans molibus, specusque eos colycas uocant: dein siccant sole. Lydium in pastillis affertur. Aegyptiũ in uasis picatis, ne liquescat. Vasa quoque ea sole inarescentia perficiuntur. Differt aphronitrũ ab aphonitro: id q̃d spuma fit, tritum esse in pollinem affirmant, candidum & triticeæ farinæ simile: aphonitrum uero siue apholitrum, cõgelati specie coit, eoque in balneis quotidie, ut Galenus inquit, ad exterẽdas sordes utimur.

FEX VINI. DCCCCLXVII.

Vini fex Græce tryx uocatur, utique non usta, sicut usta sphecle quasi fecula, interim sphecle pro fece cruda quoque Græci capiunt, ut Paulus. Feci tanta uis est, ut descendentes in cupas, enecet. Experimentũ dimissa præbet lucerna: q̃diu extinguatur, descensionis periculũ denuntians. Siccata recipit ignes, ac sine alimento perflagrat, cuius uis & natura quæ nitro. Fex cum expirauerit, lauandis corporibus & uestibus est utilis. Fex aceti pro materia acrior fit oportet. Vtrique multũ adijcit uirium crematio. Habet & suam sapa fecem. Cratinus poëta comicus, hoc est tryga pro uino quoque accipit aliquando: apud nos quoque feculam qui dixerit pro uino, meminisse uideor. 684

CALX VIVA. DCCCCLXVIII.

Calx uiua id est asbestos. Differt ab ea calce, quã Græci titanon appellant, ut species à genere: item à maltha, quæ fit ex calce recenti. Vino restinguitur, mox tunditur cum adipe suillo, & ficu, duplici linamento: quæ res omniũ tenacissima, & duritiam lapidis antecedẽs: quod malthatur, oleo præficitur ante. Galenus in Hippocrate maltham pro cera capit.

GYPSVM. DCCCCLXIX.

Gypsum siue gypsus, siue spygos, ut Theophrastus quoque nominat, plura habet genera: nam & coquitur è lapide, ut in Syria & Phœnicę, ac Thurijs: & terra foditur, & quidẽ summa eius cute, ut in Cypro: copiosa item Aetolia circa Perœbiam atque Tymphem, à quo & Tymphaciũ siue Tympheticũ uocatur. Qui coquitur lapis non dissimilis alabastritæ esse debet, aut marmori eroso. In Syria durissimos ad id eligũt, coquuntque fimo bubulo, ut celerius urantur. Optimũ fieri compertũ est ex speculari lapide, q & diaphanes uocatur, squamam uitalẽ habente. Gypso madido utendum est, quoniã celerrime coit. Inepta fit operi durities, tamen rursus tundi & in farinam resolui patitur. Natura gypsi caloris in terendo tanti, ut rudiculis non manibus tractari possit: tenacissimus ob id usus eius in albarijs sigillis, ædificiorũ & coronis gratissimus, & ad uaporaria conclauium apud nos, quæ mappas ex nostra consuetudine uocamus. Græci pro Cymolia uestibus poliendis Tymphaico utebãtur gypso Theophrasti ætate: hinc gypsati uenalitiorum pedes, ut in Cymolia dicetur. Est & in gypso quod flos appellatur. Veteres chymistæ argentum uiuum gelu astrictum hoc est spissatum iam addensatumque, gypson uocabant. 685

CINIS VITIVM. DCCCCLXX.

Cinis Gręce conis, & spodion & tephra dicitur, & colos certos poëtice: sed lixiuium, conia. Apud nos lix unde lixiuium & lixiua, & ut Columella uocat, lixiuia, cinis foci uocatur: dictus forte quia luxatis in potu prosit: unde gladiatores cũ delusissent, hac iuuari potione uidebantur. Cineri omnium astrictoriam inesse Dioscorides uoluit. Negat

id Galenus, utiq; ficulneo. Ipsum quoq; uinum, quod anteq̃ prælo pressum sit, aut nimiũ calcatæ uuę in lacum musti fluxerit, lixiuum, aut lixiuiũ mustum appellatur, à Græcis uero prochyma: nam & protostactum inuenio apud Paulũ: sed pro cinere lixiuo qui primus distillauerit, ut coniectura capio. Calidum cinerem Hippocrates marilem appellauit.

ALCYONIVM DCCCCLXXI.

FIt in mari alcyonium ex nidis ut aliqui existimant cæicum & alcyonum, quas nostri alcedonas uocant: quasi algedonas ab algore: ut alij, è sordibus spumarum crassescentibus: alij è limo, uel quadã maris lanugine: quod candidius hoc minus probabile. Dioscorides quinq; genera dinumerat, Plinius quatuor: primum quale Dioscorides: secundum molle, lenius, odore fere algæ: tertium candidioris uermiculi: quartum pumici & spongię putri simile, pene purpureum: quod optimum, hoc & Milesium uocatur.

ADARCA. DCCCCLXXII.

686 ADarca & adarchion, & adarches, & adarcos dicitur: item calamochnus, id est calami lanugo. Plinius Latinũ adarcæ nomen putauit, in Italia nascentis circa tenues harundines, hoc est in cortice calamorum sub ipsa coma, è spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent.

SPONGIAE. DCCCCLXXIII.

687 SPongia Græce σπόγγος appellatur, itemq; σπογγιά ut dicunt Attici: inter zoophyta, hoc est quæ nec animalium nec fruticum naturam, sed tertiam ex utroq; sortiantur. Nascuntur omnes in petris. Aluntur conchis, pisce, limo. Vbi auulsorem sensere, contrahunt se, ac multo difficilius uelluntur, exprimentes abundantiam humoris: abscissæ uero saniẽ emittentes. Circa Toronem, ut inquit Aristoteles, uesci conchis minutis intra eas repertis, constitit: auulsasq; aiunt & ex relictis radicibus recrescere. In petris cruoris quoq; inhæret color, Africis præcipue, quæ generantur in Syrtibus. Maximæ fiunt Maucæ: sed mollissimi circa Lyciam penicilli: in profundo autem nec uentoso molliores, unde ablatæ sint spongiæ: In Hellesponto circa Maleam uero asperæ ac densæ. Putrescunt in apricis, ideo optimæ in gurgitibus. Viuentes madentesq; ac illotæ nigricant. Adhærent nec parte nec toto: intersunt enim fistulæ quædã inanes quaternæ fere aut quinę, per quas pasci existimãtur: item aliæ sed superne concretæ, & subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur. Viuunt longo tempore. Pessimæ sunt Aplysiæ, quia elui non possunt, in quibus maximæ sunt fistulæ, & reliqua densitas spissa. Cæterum aliter discreuere genera earũ quidam, tria faciendo, spissum ac prædurum, & asperum, quod tragos id est hirculus uocetur: alterũ spissum & mollius, quod Imauos: tertium tenue densumq; Achilleum, inuentu rarum. Hoc galeis & ocreis inseritur, ne strepitum gestatu cieant. Ex eo penicilli fiunt. Medici inscitia ad duo eas genera redegere: Africanas, quarum firmius sit robur: Rhodiacas, quę ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa Lyciæ urbis Aniphelli muros inueniuntur. Mares quæ dicuntur persorbent, tinguntur q; in delicijs aliquando & purpura. Fœminis fistulæ maiores ac perpetuæ; tragis tenuissimæ ac densissimæ. Ab aquilone genitas cæteris prę ferunt: nec usq̃ diutius durare spiritum medici, q̃ in spongijs affirmant. Sic & prodesse corporibus quia nostro suum misceant. Hoc genus remedij apospongismon Archigenes & secuti eũme dici, appellant. Quia uero de peniculis diximus, scire oportet, non spõgias modo, sed & è codis quoq; setas penicillos à ueteribus esse nominatos, quibus calceamenta tergebantur: ob id & tergenteas uocabant eas aliqui, nos uulgo setulas. Est enim penis idẽ quod cauda: unde penita offa obsegmen carnis porcinæ cum coda significat.

CORALLIVM. DCCCCLXXIIII.

688 QVantum apud nos Indicis margaritis pretiũ, tantum apud Indos corallio. Gignitur & in rubro mari, sed nigrius: item in Persico uocatur iace. Laudatissimum in Gallico sinu circa Orchadas, & in Siculo circa Heliam & Depranum. Nascitur & apud Grauiscas in Italia, & ante Corniculum, & Neapolin Campaniæ, maximeq; rubens, sed molle: & ideo uilissimum Erythris. Color sub aqua uiridis. Baccæ eius candidæ ac molles. Extra rubescunt indurantur q; ceu corna satiua magnitudine ac specie. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat: itaq; occupari euelliq; retibus, aut acri ferramento præcidi, à quo & corallio quasi curallio ἀπὸ τῆς κουρᾶς nomen inditũ: nec aliter sane Theophrastus q̃ curallium appellat, à radendo scilicet, ob id & Gorgonia quoq; dictum putatur, itemq; dendrite hoc est arboreum. Probant q̃ maxime rubens, & q̃ ramosissimũ. Damnant inane aut concauum. Autoritas baccarum Indis, utroq; sexu pretiosa. Religiosum etiam id gestamen aruspices eorum uatesq; inprimis habent, priusq̃ hæc notescerent. Galli gladios, scuta, galeas adornabant corallio: postea Indis uniones suas pro corallio mutantibus, in penuria esse cœpit. Surculi eius infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur: Ignibus diu repugnant. Est & lapis corallius, uel ut quidam scribũt colaris, multum à corallio diuersus, pyrites à quibusdã appellatus, quoniã fit plurimus ignis illi. Sed est alius etiamnum pyrites in mentionem suam seruandus. Qualis porrò lapis erythros hoc est rubens ab Hippocrate significetur, quo mulieres, inquit, explorantur an sint prægnantes, nisi aut corallium sit, aut pyrites, aut etiam hæmatites, affirmare nihil habeo.

ANTIPATHES. DCCCCLXXV.

ANtipathes pro genere corallij, quale sit in Plinio, haud facile docuerim: nisi quis intelligat fruticem circa Troglodytarum insulas nascẽtem in alto quem Isidos plocamon uocari tradit, corallio similem: sine folijs sentiri eum, se capi durariq; colore in nigrum: cum cadat frangi. Theophrastus corallij duo uidetur statuere fastigia: unum quod rubens rotundumq; est, ut radicula in mari nascens: alterum huic non multum dissimile, quod calamus, inquit, uocatur Indicus, qui duratur in silicem. Plinius inter gemmas enumerat corallida, minio similem, quæ in India Syeneq; gignatur: fortasse per Theophrasti tempora minus erat corallij uulgatus usus.

LAPIS PHRYGIVS. DCCCCLXXVI.

LApis Phrygius, gleba est pumicosa. Plinius medicinæ utilem negauit.

LAPIS ASIVS. DCCCCLXXVII.

ASius & asia petra dicitur. Est & Assius per duplex ss. ab Asso Troadis, ut inquit Plinius, sed ab asio diuersus: ille sarcophagos quoq; no- 689

mina-

minatur ab effectu, qualis & in Lycia & in Oriente habetur, & in Mysia quoq; inueniri eum Stephanus affirmat: at noster hic per simplex f. fere scribitur ab autoribus nostris, gustu salsus. Corpora defunctorũ condita sarcophago, consumi intra quadragesimũ diem. Sed illata quoq; mortuis lapidea fieri traditur. In Oriente adalligata uiuentibus, erodunt ea.

PYRITES. DCCCCLXXVIII.

Pyriten sunt qui & sideriten uocitent, & androdamanta & bostrychiten. In Cypro reperiri uolunt & in metallis, quæ sunt circa Acamaniam: unum argenteo colore, qui & argyritis à Democrito cognominatus uidetur, alterum aureo: aliqui tertium genus faciunt, quod plurimũ ignis habeat ponderosissimumq; sit, quos & uiuos appellamus. Hi exploratoribus castrorum maxime necessarij: quia clauo alteroue lapide percussis, excutiuntur scintillæ: quæ sulfure exceptæ, aut fungis aridis aut folijs, celerrime ignem trahunt. Pyrites & gemma est: nec scio an diuersa ab hac. Nigram esse inuenio, & attritu digitos urentem. Pro pyrite in medicinas uenit mylios siue mylitis, cochlax appellatus, hoc est molarius, insula Nisyro plurimus, ab Hippocrate lapis niger, ut Galeno placet. Mylias ab Theophrasto & Aeliano ex Aethna monte fluens, luti nigri modo in Sicilia, post durescens colore custodito. Fluunt & pyromachi dicti, ut idem Theophrastus ait.

LAPIS HAEMATITES. DCCCCLXXIX.

690 Haematites reperitur in metallis. Vstus minij colorem imitatur. Adulterant schisto: sed distinguunt uenæ rubentes. Est & Magnetis genus unum hæmatites appellatum. Præter hoc quinq; genera hæmatitarum traduntur: Aethiopicum, cui & principatus datur: alterũ androdamanta uocant, colore nigro, pondere ac duritia insignem, & inde nomen, præcipueq; in Africa. Trahere antem in se argentum, æs, ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide basanite, reddere enim succum sanguineũ. Tertium genus Arabici, uix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem, pari duritia cum secundo. Quarti generis Helatites uocatur, q̃diu crudus sit: coctus uero milites aut etiam miltites, ad omnia utilior q̃ rubrica. Quartum ijs adijcitur schistos, de quo protinus mox agitur.

LAPIS SCHISTOS. DCCCCLXXX.

691 Lapis schistos cognationem cum hæmatite habet: sed peculiare in schisto, q; splendet. Est & schistos alterius omnino generis q̃ hæmatites, quem cognominant anthracitin, nasci tradentes in Africa nigrum, quia attritus reddat aquarijs cotibus ab ea parte quæ fuerit ab radice, nigrum colorem: ab altera parte croci. Sunt & gemmæ plures hoc nomine carbunculi, quarum aliæ pretiosæ sunt, aliæ uiliores, ut quæ nascuntur in Grecia: Theophrastus autor ac Plinius.

LAPIS GAGATES. DCCCCLXXXI.

Gagatem aiunt & in Leuco Pamphyliæ, ut arbitror, promontorio, aut Lyciæ prope Cyprũ insulam expelli mari, atq; infra duodecim stadia colligi. Solinus & in Britania gagatem gigni tradidit. Planus est pumicosusq;, non multũ à ligno differens, fragilis odore: si teratur, grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Accenditur aqua, oleo restinguitur. Deprehẽdere dicitur uirgines suffitu. Hoc & magi utuntur in ea quam à securis argumẽto uocant axinomantiã, peruri eum negantes, si euentur; sit q̃d quisq; optet. Dictum à fluuio in Lycia cognomine Dioscorides affirmat. Nullum se Galenus in Lycia cõperisse tradit amnem, qui Gages aut Gagates uocetur. Photion grammaticus oppidum in Lycia fuisse Gagas à Rhodis conditum scribit. Plinius Rhodiopolin à Gagis diuersam facit. Stephanus Gagas oppidũ in Lycia fuisse, quod Palæontichos ante diceretur: Crustaceos uero lapides atq; nigros, & qui in ignem additi exilem flammam ederent, bituminis odore in Syria cœle inuentos sibi meminit, in collibus mari mortuo circundatis ad orientem solem spectãtibus, ubi & bitumen quoq; nascitur: utilissimos tumorib' ingenu diuturnis.

LAPIS THRACIAS. DCCCCLXXXII.

Fit lapis Thracias, qui exemplaribus Plinij quibusdam meiulla dicitur, trium generũ, uiridis, pallidæ, sanguineis guttis, nõ habeo certũ proferre. Nomen gentis suæ habet, ut cecinit Nicander, quemadmodum & Cappadoces in Argæo Cappadociæ nascentes, similicum prioribus natura, qui & in lacteum cremorem soluantur, ut Galenus & Paulus Aegineta scribunt: qui & ageraton lapidem commemorant, astrictoriam & discussoriam uim habentem, & gutturis inflammationibus auxiliarem, quo sutores uti soleant ad dandũ calceis nitorem: præterea & hieracitin, ut Diogenes scriptum reliquit, subuiridem ex atro, coloribus item alijs respersum: quẽ qui gestet, muscæ non infestent. Hunc literis quibusdam inscriptis contra sanguinis eruptiones ualere perhibent. Addiderunt ijs & Indicum, subruffum colore, attritu q; succo purpureo manantem: nec ualido nec denso corpore. Inuenio & perdicitin siue perdiciatin, & alium à sorbi similitudine, ut uitrum cognomento Scythicum, ad omnes duritias pollentes, in compositionem illam quæsitas quæ pamplethes, & diacinnabareos uocatur ab Aegineta Paulo. Vitẽ ad oculorum quoque suffusiones commendant, cũ felle aspidis acontiæ uocatæ, mirabili effectu, post quintum diem repræsentata curatione: id fel in serpẽtis eius dorso iocinori annectitur, ut Aëtio placet. 692

LAPIS MAGNES. DCCCCLXXXIII.

Lapis Magnes, quem & Magnitin Græci dicũt. Item sideritin & Heraclion idest Herculeum. Magnes ab inuentore uidetur appellatus. In India nunc, & passim inuenitur in Hispania quoque. Repertus autem scribitur clauis ctepidarum, & baculi cuspide ferrata hærentibus, cum armenta pasceret. Quinque genera eius feruntur: Aethiopico principatum dant, argentoq; rependitur. Inuenitur in Aethiopia Zmiri: ita uocatur regio harenosa: ibi & sanguinei coloris sanguinemq; reddens, si teratur: sed & crocum hæmatites cognomine, in trahendo ferrum non eadem natura qua cæteri Magnetes. Aethiopici argumentum est, q; Magnetem quoque alium ad se trahit. Secundum genus Magnesiacum è Magnesia, & contermina ei Macedonia, à Bebonea locatum petentibus dextra. Tales ruffi nigriq; sunt. Tertium in Echio Boœtiæ, ruffi coloris, plus habens q̃ nigri. Quartum circa Alexandriam, Troadem nigrum, & fœminei sexus, ideoq; sine uiribus. Quintum in Magnesia Asiæ, deterrimum: nam & candidus est, neque attrahit ferrum, similis pumici. In eadem Aethiopia

mons haud procul gignit lapidem theamedem, cui contraria Magneti natura, ferrũ omne abigens respuensq;. Trahitur ad Magnetem ferrum,, quia sola fere materia ea uires ab eo lapide conceptas diu retinet. Aliud apprehendens ferrũ, ut annulorũ catena uideatur: quod quidem imperitũ uulgus appellat ferrũ uiuum, uulneraq; ex tali asperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria eruitur. Non ille Magnes uerus caute cõtinua, sed sparsa bubbatione, ita appellant, nescio an uitro fundendo perinde utilis: nondum enim expert⁹ est quisq̃, autor Plinius: ferri utiq; inficit aciem ut Magnes. Dinocrates architectus Alexandriæ templũ Arsinoës concamerare cœperat Magnete lapide: intercessit mors & ipsius, & Ptolemæi regis, qui id sorori suæ fieri cupierat, ut simulacrum eius e ferro pendere in aëre uideretur: quod genus præstigiæ ad superstitionẽ suam Arabes commenti dicuntur in eo feretro, ubi autor eius sectæ conditus existimatur. Diogenianus Magnetem uerum argento scribit esse tam similem, ut decipiat. Nec hunc lapidẽ, qui ferrũ ad se trahat, Magnetẽ, sed Heracleoten appellãdũ eẽ.

LAPIS ARABIVS. DCCCCLXXXIIII.

LAPIS GALACTITES DCCCCLXXXV.

GAlactites ait Plinius ex uno colore lactis est, succo quoq; eius & sapore, à quo nomen: de hac intelligat an diuersa, dubiũ: quando cineris colore traditur à Dioscoride, nõ lactis. Est & galaxia, quã aliqui galactitem uocant, intercurrentibus sanguineis aut candidis uenis: nam chalaxia grandinum & colorem & figurã habet, unde appellata est, adamantinæq; duritiæ: narrant etiam in ignem additæ manere suũ frigus. Ergo Pliniana galactites, quã aliqui & leucogageam, & sinephyten, & leucographin appellant, uidetur ei proprior quæ & marochthos, & leucographis, & galaxia Dioscoridi & Galeno dicitur, ut paulo post liquebit. Vtcunq; infantiũ adalligata collo, saliuam facere dicitur: in ore autẽ liquescere: memoriam adimere uel iniuriarum. Mittit eam Nilus, & Achelous quoq; amnis. Sunt qui & smaragdum albis uenis circumligatũ galactiten, inquit, uocent. Est & gemma galaicos distans ab hac, argyrodamanti similis, paulò sordidior. Inueniuntur autem binæ aut senæ.

LAPIS MELITITES. DCCCCLXXXVI.

MElitites lapis dictus, quia succum tonsus mel leum emittat. Differt ab hoc melichrus, cuius plura sunt genera: Melleus colore: differt & melitis à malo, cuius imitatur colorem appellat⁹.

LAPIS MOLOCHTHVS. DCCCCLXXXVII.

LApis molochthus aut morochthus, siue ut Galenus & Paulus uocauit, moroxus & graphis, haud uideo eundẽ cum eo esse, qui molochitis à colore maluæ dicitur, spissius, uirens, nec translucida: reddẽdis laudata signis, & infantiũ custodiæ. Sit autem morochthus, quẽ Plinius in ore ait liquescere, de quo in galactite diximus; ex collatione Dioscoridis subodorari potest aliquid, dicentis mollem eum esse, diluiq; facilem: ut uel idem cum Pliniano, uel similis esse uideri possit. Nominatur & morochthos Plinio, sed inter gemmas, lacte sudãs porraceo. Idem autor & leucographin inter herbas collocat: nec qualis ea sit, reperisse unq̃ fatetur, eosdem ei effectus reddens, quos hoc loco Dioscorides, Galenus, cęteri: ut propterea non desint, qui Plinio quasi pro herba lapidem acceperit, increpitent: sed autor grauissimus, aliorũ sententiã, non suã, opere toto recitat.

LAPIS ALABASTRITES. DCCCCLXXXVIII.

ALabastrites siue onyx, in Alabastro Aegypti circa Thebas nascitur, quẽ in ædificiorũ quoq; ornamentis includunt. Nascitur in Syriæ Damasco, candore intercincto, uarijs coloribus, cęteris omnibus candidior. Probatissimus in Carmania, mox India. Iam quidem & in Syria Asiaq;. Vilissim⁹ & sine ullo nitore in Cappadocia. Probatur maxime mellei coloris in uertice maculosi, atq; non transluci di. Vitia in ijs corneus color atq; candidus, & quicqd uitro simile est. Alabastrites ad unguentorũ fidem, laudatissimus: unde uas id est onychem unguentarium uocamus, quod & Alabastum, & Alabastrum quoq; dicitur, etiam e uitro interim. Est & onyx inter ostrea, ut uolumine secundo patuit. Habetur & onyx gemma, in qua unguis humani similitudine candorem esse dicunt. Alabastrites porrò & in Arabiæ mõtibus & Germania quoq; reperitur, ex quo & uasa potoria, & pedes lectorum, & sellæ delicijs factæ: item amphoræ & urcei cadorum magnitudine. Iam colũnæ triginta duos pedes longæ. Sunt qui hac amplitudine non onychem, sed onychitin uocent. Differt ab Alabastrite alabandicus, siue abalandicus: etenim utroq; modo legitur. Color alabandico subnigrat ex ruffo. Perspicuus est ut ignis, & quibusdam quasi rimulis uenisq; dehiscit. Capillos albos attritus inficit. Dicitur Alabastrus Democrito & sal omnis, & calx uiua, quæ de putaminibus ouorum conficitur. Hæc ipsa encephalos quoq; dicit à chymicis, & marmor Thebaicum, & Claudianum.

LAPIS THYITES. DCCCCLXXXIX.

LApis Thyites à Plinio mortarium uocatur, 691
quoniam thya mortariũ significet, etiam acone dictum Hippocrati, ut Galeno placet.

LAPIS IVDAICVS. DCCCCXC.

HIc & tecolithos uocari cœptus, quia calculos absumat, q̃ à Galeno falsum existimatur.

LAPIS AMIANTVS. DCCCCXCI.

LApis amiantus ueneficijs resistit omnibus prę sertim magorũ. Hoc q̃ de lapide adianto dicit, texi ex eo uela, quorũ ignis uelut aqua sordes eluat, de lapide quodã nascente in Carysto Eubœæ, Strabo retulit.

LAPIS SAPPHIRVS. DCCCCXCII.

SApphiri aureis punctis collucent: cœruleæ, raroq; cum purpura. Optimæ apud Medos, nusq̃ tamen perlucidæ: præterea inutiles sculpturæ, interuenientibus cristallinis centris. Sapphirũ gemmarij inter iaspides collocant.

LAPIS MEMPHITES. DCCCCXCIII.

LApis Memphites gemmantis est naturæ.

LAPIS SELENITES. DCCCCXCIIII.

SElenites, fulgore melleo perspicuus: nomine accepto, quia imaginẽ lunæ reddat, in dies singulos augescentis minuentisq; numero. Hunc semper Galenus aphroselenon appellat: chymistæ aphroselenon, etiam comarin, & à leuitate ponderis cuphо lithon, & argyrolithon quandoq; uocitant. Habetur & comaris apud eos Scythica pro arsenico & sulphure: itemq; pro lapide philosophico toties à nobis indicato, coarguendi potius & irridendi proposito, q̃ monstrandi. Seleniten Eustathius alium quoq; lapidem intelligit, qui & asterius & lychnites uocetur, nascens in Thracia Pallenes littoribus, autore Dionysio,

sio. Plinius lychniten ab asterio diuidit, itẽq; selenite: sed ut herbaꝝ, sic & lapidũ uocabula confundimus.

LAPIS IASPIS. DCCCCXCV.

Lapis sæpe trãslucet ac uiret. Smaragdo similis Indica est. Cypria colore glauco & pingui. Persica similis aëri, quæ ob id aërizusa uocatur. Thermodontiaca cœrulea, & Scythica inter cœruleas omnes optima. Phrygia purpurea. Cappadox ex purpureo cœrulea atq; non refulgens. Thracia Indicæ similis. Chalcidica turbida. Præfertur omnibus, quæ purpuræ quicq̃ habet: secunda, quæ rosæ: tertia, quæ smaragdi: quarta cœlo autumnali matutino similis, quæ boëa appellatur & aërizusa. Similis est & Sardæ imitata & uiolas. Non minus multæ species reliquæ, sed omnes in uitro cœruleæ, aut cristallo similes, aut pituitæ atq; muco, siue ut Plinius, myxis: item resinæ terebinthi, quam & terebinthi Zusam uocant, inter cœruleas & ipsam marem existimantes: nam quæ iaspachates appellatur, ex iaspide smaragdo simili & achate proprietatem suã habet. Præstantiores sphendone, id est funda cludi solent, id est patentes nec præterq̃ margines auro amplectente. Vitium est & breuis nitor, & longe splendẽs, & sal, & omnia quæ in cæteris gemmis. Vitro adulterata coarguitur extra fulgorem spargendo, atq; non cõtinendo in se: nec in diuersa, quæ sphragides uocantur, quoniam optimæ omnium signent: ea quæ smaragdo similis per transuersum linea candida præcingitur. Orienti familiarissima pro amuleto Garamantias uocatur, quæ pluribus polygrammos. Est & onychipuncta, quæ iasponyx dicitur, & nubem complexa, & niues imitata, quæ stellata rutilis punctis est, & sali Megarico similis & fumida, capnias siue capnitis appellata. Magnitudinem iaspidis undecim unciarum uidit antiquitas, effigie Neronis thoracata. Inter cœruleas post Scythicam Cypria: post quam Aegyptia. Adulteratur maxime tinctura: idq; in gloria regum Aegypti ascribitur ei qui primus tinxit. Inest aliquando cœruleis aureus puluis: non ut in sapphiris puncta. Galenus iaspidem medicinæ utilem chloron iaspin, hoc est uiridem cognominat. Inscribi iussit in iaspide drãconem radios habentem Necepsos rex, ad stomachi fulturam: sed idem profectus est in torque suspenso eo rudi, ita ut os stomachi attingat.

LAPIS AETITES. DCCCCXCVI.

Lapis aëtites, quem aliqui gagiten dixere, Strabo gangiten in Armenia repertum scribit, quo serpentes fugantur: hunc an alium accipiat, nondum liquet. Inædificatur nido aquilarum non tamen omnium, nihil igne deperdens: sed uis eius medica non nisi nido direpti. Aiunt binos inueniri marem & fœminam: nec sine iis parere aquilas, & ideo binos tantum. Genera eius quatuor feruntur. In Africa pusillus & mollis, ac uelut in aluo habens argillam suauem, candidam. Ipse friabilis, quem fœminam existimant. In Arabia mas durus, & similis gallæ aut subrutilus, in utero continens lapidem durum. Tertius in Cypro, colore Africani, amplior tamen atq; dilatatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenam iocundam & lapillos: ipse tam mollis, ut etiam digitis fricetur. Quarti generis Taphiusius uocatur, nascens iuxta Leucadem in Taphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad Leucaden, inuenitur q; in fluminibus candidus ac rotundus. Huic est in aluo lapis qui uocatur callimus, nec quicq̃ tenerius: nam calais aliud genus est lapidis, à quo & calainus color pro Veneto, si Photioni credendum est. Ego etiam sordidum colorem Pliniũ secutus, calaini appellatione possum capere: Amplitudine, inquit, conspicua sed fistulosa & sordium plena est calais. Hic & augites à multis dicitur. Quæ uero calaina ostraca nominat Aëtius, pilos extenuantia, considerantibus relinquo. Apud chymistas uiuæ calcis aquam inuenio calaion uocari. De calaino etiam colore Dioscorides in iaspide supra mox cõmeminit. Iidem aëtiten pro chrysolitho, & porphyrite, & chrysochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt.

LAPIS OPHITES. DCCCCXCVII.

Ophites marmor est serpentium maculis simi- 694
le, à quo nomen. Duo eius genera: molle, candidum: nigricans, durum. Ex ophite columnæ nisi paruæ admodum inueniuntur. Inter ophitas existimari ferè possunt propter colorem quod Augusteum uocant & Tiberium, in Aegypto utriusq; principis temporibus reperta. Differunt, quod maculas diuerso modo colligunt: Augusteum undatim crispatur in uertices: Tiberium sparsim conuoluta canicie spectatur. Theophrastus lapidem Chium uocando, uidetur ophitem intellexisse: In Aegypto, inquit, nascitur lapis niger, translucidus Chio similis: quem locum Plinius ita uertit: Theophrastus, inquit, autor est, translucidos lapides in Aegypto inueniri, quos ophitæ similes ait: fortasse quia uersicolores illas maculas, ut ait Plinius, primæ Chiorum lapidicinæ ostenderunt.

LAPIDES SPONGIARVM. DCCCCXCVIII.

Lapides qui nascuntur in spongiis, & ipsi uocãtur spongiæ: quidam eos cysteolithos uocant, quia uesicæ medeantur. Sunt & pumicum in genere quos spongias uocant, ut in pumice docuimus.

LITHOCOLLA. DCCCCXCIX.

Lithocolla nomine significat glutinum ex lapidibus.

LAPIS OSTRACITES. M.

Ostracites à testa nomen habet. Transilit & ad gemmas, siquidem ut Plinio placuit, ostracias siue ostracites altera est testacea & durior, altera achatæ similis: nisi quod achates politura pinguescit. Duriori tanta uis inest, ut aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Habetur & ostracides, cui ostrea nomen & similitudinem dedere.

LAPIS SMIRIS. MI.

Nota uulgo smiris uel ipso nomine: q̃q̃ smiriũ potius q̃ smirin officinæ appellant, cuius fragmentis gemmæ aliæ scalpantur: quo usu Plinius secundus non smirin sed ostraciten uocauit, ut superius proxime notauimus.

HARENA LITTORVM. MII.

Harena littorum Græce psammos & ammos ægialitis uocatur. Quæ porrò calculosa lapidosaq; est, acholax poëtis dicitur. Harena secantur marmora, premente eam ferra, in prætenui linea uersando, tractuq; ipso diuidente. Aethiopica ad hoc maxime probatur: proxima Indica & scabrior, qua combusta poliunt marmora. Scabra est & Naxia, & acoptis quæ uocatur Aegyptia: postea inuenta est non minus probanda ex quodam Adriatici maris uado æstu nudante,

obser-

obseruatione nõ facili. Fraus deinde secandi quacũq; harena fluuiatili: quæ quod crassior est, laxioribus segmentis terit: ita sectæ attenuantur crustæ. Polituris accommodantur Thebaica, & quæ fit è pumice aut porro lapide, hoc est tofo. De sabulo Puteolano Campano'ue, item de Ethrusco, quod proprie carbunculus uocatur, nihil dicturus sum, nisi quod Campanũ ex usta terra, carbunculus ex cocta materia effici, autor Vitruuius. Romæ uulgo Puteolana dicitur harena quocunq; loco fossilis, modo quæ in calcem conueniat.

COTES. MIII.

Cotes siue lapis Naxius id est acone, sicut olearis cotes elæacone. Diu placuit cotes è marmore Naxio, ut & simpliciter Naxium dicatur: ita uocant in insula Cypro genitas. Vicere postea ex Armenia. Differre putant cotem à lapide coticula, non solitum inueniri nisi in flumine Timolo siue Tmolo: (nam utroq; modo recte dicitur) à mõte, ut arbitror, cognomine in terra Lydia: nunc uero passim quæ alij Heracliũ & Lydium appellãt. Sunt autẽ leues & calculis similes, quaternas uncias longitudinis binas'q; latitudinis nõ excedentes: siue, ut Theophrastus inquit, calculi amplissimi, dupla magnitudine, præterea specie lata, non rotunda: quod à sole fuit in ijs, melius q̃ quod à terra. Sed & caloribus immodicis deterius respondent: fiũt eñ aspergine quadã ex alto reuocata quasi lubricæ, ut idem Theophrastus ait. Iis coticulis periti cum è uena siue nũmo lima rapuerint, experimentũ protinus dicunt, q̃tum auri, q̃tum argenti aut æris habeant, scrupulari differẽtia, nunq̃ fallente ratione. Incipiẽtibus à minimis notis, hoc erat granũ, post colybus, tum duo chalchi, dein quatuor moria, ut Theophrasti uerbis agam. Lapis et chrysitis, & basanos chrysochoice, hoc est index aurarius uocatur, quo, ut Græci aiunt, aurũ exploratur obryzum sit atq; probũ, an improbũ uitiosum'q;: q̃q̃ basanistes & pro mortario quandoq; accipitur. Porro dicitur obryzũ quasi abryzũ, hoc est delicatũ syncerum'q;, ut Photionis etymo utar. Vocãt autem obryzũ quoties simili colore rubet ignis, ut inquit Plinius: & aurum quod apyron appellant purũ est, id'q; habet nomẽ, quia igne nõ egeat quale Arabicũ esse Diodorus tradit: quod inter Abileos Gasandos'q; foditur. De Arabico auro & literæ sacræ meminerũt.

LAPIS GEODEOS. MIIII.

Geoden ex argumẽto appellant, quoniam amplexus est terram.

TERRA IN COMMVNE. MV.

695 Terra hoc est γῆ omnis sicca est in medicina ui, præsertim appellata georgumene hoc est agricolaris: nam terra Aegyptia è luto eius fit. Sũt qui Aegyptiam pro singulari terra interpretẽtur. In nomine est & Cretica, minus pollens, & plus habens aëris q̃ cæteræ: usus ad exterendas sordes argenteis uasis celebratissimus. Et Armeniæ glebæ locus siue lapis ea, siue ut Galenus mauult, terra nomine: quia madescat aqua interius, nõ summa tantũ cute, ut lapides: uulgato eius usu contra pestilentiã quæ Galeni ætate fuit, & contra deploratos phthisicos: ob id in Africam & Alexandriã nauigare solitos. Ex Armenia Cappadociæ contermina inuehitur, ui maxime sicci fica, luteo colore aut pallido, teri facilis, usti modo lapidis, minimũ tamen arenosa lapidosa'ue, sed Samio asteri leuore similis, uerũ ponderosior ac densior. Syri eam zazinacha appellant, ut Aëtius inquit: urbem in cuius monte nascitur, Vagauanaga uocari: agrũ in quo mons ille sit, Agaraces uulgo dici: cui similis est effectu quæ Alane cognominatur. Est & Carasenia ex oppido Tauricorum peninsulæ, qua uulnera omnia sanantur. Quod autẽ genus cretæ sit quã Hippocrates schediada nominauit, duorũ discriminum, haud plane scio: quemadmodũ nec illam quã cõchilium Xenophon: alij cenchiliũ uocant lapidem, ut inquit Pollux. Agricolaris duæ summæ differẽtiæ, infinitis inter eas medijs: nigra, quæ & pinguis est: alba, quã Græci uocant argilon, hoc est argillam, sabuloni similem ac ieiunam, sordidã, famelicam. Sunt & alia duo terræ genera: pharmacitis, hoc est medicata, cuius species Eretrias, & Samia, & rubrica, & Lemnia, & quæ sequuntur cæteræ. Metallicũ in quo lapides & ferè quæcunq; supradiximus, orsi à cadmia.

TERRA ERETRIA. MVI.

Eretria & Eretrias terræ suæ nomen habet. Hac Nicomachus & Parasius usi.

TERRA SAMIA. MVII.

Terra Samia genus est candidi coloris, quẽadmodum & melinon, de quo in creta Melina disseritur. 696 Porro Samia quæ aster uocatur, glebosior est q̃ species eius altera collyrion, utraq; tamen candida. Nascitur & in Samo quoq; Melinũ, sed pictores eo quod fit è Samo, nõ utebantur, propter nimiã pinguitudinẽ, sed eo quod è Melo. Accubãtes effodiũt ibi, hoc est non stantes, sed aut in obliquũ aut supini uenas scrutantur in saxis, autore Theophrasto, quæ ut Iulius Pollux inquit, Geophania uocantur. Aster non nisi quarta demum aggressione proditur.

LAPIS SAMIVS. MVIII.
TERRA CHIA. MIX.
TERRA SELENVSIA. MX.

Selenusia lactei coloris est, eadem'q; lacte diluta renouandis albarijs tectoriorum probatur.

TERRA CIMOLIA. MXI.

Terra Cimolia, siue ut Hippocrates & Pollux & Nicocharis appellãt, terra mectis siue smectis ab extersu, à Cimolo quidẽ una Cycladũ: sed tamen laudatur maxime Thessalica. Nascitur & in Lycia circa Bubonem oppidũ. Est & alius usus Cimoliæ in uestibus: nam Sarda quæ affertur de Sardinia, candidis tantũ probatur, inutilis uersicoloribus: & est utilissima omniũ Cimoliæ generũ. Pretiosior Vmbrica, & quã uocent saxum. Proprietas saxi q crescit in macerando, atq; pondere emitur: illa uero mensura. Vmbricam nõ nisi poliendis uestibus assumebãt. Primum igitur uestibus abluebatur Cimolia Sarda: dein sulphure suffiebatur, mox desquamatur Cimolia, quæ est coloris ueri: fucatus eñ nigrescit & effundit sulfure. Veros autẽ & pretiosos colores emollit Cimolia & quodã nitore exhilarat, contristatos sulfure. Candidis uestibus saxum utilius à sulfure, inimicũ coloribus. Græcis uicem Cimoliæ gypsum Tymphaicum implebat.

TERRA PNIGITIS. MXII.

Pnigitis nigra est, ut ampelitis, glutinosior quãdoq; q̃ Samia. 697

TESTAE FORNACIVM. MXIII.

Testas ostraca uocant Græci.

TERRA VSTA. MXIIII.

TErra usta siue tosta, itemq́ ruffa, quæ à Græcis catopos, & caminitis atq; pyrrha dicitur, nō eadem est cum ea de qua Plinius ita meminit: Vsta casu primum reperta incendio, pyræ cerussa in orcis cremata, quam primus Nicias tabulis inusserit. Optima nunc Asiatica habetur usta, quæ & purpurea, inquit, uocatur. Pretium eius in libras æris quinq;. Fit & Romę usta cremato silice marmoroso, restinctu aceti, purpureo colore, ut inquit Vitruuius. Sine usta non fiunt umbræ.

TERRA MELINA. MXV.

COlores præter cerussam candidi erant antiquitus duo: Melinum ab insula Cycladum Melo dictum, quod & in Samo quoq; nascitur, ut diximus. Linguam tactu siccat omne Melinum. Taxatur in libras singulis sestertijs. Melinum porro à terra Melina, siue ut Græci appellant, Meliade atq; Melia, nihil distat. Alterum candidi genus Paretonium uocatur, nomen loci habens ex Aegypto. Spumam maris esse dicunt, solidatam cum limo: Propterea & minutas in eo spectari conchulas. Fit & in Creta insula & Cyrenis. Adulteratur Cimolia decocta conspissata q;. Pretium optimo in pondo sex librarum, è candidis coloribus pinguissimo & ptopter lēuorem tenacissimo tectorijs. Fuit & Smyrnæ terra Theodotios, ita nominata, quia Theodoti fundus is erat, in quo id genus cretæ primo sit inuentum: hanc Plinius inter candidas enumerat: qua ueteres, inquit, ad nauium picturas utebantur: Vitruuius inter uirides optimam credi uoluit.

TERRA AMPELITIS. MXVI.

AMpelitis bitumini est simillima: uocatur ita, quoniam uitibus quā gemmant illitis, arcere creditur uermes ipas siue senipas à Grecis appellatos, à nobis uoluoces & conuoluolos: etiam si uoluocem alij duntaxat intelligunt qui prærodat pubescentes uuas. Theophrastus hanc in Cilicia coqui tradit, atq; ita lentescere, uitesq; obungere. Hæc & pharmacitis dicitur, etiamsi nomen hoc medicatis omnibus commune est, ut inquit Galenus.

FVLIGO PICTORIA. MXVII.

FVligo hæc à Græcis asbolon & asbole uocari solet. Inuenti sunt pictores qui è sepulchris carbones infectos effoderent, ad atramentum tectorium, siue quod idem est, pictorium: sed commodius tamen fit ex fuligine, resina exusta aut pice: propter quod officinas & Laconica etiam ædificauere fumo excipiendo. Fit ex sarmentis, sed laudatissimū è tædarum schedijs: ita enim uocat assulas Vitruui⁹. Igitur fuligo quæ parieti & cameræ curuaturis adhę rescit, collecta, partim componitur ex gummi subacto, ad usum atramenti librarij: partim tectores glutino admixto in parietibus utuntur. Adulteratur fornacium balnearumq́ fuligine, quo ad uolumina scribenda utuntur. Sunt qui & uini fecem arefactam excoquant: quæ si ex bono uino fuerit, Indici speciem imitari uideatur. Polygnotus & Mycon è uinaceis fecere, tryganon uocatum. Apelles commentus est ex ebore combusto, quod elephantium uocant. Fit & è tædis ligno combusto, tritisq; in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura, sed ex ijs non fit. Omne autem atramentum sole perficitur, librarium & tectorium, glutino admixto: quod autē aceto liquefactum est, ægre eluitur. 698

ATRAMENTVM SCRIPTORIVM. MXVIII.

DE atramento scriptorio quod & librarium uocatur, & Græce melan graphicon, dictum est in fuligine pictoria, chalcantho, melanteria.

HERMOLAI BARBARI PATRITII VENETI ET AQVILEIENSIS PATRIARCHAE, COROLLARII FINIS.